

BIBLIOTECA
SEMINARIO V.
PORDENONE

C

A

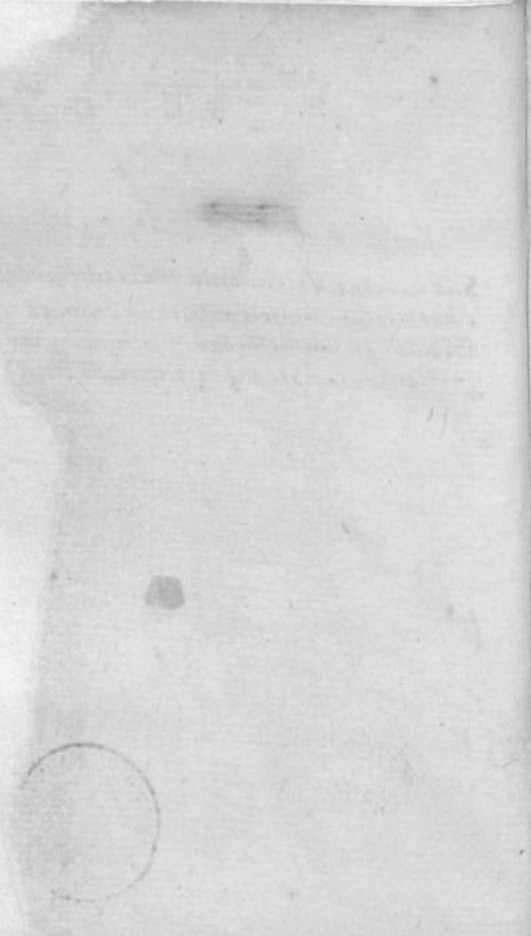
(50)

III-8

I

Sub nomine Jo: Carionis Melanchthonem
chronicorum autorem testatur Joannes
Bodinus in sua methodo ad historiarum co-
gnitionem cap. 11. pag. 110 edition. Argentor.

50

IO. CARIONIS

CHRONICORVM

AB ORBE CONDITO AD hanc vsque nostram ætatem Libri III. primùm ab ipso authore conscripti: deinde multis accessionibus doctorum virorum aucti: postremò tandem ad annum D. 1560. & veteribus & recentibus historiis Pontificũ Rom. atque Cæsarũ Regúmque insignium Catalogis, & aliis nonnulis mirum in modum locupletati.

Accessit prætereà huic editioni Index alphabeticus amplissimus.

Ad Lectorem.

Continet hic prima gestas ab origine mundi
Historias nostrum tempus adusque liber.
Grande sub exiguo comprensum fasce volumẽ,
Exiguo ære tibi candide lector eme.

PARISIIS,

Ex officina Puteana,

1561.

CVM PRIVILEGIO.

EXTRAICT DV PRIVILEGE.

PAR Lettres du Roy donnees à Paris le quinzieme iour de Nouembre 1560, il est permis à Iacques Dupuis marchand libraire à Paris, de faire imprimer & d'exposer en vente les presentes Chroniques, intitulees, IO. CARIONIS *Chronicorum ab orbe cõdito ad hanc vsque nostram ætatem libri tres: primùm ab ipso authore conscripti: deinde, &c.* pour le temps & espace de six ans, sans que durant ledict temps autre Imprimeur & Libraire les puisse faire imprimer & védre. Et ce, sur peine de confiscation de leurs liures, amende arbitraire, dommages & interests dudict Dupuis: ainsi qu'il est plus amplement contenu & declairé esdictes lettres signees par le conseil, & seellees du seel dudict Seigneur.

LALEMANT.

Ex Libris
Pauli Bevilaqua
Portusgr. Presbyt.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI ac Domino, Ioachimo Marchioni Brandenburgensi, Duci Stetinensi, Pomeraniæ, Cassubiorum & Vandalorum, Burgrauio Norimbergensi, & Rugiæ Principi, Ioannes Carion S. P. D.

ILLVSTRISSIME Princeps, Domine clementissime, postquam sæpissimè à me quidam singulari ac veteri amicitia familiaritateq; mihi coniuncti, contenderunt, vt epitomen Chronicorum conficerem, ex qua

cuilibet præcipuas & insignes historias ordine comprehendere & addiscere liceret, quæ præterquam quòd earum cognitio non vulgarem adfert vtilitatem, etiam in primis necessariæ sunt cognitu: volui eorum voluntati morem gerere, & hæc Chronica cõscribenda mihi sumpsi, in quibus pro virili, ordine quam potuit fieri accuratissimo Monarchias in quas Deus mundum, iam inde ab initio mirabiliter redactum, conseruauit, & alias insignes res gestas mutationésque quæ subinde in imperiis acciderunt, breuiter comprehendere & commemorare sum conatus. Hoc meum exiguum sanè scriptum consultò sub clementiæ tuæ patrocinio ac nomine in publicũ edere volui, ad declarandã obedientiam ac promptitudinẽ animi mei erga clementiã tuã, suppliciter orans, vt clementia tua hunc libellum clementer suscipere dignetur, sicut mihi dubiũ non est. Tametsi enim omnia negotia & res gestæ nõ satis pro dignitate, ita vt decebat, explicantur, id quod compendij studium nõ sinebat, & ego in his rebus minus exercitatus, non potui id præstare: hoc tamen persuasum ha-

habeo, quod C.T. pro singulari & digna bono principe prudentia, maximoperè artibus liberalibus & historiarũ lectione delectetur: siquidem perspectum habes, in his omnium heroicarum virtutũ & rerum gestarũ, quæ decẽt bonos principes, memorabilia exempla depingi ac proponi, quorum plurima hîc recensui admonendi tantum causa. Nam C.T. (quæ est insignis & excellens eius sapientia) ea omnia altius reputare & expendere, ac pro innata industria ingeniíque dexteritate meliùs ac pulchrius exornare & locupetare poterit. Siquidem C.T. peculiari quodam eloquentiæ dono à Deo mirificè ornata est, sic vt propter hoc singulare propè & excellentissimum donũ maximè inclyta & magnifica Brãdenburgensium principum Domus cõmendetur & extollatur. Maiores enim tui, videlicet Marchio Albertus princeps Elector, qui in historiis optimo iure Germanicus Achilles appellatur, nõ minorem laudem hinc meruit, quòd eloquentiæ studio præ cæteris excelluit, quã quòd tot bella summa cum laude & fœlicitate pro Rom. Imperio gessit ac con-

fecit. Et ea quidem virtus quasi hæreditaria succesſione ad auũ tuum Marchionem Ioannem, deinde ad tuum patrem Marchionẽ Ioachimum Principem Electorem, ad hæc in patruum C.T. Marchionem & Electorem Archiepiſcopum Moguntinum, ſingulari quadam & diuina gratia peruenit, & iam in te præter alias heroicas virtutes haud vulgariter lucet, ac ſe oſtendit. Spero itaque C. T. hunc librum clementer ſuſcepturam ac lecturam, vt quæ hiſtoriis melius vti, eáſque commodiùs accommodare, quàm ego eas enumerare, poſsit.

Et me cum omni obedientia C.T. ſupplex commendo, quã Deus omnipotens fœliciter perpetuò conſeruare dignetur.

Ex Berlino, Anno à nato Chriſto, 1531.

Errata sic repone.

Pag.57.ver.8.Ieconiā.63.ver.4. à fine, possessionem Priamo.83.ad marginē ver.vltim.intuēdi.100.4.potandum. 105.12. defuturū.125. ver.5. à fine, liberos. ibidem in fine,id. 117.3. Salaminam.155.20.qui tum. 185.11.Caligulam. 278. 5. Arbogastem.290.15.Italiam. Clariss.301.ver.3.à fine,Pelagij.383.19.Neotr. 403.21. confossus, 406. 20.Ioannes XVI. 416.23.Rauennatē.422.3.Leone nono.428. 4.Leo nonus. 430.5.Apulia. 435. 23. manus. 491.22. Alphonsi æra.493.10 fratrem. Cunrasio. ver.5.à fine, 317. 551.18. Apulia. 554. 4. Simon puer. 569. 21. Henrici octaui. 593. 11.cæremonia.611.16. Cancellario. 617.3. infantes. 630.6.cæremoniis.646.4.moderationem. 654.ver.penul. Niuernensis. 657.3.Politiano. 668. 5. in prato quod à.671.17.Flemyng.680.10. climacterio. 13. Algelbens. In numeris pag.post paginam, 256. pro, 157. repone, 257.

IOANNIS CARIONIS IN CHRONICA SVA PRAEFATIO.

VAnquã multis de causis (quas postea enumerabimus) ex æquo omnibus conducat lectio historiarum, tamen præcipuè ad Reges, magnósque Principes pertinet, eorumq́; libri meritò dici possunt historiæ, quòd in primis utilis, & necessaria earum est cognitio illis omnibus qui in Repub. administranda uersantur. Nam non modo Gẽtium, sed & sacrarum literarum historiæ plurimã ubique de Principibus mentionem faciũt. Sacræ enim literæ, præterquam quòd de uoluntate & uerbo Dei, atque adeò de spirituali regno Christi certiores nos reddũt, docent etiam de politica administratione, & multa præclara exempla proponunt, quæ necessaria cognitu sunt in regenda Republica, & quibus incitari possunt animi Principũ ad studiũ uerè heroicarum uirtutum.

Vsus lectionis historiarum.

Historiæ, Regũ & principũ libri.

Historiæ sacræ.

Historiæ Gentiũ.

Gentium verò historiæ tradunt de origine & principiis magnorum regnorum, & quibus de causis in Imperiis uicissitudines rerum, & grauissimæ commutationes inciderint: continent etiam præterea præcepta de officiis & uirtutibus, quibus fœliciter constant & conseruantur Respublicæ. Atque hoc nomine dignæ in primis sunt historiæ, ut principum bonorum & heroum libri appellentur.

Iam uerò cùm unicuique duplici uirtute opus sit, politica nimirum seu externa, ac præter hanc fide & timore in Deum, utriusque nobis exempla in historiis proponuntur. Atque ut primùm de ciuilibus uirtutibus dicamus, debent Principes, atque adeò omnes qui rebus magnis gerendis præsunt, ea potissimum exempla & gesta considerare, quibus admoneri possunt, quo pacto & ipsi fœliciter uersari queant in Republica administranda: ponenda ob oculos sunt exempla bonorum Principum & Regum, discendúmque ex illis, qua potissimum ratione, quibúsque officiis sint vsi in Imperiis gubernandis, quòd præter publicã utilitatem nihil spectârint, quòd iustitiam & æquitatẽ unicè coluerint, quòd malefacta grauiter punierint, quòd non qualibet de causæ bellum susceperint, sed dissimulatione iniuria-

In principiis exemplis quid obseruãdum.

rum

rum pacem ſæpe retinuerint. In defendẽdo uero, animo planè præſenti & infracto fuerint, erga bonos & pacificos ſumma clementia & humanitate uſi: denique ſtuduerint Imperia ſua munitionibus ac potentia, religionis cultu & bonis moribus reddere meliora.

In tyrannorum exemplis diuerſum obſeruabunt, illorum exitus calamitoſos fuiſſe, & propter crudelitatem pernicioſos euentus, & commutationes in Republica exitiales accidiſſe. Sic ob tyrannidem conſtat Pharaonem periiſſe, & ſimili de cauſa Romani Reges exacti ſunt. Et perdiderunt ſæpe ſe mutuò Principes ob ſuperbiam, ob inuidiam, ob odiũ nonnunquam ex re nihili contractum: quemadmodum nulla cauſa Pompeio erat ad opprimendum C. Cæſarem, quàm inuidia. Teſtantur leges Gracchorum apud Romanos, nouitatis ſtudium crudelis ſæpe belli occaſionẽ præbere. Et Mahometicum Regnum non cœpit aliundè initium, quàm ex hæreſi, & diſſenſione dogmatum fidei. Periculoſæ conſpirationes ſæpe efficiunt ut Regna euertãtur, id quod exemplum Athenienſium teſtatur, qui Imperium, omnẽſque fortunas ſuas propter contracta huiuſmodi fœdera amiſerunt. Obſeruare hæc in hiſtoriarum lectione, plurimum con-

In tyrannorũ exẽplis quid obſeruãdum.

Põpeius.

C. Cæſar.

Gracchi.

Athenienſes.

ducit iis qui rerum gubernacula tenẽt, ut cauere ac prospicere sibi discant in Imperiis, ne quid simile accidat. nam iidem casus in dies offeruntur. Quanquam enim personæ subinde in rebuspublicis mutãtur, tamen quod ad negotiorum similitudinem attinet, mũdus idem & sui similis manet.

Thucydides. *Proinde uerissimè à Thucydide (qui & peritia rei militaris insignis fuit, & ingens diuturnúmque bellũ, uariásque res alias quæ sub Græcis acciderunt, descripsit) dictum est, Historiã thesaurum esse qui nunquam è manibus excidere debeat, vt eo adiuti, similia negotia, paréśque casus in Repub. cõmodiùs tractemus, quando causæ incidunt ferè semper similes. Vsque adeò verè regius thesaurus est historia, qua variis de rebus admonentur qui Rebuspublicis gubernandis præsunt.*

Historiæ etiam priuatim prosunt. *Porrò verò præter hæc, & huiusmodi quoque in historiis exempla reperiuntur, quæ singulis priuatim in suo genere conueniunt, qualia sunt, Magistratui parendum esse. nunquam impune euasisse eos qui extiterunt contra Magistratum rebelles, quemadmodum Absalon, Catilina, Brutus, Cassius, & horum similes, qui suæ seditionis pœnas dederũt. De fidelitate amicorũ, vt Ionathas Dauidi regi uitam seruauit.*

stauit. De pœna ob adulterium, & ob similia flagitia, sicut in Danidis exẽplo apparet. Sed quid multa? Quemadmodum in omnibus artibus paradigmata ad imitationem proponũtur, ita & in historiis exempla ob oculos depicta extant de omni genere uirtutum. Quin & in exemplis & factis cernitur longè clarius quæ dignitas sit uirtutum, & rursus quæ turpitudo sit inhonestatis ac vitiorũ, quàm in præceptis, propterea quòd exemplo, tanquam imagines, proposita, nõ solum docent apertè, sed & commouent, & inflãmant liberè educatos animos, ut uoluptate & amore quodam erga uirtutes & honestatem accendantur. Quis enim animo tam ferus esse poßit, qui nõ commoueatur, si insigne aliquod & laude dignum factum, aut uindictæ exemplum legat?

Ostendi breuiter quomodo in lectione historiarum obseruare oporteat exempla politicarum uirtutum, & ciuilium causarum. Nũc etiam ad Christianum hominem pertinet, cui pietas curæ esse debet, ut sciat ex historiis etiã fidei & timoris diuini præcepta petenda esse. Nam hæ potißimæ uirtutes sunt piorum, quæ coram Deo valent. Quanquam verò Gentium historiæ non docent nos Deo curæ esse, aut Deũ agere nobiscum, tamen pius animus hoc con-

Christiano etiam fidei & timoris præcepta ex historiis petẽda.

siderabit, quomodo Respublicæ in mundo diuinitus conseruentur, & Dei opus esse violentiam & iniustitiam vindicari, donare etiam Deum inter Gentes præclaras sæpe virtutes. Nam non possunt Principes aduersus Satanã seruare Imperia sine singulari beneficio Dei, & subsidio magnarum virtutum. Atque hoc modo reputabit secum pii hominis animus, huiusmodi præclara facta, & vindictas, Dei opus esse, & discet ex illis timere Deum, utpote quòd tyranni atrrociter puniti sunt, iuxta
Matt.26. sententiam illam: Qui gladium sumit (hoc est, qui sine mandato usurpat sibi ius uindicandi) is gladio peribit. Contrà uerò uidere etiam licet à Deo seruari bonos principes, & defendi: atque hoc ipsum quoque gentes animaduerterunt, quòd nitantur Principes Deorum præsidio. Nam Homerus Poeta ait Deum obiicere clypeũ suum in bello, ut Principes tueatur: fingit etiam quenque Principem sui Dei tutela securum esse, quemadmodum Palladem Deam Achilli adfuisse, &c.

In primis autem hæc omnia clarè exprimuntur in sacræ scripturæ historiis, ueluti in Abrahamo, Dauide, Ezechia, & reliquis Regibus, quos defendit Deus. Et illorum exempla, proposita sunt Principibus omnibus, ut sciant,

ſciant, ad eundem modum Deum tueri bonos omnes. Nam hoc diſtant inter ſe ſacræ hiſtoriæ & prophanæ, quòd in illis teſtimonia proponuntur de operibus Dei, & non ſolum politica negocia tractãtur, ſed præcipuè regnũ Dei nobis adumbratur, quòd Deus donat uerbum ſuum, quòd gratuitò ex miſericordia ſeruare uult, id quod ignorant hiſtoriæ gentiũ. Sunt itaque in primis ſacræ ſcripturæ hiſtoriæ cognoſcẽdæ Chriſtianis omnibus, ut inde doctrinam & confirmationẽ fidei diſcant, primùm, quomodo creata ſint à Deo omnia, quæ ſit origo peccati, quòd contra peccatum inſtituerit CHRISTVS regnum ſuum, & donauerit ſuum uerbũ, quòd promiſſus fuerit Chriſtus, & uenerit ad abolendum peccatum, & ſeruandum nos. Item quomodo Deus cùm donaſſet uerbum ſuum, ſemper conſeruauerit Regnum Chriſti, & quòd regnũ CHRISTI, hoc eſt, uerè credentes iam inde ab initio mũdi ſub cruce uerſati ſint, & ſeruati tamẽ, quòd Satan cum ſumma potentia mundi uerbum Dei oppugnârit. Item quòd mirabiliter ſemper præſtiterit Deus promiſſum ſuum ſupra opinionem & captum ſapientiæ humanæ. Item proponi nobis à Deo & horrẽdæ ultionis, & gratiæ pariter exempla. Sic Dauidi regi &

Hiſtoriæ ſacræ & pphanæ diſcrimẽ.

Hiſtoriæ ſacræ quid doceant.

aliis contigit remißio peccatorum, vt illorum nos exemplis consolemur, & credamus Deum *ignoscere velle.* Neque *illud negligendum est, quòd ad confirmandos animos nostros donârit* Deus *omnis generis prophetias de externis regnis, vt ex impleto earum euentu testimoniū haberemus, quòd verbum nostrum ex* Deo *sit profectum, neque alia fides, quàm nostra vera sit.* Item *vt moneremur, quando Christum venire oporteret, & quando finis mundi sit expectandus.* Itē *cùm omnia euenisse quæ prædicta sunt in prophetiis, cognoscimus, vt certò credamus & ea similiter euentura, quæ futura aliquando adhuc esse sacræ literæ testantur.* Porrò *ad rectè intelligendas prophetias, operæprecium in primis est, nouisse ordinē regnorum, annorum numerum, & multa alia, quæ in lectione gentilium historiarū offeruntur, quarum cognitio vel hoc potißimùm nomine necessaria est* Christianis, *vt melius intelligere prophetias, & de illis certius iudicare queant.*

Facilè *sanè ex his omnibus æstimare quisque potest, quantum vtilitatis & cōmodi ex lectione historiarum percipiatur: & magnitudo fructus earum meritò quenque incitare ac impellere debet ad eas cognoscendas.*

Qui

Qui igitur cum fructu aliquo historias vult legere, is omnia tempora à mundo condito complecti debet in certum ordinem. Nam fuerunt quidam, qui ideo partiti sunt mundũ in septem ætates, eásque supputant variè, sed hi cùm ordinem tradere student, hoc tantùm efficiunt, vt omnia sine ordine cõmisceant. Ego autem sequar præclarum dictum illud Eliæ Prophetæ, qui pulchrè diuisit mundum in tres ætates, quo ostendit præcipuas quasque uicissitudines mundi, præterea & quo tẽpore Christum oportebat venire, & quandiu etiam durare debeat hic status orbis. Sic autem sonat: Sex millibus annorũ stabit mundus, & postea collabetur. Bis mille anni sine lege. Bis mille anni lex. Bis mille anni tempus Christi. Et si non fuerint cõpleti hi anni, id efficient peccata nostra quæ magna & innumera sunt.

Quo ordine historiæ sint legendæ.

Elias diuisit mũdũ in tres ætates.

Dictum Eliæ prophetæ.

Hoc est, bis mille annos stabit mundus sine præscripta administratione & certa lege, ex uerbo Dei, sed his exactis circũcisio & lex dabitur: præterea & certa politia & cultus Dei instituetur ex uerbo diuino: & durabit hic status rerũ bis mille annos. Porrò his Christus succedet, & stabit Euangelii tempus similiter circiter duo millia annorum, sed desiderabuntur hîc aliquot anni. Nam celeritate

aduentus sui anteuortet Deus, quò minus huius ætatis anni complebuntur, id quod testatur Christus ipse Matth. 24. cap. Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua ulla caro.

Nos hoc ordine in texenda historia utemur, et partiemur libellũ in tres partes, quarum prima ea cõplectetur quæ inter Adæ & Abrahami tempora acciderũt. Nam hi primi sunt bis mille anni. Extant autem de his pauca admodũ descripta, sed memorabilia in primis, & de his temporibus nihil usquam certi, præterquã in Bibliis sacris proditũ reperitur.

I. Aetas.

Proximum tempus duorum millium annorum numerabitur ab Abrahã usque ad aduentum Christi, tametsi quod ad iustum annorum numerum attinet, non planè completum hoc seculum est. Nam ut antea monuimus, ad consummationem properat Deus. Cæterùm hæc ætas vera & propria est mundi, in qua potentissima regna & Monarchiæ ordine quodam sibi mutuo successerunt, neque unquam perinde potentiã suam & virtutes declarauit mundus, quàm in hac ætate. Itaque separabimus hoc tempus in quatuor Monarchias. Nam uidetur uoluisse Deus certa quadam gubernatione mundum in officio contineri, ut pudoris & honestatis ratio conseruaretur.

II. Aetas.

retur, & mali punirentur, ideóque Monarchias instituit. Sunt autem Monarchiæ huiusmodi regna, ubi summa rerum omnium potestas penes unum est, publicæ pacis & iuris conseruandi causa. Fuit autẽ huiusmodi Monarchiæ tanta potẽtia, cui alii reges, quanquã extra eius imperium constituti, non potuerũt se opponere uel opprimere. Et extiterunt tales Monarchiæ successione quadam ordinaria tãtum quatuor. Primum regnum Aßyriorum fuit. Post hos Persæ imperarunt, deinde Græci, postremò Romani. Et ad huius imperii honorem ac fastigium euexit his postremis temporibus Germanos Deus præ nationibus reliquis. Nam quanquam diminutum nonnihil sit imperium Romanum hodie (Deo enim, vt uaticinatum est, uisum ita fuit, ut decrescerent tandem mundi Monarchiæ) tamen maiestas permanet apud Imperium Romanum, & nemo Regum est, qui nõ oculos suos in hoc regnum conuertat. Proinde quanquam non æque semper potentes habeamus Imperatores, tamen prouidente sic Deo, tanta subinde potentia contingit Cæsar aliquis, ut sublimitas Imperii conseruetur. idq; propter religionẽ & concordiam omnium nationum retinendam. Et debent meritò Germaniæ principes, & in

Monarchia quid et quãtæ potentiæ.

Monarchiæ quatuor tantum.

Imperii honor penes Germanos.

primis principes imperii electores, hunc honorem suum magni æstimare, quòd sublimitatem hanc diuinitus commissam habeant, ad religionem, ius, & pacem publicam retinendam. Enimuero sanè perquàm plurimum refert, ut conseruetur hæc monarchia, tametsi in speciem non adeò ampla. Proinde cauere debent Principes, ne qua seditionum, & discordiarum semina inter ipsos exoriantur, que occasionem præbeant ad hoc regnum labefactãdum. Etenim distracto uel deuastato hoc imperio, quod omnis rectæ hodie administrationis in mundo caput est, fieri non posset aliter, quin perturbatio omnium ordinum in uniuerso Christiano orbe subsequeretur, id quod uehemẽter metuendum nobis est, nisi Deus præoccupatione extremi aduentus sui tantam calamitatẽ propellat. Sacræ literæ enim consolantur nos, & docent apertè, post labefactatum hoc regnum Germanicum, postremum diem propediem adfuturum. Hæc de Monarchiis dixisse satis sit, ne quis ignoret, esse in has Monarchias omnes res gestas in mundo & historias referendas. Et preterquàm quòd obseruatio ordinis memoriam iuuat, etiam non parum ad id conducit, ut uidere queas quomodo & quibus de causis mutata sint regna, unde discẽdum erit,

Imperiũ omnibus modis cõseruãdũ.

quo

quo pacto cauere oporteat ea omnia quæ mutationes regnorum secum solent adferre.

Postrema ætas à Christo nato ad consummationẽ usque mundi similiter duo millia annorum continet, tametsi monuimus antea non fore huius ætatis annos integros, ut duo millia annorum compleantur. Cõtinet sanè hæc sententia Eliæ multas præclaras doctrinas, & uel hoc nomine considerãda in primis est, quòd à Christo nato de eo etiam tempore prædicit, quo rerum finis est expectandus, qua de causa præmittere hanc sentẽtiam uolui in principio libelli, ut omnibus commendaretur. Cæterùm quo pacto post natum Christum mutationem ceperit Romana Monarchia, & eius successio ad Germanos peruenerit, præterea & de origine Mahometici regni, & quomodo Papatus externæ potẽtiæ augmentum acceperit, ea omnia in hac tertia parte indicabimus. Quin & hoc quoq; in historiarũ lectione in primis studiosè obseruare oportet, quòd duplex regnũ instituerit Deus, alterum mundi, alterum uerò Christi. Atque hîc necesse est considerare, quomodo iam inde statim à primordiis mundi cœperit Ecclesia, & qua eam ratione semper conseruauerit Deus. Itaque ut habeant piæ mentes confirmationem suæ fidei, adnotabi-

III. Aetas.

Regnum mũdi, & regnum Christi.

mus iuxta cuiusque temporis regnorum statum, ubi, & apud quos regnum Christi, & quis in eo status fuerit, quarũ rerum cognitio non mediocrem utilitatem piis Lectoribus adferet.

CHRO-

CHRONICORVM liber primus:

Qui primam ætatem, hoc est, annorum duo millia, ab Adam vsque ad Abrahæ tempora continet.

SAcræ literæ docent, quòd creârit Deus cœlũ & terrã, deinde hominẽ, Adam & Euam, eosq́; in paradisum collocârit, hoc est, ut extra mortem & peccatũ positi, in terra beatè uiuerent: sed cũ præceptũ à Deo impositũ neglexissent, factos esse peccato & morti obnoxios. Verùm cùm clarè hæc omnia descripta extẽt in sacris Bibliis, ex quibus discenda sunt, superuacaneũ est ea hoc loco commemorare: tantum lectorem monuisse satis est, cõstare ex his principiis mundum, & creatos à Deo Adam & Euam, qui seminarium sunt totius generis humani. Adam & Eua.

Porrò uerò sub ipsum statim creationis tem-

pus instituit DEVS *ciuilem administrationem, quãdo potestatem tradidit* Adæ *in ea omnia quæ in terra & mari sunt, ut uteretur illis, & bonam ordinationem statueret in illis omnibus quæ sunt externa.* Hoc *mandatum* Dei *prima origo est legum omnium, & quicquid ciuilium ordinationum usquam est, ex eo cepit initium: quæ propter mãdatum hoc quod datum est* Adæ, *approbantur à* Deo. *Quin &* Ecclesia *hîc suum habuit principium.* Nam *præceptum datum est, in quo timorem & fidẽ suam coram* Deo *exercerẽt. sed vbi peccare cœpissent, patefecit* Deus *potentiam* Satanæ, *& contra illam Euangelium de semine mulieris, hoc est, de* Christo *promisit, quòd veniret* Christus, *& dissiparet regnum* Satanæ, *ac nos de peccato & morte uindicaret in libertatẽ.* Prima *hæc* Euangelii *prædicatio fuit, quæ* Ecclesiæ *& regno* Christi *initium dedit.* Nam *in* Ecclesia *non solum præcepta bonorum operum docere oportet, sed & remissionem peccatorũ per* Christum, *siquidem hoc tantùm modo reconciliamur* Deo, *& persistimus contra mortem & tentationes omnes, cùm promissionẽ de remissione peccatorum fide apprehẽdimus: atque ita consolationẽ ceperunt* Adam *&* Eua *ex uerbo de promisso* Christo, *estque ex hisce duabus*

Institutio ciuilis magistratus, & omniũ legum.

Ecclesiæ initium.

Euãgelii prima cõcio.

duabus personis primùm inchoata Ecclesia. Præter hæc & temporales afflictiones eos ferre oportuit, nam ex paradiso pulsi sunt, hoc est, subiecti sunt morti, & omnis generis calamitatibus aliis, atque ita per omnem vitam in labore ac ærumnis egerunt in ea terra, quæ postea à Iudæis occupata est. Nam scribunt apud Damascum urbem creatos esse. *Afflictionũ tẽporalium initium.*

CAIN, ET ABEL.

Refert scriptura sacra, Adam & Euam liberos procreasse, & Cain occidisse fratrem suum Abelem. Atque hîc incepit persecutio sanctorum ab impiis hominibus, estq; [illegible] exemplum planè horrendũ. Nam contigit hæc cædes non alia de causa, quàm ob cultum Dei, quem, cum syncerè fit, ferre non potest Satan. Ideóque impulit Cain ad interimendum fratrem, ut uerbum Dei & syncera doctrina extingueretur. Et indicat hoc factum, quàm uehemens ira & quantus furor sit Satanæ: præterea, quæ infirmitas & ignorantia sit hominum. Insertæ autẽ huic historiæ sũt obiter graues, & seriæ cõciones de uenturo iudicio Dei, de horrẽda ultione propter effusionem sanguinis, quæ hîc recensere longum esset. *Persecutio ob uerum cultum Dei.*

Cain postquàm fugit conspectum sui patris,

Enoch urbs. urbem cœpit ædificare Enoch uocatam. Filii eius omnis generis opificia & artes excogitarunt. Tādem ob commissam cædem pœnas dedit, nam & ipse simili genere fati interiit.

SETH.

Post hæc filius Seth Adæ natus est: hic probitate & pietatis studio clarus, post occisum Abelem regnum Dei illustrare & augere conatus est. Ex hoc Seth sancti Patres postea procreati sunt, & permanserunt huius generis reliquiæ: cæterùm Caini posteritas in diluuio in uniuersum extincta est. Iosephus testatur ab Adam & Seth duas tabulas factas, alteram æneam, alteram uerò lapideam, & insculptum illis fuisse verbum Dei & prophetias, quibus conseruatum est uerbum Dei. Scribit præterea & ab illis diuisum annum in menses duodecim, & cursus astrorum primùm eos obseruasse & docuisse. Nam posibile non fuisse humanum animum ad tam sublimium támque admirabilium rerum inuestigationem penetrare, nisi cognitionem earum Deus aperuisset. Itaque uerbum Dei, literarum charactéres, & maximas quasque artes Adæ & Seth debemus. Et multa testimonia extant apud Græcos, scripturam & artes omnes à Iudæorum

Tabulæ duæ ab Adam & Seth factæ.

Adam & Seth inuētores artium.

hedæorũ partibus profectas esse. Nam apud Herodotum libro quinto legitur, Græcos & artes & literas accepisse à Phœnicibus.

Adæ ætas fuit nongentorũ & triginta annorum, & attigit tẽpora patris Noe, uerũ ante natũ Noe mortuus est annis centũ & uiginti sex. Cæterùm nihil memorabile, quod acciderit his tẽporibus, scriptũ est usque ad annos Noe, præter genealogias, ut interim certò sciremus ex quibus Christũ nasci oportuerit. Sed tamẽ obiter meminit scriptura de fato Enoch, quòd ad Deum ille sublatus sit: quod factum obiecit Deus ob oculos mundo, ut cognosceret & crederet immortalitatem post hanc uitam restare, & quòd sit iudicaturus Deus, seruaturus quidem pios, ulturus uerò impios.

Enoch exemplum æternæ uitæ.

DILVVIVM.

MEminit scriptura à Deo punitum esse mundum, & occasiones annectit, nimirum quòd deprauari cœperat mundus: & referuntur inter capita flagitiorum, contẽptus Dei, adulteriũ & tyrannis, in qua omnis generis libido & petulantia exercetur. Sic enim textus habet, Sanctorum filii tyranni esse cœperunt super terram, quo significatur, contempto uerbo & cultu Dei, moribus inhonestis &

uita dissoluta eos uixisse, oppressisse infirmos ac inopes pro suo arbitrio, & dominandi licentia usos pro animi libidine. Propter hæc *minatus est* Deus *interitum mundo per diluuium: & hoc ipsum prius quàm eueniret, prædicare uoluit* Noe*, annos centum, ut conuersi quidam seruarentur.*

Noe *cùm natus esset sexcentos annos, facta est inundatio, & ingressus est in arcam iuxta præceptum* Dei *cum uxore sua, cum tribus filiis suis,* Sem, *Cham, &* Iaphet, *sumptis unà eorum uxoribus: & seruatus est.* Reliquos *homines & animantia absorpsit & perdidit inundatio.* Et *sunt à mundo condito usque ad inundationis tempora, anni mille sexcenti & quinquaginta sex.*

Tempus post Diluuium.

CVm Noe *iam supra annum dimidium in arca fuisset, & inundatio decresceret, hæsit arca in altißimo monte* Armeniæ*: ac post exactum annum, cum terra siccari cœpisset, iussus est à* Deo Noe *deserere arcam, in qua fuerat iam integro anno.* Tũ *uerò iterũ quasi nouum mundum instituit* Deus. Primũ *enim donauit uerbum suum, quo promisit non submergendum amplius mũdum, & certitudinis*

tesseram

tesserã addidit Irim, quæ moneret nos de facta promissione: atque hoc modo beneuolentiæ & misericordiæ signa proposuit ad fidẽ exercẽdã. Permisit etiam tum libertatem carnibus uescendi, qua sancti patres ante diluuium nunquam usi erant. Præter hæc nouum præceptum contulit Deus de administratione externa, & clarius præcepit homicidas uicissim occidendos esse per eos quibus legitimè hoc commissum sit, hoc est, per magistratum. Itaque ea ratione nouus planè mundi status de integro constitutus est.

Esus carnium primùm concessus.

Vltionis exemplũ.

Hæc omnia breuiter recensui, in primis, vt quisque ad animum reuocet & expendat secum quanta sit ira Dei propter peccatũ. Etenim uoluit Deus hoc exemplo mundum cautiorẽ reddere, quòd iudicare & vlcisci uelit: éstque significatum, uelle Deum iudicare aliquando uniuersum mundũ, siquidem non vult peccatum inultum manere. Scripserunt nonnulli, cùm in aquis primùm submersus sit mũdus, colligi ex naturalibus argumẽtis posthac conflagraturum. Quin & hoc obseruatu dignum est, seruari à Deo suos, quanquam numero paucos & contemptos. Notãdum in hoc loco & illud est de instituta ciuili potestate, & uindicta ob perpetratum homicidiũ. Nam

Ira Dei propter peccatum quanta.

Mundum conflagraturum.

Pii seruãtur.

hoc ferè caput est omnis ciuilis administrationis, iuxta quod reliqui omnes casus & delicta iudicari debent.

De turri Babylonica.

Post diluuiũ centesimo circiter anno, aucto iam humano genere, apud Chaldæos Babylonica turris, & ciuitas Babylon ædificari cœpta est, ut ibi regnum auspicarẽtur, & alios populos subiicerẽt. Cæterùm hos conatus euertit Deus:*nam cùm antea una lingua omnes uterentur, factum est ut mutato vulgari sermone alii alio idiomatis genere loquerentur, &*

Idiomata linguarũ. *se mutuò nequaquam intelligerent.* Itaque *& diuisio linguarum facta est, & opus ipsum relictum imperfectum.* Posteri *autem* Noe *hinc inde in mundum dispersi sunt.*

Sem. Sem *maximus natu filiorum* Noe, *ex cuius genere* Christus *est, occupauit cum filiis suis eã* Syriæ *partem, quæ orientem spectat. Nam ex eius filio* Aram Syri *uenerunt ex* Assur Assyrii, *ex* Arphaxat Chaldæi, *ex* Elam Persæ *originem ducunt.*

Cham. *Cham alter* Filiorum Noe, *eam regionem obtinuit quæ ad meridiẽ tendit.* Ex Canaan *enim* Cananæi *sunt, ex* Mizraim Aegyptii, *ex* Chus Aethiopes, *ex* Saba Arabes.

Iaphet

Iaphet natu minimus filiorũ Noe ad occa-
sum & septentrionem se contulit, et hic omniũ Iaphet.
nostrum pater est, propterea & reperitur eius
nomen apud Poetas, qui Iapetum eum uoca-
runt. Ex huius filio Iauã uel Iaon Græci sunt,
quos Iones appellamus. nam hi Græcorum pri-
mi sunt. Et uox Iauã seu Iaõ subindicat haud Iones pri
dubiè, quem Ianum uocauerunt Latini. Pinge mi Græco
re hunc bifrontem solebant, quòd utriusque rum.
gentis & Græcorum & Latinorum ex eo or-
tus esset, & quoties auspicaturi aliquid erãt,
singulari quondam honore eum ueneraban- Ianus bi-
tur, quo testati sunt quòd Iaona patrẽ agno- frons qua
uerunt. Iaonis filius Cethim, unde Macedones re.
dicti sunt, idque confirmat primus Macha-
bæorum liber, & uox Macetim Hebræis so- Macedo-
nat ex Cethim, unde Macedo uocabulum na- nes.
tum est. Nam Stephanus scribit Macetis uete-
res dixisse.

Iaonis plures fuerunt filii, Elisa & Doda-
nim, ex quibus, Aeoles aut Hellas, & Dodo Aeoles.
nei ortum trahũt, hi omnes Græcorum primi.
Ex Tarsis Iaonis filio Tarsus in Cilicia di-
ctus est.

Iaphet & alios adhuc filios habuit, Go-
mer, Magog, Thyras & Mesech. Ex Gomer
Cimerii siue Cimbri sunt, teste Eusebio. Ab

Ascanes filio Gomer, Tuiscones, hoc est, Germa-
Germani. *ni uenerunt. A Magog orti sunt Scythæ, & hinc Turcarum origo est. A Thyras Thraces.*

Indicaui breuiter quam quisque filiorum Noe orbis partem occupârit, id quod ad multas historias facilius intelligendas magnopere conducit.

De typis. IIII. Monarchiarum.

VT *intelligi posit, in his quæ geruntur à Magistratu, opus Dei cognoscendum & honorandum esse, monuimus suprà in præfatione, uoluisse Deum quatuor Monarchiis mũdum contineri, ut politia, iustitia, & uindicta inter homines conseruarentur. propterea traduntur de his Monarchiis multa paßim in scripturis sacris. Duplici eas ratione Danieli proposuit Deus, Primùm sub imagine uiri grandis, cuius caput aureũ erat, pectus argenteum, uenter æneus, crura ferrea, pedes partim fictiles, partim etiam ferrei. Et ne ignorare queamus tum demum mundi consummationẽ fore, adiectum est quo pacto petra Christus cõterat pedes istius imaginis, ut corruat vir ipse, ac ita mundus cesset.*

Monarchiæ quatuor Danieli propositæ duplici ratione.

Interpretatus est hanc uisionem Daniel ipse de quatuor Monarchiis. Nam aureum caput

put significare ait primum regnum, hoc est, Aßyriorum Monarchiam. Argenteum pectus, Persarum regnum. Ventrem æneum, Græcorum imperium. Ferrea crura, Romanorum regnum. Ferrei & fictiles pedes, præsentem Romani imperii statum adumbrant, utpote quod hodie multò angustius & infirmius habemus quàm olim fuit.

Præ se ferunt & horum regnorum typum quatuor animalia ostensa Danieli. Leæna Assyriorum robur significat: Vrsus, Persarum imperium: Pardus, Alexandrum. Quarto animali Romani significantur. Et adiicitur, præter Romanum imperium exoriturũ esse aliud regnum crudelitate plenum, atque adeo quod contra uerbum Dei nouam legem statuet: atque hoc est Mahometicum & Turcarum imperium hodie. Adeo fideliter cõmoneri nos uoluit Deus, ut cognitis totius mundi historiis, consideraremus non longè abesse consummationis tempus, atque hoc modo habeamus quo fidem nostram confirmemus.

Typus quatuor Monarchiarum.

Turcicum regnum à Daniele prædictũ.

In Bibliis extat primum regnum ex Nemroth apud Babylonios initium sumpsisse, & uocat eum scriptura uenatorem robustum coram Deo, hoc est, potentem principem, qui ui subegerit homines ad obtemperandum. Et ue-

An. mundi. 1788.

Nemroth uenator Dei.

nator coram Domino *dictus est, quasi* Dei *uenator, quo significatum est, ciuilem potestatem uindictam esse à* Deo *ordinatam, atque adeò quæ* Dei *ministra sit.* Itaque *prima* Monarchia *apud Chaldæos cœpit, quemadmodũ & Xenophon testatur, & sanè regnarunt primùm posteri Cham, ex quo originem* Nemroth *habuerat. Quanquam enim filium Cham deuouerat* Pater Noe, *tamen mirabili interim fato & uindictã & promissionẽ distulit* Deus. *Cæterùm penes posteritatem* Nemroth *nõ permansit* Imperium. Nam *apud Aßyrios nouum regnum exortum est per Assur, à quo & Niniue ciuitas condita est.* Porrò *ex Niniue progreßi sunt Aßyrii, &* Babylon, *sibi subegerunt, id quod* Diodorus Siculus *scribit: estque per hanc occasionem à Chaldæis ad Aßyrios translata* Monarchia.

Monarchia prima cœpit apud Chaldæos.

Assur.

Babylõ.

Niniue.

Strabo *& præterea alii* Niniues *urbis mentionem fecerunt, quòd in Aßyria sita sit: unde æstimari faciliè potest,* Niniuem *&* Babylonem *duas diuersas urbes fuisse, non unam diuersis nominibus.* Multi *in hac* Monarchia Reges *recensentur: cæterùm cùm nihil memorabile de factis eorũ extet, non attinet magnopere nomina eorum tantum enumerare: solũ hoc meminisse lectorem operæprecium erit, cœpisse hãc* Monar-

Monarchiam propemodum sub ipsum terminũ primorum bis mille annorum, qui sub id tempus exacti erant, quando Abraham quinquaginta annos natus erat.

Hactenus de prima ætate mundi, in qua uidere licet de creatione mundi, de Ecclesia, & ciuili administratione ordinata diuinitus, & præterea de aliis stupendis factis à Deo exhibitis mundo. Cæterùm Ecclesia à Noe Patriarcha ad Abraham peruenit, qui natus erat annos quinquaginta octo cùm moreretur Noe. Vixit autem Noe post diluuium annos trecentos quinquaginta. Interim autem cùm cœpisset hæc Monarchia, in Babylone & passim ubique impietas & idololatria exorta est, uera interim fide, & verbo Dei extincto.

Ecclesia à Noe ad Abrahã.

CHRONICORVM LIBER SECVNDVS, de quatuor Monarchiis, qui ſimiliter bis mille annos complectitur.

VIA *omnino utile & neceſſariũ eſt in hiſtoriis tempora, & rerum geſtarũ ſeriẽ cõſiderare, partiri uolui hæc Chronica in certos numeros, qui facile percipi & memoria retineri poſſent, ſed quibus tamen cõpræhẽderentur maximæ & præcipuæ queq; uiciſſitudines mundi.* P*oſtquam itaque primam ætatem abſoluimus, dicere iam inſtituimus de ſubſequentibus bis mille annis, in quibus & ſumma potentia mundi apparuit, & maximæ monarchiæ ordine extiterunt.*

PRIMA MONARchia Aſſyriorum.

ANtea monuimus primum omnium apud Babylonios regnare cœpiſſe Chaldæos, uerùm non diu manſiſſe in imperio, ſed Aßyrios uicinos Chaldææ ui obtinuiſſe regnum: & auſpicantur hiſtoriam à rege Nino, qui potentiſsimus in oriente factus eſt, tandem etiam cũ Zoroaſtre Bactrianorum rege bella geßit. Fertur Zoroaſtres hic reperiſſe primùm magiã, & magna diligẽtia cœli & aſtrorum curſum docuiſſe. Porrò finito bello quod cũ Zoroaſtre geſtũ eſt, obiit Ninus relicto hærede paruulo filio. *Zoroaſtres magiæ repertor.*

Regina Semiramis.

SEmiramis mater pueri poſt obitũ regis ipſa imperio præfuit. Verebatur enim in tam nouo regno, & non ſubditis adhuc omnibus ſua ſponte, ne ob iuuenilem ætatem pueri populus ad defectionem properaret. Itaque ne ipſa propter muliebrem ſexum contemneretur, uſa eſt uirili habitu, ſimulauitque ſe regiũ filium eſſe. Excelluit factis planè heroicis, & imperii fines regionibus adiectis & munitionibus adauxit. Imperauit fœliciter & magna cum laude annis quadraginta duobus: Vrbem Babylonẽ *Semiramis habitu uirili uſa eſt.*

sumptuosis ædificiis, fossis, mœnibus circũductis firmiorem reddidit. Defuncta Regina matre, Ninias filius in magna tranquillitate regnauit, & fuit hoc modo apud Assyrios fastigium orbis & monarchia multo tẽpore. Cæterùm cùm non multa de subsequentium Regũ factis scripta extẽt, prætermittere uolo catalogum nominum eorum, quòd Germanus lector illorum non facilè meminisse queat. Qui uerò ea cognoscere uolet, is ex multis aliis scriptoribus petere potest.

Ex Beroso, Diodoro, &c.

At uerò dubium non est quin uariæ & magnæ mutationes inciderint in hãc monarchiã, id quod colligi facilè potest ex Bibliis sacris, quæ testantur ab Assyriis multò antè Cyri tẽpora Babylonem occupatam: cæterùm regna diuersa fuisse, alterum Niniuitarum, alterum uerò apud Babylonios. Verùm quibus de causis & quo tempore fuerint hæ cõmutationes, incertum planè est. Herodotus scripsit tenuisse hanc monarchiam Assyrios, annos quingẽtos, postea multo tempore nullum certum aut firmum Imperium extitisse, sed suo proprio regno Medos usos esse, similiter & Chaldæos apud Babylonem, item Assyrios apud Niniuitas suum habuisse Imperiũ, & inter Reges modò hunc, modò illũ potentia fuisse superiorem. Medi tandem

di tãdem potentiores facti, summam ad se monarchiam retulerunt, capta etiam Babylone urbe. Hæc magis uerisimilia apparent, quibus & ea consentiunt quæ de Sardanapalo nõ solum Metasthenes scribit, sed Bion etiam, cuius Agathias mentionem facit.

De Sardanapalo.

SVnt itaq; nobis de Sardanapalo pauca dicenda, quomodo exutus sit regno suo, & quòd postea diuisa sint Imperia. Quoties punire vult mũdum Deus, Principes impudicos donat. Ex historiis cõstat, Sardanapalum neglecta prorsus regni administratione, uoluptatibus tantum indulsisse, adeò etiam, ut & fuco ad fingendam formam, & ornatus habitu mulierũ exemplo usus sit. Ferunt sedentem eum in corona impudicarum mulierum omne turpitudinis genus exercuisse. Quomodo quæso huiusmodi Imperium calamitosum exitum non recepisset? Cum iam defecissent ab eo Medi & Babylonii, pugnasset que cum hostibus infæliciter, neque usquam ferè amplius tutus esse posset, arcem apud Babylonios igni accendit, & in ea conflagrauit. periit autem Sardanapalus regnãte in Iudæa Osia. Cæterũ, ut Duris scribit, præmiserat iam antea tres filios

Princeps impudicus.

Sardanapali mollities.

Sardanapali mors

ſuos Niniuem: atque hinc factũ eſt, quòd poſt extinctum Sardanapalum diuiſa regna ſint. Apud Babylonios Phul Belochus imperabat, qui cũ Arbace medo à Sardanapalo defecerat, Arbaces Medorum regnum tenuit. Apud Niniuitas Aſſyriorum poſteritas per annos aliquot durauit. Dimicatum eſt inter hæc tria regna propter monarchiam annis multis.

DE AEGYPTO.

Diximus de prima monarchia hac quantum ſatis eſt. Cæterùm quantum annorũ ſit uſque ad ſecundæ monarchiæ tẽpus, infrà annotabimus. Reſtant nunc indicanda quædam breuiter de aliis regnis quæ præter hanc monarchiã exorta ſunt. *Aegyptiorum regnum.* *Floruit enim Aegyptiorũ regnum longè ampliſsimum, quod à poſteris Cham adminiſtratum quidem eſt, ſed quod ad eius potentiã attinet, monarchia inferius erat, quemadmodum Gallorum regnum hodie potẽtiſsimum quidem eſt, ſed inferius tamen Romano Imperio, ſiue potentiam ſiue dignitatis maieſtatem ſpectes.*

De Abraham, & ſpirituali regno.

Abrahã Nini tẽ- *Vt non ignoremus quo in loco uerbum Dei & Eccleſia fuerit, dicendum nobis quoque*

quoque est de spirituali regno. Temporibus Nini Regis Abraham fuit. Nam cum esset annos circiter quinquaginta natus finem habuerunt primi bis mille anni, & Assyriorum regnum iam antea cœperat. Porrò autem cùm iam uerus cultus & uerbum Dei exolescere cœpisset in regno Babylonico, profectus est Thare ex Chaldæa in Mesopotamiam cum duobus filiis suis, Abrahã & Loth, ut non & ipse impietatis superstitione apud Babylonios commacularetur. Vocat autem scriptura hanc idololatriam ignem Chaldaicum, Vr Chaldæorum. Nam cùm sacrificiis uerè piorum ignis decidẽs è cœlo accendisset uictimas, imitati eorum exẽpla impii, ignem accenderunt, & ita instituerunt nouũ cultũ Dei, ut eo opere seruirẽt Deo, sine expresso uerbo Dei, & absque cognitione promissionis de uenturo Christo. Infra in historiis quoque dictus est hic ignis Grimasda, hoc est, sanctus ignis, quem equo impositum etiam anteferri sibi reges uoluerunt. Prima occasio idololatriæ inter homines ex hoc igne cœpit, priusquã imagines ueterũ deorum in usu fuerunt. Cæterùm ne in uniuersum uerbum Dei interiret, ex integro promissionem de Christo renouauit Deus, & uerbo nouam cærimoniam adiecit, quæ ueluti signum, conseruaret in ho-

Temporibus. *Thare.* *Vr Chaldæorum.*

minũ animis memoriam uerbi. Etenim facilè obliteratur uera doctrina, nisi per externa signa & cærimonias inculcetur populo. Electus est ad id à Deo Abrahã, qui cùm natus erat annos quinque supra septuaginta, iussus est à Deo relicta Mesopotamia in Chaldæã cõcedere, vbi noua ei promißio cõtigit, fore ut posteri Abrahæ terrã Canaan poßiderent, & in ea imperarẽt, atque adeò etiam uenturũ esse semen Abrahæ, nimirũ Christũ, per quem uellet omnibus populis benedicere Deus, hoc est, per hoc semen placandũ esse Deum, & sublato peccati & mortis iure, donandã uitam æternam. Promißioni huic à Deo circũcisio addita est, quæ promißionis symbolũ esset, & incitamẽtũ ad credendũ. Atque postea semper permãsit Ecclesia, uerbũ & spirituale regnũ Christi in certo populo, hoc est, in posteris Abrahæ, in quibus aliquos semper, qui uerè credẽtes & pii erant, existere necesse fuit. Porrò uniuersa historia Abrahæ in sacris Bibliis copiosè descripta est. Hoc in loco indicasse satis sit, quo tẽpore fuerit Abrahã, & quæ mutationes de religione inciderint. Cæterũ promißio subinde iterata est Abrahæ. Circũcisio autẽ data est ipsi nato annos nonaginta nouẽ, anno à condito mundo 2047. Sunt qui ad unum iubilæum numerant 2050.

Renouatio ꝓmißionis Abrahæ facta.

Circuncisio ꝓmißionis symbolum.

Circũcisio quando data.

Abra-

Abrahæ ex Agar ancilla filius Iſmael natus eſt, is potentia & uiribus apud Arabas creſcere cœpit, & Agareni in Arabia huius Agar nomen referunt, de quo poſtea dicemus. Agar. Iſmael. Agareni.

Sodomæ conflagratio.

ANno nonageſimonono ætatis Abrahæ, ob deteſtanda flagitia, & nefandas inconceſſáſque libidines deleuit Deus *quinque urbes, Sodomam, Gomorram, Adamam, Seboim, & Segor, igni cœlitus dimiſſo exuſtas. Locus ubi fuerunt urbes, ingens lacus factus eſt, cuius longitudo & latitudo per aliquot milliaria protenditur, hodiéque etiamnum pice plenus perpetuis uaporibus exæſtuat, in teſtimonium diuinæ indignationis & uindictæ ob tanta ſcelera. Contigit hoc poſt diluuium anno trecenteſimo nonageſimoprimo, poſtquam mortuus fuerat* Noe, *uno & quadraginta annis. Teſtatus eſt hoc modo ſubinde* Deus *mundo, ſe peccatores ulciſci & iudicare uelle.* Lacus ex incendio Sodomitico fact⁹. Vltionis exēplum. An. mūdi 2047.

ISAAC.

POſt hæc natus eſt Abrahæ ex uxore ſua Sara filius Iſaac dictus, ex cuius ſemine Chriſtus eſt. Nam huius typum præ ſe ferebat, cùm ut immolaretur à patre iuſsit Deus, *quo* An. mūdi. 2048.

Isaac typus Christi. significatum est Christum uictimam fore, qua peccatum & mors expiaretur: estq; adumbratum in hoc exemplo iterum, Deum peccata cōdonare uelle, resuscitare mortuos, donare credētibus uitam æternam.

Iacob. Esau. Edomitæ. Esau quare Edom dictus. Iacob Israel dictus.

Isaac duos habuit filios, Iacob, & Esau. Ex Esau Edomitæ originem habent in Arabia nam Esau Edom dictus est, hoc est, rufus, propterea quòd ius primogenituræ, cui benedixerat Deus, ob pulmentum rufum uendiderat suo fratri, cōtempta nimirum benedictione & beneficio Dei, uentris causa. Iacob autem Israel cognomento appellatus est, hoc est, princeps Dei, ex quo Israel populus ortū habet. Sed de his omnibus consulenda sunt Biblia sacra.

De Ioseph filio Iacob.

Ioseph uir sapiens et sanctus.

QVia uerò inter præcipuos & sapientissimos rectores recensetur Ioseph, meritò hic eius mentionem facimus. Aegyptios enim & religionem & ciuiles mores docuit, ei, quod in primis obseruatu dignum, uirum & sanctitate & spiritu sancto præditum, duram admodum & seueram administrationis rationem instituisse, & tam latè patentē Aegypti regionem, uniuersam ueluti unius corporis membra coadunasse, ut hinc discamus, seueri-

vitatem ad retinendam in officio multitudinẽ in primis necessariam esse, & probari Deo. Indulgentia enim vulgus corrumpi solet. Cæterũ qua de causa peruenerit in Aegyptum, de conspiratione fratrum eius, quòd ab illis uenditus sit, præterea & qua fortuna usus sit in Aegypto, de his omnibus copiosè in Bibliis. Etenim mirabili hac occasione in Aegyptum uenire eũ uoluit Deus, ut & in hoc regno institueretur uerus cultus Dei, & patefieret promißio de uenturo Christo. Voluit enim Deus semper, etiam in maximis regnis, prædicari uerbũ suũ. Præterea ut per hanc occasionẽ Deus uitæ subsidium Iacob & eius generi famis tẽpore suppeditaret.

Seueritas in Imperiis placet Deo.

DE MOSE, ET TYRANNI Pharaonis pœna.

QVanquam uerò Abrahæ posteris promiserat Deus possessionem terræ Canaã, tamen distulit promissum multo tempore, ut haberent interim quò per uerbum fidẽ suam exercerent, imò etiã grauiter eos antea in Aegypto affligi permisit. Nã, ut testatur Genesis, Iacob cum filiis suis famis tẽpore in Aegyptum profugit, ubi multo tempore egerunt, id quod postea adnotabimus. Porrò cum sine modo &

Promißionis diuinæ dilatio, ad quid.

Gen. 46.

intermißione grauaret populum Pharao, & tyrãnidem exerceret, adeò ut præciperet etiam natos masculos statim enecari, misit Deus Mosen, ut ex Ægypto educeret populum Israel, qui post multa miracula populum ad mare rubrũ perduxit, quem magna ui persequutus est Pharao, confidens sui se uoti compotem fore, ut omnes necaret: nã effugij locus non erat, cùm hĩc montibus, inde mari conclusi essent, & à tergo hostis Pharao ĩstaret. Sed hîc declarauit Deus, quòd ubi extrema neceßitas incumbit, adest suis, & audit eos. Nam retrogressa est aqua, & per milliaria aliquot uiam præbuit Israeli, ut sine ullo periculo transiret, sed infœliciter subsequutus est in mare tyrannus, qui pristino more fluentibus iterum aquis absorptus est, cum delectißima totius Aegyptiaci populi parte. Proposuit hîc itaque Deus mundo nouum exemplum rursus, uelle se tyrannos impios, atque adeò omnes contemnentes pietatẽ, iudicare & ulcisci.

Gratiæ et clementiæ exẽplum.

Vltionis exẽplum.

DECALOGVS PRAECEPTORUM quando sit datus.

Quinquagesimo die post discesionem Israelitici populi ex Aegypto, cùm in deserto iuxta montem Sinai iter facerent, de-

cem præcepta promulgata sunt, incredibili magnificentia & maiestate, nimirum uoce audita è cœlo, plena metus & terroris. Atqui hoc opus Dei eiusmodi est, ut eo aliud sublimius in terris hominibus antea non contigerit. Continet enim doctrina decem præceptorum summā sapientiæ diuinæ, & compendio quodam complectitur quicquid legum & cōstitutionum usquam esse potest. Itaque operæpretium est tempus non ignorare, quo doctrina tam magnifica data est diuinitus, nimirum annis à mundo condito bis mille quadringētis quinquaginta quatuor, septingentis nonaginta octo post diluuium. Et Paulus ait, legem datam esse post factam promissionem anno quadringentesimo tricesimo. Nam is annorum numerus est iam inde ab eo tempore, quo natus Abraham annos septuagintaquinque promissionem accepit, usque ad id tēpus quo per Mosen eductus est Israel ex Aegypto. Et quod legitur Exodi duodecimo capite, habitasse Israelem in Aegypto annis quadringentis & triginta, numerari non debet ab eo tēpore quo Iacob in Aegyptum profectus est, cùm iam florebat Ioseph. Nā non esse hunc annorū numerū post Iacob tātum, vel inde facilè colligi potest, quòd Caath unà cum Iacob profectus est.

Tēpus à promissione Abrahæ facta, usque ad egressum ex Aegypto.

Porrò is filium Amrã genuit, qui filium Mosen habuit. Iam fieri non potest, quadringentos annos inter Caath & Mosen fuisse. Proinde supputandi sunt quadringenti & triginta anni illi de quibus in Exodo legitur, ab eo tempore quo Abraham primum ex Mesopotamia in Canaan profectus est, & postea ipse quoque in Aegypto est uersatus. Et ut rectius Pauli sentẽtia deprehendatur, colligam annorum numerum paulò exactius.

Anni uigintiquinque sunt usque ad natum Isaac ab eo tempore quo Abraham primùm in terram Canaan uenit, quando natus erat annos septuaginta quinque. Sexagesimo anno Isaac Iacob genuit.

Nonagesimo ætatis suæ anno Iacob Ioseph natus est. Decem & centum annis Ioseph uixit. Sexaginta quinque anni sunt post Ioseph usque ad natum Mosen, & hunc numerum annorum etiam Philo adnotauit.

Annos octoginta Moses natus erat cum ex Aegypto educeret populum. Contracti hi anni in summam constituunt annos quadringentos & triginta. Tanti temporis interuallum extitit iam inde cùm primum promissio daretur Abrahæ, usque ad id tempus quo ex Aegypto profectus est Israel, & postea lex

data

data est.

Iam uerò dedit huic populo Israeltico Deus *certam politiã & peculiare quoddam regnũ, in quo nihil desiderari potest, quod ad uerum cultũ* Dei, *ad sacerdotiũ, præterea etiam quod ad ciuilem iustitiam attinet, ut apertè tandem existeret certus populus, qui haberet uerbum* Dei, *& ex quo* Christus *aliquando nasceretur. Itaque penes hunc populũ semper fuit* Ecclesia, *regnum* Dei *& uerum uerbũ usque post passum* Christum, *id quod obseruandum est, ut nemo nesciat semper fuisse* Ecclesiam, *& reuelasse* Deum *iam inde ab initio mundi uerbum suum, & conseruasse illud semper apud suos.*

De Principibus Israel.

AB *egressu ex* Aegypto *usque ad initium regni* Saulis, *anni fuerunt quadringenti triginta sex, id quod apertè indicat textus tertio* Regum *sexto. Iam uerò post defunctum* Mosen *Principes habuit hic populus, qui partim authoritate prudentium hominum creabantur, partim à* Deo *excitabantur uocatione peculiari, per quos res gestæ sunt insignes, atque ita declarauit* Deus, *se adesse & tueri suos fideliter, etiam si periculorũ fluctibus aliquan-*

Principes iudices dicti. do agitari uideantur. Principes hi consuetudine Hebraica Iudices dicebantur. Cæterùm cùm extent historiæ eorum in Bibliis conscriptæ, non tantum nomina eorũ recensebimus, vt Chronicorum ordo, & ratio annorum rectius obseruetur.

Athniel 80. Moses regnauit 40. an. Iosue 17. Alii Iosue ab. 32. Othoniel 40. Ehud 80. Baruch cũ Deboræ Prophetissa 40. Gedeon 40. Abimelech 3. Is parricidiũ admisit in fratrem suum, & per seditionẽm regnum in se transtulit, ideòque & ipse nõ multò post perpetrati parricidii pœnas dedit. Thola 23. Iair 22. Iephte 6. Abessan 7. *Post Iair interregnum. 18. annorũ.* Elon 10. Abdon 8. Samson 20. Post hos præfuerunt populo hi summi sacerdotes. Eli 40. annos. Samuel & Saul 40. annos.

REGES ISRAEL.

IVdices Israelitici populi, hæreditarii non erant, ideò nec firmum aut certum imperium fuit in hoc populo, præterquam apud summos sacerdotes, sed præsidii loco subinde addidit Deus prudentes Principes eósque nũc hîc, nũc alibi excitabat. Cæterùm hanc incertitudinem imperii indignè ferens populus, postulauit à Samuele summo sacerdote regem certũ designari, qui præesset regno. Samuel nihil

in re tanta temerè facturus, Deum consuluit. Significauit Deus offendi se uehementer hac libidine vulgi in nouo rege petendo, præcepitq; Samueli, hoc nomine grauiter reprehendēdum populum. Interim tamen annuit Deus in creādo rege, & regno instituendo & continuādo. Confirmatur hic regni potestas diuinitus, & administratio regnorum uerbis non obscuris, id quod in primis spectare decet.

Proinde obserua quòd non ideò irascitur Deus, quia improbet regium imperium (nam id clarè confirmat) sed indignè fert nouitatis studiū multitudinis in ea republica mutanda, quam ipse instituerat. Etenim Deus ferre non potest immutationem imperiorum, quæ diuinitus sunt ordinata. Et monemur hoc exemplo, ut quamcunque tandem innouationem fugiamus. Sunt præterea in hac historia multa alia præclara precepta, quæ breuitatis studium me cogit prætermittere, tantum unum hoc repetere uolui, confirmari hîc à Deo denuò ciuilem magistratum, principum & regum autoritatem, quando loquitur de iure & officio regis.

Mutationes, & nouitates īpiorū displicent Deo.

Confirmatio ciuilis magistratus.

Saul regnauit annos quadraginta, & propter impietatem periit, & totum eius genus extinctum est.

Saul.

Dauid. *Dauid imperauit 40. annos, & puniuit eũ Deus ob admissum adulterium, & per seditionem à proprio filio Absolom regno pulsus est, sed restituit eum Deus in regnum, ac seditionem grauiter puniuit. Absolom inusitato quodam genere fati periit.*

Salomon. *Salomon annos 40. rex fuit, sed eo defuncto distractum regnum est propter adulterium Dauidis.*

DE REGIBVS IVDA ex genere Salomonis.

Roboam. *ROboam rex imperauit annos septemdecim. Et cùm parere nollet consiliis maiorum in minuendis nõnihil oneribus & exactionibus regni, effecit seueritate sua, ut mutatio regni subsequuta sit. Sequebatur enim cõsilia iuuenũ, neque pro æquitatis ratione quicquam remittere uolebat. Defecit itaque ab eo potissima pars regni, & nouum regnũ in Samaria auspicati sunt, id quod utrinque ingentium bellorum occasionem præbuit. Cæterùm in tribu Iuda retinuit imperium posteritas Dauidis, & regem Iuda sequuta est tribus Ben-iamin.*

Occasio regni Samariæ.

Abia. *Abia regnauit tres annos, & pugna deuicit regem decem tribuum Israel.*

Asa imperauit annos quatuordecim. Hic magnam laudem meruit, quòd impium cultum Dei, qui contra uerbum Dei institutus erat, abrogauit, adeò etiam ut ne matri quidem suæ in hac parte pepercerit, nam & illa peculiarem quendam cultum Dei sequebatur. Fortunauit hoc nomine eum Deus aduersus Arabes, quos pugna uicit. Tandem etiam punitus est à Deo ob conspirationem quandam, quam, relicta fiducia in Deum, inierat.

Asa abrogauit impiũ cultũ Dei.

Media pars ætatis mundi.

SVb annum duodecimum imperii huius regis Asa, expleta sunt tria millia annorum mundi, hoc est, media pars totius ætatis mũdi, iuxta Eliæ dictum, quod in ipso principio libelli adnotauimus. Iam uerò posthac animaduertere licebit, maximas statim & repentinas mutationes in omnibus imperiis accidisse, exorta bella & cædes esse, siquidem ad ultimum ætatis spacium paulatim uergunt res humanæ.

Quin & hoc quoque considerandum est, res Iudaicas Græcorum & Romanorũ factis uetustiores esse, unde colligi facilè potest à Iudæorum patribus, omnibus aliis populis originem esse, imo etiam antiquissimam doctrinam, atque adeò ipsum uerbum Dei apud Iudæorũ

Iudæi uetustißimi.

patres extitisse.

Iosaphat studiosus religionis Elias in media mũ di ætate. Iosaphat regnauit annos uigintiquinque, commendatur ob studium religionis, & quòd magna sedulitate omnia officia regia administrauit. Et hoc nomine præclaras ei uictorias donauit Deus. Elias propheta huius temporibus fuit, qui uiuus in cœlum sublatus est, atque ita in ipso medio ætatis mundi spacio exuscitat prophetam Deus doctrina & miraculis insignem, ut uerbum & promissio de Christo subinde innouaretur. Reliqua itaque tria millia annorum mundi, sub hoc Elia incœperunt.

Elisæus. Eliæ successit Elisæus Propheta. Cæterũ de his duobus Prophetis, quòd damnarint impium cultum Dei, & quæ miracula fecerint, copiosè in Bibliis sacris tractatur.

Ioram nouæ Idololatriæ autor. Iorã regnauit annos octo, occidi iussit maiores & fratres suos, & nouæ idololatriæ autor fuit quare & ob impietatem Deo meritas pœnas dedit, uictus à Philistæis occubuit, à quibus abductæ sunt uxor eius & liberi, præter Ochosiam, qui natu minimus erat.

Ochosias. Ochosias uno tantum anno in Imperio fuit, et patris exẽplo falsum cultũ Dei institui permisit, quare occisus est.

Athalia. Vltionis exẽplum. Porrò mater eius Athalia, ubi uidit interiisse suum filium, ne ab aliis occuparetur regnum, occidi iussit quotquot

Quot reliqui erant ex stẽmate regio: atque hoc modo à Salomonis posteritate trãslatũ regnum est, ut hinc discamus quàm seueriter ulciscatur Deus peccatum. In primis autem considerare hoc debent principes, extirpari à Deo magnorum principum genus causa flagitiorum.

Athalia mater Ochosiæ per uiolẽtiam retinuit regnum, & magnam tyrannidẽ exercuit annos septem. Tandem meritas pœnas dedit, cum ex iussu summi sacerdotis iugulata est.

De Nathan & ejus posteris.

IN catalogo patrũ ex quib⁹ Christus est natus, prætermisit Euãgelista Lucas Salomonẽ: Nã Salomonis posteritas extincta est: cæterùm nihilominus in regno successerunt posteri Dauidis, iuxta promissionẽ Dei. Porrò habuit Dauid & Nathan filium, cuius Lucas mentionẽ facit, ex huius genere hi sequentes reges Iuda fuerunt, nempe — Nathã filius Dauid.

Ioas imperauit annos quadraginta insignis hic pietate fuit dũ Ioiada summ⁹ sacerdos uiuebat cui obtẽperabat, postea ad impietatem & idololatriam defecit, & Zachariam prophetam Ioiadæ filiũ ante templũ occidi iussit, cuius & Christus meminit Matth. 23. capit. Quamobrẽ per Syrios puniri eum uoluit Deus, & tandem à ministris propriis occisus est. — Ioas. Ioiadas. Zacharias propheta.

Regnante hoc Ioas mortuus est Eliseus.

Amasias pietatis studiosus. Amasias rex fuit annos uiginti nouē, & hic primùm pietatis studiosus fuit, & prophetas audiebat, quo nomine fortunatus à Deo prostrauit Idumeos. At postea insolentior factus, nulla compulsus necessitate, ex mera libidine animi bellum cepit, in quo captus est, & tandem periit. Tēpore Amasiæ Sardanapalus fuit, quo oppresso Monarchia Chaldæa diuisa est.

Ozias, qui & Asarias. Ozias regnauit quinquaginta duos annos, dictus & Asarias hic est, & is principio pius fuit, & Philisthæos & Arabes uicit. Postea cū contra ordinationem Dei ipse in templo sacrificare uellet, lepra infectus est. Huius ætate vixerūt Prophetæ, Oseas, Amos, & Micheas, qui cōtra vtrūque regem in Samaria & Iuda docuerūt. Fuit & hisce temporibus Ionas qui missus erat ad prædicandum regi Assyriorum.

Oseas, Amos. Micheas. Ionas.

Iotham. Iotham regnauit sedecim annos, is pius erat, & fœliciter pugnauit contra Ammon.

Achaz impius. Achaz similiter annos sedecim regnauit, instituit falsum cultum Dei, & ex nimia superstitione & peruerso studio pietatis sacella & aras passim per totam terram extruxit: cremauit & filium in sacrificio, qua de causa permisit Deus ipsum & totum eius regnum grauiter affligi & expoliari.

Achaz.

Achaz tempore Rex Israel & Syriæ uastarunt Iudæam, & Ierosolymam obsederunt. Achaz igitur spoliato templo, mercede inuitauit Aßyrios, ut regi Israel & Syriæ bellum inferrent. Propter hanc societatem obiurgatus est Achaz ab Esaia. Regnante uerò Achaz, anno primo 7. Olympiadis Romulus & Remus condere Romam cœperunt, ut scribit Dionysius Halicarnassensis, & mœnia primò inchoata sunt die uicesima prima Aprilis.

Ezechias regnauit annos uiginti nouẽ, rex pius fuit, sublata idololatria uerũm cultũ Dei restituit, sacerdotibus suas decimas reddidit. Et quia sunt hæc uera bonorum principũ facta, ideo præclaras ei uictorias donauit Deus. Nã cùm obsideret Hierusalem Aßyriorũ rex, inuocauit pro subsidio ferendo Deum, & fusis per Angelos Aßyriis, liberata obsidione urbs est. Esaias propheta huius regis temporibus fuit in summo honore, à quo institutus est rex in his quæ ad timorem Dei pertinent. Porrò sexto anno Ezechiæ, urbe de Samaria potitus est rex Aßyriorum, & in seruitutem redactas decem tribus Israel abduxit. Maior hæc pars fuit populi Dei, quæ defecerat à Iuda, & proprium regnum instituerat: uerùm cum timerent sibi reges Samariæ ne relabere-

Ezechias rex pius.

Esaias.

Samariæ deuastatio.

tur populus ad regnum Iuda, quod diuinitus ordinatum erat, si subinde pro solenni more frequentaret Hierusalē propter sacrificia facienda, & audiendum uerbum Dei iuxta præscriptum legis, instituerunt propriū quendam cultum Dei, doctrinam propriam, & sacrificia contra uerbum Dei, atque ita abusi sunt prætextu nominis diuini ad priuatam potentiam regni sui retinendam. Cōtra hunc cultum Dei subinde à Deo missi sunt prophetæ in salutem & conseruationem plurimorum: interim autem potentissimi quique suum falsum cultum Dei mordicus retinuerunt. Proinde grauiter afflixit hos reges Deus bellis & seditionibus neque apud ullum genus diu huius imperii dominium durauit, adeò etiam, ut tandem & Reges & populum abduci permiserit Deus. Meritò nobis hoc exemplum terrorem debet incutere, ut discamus timere Deum. Nam si peculiari suo populo, & posteris Abrahæ, quibus tam præclaræ promissiones contigerant, nō pepercit Deus, sed regnū eorum tam subitò euertit, & abiecit eos, quis animo tam securus est, qui credere possit impunè nos euasuros? Quin uerò mea opinione ea pars Samariæ typū uidetur præ se ferre Orientalis & Græcorū Ecclesiæ, quandoquidem ut Israel in Samariam abductus,

Impii cultus institutio non manet inulta.

Exēplum timoris Dei.

Samaria typus Orientalis Ecclesiæ.

abductus per Aßyrios, nunquam reuersus est, ita & Orientalis Ecclesia per Sarracenos & Turcam prorsus est deleta. Et quemadmodum postea tribui Iuda accidit, ita ualde metuo, ne & hæc pars Occidentalis simile quiddam aliquando experiatur. Metuendum sanè est, ne atrocius etiã nobiscum acturus sit Deus, ob magnitudinem flagitiorum nostrorum. Cæterùm uoluit tamen interim Deus benedicere Abrahæ semini præ omnibus gentibus. Quamobrem pius lector exemplum hoc expẽdere secum debet, & precari Deum, ut in misericordia nos castiget, & non planè abiiciat.

Durauit hoc regnum annos ducentos quadraginta quatuor tantum. Breuißimũ omnino hoc tempus erat, præsertim cùm hic populus adeò magnificas promißiones haberet, etiã de bonis externis, & interim tamen bellis & seditionibus nũquam caruit. Vsque adeò peruersum sui cultum Deus inultum nõ finit. Deuastatio regni Samariæ facta est anno post mundum conditum 3240.

Manasses Ezechiæ filius succeßit patri in regno Iudææ, regnauitque annos 55. Restaurauit hic falsum cultum Dei, & præ falso zelo pietatis proprios filios sacrificii loco cremauit. Persecutus est prophetas. Esaiam prophe- *Manasses impius rex. Esaiæ mors.*

tam sanctissimum serra dissectum occidi iussit: tandem ab hostibus captus & abductus est. Cæterùm cùm agnosceret peccatū, & ex animo inuocaret Dominum, in gratiam benignè receptus est, & exempli loco proposuit eum Deus peccatoribus, ut non dubitent Deū propitium fore, & remittere uelle iram & ultionem si ab impietate resipiscant.

Manasses exēplum pœnitentiæ.

Amon.

Amō regnauit annos duos: rex impius fuit: quare gladio ministrorum suorum periit.

Iosias.

Iosias regnauit 31. annos, abstulit impium cultū Dei, sacella & idola diruit, ossa falsorū prophetarum exuri iussit. Huius temporibus libri Mosaici, qui multis iam annis interciderāt, iterū reperti sunt. Exemplum hoc sanè imprimis memorabile est, usque adeò proficere & crescere impietatem, & traditiones humanas, ut sacra scriptura in tanto sit contemptu, ut etiam ipsi libri amittantur: uerùm ita prospiciente Deo, tandem tamen restituitur & profertur. Typum haud dubiè præ se fert hæc historia nouissimorum temporum in Ecclesia, cui sub ipsum finem syncerior cognitio uerbi reuelari debet. At uerò quanquam Iosias pius omnino rex erat, tamen suo tandem errore nō caruit. Etenim cùm tam multo tēpore magna pace usus esset, & multa præclarè egisset, audacior

Typus syncerioris doctrinæ sub finem mundi.

dacior factus, nihil sibi infœliciter cedere posse existimauit ob pietatem, itaque bellum intulit regi Aegyptiorum Necao, quanquam pacis cõditiones expetẽti. Sed quia susceperat hoc bellum ex fiducia humanarum uirium, in pugna graui vulnere ictus interiit.

Ioachaz *regnauit tres mẽses, & in* Aegyptum *abductus est à* Necao *rege* Aegypti, *& interfectus est.* *Ioachaz.*

Ioachim *regnauit annos* II. Huius *temporibus inuasit totam* Iudæam Nabuchodonosor *rex* Babyloniæ, *cuius tributarius factus est, abducti homines multi sunt, inter quos & Daniel adhuc adolescens.* Postea *cùm non seruaret initum fœdus* Ioachim, *reuersus* Nabuchodonosor *est, & captum* Ioachim Hierosolymæ *occidi iussit, & corpus eius inter alia cadauera ante vrbem proiectum est, iuxta uaticinium* Ieremiæ *cap.*22. *qui prædixerat fore ut quemadmodum asinus sepeliretur.* *Ioachim. Nabuchodonosor. Daniel.*

Ioachim *siue* Ieconias *rex fuit tres menses, reuersus sub id tempus* Nabuchodonosor *obsedit urbem, ultro dedidit se* Ieconias *ex consilio* Ieremiæ *prophetæ, cui reuelauerat* Deus Ierusalem *uastandam esse, & abducendum populum, cæterum fore ut non prorsus interiret, sed reuersurum aliquando, &* Ierusalem *rur-* *Ioachim siue Ieconias.*

sus extruendam esse. In Babylone *seruatus est* Iechonias à Deo, *quòd prophetæ uaticinio paruerat, id quod postea adnotabimus.* Abducti *cum* Ieconia *in Babylonem sunt optimi quique, præterea & quicquid preciosæ supellectilis & ornamentorum erat in templo* Hierosolymis.

Sedechias *undecim annos regnauit, defecit à rege* Babyloniæ, *cui tributum pendere noluit, qua de causa reuersus* Nabuchodonosor *obsedit vrbem.* Et *quanquam suaserat* Ieremias, *ut dederet se* Sedechias (*nam ita uisum esse* Deo, *ut puniretur* Iuda, *& abduceretur populus*) *tamen parêre noluit, fretus nimirum promissione* Dei, *non interiturum* Iudaicum *populum esse.* Hæc *iactabat* Sedechias, *& peruersè interpretabantur summi sacerdotes promissionem* Dei. Nam *seruare nihilominus poterat populum suum* Deus, *etiamsi aliquanto tempore abduci & affligi permitteret.* Itaque *contempta* Ieremiæ *prophetia est, præsertim cùm tam longo tempore differretur, neque responderet euentus.* Et *huc accedebat, quòd iam tertiò fuerat* Iudæam *ingressus rex* Babylonicus, *nihilque promouerat in expugnanda urbe* Hierusalem. Præterea *& anni exacti nunc undecim erant, quibus multi ex*

Sedechias

vrbe

vrbe profugerant, seruata urbe. In causa hæc fuerunt, ut sperarint humano more pertinaciter nihil minus futurum, quàm eam calamitatem quam prædixerat Ieremias. *Erat & undiquaque munitionibus circunuallata urbs aduersus omnem vim hostium.* Cæterùm *Nabuchodonosor fame confecit eos.* Nam *cùm sesquianno obsideret vrbem: fames tanta fuisse fertur, ut ne ab esu quidem propriæ sobolis abstinuerint multi* Adeò *pertinax in suo proposito humana natura est, ut summa etiam necessitate premente, subsidium & consolationem à* Deo *cesset implorare.* Nam *si iuxta consilium* Prophetæ *dedidissent se, tametsi exiliũ durum fuisset, tamen pace saltem apud exteros frui licuisset.* Tandem *cùm fugam moliretur, captus est* Sedechias, *& postea in conspectu suo filios trucidari uidit, ipsi autem oculi eruti sunt, deuastata vrbs* Hierusalem *est: templum, quod iusserat ædificari* Deus, *exustum est, selectissima pars populi* Iudaici *est abducta in seruitutem* Babylonicam. Meritò *sanè hoc exemplum commonere nos debet, nõ dissimulaturum esse* Deum *in aliis regnis & principibus, sed grauiter uindicaturum esse peccata, siquidem tanta seueritate in hoc regnum usus est quod ipse instituerat.* Testatur *enim*

Famis ingẽtis exẽplum.

Pertina*ciæ huma*næ *exemplum.*

Sedechiæ *mors.*

ſcriptura, hoc immani genere ſuppliciorum Deum aſſlixiſſe Iudam ob peccata eius: & quæ fuerint potiſsima peccata, adiicit, nimirum contemptus uerbi Dei, impius cultus Dei, tyrannis aduerſus ueros doctores uerbi & Prophetas.

Deuaſtatio Hieroſolymæ. *Deuaſtatio vrbis contigit anno à condito mundo termilleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo tertio. Aliis annos 3355.*

Anni à Dauid uſque ad hanc direptionem vrbis Hieruſalem, quingenti decem & ſex fuerunt.

Regnum Iuda. *Hactenus manſit regium nomē apud Dauidis poſteros, inter quos fuerũt multi inſignes & præclari reges, ut nullo in regno alio. Nam hoc regnũ Iuda peculiariter inſtituerat Deus, & præerat illi: ſed quia peccatũ inter eos non deerat, ideo puniti ſunt à Deo, & mutatũ regnum eſt. Nam regnũ Iuda annis ſeptuaginta in Babylone captiuum detinebatur: uerùm interea tamen ita ſe declarauit Deus, ut deprehenderetur illi populum ſuum & eccleſiam curæ eſſe, & quòd nunquã deſerturus ſit eã. Miſit enim prophetas inſignes, ut Danielem apud Babylonios, qui ipſum etiam Nabuchodonoſor regem cõuertit. Nam cùm iudicio Dei* *Nabuchodonoſor* *ob impietatem ſuam punitus, & conuerſus in rabiem*

rabiem ac furorem esset, ut nullo discrimine à conuersu bestia differret, orauit pro eo ad Dominum Daniel, & restitutus est: postea resipiscens ab impietate abrogauit idololatrias, & institutus à Daniele uerum cultum Dei arripuit. Da à Daniele.

Post Nabuchodonosor Euilmerodach filius eius regnauit. Is honestè & pro regia dignitate tractari iußit Ieconium regem, qui ex mandato Ieremiæ prophetæ ultro se dedens in exilium commigrauerat. Atque ita fortunauit hunc regem Deus, qui prophetæ uerbis crediderat, quanquam periclitari uisus fuerat ad tempus. Cæterùm hoc modo seruauit Deus ab interitu genus Dauidis, mirabili certè fato: id quod pluribus dicemus infrà. Euilmerodach.

Euilmerodacho successit in regno Balthasar. Hic pietatis & uerbi Dei cõtemptor erat: ueterem, & iam antea abrogatam idololatriam Chaldaicam ex integro reparauit: poculis quæ ex templo Hierosolymitano ablata erant, in comessationibus usus est: derisit Deum Iudæorum, & cõtumeliæ causa cantari iußit, Chaldæorũ Deum uerum esse, & superiorem Deo Iudæorum. Sed quid factum est? Adduxerunt hæ blasphemæ uoces interitum totius regni. Nam uisibiliter apparuit manus, quæ inscripsit parieti, periturũ esse Balthasar cum Balthasar. Blasphemiæ nunquam inulta.

toto regno. Contigit euētus eadem nocte, quia Medi & Persæ obruerunt Babylonios subita irruptione, & potiti sunt regno, occideruntq; regem Balthasar. Testatur & hoc exemplum, blasphemias in Deum non manere inultas.

Monarchiæ primæ finis.

Nunc primæ Monarchiæ tempus finem habet usque ad persas & Cyrum regem. Sunt autem inter Abraham natum & Cyrum regem anni mille quadringēti nonaginta quinque, quibus primum apud Chaldæos, deinde apud Aßyrios fuit Monarchia. Postea uerò cū distrahi cœpisset, nūc Aßyrii, nunc rursus Babylonii potētia præualuerunt, donec Medi & Persæ creuissent, & tandem Cyrus Babylone potitus esset, recuperata iterum Monarchia & in unum redacta.

Considerandum in primis est, uniuersum regnum Iudæorum sub hoc tempore primæ Monarchiæ comprehensum esse, unde constat uetustißimum populum Iudæos esse, & eorum tantum certas historias extare de primis regnis mundi.

Iudæi uetustißimi.

DE GRAECIS.

Nunc adnotabimus breuiter, qui fuerit rerum Græcarum status temporibus primæ Monarchiæ: unde facilè colligi poterit, Iudæorum

dæorum historias multo uetustiores esse Græcorum monumētis, siquidem omnes eorum historiæ post primam Monarchiam conscriptæ sunt. Neque possunt Græci certi aliquid, neque longius repetere quicquam, quod consentiat, quàm quod Olympiades eorum indicant. At Olympiades cœperunt anno secundo Iotham. Id autem est, si accuratiùs ad calculum reuocetur, circiter annos ducentos ante Persarum Monarchiam. Nomen autem Olympias comprehendit annos quatuor. Et factum est ab ordinario conuentu Græcorum ad Elidem, qui celebratur semper post quartum annum, in mense, qui Græcis initium erat anni, uidelicet in plenilunio, quod solstitio æstiuo proximū est. Sic conuentus ille anni initium Græcis erat. Ideò series annorum inde commodè sumebatur. Ostendam paucis quid tempore primæ Monarchiæ apud Græcos acciderit.

Iudæorū historiæ uetustiores Græcorū monumētis.

Olympiades quādo cœperint.

Græcorum regio non unum aliquem Regem habuit, ut aliæ nationes, sed fuerunt in ea partim principes multi, partim etiā potentes vrbes erant, & uariæ magnæq; cum principibus mutationes inciderunt. Nam vrbes potentiores factæ ægrè poterant ferre Principes, quemadmodum nostra ætate in Italia comperimus: & ego postea aliquot exempla refe-

Græcia non unus aliquis rex.

ram, quæ cognitu utilia sunt, & certa historiarum testimonia habent. nam ante Troianum bellum parum admodum historiarum apud Græcos reperitur.

Bellum Troianum.

TRoianum bellum sub Dauidis tempora gestum est, id quod Vergilio teste probari potest. Nam is ait stetisse Albanum imperium annis trecētis. Sic enim inquit de Albanorum regno:

Hîc iam tercētum totos regnabitur annos.

Sub finē huius imperii Roma cœpit ædificari: id quod postea dicemus, & si uice retrograda annorum numerum conferas inter se, iam inde à temporibus conditæ Romanæ vrbis vsque ad initium imperii Salomonis, reperies annos trecentos & tres. Neque uerò multò antè fuisse bellum Troianum certum est. Dissentiunt hîc quidam historiarum scriptores, qui hoc bellum uetustius esse affirmāt: cæterùm diuersum ego multis argumentis probare possem, quæ nunc, ut compendio seruiam, prætermitto. Porrò hoc dignum obseruatu est, quòd occasio Troiani belli ex adulterio nata sit. Paris enim Troiani regis filius, Menelai Principis Græcorum uxorem Helenam abduxerat. id

Troiani belli occasio, adulterium.

id autem indignè ferẽtes Principes & ciuitates omnes in Græcia conspiratione facta ad Troiã profecti sunt, & integro decennio exacto, tãdem Ilium vrbem Troianorũ expugnarunt: & occiso Priamo rege Troianum regnũ extinctum est. Ex Troia Aeneas in Italiam nauigauit, in qua eam partem occupauit quæ Latium dicta est. Auspicatus hic nouum regnum est, & cum Ascanio filio, qui & Iulus uocatus est, Albã vrbem condidit, in qua imperarunt posteri Aeneæ usque ad id tempus quo condita Roma est. Fuerunt in hoc bello Troiano multi præclari & insignes Principes, quorum nomina aliunde petenda sunt. Ex Thessalia Achilles adfuit, à quo Troianorum præstantissimus dux Hector peremptus est. Et Achilles ipse tandem per fraudem periit. Troiani enim desponderant ei filiam quãdam Priami, & cùm ante altare in templo orans procumberet, per dolum à Paride telo transfixus est.

Aeneas. Latium. Ascanius qui & Iulus.

Achilles. Hector.

Bellum Thebanum.

NOn multò ante Troianum bellum, longè atrocius bellum fuit Thebanum. Nam cùm hæreditario iure cessisset regnum Thebanum duobus fratribus, Ethcocli & Polynici,

Thebani belli occasio.

hi conuenerunt inter se hac conditione, ut alternis annis regnarent. Cæterùm cùm accepisset imperium Etheocles, contra initum fœdus perpetuò dominari uolebat. Coactus itaque Polynices frater Argos ad Adrastum regẽ confugit: qui cùm tradidisset ei in matrimonium filiam suam, ui eum in regnum restituere uolebat, sed Adrastus ante Thebas cum Principibus aliis cæsus est. Etheocles & Polynices fratres concurrentes fortè in pugna, ambo mutuis vulneribus occubuerũt. Magnæ huius & lamentabilis cædis occasionem, fratrum discordia peperit. Neque uerò adhuc belli finis fuit. Nam postea alii Principes magna manu obsederunt iterum vrbem, & expugnatam tandem euerterunt.

Etheocles Polynices. Adrastus. Fratrum discordia.

DE HERCVLE.

PAulò ante hæc tempora, id est, breui tempore prius quàm apud Iudæos Saul rex designatus est, vixit in Græcia Hercules, qui ante alios principes in primis propter heroicas uirtutes commendatur. Parentes eius Amphitryo & Alcmena ex Tyrintho urbe oriũdi fuerunt, quæ sita est non procul ab Argis. Amphitryo autem Thebas profugerat, propterea quòd discordia orta cũ fratre suo, occiderat

Hercules Tyrinthius.

rat

rat eum, & hac occasione contigit Herculem apud Thebanos nasci: & primum hîc suæ virtutis specimen edidit. Nam cùm Minyæ, qui tum potētia celebres erant, & in Orchomeno vrbe regnabant, oppugnarent vrbem Thebanam, Hercules repulsis hostibus tutatus est eā, & oppidum Orchomenon cepit, cuius imperium tum etiam esse desiit. Vrbs ea opulentissima fuit, cuius apud Homerum etiam magnæ laudes extant propter diuitias. Hæc victoria primùm Herculi magnum nomen parauit, adeò, ut postea alii in Græcia Principes se ultrò ad eum contulerint: proinde vbique pacis authorem se præbuit, principibus & urbibus opem tulit, iniustè facta uindicauit & coercuit, & erga illos quos adiuuerat, magna clemētia usus est, neque illis imposuit ullum onus quod tolerare non possent. Hæc sunt propter quæ tantam laudem meruit, quantam nemo ex principibus alius. Postea in Asiam profectus, regem Troianum Laomedonta uicit & occidit sed in hac uictoria, regia planè moderatione animi usus est. Nam seruauit regnum, neque uoluit delere, sed eius possessionē. Priamo, utpote uero hæredi, tradidit. Et quia Priamo regnum restituit, facilè potest æstimari quo tempore vixerit Hercules. Præter hæc

Minyæ.

Orchomenos.

Herculis res gestæ.

& mare in Italia & Hispania tutum reddidit à piratis, eamq́; ob causam in extremo littore Hispaniæ & Aphricæ duos scopulos erigi iussit, qui huius facti memoriam perpetuò testarentur. nam & hodie Columnæ Herculis adhuc appellantur. Habet has inuictissimus Cæsar Carolus Quintus tanquam peculiaris insignis loco hodie, nimirum ut uideatur contigisse nobis à Deo, quòd sub hoc tumultuario rerum statu in tota Europa tanquam Hercules esse debeat, ad pacem & iustitiam uirtute ac uictrici dextra sua iterum reparandam.

Columnæ Herculis.

Hactenus de memorabilibus rebus quæ in Græcia primæ Monarchiæ temporibus acciderunt, sed pauca tamen præter hæc adiiciam, siquidem considerandum in primis est in historiarum lectione, quis fuerit status regnorum, quæ religiones, quod ius, denique quas artes habuerint, quibus floruerunt. Defunctis Noe filiis, uerus quoque intellectus uerbi Dei in Græcia interiit. quanquam enim interim cærimoniarũ ritus & sententias de pietate retinuerunt à patribus, tamen aucta est impietas, & subinde alia atq; alia idololatria subrepsit. Quisque enim pro sua angustia & necessitate qua premebatur, finxit, sibi peculiarẽ quendã cultum Dei. Nam quod à Poeta dictum est:

Stat⁹ Græciæ post filios Noe.

Primus

Primus in orbe Deos fecit timor,
id de impio cultu Dei excogitando uerissimum est. Etenim nemo hominum natura tam ferus est, qui in necessitate constitutus Deum non inquirat: & cum ignorat tantùm fide in Christum quærendum esse Deum, prolabitur ad opus aliquod externum, & fingit nouum quendam cultum honorandi Dei. Hic fons & occasio est omnium ferè impietatum quæ sunt in mundo. Neque uerò putabit quisquam, in eo errore fuisse homines, ut existimauerint imagines & statuas Deum esse (nõ enim ignorabant id lignum aut saxum esse.) uerùm in hac fuerunt sententia, hoc opus & hunc cultũ probari Deo, & adorari eũ hoc modo uelle: cum tamen interim nolit Deus se extra unum Christum, per infidelitatem honorari, quocũque tandem opere uel ratione. Itaque nec certi esse unquam potuerunt, num Deus ipsis esset propitius: hoc enim sine manifesta promissione Dei, & absque Christo, certò sibi persuadere nemo potest. Caput autẽ omnis idololatriæ est, confidere in peculiari & à se excogitato cultu Dei, & interim in afflictionibus tamen dubitare num Deus velit esse propitius. Hæc, inquam, dubitatio est præcipua pars idololatriæ. Et impius quilibet, bonus alioqui &

Impietatis omnis occasio.

Idololatriæ caput.

sapiens, à uero Christiano & pio hoc maximè differt. Impius ille habet præclaras uirtutes, ac splẽdida opera, cor autem ipsius dubitat nũ Deus sit illi propitius: Pius autem & Christianus, potest quidẽ illo esse inferior quo ad reliquas uirtutes, cor autem ipsius certò statuit Deũ sibi esse propitiũ iuxta promissiones, propter Christũ. Atque hoc præcipuè animaduertendũ est, & muniẽdus animus cõfirmandusq; aduersus huiusmodi dubitationẽ. Sed mundus cæco quodã fertur impetu, uolẽs sine verbo Dei cum Deo agere, instituit nouos & peculiares cultus Dei quilibet pro suo arbitrio, & sua necessitate. Itaq; semper manet idololatria in mũdo, etiãsi cærimoniæ externæ & ritus, imagines & sacrificia aboleantur & immutẽtur.

Impius à Christiano quid differat.

Porrò Græci, qui homines mira industria & ingenio præditi erant, uaria & portentosa admodum superstitionis & idololatriæ genera excogitárunt, cõtra pericula belli, contra morbos, contra tempestates, contra ea etiã quæ in matrimonio uel negotiatione possent accidere: atque horũ omniũ quisque suã quandam statuã, & suas preculas, aut cærimonias peculiares habebat. Iouis enim statua aduersus tẽpestates erecta est. Martem ob bellorũ pericula colebant. Iunonem honorabant opum parãdarum

Idololatriæ genera apud Græcos.

rum causa. Venerem Deam ob fœcunditatem prolis. Huius generis alia innumera apud Græcos fuerunt. Vsque adeò in aliū atque aliū errorē prouoluitur hominis animus, cū ignorat uerum uerbi diuini intellectum. Nā eò tandem impudentiæ & cæcitatis progressum est, ut eiusmodi turpia etiā festa & solennia instituta sint, in quibus matronas & puellas stuprare summa pietas haberetur. Turpißima quæq; leguntur paßim apud autores, quæ sub religionis nomine in solēnibus diuorū apud Gētes in usum recepta sunt, quæ flagitiū est uel meminisse. CHRISTVS DOMINVS noster coerceat Satanā, ne deleto uerbo Dei talis impuritas & abominatio denuò regnet in mūdo.

DE SIBYLLIS.

Sibyllæ quoque nobis prætereundæ non sunt, siquidem illarum omnes historiæ hîc meminerunt. Sibylla autem nomen non est certæ alicuius mulieris, sed vulgato vocabulo vatem aut prophetissam significat. Fuerunt autem huiusmodi mulieres multæ, quædam etiam sanctorum patrum temporibus, quæ pleniore cognitione doctrinæ patrum institutæ, & intelligentes mysterium veræ fidei, præclaras sententias reliquerunt, quæ etiamnum extant, de

Sibylla nō est ꝓpriū aliquod nomen.

Christo, de consummatione mundi, de iudicio extremo, de uita æterna, quæ sæpè à Lactantio citantur. Porrò uerò ob uetustatem Lactantij, arbitror non à Christianis eas sententias confictas esse, sed reperisse eas illum apud gentes. Postea uerò & idololatræ mulieres fuerũt, quæ nihilominus de externarũ rerum statu, de regnis & similibus quædam prædixerũt: & hæ fortasse, sine iudicio tamen, sanctorum patrum dicta suis illis reuelationibus admiscuerunt. Satan etiam, ut Delphis responsa dabat, ubi immane antrum erat: & cum aliquid interrogaretur, fœmina super antrum sellæ insidẽs futura dicebat, ingenti interim uapore & flatu uẽtorũ ex antro exæstuante. ita memorant Delphis accidisse. Postea conscripta oracula hæc à sacerdotibus, tanquam indubitata uaticinia credebantur. Et quia ambiguè scripta erant, uariè poterant detorqueri. Imposturæ hæ Satanæ fuerunt, quibus delusit mundum.

Sibyllæ idololatræ.

Delphica responsa.

De Homero, & Hesiodo.

PRimùm apud Græcos Poetæ tantùm doctißimi habiti sunt, qui partim Musici, partim sacerdotes, medicinæ etiam & Astronomiæ quidam peritißimi fuerunt. Hi sapientiam & eruditionem suã carminibus & breuibus

Poetæ apud Græcos primũ celebres.

quibus sententiis complexi sunt. Inter eos autem quorum scripta etiamnum extant, principes fuerunt Homerus & Hesiodus. Cassius scribit vixisse Homerum post Troianum bellum anno centesimo sexagesimo, & similiter ante conditam urbem Romam circiter idem tempus annorum centũ & sexaginta, id quod fuisse colligitur sub id tempus, quo Iosaphat apud Iudæos regnauit. Egit autem Smyrnæ, quæ in prima Asiæ parte sita est, ubi uetustissimi Græcorum habitârunt, qui Iones & Aeoles dicti sunt. Et quanquam non fuerit Homerus in Republica regenda potens, tamen apparet eum maximorum principum totius Græciæ cõsuetudine vsum esse. Nam omnium ferè principum genus & originẽ rectissimè descripsit, & libri eius omnium negociorum ciuilium & heroicarum uirtutum planè speculum sunt. Depinxit enim omnia quæ in regenda Republica accidere possunt. Præterea & quod officium sit principum & summorum hominum inter se in consiliis, atque in aliis negociis quibuscũque tandem tractãdis, ita proposuit ob oculos graphicè, ut uideri possit in omnibus cõuitiis, & in maximis quibusque causis Imperiorum agitandis esse apprimè exercitatus. Proinde nullius unquam poetæ scriptum tam immodi-

Homerus quando vixerit.

An. mundi 3041.

Homericæ poeseos excellentia.

cis laudibus vexerunt sapientißimi authores, atque Homericum carmen, quod nunquam sibi Alexander Magnus è manibus excidere passus est, ut haberet ex quo de officio & uirtutibus præstantißimi Regis institueretur & admoneretur.

Hesiodus sacerdos in Helicone.

Hesiodus centum annos post Homerum vixit, Porphyrio teste. Parochus fuit apud Heliconem montem, ubi ingens & celebre tẽplum erat. Scripta eius magna ex parte conciones sunt de bonis moribus. Sũt enim breues sentẽtiæ uim omnis generis uirtutum complectẽtes, cæterùm de Christo nihil habent. Nam cœlestis hæc doctrina gentibus abscõdita erat. Continent quoque scripta huius poetæ ueluti iustum & perpetuum Calendarium institutum ad cursum Solis, & obseruationem illorum astrorum quæ anni discrimina ostendunt. Libellus dignus est, qui proponatur ediscendus etiam pueris: & apparet ex eo olim sapientissimos homines in Græcia pueros suos ad præclaras has artes cognoscendas adhibuisse. Vetustas & alium librũ Hesiodi habuit, Astrologicum uidelicet, quem Plinius citat, in quo plurium stellarum descriptiones fuisse apparet, quàm in eo libro qui adhuc extat. Cæterùm spectatæ eruditionis & modestiæ uir Hesiodus

Hesiodi poemata.

ſiodus poeta miſerè tādem periit per quoſdam ex amicis ſuis, qui parum dignam gratiam ei retulerunt pro beneſactis.

De condita vrbe Roma.

PRoca rex Albanus filios duos, Numitorem & Amulium habuit. Iam uerò decreuerat pater regnum Numitori filio, utpote qui natu maior eſſet, tradere: ſed Amulius, qui ætate iunior erat, hunc regno expulit, & ſibi imperium uſurpauit: ac ne quid periculi timere ſibi poſſet à poſteris Numitoris, filium eius Aegiſthum per dolum obtrūcat, & filiam fratris Rheam Syluiam perpetuo ſterilitatis uoto addictam, in Veſtalium virginum conſortium detrudit. Sed hæc grauida facta gemellos infantes peperit, qui poſtea Romulus & Remus dicti ſunt. Atqui ubi factum hoc comperit Amulius, matrem in cuſtodiam iuſſit dari, & pueros in profluentem Tyberis aquam exponi, ut ſubmergerentur. Verùm cum iam in ripam expoſiti eſſent infantes, lupa forte fortuna acceſſit ex uicinis mōtibus, quæ eos lactauit, quouſq; à paſtore regio reperti ſunt, qui ablatos infantes domum, vxori ſuæ tradidit educandos. Porrò cùm iam adoleſcere cœpiſſent, audiſſéntque olim infantiæ ſuæ inſi-

Proca. Numitor Amulius.

Rhea Syluia.

Romulus. Remus.

dias structas ab Amulio esse, tum per uim auo suo Numitori regnum ereptum, statuerũt perpetratæ tyrannidis vltores esse: & per occasionem obtruncant regem Amulium & auum suum Numitorem in regnum restituunt. Ita tandem iniustitiam nõ sinit impunitam Deus. Postea Romulus & Remus fratres, in eo loco ubi expositi & reperti erant, vrbem ædificabant. Contentione autem orta inter fratres, cùm ætate & fortitudine pares essent, uter imperaret, placuit tandem ut penes Deos esset arbitrium, ita ut cui contingeret præclarius augurium, is dominaretur. Primum itaque Remo sex vultures aduolarunt, postea Romulo duodecim vultures fuerunt augurium. Iam uerò cùm primi augurij nomine regnum postularet Remus, Romulus multitudinis auium causa: rursus dissidium inter fratres coortum est. Mirum enim quàm uehementer exagitet hominum animos libido dominãdi, neque facilè cohiberi se patiatur. Sed quid multa? tumultu exorto tandem Remus occisus est, & imperio solus Romulus est potitus, à quo & vrbs Roma est appellata. Hinc iam apparet, ex posteris Aeneæ conditam esse Romanam vrbem. Syluia enim mater Romuli ex Aenea originem habet. Cæterùm cùm ignoraretur

Vltionis exẽplum.

Romuli & Remi contentio de regno.

tur pater Romuli, ob honestiorem prætextum culpæ, finxerunt Martem Deum *Romuli patrem esse. Quo pacto autem Imperium instituerit Romulus, & quæ bella gesserit, Liuius adnotauit. Ego solum breuiter temporum ordinem indicabo, & si quæ insignes mutationes regnorum inciderunt, ut quisque sciat quid in lectione omnium historiarum potissimum sit spectandum neque etiam ea prætermittemus quæ admiranda cœlesti fato quodã contigerunt, ut uidere queamus puniri a* Deo *iniustitiam, & quibus de causis mutari soleãt Respublicæ & Imperia.*

Pomponius Atticus, & plerique alij, qui exactissimè numerum annorum supputant, hi ædificari cœpisse urbem Romanam statuunt, in initio tertij anni sextæ Olympiadis, hoc est, in decimo anno Ioatham regis Iuda, post conditum uerò mundum 3201.

Aliis hic annus est 8. *regni Achas, & mundi* 3210.

Ante Christũ natũ fuerat Roma 729. *al.* 751. *ann. Quin hoc quoq; subiicio, quod Varro scribit, duodecim vultures typum præ se ferre ætatis & durationis vrbis, nimirum mille ducentorum annorum. Nam singulos vultures seculum, hoc est, centum annorum tempus significare ait: neque uerò absurda hæc est interpretatio. Nam ab initio conditæ vrbis Romæ*

Duratio Romæ.

vsque ad Honorij & Arcadij tempora, cùm à Gotthis deuastata est, fuerunt anni circiter 1300. Reges imperârunt Romæ 244. annos, teste Liuio. Eusebius etiam duos annos addit. Romulus 38. Numa 43.

Tullus Hostilius.

Tullus Hostilius 32. hic Albam euertit, & imperatorem corũ Metium Suffetium, qui fœderis initi ruptor fuerat digno supplicio adfecit. Dedit enim in eo puniendo insigne documentum hominibus, quomodo proditores puniri oporteat. Nam distentum inter duas quadrigas ligari, & equis in diuersum concitatis, discerpi ac lacerari iussit. Cessauit hîc regnum Albanum, & contigit hoc sub id tempus quo in Iuda Manasses regnauit.

Metij Suffetij mors.

Porrò euersa Alba, ueterum Troianorum posteri, in primis Iulij, ab Iulo filio Aeneæ exorti, Romam profecti sunt relicta Alba, qui postea potentiores facti apud Romanos, tandem totam monarchiam soli receperunt, Iulij Cæsaris temporibus. Proinde ab Homero rectissimè prædictum est, Aeneæ posteritatem regnaturam esse, Et nati natorum, & qui nascentur ab illis. Idq; haud dubiè de Romanorum regno intelligi debet. Nam eorum ultima est Monarchia, sed de his infra copiosius. Tullo Hostilio successit in regno & imperauit Ancus

Tarquinius Priscus.

cus Martius 24. Tarquinius Priscus 37. Seruius Tullius 44.

Seruius Tullius.

Huius temporibus Persarum Monarchia cœpit. Equidem ut breuitatis rationem haberem, simul hîc Romanorum reges comprehendere nolui, quòd ferè omnes ante Persarũ Monarchiam regnârunt, quæ dum stetit, pauca admodum memorabilia facta sunt apud Romanos, nimirum quorum non magnæ admodum sub id tempus uires erant.

Persarũ Monarchia.

Tarquinius Superbus 25.

Pulsus hic est regno ob filij Sexti Tarquinij flagitium, qui Lucretiæ pudicißimæ matronæ per uim uitium obtulit, quæ pudoris nomine gladio pectus transuerberauit. Facti indignitate moti cognati eius regem expulerunt. Exemplum hoc quoque testatur, quibus de causis patiatur Deus mutari regna, & uindicari tyrannidem. Satis hæc sit dixisse de initio conditæ vrbis, & unde Reipublicæ prima immutatio inciderit.

Tarquinius Superbus.

Exẽplum ultionis.

DE

DE SECVNDA Monarchia.

An.mundi.3425.

Vm *Iudæi septuaginta annos in exilio egiſſent apud Babylonios, quemadmodum ſupra monuimus, punit⁹ eſt à Deo Balthaſar rex Babyloniæ, quòd blaſphemus fuerat in Deum Iſrael, & templi uſibus deſtinata uaſa, prophanarat in regiis comeſſationibus. Nã Medi & Perſæ inuaſerunt regnum eius, & urbe Babylonica unà cum regnis Chaldæorum & Aſſyriæ potiti ſunt.* Meritò itaque ſecunda hæc Monarchia dicenda eſt, quia maxima totius orbis regna iam iterum coaleſcere cœperunt, quibus poſtea à Perſis tota propemodum Aſia eſt adiecta. In primis uerò expendere debet hîc pius animus, illuſtria illa beneficia & opera Dei, qui ut iuſtitia & honeſtas conſeruetur, denuo uniuerſum mundum in unum quoddam corpus & legitimum imperium redegit. Nam neceſſe eſſet omnem ciuilitatem & bonas leges interire inter homines, niſi

Balthaſar Babylonius.
Dan. 5.

nisi ad conseruandas eas eligeret & institueret Deus potētißimas Monarchias subinde, & fortißimos principes, qui eas tueri, & si collapsæ fuerint, restaurare de integro possent.

Porrò hæc Persarum Monarchia nota fuit Græcis, & quæcunque ferè apud Græcos præclarè & magnificè gesta sunt, sub huius Monarchiæ temporibus acciderunt. Atque hinc est quòd à Persis auspicantur Græci suas historias, quibus parum uidetur compertum fuisse, quod ante Persarum tempora in orbe gestum erat in regnis aliis.

Historiæ Græcorū à Persis incipiūt.

Quod ad annorum ordinem in historiis attinet, hìc mihi primùm lector monendus est, hactenus mutuatum me esse annorum supputationem ex sacris literis, quæ ordine iam inde à condito mundo annorum numerum indicāt, usque ad septuaginta illos annos quibus Iudæi apud Babylonios in exilio detinebantur. Proinde continentur in Bibliis sacris certa Chronica annorum usque ad Persarum tempora, cæterùm postea nō ita exactè obseruatur annorum ratio, nisi quòd Daniel testatur annos esse nonaginta supra quadringentos ab eo tempore quo permissum est Iudæis reparare euersam urbem Hierosolymam, usque ad Christum natum. Et in re facili magna hic inter

quosdam contentio est, de supputãdis rectè his annis, in quibus nos nullam esse difficultatem ostendemus. Nam Daniel *signatè* admodum *tempora aduentus* Christi *expreßit.*

INITIVM MONARchiæ Persarum.

PORrò *uerò, ut consentiat numerus superioribus illis* 70. *annis, numerabuntur à nobis in hac* Monarchia Persarum *anni* 191. *Quanquam enim à* Græcis *maior hic annorum numerus recensetur in* Monarchia Persarum, *id tamen eò factum est, quòd non primùm finitis his* 70. *annis, sed iam antea circiter annos viginti numerare cœperunt* Græci. *Atque hoc modo* Philonis *&* Græcorum *supputatio æquari debet.* Iudæi *enim auspicantur annum* Cyri *posteaquàm* Cyrus *vrbem* Babylonem *deuicisset, cæterùm* Græci *eos etiam annos adnumerant, quibus iam anteà regnauerat, sed hi ad subsequentes annos non sunt referendi.* Proinde *ut res clariùs intelligatur, iuxta* Philonis *ordinem, primùm summos sacerdotes recensebimus, postea &* Persarum *reges subiiciemus, quemadmodum* Græci *eos numerant.* Porrò *uerò qui intelligit* Cyri *regni initium esse post occupatã* Babylonẽ, *is facilè cõ*

Philonis & Græcorũ supputatio.

ferre

ferre poterit Græcorũ numerũ cũ his 191. ann.

Iesus sacerdos 36. Ioachim filius absente patre 8. Iesus reuersus 20. Ioachim iterum 48. Eliasib 21. Ioiada 24. Ioathã 24. Iaddus 10. Al. 41.

Summa 191. anni. Testatur Iosephus vixisse Al. 27. *Iaddũ cùm Alexander in Asiã profectus est.*

Persarum Reges quemadmodum à Græcis numerantur.

CYrus 29. *Cãbyses 7. mẽses 5. Darius filiꝰ Hystaspis 36. Xerxes 20. Artaxerxes Lõgimanus 40. Darius nothus 19. Artaxerxes Mnemon 40. Ochus 26. Arsames 3. Darius 6.* Al. 21.

Ordo temporum magna ex parte hunc numerum probat. Etenim, ut aliis atque aliis temporibus vixerunt historiarũ scriptores, ita illorum regũ potentissimũ meminit quisque, qui sua ætate imperârunt, quemadmodum Xerxis Herodotus mẽtionem facit. Thucydides Artaxerxis Longimani. Post hos Xenophon de Dario Notho & eius minori filio Cyro, præterea & Artaxerxe Mnemone scripsit, & militiam unà exercuit Xenophon in bellis illis, quæ sub hæc tempora gerebantur. Errant itaque ualde recentiores scriptores apud Iudæos, stupidi planè asini, qui nõ nisi quatuor Persarum reges ponunt, amittentes plus quàm centum an-

Herodotus. Thucydides. Xenophon.

nos in certißima supputatione hac annorum mundi, unde nascuntur alij grauiores errores.

In Daniele & Esdra mentio facta est regũ Persarũ, sed uariãt nomina quorundã à Græcis. Ego vero ut omnia cognoscantur apertius, quæ mea sit sententia breuiter subiicio. Metasthenes à quibusdã reiicitur, quod plerosque ex Persarum regibus nominat aliter, quàm Græci. Cæterùm cùm non dissentiat ab eo Esdra et Philo, nõ reiicio eos reges quos citat Metasthenes. Dubium enim non est, Esdram regnum & res Persarum exactißimè cognouisse, siquidem inter primores regni & consiliarios regios eũ uel præcipuum extitisse constat. Ordinat Metasthenes in hunc modum reges Persarum, & hi primi sunt, in quibus uariãt, cæterùm apud Philonem & Esdram idem ordo est.

Metasthenes.

Esdra Persarũ rerũ peritus.

Darius et Cyrus simul 2. & postea Cyrus solus annis uiginti duobus regnauit.

Artaxerxes Assuerus 20, Darius Artaxerxes Lõgimanus 37. Darius nothus 19. Artaxerxes Mnemon 55. Ochus 26. Arsames 4. Darius 6.

Dissentio hæc, mea quidem opinione, facilè dirimi potest. De Dario primo, qui simul cum Cyro imperauit, nihil quicquam compertum est Græcis, quandoquidem, ut Daniel testatur,

nondum

nondum imperauit, ideóque exterarũ nationum hominibus ignotum planè fuit nomen eius. Et *discernit* Daniel *hunc* Darium *à* Cyro: Darium *enim* Medum, *Cyrum* Persicum *esse dicit.* Iam *uerò numerant* Græci Persarum *reges tãtum, neque admiscent illis res* Medorum, *quorum regnum iam translatum erat ad* Persas, *ideóque nõ dissentiunt* Græci *scriptores ab historiis sacris, tametsi* Darium *prætermittant, siquidem numerant tantum* Persarum *reges.* Iosephus *scribit quòd fuerit hic* Darius Cyaxares *Astyagis filius, de quo* Xenophon *scribit, id quod non impugno.*

Darius cũ Cyro imperans.

Secundus Artaxerxes *Assuerus, est* Darius Hystaspis *filius, & prætermittitur* Cambyses, *propterea quòd is patre* Cyro *adhuc uiuente, uel non diu admodum post defunctũ patrem fuit in* Imperio. Nam *habuerunt hunc morem* Persæ, *ut belli causa in exteras nationes proficiscente rege, alius antea substitueretur, qui absentis regis uice fungeretur interea, atque hac ratione* Cambyses *à* Cyro *patre rex designatus est, & præfectus regno, cùm bellum institueret aduersus* Scythas, *quibus cum per sexennium dimicatum est, & interea temporis administratum est* Imperiũ *à* Cambyse, *cui septem annos tribuunt* Græci, *qui intelligi*

Artaxerxes Assuerus.

Cãbyses.

debent de eo tempore, quo adhuc uixit pater. Et Aſſueri hiſtoriæ teſtantur ipſum Darium eſſe quòd Philo ſcribit, illas ab eo regiones recuperatas eſſe bello, quæ defecerant, poſtquam Cyrus cum Scythis pugnaſſet infæliciter.

Darius Artaxerxes cur Longimanus.

Tertius dictus eſt Darius Artaxerxes Longimanus: hunc Græci Artaxerxem Lõgimanũ ſimpliciter uocant, & nomen inde ſortitus eſt, quòd dextera illius longior fuerit ſiniſtra, quẽ Metaſthenes Darium nominat, Eſdras Dariũ & Artaxerxem promiſcuè, nam hiſce nominibus non aliter uſi ſunt, atque imperatores noſtri uocabulis Cæſaris & Auguſti utuntur. Cæterùm quòd ſtatim in ordine ſuccedit Dario Artaxerxes, hac de cauſa contigit, quòd cùm Xerxes ſtatim in principio ſui regni in Græciam ſe contuliſſet, Artaxerxes interea regnum in oriente adminiſtrauit. Et quia non præſens manſit in oriente Xerxes, ideo eius mẽtionem nõ faciunt Iudæi, ſed Artaxerxem pro rege habent, quòd in Imperio cõſtitutus regnat interim dum abeſt Xerxes. Poſthac nulla eſt amplius diſcrepatio, & ad hunc modum Biblicrum & Græcorum hiſtoriæ rectiſſimè poſſunt concordari. Diſſenſio annorum inde oritur, quòd alij reges aliis adhuc uiuentibus imperârunt, & hinc factum eſt, quòd annorum

ordinem

ordinem alij aliter collegerunt.

DE CYRO.

Cyrus primus Persarum Monarcha inter præstantißimos mundi reges & heroas unus habitus est. Etenim præter omnes generis egregias & uerè heroicas uirtutes, donauerat ei etiam Deus peculiarem fœlicitatem & fortunam in gubernando, & præclaras uictorias de hostibus, imò etiam ad pietatem & uerum cultum Dei per Danielem prophetam ei contigit erudiri, ut testantur sacræ literæ. Eius generis principes huiusmodi à Deo uirtutibus exornatos, suspicere debemus, tanquam insignia dona Dei, per quæ iuuare mundum, retineri in officio homines, seruari modestiam, & pacem, leges denique institui vult Deus. Quòd cùm ita sit, flagitium planè est uel contemnere uel parui facere tales principes quemadmodum vulgus hominum imperitorum facit. Cæterùm inter huiusmodi ministros Dei, & præclaros heroas orbis, hic Cyrus meritò referẽdus est. Neque uerò generis nobilitas in eo desyderari potest. Ita enim uisum Deo est, imperiorũ dignitatẽ per uiros summis uirtutibus & maiorum præstantia insignes conseruari. Et quia tantis honoribus nobilita-

Cyrus.

Heroes quomodo instituẽdi.

ti sint à Deo maximi principes, debent quoque à nobis tanquam præcipuum aliquod opus Dei *honorari.* Pater *Cyri princeps* Persarum *fuit oriundus ex posteris* Sem, *mater ex regio stemmate* Medorum *nata erat.* Et *scribit* Herodotus *Astyagi regi* Medorum *per somnium uisum fuisse ex utero filiæ suæ uitem enasci, quæ, propagatione sua totam* Asiam *obumbraret. Conceptum hinc omen est, potentissimũ quendã* Principẽ *eam parituram esse. Itaque cùm iam nasceretur* Cyrus *infans: timuit* Astyages, *ne regnum suum à* Medis *ad* Persas *aliquãdo transferretur.* Quamobrem *præfecto aulæ suæ* Harpago *præcipit, ut exponeret infantem enecandum. Cæterùm cum perimendum curaret infantem* Harpagus, *mirabili sanè fato seruatus est. vsqueadeò ad remorandũ cõsilia diuina irriti sunt humani conatus et studia. Infans pastori traditur in montẽ deportãdus, ut ibi fame intereat, iussusq; pastor est nõ deserere infantẽ, priusquã perierit, & renũciare istud ipsum* Harpago, *ut ueritatẽ facti posset referre regi, & curare p dignitate regij generis sepeliẽdũ puerũ. Sed quid fit? Sub idẽ fortè tempus quo in domũ suam hunc infantẽ adfert pastor, mortuã prolẽ pepererat uxor eius, q̃ ubi ex marito suo audisset exponendũ hũc infantẽ*

Cyri parẽtes.

Astyagis *somnium.*

quem præter elegantiam formæ, regium etiam uigorem & alacritatem quandam præ se ferre agnouit, præterea quòd & ex regio sanguine ortum habeat, suadet ac rogat maritum, ut suum mortuum puerum in huius locum supponat, sibíque eum tradat pro suo educandum. Monet etiam ne cædem in regiam sobolem committat, maximè cùm ab hoc puero nihil periculi regno possit imminere, cùm pro pastoris filio educatus sit habendus. Adhæc, & regiæ uoluntati satisfactum esse, si audiat pro certo, puerũ mortuum defunctum esse. Acquiescit pastor uxoris consilio, renũciat Harpago puerum mortuum esse. Ille missis aliquot qui uideant, curat puerũ sepeliri, atque hæc omnia regi pro certo indicantur. Interim apud pastorem alitur Cyrus, & cùm paulatim succrescere cœpisset, statim regia indoles, & alacritas ingenij apparuit in puero. Nam magno honore & amicitia prosequuti sunt eum reliqui pueri coæquales. Quin & puerorum more regnum instituit inter pueros, & siquis peccasset, hunc castigare solebat seriò. Verùm accidit per hanc occasionem, quod ubi nobilem quendam puerum ob peccatum uerberasset fortasse duriùs, accusatus est apud pueri parentes, qui deinde querelam ad regem detulerunt. Rex accersito puero

atque interrogato, admiratus est grauiorem in eo constantiã & prudentiã in respondẽdo, quã pro pueri ætate. Perculsus illico animo, reputauit secum tempus quo pepererat sua filia, & peruestigatis omnibus circunstantiis ætatis, tẽporis, educationis, agnouit ex filia suũ nepotẽ esse, quem exponendum mandauerat olim. Cognitum iam retinuit apud se aliquãdiu in aula, & cùm ob singularem probitatis indolem, quæ relucebat in puero, nihil iam amplius sibi timeret Astyages, remisit eum in Persiam ad parentes suos. Interim tamen ob admissum dolum grauiter insensus rex est Harpago, quòd non perfecerat mandatum regium in occidendo olim puero. Iubet Harpagi minorem filium in aulam adduci, quod cùm fecisset Harpagus, iussit rex mactatum & deinde coctum filium Harpago nescienti edendum apponi. Cæterùm cùm iam satur esset, præcepit Astyages amputatũ caput, pedes & manus pueri indicari corã Harpago, ut uideret proprij se sui filij carnes comedisse. Harpagus uiso capite, agnouit factũ regis, atque adeò unde eius esset occasio, sed suppresso omni dolore, pro cõsuetudine sua, solita regem obseruantia & timore coluit, dissimulans interim grauissimè se aliquando per occasionem hanc tyrãnidem regis ulcisci uelle.

Astyagis crudelitas insignis.

Harpagi factũ contra tyrannidem Astyagis.

Sed

Sed posteà nunquam desiit Harpagus magno studio solicitare Medorum primores & potentißimos nobiles ad defectionem ad Persas, & ut Cyrum regem substituerent, quin & Cyro quoque hoc ipsum indicauit, & hortatur ut inuadat regnũ, neque tyrannidem inultã manere sinat, qua usus sit rex in utrunque. Atque ut lateat institutum, in lepore exenterato epistolam occultat, eámque fido nũcio tradit ferendam Cyro in Persiam, nihilque nunciari iußit per nunciũ, nisi ut rex Cyrus ipse lepori detraheret pellẽ. Cyrus repertis literis, & cognito cõsilio Harpagi, exercitum continuò parat, & proficiscitur aduersus Medos. Contrà uerò Astyages ad resistendum hosti copias educi iubet, quibus Harpagum imperatorem præficit, sed is ubi uetum est ad pugnam, & se & totũ exercitũ suum ultro dedidit Cyro. Itaque amisso Medorum regno uictus est Astyages. Cæterùm seruauit eũ Cyrus, & pro regia dignitate tractari iußit. Incidit hæc immutatio in regnum Medorum ob tyrannidem regis, propter quem & translatum est ad Persas totum Imperium.

Post hæc opulentißimus rex Crœsus in prima Asiæ parte Cyro bellum intulit, cui obuiã aduersa acie profectus Cyrus fudit eũ, & totum regnum occupauit, & expugnata muni- Crœsus rex Asiæ.

Sardis. tißima urbe Sardis, Crœsum captiuum capit. At cum iussu regis cremandus Crœsus iam pyram extructam ascendisset, flebili admodum eiulatu uociferabatur: O Solon, Solon. Admiratus has uoces Cyrus interrogari iußit qua de causa tãto dolore has uoces subinde ingeminaret. Tum ex imo pectore ingemiscens: Solon, inquit, olim apud Athenienses uir sapientissimus fuit, cui summos aliquando, cùm apud me esset, honores exhibui, ostendique ei omnem potentiam & thesauros meos, & interrogaui tandem, putarétne posse unquam aduersi aliquid accidere mihi, qui potentia & opibus uidebar munitus esse aduersus omnes casus fortunæ, & in uim hostium? Sed ad hæc respondit Solon cum obiurgatione: Neminem hominum tam fœlicem esse in hac uita, qui ante obitum beatus ab omni parte dici poßit: neque tam potentẽ quenquam esse, quem non aduersus casus queat debilitare & euertere. Cæterùm tũ securum se fœliciori successu rerum, ait contempsisse hæc uerba, neque timere potuisse hunc tã insignem lapsum, quẽ modo experiretur: & quia nunc primùm intelligeret sententiam Solonis, ideò eius se nomen iam ante mortem nominare, & optare se, omnes homines in secundis rebus, calamitatum, quæ accidere possunt, non esse imme-

Solonis graue dictum ad Crœsum.

immemores, ne ob præsentem fœlicitatem red-derentur insolentiores ad tentandum uel susci-piendum aliquid, quod exitiũ per occasionem posſit adferre. Hæc ubi audiſſet Cyrus, clemen-tiæ adfectu erga Crœsum ductus est, inquiens: Nolle posthac se durius in Crœsum agere, qui olim potentiſsimus quoque rex fuiſſet, nam & se quoque hominem eſſe meminiſſe, sibiq; acci-dere poſſe, ut aliena ope & clementia utendũ sit. Post hæc adduci ad se Crœsum iuſsit, & ut magnum principem summo habuit in honore, eiusq; consilio in gerendis rebus vsus est. Inter-rogauit hoc quoque ex eo Cyrus, qua de causa cœpiſſet hoc bellum, an monitus Apollinis ora-culo, quem antea dicebatur consuluiſſe? Ad hæc respondit Crœsus, Apollinem rectè consuluiſſe his uerbis: NOSCE *teipsum, & succedet fœliciter. Nõ contẽpsiſſe se hoc oraculum Apolli-nis. Nam postquam in subsidio ferendo Aſsy-riis succubuiſſent sui, statuiſſe se porrò tranquil-litate & pace frui, maximè quum uidiſſet tan-ta in rebus omnibus conficiendis fœlicitate & potentia uti Cyrum. Cæterùm quum à circum-iacentibus paſsim urbibus & magnis princi-pibus ob potentiam cum peritia rei militaris cõ-iunctam, commendatus fuiſſet, iterum super-bia & cæca admiratione sui deceptũ se eſſe, &*

Clemẽtia exẽplum.

Exẽplum Principes sæpe nulla neceſsitate compulsos bellige-rari.

designatum se esse à principibus reliquis imperatorem belli aduersus Cyrum. Hisce autem encomiis adductum se, quòd responsum Apollinis aliò acceperit, existimaueritq́; se eum uerè esse, qui prædicabatur, nimirum quòd potentia non esset Cyro rege inferior, atque his demum rationibus contulisse se ad hæc arma. Sed hactenus satis superq́; de Crœso. Exēpla præclara hinc peti possunt, adduci sæpè principes ad bella suscipienda ex nulla necessitate, & magno incommodo suo ex consilio & assentatione illorū qui falso persuadere & extollere uanis commendationibus eorum potētiam & uirtutes norunt. In Cyro rege præcipuè considerandum est, quòd in tantis successibus omnium rerum, summa moderatione animi usus est, & quòd in tanta gloria uictoriarum, tyrannidē clementia mitigauit.

In Cyro rege quid consyderādum.

Babylone quomodo sit potitus Cyrus.

Occupauit itaque Cyrus regiones omnes à Persia usque ad primos Ioniæ fines, deinde regressus Babylonem urbem obsedit, quæ aduersus omnem uim humanarum uirium munitißima habebatur. Verùm Cyrus ea potitus est, idq́; hac ratione. Euphrates fluuius per riuos aliquot fluit per urbem, huius aggeribus effoßis aliò ducit aquarum fluxum, & exiccato fluuio pedibus tutò in urbem uenire dabatur.

Euphrates.

tur. Præterea & suos proditores habuit, qui indicabant quo tempore maximè securi essent Babylonij, atque ita silenti nocte, cùm nihil minus uererentur, exercitu per fluuium ducto inuasit urbem, & obtinuit.

Sed quid attinet multis fœlicitatē Cyri prædicare, cùm facilè æstimari queat, opus Dei esse, non humanæ prudentiæ aut uirium, tot ac tam potentes urbes ac reges subiectos eius fuisse Imperio, cui nulla propemodum humana uis uidebatur resistere potuisse? Etenim potentia cælesti instituuntur & cōseruantur summæ illæ Monarchiæ, ad legitimum quendam reipub. statum contra uoluntatem Satanæ retinendū inter homines. Porrò post deuictā Babylonē, tum primùm hoc regnum Persarum Monarchiæ appellationem accepit. Nam Monarchatus caput urbs Babylon erat, & sub unum Imperium modò Chaldæorum, Aßyriorum, Medorū, Persarum regna redacta sunt. Adiecta est & maxima pars Asiæ, & amplißimæ aliæ regiones, quas regna hæc contiguas habent. Administrauit autē hæc regna Cyrus cū summa laude, adeò ut nulli⁹ principis laus, cuius historiæ meminerunt, cū huius cōmendatione poßit æquari. Babylon, Monarchatus caput.

Cœpiße hanc Monarchiam arbitror post occupatam Babylonem, septuagesimo anno post

abductionem Iudæorum in Babylonem, à condito uerò orbe anno 3425. qui est captiuitatis 70. Al. ter millesimo quadringentesimo quadragesimo tertio, & ante natum Christum anno quingentesimo primo. Vnde æstimari facilè potest, Græcorum historias quæ initium à Cyro habent, non admodum sanè vetustas esse.

DE LIBERATIS EX BABYlonica captiuitate Iudæis.

HActenus de reipub. & imperij statu horum temporum, nūc restat ut de spirituali regno Dei & Ecclesia quadam dicamus. Postquā Babylonios subegerat Cyrus, Iudæos omnes ex omnibus regnis suis liberos dimisit, restituítque eos in regnum Iudaicum. Testatur hoc exēplum quantæ curæ sit Deo Ecclesia piorū, & quā eius obliuisci non queat. Nam ut liberaretur ex seruitute Ecclesia, Babylonem urbē diripi & interire necesse erat, dū nullo affectu misericordiæ erga Iudæos uti uolebat. Primores autē ex Iudæis qui remigrarūt Ierusalē, fuerūt Zorobabel Ieconiæ regis nepos, & Iesus sacerdos, atq; ita relicta est summa Iudaici Imperij apud posteritatem Dauidis, & sacerdotiū quoq; de integro restitutū est. Sed infra à nobis dicetur quid porrò de rebus Iudaicis actū sit, nunc

Ecclesia quantæ Deo curæ sit.

Zorobabel.

Iesus sacerdos.

nunc ad Cyum redeo, cui hanc quoque gratiã donauerat Deus, ut per Danielem prophetam ad cognitionem ueræ fidei & cultum Dei uerum peruenerit, id quod ipse in confessione sua testatus est his uerbis, quod omnia regna sua hîc in terris à Deo acceperit, à quo & iussus sit dirutum apud Ierosolymitanos tẽplum reparare, estque hac occasione tum temporis doctrina ueræ fidei nõ apud Iudæos modò, sed & apud Gentes cognita in regno Cyri. Commẽdatur enim à Gentibus ob studium pietatis, & quòd hortatus sit subditos ad timorem Dei. Dixisse eum Xenophon scribit, Quemadmodũ melius esset nauigare cum bonis, ita & fœlicius esse cum bonis in repub. uersari & bella gerere.

Cyrus à Daniele institutus.

DE DANIELE.

Dicendum hîc meritò mihi esset de Daniele, qui summus sub id tempus Propheta extitit in Ecclesia, sed eius laudes breui oratione me non posse complecti fateor, nam non modò excellentissimo spiritu præditus fuit in doctrina pietatis de qua insignes eius prophetiæ extãt, in quibus & ipsum tempus aduenientis Christi clarè expreßit, uerumetiam in his quæ ad ciuilem administrationem impe-

rÿ pertinẽt, consiliario eo utebatur rex Cyrus, & prophetias memorabiles condidit de statu regnorum sublimium, quæ futura erant. Sed de his omnibus in eius scripto: ego hic ea missa nũc facio, ne modum uidear excedere.

Daniel cõsiliarius Cyri.

De morte Cyri.

SVbacta iam Babylone irruperunt Cyro in regni fines Scythæ homines feri & barbari. Cyrus commendato interim Cambysi filio imperio, ad repellendam uim hostium cum exercitu profectus est. Principio fudit Scythas, & regem Scytharum iuniorem captiuum cepit. Cæterùm scribit Herodotus ab immanißima gente Scytharum uicißim fusos esse Persas, & in ea pugna cecidisse Cyrum ipsum, & reginã Tomyrim amputatum eius caput in urnam sanguine humano plenam proiecisse, dixisseq́; cum summa exprobratione: Satia te sanguine modò, quo nunquam antehac expleri potuisti. Immane hoc factũ est, quod barbaræ gẽtis crudelitatem magis arguit, quàm ut dedecori aut opprobrio Cyro regi esse poßit, quippe qui vt tueretur fines imperÿ sui, iustißima arma aduersus Scythas sumpserat. Oportet enim Principem propter uim hostium repellendam ad arma capessenda non ignauum esse. Neque uerò hoc

Scytharũ pugna aduersus Cyrum.

Exẽplum magnæ crudelitatis.

hoc prætermittit Herodotus,*alios de fato Cyri aliter sentire.* Et Xenophon *scribit in lectulo eum decumbentem mortuum esse, & priusquã moreretur,hortatum filios suos fuisse ad timorem* Dei,*ad concordiam & amorẽ inter se mutuò seruãdũ,& multis præterea uerbis longaq; oratione monuisse, ut meminisse uelint,animas humanas cum corporibus non interire simul, sed manere immortales,& pios hac uita defũctos perpetua quiete apud* Deum *frui,& contrà homines impios grauissimas pœnas esse daturos.*Et *his adiecisse dicitur insigne argumentum rationis humanæ de maleficis,qui in uita hac ob cõscientiam scelerum magno intus animi terrore exagitãtur,& inde colligi posse, animæ suam quandam essentiam esse: & cùm terror hic diuinitus incutiatur,argumento esse* Deum *ulcisci uelle quicquid iniustè cõmittitur.* Sed *hactenus satis de sanctißimo rege Cyro.*

QVO TEMPORE PHILOsophi primum in Græcia fuerint.

SVprà *monuimus, apud* Græcos *primũ omnium* Poetas *eruditionis nomine celebres fuisse: postea* Cyri *temporibus aliud doctorum genus cœpit, qui* Philosophi *dicebantur, & horũ uno tẽpore sectæ duplices fuerũt: alij enim* *Philosophi primi quando.*

Philosophi Ionici, alij uerò Italici philosophi dicti sunt. Ionici in Ionia fuerũt: hi magna diligẽtia usi sunt in Physicis rebus & astrorum cursibus inquirendis. Autor horũ Thales fuit, qui primus Græcis in trecentos sexaginta dies annũ partitus est. Quãquã enim antea duodecim mẽses habuerant, tamẽ solarem motum ad lunæ cursum referre cogebantur. Thales etiam primus apud Græcos Eclipsim prædixit, & puncta æquinoctiorum reperit, quæ artis minimè vulgaris pars erat. Didicerat hæc ille ab Aegyptiis, apud quos antea seruauerat hanc artem Deus. Docuit & hic Thales animos immortales esse, éstque primus & uerus hic autor Philosophorum Græciæ.

Philosophi Ionici & Italici.

Thales.

Thales author Philosophorum Græcorũ.

Altera Philosophorũ pars, qui Italici uocantur, à Pythagora ortũ habet: nã & is sub Cyri tempora uixit, in ea Italiæ extrema parte, quæ ad Siciliam tendit, & olim Græcia fuit. Tẽporibus Pythagoræ Romæ Seruius Tullius regnauit, huius schola non in Physicis aut Astronomicis, ut reliquorũ, sed in Arithmetica, Geometria & musicis fuit occupata. Porrò degebat Pythagoras uitam solitariam planè cum suis discipulis, uariísque cærimoniis usus est, & multa absurda docuit de natura animarum, quòd cõmigrare soleãt hominũ animæ in bestia-

Pythagoras autor Philosophorum Italicorũ.

bestiarũ corpora pœnæ causa. Tractarunt autẽ *Pythagorici priuatim inter se sua dogmata, ue titúmque inter eos erat, ne in publicum ederen tur à quoquam, ne occasione inusitatæ doctrinæ plebecula uel ad discordiam, uel ad contem ptum communium morum concitaretur.* Cæterùm *non admodum diu huius generis* Philosophi *durauerunt.* Neque *nunc attinet plura de ortu* Philosophorum *narrare, saltem indicare hîc uolui, ne quis ignorare posset quo tempore cœperint & auctæ sint scientiæ literarum, postea suo loco de illis dicemus, qui præ aliis* Philosophiam *excoluerunt, quorum non multi numero sunt.* Sunt *enim perpauci digni ut tam præclaro* Philosophi *uocabulo nominentur, ideoq; non multi eorum à nobis referentur.* *Infr. 139.*

DE SOLONE.

SEd *quanquam hîc breuitati studemus, tamen* Solonem *præterire silentio nolo.* Nam *ab eo ciuilis* Romanorum *iuris, cuius etiam hodie paßim usus est, origo demanauit.* Vixit *sub eadem hæc tempora* Solon, *summáque familiaritate cum* Thalete *deuinctus fuit.* Atqui *cum grauißimæ dissensiones essent apud* Athenienses *exortæ, propterea quod potentiores urbis, debitores suos, qui soluendo non*

Solon autor Romanarum legum.

Thales et Solon æquales.

erāt, ex priuata libidine in seruitutem & mācipia redegissent, tota urbs Atheniensis consensit in Solonem, ut is libidinem hanc potentiorum, & reliquos reipub. turbatos mores in ordinem redigeret & corrigeret. Suscepit hanc prouinciam Solon ultrò, & multas præclaras constitutiones & leges edidit, quæ etiamnum extant. Porrò ante Solonem legislator Draco fuerat Athenis, cuius leges nulla prorsus æquitate tēperatæ erant, nā omnia uitia & transgreßiones gladio iuxtà esse castigandas statuerat: atque hinc constat à prudentißimo quodam dictum esse, Draconis leges sanguine, non atramento scriptas esse. Adeo duræ & seueræ constitutiones principiò in mundo fuerūt. Cæterùm nihil diuturnum esse potest, quod nimis rigidum est, quódque nullo æquitatis temperamento est mitigatum. Solon uerò inter hæc discrimen seu gradus fecit, statuítque alia peccata pro ratione grauius, alia remißius corrigenda esse. Constituit & de conferendo censu, de ponderibus, déque totius anni temporibus. Et in primis hæc lex commendatur, quam tulit, ut quisque quotannis indicaret magistratui magnitudinem facultatum suarum, & artificij genus, unde sibi honestè uictum pararet: & si quis ocium sectaretur, hunc propulsandum

Draconis leges sanguine scriptæ.

Peccatorū gradus esse.

Solonis lex de exigendis urbe ociosis.

dum ex urbe esse.

DE CAMBYSE.

REgnare cœpit Cambyses, cùm pater Cyrus contra Scythas profectus est. Patris imperio Aegyptiorum regnum adiecit. Plurimum autem à patris uirtutibus degenerabat. Cùm Præxaspes inter delectos cõsiliarios unus liberius monuisset eum, dixissétque laudari eum à Persis plurimùm, cæterùm hoc ipsis displicere, quòd ebrietatis uitio obnoxius esset, conuocari ille iussit primores regni, interrogauítque num aliqua in re meritò reprehendendus esset. At illi. Nequaquam, responderunt, sed uirtute etiam antecellere patrem Cyrum, siquidem eius regno Aegyptum adiectam esse. Contrà uerò Crœsus, cui in primis commendauerat Cyrus Cambysen filium instituendum ad honestatem, Nondum, inquit, Cambysen æquari posse patri Cyro, quandoquidem nõ procreatum adhuc ab eo talem filium, qualẽ reliquerit Cambysen Cyrus. Placuit tum id uenustè dictum Cambysi. Atqui dimisso Senatu cùm nemo Principum culpasset aliquid in eo, iussit ad se uocari Præxaspen; præcepítque ut minorem natu filium suum ad se adduceret, nam testaturum se quàm pulchrè etiã sobrius

Cãbyses.

Præxaspes.

Crœsi facetè dictũ.

Cambysis crudele factum.

uideri poßit, cùm maximè potaret: uelle enim se iam ebrium arcu collimare in filium eius. quòd si iaculo cor eius transfigere queat, æstimari posse inter potandmm suæ se rationis consilio non carere: sin uerò minus, meritò se ebrietati deditum habendum esse. Sed quid multa? Cum probè perpotasset Cambyses, *iaculatus est in puerum tanquam metam destinatum, & transfixum iam excindi iußit, ostendítque patri* Præxaspi, *rectè transfixum esse cor pueri, inquiens, ut inde æstimaret se ebrium non esse.*

Ebrietas peßimos mores induit.

Vsque adeò barbaros, feros & tyrannicos mores inducit hominum animis ebrietas, etiamsi rectè antea instituti sunt: quemadmodum dubium non est, fuisse iam inde à primis annis ad honestißimos mores educatum Cambysen regem. Et *quanquam ebrius iaculandi peritiam non ignorat, tamen rectioribus consiliis rationis interim uti non potest, & illis uirtutibus caret, quæ ad modestiam gloriæ studium homines solent incitare.* Exempla huiusmodi *proponenda sunt adolescentibus deditis plerunque ebrietati.* Nam quis exitus subsecutus *sit hos mores, paulopòst dicemus.* Par-

Parricidium Cãbysis.

ricidium perpetrauit etiam in proprium fratrem Smerdim, *quem necari clam iußit, ne regnaret aliquando.* Præterea & sororem ger-

manam

manam in uxorem duxit, cùm tamen ab hoc genere contrahendi matrimonij natura abhorreat.

Porrò euenit quòd cùm unà cum regina sorore accumberet inter epulas rex Cambyses, uoluptatis capiundæ causa catulum leonẽ & acerrimum canem inter se commisit: & cùm leo robore & ferocia superior esset, magna ui alter canis, nõ minus acer, ruptis uinculis quibus ligatus erat, fratri cani opem tulit, & uictus leo est. Delectatus in primis hoc spectaculo rex est, ob fidelitatem canum inter se. Cæterùm eodem facto mota regina, familiariter admodum flere cœpit: & cum hoc ipsum ægerrimè ferret rex, quærerétque causam luctus, respondit: Nihilominus suo fratri à fratre contigisse, quàm huiusmodi fidem, qua uideret canes à se mutuò iuuari. Responsum hoc indignè ferens rex, illicò eam abripi è suo conspectu, & necari iussit. At tales mores nõ diu successum habere potuerunt. Loquitur enim Deus in scriptura, Viri sanguinum & dolosi nõ dimidiabunt dies suos in terra. Proinde nõ multò pòst graui ultione animaduertit in eum Deus. Etenim ex Aegypto rediturus in Persiam, cùm equum iam ascendisset, decidente è uagina gladio grauissimo uulnere in altero latere sau-

Canũ fidelitas.

Cambysæ crudelitas erga sororem reginam.

Vltionis exemplũ.

ciatus interiit. Testatur hoc exemplum, Deum non ferre diu tyrannos. Nam post mortem Cyri non supra unius anni spatium uixit Cambyses, neque hæredem regni reliquit, estque hoc modo semel totus extinctus. Est profectò commiseratione in primis res digna, intrà tam breue tempus regnum Persarum à posteritate Cyri sublatum esse. Mansit nihilominus summa Imperij Persarum penes sanguinem Cyri. Nã duxit in matrimonium filiam Cyri Darius, qui alioqui etiam propinquitatis gradu Cyrũ attingebat.

Suppliciũ iniqui iudicis. *Nemo tam desperatæ spei Princeps est, qui non aliquando saltem honesti aliquid faciat. Nam exornat Deus officium magistratus, efficitque ut ad conseruationem publicæ administrationis egregia & utilia nonnunquam opera necessariò fiant. Commendatur in omnibus historiis Cambyses ob unum hoc factum, propter quod laudem meretur. In priori Asiæ parte præfectum habuit Sisamnem appellatũ:* Sisamnes iniquus iudex. *hunc audierat pecuniæ largitione corruptum iniquè iudicasse: quare occidi eum iussit, & detractam corpori eius cutem tribunali instar pellis extendi uoluit, & in locum occisi iudicis* Otanes. *constituit Otanem filium eius, collocauitque eum in sellam iudicis, hac lege atque omine, ut con-*

contemplatione paternæ cutis caueret ne simile aliquando supplicium subire cogeretur. Et monet hoc exemplum eos qui magistratum gerũt, ut meminerint Deum inultam non sinere iniustitiam.

De Dario rege Persarum.

CAmbyse profecto in Aegyptum, defecerunt ab eo Magi apud Susam, & Magus quidam per dolum, regium sibi nomen usurpabat. Dicti autem sunt Magi illarum regionum sacerdotes & sapientes. Cæterùm cum iam reditum adornaret Cambyses in regnum, ut animaduerteret digno supplicio in seditiosos Magos, in ipso itinere per occasionem, ut ãtea diximus, occubuit. Post mortẽ Cambysis, trucidatis Magis Primores regni Persarũ imperium occupabant. Deinde die comitiorũ iam dicto, conueniũt Cõsiliarij de restituendo in certum ordinẽ quendam regno Persarũ. Principes numero septem fuerunt, quemadmodũ in Germanico regno septem Electores Principes sunt. Designati illi haud dubiè fuerunt ex magno cõsilio & prudentia, tanquam totius Persarum regni summi consultores. Iam uero cùm septem hi Principes conuenissent consulturi in commune de salute regni, de tribus potissimum rebus Magi.

inter consultandum controuersia incidit.

Otanes quidam consuluit non esse porrò deligendos reges, sed fœdere firmato Principes iuxtà imperare debere, libertate utrobique seruata: nam antea satis compertum esse in exemplis, unum uirum tot ac tantarum rerum dominum facilè insolescere, & in tyrannidem degenerare, quemadmodum Cambysen fecisse constaret.

Cōsultatio septem Principū Persarum de regno.

Secundus Megabysus repudiato hoc consilio, adfirmabat, talem libertatem etiam perniciosiorem tyrannide futuram. Nam principes & urbes si domino careant, non posse non abuti hac libertate ad priuatam libidinem. Sed ne quid eius fieri posset, consultum esse non unum aliquem regem deligendum, sed aliquot Principes constituendos esse, penes quos summa semper regiæ potentiæ permaneret.

Vtriusque horum sententiam refellens tertius, Darius dictus, consuluit unum regem eligēdum esse nam quanquam hic, sicuti in aliis rebus humanis omnibus multa magnáque incommoda incidere possent, tamen nullum Imperium stabilius aut firmius esse Monarchia, hoc est, si unus imperet, in cuius manibus totius regni cardo uersetur. Etsi enim tria hæc consilia ex æquo honesta & optima planè sint,

Monarchia optima imperij forma.

tamen

tamen si conferantur inter se, certo certius esse Monarchia non aliud pulchrius aut utilius posse reperiri, nimirum quæ ad diuinū & cœleste regnum accedat propius. Præterea fieri nō posse, ut diu concordia seruetur inter principes liberos, aut si ad potentißimum regnum administrandum aliquot deligantur Principes in regis locum, idque propter diuersitatem grauißimarum causarum, quæ subinde tam latè patenti regno inciderent, in quibus semper consentire inter se non possent Principes. Præter hæc non defuturam quoque esse inter hos ipsos Principes dignitatis & dominij studium præ reliquis, quibus unus tanquam subditis uel inferioribus dominari conaretur. Causæ hæ fuerunt, quas commemorauit Darius, quibus et calculū suum adiecerunt reliqui quatuor Principes, statuerúntque tandem pro ueteri more regem eligendum esse.

Cæterùm ne quod dißidium inter Principes regni suboriri posset, senserunt Deo electionis regiæ sortem cōmittendam esse. Placuit ut multo manè conuenirent unà in equis Principes in certum locum, & cuius equus hinnitum prius ederet, hunc regem fore. Darius reuersus domum, indicauit consilium Principum aulæ suæ præfecto, qui facilè hoc se effecturum as-

Darij electio in regem qualis.

BIBLIOTHECA SEMINARII ...

firmabat. Etenim sub uesperum pridie constitutæ diei, equum Darij & equam in destinatum locum adducit, ibique equum equæ admittit, ut mane cognito loco, desiderio equæ absentis hinniret caballus. Itaque mane conuenientibus Principibus hora dicta & constituto loco, Darij equus primus hinnitum edidit: & ne dubitare possent, in fatis ita esse, ut regem Darium haberent, continuò in aperto & sereno cœlo sine ulla tempestate fulgur cum adiuncto tonitru inter hinniendũ refulsit. Statim reliqui Principes ex equis desilientes, Dario regios honores exhibuerunt, estque hac occasione in fastigium regni Persarum euectus Darius, quod summa postea cum laude administrauit. Regiones, quæ, cùm periisset in Scythia Cyrus, defecerant, magna uirtute restituit imperio. Quinetiam Babylonem urbem detrectantem iam imperium Persarum, post longam obsidionem recuperauit, ídque per hanc occasionem.

Zopyri egregia fidelitas erga Dariũ.

Zopyrus quidam, Megabysi (qui ex septem Principibus unus fuerat) filius, præcidi sibi nasum, aures, & labia iubet ultrò, regíque propositi sui consilium indicat, & tanquam profugus ad Babylonios se confert: conqueritur de crudelitate regis, qui ideo lacerari se

ri se

ri se tam fœdè iusserit, quòd consilium dederit ut desererent urbem: neque enim simulauit aliter quàm se regis hostem esse, & qui consilij capiundi causa profugerit ad Babylonios. Babylonij ultrò receperunt eum, & Imperator ab eis factus, trucidauit aliquos ex militibus Darij, ita enim conuenerat cum Dario, ut maiorem sibi fidem apud Babylonios faceret primùm, postea credere illi omnem exercitum Babylonij, quem tradidit Dario, fecitque ut totam urbem recuperaret, quam obsederat iam mensibus sex supra integri anni spacium. Porrò ingentem Darius rex gratiam habuit huic Zopyro ob fidelitatem: nam prætulit eum postea omnibus principibus regni. Et oblato malo granato, ait Darius: nihil se sibi exoptare posse præstantius in hac uita, quàm si tot Zopyri possent contingere, quot grana hoc pomum intus haberet. Significare enim uoluit, non posse habere regem alium thesaurum digniorem, aut munimenta regni fortiora, quàm fidos amicos & consultores. Recepta Babylone Darius aliquanto post mouit bellũ Scythicũ. Vt enim Cyrus à suo regno Barbaricas gentes, quæ ex Arctoa regione in Asiã infundebantur, arcere conatus est, ita & Darius infusas iam in Asiam eijcere & lon-

gius remouere uolebat. Nominat autem Herodotus *uicinas gentes* Thraciæ *ad* Bosphorum Getas, Cimmerios, *& ulterius* Sauromatas, *quæ nomina obseruãda sunt, quia ab his* Cimmeriis *ortos* Germaniæ Cimbros *esse, & à* Getis Gottos, *probabile uideri potest.* Ac hodie Gottia *nominatur regio, uicina* Colchicæ, *& sunt in* Taurica Gotti, *linguam* Germanicam *retinentes. Ac tũc quidem* Dario Getæ *sese dediderunt, sed* Scythas *non uicit, ac factis aliquot prælus rediit in* Ioniam.

De bellis Darii in Græcia.

Imperia habẽt suos certos limites.

VEndicare etiam sibi tẽtabant Persæ Macedoniæ & Græciæ regna, quòd Persarum finibus contermina erant. Sed quia tanquam certos limites cuique regno præfixit Deus, quos excedere non potest, ideo neque Macedones neq; Græcos suo Imperio subiicere potuerunt Persarum reges. Porrò in Græcia sub id tempus plurimi & maximi quique euẽtus acciderunt, qui ut numero multi sunt, ita omnes enarrare ordine longum est, recitabo autem quædam, sed non nisi selectißima, & breuiter.

Amyntas Macedo-

Persæ legatis ad Amyntam Macedoniæ regem missis, postulabant ut sese dederet ipsis.

Metuens

Metuens sibi ob potentiam Persarum rex Amyntas, supplex propemodum ultrò quod petitum uenissent, facturum se esse promittebat, tractauítque legatos omnibus humanitatis officiis. Et cùm ex uoto legatorum solenne epulum institutum esset, postulabant conuiuij exornandi causa nobiles matronas & filias adduci. Amyntas nihil tale negare audens, ultrò adduci iussit. Porrò uerò quum iam Persæ bibissent largius, impudẽter adludere cœperũt ad fœminas ingenuas, adeò ut uehementer tæderet Amyntam, & iuniorem regem Alexãdrum filiũ eius ipsorum immodestiæ, atque ob reuerentiam ætatis rogauit Amyntam patrem Alexander filius, ut secedẽs è cõuiuio cubitum iret, se uerò mansurum interea apud hospites. Iam uerò abeunte patre, simulans Alexander lætitiam, permisit iocari Persas cum mulieribus liberius, tandem petiit ut surgerent paulisper omnes, permitteréntque matronis paululum secedere è conuiuio, redituras enim esse ornatiores statim. Permiserunt hoc ipsum Persarum proceres ultro. Interea autem curabat Alexander, ut selectißima forma adolescẽtes induti matronali habitu in conuiuium redirent, & sub ueste gladios occultarẽt, quibus inter iocandum trucidarent Persas, id quod sa-

niæ rex.

Immodestiæ insignis exẽplum.

Alexander Amyntæ filius.

Alexandri illustre factũ.

ctum est. Nam ab his adolescentibus Persæ ad unum omnes sunt perempti, estque hoc modo eorum impudentia grauiter punita. Alexander hic refertur inter Alexandri proauos. Post hæc Græci etiam, qui in prima Asiæ parte sub Dario erant, defecerunt, & Sardis oppidum direptum incendio deuastarunt, & ad hoc opẽ tulerunt Atheniẽses. Nam Istiæus quidam insignis princeps, ministrum quendam ad eorum imperatorẽ Aristagorã misit, & ne res palàm fieret, deraso crine ex capite serui, cui impressit in hanc sententiam, ut à rege deficerent, postea renato capillo, non literas, sed hunc seruum ad eundẽ imperatorẽ misit, cum hoc tantum mandato, ut capillũ ei detonderet, & caput aspiceret: quod cũ fecisset imperator, illicò defecit à Dario. Verùm autor hic seditionis trucidatus est, & laqueo Istiæo uita est adempta, atque hisce remediis sedat⁹ tumult⁹ nõ serpsit latius.

Sardis.

Istiæi calliditas in cõcitanda seditione.

Porrò hæc & similia alia occasionem Dario præbuerunt, ut ingentes copias, peditũ centum millia, & equitum decem millia in Græciam miserit ad sumendum supplicium de Atheniensibus ob seditionem. Castra posuerunt ad duo milliaria ab Athenis. Iam uerò cum consulerent plerique non esse contracundũ hostibus, sed si obsidionem tentarent, urbem fortiter

Darij expeditio in Græciam quanta.

Miltiadis cōsilium.

titer tuendam esse, Miltiades unus diuersum suadens, ostendit grauem omnino & intolerabilem vulgo obsidionem esse, uerùm subita irruptione facilè opprimi posse hostes. Sequuti sunt Miltiadis consilium, quem & belli imperatorem designarunt. Eductæ copiæ sunt Atheniensium decem millium contra hostes, nullum his præsidium accesserat ex urbibus reliquis, nisi ex Platea urbe tantū mille uiri missi erant in auxilium Athentensibus. Atqui paruo hoc exercitu ingens illa Persarum instructißima multitudo fusa est, & magnam omnino laudem meruit hæc pugna, quia à summo atque incredibili terrore ac metu totam Græciam liberauit, quo illa nō aliter perculsa tum erat, quam si nostro tempore Turca inuaderet Germaniam.

Platea.

Miltiadis uictoria insignis.

Non prætereundū hîc nobis est, quam gratiam tandem pro hoc beneficio retulerit Miltiadi multitudo Atheniensium. Nam præter hanc uictoriam, & alia eius præclara facta extiterunt erga rempublicam. Adiecit uirtute bellica alias urbes & insulas, quibus imperiū Atheniensium auxit. Sed quia magnæ uirtutes inuidia & obtrectatione malorum carere non possunt, effectum est a quibusdam apud populum, ut coniectus in publicum carcerem sit

Miltiadi mala grā tia relata ab Atheniensibus.

Miltiades, donec persolueret reipublicæ tercentum millia coronatorum. Porrò cùm soluendo non esset, & iã diuturno situ & squalore carceris infirmari cœpisset, filius Cymon ut liberaretur pater, in carcerem descendit, tandem mortuo patre, ditißimus ciuis quidam filiam Miltiadis in uxorem duxit, & exposita pecuniarũ summa liberauit ex carcere Cymonem. Adeò ne pro rectè factis parem & dignam gratiam habere bonis uiris vulgus solet?

De Xerxe Rege.

DArio duo fuerunt filij, natu maior ante regnum oblatum susceptus erat: iunior uerò Xerxes dictus, in regno ex matre Atossa Cyri filia nat⁹ fuit. Is quia ex utroque parente regio fuit, succeßit patri defuncto in Imperio, ut regnum maneret apud Cyri posteros. Permisit hoc grandior natu frater magna sanè modestia animi, nulla contentione usus aduersus Xerxem fratrem.

Porrò fusis in Grecia Persarum copiis, nouum de integro exercitum parabat Darius, sed dum ille restaurare bellum conatur, morte obit. Itaque Xerxes statim sub initium sui regni bellum à patre acceptum instruxit, & maxima ui militum Græciam intrauit, adeò etiam ut quo-

Xerxis expeditio in Græciam quanta.

vt quorundam scripta testatum reliquerint, nunquam simul tam ingentes copias collectas fuisse, quàm Xerxis regis. Iustinus ait septingenta millia ex eius regnis in armis fuisse, & de confederatis exteris trecenta millia hominum. Quanquam autem parum uidetur credibile tantam fuisse multitudinem, tamen historiæ satis testantur, & plurimæ pugnæ quoque quæ sub id temporis factæ sunt, ingentem Xerxis exercitum fuisse. Et hodie etiamnũ experimur in expeditione Turcica, quantis copiis, sed armatura leui, Orientales gentes ducant exercitum. Ac de Tamerlani Tyranni Tartari decies centenorum millium exercitu infra legimus. Quin etiam Daniel testatũ reliquit regem ex Persia maximo apparatu militũ contra Græcos venturũ. Legitur etiam collecto iam unum in locum tanto exercitu, Xerxem subortis lachrymis magno animi dolore dixisse, Calamitosissimam planè esse sortem humanæ uitæ: nam ex tot millibus hominum, ne vnum quidem superstitem esse post annos centum. Additur his, Xerxem, cùm iam angustias maris pontibus sterneret, suborto fremitu tempestatis, iussisse uerberari mare.

Orietaliũ armatura leuis.

Xerxis fletus & q̃rela.

Pertinet huc etiam, quòd nõ immeritò proditum est, inter proficiscendum flumina ab eius

exercitu bibendo exiccata esse.

Prodigia in exercitu Xerxis. *Cæterùm prodigia quoque visa sunt, quæ monuerũt regem, ut desisteret ab incœpto, propter futurum infortuniũ.* Etenim *equa in exercitu leporẽ peperit, quo fuga significata est.* *Cometa Ceratias.* Apparuit & *cometa* Ceratias *dictus, quòd instar cornu incuruatur.* Erat & Eclipsis Solis. *Quemadmodum autem historiæ testantur, non sine subsequenti incommodo aliquo huiusmodi signa conspiciuntur, nimirum per quæ iram suam minatur* Deus, ideóque contemni *non debent, sed incitamẽto nobis potius esse, ut timeamus* Deum: *nã uidere hîc licebit quãtæ mutationes* Rerum*publicarum, & omniũ statuum orbis postea sint subsequutæ.*

Xerxes *primum terrestri prælio adoriri uoluit* Græcos. *Græcorũ regio clausa.* *Est autem* Græcorum *regio circunquaque clausa, & ad quam aditus non patet nisi per mare, aut per mõtis angustias quasdã, ad quas seruandas ab ingressu hostium destinata sunt aliquot milia* Græcorum, *quorũ maxima pars fugit illico uolentibus iam transire* Persis. *solum remanserunt quadringenti* Lace*Lacedæmoniorũ uirtus.* *dæmonij, qui magna uirtute ad resistendum hostibus usi sunt: & quanquam numero longè pauciores, & uiribus infirmiores essent, quã ut repellere possent tantam vim hostium, tamen*

men eam fortitudinem in pugnando declararũt, ut circiter uiginti millia Persarum ab ipsis strata sint. Nam opportunitate loci in angustiis montis freti, ab incursu & oppreßione multitudinis hostium tuti erant, neque per insidias circundari potuerunt. Interierũt in hoc conflictu duo fratres Xerxis: sed una quoque cũ rege suo Leonida quadringenti Lacedæmonij illi extincti sunt. Laudatur hoc factum in primis ob magnanimitatem & fortitudinem pro tuenda patria, qui numero tam exigui tãtæ se multitudini opponere non sunt ueriti: & quanquam uictoria potiti non sint, tamen vehementer hoc conflictu hostium vires debilitatæ sunt, & audacia imminuta.

Superioribus in hac pugna Persis, mirum quãto tota Græcia terrore perculsa sit, vt in ea parte Græciæ pleræque statim vrbes Xerxi se vltrò dediderunt. Quin & apud Athenienses Cyrsilus quidam, siue vt Herodotus ait, Lycidas, consuluit, vt & Athenienses se darẽt sub potestatẽ Xerxis, nam nullo modo sufficere ad resistendum potentißimo hosti. Themistocles cõtrà suasit, patriæ libertatem tuendã esse. Nam si Persis in Græcia dominari cõtingat, periclitari omnem honestatem morum, ius & omnes bonas uirtutes perituras esse, Persas acturos

Cyrsilus.

Themistocles patriæ libertatis uindex.

esse pro omni animi libidine in uxores & liberos eorum, quemadmodum iam constaret fecisse eos in illos quos subiectos suo Imperio nunc haberent. Proinde honestius esse in libertate mori, quàm ultrò tales dominos admittere.

Receptum ab omnibus uno consensu hoc cõsilium Themistoclis est, ut fortiter defenderent se contra hostes. Cyrsilo ob pessimum cõsilium infensi Athenienses, lapidibus eum obrui iusserunt, & similiter uxorẽ eius fœminæ lapidarunt, quòd maritus eius huiusmodi consilium proposuisset, quod si fuissent sequuti, omnes liberos suos in fœdã turpitudinem adduxissent. Commendatur hoc factum uirtutis, & exemplum memorabile est, mori eos maluisse pro libertate patriæ, ne dederẽt se nationi exteræ ad statum urbis suæ & omnem politiam & honestatem euertendam.

Cyrsilus lapidibus obruitur.

Atheniẽsibus Delphis Apollinis oraculũ cõsulentibus respõsum erat: Athenienses uictoriã in ligneis muris habituros esse, quod Themistocles de nauiũ præsidio interpretatus est, hortatusq; ut relicta urbe, in naues uxores et liberos suos ducerent: nam uiribus & tantæ multitudini Persarũ, urbẽ non posse tandẽ resistere, tum quoq; in mari non admodũ instructos Persas esse. Probatũ consiliũ hoc est, & imitatæ

Oraculũ de ligneis muris.

dia

id sũt reliquæ urbes Sparta, & Corinthus, quæ instructa classe, angustias maris circa Salamina insulã occuparũt, ne circũueniri à multitudine nauium quas habuit Xerxes, possent.

Cùm audisset Xerxes classẽ à Græcis adornatã, intellexissetq; magnũ sibi periculũ instare, si mari Græci liberè vterentur, & data opportunitate in regnũ irrũperẽt, cõsultum est Xerxi, ut contra nauali prælio lacesseret Græcos, quod & factũ est. Verũ victoribus Græcis maxima Persarũ pars fusa est, & plurimæ naues submersæ. Hæc uictoria animũ uniuersæ Græciæ reddidit, & debilitauit Xerxẽ. In pugna rex ipse non adfuit, sed cum paucis nauibus in litore remanens, conflictus spectator tantum fuit. Gloria pugnæ ab omnibus Græcis Themistocli delata est, quòd eius consilio parta uictoria, tota Græcia seruata sit.

Inter alias multas technas, quibus in hoc bello usus est Themistocles, astutum hoc cõsilium recẽsendum duxi. Post pugnam, cùm perculsus animo Xerxes esset, cogitauit Themistocles facilè adduci posse regem, ut relicta Græcia prorsus in Persiã reuerteretur cum reliquo suo exercitu. Itaque supplicem se simulans, tanquàm gratiæ ineundæ causa apud Xerxem, per nũcium indicari ei iubet, Græcos consilium agita- Themistoclis techna.

re interrumpendi pontis quem per mare ante fecerat, proinde, nisi uelit grauiori se pericul obiicere, illicò è Græcia fugiendum, priusquam transeundi occasio intercluderetur. Ille audito hoc nuncio, fugæ se statim parat. Cæterùm ubi iam fugiens offendisset pontem dissipatum u tempestatis, nauicula traiecit, extremo etiam discrimine uitæ propter concitatum uehemẽtia fluctuum mare. Inuertit hoc modo Deus ludi aleam, ultusq; superbiam est: & propositũ hic habent exemplum magni principes, unde discere debent, non fidendum esse priuatæ potentiæ, sed in timore Dei & fiducia ad Deum maximas quasque res suscipiendas esse. Ridiculũ hunc finem habuit terrorem omnibus incutiẽs illa expeditio, quam tanta potentia & multitudine instructã induxerat Xerxes in Græciam, non aliter atque nostris tẽporibus summa ignominia Viennam vrbem relinquere Turca coactus est, qui cum exercitu ducentorũ millium hominum uenerat in Germaniam.

Exẽplum nõ esse fidendum potentia.

An.1530.

Cæterùm decedens Xerxes reliquit in Græcia Mardonium ducem, cum ter centum millibus militum idq; hac de causa, quòd Mardonij consilio adductus rex contra sententiã & uoluntatem reliquorum principum in Græciam concesserat. Et quia non responderat euentus pollici-

Mardonius Dux.

pollicitationibus Mardonij, propterea metuēs sibi ne domum fortasse reuersus capite truncaretur ob infœlicem exitum suscepti belli, optanit se cum hoc exercitu militum relinqui in Græcia, ad tentandum omnem casum fortunæ, an fortè per occasionem res Græcorū debilitare posset. Permisit itaque rex Xerxes hāc rem ipsius fortunæ. Primùm cœpit Mardonius amicè pertentare Græcos, ut tolerabilibus cōditionibus pacis propositis, ultrò se dederēt. Verùm ob euentum victoriæ animosiores Græci detrectabant prorsus omne dominium Persarū, & repudiato fœdere postulabant, vt ui & pugnādo se tueretur. Tū diripuit atque exussit Mardonius vrbem Atheniensium, & Thebas vsque progressus est, nam ad Persas defecerant Thebani. Instructo tum iterum terrestri exercitu centum millium uirorum, Athenienses & Lacedæmonij aliquoties cū Mardonio pugnādo congressi sunt, tandem commeatus inopia coactus Mardonius finē fecit. Erat apud Persas Macedoniæ rex Alexāder cuius suprà mētionem fecimus: hic sub uesperā indicauit Græcis, ut ad subsequentem diē armarēt se, nā constāter statuisse Mardoniū extremam pugnam committere: idq; factum est, sed superati Persæ succubuerunt, trucidato etiam Mardonio, id

Athenæ direptæ à Mardonio.

quod reliqui cõsultores Xerxis regis prædixerant ei ante susceptum bellũ. Cæterùm hic exitus fuit tantæ expeditionis, & finito hoc bello, Græciæ ciuitates potentia & amplitudine imperij augeri cœperunt, subiectis multis insulis Persarũ, quas suo regno adiecerunt. Porrò potentiores facti Græci, insolẽtiores etiã esse cœperunt, & præ dominãdi libidine etiã ab intestinis seditionibus & bellis non abstinuerunt, & mutuis cladibus uicti, compulsi tandem sunt exteris se principibus dedere, deleto omni statu suæ reipublicæ & uirtutibus quibus antea florebant: sed de his paulò post dicemus nõnihil.

Potentiores fiunt insolẽtiores.

Operæprecium in primis est Themistoclis exemplum nouisse, qui cùm is esset, cuius cõsilio & fortitudine tota Græcia seruaretur, quo nomine & summæ eius laudes præ reliquis omnib[9] ducibus, quos clarißimos habuit Græcia, referuntur, tamen malam gratiam à suis ciuibus assequutus est. nam urbe expulerunt eum. Hanc gratiam habet multitudo pro summis uirtutibus, imò & Satan ipse dementat homines, ut tam sublimia dona Dei non agnoscant. Proinde optimos & excellẽtes uiros tolerãtia in primis præditos esse oportet, siquidem fieri non potest, quin molestias & omnem ingratitudinem experiantur in hoc vitæ statu. Cõfugit

Themistocli ob bene merita mala gratia relata.

git Themistocles postea ad Artaxerxem, apud quem summo est in honore habitus, similis per omnia summis eius principibus & consultoribus regni. Dixisse quoque ferūt Artaxerxem, nō posse malum aliquod grauius optare se suis hostibus, nisi ut hac dementia excæcati, huiusmodi sapientes uiros à se alienarent. Themistocles ad Artaxerxē cōfugit.

De Artaxerxe Longimano

XErxe defuncto filius eius Artaxerxes regnauit, huius dextra manus sinistra lōgior fuit, unde factum illi cognomē Longimani est. In primis laudatur hic rex ob singularem prudentiam, mansuetudinem morum, & pacis studium, propterea huius historiam hic non recenseo longius, ut tandem ad Iudaicas res reuertamur, ne ignoremus quis interea status in Ecclesia & spirituali regno fuerit. Longimanus.

De Zorobabel principe Iuda.

SVprà indicauimus, in Bibliis sacris nominari quendam ex Persarum regibus Assuerum, hic uerò fuit Darius Hystaspis, & & ut ego opinor, hic Darius Assuerus est, qui Hester reginā habuit. Herodotus etiam Aristonæ mentionem facit, quam habuit Darius præter Atossam reginam, & testatur Aristo- Assuerus. Hester Aristona Atossa.

nam illam ualde amatam esse à Dario. Et hâc apparet Hester fuisse. Philo etiam scribit historiam Iudith sub tempora huius Darij regis contigisse, & Arphaxat, cuius historia Iudith mentionem facit, Imperatorem Aßyriorum fuisse, postquam à Cyro uicto iam à Scythis defecerant. Hanc sententiam Philonis non improbo, uerùm ut ego quidem arbitror, iam antea fuit impleta historia Iudith, priusquam in Babylonem translatus est Iuda, atque adeò iam ante Persarum Monarchiam. Nam Arbaces Medorum rex iam ante Persarum Monarchiam fuit: & Niniue deleta est tempore regni Persarũ, & occupantibus Monarchiam Persis, neque Niniue neque Medi suum regem habuerunt: cæterùm permitto hic cuique suam tueri sententiam.

Post Darium Hystaspis ponit Philo Longimanum, prætermisso Xerxe rege, sed haud dubiè non alia de causa, quàm quæ supra indicata est, quòd profecto in Graeciam Xerxe, Longimanus interea regnum administrauit in Oriente. Et hic Darius Longimanus est, qui iterum Iudæis donauit libertatem templi extruendi. Quanquam enim à Cyro permissum erat Iudæis redire Ierusalem ad occupãdam terrã, & ad regnum & cultum Dei instituendum, tamen

Longimanus.

tamen interea temporis post mortem Cyri per finitimos impeditum est, quo minus ædificatio succederet, iam inde usque ad secundum annũ Artaxerxis Longimani, *quem* Philo Darium Longimanum *uocat.* Is *secũdo sui imperij anno, publico edicto præcepit ut* Ierusalem *& tẽplum repararetur.* Hæc *occasio erat, qua restitutus suæ libertati* Iudaicus *populus, regni administrationem, cultum* Dei *de integro rursus instituit, & templum & vrbes ædificauit denuò.* Et *quanquam suos hactenus reges non habuit* Iuda, *tamen principibus interim ex posteritate* Dauidis *usus est, vsque ad ea tempora quibus* Maccabæi *regnare cœperunt.* Primum Zorobabel *imperauit, cuius posteri quam fortunam habuerint, & quo pacto tandem à posteritate* Dauidis *totum regnum translatum sit, dicemus postea.* Nam *ita à prophetis prædictũ erat, ut sub id tẽpus nasceretur* Christus *ex sanguine* Dauidis, *quo iã antea alienatum regnũ* Iudaicũ *exteri principes sibi vsurparent.* *An. mundi. 3426.* *Zorobabel.* *Christi aduẽtus.*

Septuaginta hebdomadarum supputatio ex Daniele.

REuelatũ *est diuinitus* Danieli *de aduentu* Christi, *& quanto tẽpore populus* Iudaicus *deberet durare.* Extat *in hac prophe-*

tia præclarum in primis testimonium ad cõfirmandam certitudinem fidei nostræ aduersus Iudæos qui contendunt nondum venisse Christum, & alium quendam Mesiam adhuc uenturum expectant.

Porrò temporis præfiniti à Daniele *facilis ratio est, & in primis iucundum est ex ea cognoscere, sub id tempus certò uenisse* Christũ, *quod præscripsit* Daniel. *Nam etsi uariè supputent alij, tamen si ab ordine historiarum nõ recedas, nulla insignis dissensio reperietur, propter quam posis dubitare. Et sanè ad exactissimã temporis supputationẽ expediret eas quæ cõtigerũt* Eclipses, *repetere ex* Ptolomæo, & *ex illis singulos annos ordine colligere, uerùm esset is nõ unius hominis labor. Et aduigilarẽt meritò in his rebus* Episcopi *collatis sumptibus ut tam insigniũ prophetiarũ intellectus clarè in* Ecclesia *extaret. Ego quidem hoc loco ex potioribus historiis annorum numerum decerpam, & eorum rationem quammaximè perspicuã reddere conabor.*

Danielis locus de 70. hebmadis.

Daniel *ait,* Septuaginta *hebdomadæ conclusæ sunt super populum istum, & præcipuè iuxta mandatum de reædificanda* Ierusalem, *erũt sexagintanouem septimanæ usque ad regnum* Christi, & *tum* Christus *interficietur.*

Principiò

Principiò cognoſcendum eſt annuas hebdomadas hîc ſignificari, ut unaquæque hebdomada ſeptem annos conſtituat, id quod facilè probari poteſt. Proinde efficiunt ſeptuaginta hebdomadæ annos 490.

Secundo ait Daniel: Chriſtus interficietur poſt 69. hebdomadas, ſed ita, ut dimidiata ſeptimana doceat, & poſtea occidatur. Signatè quidem & tempus & officium Chriſti expreſſum eſt hoc modo.

Tertiò, Sexaginta nouē hebdomadæ ſupputari debent ab anno ſecundo Longimani, nam tum miſit Deus Zachariā, & Haggæum prophetas, ut conſolarentur & certò confirmarēt populum de reparanda Ieroſolyma in poſteriū ſine aliquo impedimento. Et de hoc uerbo, hoc eſt, de hac reuelatione, uerba angeli intelligēda ſunt, quandoquidem tum certa promiſſio conti[illegible] populo de ſucceſſu reparationis templi I[illegible]

Præterea eodem etiam hoc anno præceperat Longimanus publico edicto, ne impedirentur Iudæi ab inſtituto opere ædificandæ vrbis & templi, quemadmodum antea factum erat. Sed hæc omnia in Eſdra leges.

Atqui uerò ad hanc ipſam dilationem tēporis in reparādo templo Ioannes reſpexit cœ-

pite 2. quadragintasex annos in extruẽdo tẽplo absumptos esse, nam is annorum numerus est à secundo Cyri anno usque ad sextũ Lõgimani annum, quo absolutum est templi opus.

Iam uerò colligitur ex Maccabeorum libro, & ex Iosepho, ab initio Alexandri, post vltimi Darij obitum, vsque ad natum Christum fuisse annos trecentos & decem.

A nato Christo usque ad eius baptismum, anni triginta.

Summa ab initio Alexandri usque ad baptismum Christi, anni 340.

His adde illud tempus à secundo anno Longimani usque ad Alexandrum post vltimi Darij mortem, & erunt, ut Metasthenes numerat, anni 145.

Summa à secundo Longimani anno usque ad baptismum Christi, 485. anni.

Itaque 69 hebdomadæ annuæ constituunt rectè annos 482. Vnde cognoscis baptisato Christo sexagintanouem hebdomadas annuas completas fuisse: & in hebdomada sequenti docuit Christus, & in eadem dimidiata hebdomada interfectus est: nã anno quarto post acceptum baptismũ crucifixus est Christus. Porrò sequenti hac septimana addita ad 69. erunt hebdomadæ septuaginta. atque hæc ratio est tem-

temporis præfiniti à Daniele. Nã post mortem Christi Iudæi non sunt amplius populus Dei, & templum eorum postea fuit abominatio, id quod clarè testatus est Daniel.

Præter hæc sunt in hac prophetia aliæ præclaræ doctrinæ, & consolationes afflictarum mẽtium de officio & regno Christi, quòd prædicaturus uenerit remißionem peccatorum: sed hæc omnia explicare hic non uacat, neque est huius instituti.

Ego sanè quanta potui diligentia inquisiui rationem 70. hebdomadarum Danielis, neque reperio, quod magnoperè poßit dißidere, si historiarum præscriptum sequaris. Nam & si Metasthenem nolis imitari, tamen Græcorum ratiocinatio rectißimè quadrat. Et enim iuxta numerum Græcorum inter Alexandri obitum, & Augusti initium anni sunt ducenti octoginta, id quod fortißimis argumentis probare poßum. Iam si Persarum annos sumas, post secundum Longimani annum apud Græcos idem quoque reperies.

Post Alexãdrũ usque ad natũ Christũ 322.
Post natũ Christũ usque ad baptismũ eius 30.
Adde Persarum numerum à secundo anno Longimani 132. apud Græcos.
Summa 484. Adeò ad amußim concordant

Græcorum historiæ cum eo tempore quod in Iosepho & Philone reperitur, ut apertè deprehendere poßis, à Daniele tempus de aduentu Christi aptißimè præfinitum esse. Equidẽ non dubito testaturos mihi eruditos & prudentes uiros, utranque hanc supputationem quam posuimus, testimoniis historiarum optimè posse comprobari. Et nisi longum esset, alias quoque plures supputationes adducere possem, quæ cũ his item consentirent, ut dubium non sit Danielem tẽpus aduentus Christi rectißimè attigisse. Quin & consolationis non paruam uim habet, etiam si temporis ratio ad singula minuta minus quadret, ut certò discamus tẽpus prædictum à Daniele iam diu præteriisse. Itaque palàm in errore sunt Iudæi, ut pote qui nullis rationibus probare possunt, tempus illud nondum esse elapsum, siue hebdomadas de diebus, siue annis uolẽt intelligere. Sed de his satis.

Tabula annorum mundi, quæ indicat tẽpus præscriptum à Daniele.

1656	*vsque ad Diluuium.*
292.	*ad natum Abraham.*
425.	*ad Mosen natum.*
80.	*ad egreßionem ex Aegypto.*
480.	*ad extructum templum Salomonis.*
138.	*ad regem Ioas.*

291. ad Ieconiæ translationẽ in Babylonẽ.
11. ad deuastationẽ Hieroso. ꝑ Nabuch.
70. captiuitas Babylonica.
191. Persarum Monar. post cap. Baby.
7. Alexander post Darium.
149. Græcorũ regnũ usq; ad Iudã Maccab.
129. Maccabæorũ regnũ apud Philonem.
30. Herodes: nam 30. anno Herodis natus est Christus.
1532. à nato Christo Do. & seruatore nostro.

Ex hac tabula facilè colligitur annorum ratio in Daniele. Apud Græcos uerò tempus post obitum Alexandri sic reperio.

114. Olympiade obiit Alexander.
184. Olympiade Augusti imperium cœpit post Iulij mortem.

Anno Augusti 42. Christus natus est.

Constituunt hæc post mortuũ Alexandrum circiter 320. annos.

Numerus hic nõ ita multum dissentit ab aliis supra positis, et à peritis facilè potest cõcordari.

DE ESDRA.

INteriecto aliquo tempore post euulgatum edictum permisit Artaxerxes Esdram sacerdotem ex aula sua redire Ierosolymam. Et meritò huius facienda mentio est in historiis,

Esdras Biblicos libros collegit.

nam is sacræ scripturæ libros dispersos iam, in ordinem redegit, & collegit iterum. Id enim opus dignum fuit officio viri Episcopi. Nam sine sacris literis syncera religio & uerus cultus Dei retineri non potest.

Peloponnesiacum bellum.

Temporibus huius Artaxerxis Lõgimani ingens bellum Peloponnesiacum, quod inter se gesserunt Græci, exortum est, in quo funditus tandem vrbs Atheniensis euersa est. Durauit hoc bellum ferè usque ad finem Persicæ Monarchiæ, ideoq; Persarum reges, qui reliqui adhuc sunt, breuiter suo ordine recensebo prius.

De Dario Notho.

Darius Nothus regnauit post Longimanum, neque uerò Longimani filius fuit, sed eius sororem coniugem habuit. Duos filios habuit, Artaxerxem, quem Mnemona uocant, & Cyrum natu minorem. Artaxerxes in Imperio patri successit, Cyrus in Ionia potentissimus factus est.

Artaxerxes Mnemon.

De Artaxerxe Mnemone.

Mortuo Dario usurpare cœpit sibi regnũ Cyrus, nam præterquam quòd in potẽtissimo ducatu dominabatur iam, etiã ad res omnes gerẽdas habilis erat, & bello in primis

delectabatur, ideóque magna vi armabat se contra fratrem suum. Adhæc matrem sibi magis obnoxiam habuit, quàm frater Artaxerxes, qui ingenio modesto & humano erat. Cæterùm iniquum hoc institutum Cyri non fortunauit Deus, nam in pugna qua aduersus fratrē congressus erat, occubuit. In pugna hac declarauit se Artaxerxes non muliebrem esse, grauiter tamen à Cyro vulneratus est, & in alterum equum desiliit: vt agnosceret, à solo Deo uictoriam sibi postea contigisse.

Cyri cum fratre bellum.

DE OCHO

OChus filius Artaxerxis humani sanguinis sitientissimus fuit, nam prꝫterquàm quòd magnam tyrannidem exercuit, etiā proprios fratres interemit. Vrbem Sidoniam condidit, & Aegyptum ad Persarum Monarchiā iterum adiecit, sed non diu admodum seruauit deditionis fidem. Tándem à suorum præfecto quodam interemptus est.

Ochus tyrāni exēplum.

DE ARSAME.

ARsames Ochi filius fuit, hic puer adhuc rex est factus à duce exercitus, qui Ochū patrem eius interfecerat. Verùm ubi iam adolescere cœpisset Arsames, timens sibi dux exer-

citus ob perpetratum scelus, & hunc Arsamen per insidias interemit. Postea fœdere inito cum Codomano principe Armeniæ, ei & regnum tradidit, & Darium appellauit. Cum hoc itaque Arsame totum genus clarissimi herois & regis Cyri extinctum est, & regnum Persarũ translatum à posteris Cyri, ad exterum principem deuenit. Neque verò hoc modò dignum cõmiseratione est, tantam potentiam & honorem, atque adeò tam sublimia dona Dei intra tã paucos annos deleri, sed multò magis, quòd posteri statim degeneres facti, nulla planè uirtute Cyrum patrem expresserunt, id quod in Ocho apparet, cuius tyrannica facinora occasionem præbuerunt vt totum genus Cyri interiret.

Cyri regnum & genus extinctum.

De vltimo Dario.

Darius vltimus.

Alienus hic erat à Cyri genere, sed ab Ocho rege princeps Armeniæ factus ob insignem eius uirtutem in rebus bellicis, propter quam & ab illis, qui occiderant Arsamen, in regem electus est, ne Ochum, qui benefecerat ipsi, ulcisceretur. Verùm hac occasione & spe delati regni excæcatus, omnium beneficiorum quæ acceperat ab Ocho, oblitus est, & regno accepto Darium se appellari uoluit,

Ingratitudinis exẽplum.

ne quid regiæ dignitati deesset. Verùm ingratitudinis & perfidiæ insignes pœnas dedit. Nã postquã ab Alexandro uictus est, omnibus suis regionibus & regno amissis, vitam pariter & totam Monarchiam Persarum perdidit. Sed copiosius hæc tractabimus in principio tertiæ Monarchiæ, quando de Alexandro dicemus.

De bellis ciuitatum Græciæ.

Antea monuimus, Græcos post profligatos Persas, potentiores & insolentiores esse factos: plerunque enim amplissimos successus superbia & præsumptio solent comitari. Itaque tempore huius Monarchiæ ingentia & diuturna bella inter se gesserunt, quibus funditus tandem tota Græcia confecta periit, adeò ut postea cuiuis etiam irruptioni facilè patuerit. Quin etiã pro honestissima administratione qua in republica utebantur, & legibus, turpitudo & corruptissima morum ratio successit. Et quem non multis modis commiseratione afficeret illarum rerum lectio, quòd tot tantæq; incõmoditates, támque diuturna & impia bella ex causis planè leuissimis exorta sunt? Exempla profectò nõ admiratione tantum, sed etiam obseruatu in primis digna, quæ monere homines possunt, ne facilè ob quãuis

Maxima bella ex leuissimis causis.

leuem causam, & non nisi summa necessitate cogente bellum suscipiant, quandoquidem inter Græcos ex occasione facili exortũ bellum, nullo modo aut ratione sedari potuit, donec tandem exteri populi irruentes in Græciam, utranque partem oppresserunt.

Porrò totum hoc bellum describere huius instituti nõ est, nã de eo integra uolumina à Thucydide & Xenophõte, ac postea ab aliis etiam descripta extant. Vnum autem commemorabo præter alia, quem casum Atheniensium urbs in hoc bello passa sit, & quas calamitates tulerit simul atque in hostium potestatem uenisset, & rursus quomodo tãdem quorundam bonorum hominum uirtutibus, moderatione ac patientia, iterum restituta sit. Quemadmodum enim audacia & insolentia labefecerat urbis statum, ita patientia & mansuetudo morum rursus reparauit eam.

Pelopõnesiaci belli causæ.

Initium belli alienam planè causam habuit, quam uitare facilè potuissent Athenienses. Corinthij Corcyræ hostes erant, quæ opem petiit ab Atheniensibus, & impetrauit eò facilius, quòd Athenienses, qui iam potentes in mari erant, sperabant confœderatione Corcyrensium, quorum item magna in mari potentia erat, dominos se fore totius Græciæ. Cõtrà

apud

apud Lacedæmonios subsidium quærebãt Corinthij, atque hoc modo diuulsa Græcia, Lacedæmonij Persis se adiungũt, à quibus pecunia iuuantur & commeatu: sed perfidia interim utuntur Persæ, ne nimium Lacedæmonij potẽtia augerentur. Et durauit hoc bellum, ut Xenophon testatur, octo & uiginti annos, à Lõgimani tẽporibus vsque ad Artaxerxẽ Mnemona: & multæ urbes in hoc bello miserè perierunt: mirámque omnino uicißitudinem fortunæ in huius belli exemplis est uidere. Nam Alcibiade duce Atheniensium grauißimè cæsi sunt Lacedæmonij, anno quarto supra uigesimum, & item, uigesimo quinto, adeò ut nulla reliqua spes esset ad pristinum aliquando robur redeundi. Verùm sequenti statim anno mutata huius fortunæ alea est. Alcibiade enim ex inuidia improborũ pulso ex vrbe, cæsi sunt Athenienses à Lysandro iuxta vrbem Aegospotami, ubi initio huius belli mirabile omnino monstrum apparuit. Visus enim erat ingens ignis in aere spacio dierum septuaginta quinque: postea grãde saxum supernè in vrbem delapsum est. Post hanc pugnam graui obsidione urbs Atheniensium cincta est, ut plurimi fame confecti perierint. Pertinaces tamẽ in sua sententia, ad deditionem inuitati hac lege, ut

Alcibiades.

Lysander.

Portẽtũ.

turres & munimenta vrbis euerterent, pacis conditiones recusarunt, publico etiam decreto facto, ut si quis suaderet ineundum concordiæ fœdus cum hostibus, is occideretur: quemadmodum nuper ante annos duos apud Florentinos contigit. Porrò exactis quinque mẽsibus, fame coacti Athenienses, legatos in hostium castra miserunt pro pacis conditione impetranda. De qua cùm deliberatum esset in cõcilio fœderatorum, constanter suaserunt Corinthij & Thebani, ut funditus Atheniensium ciuitas dirueretur, & ex omni ditione eorum publica pascua fierent. Id uerò improbabant Lacedæmonij, inhonestum esse rati, omnem illorum beneficiorum memoriam semel abiicere, quibus iuuisset hæc ciuitas totã Græciã aduersus Medos & Persas. Præterea quoque non posse huius vrbis tam præclarum statum euerti sine incredibili pernicie Græcorum omnium. Nam Græciam duobus oculis uidere aiebant, quorum alter Sparta, alter verò Athenæ essent. preinde cauendum esse, ne Græcia unocula redderetur. Itaque decretum tandem est, ut seruatis Athenis, mœnia & turres modò diruerentur, & certa administratio Atheniensibus præscriberetur, iuxta quam uiuerent, pace vtrinque seruata. Dediderunt se his

Atheniẽsium pertinacia.

Græciæ duo oculi, Sparta & Athenæ.

his legibus Athenienses ultrò, & deiecti muri sunt, magno triumpho, nam ad fistulæ cantum choreæ etiam ducebantur: nauium quas habuerunt, pars exusta, pars quoque abducta est. Acciderunt hæc sub finem anni vigesimiseptimi quo luctuosum hoc bellum durauerat. Interea tamen nihilo minus timebant sibi Lacedæmonij ab uno Alcibiade, qui ad Persas confugerat post eiectionem suam ex vrbe. Petierunt itaque Lacedæmonij à Persis, ut Alcibiadem occiderent: id quod fecerunt Persæ per insidias, quanquam receperant Alcibiadem hospitij iure, & qui in fide Persarum collocauerat omnem spem suam. Verùm ita comparatum vulgò inter homines est, ut quò se fortuna, eodem & hominum fauor soleat inclinare. Cauere enim sibi omnino oportet eum à perfidia etiam amicorum, cui res minus secundæ sunt, & cuius iam ob æmulationẽ uirtutis tædere cœpit homines. Alcibiades hic uirtutibus bellicis instructißimus erat, sed animo irrequieto, & qui pacis initæ ante multos annos inter Lacedæmonios, & Athenienses rumpendæ autor fuerat, erátque in tota Græcia tot & tam uariis technis vsus, ut vulgo etiam ferretur: Si duos in Græcia Alcibiades nasci contigisset, totam funditus collabi

Deditio Atheniẽsium.

An. mundi 3562.

Alcibiadis cædes.

Perfidiæ exẽplum Persæ.

Alcibiades irrequietus.

necesse esse. Cæterùm huiusmodi conatus fortunari non possunt: ideóque & hunc demum exitum uitæ sortitus est Alcibiades. Quanquam autem bella ciuitatum finem iam haberent, tamen clades ipsa iamprimùm cœpit apud Athenienses. Nam cùm Atheniensium vrbs seditiosis viris plena esset, constituti sunt à Lacedæmoniis uiri triginta, quos tyrannos appellabant, quibus commissa potestas est, ut sine iure & iudicio de seditiosis nebulonibus supplicium sumerent: & ne quis per tumultum opponere se posset huic potestati, magnum præsidium militum in arce collocatum est.

Triginta tyranni Athenis.

De restitutione Athenarum post euersionem.

SEueritate hac usi sunt Lacedæmonij ad coercendos motus publicos: idque ut facerent, summa eos necessitas cogebat. Triginta uiri in neminem primùm nisi in seditiosos sua potestate vsi sunt: postea tamen quidam inter eos exulcerati ueteri odio, potentissimos urbis quosque, moderatos licet & bonos uiros interfecerunt: quemadmodum & nostris temporibus similia nos exempla cognouimus. Et cùm displiceret hæc tyrannis uni etiam ex eorũ numero

mero Therameni, uiro strenuo & æquo, eum quoque, ut reliquis terroris exemplum incuteretur, occidunt: quin etiam interfectorum bona ablata inter se distribuebant. Fugerũt itaque ex urbe ciues optimi quique Thebas & Argos, vbi ex commiseratione tam indignæ calamitatis recepti sunt etiam contra mãdatum Lacedæmoniorum, quo cautum erat ne quis exules & profugos Atheniẽses hospitio exciperet. Erat inter exules hos vir strenuus olim in Republica Thrasybulus: is adiunctis sibi reliquis profugis ex patrio, & clanculario subsidio Thebanorum castellum propè Athenas occupat, & postea Athenas profectus, prælio commisso uincit 30. tyrannos, & vrbem recipit. Restituti ab hoc Thrasybulo ciues profugi sunt: & quod ad politicam administrationẽ, iudicia & leges attinet, renouatus est totius reipublicæ status pro more ueteri. Magnam inprimis laudem meruit Thrasybulus ob animi moderationem, quòd post tam insignem uictoriam multis etiam ex hostibus parcere maluit, quàm pro summo iure trucidare. Et cùm considerasset nullum exercẽdæ cædis finem fore, si erepta singulorum ciuium bona suis ueris hæredibus essent reddenda, nimirum quæ iam ad tertium uel quartum possessorem deuenerant:

Theramenes occisus.

Thrasybulus.

Thrasybuli laus.

hoc omnes inter se fœdere adstrinxit, ne quis postea vllius vindictæ uel iniuriæ illatæ recordari uellet, sua cuique tenenda, & pace publica seruata, sua quenque sorte contentum esse debere. Ea demum moderatione tranquillitas reipublicæ reparata est, estq́; insigne hoc exemplum, beneuolentia & ignoscendo stabiliorem concordiam in huiusmodi perturbatione ciuili fieri, quàm manifesta ui & pro summo iure agendo omnia.

Exẽplum insigne cõcordiæ cõseruãdæ.

Postea hoc successu rerum & Lacedæmonij elatiores facti sunt: nam Persas quoque, à quibus adiuti antea erant, ex Asia pellere uolebant. Verùm Persæ ducem sui exercitus tum constituerunt Cononem, qui ab Atheniẽsibus in tumultu ciuico profugerat, ab hoc cæsi sunt Lacedæmonij. Indignè ferentes Lacedæmonij suum casum, omnem culpã in Thebanos transferebant, quòd exules Atheniẽses hospitio excepissent: ideóque in regiones eorum irruerũt unde noui belli occasio nata est, in quo uicti Lacedæmonij planè perierunt, & Thebanorum potentia aucta est.

Conon dux Persarum.

Lacedæmoniorũ strages.

Finito hoc bello ceperunt Thebani aliud bellum aduersus Phocẽses, quos prorsus debellarunt, & superstites relictos in exilium ire coegerunt. Tandem Philippus Macedoniæ rex

Thebani Phocẽses deleuerunt.

fudit

fudit & domuit Thebanos. Atque ita primū Athenæ, deinde Sparta, postea Thebæ deletæ sunt, & omnis potentia Græcorum labefacta-ta. Porrò uerò cum initas pacis cōditiones cum Philippo rege, non seruarent Athenienses & Thebani, coactus Philippus est totam Græciā inuadere. Hæc breuiter de luctuosis bellis Græciæ dixisse satis sit, quæ gesta sunt post Xerxem annos centum & triginta, intra quos ferè parum temporis paci datum est. Fusissimè descripta hæc bella sunt à Thucydide & Xenophonte, & aliis plerisque. Nos itaque satis esse putauimus si Atheniēsium exemplū quod uel præcipuum in ea historia est cognoscendum proponeremus.

Philippus Thebanos fudit.

Sup. 96.

De Philosophis.

INterea temporis dum hæc gesta sunt, bonæ artes etiam floruerunt. Hippocrates medicus uixit à Longimani temporibus usque ad Ochū quatuor & cētum annos. Et præterquā quòd magnificit eum tota Græcia, summo quoque in precio habitus est à Macedoniæ regib⁹, apud quos bonam etiam suæ ætatis partē consumpsit. Soranus scribit ad regem Perdiccam accersitum Hippocratem, quòd phthisi laborare regem multi opinarentur, & ope aliorum

Hippocrates.

Soranus.

medicorum iam destitutus esset. Cæterùm ubi uenisset Hippocrates, animaduertit Perdiccam non debilitate uirium corporis, sed amore & intrinseco animi dolore contabescere. Nam ancillam patris sui miserè deperibat, & quoties uidebat eam, & mens & color pariter mutabantur in rege. Deprehendit hoc modo Hippocrates causam morbi, eiúsque pellendi remedium dabat. Ad hæc, tempore quo pestis grassabatur, ingentem syluam exuri iussit contra aerem infectum, unde pestis contagio serpebat, & seruauit hoc pacto à peste totã Thessaliam incolumem. Quin & miraculis naturalibus clarus fuit. Supra sepulchrum eius multo tempore apes fuerunt, quarum melle curabantur pueri ægroti, si eo fuissent inuncti.

Perdiccas curatus ab Hippocrate.

Sub Artaxerxis Mnemonis tempora Socrates fuit, qui ex inuidia aduersariorum in carcere necatus est, insimulatus, quòd noui dogmatis in vrbe autor esset. Sed ita prospiciente Deo, non multò pòst dignas pœnas aduersarij dederunt, nam & illi uicissim occisi sunt.

Socrates. Circa annum mũdi 3530.

Post hos fuit Plato, & Eudoxus Astrologiæ peritissimus, qui & hanc artem ex Aegypto in Græciam attulit. Post hunc Aristoteles fuit. Hosce ego primas inter Philosophos tenere arbitror, & ex his etiam, mea quidem sen-

Plato. Eudoxus. Aristoteles.

sententia, præcipui sunt Eudoxus & Aristoteles, nimirum qui non uerborum aut orationis inani splendore, sed rerum ipsarum studiosi extiterunt. Etenim in huiusmodi doctrinæ genere tractando uersati sunt, quod utilissimum in primis est partim ad rerum naturalium uirtutes cognoscendas, partim etiam ad discendum qua ratione honeste uiuere oporteat. Est autem iucundissimum omnino perspicere, quomodo in nostra ipsorũ natura omnis generis uirtutes proposuerit nobis Deus. Natus erat Aristoteles non ex infimæ cõditionis hominibus. Patrem habuit Nicomachum, uirum magnæ admodum autoritatis apud Amyntam Macedoniæ regem, nam medicus eius extitit. Originem habuit ex Hippocratis genere, atque ea de causa postea Aristoteles apud regem Philippum Amyntæ filium ea fuit in admiratione, ut filium suum Alexandrum in eius disciplinam tradiderit erudiẽdum, qui & institutus est ab Aristotele ad Philosophiæ studia, ut ad dicendum & consultandum prudentior efficeretur. Nicomachus.

Hactenus satis de Græcorum rebus, quæ sub huius Monarchiæ temporibus acciderunt.

DE ROMA.

Consules Romani quãdo cœperint.

EXpulsis ex vrbe Regibus mutatus Reipublicæ status est, imperium penes Senatũ esse cœpit, & quotannis Consules duo simul designati sunt, quorum autoritas in eo magistratu annua tantùm fuit.

Mutatio hæc reipublicæ Contigit tẽporibus Cyri primi Monarchæ Persarũ, anno post creatum mundum 3450. & post deuictam à Cyro Babylonem anno septimo.

At uerò præter magna & innumera negocia alia quæ acciderunt Romæ, etiã horrendæ seditiones & mutationes in republica factæ sunt, in quibus exempla proponuntur, magnas urbes atque respublicas sine magnis motibus rarò cõstare. Cæterùm ea forma, ut summa potestas penes duos Consules esset, durauit ad Iulÿ vsque tempora, qui Monarchiam sibi usurpauit, interuenerunt autem inter initium cœpti consulatus, & Iulÿ dominium, anni quadringenti sexaginta quatuor.

Longum omnino est historias Romanorum hîc referre, tantùm indicare uolo duorum insignium euentuum tempus, qui Romæ huius Monarchiæ temporibus contigerunt.

Anno trecentesimo secundo post cõditam urbem Romanam, hoc est, non diu post bellũ Xer-

xis, sub ipsum initiũ regni Longimani, controuersiæ & dißidia exorta sunt apud Romanos. Nam cùm certo quodam iure & legibus nondum uterentur Romani, præter meritum sæpè opprimebantur homines in iudicio, & extra iudicium: quid enim iuris esset, nemo ferè intelligebat certò. Et cùm hoc nomine tumultuaretur multitudo, statutum est, ut certum quoddã ius conscriberetur. Mirum est quantũ momenti habeant leges scriptæ ad publicam pacẽ & concordiam seruandã in rebuspublicis, id quod clarè testatur hoc exemplum. Delecti ad hoc decem uiri sunt, qui mißi in Græciam, mores & iura maximarum urbiũ perquirentes describerent, & usi sunt ad colligẽdas meliores leges Hermodori Ephesini & aliorum philosophorum consilio. Conscriptæ duodecim tabulæ sunt, quæ pro curia Romæ publicè suspensæ habebantur. Hæc origo est scripti iuris Romanorum, quod à Græcis primùm mutuati sunt.

Legũ Romanorum occasio.

Decẽuiri in Græciã mißi.

XII. tabulæ.

Dominabantur decemuiri annis tribus, nã necesse erat, ut quotidie leges declararentur. Cæterùm inter decẽuiros abusus sua potestate Appius est, qui Virginij ciuis filiam appellari iußit tanquam alterius mancipiũ, ut hoc prætextu iuris eam ad se pelliceret, & stupraret: quod ubi animaduertisset pater, uidissetque ob

Appius.

potentiam Appij filiam liberari non posse, occidit eam ipse in iudicio, ne tãto probro domus eius contaminaretur. Postea collectis militaribus copiis subsidium parauit aduersus Appiũ tyrãnum. Tum depositis suo officio decemuiris, nouus magistratus constitutus est. Appius captus, & in carcerem coniectus, seipsum interemit. Testatur hoc exemplum tyrannidem & iniustitiam inultam non manere.

Decẽuiri depositi. Vltionis exemplũ.

Anno à condita urbe trecentesimo sexagesimo irrupit in Italiam exercitus ex Gallis & Germanis collectus, à quo exusta Roma est. Camillus autem, quem antea ex urbe eiecerat populus, boni uiri officio functus est, nam omni prorsus dissimulata iniuria, quam præter meritum passus erat, collectis ex ipsa uicinia copiis, inopinatò oppressit Gallos & Germanos in urbe, seruata ab obsidione arce, & ciuibus omnibus qui reliqui erant. Cladem hãc passa est urbs temporibus Artaxerxis Mnemonis, & sub idem ferè tẽpus à Lacedæmoniis Athenæ captæ & deuastatæ sunt.

Roma à Gallis & Germanis exusta. Camillus

In hac historia primum omnium mẽtio fit Germanorum, & fuit hoc non omnino quadringẽtis integris annis ante natũ Christum. Porrò ab his Germanis Mediolanum, & alia pleræquæ urbes tum in Italia conditæ sunt.

Germanorũ prima mẽtio in historiis.

DE

DE TERTIA MONARCHIA.

Nno post creatum mundum 3634. cùm Persarum regnũ durasset annis 191. hoc est annis 320. ante natũ Christum, cœpit tertia Monarchia, quam Græcorum Monarchiam appellamus, estque nunc dominium orbis ex Orientalibus oris in Occidentem, & ex Asia in Europam translatum. Et cœpit ab eo tempore deficere Asia sensim magis ac magis, non in his solum quæ ad Imperij potentiam pertinent, sed etiam quod ad modestiam morum, uirtutes, gubernationem reipub. & omnes bonas dotes attinet. Et quanquam per Romanos hæc quodammodo correcta & restituta sunt, tandem tamen Barbari ipsi irruerunt in Asiam, & depopulati sunt eam, adeò ut hæc pars orbis, quæ amœnitate situs, sapientia & probitate hominum, ac potentia Imperiorum præstantissima erat, nunc propemodum tota in turpitudinis sentinam & latrocinij speluncam uersa sit. Et rursus summa illa dona Dei in

Tertiæ monarchiæ initium.

Asiæ ruina.

Occidente modò sunt, cùm mundus ad consummationem sui paulatim declinat.

Alexander magnus. Initium hæc Monarchia habet ab Alexandro Macedonum rege, quem meritò nos Magnum appellamus. Nam non modo Imperij potentia, sed omnibus aliis heroicis uirtutibus ita claruit, ut paucißimos admodum in orbe secundos ei fuisse principes dixeris. Commendatur in Prophetis Ieremia & Daniele, ut qui acerrimus & fœlicißimus Imperator fuerit. Daniel hircũ depingit, à quo uictus aries prosternitur, & ipse exponit clarè hircum Græcorum regem esse, Persarum arietem. Porrò uirtutes & præclaræ uictoriæ, quibus exornatus à Deo fuit Alexander, occasionem præbuerunt quibusdam multas & ualde ineptas fabulas de eius generatione confingendi, sed illas ego prætermitto. Cæterùm certum hoc est, magnos & fœlices principes à Deo regi & seruari, & eos à Deo tantum uirtutibus illis & donis exornari. Vult etiam Deus conseruari Imperiorum maiestatem apud eos, qui maiorum splendore & generis claritate nobiles sunt, atq; ita natum constat Alexandrum Macedoniæ regẽ: Patrem enim Philippum, & matrem Olympiadem habuit. Et ea nocte qua conceptus est Alexander, ferunt uisum esse per quietẽ Philippo

Daniel uocat Alexãdrũ hircũ, & Darium arietem.

Alexãdri maiores.

lippo, quòd reginæ Olympiadis utero sigillum impreßisset, cui leonis effigies insculpta erat. Significari autem hoc somnio interpretabãtur Olympiadem reginam grauidam è Philippo potentißimum regem parituram esse. Porrò fuerunt uterque & Philippus & Olympias ex summo & nobilißimo illius temporis in tota Græcia genere nati. Philippus enim, si uerissimis historiarum monumentis credendum est, ex Hercule ortum ducit, Olympias uerò ab Achille. Hi maiores sunt, ex quorum illustrissimo stemmate clarißimus heros Alexander natus est. *Somnium Philippi.*

Paternum genus Alexandri.

H*Ercules, Hyllus, Clodæus, Aristomachus, Temenus, Perdiccas, Argeus, Philippus, Aeropus. Alcetas, Amyntas, Alexander (Primus hic Macedoniæ rex fuit, cuius originẽ Herodotus descripsit lib.9.) Amyntas, Philippus, Alexander magnus. Et natus est Alexander magnus annos 800. post Troianum bellum.*

GENVS OLYMPIADIS matris Alexandri.

A*Chilles, Pyrrus, Molossus rex Epiri, & Pielus, uterque ex Andromache natus.*

Ex Pielo ducuntur à Pausania in Atticis sequentes reges Epiri, Tarymbas, Alcetas Neoptolemus, & Arymbas. Olympias Neoptolemi filia, mater Alexandri.

Hæc Alexãdri genealogia est ex certißimis historiis collecta, quæ testatur originem Alexãdri ex summorum hominum posteritate extitisse.

Philippus occisus ob flagitium impunitũ

Interfecto autem Philippo, propterea quod flagitiosum facinus potẽtis cuiusdam uiri, qui ingenuum puerum quendam turpiter uitiauerat, inultum permiserat, statim & Illyrij & Græci à Macedonibus defecerunt, uersabaturque in summa necesßitate regnum Macedonicum.

Alexãdri Magni res gestæ.

Nam occiso patre Philippo, natus erat Alexãder annos tantùm uiginti, erat hoc initio numeri Græcorum Olympiadis centesimæ & undecimæ. Cæterùm Alexander suscepta administratione Imperij primum subegit iterum Illyrios, deinde Thebas profectus est. Nam Thebani præsidium militum quod in arce eorum collocauerat Philippus, obsidebant, inito etiam fœdere cum Persis, qui regnum Macedonicum inuadebant. Interea tẽporis dum obsidet Thebas Alexander, legatos ad eum mittunt Athenienses pacis impetrandæ causa. Benignè recipit hos Alexander. Pertinaces interim Thebani ne-

ni neque ueniam precabantur, neque pacis cõditiones poscebãt, & cum ante oppugnationẽ proclamatum esset ex iussu Alexandri, quicunque sese ultrò dedere uellet ex Thebanis, & urbe iam exire, eorum uitam saluam fore: contrà proclamare iusserunt Thebani, quòd qui Græcorum libertatem cum ipsis & Persarum rege seruatam uellent contra tyrannum Alexandrum, hi ad ipsos concederent. Exacerbato hac contumelia animo Alexandri, oppugnatur urbs, & tota diripitur, ac postea restituta non est. Prima hæc magna urbs est quam domuit Alexander. Plerunque enim contingere uidemus, à Deo potentes Monarchas in perniciem maximarum urbium excitari. Thebæ direpta, nec postea restitutæ.

Porrò ubi pacem iam in **Græcia** *fecisset Alexander, profectus in Asiam est cum exercitu peditum quadraginta millium, equitũ uerò tantum millium quatuor. Præterea exiguæ copiæ in Asia reliquæ erant, missæ iam antea à patre eius. Parua hac manu Persas aggreditur, & maximas pugnas cõmittit, multásque potentes urbes ui occupat, inter quas Sardis, Miletus & Tyrus erant, in quarum expugnatione maxima sæpè pericula sustinuit Alexander. Victum etiam in pugna Darium regem in fugam conuertit, & matrem, coniugem regi-* Alexandri expeditio in Asiam. Sardis. Miletus. Tyrus.

nam, filias & natum captos, humaniter, atque ut dignum erat regio genere, tractauit. Reginam natu grandiorem matrem appellauit, puerum osculabatur non aliter ac suum filium. Mirũ sanè quantam ob has uirtutes laudem meruit Alexander in tota Asia, & apud Dariũ ipsum, adeò ut ultrò se offerret ad meũdas pacis conditiones, paratum dicens se etiam mediam regni sui partem tradere. Ad hæc responsum ab Alexandro est, orbẽ hunc duobus solibus regi non posse, uerùm si sponte se & regnum suum dedere uellet, benignè recepturum se eum in gratiam. Sed iterum instructo exercitu, uictus est Darius, & inter fugiendum confossus est à proprio suo ministro & duce Besso. Superueniens Alexander grauiter admodum vulneratum & penè exanimẽ reperit Dariũ, eiúsque misertus est, & promisit ei, non fore impunitam tam insignem perfidiam Bessi in proprium dominum. Quare captum postea Bessum inter duas arbores à sublimi detractas ligari iussit, quibus magno impetu iterum in altum tendentibus grauissimo cruciatu dilaceratus est. Hac ratione in Asia Monarcha factus est Alexander, & porrò reliquas regiones & urbes occupauit, Babylonem, Susam, &c. Initium autem huius Monarchiæ Alexandri fuit post obitum

Darius ab Alexã drò uict⁹.

Bessi perfidia.

Vltionis exemplũ.

Initiũ monarchiæ Alexandri.

obitum ultimi huius Darij, hoc est, initio septimi anni postquam regnare cœpisset Alexãder.

Post hanc uictoriã insolentior factus Alexander, luxu potandi cœpit diffluere. Aliquot ex principibus & consiliariis suis necari iussit, ex quorũ numero fuit præstãtissimus & sapiẽtissimus dux, ætate iam confectus Parmenion. Ad hæc ira commotus præclarum ducem suum Clytum in conuiuio interfecit, propterea quòd Philippum patrem prætulisset Alexãdro filio. Verùm mutatis moribus fortuna quoque mutata est, quanquam interim animo adhuc irrequieto. Indis etiam & Scythis bellum intulit: uerum non multo tempore uixit postea. Obijt enim anno trigesimo secundo, & mense undecimo suæ ætatis. Imperauit post defunctum patrem Philippum non amplius annis 12. & 7. mensibus, & intra tam parui temporis spaciũ tanta támque innumera bella confecit, ut tãta multitudo hominum etiam in summa omniũ rerum tranquillitate tot regiones & regna potuisset uix peragrare. Regnauit apud Babylonios post Darium quinque tantùm annos, & menses II. Docent tales historiæ agi magnos reges & principes cœlesti quodam numine.

Alexander der potator. | Parmenion. | Clytus

Alexander multis & præclaris heroicis uirtutibus præditus erat, quarum exempla propo-

nere hic non uacat, ob compendij studium, quo utimur in his Chronicis. Vnũ saltem recenseo ex omnibus. Quoties in iudicio actor aliquis causam dicebat absente reo, alterã tantum aurem præbere dicenti, & alteram manu occludere solitus est Alexander: ut significaret, alteram se ad reum audiendum cõseruare saluam, & utranque partem ex æquo audiendã esse: id quod pertinet ad officium boni principis, & ueri iudicis. Dedit hic magnis principibus insigne exemplum Alexander, non alteram tantum, sed utranque partem admittendam esse ad dicendam causam, quemadmodũ & apud Athenienses id iurare solebant designitati iudices, iuxta ius scriptum se pronunciaturos, & partis utriusque causam audituros ex æquo.

Iudices aduertãt.

Athenienśium iudicum iuramentum.

MODERATIO ET PIETAS qua usus est Alexander erga Iudæos.

Alexãdri profectio contra Iudæos.

E*Xtructa iam* Hiero*solyma iterum, summa in pace uixerunt Iudæi sub piis illis Persarum regibus. Porrò obsidente Alexandro Tyrũ urbem, opem petiit à Iudæis: à quibus responsum est, nulla se hoc ratione honesta facere posse, ut pote qui Persarum subditi essent, quique plurima, & ea minimè uulgaria ab ipsis beneficia accepissent. Audita hac excusatione*

ſatione iratus eſt Alexander, & uicto tandē Tyro profectus eſt cum exercitu contra Hieroſolymitanos. Cæterùm Iaddus ſummus ſacerdos ſumpto ſacerdotali ornatu, et ætate graues uiri alij egreßi ſunt urbe obuiam Alexandro, pacis petendæ cauſa. Viſo ſacerdote in eo ornatu, protinus deſiliit ex equo Alexander, & in genua ante ſacerdotem procumbens, ultrò pacē addicit. Mirati principes omnes ſunt tanta humilitate uti Alexandrum erga ſacerdotē peregrinæ gentis, adeóque quod indignationē animi tam paulo momento remiſiſſet. Parmenio qui ob ætatem & prudentiam regi intimus erat, quæſiuit ex eo, qua motus reuerentia ſupplicem adeò ſe præbuiſſet ſacerdoti. Ad quæ reſpondit, in Macedonia uidiſſe ſe in ſomnis imaginem ad illius ſacerdotis ſimilitudinē ob oculos uerſari, monuiſſeq́; vt in Aſiam proficiſceretur, & opem promiſiſſe, atque illi eidem Deo qui tam apparuerat, honorem hūc à ſe eſſe exhibitum. Tum uerò in urbem pacificè profectus eſt Alexander, audiens etiam reuerenter ſacerdotes de religionis doctrina diſſerentes, qui & Danielis prophetiam docuerūt eum, quod Græcorum rex in Aſia & apud Perſas dominaturus eſſet. Vnde non parum confirmatus eſt Alexander, & magna libertate donata Iudæis

Iaddus ſummus ſacerdos.

Alexandri reuerētia erga ſacerdotē Iudæorū.

Alexander Danielis pro

phetiam edoctus Hierosolymis. templum etiam ingentibus & præclaris donis locupletauit. Reuersus Babylonem est iuxta uaticinium Ieremiæ. Seruauit hac ratione infirmam Ecclesiam suam Deus illis temporibus, quibus ob tam insignem mutationem imperiorum orbis, in omnibus ferè regionibus bella fuerunt.

DIVISIO REGNORVM post Alexandrum.

Roxane uxor Alexandri. ROxanen filiam principis cuiusdã in Persia duxerat in matrimonium Alexãder, quæ grauida erat, cum moreretur rex. Mortuo Alexandro cùm hæres regni uerus alius non esset quàm regia proles, consilium inter se agitabant principes, de regno rectè administrando. Principiò uisum est certos gubernatores designare donec regina peperisset, ut si masculus nasceretur, illius ex hæreditaria successione regnum esset. Contrà uerò à quibusdam, inter quos Perdiccas fuit, frater Alexandri Arideus, homo formidolosus, & dubiæ sanitatis, in regis locum suffectus est, & in hanc sententiã maxima pars consensit. Cæterùm nihilominus coacti sunt principes constituere, à quibus regnũ administraretur, sed inter gubernatores primus Perdiccas erat, idq; sub nomine fratris Alexan-

Perdiccas Arideus frater Alexandri.

*Alexandri, quo prætextu hoc interim molieba-
tur, ut totum regnum paulatim occuparet, idq́; technis primùm honestis, deinde aperta etiam cœpit tentare.* Perdiccæ. dolus.

Ambiebat enim sororem Alexandri Cleopatram, sperabátque hac uia regnum se facilè posse obtinere. Cæterùm Antipater, qui in Macedonia imperabat, olfaciens hunc dolum Perdiccæ, nuptias illas impediuit: quare operã uicißim sedulò dabat Perdiccas, ut captus Antipater in carcerẽ mitteretur. Hæc ferè summatim occasio fuit belli quod inter principes Alexandri exortum est. Perdiccas enim suas habuit factiones, contra hunc uicißim cõspirauerunt Antipater, Antigonus & Ptolomæus. Antipater.

Ptolomæum autẽ primum inuasit in Aegypto Perdiccas, ubi à propriis militibus statim interfectus est. Digna hæc pœna fuit, quam primus seditionis autor inter principes Alexandri meruerat. Antigonus, Ptolomæus. *Atqui finis huius tragœdiæ fieri non potuit, neque pacis spes ulla erat, nisi complices quoque Perdiccæ antea essent oppreßi: immo etiã sperari non potuit, unquam constãtem concordiam fore in mundo, cùm mortuo Alexandro ueluti capitis expers esset mũdus. Neque enim in tanta perturbatione omnium rerũ aliud apparebat, quàm omni prorsus ci-*

nilitate & administratione subuersa, perpetuã latrocinij exercẽdi licentiã fore inter homines. Vsque adeò legitima imperia in orbe constare non possunt, nisi à Deo instituantur & conseruẽtur. Visum autem Deo erat, ex Alexãdri regno quatuor potẽtes Prĩcipes exoriri. Sic enim

Dan. 8. *fore prædictum erat à Daniele, nimirum ut hirci illius qui Alexandrum significabat unico cornu pereunte, quatuor alia cornua enascerẽtur, id quod exponit Angelus de quatuor regnis post Alexandrum institutis. Verùm dignũ in primis admiratione hoc est, uoluisse Deum hæc regna illis Principibus contingere, qui sanguinis gradu Philippo & Alexandro coniuncti erant. Interim Perdiccas, qui alienus erat à regio genere, priuatur hoc honore. Ita enim ferè comparatum est, ut is qui citra legitimam uocationem ambit functiones publicas, & ingerit se sua sponte rebus magnis gerendis, reijciatur à Deo, ueluti Absoloni et plerísque alijs uidemus cõtigisse. Porrò diuisa hæc regna sunt inter eos principes qui antea passim in regno ab Alexandro præfecti fuerant constituti. Seleucus Syriæ rex factus est. Ptolomæus Aegypti rex creatur. Antigono Asiæ regnũ contigit. Cassander in Macedonia & Græcia imperat. Crudelia bella inter hos reges gesta sunt propter*

Vocatio legitima sectanda.

pter Monarchiam, quam quisque ambiebat. In Macedonia autem lōgè calamitosissima clades committebatur. Cassander honestissimam reginam matrem Alexandri necari iussit, quæ admirandam planè pudicitiæ significationem, & constantiam ostendit inter moriendum. Nā vultu intrepido, præter morem mulierum, ultrò obuiam egrediens carnifici caput præbuit amputandum, & cum prolaberetur humi, manu uestes obseruauit, ne qua parte corporis detegeretur inhonestius. Roxanē uero capi & seruari iussit Cassander. At perfidiam hanc probè vltus est Deus, quando post mortem Cassandri duo eius filij, Antipater & Alexander, mutuis se bellis uexarunt propter regnum Macedoniæ. Alter eorum Antipater Lysimachum, qui iuxta Helespontum regnabat, ad se pertraxit, cuius filiam quoque in uxorem duxit. Alter uerò frater Alexander, opem à Demetrio impetrauit, qui Antigoni filius erat. Vterque autem à suo complice, à quo subsidium sperabat, interfectus est: Antipater à Lysimacho socero, Alexander uerò à Demetrio. Tandem regnum Macedoniæ Demetrio Antigoni filio cessit. Nam honestus pariter & fortunatus in rebus gerendis princeps fuit. Ab hoc Demetrio ortum habent reliqui omnes Macedo-

Cassādri tyrannis.

Alexādri mater.

Vltionis exemplū.

Demetri⁹ Macedoniæ rex.

niæ reges usque ad ea tempora quibus ultimus ex eius genere Persæus à Romanis captus est, & in quo finem habuit regnum Macedoniæ.

Persæus.

Obiter hîc, & ueluti in transcursu historiā subiicio, ex qua considerare facilè poterit non imprudens lector, in Græcia, postquam mutuis se bellis confecerat, & exterorum principū patrocinio iam uteretur, omnem honestatem bonorum morum unà cum imperio & republica periisse. Nam Demetrius hic, cuius nunc mētionem fecimus, cùm uersaretur frequenter apud Athenienses, tam impudenter adulati sunt ei, ut Deū appellarent, & adoratione diuinos ei honores exhiberent, quin & in sacris solenni cantico usi sunt: Reliquos Deos omnes dormitare, solum Demetrium uerum esse Deum, & pro ipsorū salute excubare. Testantur hæ impiæ & horrendæ uoces, omnem prorsus uerecundiam, & pudorem Athenis extinctum esse. Reliquum nunc est, ut prætermissis Macedoniæ rebus, eorum regum nomina recenseā, qui in Syria & Aegypto regnarunt. Nam hæc regna inter quatuor illa fuerunt potentissima: & nouisse horum regum ordinem in sacris literis etiam prodest plurimum, in quibus crebra illorum mentio fit. Nam intercesserat populo Iudaico magna admodum consuetudinis & negocio-

Athenien sium impudens adulatio.

gociorum ratio cum his duobus regnis.

De Regibus Syriæ.

SEleucus natus est in Macedonia, Princeps in cuius femore natiuum signum apparebat, in anchoræ modum, quod & omnes posteri eius habuerunt. Babylonem urbem ui cepit. Postea Antigonus, & Demetrius filius eius, Asiæ reges ab eo uicti sunt. Antigonus cõfossus est, Demetrius in carcere periit. Post hæc Seleucus Lysimachum fudit. Cæterùm post hanc uictoriam mense septimo interfectus Seleucus est à Ptolomæo Cerauno Ptolomæi Philadelphi fratre. Et hunc Ptolomæum Ceraunũ aliquanto post Galatæ interfecerunt, infusi in Macedoniam & Græciam. Horrenda exempla hæc sunt de euectione & lapsu tantorum regum, quæ meritò ad timorem Dei incitare nos debẽt, ne humanis consiliis & nostra prudentia res magnas administrari putemus. Seleucus. Antigon⁹ Demetri⁹ Exẽplum timoris Dei.

Antiochus Soter, Seleuci filius, defuncto patre in Syria regnauit annos nouendecim. Antioch⁹ Soter.

Antiochus Theos filius huius regnauit annos quindecim, ac Laodicen primùm coniugẽ habuit, ex qua duos filios sustulit, Seleucũ Callinicum, & Antiochum qui cognomento Hierax dictus est. Tradidit huic postea in Antioch⁹ Theos. Seleucus Callinic⁹.

uxorem filiam suam Berenicen Ptolemeus Philadelphus. Atqui mortuo Antiocho compu lit Laodice Seleucum filium suum ut regnum occuparet, & nouercam Berenicen caperet. Sequutus matris consilium Seleucus, obsedit nouercam, & magnificis tădem promissis ad ultroneam deditionem pertraxit, uerùm non seruata fide crudeliter admodum optimam reginam iußit necari. Erat enim apertè uaticinatus Daniel reginam Aegyptiorum tale aliquid passuram apud Aßyrios, atque hoc ipsum uindicaturum esse regem Aegyptiorum. Nam designato hoc flagitio, Ptolemæus Euergetes Berenices frater in Syriam profectus exturbauit è regno Seleucum, & multis urbibus direptis rediit in Aegyptum. Postea collectis uiribus repetere uolebat Seleucus regnum, & opē postulauit à fratre suo Antiocho Hieracе: erat autem hic ætate iuuenis planè, sperabátque hac occasione totum se regnum occupaturū. Etenim pace facta inter Ptolemæum & Seleucum, inuasit Hierax regnum fratris Seleuci, usus ad hoc opera externorum militum. Nam Galatæ, quos Brennus ex Germaniæ regionibus in Græciam perduxerat, longius iam in Asiam profecti fuerant, inuitati stipendiis illorum regum, inter quos tum uaria bella gerebantur.

Antioch⁹ Hierax. Berenice.

Ptolemæ⁹ Euergetes

Galatæ Brēno duce in Græciam ex Germania perducti,

Do-

Donati hi Galatæ sunt terris tũ in Asia quas inhabitabant. Inde Galatæ sunt dicti, quibus Euangelium prædicauit Paulus Apostolus. Neque uerò dubium est Germanos fuisse. Nam uno uocabulo Germani & Galli à Græcis Celtæ dicebãtur, & ex mutatione uocis pro Celtis Galatæ nomen factum est. Porrò auxilio Galatarum uicit Antiochus fratrem suum Seleucum, sed ab Asiæ rege uicißim Antiochus cæsus est, magna etiã parte regni Syriaci amissa, tum profugere ad regem Ptolemæum Euergetẽ coactus est: & cũ ita ab eo reciperetur, ne quò discederet, fugam adornauit, sed deprehenso consilio hoc interfectus est. Hoc fatum sortitus est tandem Antiochus Hierax. Sub idem fermè tempus frater eius Seleucus ab equo delapsus, periit. Calamitosam hanc fortunam & infelicem exitum habuerunt hi duo fratres, qui multa & nefanda facinora designarant. Vltionis exẽpla insignia.

Antiochus magnus regem Aegypti Ptolemæum Philopatorẽ bello infestauit, sed repulsus est. Postea uerò mortuo Philopatore redijt cum exercitu in Aegyptum, sed puerum Ptolemæum Epiphanẽ in suam tutelam receperunt Romani, quibus à patre commendatus erat. Occasio hæc fuit ingentis belli, quod multis annis inter Romanos & Antiochum gestum est. Antioch⁹ magnus. Ptolemæ⁹ Philopator.

Hannibal. Sequutus est Antiochi partes Hannibal, qui imperatorem aliquandiu in hoc bello egit, & multæ præterea regiones Græciæ Antiocho adhæserunt. Cæterùm aduersa pugna aliquoties debilitatus, pacis conditiones coactus est quærere. Relicta tum illi à Romanis est ea tantùm pars regni quæ ultra Taurum mōtem sita est: ad hæc, obsidis loco coactus est mittere Romam filium suum Antiochum Epiphanem. Tandē uerò cùm diriperet Antiochus opulentissimum templum Beli in Syria, oppressus est à promiscua multitudine colonorum, qui ipsum vnà cum comitibus ad unum omnes interfecerunt. Hunc exitum habuit Antiochus Magnus.

Antioch⁹ Epiphanes Romæ obses.

Beli templū in Syria.

Hierosolymæ status sub Antiocho. Hierusalem ab Alexandri Magni temporibus usque ad Antiochum Magnum annos amplius centum, sic satis bona pace usa est: uerùm exorto bello inter hos duos reges, cùm inter utrosque siti essent Iudæi, oppressi & infestati nonnihil sunt ab utraque parte. Et quāquam Hierosolyma ad ea usque tempora Aegyptiis magis adhæreret, tamen neque Syriorum neque Aegyptiorum imperio subiecta fuit. Cæterùm imperatorem Scopā misit Ptolemæus Epiphanes aduersus Antiochum magnum, qui urbes aliquot Syriæ, & partem Iudææ occupauit.

Scopa dux Ptolemæi Epiphanis.

uit. Verùm enimuerò hūc cum oppreßiſſet propè Iordanem Antiochus, porrò uſque ad Hierosolymam ſe contulit. Supplices tum Iudæi ultrò ſe dediderunt, inito etiam inter ſe & regem publico fœdere: atque hac de cauſa pace eos frui permiſit Antiochus, & opem tulit ad reparandam ædificationem urbis Hieruſalem. Atque hoc modo quanquam periculum in hoc bello inſtare uidebatur propter uiciniam, tranquillo tamen rerum ſtatu ſub hoc Antiocho uſi ſunt Iudæi.

Antiochus Magnus tres filios reliquit, Seleucum cognomento Philopatorem, Antiochū Epiphanem, & Demetrium. Mortuo patre regnauit Seleucus paucos annos: alij duo fratres Romæ obſides detinebātur. Huius Seleuci tempore cùm Heliodorus templum Hieroſolymæ ſpoliaturus eſſet, diuinitus repreſſus eſt, ut narrat ſecūdus liber Maccabæorū. Antiochus Epiphanes cùm cognouiſſet mortē patris, clàm profugit Roma, & in Syriam reuerſus, rex eſt creatus filio Seleuci pulſo, qui inutilis erat ad gerendum imperium, neque uixit etiam multo tempore poſt obitum patris. *Seleucus Philopator.*

Porrò fuit hic Antiochus Epiphanes uir miræ calliditatis & audaciæ, & didicerat probè exemplo Romanorum accommodare ſe tem

pori, & moribus omnium. Facilè enim omnes cum quibus erat perferre ac pati: sapientem apud sapientes egit, & rursus apud dissolutos adolescentes ijs studiis obsequebatur, quibus illi delectabantur. Popularitate & beneuolentia vulgus sibi obnoxium faciebat, & quoties sumptuosius epulum instituebat, magnas summas pecuniarum spargi iussit. Ob dissolutos mores eius factum ei nomen est Epimanes pro Epiphanes. Epimanes enim insanum significat, nobilem uerò Epiphanes.

Antioch⁹ Epiphanes dict⁹ Epimanes.

Initium regni eius cœpit post mortuum Alexandrum anno centesimo trigesimoseptimo. Et cum occuparet tunc hæreditaria sua regna, in Aegyptum profectus est. Nam circiter hoc tempus Ptolemæus Epiphanes obierat mortem. Habuerat is reginam Cleopatram sororem Antiochi Epiphanis, qui hac specie usurpare sibi Aegyptiorum regnum cœpit, quasi tutorem ageret regis pueri Ptolemæi, qui Philometor dicebatur. Neque aliud præ se ferebat quam omnem significationem humanitatis & beneuolētiæ erga nepotem suum: & uoluit ut Memphis & maximæ aliæ urbes se dederent regi iuniori, ut sub hoc prætextu paulatim ad se totum regnum pertrahere posset. Iam uerò con-

Ptolemæ⁹ Philometor.

confectis rebus omnibus, reliquit regnum, & Hierosolymam profectus est, ídque ex rogatu Iasonis, qui per Antiochum summi sacerdotij dignitatem affectabat. Ita enim tum comparatum apud Iudæos erat, ut potentiores summum sacerdotium consequerẽtur technis, per conspirationes externorum regum, occisis interim & oppressis illis qui ueri successores erãt. Qua de causa iterum punitus est à Deo hic populus grauiter. Prima hæc expeditio fuit Antiochi in Hierosolymam, in qua expeditione summum sacerdotem constituit, & diripuit templum, multósque interfecit. Cõtigit hoc anno 6. imperij Antiochi, id quod fuit post mortem Alexandri anno 143. *Iason.* *Antiochi expeditio in Hierosolymam.*

Deinde post annos duos, hoc est, anno centesimo quadragesimo quinto post obitum Alexã dri, denuo expeditionem parauit Antiochus in Aegyptum. Nam urbes dediderant se iterum regi iuniori, qui & opem à Romanis petierat. Iam uerò cùm inuaderet Aegyptum Antiochus, missus à Romanis legatus Popilius est, qui nunciauit Antiocho populi Rom. nomine, ut cederet ex Aegypti finibus, neque iuniorem regem Philometorem bello infestaret. Nã statuisse Romanos, sua ope in regno eum conseruare. Ad quæ respondit Antiochus, se delibe *Antiochi expeditio in Aegyptum.* *Popilius legatus Romanorũ ad Antiochum missus.*

raturum secum quid esset facturus. Cæterùm nullum deliberandi spacium concedere uolebat Popilius, sed hasta sua circulo circum Antiochum ducto, iubebat fateri eum iamiam priusquam excederet circulo illo, cederéne uellet ex Aegypto, an non. Territus hac seueritate & constantia Popilij Antiochus, (nouerat enim & metuebat potentiam Romanorum) ultro se cessurum promittebat. Itaque coactus est denuo cùm summa ignominia deserere Aegyptū. Verùm ob doloris impatientiā animi indignatione inflammatus, iterum ad Hierosolymam cōtendit. Atque hæc altera eius expeditio erat in Hierusalem, bis enim ibi fuit, & tum multo crudelius, quàm antea tyrannidem suam exercuit. mandauit enim, ut gentium idola colerent Iudæi, exuri Bibliorum libros iussit, & magnam partem perditissimorum hominum reliquit ad possidendam urbem Hierosolymitanam, præsidij loco, qui crudelibus admodum supplicijs affecerunt eos qui à fide sua deficere noluerunt: & usi ad hoc sunt opera illorū qui iam antea à Iudæorum religione desciuerant. Quin & templum quoque prophanatum est. nam impositum est ex gentiū superstitione idolum quoddā. Sed quid opus est uerbis? Conati sunt uerbum Dei & uniuersam legem extirpare,

Exēplum seueritatis Romanæ.

Antiochi altera expeditio in Hierusalem.

Antiochi tyrannis aduersus Hierosolymitanos.

pare, & in eius locum gentium mores induce-
re. Neque uero temerè, sed ex magna quadam
prudentia ceperat hoc consilium Antiochus. Vi
debat enim ob religionem resistere sæpè Iudæos
gentium regibus, uolebátque ea de causa reli-
gionis diuersitatem sublatam esse. In hunc mo-
dum ludút humanæ cogitationes in diuinis re-
bus, & pro sua uoluntate ac iudicio religionē
instituere uolunt. Proinde sub imagine & exē
plo huius Antiochi simul depinxit Daniel An
tichristum, & significauit regnum huiusmodi
fore, in quo affligantur Christiani, & delea-
tur uerbum Dei, ac uicissim religio institua-
tur in speciem, quæ aduersetur uerbo Dei, per
quam occasio contingat ad potentiam & am-
plissimas opes consequendas, perinde ac Maho-
meten falsam religionem, & eius prætextu no
uum regnum instituisse constat. Et uidetur ea
religio non prorsus absurda esse, ac blanditur
in primis rationi humanæ. Nam prætermissis
omnibus ferè sublimioribus sententiis & arti-
culis fidei, eam solùm doctrinam retinuit, quæ
de bonis moribus præcipit. Mirum sanè quàm
hoc ipsum adblādiatur rationi humanæ, qua-
re & irrepere facilius solet in animos homi-
num, quàm doctrina de fide.

Porrò de tyrannide Antiochi in Macca-

Exemplū humanæ prudentiæ in rebus diuinis.

Antioch⁹ Antichristum adūbrat.

Mahometica religio cur plausibilis.

bæorum libris scriptum est, & testatur Daniel commeruisse has pœnas populum Iudaicum ob peccata. Interim autem dum affligit suum populum Deus, non tamen extinguit eum prorsus. Exuscitauit enim Iudam Maccabæum, qui collectis paruis copiis, Antiochi duces inuasit, & præsidio Dei fusis hostibus, recuperauit templum tertio anno postquam ab Antiocho idolum in eo positum fuerat.

Iudæ Maccabæi uirtus.

Daniel complexus est totum hoc tẽpus afflictionis Iudæorum bis mille & trecentis diebus, qui constituunt annos sex, & sex menses, & præterea dies aliquot. Nã durauit persecutio à tertio anno Antiochi usque ad octauũ, et mẽses aliquot. Hac quoque diuisione temporis usus est Daniel, ut in tẽplo staret idolum mille ducẽtos & nonaginta dies, qui annos tres & sex menses constituunt. Et recuperatum est tẽplum post cẽtum quadraginta octo annos post mortem Alexãdri. Fuit hoc 348. anno postquã ex Babylonica seruitute manumissus erat Iuda, & 152. anno ante natum Christum.

Porrò uerò commeruit sua impietate & blasphemia in Deum Antiochus, nõ sui solùm generis perpetuum interitum, sed euersionẽ totius regni Syriorum, quandoquidem post mortuũ Antiochum, bello semper certatũ est inter

Antiochi pœna ob impietatẽ

unum

unum & alterum, & nonnunquam inter plus res, de succeßione in imperio, ut palam cernere liceat in hoc exemplo, ex quibus principiis causæ soleant exoriri propter quas regna euertuntur, quemadmodum & hodie nos in Hungarorum regno accidere uidemus.

Obiit Antiochus Epiphanes in ea profectione quã denuo contra Iudæos adornabat, ad ulciscendum acceptum damnum. Post eius mortem frater eius Demetrius Roma profugit, & occupauit regnum, occiso iuniore Antiocho, cui cognomen Eupatori erat, filio Antiochi Epiphanis. Antioch⁹ Eupator.

Alexander dux seditione concitata aduersus Demetrium, occidit eum. Demetrius.

Demetrius duos filios reliquit. Demetrium & Antiochum Sedeten. Porrò ab hoc Demetrio uicißim cæsus est Alexander. Postea coorta seditio est autore Tryphone quodam contra Demetrium, qui expulit eum è regno: sed reuersus iterum in regnum Demetrius est, & gladio tandem transfixus periit. Antiochus Sedetes cæsus est à Parthis. Antioch⁹ Sedetes.

Porrò Demetrius hic filium habuit Antiochum Grypum. Antiochus Sedetes filium reliquit Antiochum Cyzicenum. Inter hos certatum est de succeßione regni Syriæ, & uterque

occisus est. Postea horum filij parentum exemplo non minori contentione dimicarunt propter imperium Syriæ, & mutuis se bellis adeò confecerunt tandem, ut coacta sit Syria exteris se regibus dedere. Adiunxit enim se Tigrani regi Armeniæ, estque hoc modo Syriæ regnum translatum à Seleuci posteritate ad peregrinos principes. Tandem uero cæso Tigrane à Pompeio, redacta est Syria sub potestatem Romanorum. Hactenus satis de regno Syriæ.

Tigranes à Pōpeio occisus.

DE REGIBVS AEGYPTI post Alexandrum.

Ptole. Lagi filius.

PTolemæus Lagi filius primus fuit, de quo apud Pausaniā est, qui eum nothum fuisse scribit ex Philippo patre Alexandri.

Ptol. Philadelphus

2 Ptolemæus Philadelphus. Magnæ laudes prædicantur de hoc rege, ob pacis studium, atque adeò etiam quòd omni genere artium delectatus est, & optimam Reipublicæ formā instituit. Contulerunt se ad hunc ex omnibus terris uiri sapientes, quos benignè & liberaliter fouebat. Bibliothecam habuit, qua nulla alia in toto orbe erat instructior, & ea de causa notitia ei intercessit cum Iudæis. Nam cum studiose inquireret de omnium gentium, religionum & artium origine, deprehendit omnium gen-

Bibliotheca Ptolemæi.

gentium Iudaicum populum uetustißimum esse, & quòd ille solùm certißimas historias haberet de mundi creatione. Itaque petiit à Iudæis mitti ad se ex Hierosolyma uiros septuagintaduos, quorum opera in suam linguam ex Hebræo Biblia sacra transferrentur, atque per hanc occasionem Biblia peregrinis linguis reddita sunt primùm. Et non dubium est, quin eadem hac ratione ad ueram fidem conuersus sit Ptolemæus. *Biblia trãslata.*

3 *Ptolemæus Euergetes Syriam inuasit, & ultus est mortem Berenices sororis suæ.* *Ptolemæus Euergetes.*

4 *Ptolemæus Philopator uicit Antiochum magnum: postea dissolutior factus puellã quãdam miserè deperire cœpit, adeò ut & reginã suam occidi iusserit ob amorem translatum in puellam.* *Ptolemæus Philopator.*

5 *Ptolemæus Epiphanes, quẽ inuasit Antiochus magnus: caeterùm postea tradita est illi ab Antiocho filia in uxorem.* *Ptolemæus Epiphanes.*

6 *Ptolemæus Philometor: hunc oppugnabat auũculus eius Antiochus Epiphanes, sed tuentes Romani Ptolemæũ, præceperunt Antiocho cedere ex Aegypto, id quod suprà indicauimus.* *Ptolemæus Philometor.*

7 *Ptolemæus Euergetes restituit Demetriũ profligatum in suum regnum.* *Ptolemæus Euergetes*

8 *Ptolemæus Physco, fœda crudelitate be-*

Ptolemæus Physco bestia, nō homo.

stiam magis, quàm hominem, referebat. Duxit sororem suam, & filios ex ea sustulit: postea occisum puerum matri edendum proposuit: tandem regno expulsus est. Reliqui sequentes simili fœditate fuerunt insignes, ueluti canum congressu, & tyrannide longè crudeliori.

9 Ptolemæus Alexander, frater Physconis.
10 Ptolemæus Lathurus. i. clam reuersus.
11 Ptolemæ⁹ Auletes, quē Gabinius restituit.
12 Ptolemæus Dionysius, qui Pompeium occidi iussit, & postea Iulio quoq; perfidus fuit, quare expulit eum regno Iulius, & donauit id sorori Cleopatræ, quæ seipsam tandem occidit, cùm Antonius, quem detinebat, uictus esset ab Augusto. Postea Aegyptus Romanis cessit, estque hoc modo nobilissimum genus Ptolemæi extinctum.

DE IVDAEIS.

Antea monuimus post reditum Iudæorum ex Babylone, apud posteritatē ex Dauidico genere summam Imperij permansisse, excepto quòd regiæ appellationis dignitate carebant, & principes solùm uocabantur. Et regnarunt usque ad Antiochi tempora, & meminit eorum Lucas in genealogia Christi.

1 Zorobabel an. 58.

2 Resa

2 Resa Miscolam 66.
3 Iohanna Ben Resa 53.
4 Iudas I. Hircanus 14. temporibus Alexandri.

Post Alexandrum.

5 Ioseph primus an. 7.
6 Abner Semei 11.
7 Eli Matathia 12
8 Aser Maath 9.
9 Nagid Artaxat 10.
10 Hagat Eli 8.
11 Maslot Naum 7.
12 Amos Sirab 14.
13 Matathia Siloa 10.
14 Ioseph Iunior 60. Is magnam habuit familiaritatem cum Ptolemæo Euergete, & Arses uocatur apud Eusebium.
15. Ianna secundus Hircanus 16. Magna is bella gessit aduersus Arabas, & uictoria sæpè Ianna 2. usus est. Porrò cum ab Antiocho Epiphane in Hircan⁹. arce quadam obsessus esset, neque præsidio se longius tueri posset, tamen dedere se noluit, sed fortiter dimicando in pugna restitit hostibus, donec interemptus est. Postremus is fuit in populo Iudaico princeps ex regio stemmate Dauidis. Post hunc regno præfuerunt Maccabæi, qui ex sacerdotali genere fuerũt. Cæterùm post

hos translatum est Iudaicum regnum ad Herodis genus, quod ex gentibus erat, sed receperat circuncisionem. Id uerò prædixerat Deus, ut sceptrum & maiestas Imperij tolleretur à Iuda & successoribus Dauidis sub aduentum promissi Christi. Neque uero alienatum fuerat regnum à posteritate Dauidis supra centum & sexaginta annos antequã nasceretur Christus, adeò ut necdum hominum memoriam excesserat quod genus imperauerat. Ad hunc modum recensentur à Luca principes Iudaici populi usque ad ultimũ Ianna Hircanũ, & post hunc reliquos etiam numerat, qui nõ imperarunt, usque ad Christum. Proinde subiiciã breuiter de Maccabæis, & genere Herodis.

Christi aduentu sceptrũ à Iuda tollendum.

De genere Maccabæorum.

Matathias.

MAtathias hortatus est filios suos ut resisterent Antiocho, & regnarunt hi ordine per successionem ut principes.

Iudas Maccabæus.

1 Iudas Maccabæus primus fudit Antiochi Epiphanis duces, & templũ intra triennium recuperauit, præclarisq; uictoriis usus est. Cæterùm quum primum fœdere inito cõspirasset cũ Romanis, cæsus est & interiit. Etenim non vult Deus nos niti humano præsidio, sed ut sui fiducia omnia agam⁹. Regnauit annos quinq;.

Exẽplum nõ esse fidendũ hu mano præsidio.

2. Iona-

2 *Ionathas regnauit annos decẽ & nouem.* Ionathas
sequutus is est Alexandri partes qui in Syria sibi imperium usurpabat. Postea perfidè admodum à Tryphone occisus est. Infœlicem exitum sortitus est, nam subsidio improborum & seditiosorum hominum fretus erat.

3 *Simon regnauit annos octo, uicit Antiochum Grypum, cæsus tandem est per proditionem à proprio genero Ptolemæo, cui dederat præfecturam Iericho.* Simon.

4 *Simonis filius Ioannes Hircanus fuit, imperauit ille annos triginta unum. Huius temporibus obsidebat Hierusalem Antiochus Grypus, sed pecuniæ largitione placatus, deseruit vrbẽ intermissa obsidione. Postea obtinuit Samariam Hircanus.* Ioannes Hircanus.

Reges Maccabæi.

A*Ristobulus Hircani filius regnauit uno anno, & regio diademate coronari noluit. Primus hic rex fuit in Hierusalem post reditum Iudæorum ex Babylone. Occidit fratrem suum Antigonum, quòd verebatur ne is regnum ambiret.*

Alexander Iunior Hircani filius regnauit annos viginti septem. Regnauit post eum Alexandra vxor eius annos nouem. Alexãder Iunior Hircani filius.

Antipater Idumææ princeps. Alexander duos filios reliquit, Hircanum & Aristobulum. Quanquam autẽ natu maior Hircanus esset, tamen pulsus è regno à fratre Aristobulo est, qui per uiolẽtiam præripuit fratri regij nominis dignitatem. Cæterùm ab Antipatro principe Idumææ & patre Herodis, & ab Areta Arabiæ rege adiutus est Hircanus contra Aristobulum. Neque uerò minus fuit tum in Iudæa barbarus status rerum, Gentium more, quàm in aliarum gentium regnis.

Areta Arabiæ rex

Põpeius. Postea simul atque Pompeius cepit Hierusalem, summum sacerdotem constituit Hircanum, & captum Aristobulum unà cum duobus filiis Alexandro & Antigono Romã perduxit. Porrò uerò in itinere dum proficiscuntur Romam, elapsus est Alexander, & reuersus in Iudæam potens iterum factus est. Tum

Gabinius uerò fudit eum Gabinius Imperator Romanorum in Syria: & postea ex iussu Scipionis trũcatus est Antiochiæ. Antigonus dimissus est Romæ à Iulio, uerùm ab Antonio multo tempore pòst occidi iussus est Antiochiæ tertio anno postquàm Herodes constitutus rex fuit. Et functus est summo sacerdotio Hircanus, si totum eius tempus ad calculum reuoces, annos triginta quatuor: tandem ab Herode occisus est. Horrendũ omnino est uidere ferè in omnibus

bus historiis, non interire modò clarißimas familias inter homines, uerùm posteros plerunque sanctißimorũ hominum degenerare prorsus à probitate maiorum, & in omnem turpitudinem flagitiorum prolabi.

Quo tempore Pharisæi & reliquæ sectæ apud Iudæos exortæ.

CVm iam ob tyrannidem & bella Antiochi, lacerari & diuelli cœpisset principatus & sacerdotium apud Iudæos, ut nõ dicam interim Maccabæos gentium regibus adhæsisse, qui pro suo arbitrio principes & sacerdotes aut statuebãt aut deponebant, quibus quiduis potius quàm religionis studium curæ erat, fieri nõ potuit quin sectæ & uariæ dissentiones in Iudaica religione exorirẽtur. Ita enim accidere necesse est, cùm uel caremus certo capite in religione, uel cùm capita Ecclesiæ negligunt pietatis studia, & gentium prophanarum exẽplo externam potentiam tantùm quærunt. *Maccabæi.*

Sectæ exortæ triplices sunt. Primi Pharisæi dicti sunt, hoc est segregati, à uoce phares. Vsi sunt hi (nam doctiores reliquis fuerũt) quibusdam humanis constitutionibus super legẽ Mosi, quibus à reliquo populo segregabãtur. Fuit tamen paulò sanior & rectior horum doctri- *Sectæ triplices in Iudæa.* *Pharisæi.*

na, quàm aliorum: nam docuerunt immortalitatem post hanc uitam, & quòd ulcisci Deus uelit peccata, crediderunt quoque uenturum esse Meßiam in salutem credentium, & peccatoribus iudicem. Commissa etiam huius sectæ viris est Respublica præ aliis, quibus potentiores quoque erant.

Sadducai. Secunda secta Sadducæorũ erat. hi præclara admodum, & insigni appellatione nominis impietatem suam occultabant. Nam Zaddik iustũ est, Sadducai iusti seu sancti. Ita plerũq; comparatũ est in mundo, ut qui peßimi omniũ sunt, honestißima vocabula suis cupiditatibus pretexant. Docuerunt nullam uitam esse post mortem. Legem in hoc solum tulisse Deũ, ut honestè & tranquillè uiuamus, accipientes interim in hac uita iustitiæ præmia à Deo. Interpretati sunt scripturas planè pro iudicio rationis humanæ, neque uolebãt audire aliud: & quod ad uitæ mores attinebat, Epicurei prorsus fuerũt. Quin etiã potentia tandẽ aucti nõ parum negocij Pharisæis fecerunt. estq; horrendum in primis auditu, in peculiarem populum Dei ethnica planè dogmata irrepsisse, adeò ut publicè etiam tradere non sint ueriti, & adserere constanter, post hanc vitã aliam uitam non restare.

Sadducæi fuerunt Epicurei.

Essæi

Essæi tertij fuerunt, qui cum consyderarent & Pharisæos & Sadducæos sub honesto prætextu titulorũ suas cupiditates sectari, neque ferè quicquam facere quod dignum esse posset eorum professione, uisum ipsis est, factis uitæ seueritatem declarare, & dici se Essæos, hoc est, operarios voluerunt. Assa enim, unde Essæi dicuntur, operari significat: quemadmodũ hisce tẽporibus & Lutheranos & Ortodoxos dãnant Anabaptistæ, & utrisque sanctiores student uideri. Essæi enim per omnia ferè Anabaptisticam vitam egerũt, abstinuere à matrimoniis, & omnia inter se communia uoluerunt esse. Fuit omnino hæc stulta quædam & crassissima superstitio, & quæ longo tempore durare non potuit. Ad eundem ferè modum & hodie in tres partes diuulsa est Ecclesia. nam & secundus ille aduentus Christi in foribus est. Anabaptistæ Essæos referunt, & in vtraque altera parte Pharisæi quidam, quidam Sadducæi sunt. Etenim ea quæ apud Iudæos gesta sunt, typum Christianæ religionis significabãt. Exortæ hæ sectæ sunt primũ inter Iudæos sub Ioanne Hircano Simonis filio, ante natum Christum 125. anno.

Essæi. Anabaptistæ hos referunt.

Ecclesiæ status horum temporum.

De Herodis genere.

CVM Iulius Cæsar plenum undique discrimine bellum gereret in Aegypto, fideliter admodum ei subsidium præbuit Idumææ princeps Antipater, & ob memoriam huius beneficij constituit eum Iulius præfectũ Iudææ, quæ tunc cogebatur peregrinis & aduenis principibus in suo regno obedire. Opposuerunt se primùm magna ui Iudæi, indignissimè ferentes Idumæi hominis imperium, adeò ut ueneno tandem per Iudæum quendam, cui Malcho nomen erat, necatus interierit.

Antipater præfectus Iudææ factus.

Herodes vltus est mortem patris Antipatri, & successionem regni Iudaici impetrauit ab Augusto & Antonio, Olympiade cẽtesima octogesima secunda: id uerò fuit post Alexandrum ducentis nonaginta duobus annis. Hæc occasio fuit per quam recepit Iudæa aduenas reges ex Idumæa, & post longam obsidionem coegit Herodes Hierosolymitanos ad deditionem: neque uerò parum sanguinis fusum est priusquam vltrò se subijcerent Iudæi Herodis imperio. Porrò anno tricesimo regni Herodis natus est ex Maria virgine filius Dei dominus noster IESVS CHRISTVS. Quem anni numerum à multis traditum nos hîc sequimur

Herodes Hierusalem cepit.

mur. sunt tamē qui & huic nostro tres annos adiiciant. Maximæ hæ sunt ferè & præcipuæ vicißitudines regni summatim comprehensæ, quæ acciderunt in Iudæa huius Monarchiæ tēporibus, usque ad ultimam Monarchiam, & tempora nati Christi.

Quanquam autem satis constat, Reges Iudaicos post natum Christum ex Herodis genere fuisse, tamen singulos ordine ponā, ut cognoscere queat lector facilius quomodo alij ab aliis nati sint, & successione quadam Imperium legitimè administrauerint usque ad deuastationem urbis Hierosolymitanæ, tametsi quod ad iustum historiæ ordinem attinet, nondum progressus eò sum, nam restant mihi adhuc hæ res gestæ Romanorum recensendæ, quæ sub tēpora Græcorum Monarchiæ contigerunt.

Herodes primus, qui & Ascaló dicebatur, filios plures habuit, inter quos tres, Aristobulū, Alexādrū, & Antipatrū ipse occidi iußit, ob conspirationem quam contra patrem inierant. Cæterùm post hunc vixerunt Archelaus, Herodes, cui cognomen Antipas erat, & Philippus: inter hos diuisio regni contigit. Herodes Ascalonita.

Archelaus à patre Herode in regem electus est testamento. Verùm noluit confirmare hanc voluntatem patris Augustus, sed cōstituit eum Archelaꝰ

principem, sub hac tamen spe, ut rex designaretur, si honestè regnum administraret. Imperauit itaque annos nouem, & magna tyrannide usus est, suffecit & destituit summos sacerdotes, & rapuit germani fratris Alexādri vxorem. Tandem accusatus est propter flagitia apud Augustū, qui priuauit eum Imperio, & supplicij loco relegatus est in Galliam, vt reliquam ætatem suam ibi in exilio transigeret, postea uerò ea Iudææ pars à Romanis præfectis administrata est, primùm per Cyrenium, postea per Pilatum.

Archela⁹ in Galliā relegatus.

Herodes Antipas cognominatus, frater Archelai, cōstitutus erat à patre Herode princeps Galilææ. Abstulit is fratri Philippo uiuenti cōiugem legitimam, quod hac occasione contigit. Herodes Romam proficiscitur, & inter eundum diuertitur forte fortuna ad fratrem Philippū, qui in prima Idumææ parte habitabat. Intercedēte itaque familiaritate Herodi cum Herodiade, quæ filia Aristobuli, & Herodis Agrippæ soror erat, conueniunt inter se, ut reuersus Roma eam secum abduceret, id quod factum est postea. Flagitium hoc reprehendit Ioannes Baptista, qui hac de causa capite truncatus est. Cæterùm non tulit tandem id impunè Herodes, nam a Caio Caligula Lugdunum apud

Herodes Antipas fratri cōiugem abduxit.

Ioannes Baptista.

Vltionis exemplū.

apud Gallos in exilium cum Herodiade relegatus est, quæ coegit eum ut Romam proficisceretur regni impetrandi causa, sed re omni infecta, eam quoque imperij partem amisit, quã antea possederat. Regnauit in Galilæa annis viginti quatuor.

Herodes Agrippa Aristobuli filius fuit, de quo diximus antea, fuit enim primi illius Herodis filius, & occisus à patre est. Porrò fuit Herodes Agrippa captus Romæ Tiberij temporibus, postea in summa gratia apud Caium Caligulam fuit. impetrauit enim ab eo primùm fratris sui Philippi partem, & regij nominis appellationẽ. postea & eam quoque terrã, quam Herodes Antipas habuit. A claudio Samariam & Iudæam obtinuit, & hac occasione unius iterum Imperio tota Iudæa subiecta est. ab hoc Herode Iacobus Apostolus maior occisus est, id quod & in Actis apostolorum extat capite 12. Regnauit annis 7.

Herodes Agrippa captus Romæ.

Iacobus Apostolus.

Agrippa Herodis Agrippæ filius ætate planè puer erat cum moreretur pater, quamobrem iterum Romani prætores Iudæam administrabant. Postea verò donauit Agrippæ Claudius eam Syriæ partẽ quæ Chalcicũ regnũ dicitur, donauit & eam partem quam Philippus possidebat prope Idumæam. Donatus quoque à

Chalcicũ regnum.

Agrippæ tempore deuastata Hierusalem.

Nerone est aliquot vrbibus Iudææ. Temporibus huius Agrippæ deuastata Hierusalem est, & mentio illius fit Actorum 11. Regnauit annis 27. Philo scribit filium huic Agrippæ fuisse, qui vnà cum Ben Cosban imperauit, qui regium sibi imperium usurpabat in Iudæos, & magnam seditionem concitauit in Syria & Iudæa tempore Adriani Cæsaris.

Bē Cosbā

Totū hoc genus est Herodis, usque ad euersionem vrbis Hierosolymitanæ: quod ideo congessimus breuiter, ut perspicuè cognosci queat quo ordine in regno successerint. Id uerò nouisse in Biblijs sacris necessariū in primis est. Anni sunt iam inde à primi Herodis temporibus usque ad deuastationem Hierusalem 103.

De bello Carthaginensi seu Punico primo.

IN tertia Monarchia cōmemorauimus breuiter interitum Persarum, successum & casum quoque Græcorum, Iudæorum etiam uarias mutationes & inquietudines. Nunc restat ut simili breuitate referamus tempora maximorum bellorum quæ à Romanis iam inde ab Alexandro gesta sunt. Cresceret enim opus in immēsum, si integras historias uelim enumerare. Suprà monuimus aliquoties, in hoc ordinatas

natas esse summas Monarchias diuinitus, ut magni & potentissimi principes domarentur, & ius aduersus magnam tyrannidem constitueretur. Videre enim hoc est in omnibus Monarchiis, quæ non alia propemodũ ratione auctæ sunt, quàm quòd potentissimos reges subegerũt. Sic enim Romani simul atque in Italia potentissimi esse cœperunt, inuaserunt primùm Hispanos & Carthaginẽses, atque diuturna difficillimáque bella gesserunt, quanquam interim & ipsi non semel grauissimè cæsi sunt.

Monarchiæ cur potissimũ à Deo ordinatæ.

Occasionem belli aduersus Carthaginenses Sicilia præbuit. Nam Hieron rex subsidium et opem petiit à Romanis contra Carthaginẽses, qui cùm longo tempore iam occupatam tenerent magnam Siciliæ partem, uarios subinde motus excitabãt. Itaque anno à condita vrbe quadringentesimo octogesimo nono Romani primũ expeditionẽ pararunt cõtra Carthaginẽses durauitq; hoc bellum annos uiginti duos continuos. Primam autem cladẽ planè miserabilem perpessi sunt Romani cùm Regulus captus est. Porrò Regulus hic à Cartahinensibus Romã missus est ad agendum in Senatu pro captiuis dimittendis: tum enim & se liberum fore, si à Senatu id impetraret: sin uerò minus, pro data fide Carthaginem se reuersurum cõ-

Hieron.

Carthaginẽsis belli occasio Sicilia.

Regulus captus à Carthaginensibus.

uenerat. Regulus simul atque Romam uenit, ipse in Senatu suasisse fertur, ne paterētur pro se captiuorum permutationem fieri, sed cogitarent potius se virum ætate senem, & corpore infirmum esse, qui uiuere diu amplius non posset. Quid uerbis opus est? Sequutus est tandem eius sententiam Senatus, & ille Carthaginem rediit, vbi uariis nouisq; tormentorum modis excruciatus est, & inter reliqua eius tormēta hoc quoque traditur, quod præcisis oculorum palpebris punitus sit perpetuis uigiliis. Cōmendatur primū huius viri præcipuus erga rempub. amor nimirum cuius utilitatem priuatæ suæ & suorum saluti antepofuit. Laudatur & fides in eo, quod rediit Carthaginē, præsertim cum non ignoraret crudelissima sibi supplicia parata esse. Tandem verò coacti Carthaginēses sunt pacis conditiones petere à Romanis. Apud insulam Egusam grauissima pugna cōmissa est, & à Romanis tredecim millia Carthaginensium cæsa sunt, & triginta duo millia capta. At uerò petentibus Carthaginensibus pacem, captiui ultro à Romanis dimissi sunt sine pecunia. Contigerūt hæc post Alexādrum cùm in Aegypto Ptolemæus Energetes dominaretur.

Reguli supplicia.

Reguli amor & fides in rē publicā.

Pugna apud Egusam.

De secundo Carthaginensi seu Punico bello, & Hannibale.

ANno ab vrbe Romana cõdita quingentesimo trigesimo sexto secundum bellum Punicum aduersus Romanos ab Hannibale inceptum est. Occasio huius belli orta est ob Hispaniam, quam cum amisissent aliquando Carthaginenses, eam subegit iterũ Hannibal. Neque uerò unquã maiorem cladẽ passi sunt Romani, quàm in hoc bello. Nam usque adeò omnis fortuna aduersata illis est, ut profectus in Italiã Hãnibal ter eos fuderit, & quanquã in prioribus duabus pugnis maxima Romanorũ pars cæsa est, tamen ne conferri quidem potuit ad tertiã pugnam, in qua circiter quadraginta Romanorum millia perierũt, pleriq; etiam capti sunt. Incussit hæc clades tantũ terrorem vrbi, ut multi ex nobilitate collecti consultare cœperint, ut deserta urbe Roma in Græciã profugerent. Cæterũ ubi hoc Scipio iunior audisset, accessit ad eos, hortaturq; ad constãtiã in tuenda patria, & addidit: si quem sentiret ex patria fugam moliri, eum illico suo gladio periturum. Itaque coegit iuuentutem nobilitatis, ut sacro iuramento inter se obligati promitterent non cessuros se ex vrbe, sed ultro

Punicum bellum secundum.

Clades Rom. in 2. bello *Punico.*

Scipio iunior.

se uelle quamuis etiam fortunam patriæ causa perferre. Porrò idem hic Scipio finem huius belli fecit, postquam durauerat annos sedecim. nam uicit in Aphrica Hannibalem, & coegit Carthaginenses ad pacem petendam, & ea lege inita pax est, ut Carthaginenses dederent Romanis Hannibalem. Cæterùm elapsus ille profugit ad regem Antiochum magnum, quem incitauit ad ingens & formidabile bellum instituendum contra Romanos. Sed Antiochus rex cæsus est, id quod antea diximus. Facilè admodum ex his colligi potest, quo tempore secundum hoc bellũ Punicum gestum sit, nimirum annos 20. ante Iudam Maccabæum.

Hãnibal ad Antiochum confugit.

De bello Macedonico.

An. mun. 3766.

SVb annum quingẽtesimũ & quintũ supra quinquagesimũ ab vrb. con. bella primùm in Macedonia exorta sunt, primum cum Philippo, idque causa fœderis initi cum Hãnibale contra Romanos. Erat enim Philippus rex magnoperè infensus Romano nomini. nã uidebat emergere eam urbem in excidiũ omniũ regum, & potentissimorum quorumque Monarcharũ, adeò etiã ut dixisse eum aliquoties ferãt, Timere se tempestatem ex Italia aliquãdo uenturam in Græciam, præ cuius vehementia

Philipp⁹ Macedo.

tia omnes illæ clades quas à Persis & ab aliis illatas perpessa esset Græcia, ludus & iocus planè dici possent. Proinde cum à Romanis bello peteretur, non imprudenter pacis conditiones postulauit, & concordiæ fœdera iniјt cum Romanis. Postea uerò Perseus filius, ut qui audacior & animo irrequieto erat, expeditionem instruxit, cõtraxitq; cum multis regibus fœdera, & eas Romanorum urbes inuasit, quæ in Græcia erant, ac cæsi ab eo grauiter primùm sunt Romani: uerùm non multò post hanc pugnam ultrò pacis cõditiones petiјt, sed has dare recusabant Romani, & Paulum Aemilium miserunt in Macedoniam, à quo uictus est Perseus, & captus unà cum matre, uxore & liberis. In hunc modum domiti sunt à Romanis reges. Postremus hic Perseus inter reges Macedoniæ fuit, estq; in hoc generosa illa & nobilis prosapia Demetriј, de qua diximus antea, extincta. Porrò huius Persei filius Romæ scriba factus est, & regnum Macedoniæ postea semper à Romanis Imperatoribus administratum est. Exortum autem hoc bellum cum Perseo est non multo ante quàm Antiochus Epiphanes Iudæos inuaderet.

Paulus Aemilius

Perseus Philippi F. postremus Macedoniæ rex.

Bellum Punicum tertium, de euersa Carthagine.

ANno altero post 600. à condita Roma, tertium, atque adeò ultimũ bellum cum Carthaginensibus incœptũ est ex hac occasione. Male conueniebat Carthaginensibus cum circumiacentibus uicinis suis ut solent plerunque inter vrbes & principes dissentiones incidere. Petierunt autem hi auxilium à Romanis aduersus Carthaginenses. Post longã uerò disceptationem in Senatu Romæ disputatum est an prorsus deuastanda Carthago esset, siquidẽ irrequieta in pace uiuere non posset. Suaserat enim Scipio Nasica ne dirueretur Carthago, primùm, quòd inhonestum esset exercere Romanos tantam tyrannidẽ, tantumq; populum tam crudeliter trucidare. Adhæc quod inutile quoque esset, nam sine hac vrbe in officio Aphricam retineri non posse, nisi fortè in solitudinem prorsus esset uertenda. Tertio necessariũ in primis esse, habere Romanos aduersantẽ sibi huiusmodi urbem, à qua ad alacritatem incitarentur, alioqui futurũ ut bella intestina inter se mutuò concitarent, si foris hostem non haberent quem vererẽtur. Contrà verò Cato inter reliqua argumenta hoc vel præcipuum adduxit,

Cato.

duxit, cõsiderare se, Romanos degenerare sensim à uirtutibus & fortitudine maiorũ. Quãobrem si persistens in suo statu urbs potentissima Carthago cognosceret ignauiam, securitatem, socordiam, atque debilitatem Romanorũ, nihil certius esse quin iterũ pro imperio affectando esset certatura, & oppressura Romanos, subiecturaq; suæ potestati. Igitur ne id fieret, utilissimum & necessarium in primis esse Carthaginem deleri.

Neque uerò in hanc sententiam certi aliquid adhuc decernere uoluit Senatus, sed statuit & Catonem senem, & alios quosdam unà cum eo mittẽdos Carthaginẽ, ut explorarent rẽ omnẽ, nũquid periculi à Carthaginẽsibus esset metuẽdum: ut tũ demũ seriò, quid factu optimũ esset, consultarent. Sed quid multa? Reuersus Cato, multo plus periculi metuendũ esse à Carthaginensibus nunciauit, quàm unquã antea. Nam quanquam regnis exuti essent Carthaginẽses, tamen considerare se facilè, & potẽtem & ferocẽ pariter urbem esse, quæ quiescere non posset, nisi sensim tẽtaret aliquid quo se ulcisceretur. Ad hæc attulerat secũ Cato eximiæ magnitudinis ficus recẽtes, quas publicè ostẽdit in Senatu. Et cũ rogatus esset, unde apportasset eas ficus, respondit, intra triduum eò nauigari

posse, additit'q;, Crescũt in terra hostiũ uestrorum, usque adeò non longè siti sunt hostes uestri, & qui affectant imperium uestrum. Permotus multis his persuasionibus Senatus, decreuit ut Carthago bello peteretur, & funditus deleretur, ne eius reparandæ spes esset postea. Porrò huic bello cõficiundo designatus est Imperator Scipio iunior, Pauli Aemilij filius: & quarto anno post continuam per sex dies oppugnationem, capta est Carthago. Et quanquam omnibus liberam fugam permitteret Scipio, tamẽ miseranda clades commissa est in urbe cum diriperetur. Postea iussu Scipionis igni incensa urbs per sedecim integros dies perpetua conflagratione arsit. Hæc est mirabilis illa ruina Carthaginis nobilissimæ urbis, in qua semper ferè tam multi præclari principes imperium tenuerunt, de quibus pro dignitate dicere breuitatis studium nos non sinit. Stetit Carthago circiter septingẽtos annos. Potest sanè pius lector cõtẽplari in primis hic horrendum exemplum ultionis diuinæ in tam potentis & præclaræ urbis tam crudeli euersione. Fertur etiam post incendium equo accessisse Scipionem ad locũ urbis, uidisseq; miserum casum in direpta & extincta Carthagine, atq; motum commiserationis affectu largiter admodum fleuisse, & subiecisse

Scipio iunior Pauli Aemilij filius.

Carthago deleta.

iecisse tandem hæc uerba: Miserari se casum ur-bis tam præclaræ, & præuidere se, fore ut & Roma aliquando euersa iaceret, quin palam esset, nullum in terris Imperium diuturnum, & nullam potentiam stabilem esse posse. Scipionis uerba cũ flagraret Carthago

De Cimbrorum bello in Italia.

SEcunda hæc est *historia de Germanis, deq; successu eorum quem in Italia habuerũt. Cimbri enim propriè Germani sunt, quod uel Cimbricæ Chersonesi nomen testatur. Nam ea appellatione Holsatiæ & Daniæ regiones uocantur. Porrò, Strabone teste, Cimmerij & Cimbri promiscuè idem sunt. Vocabuli origo est à nomine Gomer Iaphet filio, qui eas ultra Thraciam regiones quæ nos spectant, occupauit, in quibus nunc Lituani & Liuonij populi habitant: atque hac de causa Homero poetæ Cimmerij noti fuerunt, nam Thraciam & ei contiguas regiones nouerunt Græci. Cæterùm Cimbrorum appellatio apud Holsatiã & Daniam tãtùm relicta est. Illi uerò qui uersus Orientem & Thraciam spectant, Gotthi dicti sunt, de quibus infrà in historia Gotthorum à nobis dicetur. Quin etiam & Teutonum clarè hîc fit mentio, qui unà cum Cimbris profecti* Cimbri Germani à Gomer. Gotthi.

sunt. Fuisse autem certum est multitudinē innumeram circiter trecenta millia ex omnibus Germaniæ finibus collectam, & tantam manum, ut diuisi inter se partim Italiam, partim uerò Galliam occupare uoluerint. Cæterùm quando Romanos inuaserunt, rursum collecti sunt, & primùm à Cimbris grauissimè cæsi sunt Romani, qui in quatuor ingentibus pugnis succubuerunt: & in uno eo prælio, cui Cepio præerat, cæsa sunt Romanorū octoginta millia: quæ res tātum Romæ totiúsque Italiæ populis terrorem incussit, quantum nunquam uel Hannibalis tēporibus senserūt. Designatus est tum Marius imperator contra hos Teutones. Erat enim is inter fortissimos milites censendus, quos habuit Roma. Profectus est ad hoc bellum anno 652. post conditam urbem Romam: & durauit hoc bellū in tertium usq; annum, donec oppressi & funditus deleti sunt Cimbri. Tradunt historiæ in ultimo conflictu tanta fortitudine usas mulieres, ut non minor clades ab ipsis, quàm à uiris illata sit. Tanto enim furore correptæ sunt, ut obuiā procurrentes Romanis cū infantibus, eos in aduersas facies Romanorum incusserint. Tantæ profectò iræ Dei ùe atrocitatis exemplum hoc est, ut ad iram Dei bementis, meritò expauescat, quicunque in historiarum lectione

Cimbrorum cum Romanis pugna.

Marius imperator cōtra Cimbros.

Exēplum iræ Dei ùe bementis.

lectione tãtas calamitates deprehendit. Oportet enim uehementem indignationem esse, quæ tantam cladem miseris alioqui & oppressis rebus humanis immittit.

De Sylla & Mario.

SCipionem Nasicam uerissimè dixisse, euentus comprobauit: nam cum ob potentiam ab externo hoste debilitari non possent Romani, suis ipsi inter se uiribus conciderunt. Marius, de quo modò diximus, præclaras uictorias ab externis hostibus reportauit, sed tandem in urbe Roma crudelissimi tumultus autor fuit. Nam cùm Sylla imperator esset designatus, ut in Asia aduersus Mithridatem bellum gereret, ægrè tulit Marius adolescentem Syllam sibi anteponi: & effecit apud Tribunos, ut opponerent se Senatui, & suffragio uulgi Marium eligerent. Ex hoc odio ingens bellum illud inter Marium & Syllam occasionem sumpsit. Etenim cùm excitasset hunc tumultum Romæ Marius, expeditionem Sylla in Asiam adornauit. Cæterùm impetrauerat Marius suffragante populo, ne proficisceretur in Asiam Sylla: & amici quidam Syllæ conciderant in hoc motu Romæ, inter quos fuit Pompeij consulis filius, gener Syllæ. At uerò cum per

Marius autor tumultus.

Sylla.

Tribunos mitterentur ad Syllam, qui nunciarent ne pergeret in Asiam, repentè instructis copiis venit Romam, & occidit tribunum, & multos alios. Marius in Aphricā fugit. Interea omnia in vrbe in suū ordinem redegit Sylla, & in Asiam profectus est, magnáque negocia confecit: vicit Mithridatē, & Athenas vi occupauit, ac totā Græciam, plurimasq; alias regiones subegit. Dum hæc gerūtur à Sylla, redit interea ex Aphrica instructus Marius in Italiam, & profectus Romā trucidauit optimos & præstantissimos quosque principes & primores Romanos, erátque clades ea prorsus miserabilis Romæ. Coactus tū est ex Asia reditum maturare Sylla, ut subsidium suis ferret: sed interim dum uenit, moritur Marius. Cæterùm filius Marij instaurat bellum contra Syllam, quo territus Sylla dixisse fertur, iuuenē se usum esse fortuna contra senem, nunc uereri se ne uicissitudine quadā iuuenis idem aduersus se sit habiturus. Testatur hoc exemplum, prudentissimos homines expendisse studiose, & timuisse pariter inconstantiam fortunæ, quæ accidere solet in rebus humanis. Et fortunauit Deus institutum Syllæ, ut triumpharet de hostibus suis, nam causam iustissimam habuit. Sed tradunt tamen historiæ, fuisse postea plus iusto

Mithridates.

Marij tyrannis.

Sylla fortunæ incōstantiam metuit.

iusto

insto crudeliorem Syllam:nam nemini ferè pepercit ex numero illorum qui Marij partes secuti fuerant: neque ullus modus aut finis exercendæ cædis fuit Romæ. Ita demum Marij tyrãnis qua usus erat in principes, uindicata est à Sylla, qui eos in imperium restituit. Cognosces in primis ex hac historia optime lector, tantã calamitatem ẽt dißidiũ in republica ex paruis initiis ortum traxisse, & uicißitudine quadam primùm in principes, deinde in populum hoc malum serpsisse. Cæterùm magna usus est prudentia Sylla, & summam laudem meruit, quòd post tumultũ hunc in ordinem certum redegit & confirmauit Reipublicæ statũ, omni nimirum Tribunorum plebis autoritate abrogata: nam illi semper accendere solebãt multitudinis animos aduersus Senatũ. Sed hoc ipsum immutauit postea Pompeius, qui in gratiam plebis reuocauit Tribunos. sed malum cõsilium consultori pessimum fuit: nam & Tribuni autores belli ciuilis fuerunt inter C. Iulium Cæsarem & Pompeium concitandi.

Sylla plus iusto crudelior.

Tribuni plebis abrogati à Sylla.

Tribuni restituti à Pomp.

De Pompeio & Caio Iulio. Cæsare.

TEterrimum bellum illud inter Cæsarem & Pompeium, quod perpetuum uniuer-

sæ reipublicæ Romanæ exitium peperit, ex leuibus admodum causis occasionem sumpsit, idque uel ex sola inuidia, non tam Pompeij, quàm hominum priuatorum in Cæsarem, qui eas prouincias affectabāt, quas habuit Cæsar.

Occasio belli ciuilis Romæ.

Occasio autē belli sic cœpit, Cæsar cū in Gallia esset, optabat sui absentis in Consulatu designando rationem haberi: nam ut hoc fieret, uehementer eius intererat. Etenim si Romam rediisset alienus à consulatu, in animo habebant complices aduersarij opprimere eum, & efficere ut Roma in exilium pelleretur. At uerò effecit Cæsar subsidio Tribunorū plebis, ut Cōsulatus dignitas ei promitteretur: id quod & assensu Pompeij consulis factum est. Cæterùm cùm iam tempus esset designandi consules, subornarunt quidam vt opponeret sese Senatus, neque permitteret Cæsarem consulem creari: & pertrahebant hi in sentētiam suam Pompeium, & expulerunt Tribunos plebis, qui ad Iulium profugiebant. Porrò vbi sensit Iulius insidias & oppreßionem sibi intentari, obstinatè factam sibi promißionem vrgebat, & postulabat Consulatum: præterea tribunos plebis in suum locum restitutos uolebat. Interciderunt in hanc controuersiam cōsultationes

M. Cicero

uariæ. Adducebat Marcus Cicero æquißimas ratio-

rationes, quæ utrique parti tolerabiles erant. Voluit enim Cæsarem & Pompeium exercitus dimittere, atque ut Pompeius in Hispanias proficisceretur, quemadmodum statuerat: & Cæsar simul atque dimisisset exercitum, cõsulatu fungeretur. Consensit in hæc cõsilia Iulius, sed Pompeius recusauit. Itaque cũ instructo exercitu Romam uenit Cæsar, fugiẽs Pompeius quãta potest manu itidem exercitũ parat: uerùm occupat Cæsar Italiam & Hispaniam, & secutus est Pompeium in Græciã usque. Et quanquam adhuc pacis sanciendæ conditiones non detrectaret Iulius, sed spõtè etiam offerret, tamẽ non desiit respondere Pompeius, non recepturum se pacis leges prius quàm uideret amputatum Iulÿ caput adferri. Id uerò cum audisset Cæsar, vehementer est commotus. Et si enim iustiorem causam habebat Põpeius, tamẽ maiori humanitate uti debuisset in tam præclarum principem, qui pacis fœdera offerebat, & hoc solum quærebat, ut tutus esset sine periculi metu. Itaque cũ vidisset Cæsar ex necessitate sumendum esse consilium, inuasit Pompeium, & prostrauit eum. Pompeius in Aegyptum profugit, ubi à iuniore rege Aegypti, cuius patrem ipse in regnum constituerat, per insidias occisus est. Postea Cæsar occupauit

Iulius vir modestus, & pacis amans.

Pompeius victus.

Ingratitudinis exẽplum.

Asiam & Aphricam pariter, adeò ut in summa potentia totum Romanum imperium solus teneret. Tanta hæc immutatio reipublicæ Romanæ et calamitas ex leuissima occasione initium cepit. Nam hoc bellum & summis & inferiorum hominum ordinibus luctuosum fuit. Habent enim historiæ ferè 200 millia hominum cæsa esse in hoc bello ciuili.

QVARTA ET VLTIMA Monarchia, quæ est Imperij Romani.

C. Iulius Cęsar, primus Monarcha apud Romanos.

ANno 3914 *post creatum mũdum, 706 post conditã vrbem Romã, 47 ante natum Christũ cœpit primùm Romana Monarchia, cùm Consul Iulius factus est, & bellum aduersus Põpeium, de quo diximus modò, exortũ. Durauit id bellũ annos quinque: nã mortuo Põpeio negotij adhuc multũ restabat Iulio in Aegypto, Asia & Aphrica conficiendũ, ubi seipsum interemit Cato: et in Hispania, ubi et ex Pompeij filiis unum occidit. Cæterùm constabilita iam in omnibus regionibus pace, re-*

uersus

uersus est Romam Iulius, idque mēse Octobri, & postea Idibus Martiis à Caßio & Bruto eorúmque complicibus in Senatu confossus est. Itaque regnauit Iulius in pace non amplius mēsibus quinque, & intra id tempus in toto imperio Romano annū iuxta Solis cursum curauit ordinari. Adduxit etiam ex Aegypto Mathematicum insignem & peritißimum, & primus autor fuit ut disciplinæ Mathematicæ in Italia colerentur. Et hæc ipsa ordinatio anni, quæ commoda est, quáque hodie adhuc vtimur, à Iulio primùm est inchoata. Porrò quàm inhonestè & crudeliter planè egerint interfectores Iulij, id clarè ex rebus gestis eorū apparet. Etenim Caßius & Brutus unà cum suis sociis Pompeij partes fuerāt sequuti. Cæterùm clementia Cæsaris recepti in vrbem, in pristinam suam dignitatem, & possesionem bonorum erant restituti. Nam quid multis dicam? nunquam habuit orbis perinde potētem principem, qui post victoriam maiori clementia erga hostes suos, qui ultrò se dediderunt, usus est. Nunquam erga quenquam insignem iram declarauit, nisi in acie, vbi id pugnandi necessitas requirebat, cùm tamen ante eum Marius & Sylla nunquam Romæ etiam pacis temporibus à latrocinijs exercendis tēperassent. At-

Anni ordinatio à Iulio inchoata.

Cæsaris clemētia.

qui nihil horũ in se admisit Iulius, imma etiã clarissimos quosque in Republica, qui Pompeio adhærebant, ultro in gratiam recepit, neque quicquam illis eripuit. Quin & ueram rationem in administranda Republica, quæ collapsa erat per seditionem, reduxit, eámque non minori prudentia restituit, quàm autoritate seruauit. Id uerò quanta res fuerit, uel inde potest æstimari, quòd in tumultibus ciuicis iudicia, leges, & omnem modestiam morum uidemus dissipari. Fuit sanè Iulius inter fortissimos heroas unus, qui præ aliis hominibus maximis à Deo uirtutibus exornati maxima imperia administrarunt. Ad hæc possibile non erat mortuo Iulio pacem publicam diu retineri. nam alius nemo erat, qui post Iulium eam uel autoritatem uel potentiam haberet, ut solida ui tranquillitatem imperij conseruaret: nam ad eam retinendam in magnis regnis, magna & singulari quadam potentia opus est. Proinde & ipse dixisse fertur, Non uereri se suæ uitæ causa, sed casum suũ exitialem Reipublicæ & imperio esse futurum.

At nihil horum à nefario instituto repressit eos à quibus per coniurationem occisus est. Cassius. Primus huius sceleris autor Cassius fuit, idq; ex inuidia solùm, quòd per Cæsarem eas prouincias

uincias habere non dabatur, quas affectabat. Brutus ingenij uehementis vir erat, ideóque huius facinoris socium se fieri facilè permisit, hanc speciem prætexens, quòd inhonestũ esset Senatui Romano, superiorem se in imperio dominum ferre. Item Cæsarem etiam tyrannum esse, & licere honestè occidere tyrannos. Argumentis huiusmodi tam absurdis, quæ sæpè iuuenes, et imperitos homines in similibus causis decipere solent, inflammatus est Brutus: nam sine eius subsidio nihil effecisset Cassius. Summa hæc est huius historiæ. At facinus tam immane nõ diu inultum permisit Deus: nã quotquot conspirauerant in necem Iulij, non diu post & ipsi sunt trucidati. Cæsar natus erat cum interficeretur, annos sex supra quinquaginta, & imperauit annis quinque, & huius temporis initium cœpit à consulatu in quo aduersus Pompeium bellum sumpsit. Exordium hoc est Romanæ Monarchiæ, quã horribiliter planè in Daniele depinxit Deus, testatúrque multo grauius ab ea opprimẽdum orbẽ, quàm vnquam antea. Itẽ in hac Monarchia uenturum Christum, & ideo ultimam Monarchiam esse futuram. Nam hæc omnia prædicta sunt diuinitus, ad confirmandam fidem piorum de certitudine aduẽtus Christi. Præterea quoque

Brutus.

Romana Monarchia vltima in terris.

ut cognosceretur mundum hunc non fore sempiternum, sed periturum aliquando, & puniẽdos impios, pijs verò expectandam esse à Deo uitam æternam. equidem arbitror huc quoque pertinere oracula illa Vatum Gentilium, & sententias Sibyllinas de perpetuitate Romani imperij, quale illud est apud Vergilium:

Imperium sine fine dedi.

quæ uidétur hinc nata esse, quòd testatur scriptura Romanum regnum vltimam fore Monarchiam in terris. Quanquam interim docet quoque scriptura & hanc monarchiam collapsuram, tamẽ partem eius duraturam semper, in qua & imperatorium nomen & Cæsarea sublimitas permanebit usque ad finem mundi. Cognoscẽda hæc sunt, ut certò sciamus hoc imperium euerti non posse, id quod & historiarũ exempla testantur. Etenim postquam imperatoria celsitudo ad Germanos translata est, passum est hoc regnum multos insultus, & sæpè debilitatũ est, cæterũ nullius potentia adhuc potuit deleri, sed stabile semper perstitit, seq; subinde restaurauit, habuit enim nunc parum potentes, nunc rursus fortissimos & potẽtes Imperatores. Considerare hæc in historiis plurimum refert uel ad uolũtatem Dei in huiusmodi euentibus rectè cognoscendam.

Octauius

Octauius Augustus, Cęsar 2.

MOrtuo Iulio ingentes motus exorti sunt Romæ. Marcus Cicero pacem faciēdam consuluit, in hunc modum ne qua vis postea fautoribus Iulij fieret, & ne illi quoque à quibus confossus erat Iulius, uersarentur amplius in periculi metu, sed omni in posterum discordia sopita, vtrinque perpetuæ cōmunique paci consulerent, non aliter atque apud Athenienses olim à Thrasybulo cōcordia constituta est, quam amnestían uocabant, hoc est, ut utraque pars acceptam iniuriam mußitaret, & neuter alteri vllam postea vim inferret. Humaniter admodum & commodè à Cicerone prospectū id est & consultum, sed durare concordiæ initæ leges diu non potuerunt. Nam cum postea quisque dominari uellet, necesse erat factiones exoriri. Senatus contra Antonium ad se pertraxit Octauium Augustum: nam Antonius regnum affectabat. Cæterùm milites conspiratione facta aduersus Senatum, multos ex principibus vrbis trucidarūt, inter quos & Ciceronem, Imperium autem penes unum Octauiū Augustum mās̄it, qui Iulij cognatus erat. nam Iulia soror Iulij Accium Balbum habuit maritum. Porrò horum filia Accia erat cuius ma-

M. Cicero.

Xenop. in 2. Hellenic.

Antoni⁹.

ritus Octauius fuit, ex his prognatus erat O-
Octauius adoptat⁹ à Cæsare. ctauius Augustus, quem Iulius adoptauerat,
unde & Cæsaris cognomēto appellatus est: &
mansit postea semper hoc nomē apud posteros,
perinde quasi cum ipso successionis iure in ipsum genus Cæsarum transiret, quemadmodum
fieri solebat quādo successores primū adoptari
cœperūt. Neque uerò imperij nomine primùm
Cæsar dictus est Iulius, sed multis iam antea
ex eius genere cognomētum hoc inditum fuit.
Scribunt enim grammatici ueteres & recepti,
Cæsaris uocabulum à nomine Cæsaries, quod
præclaros & insignes capillos significat, deri-
Iuli⁹ cur Cæsar dictus. uatū esse: & hinc primùm contigit hoc cognomentum Iuliis, quòd unus aut alter fortasse ex
eo genere insignem capillum habuit.

Augusti appellatio unde. Porrò Augusti appellationem Senatus addidit Octauio, propter successum & fœlicitatem
eius in rebus gerēdis. Augustus enim ab augurio deducitur, & fortunatum significat, atque
adeò quem secūdat Deus fœlicibus signis. Tri-
Imperij administratio, donum Dei. buitur hoc epitheton rectè summo monarchæ
orbis: nā potestati ciuili adest Deus, & administratio imperij donum & ordinatio Dei est.

Imperauit Augustus annos 56. verùm 12.
primos annos solus nō administrauit regnum.
Nam iuuenis nō amplius annos 19. natus, suf-

fectus

fectus in imperium, creatus est Cōsul, quòd adhæreret Senatui, à quo designatus est Consul in inuidiam Antonij, an. ab urbe cond. 710. ferè completo. Cæterùm milites inter se consentientes, opposuerunt se Senatui, & eius factioni. Verùm cùm diuturna esse non posset hæc cōcordia, coactus est postea Augustus etiam in socios ferrum stringere, atque ita uniuerso imperio solus potitus est. Postquam autem pace constabilitum esset regnum, summa in rebus omnibus moderatione usus est, & uniuersum imperium honestis legibus & statutis confirmauit, adeò ut & ipsum dixisse ferant, Regnum sempiternum fore, si ordinationes illæ non tollerētur. Mortuus est autem anno 2. Olympiadis 198. qui erat annus ab urbe condita 767. qui erat annus Domini. 15. Sed quid multa? recensetur Augustus inter omnes sapientes & moderatos Principes facilè primus.

o

CHRONICORVM

LIBER TERTIVS,
qui continet tempus à
nato Christo.

Vprà in exordio huius libri distinximus tota hec Chronica & tempora mũdi in tres partes, ídque iuxta sententiam Eliæ, ut facilius & maximæ mutationes rerum in orbe, & certius temporum ordo cognoscerentur: quin etiam ne id ignoraremus, non longè nunc abesse consummationem mundi. Atqui absoluimus modò propemodum quatuor millia annorum, & ferè sub id tempus natus est Christus, quod prædixit Elias Propheta. Iam uerò in hoc tertio libro tertiã partem sententiæ Eliæ similiter tractabimus, & ab ea hunc librum exordiemur. Et quàm non aberrârit Elias in ordine annorum, facilè sanè perspici potest. Nã Christus Dominus noster, Deus & homo uerus, commodùm natus est in hanc uitam ex virgine Maria anno secundo supra quadragesimum imperij Augusti, & fuit hic annus à mundo condito ter millesimus non-

Christus quãdo natus.

nongentesimus quadragesimusquartus. Iam ue- 3960.
rò quod ad exactam supputationem annorũ attinet, desideratur aliquid in numero annorũ: nã quater mille anni completi nõ sunt. Sed adiecit propheta, Deum anteuersurum & maturaturum esse aduentum, ut rerum omnium finis esset uicinior. Cæterùm quæ de natiuitate, passione & resurrectione Christi cognoscenda sunt piis, ea omnia ex Euangelistis petenda sunt. De tempore autem quo passus est & à morte resurrexit Christus, item quomodo Euãgelium promulgatum sit in orbe, & quo pacto denique Ecclesia sancta in toto mundo cœperit, posteà dicemus.

DE GERMANIS.

Augusti temporibus primùm à Romanis tentati Germani sunt. Tiberius & frater eius Drusus cũ exercitu in Germania superiori fuerunt, & eos fines inuaserunt, qui iuxta Rhetos & Vindelicos sunt. Cæterùm regiones eas non planè subegerunt sub suum imperium. Rheti sunt qui Eni fluuij uallẽ inhabitant, Tyrolis Bregetium usque, Campodunum, & infrà usque Nordlingum, ubi etiamnũ restat nomen Ries. Vindelici sunt Augusta, & superior Bauaria. Drusus descendit Moguntiam usque,

Germani bello primùm petiti.

Tiberius Drusus.

Rheti.

Vindelici.

& inde non procul inter Salam & Rhenum fluuios domitis hostibus uictor periit.

Sub idem tempus præsidia Romanorum Coloniæ collocata in Vuestphaliam & Saxoniã impetum fecerunt. Erat autem Saxoniæ Dux Hermannus dictus, quem historici Herminiũ uocant, in Cheruscis princeps. Sunt autẽ Cherusci propriè Hercinię syluæ incolæ, ab ea parte quæ infrà circa Vuesurgum ad urbẽ Bremam usque tendit. Et, meo quidem iudicio, id Cherusci sunt, quod vulgò Hertzische dicunt nostri. Harminius hic præter expectationẽ oppressit Romanos, & fudit eorum circa. 21. millia. Præterea ingentes quoque copias sociorum populi Romani, qui tum militiam cùm Romanis exercebant.

Cherusci. *Harminius.*

Quintilius Varus Dux Romani exercitus sibi ipsi gladio mortẽ cõsciuit. De pugna cõmissa exactè Tacitus scripsit, nimirum inter Luppiam & Amisiam fluuios, hoc est, sub Cassella oppido non longè ab urbe Vuestphaliæ Paderborna. Sic enim inquit Tacitus: Quantúmque Amisiam & Luppiam amnes inter, uastatum haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionúmque, insepultæ dicebãtur. Porrò ea strages non minorem metũ atque terrorem incussit populo Romano, quàm cũ Cimbri

Quintili⁹ Varus.

bri Italiam depopulabantur. Etenim timebant Romani, ne Harminius armata ui imperium Romanum inuaderet, & Romam usque per ueniret. Augustus periculi magnitudine adeò angebatur, ut mandaret omnes ubique in armis esse. Lachrymans etiam & magno eiulatu sæpè clamasse fertur, Quintili redde legiones. Cæterùm pulsi ab Harminio Romani è Saxonia, effecerunt, ut à uicinis bello peteretur Harminius. Erant hi tum Sueui & Bohemi ad Albim fluuium habitantes, sed hi quoque uicti sunt ab Harminio, & occupatis regionibus eorum habuit Vuestphaliam, Herciniam, Saxoniam, Marchiam, Misniam, & Bohemiam. Imperauit circiter annos duodecim, & tãdem per insidias suorum oppressus est ætatis suæ anno tricesimo septimo. Sed hæc de Augusti temporibus satis.

CLAVDIVS TIBERIVS Cæsar tertius.

ANno mundi 3976. Romæ 768. Christi 16. Claud. Tiberius priuignus Augusti tertius Imperator eligitur.

Et si post Augustum multi præclari Imperatores fuerunt (nam cùm Deus seruet respublicas, donat quoque eiusmodi homines, qui apti

sunt rebus magnis gerendis) tamen interim subinde inciderunt principes dissoluti & praui, ut quidam festiuo ingenio uir uerissimè uideatur dixisse, Omnium bonorum principum imagines in uno annulo posse exculpi. Atqui summopere utile est in historiis proposita cernere & malorum principum exempla, ut ex pœnæ terrore, qua puniti sunt, iram Dei metuamus. Tiberius Augusti filius non fuit, sed mortuis ueris hæredibus Augusti, adoptauit Tiberium Liuiæ filium, quæ nupserat iam Augusto: & quia fuit Tiberius miles strenuus, usus eo semper est Augustus Imperatoris loco. Tiberius hic primus Cæsar fuit cui se dedidit Senatus Romanus, regnauit annos uiginti tres.

Tiberius.

Liuius & Valerius Max. historici unà cum Ouidio poeta illustres habentur.

Huius imperij anno 2. defectio Solis facta est die 15. Februarij hora ferè meridiana, anno Christi. 17. Ioan. Luc.

Anno autem huius imperij. 13. Pilatus Iudææ præfectus constituitur, cui præfuit ann. 9. Et tandem scelerum conscientiam non ferens, sibi manum intulit. Ioseph. Euseb.

Christus quando baptizatus.

Anno 15. Tiberij egit Christus Dominus noster annum suæ ætatis 30. & hoc anno baptizatus est à Ioanne Baptista, & auspicatus est

præ-

prædicationẽ Euãgelij sui, pœnitẽtiæ, & remissionis peccatorũ ac uitæ æternæ. Fuit hoc à mundo anno 3975. Anno uerò trecẽtesimo & quadragesimo post initium Monarchiæ Alexãdri. Adde usq; ad secundum Longimani annum cẽtum quadraginta quinque annos. Habes itaque quadringentos octogintaquinque annos, atque hæ sunt sexagintanouem hebdomadæ, de quibus à Daniele dictum est, id quod prolixius à nobis tractatum est supra.

Christus quando crucifix⁹.

Anno decimooctauo Tiberij Christus seruator noster crucifigitur, moritur, & tertia die à morte resurgit. Porrò post resurrectionem mandatum apostolis suis dedit, ut per uniuersum orbem Euangelium prædicarent, id quod auspicati sunt facere statim à die Pentecostes quando spiritum sanctum è cœlo acceperunt, post ascensionem Christi uisibilem in cœlum.

Ecclesia & spiritale regnum ubi.

Est itaque uerbum Dei & spirituale regnũ, adeoq; Ecclesia credentiũ seu popul⁹ Christianus iam nõ solùm in Iudaico regno, sed in uniuerso orbe, ubi ab Apostolis prædicatur Euangelium, & quò scripta ipsorum deferuntur. Nã promiserat Deus operaturum se per prædicationem uerbi. Proinde ubi docetur uerbum, ibi necesse est esse aliquos qui pertinent ad regnũ Christi, in quo dominatur et operatur Christ⁹.

iuxta illud: Ego ero uobiscum usque ad cōsummationem seculi. Huic autem Domino Christo seruatori nostro & Deo uero laus, gloria, & gratiarum actio debetur in sempiternum. Amen.

Iam uerò reliquum est, ut porrò ostendamus quàm ingentes & graues insultus passa sit Ecclesia Christianorum, cùm per externas hostiū persequutiones, tum per hæreticos maximè, qui subinde Ecclesiæ concordiam impiis dogmatibus miserè discerpserunt, id quod longè maiorem cladem & contemptum attulit Ecclesiæ, quàm ullæ externæ persequutiones.

Stephan⁹ quādo lapidibus sit obrut⁹.

Anno decimonono Tiberij post resurrectionē Christi lapidibus obrutus est Stephanus primus martyr, & eodem anno Paulus ad fidem conuersus.

C. CALIGVLA CAEsar quartus.

A*Nno mundi* 3999. *Romæ* 791. *Christi* 38. *C. Caligula Germanici F. Imperator Romanorum quartus eligitur. Regnauit annos tres & menses decem, uita dissolutissima fuit: omnibus sororibus suis nefando concubitu stuprum intulit: tandem domestica coniuratione à præfecto sui exercitus trucidatus est. Caligula*

gula hic imaginem sui in templo Hierosolymitano collocari iussit, ut adoraretur, id quod & à Daniele prædictum erat: Cùm uidebit Israel idolum in templo collocatum, tunc finis propè erit. Dan. 9. g.

Sub hoc Imperatore Herodes Agrippa rex Iudææ constituitur. Euseb.

Sanct⁹ Matthæus Euãgelium suũ Hebraicè conscribit. Euseb.

T. Claudius Cæsar quintus.

ANno mundi 4003. Romæ 795. Christi 41. Claudius F. Drusi fratris Tiberij, Romanorum Imperator quintus creatus, regnauit annos tredecim, & menses nouẽ. Veneno necatus est. Huius imperij anno secundo D. Petrus Galilæus Romam uenit, iam post fundatas Ecclesias Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ & Bithyniæ, quousque impleretur ann⁹ quintus à resurrectione Domini. Antiochenã etiã fundauit Ecclesiam, an. Do. 38. ubi & sedit annos 7. Deinde Romã ueniẽs an. Domini 45. ibi dẽsedit an. 25. menses duos, & dies tres: ut si totũ Põtificatus eius tẽpus à Resurrectione Christi (quæ fuit die 5. Aprilis) usque ad ipsius martyriũ, quod fuit die 29. Iunij, computemus, inueniam⁹ omnes põtificatus eius annos esse 37.

menses 2. & dies 24. cùm à prædicto die 5. Aprilis usque ad diem 29. Iunij intermedij sint præfati dies 24 & menses duo supra 37 annos. Peruenit autem usque ad annũ Domini 70. ut ex dicta computatione probatur, Io. Luc. Sanctus Simon Petrus Cephas Ioannes filius Bethsaidensis Galilæus Iesu Christi discipulus, atque ab eo princeps Apostolorum designatus, primus Romanam Ecclesiam fundauit, erexitque, ac in ea Episcopus primus, Ti. Claudio Cæsare Augusto Germanico, & Imperatore Nerone Claudio Cæsare Augusto Germanico, sedit annos 24. menses 5. dies 12. A die scilicet 15. Calendas Februarij, Tib. Claudio Drusi filio Cæsare Augusto Germanico. III. & L. Vitellio P. filio II. Consulibus, qui annus erat post Christi Natalem 44. quo primum ingressus est urbem, usque III. Calẽdas Iulij, C. Fonteio L. filio Capitone, & C. Iulio C. filio Ruso Coss. Is annus Christi Natalis erat 68. in quo Imperatore Nerone Claudio Augusto, Romæ, capite deorsum uerso, in cruce affixus est, atque in monte Vaticano sepultus. Onuphr. Panuin.

Herodis Agrippæ regnum Claudius Cæsar confirmat. Ios. S. Iacobus frater Ioannis ab Agrippa decollatur. Act. 12.

Anno

Anno.46.fames ingens terrarum orbẽ occupat.Act.11. Suet.in Clau. Asiæ magna pars ad Christum à Paulo conuertitur. Act.16.

Anno Christi 58. Maria virgo deipara ad cœlum assumitur.Eus. Nicolaitæ promiscuos cõcubitus docent,anno.51. Aug.in hæret.

Nero sextus Cæsar.

ANno mũdi.4017.Romæ 809.Christi.55. Nero priuignus Claudij,atque ab eo adoptatus, sextus Cæsar regnauit quatuordecim annos. Principio honestè uixit an. 5. postea ob intemperantiam morũ & tyrannidẽ flagitiosissimus fuit. Matrem suam primũ incœstu cõtaminat,deinde illam,& coniugem,& præterea multos præclaros uiros, inter quos & Seneca fuit,occidit.Tandem deficientibus ab eo præfectis suis,cùm quæreretur à Senatu Romano ad supplicium, fugiens seipsum interfecit, priusquam à militibus inueniretur, ídque contigit anno ætatis eius trigesimosecundo. Atque regnũ Romanũ prorsus tũc à posteris & cognatis Augusti atque Liuiæ translatum est.

Ab hoc tyrãno Roma incẽsa per 6. dies ardet. Tac. Hic Cæsarũ primus Ecclesiam grauißimè persequitur, adeò ut Christiani in latebris & speluncis quãdoque cõuenientes cõuenticula po-

tius celebrarent quàm concilia. Euseb.

Festus Felici in præfectura Iudææ *succedit anno Christi.*57.& Albinus *Festo, an.*60.*Seneca Philosophus pius claret.* Hiero.*in* Catal.

S.Paulus *an.*2.Neronis Romam *captiuus perducitur.* Act.28.

Euodius primus post Petrum Antiochiæ *Episcopus claret.*Euseb.

S.Iacobus *frater* Domini *dictus,primus episcopus* Hierosolymis *lapidibus obruitur, inque eius locum* Simon *Cleophæ filius* Ecclesiæ *præficitur.*Euseb.

Sanctus Philippus *in* Scythia *martyrij coronam sortitur.*Vola.

Sanctus Marcus Alexandriæ *præsul* 8.Neronis *anno interficitur,succedente sibi* Aniano. Hiero.& Euseb.

*Cerinthus circuncisionem necessariam esse docet, & Christi regnum post resurrectionem terrenum futurum.*Euseb.

Petr⁹ crucifixus. Neronis *ultimo anno* Diuus Petrus *cruci suffix⁹ est* Romæ, *eodémque die(teste* Eusebio) *capite truncatus est* Apostolus Paulus.*Et si supputes annos* Pauli,*prædicauit* Euangelium *circiter annos triginta quatuor.*

Cometa *tempori-* *Temporibus* Neronis *apparuit cometa mēses sex,præter morem cometarum,qui tanto tēpore*

pore uideri non solent. Antea quoq; sub Claudio uisus est cometa, & soles tres, qui haud dubiè portendebant, tres propter principatum imperij breui concertaturos. Equidem ad eundem modum arbitror ingentem cometam illum significasse non solum seditionem, sed immutationem in toto imperio Romano, & in primis lamentabile excidium regni Iudaici. bus Neronis uisus.

Anno Christi 71. *Linus Tuscus post Petrũ Apostolum Papa Romæ constituitur, sedétque an. 10. Iren. lib. 3. cap. 3. Constituit ne qua mulier nisi operto capite templum ingrediatur. Plat. Sab. Hic Petri acta conscribit, digladiationem eius cùm Simone mago aperit. Euseb. Hic à Saturnio Cos. cui filiam à dæmonio uexatam curauerat, obtruncatus est. Valer. Ansel.*

Sergius Galba 7. Cæsar.
Otho Syluius 8. Cæsar.
Vitellius 9. Cęsar.

I*Nter hos tres concertatio fuit ob imperium post obitum Neronis. Cæterùm Galba postquã 7. mensibus imperasset, insidiis Othonis in foro Romano iugulatus est. Postea in Germania ab exercitu Vitellius Imperator creat⁹ est, & copias aliquot in Italiam transmisit, qui-* Sergius. Galba. Otho. Vitellius.

bus obuiam profectus Otho, quatuor cum illis pugnas commisit. ter uictor extitit, sed in quarto prælio fusus est eius exercitus. Et quanquã ultrò ad eum confluerent milites, tamen bellari diutius non uolebat. Etenim dixisse eum ferunt, se publicam pacem priuatæ suæ uitæ & gloriæ anteponere, & quarto mense post mortuum Galbam, seipsum pugione interfecit. Interea in Oriẽte in Iudaicis castris à militib⁹ Imperator creatus est Vespasianus. misit is exercitum in Italiam, à quo Vitellij copiæ fusæ sunt. Inde tumultus exorti sunt Romæ, & capt⁹ Vitellius religatis post tergũ manibus, & laqueo ceruici iniecto, in luto per plateas distrahitur, & tandem, ut cõmeruerat, mẽse. 8. postquã est imperio potitus, occisus est. Nam talis erat, qui ferocis bestiæ magis quàm hominis appellationem merebatur. Primus hic tumultus fuit, qui propter electionem in imperio post Augustum contigit.

Vespasianus.

Vespasianus 10. Imperator.

ANno mũdi 4032. Romæ 823. Christi 71. *Vespasianus 10. Imperator creatus regnauit annos nouem, menses 11. dies 2. sapientia & honestate clarus, & dignissimus imperio princeps. Nam cũ Caligula, Claudius & Nero non*

ro non solùm omnem intemperantiam supra modum in aliis tolerassent, sed ipsi etiam exercuissent: hic contrà uir, Romæ modestiæ disciplinam, & honestas leges restituit. Auxit quoque non mediocriter imperium omnis generis commeatu, & in prouinciis necessaria subsidia reĉtè disposuit. Præter hæc, & medicis, & aliarũ artium professoribus, stipendia publica constituit Romæ.

DE VLTIMA DEVAstatione Hierusalem.

SEcundo anno Vespasiani, Titus Vespasiani filius obsidere cœpit urbem Hierosolymitanam, cùm pascha celebraretur mense Aprili, & postea diripuit atque exussit mense Septembri. Interea autẽ temporis tãta calamitas fuit in urbe præ famæ, seditionibus, & intestinis cædibus, quanta nũquam ulla in ciuitate fuisse legitur. Matres præ magnitudine famis coxerunt proprios filios, sed frustra, nam eos milites per uim auferebant, & deuorabãt, & matres interim inedia peribant. Extiterunt multi, qui sibiipsis mortem intulerunt. Scribit Iosephus fuisse in urbe circiter decies centena millia hominum. Nam cùm Pascha esset, magna admodum in urbem multitudo conuenerat. Ad hæc

Titus Vespasiani filius, Hierusalem obsidet.

quoque, qui in pagis passim habitabant per totam Iudæam, confluxerant simul in urbē Hierosolymam, non alia de causa, nisi quòd propugnaculo tam munitæ ciuitatis certissimam sibi salutis spem promittebant. In tam ingenti multitudine hominum maxima propemodū pars fame, peste, ac gladio periit. Titus sedecim millia Alexandriam misit ad seruilia opera faciē da, non aliter atque mancipia. Duo millia secum abduxit, quos in triumpho ostentauit, & in spectaculis publicis ferocibus bestiis lacerandos obiecit. Sed quid multa? nullius hominis oratio satis esse potest ad tantam calamitatem exprimēdam. Voluit enim Deus nouum quoddam & singulare exemplum proponere hominibus, in quo cerni posset magnitudo iræ diuinæ aduersus contemptores pietatis. Etenim ferreum planè & adamantinum pectus esse oporteret, quod ad horrendum adeò exemplum nō expauesceret, Est autem omnino expendendum in hac historia, quòd si nulla erga hunc populū clementia usus est Deus in puniendo propter impietatem, quem sibi peculiarē uocauit, quique et tam sanctis & magnis patribus ortus erat, multò minus gentibus parcet. Et dum hæc minatur Deus, etiam misericordiæ & beneuolentiæ diuinæ significationem in eodem exemplo decla-

Exēplum magnitudinis iræ diuinæ.

declarat, nimirum ut non dubitemus post euersum Iudaicum regnum, nos qui gentes sumus, reuera populum electum, & filios Dei esse, si uerè in Christum credimus.

Contigit hæc deuastatio Hierosolymæ anno secundo Vespasiani: id uerò fuit post natū Christum anno septuagesimo secundo, post passum Christum anno quadragesimo: à condito uerò mūdo anno quater millesimo trigesimoquinto. Et steterat hoc templum post secundum Longimani annum, quingentos uiginti sex annos.

Portenderunt hoc excidium multa horribilia signa, quæ referre nos breuitatis studium nō sinit. Toto fermè anno supra templum ardens gladius uisus est. Id uerò ideò adiecim⁹, ne quis temerè contemnat signa quæ diuinæ indignationis testimonia præ se ferunt, quibus ad pœnitentiam inuitamur, ut uel auertatur uel mitigetur diuina ultio: id quod ex misericordia Niniuitis diuinitus contigit.

Circa hæc tempora Titus, Timotheus, Crescentius discipuli Pauli Christum prædicant. Euseb.

S. Maternus, Eucherius & Valerius in Alsatia (ut quidā uolunt) Euangelium annūciāt Mōst. Menāder mag⁹ Simonis discipulus omnes sitiētes salutē in suo nomine baptizādos cēset.

Christum non uerum hominem fuisse docet Euseb.3.cap.26.

Titus vndecimus Cæsar.

Titi Vespasiani humanitas.

ANno mūdi 4041. *Romæ* 833. *Christi* 81. *Titus* 11. *Cæsar regnauit annis* 2. *Vespasiani filius fuit, præditus omni genere heroicarū uirtutū, quare cōmendatus ab omnibus nominari solebat, Amor & deliciæ humani generis. Porrò cū sensisset machinari quosdā contra se ut Cæsareā dignitatē consequerētur, eos amicè moneri iussit ut ab inceptis huiusmodi abstinerēt: nam ea in re omnes conatus uanos esse, & imperiū Dei donū esse, et illi cōtingere cui ipse largiatur, aliud nihil in eos tētauit asperi⁹. Titus obiit, ut quidam putāt, ueneno necatus.*

Post mortuum Linū, tertius Papa factus est Anacletus Græcus Atheniensis.

Hunc anacletum quidam Cletum uocant, & anno 81. *Ecclesiæ Rom. præfectum fuisse. Sedit autem annis* 12. *Sunt tamen qui Anacletū alium à Cleto faciunt, qui Apostolicam benedictionem salutationis uice literis & populis offerre cœperit, & defunctorum sanctorum uisitationibus approbatis, Rom. Petri & Pauli uisitationem duorum annorum ieiunio prætulerit, cuius impeditores censura notarit, & hunc Clementi demum substituunt. At nos (inquit* Henri-

Henrichus Pantaleon) S.Irenæum & Euseb. qui apostolis mox successerunt, sequimur.

Hoc ferè tempore Achaia, Lycia, Rhodus & Thracia in prouincias redactæ. Eus. in Chron.

S.Lucas in Bithynia moritur. Hier. in cat. S.Bartholomæus in India, Mathias in Iudæa, Andreas in Scythia, Matthæus in Aethiopia, Thomas in Bragmania hoc tẽpore coronã martyrij pro magistro suo nãciscuntur. Sabellicus.

Ebionitæ à quodã Ebione facundo uiro orti, Christũ ex uiro & muliere purum hominem natum docent, legem Mosaicam necessariò seruandam esse statuunt. Hilarius lib. 1. de trinit.

Domitianus 12. Imperator.

ANno mũdi 4043. Romæ 835. Christi 83. Domitianus 12. Imperator Titi frater, regnauit annos 15. In Germania bella gessit, & potissimum quidem contra Cattos, quos hodie Hessos appellamus. Incredibili intemperãtia & tyrãnide magna usus est Romæ, quãobrem occisus est tandẽ anno ætatis quadragesimoquinto à Stephano quodam Domicillæ procuratore. Sueto. lib. ulti. Expulit ex urbe Roma Mathematicos & Philsophos, persequut⁹ est Christianos secundus, eósque morte affecit Neronis exemplo. Euseb. 3. cap. 26. Catti.

Hic Domitianus, Deus & dominus primus à suis appellari uoluit. Eutrop. lib. 6.

Iosephus gẽtis Israeliticæ antiquas historias, & bellũ Iudaicum conscripsit. Hiero. in Catal. Flauia Domicilla neptis consulis Flauij Clemẽtis Christianã se confessa, proscribitur. Euse.

Sili⁹ Italic⁹ & Iuuenalis poetæ clarẽt. Volat.

S. Ioannes in Patmon insulam relegatus, Apocalypsin uidet. Oros. 7. cap. 10. Eus. Idem Apostolus rogatus à fratribus Ephes. conscribit suum Euangelium contra Cerinthum, Menandrum, & Ebionitas maximé.

Corinthiorum quidam noua fingentes, turbas dant in Ecclesia. Iren. lib. 3. cap. 3.

Anacleto mortuo factus est Papa. 4. Clemẽs Romanus huius nominis primus, an. 93. sedit annos 9. menses 6. dies 7. usque ad diem 23. Nouẽb. anno Domini 102. uacat tũ sedes dies 21. Is Clemẽs Canones 30. Apostolorũ (ut uocant) conscripsit, regiones urbis in octo Notarios diuisit, ut res martyrũ diligenter conscriberent: tandem ad anchoram alligatus sub Traiano in mare proiicitur. Hiero. in Catal.

Nerua 13. Imperator.

ANno mũdi 4058. Romæ 850. Christi 98. Nerua 13. Imperator electus, regnauit annum

annum unum, menses quatuor, & dies nouem. Adoptauit Traianum, qui tum in Germania dux erat apud Colonienses. Obiit annos 65. et menses 10. natus.

Traianus 14. Imperator.

ANno mũdi 4060. Romæ 851. Christi 99. Traianus 14. Imperator regnauit annos 19. & menses sex. Primus hic inter alienigenas Imperatores fuit: erat enim non Italus, sed Hispanus genere, à Nerua adoptatus. Probitate adeò spectata fuit, ut postea semper quoties Imperator designaretur, publicis uotis optari soleret, ut fœlicitate Augustum, & probitate Traianum adæquaret. Cùm præfectum prætorio designasset, gladium ei in manum porrexit, hæc uerba subiiciens: Vtere hoc gladio aduersus hostes meos in iustis causis. Sin minus iustè egero, tum in meipsum stringito gladium. Nunquam amplius patuit regnum Romanum atque Traiani temporibus, & præter exempla Cæsarum reliquorum unus latissimè Oriẽtales regiones occupauit. In Hungaria & Germania maxima bella gessit.

Traiani dictum circa ius gladij præfecto commendaret.

Traiani temporibus Ioannes Apostolus, qui pulsus erat à Domitiano, Ephesum rediit ex Patmo insula. Si annorum numerum supputes,

Ioannes Apostolus ex Patmo rediens.

reperies docuisse Ioannem plusquàm annos 60. Deus bone, quantas calamitates uidit Ioannes tanto tempore, inter quas uel maxima fuit, excidium patriæ suæ urbis Hierosolymitanæ, ut interim prætercam quàm grauiter cùm multis iisque peruersis hæreticis depugnârit. Etenim legitur, uenisse aliquando in balneum Ioannem, & reperisse Cerinthum hæreticum unà cum consortio suorum sedētem, inter quos Cerinthus acerrimè disputabat, impudentérque blasphemus negabat Christum Deum esse. Atque surgens Ioannes, monuit amicos suos, qui assidebant, ut vnà secum abirent, nam non uelle Deum amplius ferre blasphemias tam impudentes. Ilicò uerò cùm egressus esset, collapsa domus Cerinthum cùm sua cohorte extinxit. Exemplum horrēdum est iræ diuinæ in eos qui manifesta impietate nomen Dei blasphemant, quàm illos non patiatur tandem inultos.

Cerinth⁹ hæreticus ruina domus oppressus. Exemplū vltionis.

Nerua senatus decreto inter Deos relatus. Euseb.

Dacia in prouinciam redacta. Eutrop. 8.

Terræmotus quatuor urbes Asiæ, tres Galatiæ, duas Græciæ subuertit. Oros. lib. 7. cap. 12.

Imperator Armeniam, Assyriam & Mesopotamiam prouincias facit. Cassiod.

Philo Iudæus Alexandrinus illustris habetur.

tur. Hieron. in Catal.

S. Ignatius discipulus Ioannis apostoli præsulem Antiochiæ agit. inde Romam perductus. Anno Christi 109. bestiis obiicitur. Euseb. lib. 3. cap. 37.

Eustachius militum magisterio functus, ob Christi nomen cum uxore & liberis interficitur. Euseb. in Chron.

S. Simon consobrinus Iesu præsul Hierosolymitanus anno ætatis suæ 120. martyr fit. Hieron. in Catal. Huic Iustus in officio succedit. Euseb. lib. 3. cap. 32.

Papias Hieropolitanus episcopus discipulus Ioãnis floret. Hier. in Catal. Eus. 3. cap. 35.

Sabina Romana & Sapphira Antiochena pro Christo animam effundunt.

Mortuo Clementi successit 5. papa Euaristus in Græcia patre Iudæo natus, Anno Christi 113. quem alij Eucharistum vocant: præfuitque an. 8. Iren. lib. 3. cap. 3. Is titulos urbis presbyteris diuisit. Plat. tandem sub Traiano martyrizatur. Euseb.

Euaristo defuncto sextus papa Alexander patria Romanus primus huius nominis factus est. Is impedientes legatum sacris interdixit, panem azymum, id est non fermentatum in eucharistia sumi præcepit, aquam lustralem

pro fugandis dæmonibus instituit. Gratianus, Platina, Sabellicus.

Christianorũ persecutio sub Traiano. Sub Traiano iam tertiùm multi Christianorum adflicti sunt. Cæterùm decretum postea est, ut non protraherentur in iudicium, nisi accusarentur publicè prius, & tum pœnas darēt, atque id contigit Plinij secundi Imperij præfecti beneficio. Periit Traianus profluuio uentris apud Seleuciam Isauriæ.

Adrianus 15. Imperator.

ANno mundi 4079. Romæ 871. Christi 119. Adrianus prænomine Aelius 15. Cæsar, annos uiginti regnauit: adoptatus est à Traiano. Princeps magnæ prudentiæ fuit: non bellis gerendis Traiani exemplo, sed publicæ paci quacunque occasione studuit, atque hoc modo in optimam formam imperium restituit, quare & summam apud omnes laudē meruit. Post Augustũ non fuit alius Imperator perinde Adrianus utilis Romano regno, atque hic Adrianus. *Cæsar astronomiæ peritus.* Astronomiæ eruditissimus fuit, & quotannis sibi ipsi prognosticon cōscribere solebat. Indoctos literarũ professores exautorauit, sed suis beneficiis aluit interim ne egerent, & eruditos ac utiles ad docendum in locum eorum suffecit. Bibliothecas quoq; insignes instruxit: in utraque

que enim lingua eruditißimus est habitus.

Adriani temporibus regnum suum restaurare cœperunt Iudæi, Meßia etiam quodam ex suis reperto, sed uicit eos Adrianus, quanquam non sine magno negocio. Postea Hierusalẽ iusſit reparari, & à suo nomine Aeliam dici. Iudæi Mesſia quodã reperto ſeditionem concitantes.

Christianis grauiter primũ aduersatus est, & adfligi eos præcepit: sed postea cùm Quadratus, & alij eruditi quidam Christiani libellos scripsißent ad Cæsarẽ, qui etiamnũ hodie extant, commotus est, ac iusſit neminem deinceps religionis causa comprehendi. Adriani clementia erga Christianos.

Ptolemæus insignis Mathematicus & Phauorinus philosophus florent. Volater.

Imperator omnes ferè Imperij prouincias armata manu lustrat. Sabel.

Aristides pro Christianis scribens Imperatori apologiam tradit. Oros.7.cap.13. Hieron. in Catal.

Basilides Alexandrinus Christum non in substantia carnis, sed phantasmate, ab Araxa quodam uisum, & Simonem quendam eius loco crucifixum, impiè aßerit Anno 124. Euseb. lib.4 cap.6. August. in Catal. Hæret.

Alexandro succeßit septimus Pontifex Xistus Romanus primus huius nominis, Anno Christi 129. Sedit annis 9. Hic cani, Sanctus,

in Ecclesia instituit. Euseb. 4. cap. 4.

Suetonius, Aulus Gellius, & Plutarchus Cheronæus florent. Volat.

Traianus Deus à Senatu censetur. Euseb.

Rufus Iudææ præses magnum numerum Iudæorum trucidat. Ioseph.

Cæsar Adrianus quartus Ecclesiam persequitur. Euseb.

Barchochabas Iudæorum princeps Christianos permanentes in confeßione fidei ad supplicia trahit. Eus. eccles. hist. lib. 4. cap. 6.

Adrianus expulsis Iudæis Hierosolymam Aeliam à se uocatam Christianis habitandam concedit. Euseb. 4. cap. 6.

Quirinus cum 10000. militibus Romæ pro Christi nomine moriuntur. Euseb. Anno Christi 130.

Agrippa Castoris cõtra Basilidẽ pro humanitate Christi 24. lib. scribit. Hieron. in Cat.

Aquila Ponticus & Theodotion Ephesius ex Iudaismo ad fidem conuersi, Biblia de nouo interpretantur. Hieron. in. Catal.

Saturninus Antiochenus Menandri hæresim instaurat. Euseb. 4. cap. 6. Tertul. in hæret.

Xistus instituit ne sacra uasa à prophanis attingerentur, ne Episcopi à Pontifice uocati reciperentur à suis, nisi literas secum ferant põtifi-

tificias. Plat. Sab.

Valentinus, Cerdon & Marcion hæresim Basilidis approbant, uetus testamentum contemnunt, duos deos, unum iustum, alterum iniustum statuunt, à quibus bona & mala proueniunt omnia. Hilar. libr. 6. de trinitat. Iren. lib. 3. cap. 3.

Post Xistum successit in papatu Telesphor⁹ Græcus, octauus, Anno 139. hunc ferunt autorem fuisse Ieiunij quadragesimalis. Sedit annis 10. Hic instituit ut die natali Domini ter sacrificetur. Aeges. Euseb. in Chron. Sab.

Telesphoro pontifici octauo defuncto successit Hyginus Græcus nonus pontifex Anno 150. qui sedit ann. 4. menses 3. hic Chrisma instituit, compatres ad baptismum inuenit, templa solennibus cæremoniis dedicari noluit: ne possent augeri uel minui nisi autore metropolitano antistite, decreuit. Ne metropolitanus præsul reum quenquam faceret, aut factum damnaret, nisi prouinciæ antistitibus prius iudicio admotis, decreuit. Eusebius 4. cap. 10. Sab.

Anno Christi 140.

ANtoninus Pius 16. Imperator, adoptatus Antonin⁹ est ab Adriano, regnauit annos 23. &

tanta quidem modestia ac studio pacis, ut sæpè feratur dixisse: Honestius *esse à* Cæsare *unum ciuem seruari, quàm mille hostes occidi.*

Idem *Faustinam uxorem uita functam diuinis honoribus coli mandat.*

Hoc tempore Galenus Pergamenus *medicus doctißimus agnoscitur.* Volat.

Polycarpus *discipulus* B. Ioannis *episcopus Smyrnensis cognoscitur.* Iren. Iustinus *uir doctißimus pro fide* Christianorum *librum componit.* Hieronym. in Catal.

Aegesippus *historiam* Ecclesiasticam *contexit.* Hieronym.

Marcus *primus* Episcopus Hierosolymorũ *ex gentibus.* Euseb. lib. 4. cap. 6.

Crescens Cynicus Iustino Christiano *philosopho persecutionem suscitat.* Euseb. in Chron.

Pius Aquileiensis Hygino Pontifice *nonodecimus succedit anno* 144. *Sedit an.* 11. *men.* 4. Hic *baptismum & Eucharistiam sacramenta decoranda censet, ne panis sacratus terram, lignum aut linteũ attingeret: uetuit virgines sacrari ante an.* 25. & *extra diem* Epipha. *prohibuit:* Pascha *ad diẽ* Dominicam *celebrari decreuit: sacrilegij qui fundos aut homines* Ecclesiæ *attingerent notauit.* Plat. Volat.

Impe. Antoninus *prouincialibus* Asiaticis *scribit*

bit pro Christianis. Euseb. historia. eccles. 4. capit. 13.

Photinus Episcopus Lugdunēsis claret. Hieron. in Catal. Fœlicitas cùm septem filiis fortiter pro Christo animam efflat. Sab.

Polycarpus Romam uenit, Christianos confirmat. Eus. 4. cap. 14. Idem Philippenses epistola animauit. Iren. lib. 3. ca. 3.

Antoninus septuagenarius febricitās obiit in uilla sua Loro.

Pio pontifici 10. Anicetus Syrus succedit 11. Anno 154. sedet an. 11. mēs. 4. Euseb. 4. cap. 11. Hic comam & barbam primus Clericis interdixit: ne antistes ullus à paucioribus quàm tribus sui ordinis sacraretur, uoluit: utq́ue metropolitano cōsecrando ex tota prouincia episcopi adessent, decreuit. Plat. Sabel.

Necdum Christiani conuenire & publicitus religionis cōtrouersias componere ausi fuerunt.

Anno Christi 163.

Marcus Antoninus philosophus decimusseptim⁹ Imperator, regnauit an. 19. dies 11. Is cùm fratre Lucio Vero æquo iure administrauit Imperiū, & duo hi primū simul Imperatores fuerunt. At Verus non multo tempore Marcus Antonin.

uixit

uixit in imperio. Marcus & uirtute & eruditione iuxta fuit insignis. Bella quoque gessit in Germania cõtra illos qui Morauiã & Silesiam inhabitabant, & aduersus Vãdalos quoque. Multas præclaras leges conscripsit, quæ adhuc extant in Pandectarum libris. integros quoq; libros edidit, quos uidimus nos.

Ptolemæ⁹ astronomus.

Porrò huius temporibus Ptolemæus astronomus uixit, cuius meritò hîc mentionem facimus. nam Deus uoluit tam insignes disciplinas per hunc uirum usque in hæc nostra tempora cõseruari. Neque uerò Ptolemeus hic rex erat (nam tum desiit Aegyptus habere reges) sed in Aegypto apud Alexandrinos philosophos erat. Ornauerat enim Deus Mathematicis disciplinis Aegyptum iam inde à Iosephi Iacob Patriarchæ filij temporibus, per quẽ eas primùm accepit Aegyptus, & retinuit usque ad hunc Ptolemaum: id uerò est circiter duo millia annorum. Nam primùm Alexander, deinde & Romani summo in precio habuerũt Aegyptũ hoc nomine: & ne periret tam preclaræ artes, maximos sumptus impenderũt ad conseruandam scholam, quæ tum demũ extincta quoque est, quando translatum à Romanis regnum Aegypti, à Mahomete miserè desolatũ est. Cæterùm ut reliquiæ saltem aliquæ restarẽt artium

Aegyptus ornata disciplinis Mathematicis.

Schola Alexãdrina.

artium tam necessariarum, uoluit haud dubiè Deus per hũc uirum eas ueluti in ordinem redigi, ut conseruarentur apud posteritatem, quo nomine summæ à nobis gratiæ debentur Deo. Mahometistæ uerò quàm nihil habeant in se dignum humanitatis uocabulo, imò uerò quòd bestiæ magis quàm homines dici mereantur, uel inde apparet, quòd tam uetustum gymnasium, quod iam supra duo annorum millia floruerat, conseruatum à tam praclaris principibus, in quo omnis generis sapientia & disciplinæ non sine summo beneficio diuino tradebantur, aboleri & perire uolebant. Mahometistæ.

Antoninus quintus persequitur Christianos, in Asia & Gallia maximè habitantes. Eusebius.

Germaniæ bellum à Romanis infertur. Herodotus.

Polycarpus, Iustinus, Papilus in Asia, Photinus sanctus, Maturus, Attalus, Blandina & multi alij in Gallia martyrij coronam reportant. Eusebius libr. 4. capite 15. & 5. cap. 1.

Irenæus Polycarpi discipulus in sacerdotio Lugdunẽsi Photino martyri succedit. Euseb. libro 5. cap. 3. Syrenus tres naturas & principia fingit. Augustinus. Alcibiades dum solo

pane & aqua uiuere uolebat, ab Attalo martyre castigatus ad uiam rediit, creaturísque Dei usus est. Euseb. 5. cap. 3.

Carpocrates *Christum non ex Maria uirgine, sed ex semine Ioseph purum hominem natum docet: uirum quidem bonum & sanctum fuisse affirmat, cuius anima post crucifixum corpus in cœlum sit recepta. Eusebius 4. ca. 7.*

Aniceto *pontifici* 11. *successit* Soter *Fundanus ex* Campania *ortus, pontifex* 12. *Anno Christi* 173. *séditque annos* 9. *mens.* 3. *Hic statuit desponsatos in matrimonium publicè corã* Ecclesia *copulari, & nuptias in celebritate fieri ac benedici. Ne ministerij causa thus acerræ imponeretur dum res diuina fieret statuit.* Volat. Sab.

Soteri *defuncto* Eleutherius Nicopolitanus *pontifex* 13. *Anno* 182. *suffectus, rexit* Ecclesiam Roman. *ann.* 15. Iren. *libro* 3. *capite* 3. *Statuit hic contra Seuerianos ne quis Christianus aliquem cibum quo uescerentur homines, superstitionis causa abominaretur: ne quis priuaretur sacerdotio nisi accusatus & criminis conuictus: & ne reo absente secũdum accusatorem ullum fieret decretum.* Euseb. *libr.* 5. *cap.* 6. Volat. Sab.

Britanniæ *pars omnium terrarum prima-*

ma publicè fidem Christi suscipit Anno 180. Euseb. Sab.

Montanus & Apelles Cataphrygarum hæresim spargunt: docent Christum non uerum fuisse hominem: matrimonium dissoluunt: legem primi ieiuniorum ponunt. Euseb. libr. 5. cap. 15. & cap. 18.

Antoninus philosophus in Pānonia morbo interit. Herod. lib. 1.

Anno Christi 181.

Commodus fili⁹ Antonini 18. Cæsar, imperauit annos 13. & crudelitate planè Neronem adæquauit. Commodus.

Iulius Pollux claret.

Apollonius orator & Senator Romæ pro Christiana fide decollatur. Euseb. lib. 5.

Perennius præfectus Commodi Imperatoris obtruncatur. Herod. 1.

Imperator Colossi capite sublato suæ imaginis caput imponi iussit. Lamprid.

In ecclesia passim quæstiones oriuntur de obseruatione Paschatis. Euseb.

Commodus Imper. nunc Hercules, nunc Deus vult vocari: tandem verò à suis in domo Vestiliani strangulatur. Herodotus primo.

Victor Apher, Eleutherij in papatu suc-

cessor fuit 14. Anno 193. (vt alij volunt, anno 197.) sedit ann. 10. Hunc quidam sub Commodo martyrem faciunt. Sanxit hic, ut omnibus indifferenter baptisma adhiberetur, utq; Pascha a 14. luna Martij ad 22. (contra morem Iudæorum) celebraretur, ídque die Dominica.

Victorem hunc increpare ausus est Ireneus, quia fratres in Asia in Paschatis celebratione à se dissentientes excommunicare, atque à sua ecclesia diuidere statuerat. Euseb. libro 5. cap. 20.

Anno Christi 194.

Aelius Pertinax

AElius Pertinax 19. Imperator iam septuagenarius creatus, bene regnauit mēses sex, confossus est à Iuliano, qui Cæsarem nomen à militibus emit.

Anno Christi 194.

Didius Iulianus.

DIdius Iulianus 20. Imperator regnauit menses septem. Iuris doctissimus fuit. occisus est à Seuero.

Anno Christi 195.

Seuerus Imper.

SEuerus 21. Imperator sublato Pescenio Nigro regnauit annos octodecim. Hic natiis

uëis periculis restaurauit collapsum imperium.

Hic Seuerus persecutor Christianorum sextus Arabiam fœlicem uastat, Parthorũ regem fugat. Herod. 7. cap. 17.

Zepherinus Romanus pontifex 15. Anno Christi 207. sedit an. 8. Hic calicem ad sacrificia qualis est instituit initiatis & prophanis (sic laicos vocarunt) astantibus Leuitas & sacerdotes ordinari uoluit: omnes Christianos pubertatis annos egressos ad minimum semel (utpote Paschali Die) in anno eucharistiam sumere præcepit. Eusebius quinto capite 28. Platin.

Persecutio Christianorum ingens in hæc tempora Alexandriæ incidit. Orosi. 7. cap. 17.

Leonides pater Origenis cum multis Christianis Alexandriæ obtrũcatus, atque à filio puero adhuc per epistolam in uinculis confortatus. Euseb. 6. cap. 3.

Hierarchas lucernam de lucerna, & lampadem de lampade in duas partes distinguẽs, errat in natiuitate filij in diuinis. Hilar. libr. 6. de trinitat.

Albino qui se in Gallia Cæsarem fecerat, superato, Seuerus in Britannos bellum transfert: in qua expeditione Eboraci moritur septuagenarius Herod. lib. 3.

Origenes professor Alexandriæ. His temporibus Origenes fuit, qui Alexãdriæ sacras literas professus est, cuius libri postea reiecti sunt, quòd disputationes inutiles & allegorias supervacaneas inuexit. *Platonis philosophia.* Postea receptum est vulgo philosophiam Platonis sacris literis immiscere, vnde plurima incommoda in Ecclesiam irrepserunt. Nam Platonis philosophia planè remota est à communi usu: & contrà, *Aristotelis philosophia.* Aristotelis philosophia pulchro & recto ordine constat: & si uerè usurpetur & intelligatur, plurimum sanè utilitatis adferre potest Christianis qui eruditi sunt.

Anno Christi 213.

Antoninus Bassianus. ANtoninus Bassianus Caracalla 22. Cæsar regnauit sex annos, Fratrem germanum suum Getã in gremio matris occidit: nouercæ suæ coniugio copulatus est. *Papinianus iureconsultus.* Postulauit à Papiniano Iurisconsulto, ut parricidium in fratrem admissum excusaret: ad quod responsum à Papiniano est, Non perinde facile esse defendere parricidium, atque perpetrare. Quamobrem & occidi iussit Antoninus Papinianũ, qui dignus erat Iurisconsultus haberi, nimirũ qui iustitiæ & honestatis nomine, uitæ periculum maluit subire, quàm factum inhonestum probare. *Vltionis exemplũ.* non multo pòst tempore cum vicissim

quoque

quoque occideretur Cæsar Baßianus, meritas suæ tyrannidis pœnas dedit.

Antoninus Persas prælio vicit. Herod *Circa hoc tempus Clemens Stromatũ author Alexandriæ Christum docet.* Hieron. in Catal. *Et Antoninus omnem iuuentutem ibi propter dicacitatem interfecit.* Herod. lib. 4.

Zepherino succeßit in Pontificatu Calistus Romanus decimus sextus Põtifex, Anno Christi 214.

Sedit an. 6. Hic frumenti, uini & olei gratia, quatuor temporum (quæ Angariæ dicuntur) ieiunia ordinauit. Eos hæreticos iudicauit qui negarent sacerdotibus post crimen admißũ patere ad dignitatem reditum. Idem Cœmiteria instituit. Plat. Sab.

Hoc tempore Berillus Bosternæ urbis in Arabia episcopus Christum non ante carnis natiuitatem fuisse, & patris deitatem in eo tantum habitasse impiè aßerit. Hũc Origenes deuicit, atque ad ecclesiã reduxit. Eus. lib. 6. cap. 21. & 33. Hiero. in Catal.

Anno Christi. 220.

OPilius Macrinus 23. *unà cum filio Diadumeno regnauit nõ amplius unum annum, menses duos. Vterque obtruncatus perit.* al. Popilius.

Anno Christi. 221.

Varius Heliogabalus. MArcus Aurelius Antoninus Heliogabalus 24. Imperator, imperauit annos quatuor, nullã de se nisi fœdissimæ bestiæ memoriam reliquit, tandem à militibus necatus est. erat is filius Caracallæ nothus.

Anno Christi 225.

Alexãder Seuerus. ALexãder Seuerus 25. Imperator, Mameæ filius regnauit annos 13. clementissimè. Bassiani filiũ fuisse tradunt. Cæsar creatus est non amplius annos 12. natus, designatus per milites, & id ratum suo cõsensu Senatus fecit. Ob uirtutis studium magnæ eius laudes prædicãtur. In rebus omnibus unius Vlpiani Iurisconsulti cõsilio usus est, & preter hunc unum neminem solum in colloquium admisit. Id uerò indignè ferebant milites, uel ea potissimum causa, quod ex huius uiri consilio à Cæsare in officio retinebantur durius. Et cùm hoc nomine irruẽtes semel in Vlpianum mortem illi minitarentur prosilijt Cæsar, & suũ corpus periculis Vlpiani interposuit, & suo eum pallio texit: ut intelligerent milites, salutem Vlpiani Cæsari curæ esse. Insigne hoc erat uirtutis imperatoriæ exẽplum, quo significatur clarè, maximos principes vitã & corpus suũ pro iustitia et æquitate conseruãda postponere debere.

Vlpianus

Optimus

Optimus hic imperator, præter Vlpianum, alios etiam optimos viros, Pōponium, Hermogenem, alióſque doctiſsimos Papiniani diſcipulos ſecum in aula habuit: primusq́; Imperatorum erat qui bene de Christianis ſentire cœpit. Lamprid. *in* Alex.

Hoc *tempore Tertulianus Apher illuſtris habetur: cuius inſignis pro fide labor ad nos uſque peruenit. tandē uerò in Montanū hæreſim collabitur.* Hiero. *in catal. Aliam porrò hæreſim tum pullulantem, quæ animam cum corpore interire ſtatuebat, Origenes expulit.* Euſe. 6. ca. 34.

Alexander Imp. Artaxerxem Perſarum regem fudit, uicit, ac cecidit. Lampri. *Diſciplinarum profeſſoribus annua conſtituit Romæ ſalaria.* Sab.

Origenes Alexandrinæ eccleſiæ doctor, & ſucceſſor Clementis conſtituitur. Ab hoc eccleſiæ collegiatæ ortæ ſunt. Euſe. *lib. ſexto, capite tertio.* Hieron. *Is Origenes inæqualitatem trinitatis filij & ſpirituſſancti docet, & diabolum aliquando ſaluandum arbitratur, errore.* Aug. Hiero.

Alexander in Germaniā profectus, Moguntiæ militari tumultu occiditur.

Caliſto ſucceſsit papa 17. Vrbanus Ro. *ſacer-*

dos huius nominis primus, Anno Christi 220. sedit annos quatuor. Hic ecclesiæ vasa aurea & argentea esse uoluit: fundos & agros à fidelibus ecclesiæ oblatos accipiẽdos statuit. prædia clericorum communia, útque fructus uiritim diuidantur, constituit. Plat. Sab.

Anno Christi 237.

Maximinus Germaniam domuit.

MAximinus 26. Imperator regnauit an. 3. Is cũ iuuenis esset, in Thracia pastor fuerat, postea militiam sequutus est, & ob inusitatam magnitudinem corporis, quam cum singulari audacia coniunctã habuit, eò sensim progressus est, ut Cæsar ab exercitu sine omni autoritate Senatus electus sit. Is itaque cum filio tribus annis regnat, septimus piorum persecutor. Germaniã domuit usque ad Herciniã syluam, & superiorem eam partem usque ad Francos. Magnam tyrannidem exercuit, quãobrem & contra eum alios Imperatores designauit Senatus Romanus. Et hoc nomine aliquoties inter ipsos Romanos pugnæ commissæ sunt, in quibus iunior Gordianus trucidatus est, & natu grandior Gordianus laqueo sibi ipsi uitam abstulit. Postremò autem Maximinus unà cum filio suo trucidatus est Aquileiæ à militibus.

Gordian⁹

Hoc tempore Ammonius Philosophus pius Alexan-

Alexandriæ floret. Hieron.in Catal.

Vrbano Pontifici succeßit P. 18. Pontianus Ro.sedit an.9. Hic statuit ut Psalmi die noctúque per omnes ecclesias decantarentur: & ut ante missæ celebrationem sacerdos, Confiteor Deo omnipotenti &c. præmitteret. infr.276.

Pontianum secutus est Antherus Græcus P.19.anno Christi 234. sedit annis 5. Is statuit nullum posse fieri Romanum antistitem, nisi prius episcopus fuerit: & quòd episcopi vtilitatis aut neceßitatis gratia (si consentiat Pôtifex) poßint ad alios episcopatus transferri. Notarios instituit ad res martyrũ scribendas. Volat. Sab.

Anno Christi 241.

Gordianus iam octogenarius 27. Imperator regnauit vnà cum filiis annos sex. Imperator à Senatu designatus est unà cum Pupieno & Balbino aduersus Maximinum. Pupienus & Balbinus cùm recusarent omnia indulgere militibus quæ postulabant, ab ipsis trucidati sunt Romæ, atq; hac occasione Gordian⁹ iunior imperio solus potitus est. Victoriã à Persis in Oriẽte reportauit, & plerasque vrbes imperio restituit. Cæterùm cum inediã pateretur exercitus, Philippus Imperator factus est, cuius iussu trucidatus est Gordianus. Gordian⁹

Eclipsis solis maxima.

Gordiano Imperatore facto tantæ magnitudinis Eclipsis solis contigit, ut interea dum duraret, luminibus incensis vti necesse fuerit. Quin etiam terræmotus fuerunt, quibus perierunt & urbes nonnullæ.

In papatu successit. Anthero FABIANVS Romanus P.20. Anno. Christi 239. seditq; annis 13. Ab hoc primus imperatorum baptizatus Philippus, Christi fidē amplexus est. Oros. 7.cap.20. Euseb.6.cap.34.

Fabianus statuit, ut omnis Christianus ter in anno Eucharistiam sumeret: ut quotannis chrisma instauraretur, uetere combusto: ut sacerdos in sacro nō prophano foro accusaretur. Vetuit ne quis consanguineam ad quintam sobolem usque vxorem ducat. Euseb.cap. 29. Plat.

Hoc tempore Helchesaitarum hæresis irrupit, quæ scripta S. Pauli & alia quædam à Spiritu sancto tradita negat. & hanc Origenes deuicit. Euseb.6.cap.38.

Primum schisma ecclesiæ à Nouato heretico ortum Romæ, à Fabiano & 60. episcopis tollitur An.249. Euseb. Sab.

Anno Christi 247.

PHilippus 28. Cæsar regnauit annos quinque, genere Arabs erat, & multis annis exer-

exercitui præfuerat. Euexit hic ad imperij administrationem simul filium suum Philippum. Vterque autem Decij opera interfectus est ob susceptum baptismũ, & professionẽ Christiani nominis. Ita enim mutuis inter se cædibus sæuierunt Imperatores permittẽte Deo, vt meritò nobis metũ terroris diuini incutere debeat. Philippus Cæsar, primus inter Cæsares baptismo insignit⁹.

Agitur sub horũ Imp. anno secundo, Christi annus 248, millesimus annus conditæ Romanæ vrbis, qui magnificentissima pompa ludorum secularium celebratus est.

Anno Christi 252.

T. Decius 29. Imperator interfectis Philippis regnauit duos annos, octauus ecclesiæ persecutor. Fuit is alioqui nõ minus prudẽs princeps, quàm miles strenuus, filium quoque secũ unà in imperiũ euexit, ambo cæsi sunt a Gotthis postquam in Thraciam irruperant, & deinde Hungariã uersus sese conuerterãt. Et si autẽ & antea quoque cũ Gotthis barbaris res fuerat Romanis, tamen hic libet initia historiæ Gotthorũ auspicari. Etenim habuerũt tũ exercitũ circiter trecẽta millia, & memorabile facinus perpetrarũt in Decio vincẽdo principe adeò strenuo. Sed Deus vlcisci tandem voluit eam tyrannidem, qua publico edicto proposito omnes Christi cultores necari iussit. Ea- Decius. Gotthicæ historiæ initium. Vltionis exẽplum.

Cyprianus martyr. bianum pontificem, & Cyprianum in Aphrica, & multos alios sanctos viros morte affecit. Proinde Gotthi aliæq; peregrinæ gentes, irruptione facta totum regnum Romanum diuellunt, ob effusum sanguinẽ Christianorum. Et hæc futura esse uaticinata Sibylla est. At hæc clarè quoque in Apocalypsi expressa sunt.

Nouati hæresis dãnata. Fabiano successit 21. Papa Cornelius Romanus, qui damnauit hæresim Nouati de peruersa doctrina pœnitentiæ. Docebat enim Nouatus, post baptismũ acceptum relapsos in peccatum, redire ad salutem non posse, & errore hoc impio multos ad desperationem adegit, & Ecclesiarum concordiam dissipauit.

Cornelius pontifex anno sedis tertio à Decio occiditur. Statuit is pontifex ne quis à sacerdote, nisi pro fide exigeret iuramentum. Hieron. in Catal.

Serapion, Metranus, Iulianus, Macarius, Isidorus, Zenon, Theophilus, Apollonia & Dionysia, & multi alij martyres fiunt. Eus. lib. 6. cap. 41.

Anno Christi. 254.

Vibius Gallus. Volusianus. Vibius Gallus Hostilianus 30. Imperator regnauit annis duobus unà cum filio suo Volusiano. Decio enim in voragine paludis absumpto, Gallus ab exercitu Cæsar salutatus est.

est. Fuit & hic Christianorum persequutor. Postea à militibus ambo interfecti sunt.

Post Corneliū pōtifex 22. factus est Lucius. sedit is an. 3. & statuit ut duo presbyteri, tres diaconi Episcopū sequerentur, ut uitæ illius testes essent. Hunc Valerianus martyrio affecit.

Anno Christi 256.

VAlerianus Cæsar 31. præfuit cum Galieno filio imperio an. 15. In Germania superiori Cæsar ab exercitu electus est, & id Senatus confirmauit. Erat enim ex nobilißima familia Romæ natus, & strenuum se in Germania gesserat. Tandem apud Persas à rege Sapore captus est, & in turpißima seruitute uixit. Erat enim rex barbarus tanta insolētia & inhumanitate, ut capto Cæsare sellæ loco uteretur, & Valeriani prostrati tergum calcaret equum ascensurus: cæterùm dignas uicißim pœnas dedit Sapores Odenato duci Romanorum. Valerianus Cæsar. Sapores Persarum rex. Insolētiæ magnæ exēplum. Odenatus.

Sub Valeriano noua persecutio Christianorum recrudescit. Itaque multi Christiani hoc tempore metu mortis fidem abnegant, quos postea pœnitentes ad Christum catholici receperunt. Euseb. 6.

Lucius papa à Valerio martyrio coronatus est.

Sabellius Pentapolitanus filium Dei negat

fuisse Christum, nec primogenitũ omnis creaturæ. Idem S. Spiritus omnem tollit intellectũ. Euseb. lib. 7. ca. 4. & 5. Hilar. lib. 6. de trinita.

Galienus. *Galienus Valeriani filius occisis undique Cæsaribus, Macrino, Valente, Odenato, Victorio, pace iam tandem Christianis data, post captum patrem solus regnauit annos nouem. Eruditus in bonis artibus fuit, sed immodico luxu & crapula diffluens, segniter administrauit regnum, unde plurimis regionibus sub eo diminutum est. Interea in Germania exercitus præfectus Posthumus erat, qui ob singularem in officio suo faciendo sedulitatem ab exercitũ Cæsar creatus est. Cæterùm cum copias suas misisset Galienus cõtra Posthumum, parauit inter cæteros in expeditionẽ Francos, atque ex hac occasione primùm omnium ad bellum concitati sunt Franci, qui postea etiam cum per insidias & proditionem periisset Posthumus, semper in armis manserunt, id quod & infra dicemus quando de Carolo tractatio incidet. Obiter autem indicare hæc uolumus sub compendio, ne ignorare possit Lector quæ occasio fuerit Francis propter quam Romanis se opposuerunt primùm, & postea & in Germania & Gallia facti sunt potentiores. Itaque ad hũc modum primùm Gotthi cœperunt*

Posthumus.

deuastare

deuastare regnum Romanum, postea Franci, ac deinde alij etiam populi, ut interim taceam de ea clade, quæ à Persis orientalibus est illata.

Anno Christi 271.

FLauius Claudius occiso Galieno Mediolani Imperator 32. electus, regnauit annos duos. Hic maximas laudes ob insignes & uerè heroicas uirtutes meruit. Quare simul ei à Galieno ante obitum, deinde ab exercitu, & à Senatu pari consensu delatum est imperium: cui annis duobus præfuit. Incredibiliter cōtra Gotthos in Hūgaria & Macedonia pugnauit, & uictoria semper potitus est. Etiā Germanos qui in Italiā irruperant, superauit. Restituit & Aegyptum imperio. Verū inuiderunt fata uitā longiorē Claudio, fortasse quòd indigni erant Romani tanto principe. Nā collabi iā debebat sensim Imperiū Romanū, quod nōnihil reparatū & restitutum est per Claudium, & tres ac quatuor alios successores eius. Ex genere huius Claudij Constantinus Magnus natus est, id quod postea ostendemus.

Lucio in papatu successit Stephanus primus huius nominis, Romanus, papa 23. Anno Christi 257. & sedit an. 8. Hic pœnitentes non rebaptizandos cēset. Cōtrà Cyprianus Carthagine conuocatis episcopis Aphricæ, concludit

Hæreticos rebaptizandos esse, anno. 260. *Euseb.* 7.*cap.* 3. & 5.

Stephani successor fuit 24. *Papa Xistus (qui & Sixtus) Atheniensis, secūdus huius appellationis, an.* 265. & *sedit an.* 2. Hic *constituit ne sacerdos aut leuita sacra ueste nisi in sacro loco uteretur.* Rebaptizandos *censebat hæreticos.* Dum *ad supplicium traheretur. cum sex diaconis,* S. *Laurentio thesaurum pauperibus dispensandum tradidit.* Volat. Sab.

S. *Laurentius* Diaconus, *Claudius, Seuerus, Crescentius,* Hippolytus & Romanus *martyribus adduntur.* Sab.

Xistum secutus est 25. *Papa* Dionysius Romanus, Anno 267. Is *instituit ne insanus aut hæreticus quenquam incusare posset.* Volater. Hoc *tempore* Nepos *episcopus* Aegypti, *regnū Christi mille annorum terrenum & Epicureū futurum docet.* Eus. 7. ca. 24.

Dionysium *Fœlix papa.* 26. *secutus est.* Eus. 7. *cap.* 30. Hic *altarium consecrationem instituit: in loco tantum sacro sacrificari uoluit: & ne quis nisi initiatus sacrificaret, uetuit.* Si *tēpli dedicatio ob uetustatem in dubium ueniret, iterum dedicandum censuit.* Idem *annua sacra martyribus excogitauit.* Plat. Sab.

Anno

Anno Christi 273.

AVrelianus 33. Cæsar, regnauit annos quinque, & menses sex. Propter excellentes uirtutes in re militari à Claudio ad imperium euectus est. Francos graui pugna non longè à Moguntia uicit, postea & Gotthos similiter in Illyrico. Ad hæc quoque in Oriente reginam Zenobiam superauit, & in triumpho Romam duxit: quæ supra naturam muliebrem maximas res gessit, & magna bella intulit Romanis.

Aurelianus. Frãci pugna victi. Zenobia regina.

Meretur & inde non vulgarem laudem, quòd in exercitu et inter milites modestiã & disciplinam militarem firmiter semper seruatam uoluit. Accidit enim ut miles per vim stuprum inferret hospitæ suæ: quod ubi resciuit Aurelianus, grauissimo supplicij genere adulterũ puniri uoluit: iussit arbores duas è summo curuari in terram usque, & utriusque ramis stupratorem alligari, ac deinde solutis magna ui iterum sursum tendentibus discerpi iuuenem. Fuit & hic Aurelianus decimus acerrimus Christiani nominis persequutor. Eus. 7. cap. 30.

Stuprĩ grauis vltio.

Quintilius frater Claudij à Senatu augustus dictus, occiditur. Euseb.

Paulus Samosatenus præsul Antiochenus

Artemonis & Ebionitarum hæresim reuocat: negat filium dei è cœlis descendisse, sed Christũ à Maria in terris ortum. August. in catal. hæret. Sed hæc hæresis cum suo autore Antiochiæ omnium Episcoporum suffragiis damnatur, Anno 274. *Euseb. Sab.*

Cæsarius, Eusebius, Iulianus, Tyrasius, Fælix, Maurus, Quirinus tribunus, Valentinus presbyter, Theodora, & Cyrilla Decij imperatoris filia martyrij coronã nanciscuntur. Eus.

Marcion Montani & Apellis hæreses restaurat; Christum non uerum hominem esse asserens. Euseb. Aug.

De Manichæis Hæreticis.

S*Tatim post prædicatum Euangelium sectæ & dissensiones inter Christianos exortæ sunt. Verùm in hoc libello animus nõ fuit singulorum erroneas opiniones referre, sed tantum maximas hæreses uolui cõmemorare, quæ multas magnasq; regiones & vrbes infecerũt sua cõtagione & cõturbarunt, ut cognoscat lector pius, nihil in rebus humanis pestilentius esse praua doctrina, atque adeò etiam omnes hæreticos seditionis cupidos esse, neque affectare aliud, quàm ut errorem suum seditione & tumultu publico tueantur, & latissimè propagent.*

Hæretici seditionis cupidi.

propagent. Nam Satan autor eorum mendax pariter & homicida est. Vtrunque enim in omnibus schismaticis palàm est, qui simul falsa docent, & cædem per seditiones & perturbationem rerumpublicarum excitare solent.

Aureliani tẽporibus Manichæi hæretici primùm cœperunt, & horũ autor Manes fuit, ex Persia oriundus. Latißimè hic primùm apud Arabas, deinde in Aphrica uirus suum sparsit, quod tanto successu propagatum est, ut postea per annos ducentos sopiri non potuerit. Caput doctrinæ eorum erat, duos Deos esse, alterum bonũ, alterum malum, & utrunq; iuxta æternũ. Probabilis uisa est hæc doctrina rationi humanæ. Nam cũ Deus natura bonus sit, & interim malum tãtam vim habeat, necessariò & Deũ esse peculiarem, qui malorum autor esset, potẽtia & æternitate alteri Deo æqualis. Præter hæc & alias habuerunt opiniones quas docebant, Christum non esse uerum Deum: neque etiã recipiebãt Apostolorum libros, sed sua dogmata singularia cõminiscebantur, quæ Christi Euangelium quoque uocabant. Gloriabantur & de peculiaribus illuminationib⁹ è cœlo, dicebantq; se donare spiritum sanctũ. Instituerunt & cærimonias peculiares, usi sunt & ciborum delectu, matrimonia interdixerunt, as-

Manes ex Persia.

Manichæorum doctrina.

firmantes per hæc contingere ſpiritum ſanctũ. Docuerunt & reiiciẽdam eſſe ciuilem poteſtatem: nam matrimonium, & rerum publicarũ gubernationem ex malo Deo proueniſſe, non à bono Deo eſſe conſtituta. Noſtra ætate in hanc hæreſim planè prolapſus erat Thomas Monetarius apud Thuringios.

Thomas monetarius

Anno Chriſti 279.

Tacitus

TAcitus occiſo in Græcia Aureliano 34. Imperator regnauit menſes ſex, optimè. A. Florianus frater Taciti 35. imperat mẽſ. 3.

Probus.

PRobus 36. Imperator imperauit annos ſex, & mẽſes quatuor. Commemoratur hic inter laudatiſsimos principes. electus à militibus eſt, & confirmatus à Senatu, Francos & Thuringios uicit, & in huius Imperatoris annalibus prima Thuringicæ gentis mẽtio facta eſt.

Thuringiorũ prima mentio.

In Gallia 40000 Barbarorum trucidat, Germaniam vaſtat. Oroſ. in Illyrico Sarmatas ſuperat. in Thracia Geticos populos in deditionem accipit. Euſeb.

Vinearum cultus Gallis & Pannoniis permittitur. Euſeb.

Fœlici pontifici Eutychianus Tuſcus papa 27. ſuccedit. Is 300. martyres ſuis manibus ſepeliuit. Plat.

Caius

Caius Dalmata.28. locum sanctum post Eutychianum ascendit Anno 283. seditque an.15.Volater.

Is Ostiarium, Lectorem, Exorcistã, Acoluthum, Subdiaconum, Diaconum, Presbyterum, Episcopum ordines sacerdotales consecrari iubet. Vetuit ne hæreticus aut gentilis sacerdotem accusare posset, ne clerus ad ciuilem iudicem uocaretur. Volat. Sab.

Anno Christi 286.

CArus 37. Cæsar, regnauit annos duos. Filios suos Carinum & Numerianum secum Imperatores fecit. Numerianus & probitate & eruditione clarus fuit, Carinus ob nequitiam Neronem adæquauit. Carus autem anno altero peracto in Parthia fulmine ictus interiit. Euseb. Carus.

Anno Christi 288.

DIocletianus 38. Imperator regnauit annos viginti. Matura aliâs sapiẽtia princeps fuit, & multis præclaris factis exornatus. Aegyptum restituit ad imperium: cæterũ Christianæ professionis undecimus, adeóque acerrimus hostis erat. Nam pristinũ statum imperij, veteremq; reipublicæ formã studebat reuocare: & cũ ex rationis iudicio ageret omnia, ferre non uoluit dissentiẽtes opiniones de reli- Diocletianus.

gione. Itaque se ut Deum adorari præcepit. Sed cùm cognosceret in tanta uarietate circumstrepentium bellorum, se solum non posse tanti imperij magnitudinem conseruare, præterea quòd acciderat sæpe, alios per seditiones imperiũ affectasse, & imperatores factos esse, ipse vltrò

Maximianus. iuxta se Maximianũ pari potentia uoluit imperare. & is bellum in Gallia gessit.

Porrò pares hi duo in imperio Augusti appellati sunt. Hi Augusti elegerunt & alios duos, qui non potentia pares, sed ueluti successores erãt: neque uerò illi Augusti, sed Cæsares

Galerius. dicebãtur. Diocletianus Galerium, Maximianus Constantiũ elegit. Persecutio itaque Christianorum maxima anno 18 Imperij ab impiis his imperatoribus in omnibus prouinciis inchoatur: piis honores auferũtur: ecclesiæ subuertuntur: intra 30. dies uariis in locis 17000. Christianorum trucidantur: adeoq; in nostros sæuitur, ut carnifices delassati, sibi inuicẽ succederẽt. Porrò anno 10. persecutionis Maxentius & Maximianus crudeli morbo oppressi edictum persecutionis reuocãt. Oro. 7. & Eus. 8. Tandem autem uterque Augustus, Diocletianus & Maximianus, postea deposita administratione imperij, ad priuatæ uitæ tranquillitatem reuersi sunt ultrò. Verùm Maximianus

nus iterum libenter rediisset ad Imperium, ut ea occasione Maxentium filium suum in regnũ promoueret, & hac de causa eum Constantius gener ipsius trucidari iussit. Ita ferè accidere solet, ut quoties ruitura sunt magna Imperia, omnia seditionibus & intestinis simultatibus prius repleantur, id quod hoc exemplum testatur. Diocletianus multos annos Nicomediæ priuatus uixit, tãdem seipsum furiis agitatus interemit, cùm à Licinio & Constantio timeret sibi, quibus suspectus erat, quòd Maxentij hostis eorum partes esset sequutus.

Maxentius. Constantius.

Constantius & Galerius inter se diuidunt orbem: Constantius Occidenti, Galerius Oriẽti præest. Fames ingens hisce temporibus in orbe terrarum orta.

Caio Dalmatæ pontifici Ro. defuncto succedit Marcellinus natione Romanus, pontifex 29. anno Christi 295. sedétque an. 14. Hic titulos 25 in vrbe constituit. idem metu supplicij Christũ negat, idolis sacrificat: postea uerò in Sinuessa vrbe congregatis 180. episcopis errorẽ suum fatetur: pœnitentiam agit. ad ecclesiam redit, & martyrio coronatur. Plat.

Marcellino pontifici successit Eusebius Græcus. sedit an. 1.

Eusebio successit Miltiades Apher pon-

tifex 31 .an. Domini 311. qui aliis Melchiades aut Melciades dicitur. sedit an. 4. hic ieiunium prohibet die Dominico, & die Iouis, quia sacri dies Ethnicis. Volat.

Anno Christi 308.

COnstātius 39. Cæsar regnauit unà cum Galerio Maximiano, magnáque cũ laude uterque Cæsar fuit. Constantius defuncto Diocletiano imperauit annos 4. Galliarum & Germaniæ regiones subiectas habuit, & pacatas eas reddidit. Francos & Alemanos uicit. Nam in hunc modum partita Germania est, Frāci eam sibi Germaniæ partem usurparunt, quæ circa Rhenum sita est: Alemani dicti sunt Germani superiores. Constantius apud Anglicos obiit, cui suffectus est in Imperium Constantinus filius.

Germaniæ diuisio.
Franci.
Alemani.

Anno Christi 310.

Constantinus.

COnstantinus cognomine Magnus, Constantij filius cum Maxentio & Maximino quadragesimus Cæsar imperauit triginta annos, restituit in quietem & trāquillitatem pristinam imperium. Nam cùm crudeliter tyrannidẽ exercuisset Romæ Maxentius, uictus à Constantino in Tybri fluuio submersus est inter fugiendum, deditq; dignas suæ tyrānidis pœnas, quam cũ in alios homines, tum

in

in Christiani nominis professores maximè exercuerat. Itaq; annis aliquot Constantinus et Licinius vnà imperiũ administrarunt in summa concordia, & tradidit Constãtinus sororẽ suam Licinio in matrimonium. Cæterũ usu sæpè euenire uidemus in maximo Imperio huiusmodi causas incidere plerũque, de quibus inter duos rarò conuenire solet. Tradunt dissensionis causam inter Constantinum & Liciniũ fuisse inde exortam, quòd Licinius Christianis infestus erat, & petiisse sæpè Constãtinum, ne quid huiusmodi amplius moliretur: tandẽ coactus magna necessitate Constantinus uicit Licinium, sed uiuũ reliquit hac lege, ut deposito imperio priuatus uiueret. Et hic, literarum omniũ hostis, à militibus suis tandẽ interficitur. Proinde Cõstãtinus postea solus imperio præfuit, & omnia in pacẽ & honestas leges redegit. Primus hic Cæsar Christiani nominis professor fuit: neque dubiũ est, quin uerè pius fuerit princeps, nã tanto in honore sacrosanctum euangelium habuit, ut in publicum suæ fidei testimonium, palàm Euãgelicum codicem semper voluerit sibi præferri. Mandauit & priuatis sumptibus sacra Bibliorum uolumina describi, eáque curauit in omnes passim regiones mitti. Effecit & ut sanctum & utile pariter

Constantini studiũ in cõseruando Euangelio.

Nicenum conciliũ. Nicenum cõcilium cogeretur, ut hoc modo suis temporibus ecclesiæ statum tranquillum redderet. Ea demum facta sunt digna bono principe, quæ longè ampliorem commendationem merentur, quàm quòd summo pontifici multa beneficia dicitur contulisse. Quãquam & hoc nomine laudem meretur optimus Imperator, quòd eleemosynas & beneficia contulit ad doctrinæ Euangelicæ & ministrorum ecclesiæ cõseruationem. Cæterùm ea fuisse Constantinum liberalitate in summum pontificem, ut in eius usum vrbem Romam, & mediam imperij partẽ donauerit, ut est in Decretis Gratia. distin. 96. cap. Constantinus, id apud quosdã controuersum est.

Constantinopolis. Constantinopolis vrbs ab hoc Cæsare ædificata est, & ab eo nomẽ habet, cùm antea eodem in loco vrbs mercimoniorum frequentia Bizãtiũ. insignis Bizantium diceretur. Constãtinopolim postea Imperij sedes translata est, id quod sequentes historiæ testantur.

Constantinus ecclesias constituit, ac stipendiis dotat, ministros ecclesiarũ ab oneribus publicis liberos esse decernit, & certũ iis vectigal constituit. Scythas, Sauromatas & Barbaros subiugat. Et tandẽ omnibus suis hostibus deuictis, filios suos in Imperij consortes recipit.

Edicto

Edicto publico gentilium templa subuertit.

Scotia hoc tempore ad fidem Christi conuersa est.

Constantinus anno ætatis suæ 65. ab Eusebio Nicomediæ (Ariano ut quidam uolunt) episcopo baptizatur, ibideinque moritur. Oro. Hist. trip. l. cap. 39. Ruf. 2. Eius mortem Cometes ingens mensibus aliquot antecessit, qui luctuosum bellum & motū qui secutus est mortem Constantini, portendit.

Porrò cùm dubiū non sit, fuisse hunc principem unum, eúmque nō uulgarem, ex illorum heroum numero, quos magnis uirtutibus exornauit Deus, originem generis eius meritò hîc recensebimus, ut cognoscatur, summas illas & heroicas uirtutes peculiariter in magnas & nobiles familias à Deo conferri.

Claudius laudatißimi nominis Imperator fratres duos habuit, Quintilium & Crispum. Crispi filia Claudia in matrimonium tradita est generoso principi Eutropio. Atque hi sunt origo generis Constantini.

Eutropius primarius princeps Romæ. Constantini maiores.

Claudia Eutropij vxor, filia Crispi fratris Claudij Imperatoris.

Cōstātius Chloros, Eutropij & Claudiæ filius Imperator, cōditor Spiræ: qui uicit Frācos

& Alemanos.
Helena Britannica, prima coniunx Cõstantij, ex qua natus est,
Constantinus Magnus.
Theodora, Maximiniani priuigna, secunda coniunx Constantij: hinc nati sunt,
1. Annibalianus, Dalmatij pater.
2. Constantius, pater Galli et Iuliani.
3. Constantia, Licinij coniunx.

Constantinus Magnus.
Mineruina, prima coniunx Constantini Magni.
Crispus Mineruinæ filius.
Fausta secunda coniunx Constantini Magni: eius filij,
1. Constantinus Secundus. 2. Constantius. 3. Constans. 4. Constantia, coniunx Galli. 5. Helena, coniunx Iuliani Imperatoris.

De Ario hæretico.

TEmpore Constantini Arius vixit. Professor hic erat in schola Alexandriæ apud Aegyptios, cuius heresi & errore miserabiliter Ecclesiæ concordia diuulsa est, docuit enim

enim Christum non esse uerè & naturaliter Deum. Cæterùm quibus ad hunc errorem confirmandum persuasionũ lenociniis usus sit, longum nimis est hîc cõmemorare. Ita autem placuit hic error orbi, ut doctissimi Episcopi, & uniuersa ferè Orientalis Ecclesia, plurimi etiã in Occidente eum amplexi sint. Interim tamẽ duo pietate insignes Episcopi restiterunt huic hæresi nauiter. Primus Alexander erat, qui impetrauit à Constantino, vt Nicenum concilium cogeretur, in quo damnata est hæresis Ariana. Proinde proscriptus & eiectus è regno est Arius. At mortuo Constantino, presbyter quidam apud Constantium summa familiaritate, & cui omnia sua consilia credidit, effecit suo suasu apud Imperatorem, ut reuocatus Arius pristino suo officio fungeretur. Sopitum utcunque incendium antea, iterum iam exardescere cœpit uehementius, adeò ut Cæsar Constantius etiam hunc errorem Arij amplecteretur. Cæterùm statuto tandem die à Constantio quo Alexander & Arius inter se publicè conferrent de scripturis, totam noctem in orationibus consumpsit Alexander in templo, orans Deum ne Arianæ sectæ cõtagium serperet latius. Quare mane sub constitutam disputationis horam, cùm in auditorium pergeret

Arij dogma.

Alexãder Episcop[9].

Arius, cœpit inter eundum uētris dolore laborare, & exonerandæ alui causa cloacā ingressus est, ubi præter omnium opinionem fataliter illicò periit. Verū extincto in hūc modū Ario, non desiit tamen pestilens eius doctrinæ semen latius diffundi, utpote quod coniurati eius sectæ cœperunt multo etiam uehemētius propagare. Tandem & Alexandro mortuo, Athanasius opposuit se Arianis, sed hic proscriptus à Constantio, ex Aegypto ad vrbem vsq; Treuirim profugit. Et quanquam longissima hæc fuga erat, tamē coactus est exul clā delitescere in octauum usque annum apud Treuiros. Interea magna ui aucta hæc hæresis, serpsit per totam Orientalē Ecclesiam, adeò etiam ut maxima pars Christianorū ad tempus Arianorum sectæ adhæreret: atque ex hac hæresi aliæ plures sectæ suppullularunt sensim. Tandē uerò vbi multorum Conciliorum decretis nomen Arianorum extinctū esset, tamen subinde iterum sub aliorū nominibus eadem secta renouata est in Ecclesia. Erant una in vrbe uariæ opiniones, & sectæ diuersæ persequebantur se mutuo, adeò vt alij in aliorum templa irruentes, tumultuarentur, & cladem committerent. Miserabilis omnino & calamitosa tū erat facies Ecclesiæ: quæ meritò offendiculi occasionē

Arij mors

Athanasii proscripti fuga.

non tantùm Gẽtibus præbuit quo minus amplecterentur uerbum, sed alios etiam offendit vt à Christianismo ad Gentium idololatriam descisceret, inter quos & Iulianus Cæsar fuit. In hæc ipsa tempora huius tam perniciosæ hæreseos incidit Mahomet tandem, cui commodè per Ariũ veluti fenestra patefacta erat, fuítque huius crudelißimi Antichristi præcursor. Nam cum in tanta dissensione opinionũ, mentes hominum uagæ ferrẽtur, uenit Mahomet, & tertiam viã ualde astutè excogitauit, qua mederetur errorum uarietati. Sustulit enim omnes disputationes, id quod probabãt homines. Sed de his postea dicemus, & hæc satis sit retulisse de Arianorũ errore, aliísque similibus hæresibus: quarum ideo mẽtionem hîc fecimus, ut uideatur, quanta incommoda, clades, seditiones & perturbationes, & reipublicæ & ecclesiæ ab hæresibus semper pariantur.

Arius præcursor Mahometis.

Syluester Romanus anno Christi 315. Ecclesiæ præest P. 32. an. 23. Respuit hic diadema aureum sibi oblatum à Constantino, ut minus religioni aptum. Sab. Constituit ut quisque sit uno ordine contentus, vnius vxoris maritus. Confirmationem puerorum inuenit, chrismã episcopis attribuit, albas & corporalia dat altaribus. Plat. Sab.

Helena mater Cõstantini Magni crucem Domini inuenit. Ruf. 1. *cap.* 7.

Nicena synodus uniuersalis prima 318. *Episcoporum contra Ariũ celebratur, in qua præter cætera symbolum apostolicum editur,* An. 328. Hist. *trip. libr.* 1. *cap.* 1. Ruf. 1. *cap.* 6.

Paphnutius *confessor* Aegypti *sanctißimus resistit in concilio* Niceno *osoribus matrimonij.* Ruf. 1. *cap.* 4.

Donatus *Apher filium patre minorem, & filio spiritum sanctum, impiè asserit:* Catholicósque *rebaptizat.* Hiero. *in* Chron.

Concilium Arelatense *sub* Constantino *&* Sylvestro *peragitur.* Hist. *trip.*

Marcus Romanus *pontifex* 33. *sedet annis duobus.* Hic *symbolũ fidei à populo & clero cani præcipit.*

Lactantius *gentilium fidem eruditione sua uanam esse ostendit.* Hiero.

Iulius Romanus *huius nominis primus ad pontificatum* 34. *peruenit anno* 341. *sedétque annis* 15. *sub hoc sene* Histor. *trip.* Nicenum *concilium ponit, fortè quia & ipse interfuerat alterius episcopatus nomine.* Satis *constat quòd* Constantini *vltima ætas à* Hieronymo *ad* Iulij *episcopatum referatur, à* Platina *ad* Marci *prioris pontificis.*

Iulius

Iulius quoquo modo initiatum, Ecclesiastico iudici tantùm subiicit. Tria cœmiteria & duas basilicas in urbe constituit. Plat. Volat.

Macedonius episcopus Constantinopoli spiritum creaturam non deum esse statuit. Ruf. 1. cap. 25. August. de hæres.

Anno Christi 340.

Constantinus secundus, Cæsar 41. regnauit annos 24. Cæterũ à patre sic erat statutum imperium, ut fratres tres simul imperarent: Constaninus in Galliis, Hispania & Germania: Constantius in Oriente: Constans in Italia & Illyrico. Atqui ætate maximus Cõstantinus ditione imperij sui contentus nõ erat, sed solus regnare uolebat. Profectúsque est in Italiam aduersus Constantem fratrem suum, fretus nimirum fortitudine sua, quòd strenuiores milites habebat. Sed temeritatem hanc non passus est Deus inultam diu. nam Cõstantinus hic non multò pòst cæsus est: atque ea occasione potitus est Cõstãs totius Occidentis imperio, quod non infœliciter administrauit. Porrò ducem Augustæ habuit Magnentium, cui uitam in periculo seruauerat semel. hic humanissimũ suum dominum in Hispaniis trucidauit, & sese imperatorem Augustoduni à militibus sa

Constantinus.

Tres fratres simul imperantes.

Vltionis exemplũ.

Magnentius ingratus & perfidus.

lutari fecit, & expeditionem parauit aduersus Constantium. Constantius Orientalem Cæsarem creauit Gallum nepotem suum, & profectus cum exercitu aduersus seditionis autorē, uicit eum. Ea clade (ut legitur) tantoperè tum sunt debilitatæ uires imperij, ut multis postea annis ad pristinum robur redire non potuerit, optima & selectißima nimirum populi parte prostrata: ut multo tempore etiam barbaris resistere non potuerit imperium. Post hanc cladem commissam flagitiosißimus uir Magnentius seipsum interemit, atque ita ultus est Deus cædem in Constātem optimum principem perpetratam.

Magnētius seipsum īteremit.

Porrò mortuo Iulio factus est 35. pontifex Liberius an. Domi. 357. qui quòd restitit hæresi Arianæ, profligatus est à Cōstantio, & suffectus in eius adhuc uiuentis locum est Fœlix P. 36. qui ob metum Imperatoris dißimulauit errorem Arianorum. at post an. 1. mens. 6. Liberij seditione interficitur, & Liberius in sedem reponitur. Celebratæ Synodi sunt eo tēpore Mediolani & Arimini, planè diuersæ à decretis concilij Niceni, sed & illarum sententiæ postea statim reiectæ sunt. Hæc exempla testantur calamitosum eo tēpore extitisse in Ecclesia statū.

Liberius papa.

Photinus Christi diuinam natiuitatem negat,

gat,

gat, eúmque natum penitus ex Maria *docet.* Hist.trip.lib.5.cap.5.

Is *paulò post in concilio* Syrmij *congregato damnatur.* Hist.trip.2.cap.30.

Iuuencus *presbyter & poeta* Hispanus Euangelia *carmine conscribit.* Hieron.

Didymus Alexandrinus *cæcus scripturam enarrat.* Auxentius *hæresiarcha* Mediolanensis *ecclesiam turbat.* Hilar.

Marcellus Galatarum Ancyræ *episcopus regnũ* Christi *finẽ habiturũ docet.* Sozo.3.ca.33.

S.Hilarius *præsul* Pictauiensis *opera sua doctissima conscribit.* Hieron.in catal.

S. Antonius *eremita ignarus literarum, uita & miraculis in* Ecclesia *lucet.* Histo. trip.1. cap.21. *Ad centesimum ætatis annum peruenit.*

Lucifer *sola ambitione motus suam hæresim populo obtrudit.* August.

Anno Christi 365.

IVlianus Apostata *à* Constantio *adoptatus* Impe.42. *regnauit an.* 1. *mens.*7. Constantij *nepos fuit, & frater* Galli, *id quod suprà monuimus. Eruditione tanta erat, ut adolescẽs in ecclesia* Nicomediana *publicè sacras literas prælegerit: postea* Athenas *profectus* Philosophiã *didicit. Cæterùm occiso eius fratre* Gallo, *missus* Iulianus apostata.

est à Constantio in Gallias & Germaniã, & non procul ab Argentorato triginta millia Alemanorum prostrauit: qua de causa Argentorati subitò militum fauore imperator est designatus. Porrò cũ ob uarietatem opinionũ summæ inter Christianos dissensiones essent, propter quas alij desperabant, alij prorsus à religione Christiana ad idolorum cultũ desciscebant. Iulianus quoque apostata factus est. erat enim ætate iuuenis, & rhetorum ac philosophorum consuetudine utebatur, qui ex rationis humanæ captu de Deo disputabant. Bellorum itaque successu ferox effectus, crudelitẽ, duodecimus, persequitur Christianos. Interim tamen manifesta ui eos non est persecutus, sed calliditate potius abolendos censuit. Nam scholas publicè interdixit, ut non instituerẽtur, existimans (id quod res erat) eruditione summota, religionis doctrinam facilè interituram.

Iulianus Argentorati imperator designatus.

Quin & hoc uetuit, ne Christiani nominis professores ius militandi haberent cũ Romanis, ne qua occasione ad reipublicæ gubernationem peruenirent. Ecclesiarum bona abstulit, per risum inquiens officium se facere Christianis, nimirum ut pauperes facti citius regnum cœlorum intrarent, cùm Euangelium promittat regnum cœlorum pauperibus. Vehementer sanè

Iulianus Christianis ius militãdi ademit.

ſanè ſcriptis etiam editis Chriſtanorum fidem oppugnauit. aduerſus ea Cyrillus ſcripſit diligenter, cuius liber etiamnum in oppido Phorzenſi inter Ioannis Reuchlin monumenta reperitur, nõ inutilis profectò qui legeretur. Reſpondit & Nazianzenus Iuliano, ſed parum fortiter. Nam non ſatis efficax erat ad eas calumnias diluendas quibus in Euangelio cõſutando uſus eſt Iulianus. Vrgebat hoc potiſsimum, cùm doceat Euangelium non eſſe uindicandum, prohiberi & tolli ciuilem ultionem in iudiciis, & gubernationem rerumpublicarum, ſine qua ne ſtare quidem poſſent res humanæ ullo modo, & hanc ipſam calumniam multis uerbis tractat, cùm tamen non ignoret ueræ pietatis ſtudioſus, non eam uindictam prohiberi in Euangelio, quam magiſtratus exercet, ſed ſtudium priuatæ tantùm ultionis, quæ ſine autoritate magiſtratus fit. Graues admodum fuerunt Chriſtianis callidæ & contumelioſæ cauillationes Iuliani, adeò ut publicæ aduerſus tam pernicioſum Euangelij hoſtem orationes ac ſupplicationes fierent. Itaque cùm in Perſiam eſſet profectus, in ſolitudine quadam trucidatus eſt. Tradunt tum ex inflicto vulnere cũ iaceret, & animam ageret, manum ſanguine plenam ad cœlum proieciſſe,

Cyrill⁹ & Nazianzenus Iuliano reſponderũt

Vindicta quæ prohibeatur in Euãg.

Iuliani mors exẽplũ ultionis.

& dixisse: Vicisti tandem Galilæe. Christum significare uolentem, quem Galilæum appellabat. Proinde factum est impietate Iuliani, ut Imperium à nobilissima Constantini familia translatum sit.

Porrò Iuliani tẽpore Iudæi ipsius nutu atq; adeò fauore freti, templum Hierosolymitanum ædificare conantes in odiũ Christianorũ, terræmotu & igne prohibẽtur. Ruf. 10. ca. 38. & 39.

Terræmotu per totum orbem facto mare littus egreditur, & Siciliæ multarúmque insularum urbes & innumerabiles populos oppressit. Io. Luc.

Hoc tempore Hilarium Anachoreta in saltibus Thebaidis floret. Sozo. 5. cap. 10.

Oriẽtales synodũ in Nicomedia Bithyniæ, deinde in Seleucia Syriæ: tãdem Antiochiæ pro Ario cõuocant. Histo. trip. lib. 5 cap. 16. & 34.

Cyrillus Hierosolymitanus præsul illustris habetur. Hiero.

Ariminensis synodus, Anno 362. ab Occidẽtalibus indicitur, in qua probãtur decreta Cõcily Niceni. Trip. hist. 5. cap. 20.

Iouinianus Cæsar pius.

Anno Christi 367.

IOuinianus 43. Imperator *præfuit imperio mensibus octo. pietate princeps insignis fuit.*

Episco-

Episcopos à Constantio & Iuliano proscriptos reuocauit, iussit etiam Ecclesijs suas decimas persolui. Febri correptus ex nimia laborũ defatigatione, obiit.

Messalianorũ secta pullulat, quæ carnẽ domini nec prodesse nec obesse docet. Theod. 4. ca. 11.

Basilius Cæsareæ Cappadociæ Episcop⁹ doctißimus claret. hic monachorum collegia primus instituisse fertur. Hieron. Volat. Sab.

Anno Christi 368.

VAlentinianus 44. Cæsar imperauit annos duodecim, fratrem suum Valentem imperij consortem constituit. Valens Orienti præfuit, ubi & ab Eudoxo Arianorum episcopo baptizatus est. In Occidentẽ Valentinianus est profectus. Vterque Christianæ religionis cultor fuit. Valentinianus præfectum militum sub Iuliano egerat, sed destitutus est ab eo, quòd integritatem Christianæ religionis noluit deserere, præterea quòd ethnico sacerdoti colaphũ infregit, à quo aqua idololatrica porrecta inuitatus est ad sacrificandũ, cùm Iuliani aduentum expectaret: sed eam contumeliam qua affectus est à Iuliano, illo honore rependit Deus, in quem postea subuectus est. Maxima bella gesit in Germania, Saxones & Burgun-

Burgundiones Saxones eſſe.

oppreſsit. Nam & hi recenſentur inter Saxones, qui ſub id tempus ad Rhenum fluuium profecti ſunt, & quãquam cæſi ſunt à Valentiniano, tamen poſtea recuperatis uiribus Rhenum tranſgreſsi ſunt, & eas regiones occuparunt, quæ hodie etiam Burgundico nomine appellantur. Sed de his poſtea dicemus.

Poſt Liberium Damaſus Hiſpanus cathedram Eccleſiæ Romanæ 37. aſcendit, Anno 370. ſedétque annis 18. apud quẽ ueluti notarius diuus Hieronymus fuit in adoleſcentia ſua.

Vrciſino à quibuſdam electo, à factione Damaſi tumultus in baſilica Siciniĳ oritur. multi mortales ex utraq; parte pereũt. Ruf. 1.ca.10.

Procopius tyrannus Conſtantinop. occiſus.

Athanaricus regnum Hiſpaniarum auſpicatur, Anno Chriſti 373. Mich. Rit. de reg. Hiſp. Libanius rhetor floret.

Gregorius Nazianzenus Epiſcopus præceptor Hieron. claret. Ruf. 1.cap.9.

Auxentius præceptor Heluidiĳ hæretici, & Malchus monachus inſignes habentur. Hiero.

Eunomius leproſus cùm Aetio Arianam hæreſim defendit, aliis articulis de nouo prioribus additis. Aug. in catal. hæret. Hier.

Syno-

Synodi in Sicilia, Tyanis & Tarso Ciliciæ religionis causa celebrãtur, Arianáque hæresis in his stabilitur. Sozo.6.cap.12.

Valens 80. Episcopos legatos naui incensa interimit. Sozo.6.cap.14.

Burgundi 80000 ad Rheni ripas considẽt Paul.diaco.

S. Ambrosius post Auxentium Arianum Mediolanensis fit Episcopus, An. 377. Ruf. 2. cap.11.

Apollinaris Laodicenus multa nugatur de lege Moysi, & resurrectione. Christi diuinitatis & carnis naturam unam esse docet. Histo. trip.9.cap.tertio.

Confeßio generalis sacerdotum ad altare, à Pontifice instituitur: & in fine psalmorũ Gloria patri & filio. Item ut psalmi alternis uocibus in choro canantur. Volat. *Sup.245.*

Valens Arianus.

VAlens post defunctum fratrem 45. Cæsar anno Christi 378. imperauit annos quatuor, Arianæ hæreseos adsertor. Cæterùm impietatis huius insignes pœnas dedit, quando à Gotthis propè Constantinopolin cæsus cum omni exercitu est. Etenim cùm in fugam uersus Valens in oppidulum se recepisset, incenso à Gotthis oppidulo concrematus periit. Mortuo Valente multa incommoda Constantinopoli-

tanis intulerunt Gotthi. sed eos regina Valentis pecunias largita ab urbis deuastatione submouit.

Hunni gens Scythica Gotthos suis sedibus pellunt.

Monachi lege ad bellum coguntur ab imperatore Valent. Hieron. *in Chron.*

Romæ conuentum agunt clerici contra Apollinarem. Ruf. 2. cap. 20.

Themistius philosophus claret.

Anno Christi 382.

GRatianus 46. Cæsar regnauit post mortẽ Valẽtis annos sex. Valẽtiniani hic maximus natu filius erat, & uiuẽte adhuc patre in imperij cõmunionem adscitus est. Mortuo *uerò patre iuniorẽ suum fratrẽ Valentinianum unà secum imperatorẽ delegit. Porrò autẽ uidens ob innumeras seditiones turbari paßim imperiũ, neq; regi posse sine prudẽte & fortunato principe aliquo, Theodosiũ imperij consortem creauit, eúmque in Orientem misit, ubi uicti sunt à Theodosio Gotthi apud Constantinopolin, & fugati sunt ex Thracia. Gratian⁹ in Galliis per insidias oppressus est à præfecto suo* Maximo, *qui seipsum imperatorem constituit per tyrannidem. Probitate & eruditione iuxtà clarus princeps*

Gotthi uicti à Theodosio. Maximus & Arbogastes perfi-

princeps erat Gratianus, syncerus item Christianæ religionis cultor, confeßionem fidei suæ scriptam ad diuum Ambrosium misit.

Gotthi & Saraceni *hoc tempore Christianorum fidē amplectuntur,* Socr. 4. ca. 33. & 36.

I*ustina mater imperatoris* Arianam *sectam armis defendit.* Ruf. 2. *cap.* 16.

Constantinopoli *Synodus secunda uniuersalis.* 180. *patribus celebratur,* Ann. 383. *diuersarum hæresum causa, maximè* Macedonianorũ, *qui spiritũ sanctum* Deum *esse negabant. Ibidem patriarchæ instituuntur.*

Nectarius *episcopus* Constantinopolitanus *confeßionem abrogat.* Hist. trip. 9. *cap.* 5.

Post Damasum *creatus est* Siricius *Romanus* Pontifex 38. *Anno* Christi 388. *seditque annos* 15. Hic *uiduarum maritos & bigamos ab officio sacerdotis excludit, hæreticos per manuum impositionem recipit.* Statuit *monachos posse sacris initiari, & ab infimo ordine ad summum prouehi: ut sacri ordines non eodem tempore, sed per interualla darentur, uoluit.* Plat. Sab.

Anno Christi 388.

Valentinianus *Gratiani frater* Cæsar 47. *cum* Theodosio *imperat ann.* 7. Tan-

dem Valentinianus per dolum à præfecto suo Argobaste, & Eugenio, occisus est: qui & ipsi imperatores se dicere cupiebant, sed ingentibus mox copiis collectis Theodosius Maximum & Argobastem ad alpes prostrauit. Maximus captus occisus est, et Eugenius: Argobastes seipsum interfecit.

Longobardi circa hæc tempora cùm Rege Agelmundo primùm Italiam lacerant.

Theodosius in Thessalonica ob seditionem motam, occisúmque tribunum unicũ, quinque millia hominum interficit: unde ab Ambrosio sacris ei interdicitur. Ruf. 2. cap. 18.

Hoc tempore S. Hieronymus Hungarus Stridoniensis in Bethlehem illustris habitat, Anno 387. D. item August. floret.

Audæus Syrus Deum humana membra habere putat. Theod. 4. cap. 10.

Iouinianus, quem Hieronymus penitus deuicit, multos errores in Ecclesiam inuehit. Hieronym.

Gẽtiles Alexandriæ ob idolorum destructionem cũ Christianis in urbe pugnãt. Socra. 5. cap. 16.

Heluidius Mariam Christum peperisse virginem, at post cũ marito congressam protulisse fratres Domini impiè asserit, Gennad.

Anno

Anno Christi 395.

THeodosius Cæsar 48. cùm Arcadio & Theodosÿ Honorio filiis imperat annis 3. Genere pietas er- Hispanus fuit, totúmque regnum pacatum ga Eccle- reddidit à Germania usque in Aegyptũ. Ipse siam. primùm in Germania fuit, sed reuocatus est à Gratiano in Thraciam, postea à Theodosio Stillico. Stillico in Germaniam missus est, qui Francos & Saxones subegit ad pacem retinendam.

Præter hæc & pacẽ Ecclesiæ restituit Theodosius, coegit publicas Synodos, & religionis doctrinam in omnibus regionib⁹ uoluit diuulgari. Ambrosius mortem eius lamentatus est, atque inter reliqua sic inquit: Dilexi uirum, qui cùm iam corpore solueretur, magis de statu Ecclesiarum, quàm de suis periculis angebatur. Tanta pro religione solicitudine affici, eæ demum ueræ & dignæ principibus bonis virtutes sunt.

Anno Christi 398.

ARcadius Theodosÿ filius 49. Cæsar. an. imperauit 13. in Oriente, Constantinopoli: paribus auspiciis Occidentem Honorius frater gubernabat annis 29.

Sub his Romanorum imperium in uarias partes scinditur, ob præfectorum eorum perfi-

diam. Socr.*hist.eccle.6.cap.*1.Blond.

S.Martinus *ætatis anno* 81.*episcopatus uerò* 26.*obiit,ut ait Gregorius* Turonẽsis.

S.*Augustinus ornamẽtum* Ecclesiæ *Ambrosij discipulus, ordinatur episcopus* Hipponensis. Hic *(ut quidam referunt)collegia doctorũ hominũ (quibus* Monachi *successere) instituit.*

Vigilãtius Gallus *præsul* Hispanus *sanctos uenerãdos esse negat, diuitias paupertati præferendas esse docet.* Genna.*in catal.*

Siricio papæ Anastasius Romanus 39. *põtifex succedit, anno* 402.*qui sedit an.*3.Statuit is *ut* Euangelium *stando audiretur:ne debiles & manci sacris adhiberentur:ne peregrè à lõginquo uenientes,ad* Ecclesiam *reciperẽtur,nisi quinque episcoporum testimonio.*Sab.

Anastasium pontificem secutus est Innocẽtius Albanus,*huius nominis primus,papa* 40. *an.*405. *qui* Ecclesiæ *præfuit an.*15. Gẽnad. *in* Cat.*Is instituit ut in solennibus sacris pax populo detur,ut diebus sabbatis ieiunium celebretur.* Volat.

Is idem primus hæreticos ui aggressus ad fidem catholicam coegit. Socrat.7.*cap.*9.

Huius pontificis anno 2. Radagastus *Scytha cum ducentis millibus* Gotthorum Italiam *inuadit:& multis urbibus uastatis, conclusus*

in

in montibus Fesulanis,cũ omnibus suis interit.

Franci traiecto rheno Treuerim & magnã Galliæ partem occupant. Aemil.lib.1.

Ioannes Chrysostomus episcopus Constantinop.doctißimus,illustris habetur. Socr.6.ca.3.

Sisinius Nouatianorũ episcopus præter morem ecclesiæ alba ueste utitur. Socr.6.cap.22.

S.Alexius Romanus agnoscitur. Sab.

Circa hæc tẽpora Talmud Iudæorũ à duobus Rabbinis cõponitur. Plat in Innocentio I.

De Pelagio hæretico.

TEmporibus Innocentij Pont. *Pelagius in Britannia uixit. is docuit non ex misericordia Dei propter Christum sine nostro merito nos iustificari & seruari,sed ex propriis operibus & uirtutibus naturalibus ueram ac solidam coram Deo iustitiam parari : & remissionem peccatorũ contingere,non ex fide Christi,sed nostris conatibus. Aduersus hunc grauissimè scripsit Augustinus, impugnauitq; fortiter eius sententiam, & contrà tutatus est, per fidem nos seruari sine nostro merito,& tãtùm ex misericordia Dei consequi nos remißionem peccatorum, si ea fidamus. Nam si esset remissio peccatorum ex nostris operibus,nunquã cõscientiam certam esse,sed dubitare atque in an-* *Augustinus cõtra Pelagium*

cipiti uersari semper: siquidem infirmiores sunt humani conatus, quàm ut illis placari iratus Deus ob peccatum, & horror mortis tolli possit. Cæterùm exigere nihilominus tamen Deũ à nobis obedientiam, & bona opera, & ut cõscientiæ certæ sint nos placere Deo, quòd exaudire inuocantes, & seruare nos uelit Deus. Id autem consistere non in nostrorum operum dignitate, sed in promißione & misericordia Dei. Hæc sententia Augustini cognita, magnam cõsolationem adfert cõscientiis piorum, docétque quæ uera sit fides, & interim bona opera à nobis requirere Deum. Ea enim exigit Deus, sed fide tantùm vult nos peccati condonationem recipere sine nostrorum meritorum respectu. In cõciliis aliquot nostrorum temporum damnatum est dogma Pelagij.

Anno Christi 411.

HOnorius 50. Imperator cũ Theodosio fratris filio rebus præsunt ann. 16.

Vandali & Alani partem Galliæ ab Honorio precariò obtinent. Blon.

Theophilus Alexandrinus cùm aliis quibusdam Episcopis Constanstinopoli synodum celebrant, Chrysostomum sede deturbant, qui moritur Cumanis Euxini ponti. Socrat. hist. eccles.

ecclef. lib.6. cap.15.& 21.

DEVASTATIO QVARTæ Monarchiæ,& de Gotthis.

ANno mundi 4365. Romæ 1157. Christi 405. Sub hæc tempora Gotthi primùm in Italiam uenerunt magna & formidabili manu. Cæterùm cùm ubique multa Gotthorum mentio fiat, nos hîc summatim historias de origine & rebus gestis eorum contrahemus. *Gotthi primū in Italiam.*

Non unius populi appellatione censentur Gotthi, Vandali, Rugiani, Hunni, sed Gotthi Teutones sunt ex Gotlandia insula, qui Liuoniæ & Liuaniæ partem occuparunt. Nam utraque hæc regio Gotlandis ex aduerso per mare sita est, atque hinc est quòd rectè eos Procopius Cimmerios & Getas esse scripsit. Porrò hi Romanorum temporibus in Thraciam & Hungariam usque progressi sunt, & conati sunt Romani Imperatores eos repellere, sed frustra. Nos initium historiæ eorum sub Decio attigimus: nam maxima prima pugna Romanorum aduersus eos sub Decio fuit, in qua & cæsus est Decius. Postea uerò etsi ab Imperatoribus Romanis multum negocij factum sit Gotthis, tamē in Thracia & Hungaria remāserunt, & in Asia quoque circa Constanti- *Gotthi qui.*

nopolin regiones aliquot occuparunt. Hodie etiãnum fertur in Chersoneso Taurica habitare Gotthos Teutonico idiomate utẽtes, & Gotthos se appellare. Cæterùm eo tandem modo Hungariam reliquerunt, & Thraciam quoque, quòd ipsi primùm sua spõte inde in Italiam, & postea in Hispanias profecti sunt postea à Vandalis & Hunnis ex Scythia uenientibus reliqui Gotthorum oppreßi sunt. Hunni sedes in Hungaria fixerunt: illæ uerò regiones quæ partim circa, partim infra Hungariam sitæ sunt, à Vandalis sunt occupatæ.

Gotthi in Chersoneso Taurica.

Sub Arcadio autẽ & Honorio ingreßi sunt Gotthi in Italiam clarißimus Cæsar Theodosius filiis suis designabat imperatores duos, Rufinum & Stilliconẽ, eisq; curæ esse uoluit adolescentes Cæsares filios, sed alter sanè parum fidus in dominum suum extitit. Rufinus Gallus erat natione, is extimulauit Gotthos aduersus Arcadium, sperabatq; ea occasione regno se potiturũ, sed frustratus est suis conatibus, nam cæsus est à Stillicone. Porrò Stillico Vandalus erat, & cum aduersus Arcadium ex Gotthis quidã profecti essent, effecit Stillico, ut Gotthi quos stipendio cõduxerat Theodosius, dimitterentur: ad hoc etiam excitauit Stillico Vãdalos

Theodosius.

Rufinus.

Stillico.

los aduersus Gotthos, atque ita primùm cõmotis per Rufinum Gotthis, deinde irritatis per Stilliconem, adduxit Radgastus rex eorum ducenta millia Gotthorum in Italiam eo anno quem suprà indicauimus. Et meminerunt hîc historiæ fuisse tum Romæ ingẽtes querelas aduersus Christum, propterea quòd tã luctuosum casum imperij ex cõtemptu Deorum, & neglecto pristinæ religionis cultu exortum esse putabant. Cæterùm Stillico uicit Radgastũ & eius exercitum in angustis faucibus ab urbe Florẽtia ad Apenninum. Prima hæc est historia Gotthorum in Italia. Radgast⁹

Post Radgastũ alius Gotthorũ exercitus uenit in Italiã Alricho duce (qui aliis Halaricus aut Alaricus dicitur) Cũ hoc egit Honorius, ut ex Italia in Galliã discederet, quæ tũ à Frãcis, Burgũdionibus & Vandalis uastabatur, adeò ut Honorius diffideret Galliã diuti⁹ se posse retinere, ideoq; cogitauit cõmissurũ se barbaros, ut propter Galliã inter se decertarẽt. Sed quid fit? dũ abitũ parat Alrichus, opprimit eũ Stillico ex improuiso, durãtib⁹ adhuc induciis, in ipso Paschatis die. Postera die instructis copiis uicißim Stilliconẽ cædit, & percitus in eũ ira Romam obsidione cingit. Honorius Rauennæ erat, & Stilliconem iußit truncari, quasi parũ Alrichus. Alrichus. Romam cepit.

fideliter egiſſet, atque adeò uoluiſſet tranſlatum ab Honorio imperium ipſe ad ſeſe traducere. Proinde non erat iam dux aliquis commodus ad eripiẽdam urbem Romanam ex obſidionis periculo. Itaque poſt biennalem obſidionem cepit Romam Alrichus, ídque ſub annum decimumquintum Honorij, quadringenteſimum & duodecimum à nato Chriſto, denique etiam milleſimum centeſimum ſexageſimũ quartum poſt urbem Romam conditam.

Vultures 12. quos uidit Romulus.

Quod Varro ſcribit, duodecim vultures quos uidit Romulus, auſpicium dediſſe, duraturam Romam annos mille & ducentos, quanquam & hic numerus annorum non omnino ab hac ſupputatione remotus ſit, tamen exiſtimo eorum interpretationem propriè ad Totilam pertinere, qui poſtea Iuſtiniani temporibus exuſſit & planè uaſtauit Romã, ídque annis centum & triginta ſex poſt Alrichum. Etenim Alrichus non depopulatus eſt urbem, quin potius per edictum præcepit, ut confugientibus ad templa Chriſtianorum parceretur. Alrichus iterum abſceſſit ex urbe, & non multò poſt obiit. Defuncto eo factus eſt Gotthorum rex Adolphus: hic redijt Romam, & accepta Placidia ſorore Honorij Cæſaris, ab ea placatus pepercit Romæ, profectúſque

Totilas.

Adolph⁹ Gotthorũ rex.

in

in Gallias est, & in Hispanias postea, atque ita demum hoc tempore Gotthi relicta Italia ad Hispanos se contulerunt. Nam inuaserat antea Hispanos Alarichus, & postea remanentes in Hispania Gotthi Imperium tenuerunt. Venerunt in Hispaniam Vandali posteà & Sueui, sed manentibus Gotthis Vandali in Aphricam deuenerunt. Ab his Gotthis nati sunt Christianæ professionis reges in Hispania, à quibus originem ducit clarissimus omnium Imperator Carolus quintus. Quanquam enim postea Saraceni inuaserunt Hispaniam, in eáque potentes facti sunt, tamen reliquos adhuc reges alios è stirpe perdere non potuerunt.

Hispaniæ reges à Gotthis.

Anno Christi 456. qui est annus Romæ 1208. uenit ex Aphrica Romam Genserichus Vandalus, & fœdissimè uastauit urbem. Cæterùm quam habuerit causam Genserichi aduentus, tum dicemus, quando de Vandalis sese tractandi offeret occasio.

Genserichus.

Dietrichus de Berna.

POstea in Italiam Gotthi non uenerunt, nisi Zenonis Cæsaris temporibus, quando Othacarus Romæ potens erat. Is barbarus erat ex Rugia oriundus, & Romæ stipen-

dia fecerat sub Augustulo, & ea occasione potens factus summam tyrannidem exercuit, adeò ut subsidia aduersus eum Romani postularint. Tum uerò missus est à Zenone Dietrichus cognomēto de Berna appellatus, in Italiam: qui à quibusdā Theodoricus, ab aliis Tetricus Bernensis dicebatur. is occiso Othacaro regnauit in Italia annos duos & triginta: pacis amantißimus fuit, & de tota Italia optimè meritus est, adeò ut (quod testātur historiæ) Italia nunquā usa sit principe extero clementiore. Cōtulit quoque multa bona in usum Ecclesiæ, & ad alendos ministros uerbi, & ad doctrinam religionis cōseruādam. Sed Ariana hæresi infectus erat, quemadmodum & Gotthi reliqui. Nam postulantibus Gotthis ab Imperatore Valente sacerdotes à quibus in religione Christiana instituerentur, Arianos doctores misit. Porrò meruerūt clarißimæ huius Dietrichi uirtutes eas laudes quæ hodie etiamnum celebrātur carminibus illis quæ vulgo solent decantari. Gigantum in illis mentio fit, qui barbaros significāt, quos uicit & profligauit Dietrichus. Cognomento autem de Berna appellatus est, quòd frequenter Bernæ cùm aula agere solebat. Præter hunc & alius fuit Dietrichus similiter Gotthus, cuius uirtute Attila cæsus est, sed ipse in eodem

Dietrich⁹ de Berna.

Gotthi fuerunt Ariani.

Alter Dietrichus.

Attila.

eodem conflictu periit. Vir tantus fuit, ut præter eum nemo facilè contra Attilam tentare quippiā ualuerit. Is uerò Dietrichus non Bernensis dictus est, sed cognatum eius fuisse constat. Vixit autem ante tempora Dietrichi Bernensis annis quadraginta.

Gotthorum Occidentalium Reges in Hispania.

Alrichus, seu Alaricus, aut Halaricus.

Adolphus, seu Ataulphus.

Vuallia.

Dietrichus, à quo Attila cæsus est.

Gotthorum Orientalium reges in Hungaria.

Hermenrichus.

Ditmarus.

Dietrichus de Berna.

Himelsuitha filia Dietrichi de Berna Adelrichum filium habuit. regnauit is annos 8. in Italia Romæ post mortem Dietrichi Bernensis, & mulier non sine summa laude imperio præfuit. Mortuo filio tradidit imperium cognato suo Theodato, sed immemor hic accepti beneficij, per dolum eam interfici iussit temporibus Cæsaris Iustiniani. Præter hanc plures etiam filias habuit Dietrichus Bernensis: quin & sororis suæ filiam regi Thuringiæ in matrimoniū dederat: id quod hic sine Himelsuitha. Adelrich⁹ Exemplū per, diæ.

singulari laude & commendatione principum Thuringicorum nolui præterire.

Theodatus regnauit annos 2. & meritas suæ perfidiæ pœnas dedit. Nam cum honestissima regina Himelsuitha se & filium suum Iustiniano Cæsari commendasset, sumpsit Iustinianus occasionem uindicandæ perpetratæ cædis, misitque Bellisarium in Italiam contra Gotthos. Iam uerò incidit Theodatus in suspicionem, quòd nõ restiterit Bellisario, quasi proditurus esset Gotthos, qui ea de causa Vuittichum in regem suffecerunt, cuius iussu necatus est Theodatus.

Vltionis exemplũ.

Vuittichus regnauit tres annos. aduersus hunc magna prudentia Bellisarius bellum gessit: nam copias instructas habuit Vuittichus supra ducenta millia. Bellisarius intra mœnia Romanæ urbis se cõtinuit, quam ad integri anni spacium obsedit Vuittichus: & ingens fames non Romæ tantùm, sed in tota Italia fuit. Fugientes autem Gotthos ob magnitudinem famis, palantesque passim sine ordine, insecutus est Bellisarius, prostrauitque, & circumuentum per insidias cepit Vuittichum. Cæterùm Gotthi interim deleri prorsus non potuerunt, sed constituta cum illis pace per Iustinianum, permissum est ut regiones ab

Alpibus

Alpibus ad Padum usque inhabitarent, & vltra eas non progrederentur. Reuocauit autem Bellisarium Cæsar: nam timebat ne Bellisarius Italiæ imperium sibi usurparet, quanquam interim fidus in agendis rebus Bellisarius nihil tale moliretur. Itaq; reuersus Costantinopolim Vuittichum captum & alios ex potentiori nobilitate secum in solenni triumpho ducebat.

TOtilas post discessum Bellisarij à Gotthis creatus rex est, regnauitque annos decẽ. Cæterùm cum grauiter diminutæ essent per Bellisarium uires Gotthorum, insolenter admodum egerunt aduersus eos vel Italos quoque Cæsariani præfecti: proinde repellere illatã iniuriam coacti sunt Gotthi, & pugnauit Totilas contra hostes magna cùm laude apud Placentiam, idque parua manu. Nam cum hostiũ exercitus supra uiginti millia instructus esset, ipse octo tantùm millia habebat. Cæterùm cõsiderans Totilas fortiter pugnare hostes, neque cedere uelle, exiguam (sed selectiorem) partem militum aquis impositam tranare iussit, quæ per insidias à tergo adortus est & obruit hostes, atque ita uictoria potitus est. Facinus quidem hoc est memorabile, sed illud laudabilius esse censetur, quòd post adeptam uictoriam summa clementia usus est tã erga hostes quàm

Totilas dextrè pugnans ad Placentiã

Clemētiæ exemplū post uictoriam. amicos. neque enim in quenquam tyrannidem aut feueriorem iuftitiam exercuit: qua de caufa & plurimæ urbes ultro fe fub eius imperiū dediderunt. Si quæ matronæ honeftiores, uel adolefcentes nobiles capti bello erāt, eos fanctiffimè conferuatos ad fuos remifit fine accepta pecunia qua redimerentur. Cùm Neapolim cepiffet, quæ ingenti fame premebatur, commeatum pariter illis fuppeditauit, & Cæfarianos milites faluos, & præterea uiatico, equis & nauibus donatos difcedere permifit.

Porrò cùm Totilas non minori fœlicitate quàm gratia apud omnes uteretur, compulfus eft Iuftinianus primarium fuum ducem Belifarium in Italiam remittere. Erat enim ueteris Romanæ difciplinæ in re militari fupra alios omnes facilè peritiffimus. Sed nihilo minus Totilas hic poft longam obfidionem Romanæ urbis, cepit eam, atque diripuit: & in prima oppreffione multi homines funt trucidati: cæterùm ob intercefforias preces Pelagij Papæ præcepit Totilas parci deinceps humano fanguini, neque etiam ftuprum inferri ulli mulieri. Item & à templorum ornamentis abftineri. Præterea & pontificem legatum mifit ad Cæfarem pacis petendæ caufa: nam uelle fe ultro feruatam urbem, fi pacis leges ineat:

Pelagius Papa.

ineat: sin minus, cogi se ut eam exurat, ne deinceps hostibus suis præsidio uel receptui esse posset.

Sed fretus Iustinianus fortitudine Bellisarij, recusauit pacis conditiones. proinde indignè ferens Totilas hoc responsum Cæsaris, urbe excedere iussit ciues omnes, præcepitque ut alio in loco habitarent: & statim muris ac turribus solo adæquatis urbem incendi ac concremari mandauit.

Roma deuastata est & exusta à Totila.

Post hanc deuastationem uenit tandem Bellisarius in urbem iam undique patētem, curauitque mœnia reparari ac restitui. Verùm non multò pòst rediit Bellisarius in Græciam, simul atque, ut prudentissimus rei militaris, diffidebat de imperio Italiæ retinēdo, sed rursus tum à Totila urbs Roma obsessa & capta est.

Capta est itaque urbs Roma quater à Gotthis & Vandalis intra centum triginta nouem annos. Primùm ab Alricho sub Honorio, Anno Christi 412. Deinde à Genserícho Vandalo Martiani temporibus, anno Christi 456. Tertiò à Gotthorum rege Totila, & hæc ipsa oppressio urbis Romæ grauissima omniū fuit: nā capta simul & exusta urbs est anno Iustiniani primo & uigesimo, anno uerò post cōditā urbē millesimo & trecētesimo, an. Christi 548.

Roma quater capta.

Quartò, in tertio anno post hanc deuastationem, anno Christi 551. Post istam deuastationem cœpit Totilas restaurare urbem Romã, permisitq́; ciues redire in ciuitatem. Quanta uerò clementia usus sit, quámque humaniter se gesserit, id etiam ea uerba historiarũ testantur, quæ de eius comitate scripta extãt, quòd in subditos, & in primis in Romanos eo fuerit affectu, quo patrem in filios esse decet. Atque ita à præesse imperio decere, didicisse Totilam ferunt ex doctrina & admonitionibus diui Benedicti.

Totilas D. Benedicto institutus.

Postea misit Iustinianus aduersus Totilam in Italiã singulari prudẽtia principẽ Narsen. Is Longobardos in auxiliũ uocauit. Fuerũt hi Saxones, qui istructis copiis ad Austriæ partes sese cõuerterant. hos adduxit in Italiã Narses, eorúmq; præsidio Totilam, & postea Teiã, qui postremus fuit Gotthorum rex in Italia, uicit. Atque is exitus est regni Gotthici apud Italos, quod iam inde à Dietricho de Berna usq; ad Teiã durauerat annos sexaginta. Porrò fuisse Dietrichũ, Totilã & Teiã prudẽtissimos pariter & fortissimos prĩcipes, id res gestæ & praeclara eorũ facta testãtur, adeò ut si ex uirtutibus eos æstimes, barbari minimè debeãt appellari.

Narses.

Lõgobardi Saxones.

Teia.

Victis Gotthis, potentia & opes Lõgabardorum

dorum crescere cœperunt, & unum ex regnis Italiæ illis cõtigit: nam totam Italiam non occuparunt, sed eam tantùm partem, quæ etiamnum Longobardia appellatur. Imperium Longobardorum stetit usque ad Caroli Magni tempora. Gotthi uerò quanquam ex Italia pulsi, tamen interim in Hispaniis potentes fuere, & imperium ibi tenuere usque ad hæc nostra tempora. Atque ita demum sub Honorio primùm Hispania, & Galliæ quoque pars à Romano imperio translata est. Italia autem, etiam uiuẽte Honorio, suæ tranquillitati restituta est. Gotthi partim in citeriorem Galliam, partim in Hispanias profecti sunt: ad hæc & Francorum magna tum erat potentia in Galliis.

Lõgobardia.

Hispaniæ & Galliæ pars ab imperio Nã trãslata.

Post Innocentium factus est 41. Papa Sozimus Græcus, & sedet anno uno. Hic cereum uult sabbato Resurrectionis Dominicæ benedici: ut linostimis læuas diaconi tegant: prohibet ne seruus aut mancipium initietur: ne clerici in publico potent. Volat. Sab.

Barba Arianorum episcopus hæresim suorũ restaurat. Socrat. 7. cap. 6.

Concilium Carthaginense 217. episcoporũ cõtra Pelagiani hæresim congregatur. Prosper in Chron.

Sozimo successit 42. papa Bonifacius Ro-

manus, huius nominis primus, an. 423. & sedit an. 3. Hic uoluit ne quis obæratus, aut minor 30. an. presbiter ordinetur, ne qua mulier pallam aut thura attrectaret. Sab.

Burgundi partem Galliæ ad Rhenum occupant. Sab.

Imperator Honorius ingenti prælio Persas deuicit. Socr. 7. cap. 20.

Scoti & Pictones Britanniam uastant, Romanos uincunt, Blond. 2. Deca. 1.

Iudæi cum Christianis Alexandriæ confligunt. Socr. 7. cap. 13.

Anthropomorphitarum hæresis orbem inuadit. Sozo. 8. cap. 11.

Bonifacio 1. defuncto factus est Cœlestinus 1. Campanus pōtifex 43. an. 426. sedetq; an. 9. Instituit ut sacerdotes omnes Canones teneāt: addidit psalmos missæ: iussit psalmos antiphonatim dici. Nouatianos ui urbe expulit. Idē iuxta aliquos Graduale introduxit. Sab. Volat.

Anno Christi. 427.

Theodosius. THeodosius iunior Arcadij filius Imperator 51. regnauit Constantinopoli an. sex & uiginti, post obitum Honorij. Consortē imperij oriētalis constituit Valentinianū Constātij & Placidiæ filium, ea erat filia Theodosij.

Ioannes

Ioãnes tyrãn⁹ in Oriẽte regno exuitur. Sa. Burgundi, & magna pars Occidentis ad fidem Christi peruenit. Socr. 7. cap. 30.

Socrates ecclesiasticã historiam conscribit.

Nestor episcopus Constãtinopolitanus Christum hominem tantùm ex Maria natum asseruit: postea uerò ei ex merito diuinitatẽ esse collatam. Genna. Socr. lib. 7. cap. 32.

DE VANDALIS.

TEmporibus huius Theodosij anno Christi 433. in Aphricam Vandali uenerunt hac occasione. Duo illi Romanorum duces sibi mutuò infensi erant, & iusta pugna aliquoties inter se cõcertarant. Itaque alter eorũ, cui Bonifacio nomen erat, Vandalos qui tum in Hispaniis erãt, studiosè solicitauit vt in Aphricã proficiscerentur: id quod non grauatè fecerunt. Nam potentes in Hispaniis Gotthi Vandalos non ferebant. Etenim ut antea commemorauimus, Vãdali per Stilliconem cõcitati aduersus Gotthos, regiones quæ circa Hũgariã sunt, occuparãt, utpote Vuallachiã & Illyricum, ubi Gotthi antea habitarãt. Ad hæc & in Germania erant, unde in Gallias profecti magnæ passim calamitatis autores fuerant. Cæterũ à Frãcis & Gotthis ex Gallia pulsi sunt. Postea in

Vãdalorũ aduentus in Aphricam.

Hispaniam delati, iterum cum Gotthis pugna decertare coacti sunt: in Aphrica uerò Vandalorum potentia augeri & crescere cœpit. Quin & diuus Augustinus anno ætatis suæ 76. sub id tēpus diem obiit, quo à Genserícho rege Vandalorum Hippo urbs obsessa est, in qua episcopus fuerat diuus Augustinus.

Augustinus quando mortuus.

Hippo.

Mortuo Valentiniano, Maximus quidā appellatus imperatorem se priuato arbitrio cōstituit Romæ. Eudoxia uerò regina, quia uolebat hæredes posteros succedere in imperio, quæsiuit auxilium contra Maximum apud Gensérichum, cuius ductu capta est & direpta urbs Roma. Sed homo Vandalus, Vandalica planè fide atque constantia usus est in reginam: abduxit enim eam unà cū duabus filiabus captam secum in Aphricā. Ita enim accidere plerūque solet cū exterorum subsidia ad tuendas fortunas nostras aduocantur. At uerò postea sub Iustiniano, quāquam non prorsus deleti sunt Vandali in Aphrica, tamē in eas angustias adducta est res eorum, ut florere nequiuerint amplius. Nam à Bellisario captus est Gelimerus rex, & Aphrica rursum subacta, imperio Rom. paruit. Sed nō multo tempore pòst Saraceni in Aphrica dominari cœperunt. Verùm hæc de Vandalis dixisse satis sit.

Vandalica fides.

Perfidiæ exemplū.

De

DE BOHEMIS.

Illud quoque notatu dignum est, sub hoc tẽpus venisse primùm in Germaniam Vandalos, in qua etiam hodie magnã partem habent, utpote Bohemiæ regnum, quæ olim Germanica fuit: idq; uocabulum Bohemia, quod Germanicum est, satis testatur: quod fuit prinsquam in has terras Vandali uenerunt. Vocabulum autem originem habet à Bauaris, quibus subiecta fuit aliquando ea regio, unde & propriè Boienheym appellatur. Neque verò Vãdali Bohemiæ Bohemos, sed Zeski se uolunt nominari à duce ipsorum, cuius auspiciis primùm in Bohemiam ducti sunt. Cæterùm veteres illi Germani Bohemiæ magna simul in admiratione & confœderatione Romanorũ fuerunt, & extant eorũ summæ laudes apud Cornelium Tacitum. Est autem hac occasione & Germania translata à Romani imperij monarchia. Nã in inferiori Germania Franci, in superiori Alemani, in Bohemia uerò Vãdali potentes fuerunt. Postea uerò quid acciderit Bohemis, & quando subacta iterum sit ab Imperatoribus Germanis, id in Cæsarum historiis ostendemus: nam & ibi alia quædam de mutatione rerum Germanicarum indicabimus.

Vandali quãdo in Germaniam uenerint.

Zeski.

Germania ab imperio Ro. trãslata.

v

BIBLIOTHECA SEMINARII CONCORDIENSIS

Circa hæc tempora, nempe ann. 433. Cyrillus Episcopus Alexãdrinus floret, qui à Cælestino Papa præficitur Cõcilio Ephesino, quòd tum tertiũ uniuersale 200. patribus celebratur contra Pelagij & Nestoris hæreses. Volat. Hist. trip. 12. cap. 5. Soc. 7. cap. 34.

Chrysanthus Episcopus Nouatianorũ Constantinopoli suam hæresim docet. Soc. 7. ca. 12.

Iudæus quidam se Mosen esse asserit. Soc. 7. cap. 38.

Clodoueus primus rex Francorum claret Ann. 437. inclinantis uerò Imperij ann. 26. Blond. 2. Deca. 1.

Carthagine à Vandalis capta, Aphrica adimitur imperio Rom. anno. 442. Blond.

Mortuo Theodosio iuniore regnauit Valentinianus in Occidente annos 5. & uiuente Theodosio imperauerat quinque & uiginti annos.

Anno Christi 453

MArtianus Imperator 52. optimè in Oriente præest ann. 4. Huius uerò temporibus formidabilis illa expeditio Attilæ contigit.

Maioranus ad Rauẽnam gubernans Occidenti præest. Sab.

Post Cælestinum factus est Papa 44. Xystus ter-

tertius an. Do. 434. Et praeest ecclesiæ Romanæ an. 8. Hic ob magnificas opes Ecclesiis collatas, ditator & donator ecclesiarū nominatur. Pla.

S. Patricius floret, qui Iberniā ad fidem conuertit. Monst.

Ioannes Caßianus monachus Maßiliæ diaconus S. Chrysostomi floret. Gennad. in Cat.

Theodorit⁹ ecclesiasticæ historiæ autor floret.

Prædestinatorū hæresis uiget, qui nec bona nec mala opera curant. Bernard. Lutzelburg.

Gensericus rex Vandalorum Arianos Catholicos persequitur.

Hunni Thraciam & Illyricū depopulātur.

Eutychus presbyter Constantinopolitanus cum Timotheo & Dioscoro post Maneten & Apollinarem impiè docent carnem Christi nō fuisse nostræ similem, nec reuera de virgine nasuisse, quanquam appareat, quia de cælo descēderit. Volat.

Leo Tuscus hoc nomine primus post Xystum anno 443. sedem pontificis obtinuit 45. eique præfuit an. 21.

Christianis bellum interdixit: sacerdotibus vxores conceßit, quibúscum tamen non deberent concumbere. diem Dominicum sanctè ocio celebrari iußit. Tandem ab Episcopo Alexandrino excommunicatur. Theo. in Collect. Eccl.

hist.lib.1. Volat.Sab.

Scoti partem Britanniæ occupant. Sabel.

Merouens filius Clodouei regis terram in Gallia occupatam Franciam uocat.

Constantinopoli in particulari synodo dānatur Eutychiana hæresis. Euag. 1.cap.9.

Pontifex Leo doctrina & eloquio insignis Barbarorum reges ad amicitiam suam adducit. Volat.

Moses duo abbates anachoretæ claret. Sab.

Schola uniuersalis Bononiæ à Theodosio fundatur. Volat.

Eucherius Lugdunēsis episcopus claret Gēnad. in Cat.

Romani Gotthos & Hunnos in Gallia uincunt, anno 450.

DE ATTILA

Hūgariæ appellatio.

PRimum omnium Gotthi, deinde Vandali, postremò Hunni Hungariam ingressi sunt, & hi postremi retinuerunt terram, vnde & Hungariæ appellationem sortita est. Crudelis hic populus maximam cladem uniuersæ propemodum Europæ intulit. Attila ex Hungaria exercitū quingentorum trecentorū millium duxit in Germaniam, plurimásque potētes vrbes diripuit, inter quas Basilea, Augusta,

Attilæ res gestæ.

Argen-

Argentoratum, Vuormacia, Colonia, & plures aliæ vrbes fuere. Inde in Galliã progressus, Burgundionum regem cepit. Aureolam obsidione cinxit, & statuit totius Europæ dominium sibi vsurpare.

Erat autem tum ea in parte Galliæ citerioris, quæ à Cæsaribus adhuc tenebatur, Romanus dux Aetius, qui alias est Etius. hic fœdus iniit cũ Francis & Gotthis, ut iunctis viribus crudelißimo tyrãno Attilæ resisteretur. Attila uerò quia timuit sibi à viribus Gotthorũ, solicitauit Dietrichum regẽ eorũ, ne quid auxilij Romanis suppeditarent: sed pro singulari constãtia sua Gotthi recusarũt ullam uel amicitiæ vel cõfœderationis rationẽ cũ tyrãno barbaro contrahere. Itaque apud Tolosam vrbẽ Galliæ utrinque infestis signis cõgreßi sunt, à Romanorum parte Aetius, Gotthi, & Franci: ab altera parte Attila. Et testantur historiæ nunquã in occidẽte tantũ ab utraque parte exercitum, tãtamq; multitudinẽ antè collectã fuisse. Pugnæ conflictus ab exortu solis in noctem usque durauit. Tandem in fugam conuersus Attila, amisit centena octoginta millia: ipse etiam tanta angustia exagitatus, ut non procul abfuerit quin seipsum interemerit. Aetius uerò, Franci & Gotthi, etsi uictores erant, ta-

Cõflictus apud Tolosam cũ Attila.

men Gotthorũ rex Dietrichus in eo conflictu periit. Mortem patris vlcisci filius uoluit, & statuit collectis copiis insequi Attilam, & reliquum eius exercitum prorsus delere, & deleuisset haud dubiè, nisi ex Aetij consilio sententiam suam immutasset. Sed malum hoc fuit cõsilium Aetij: nam cùm parua manu potuisset tum uinci Attila, postea reuersus in Hungariam reparato exercitu & collectis uiribus Italiam inuasit, direptis urbibus in primo Italiæ ingressu usque ad Apenninum. Tum uerò occurrens ei Leo pontifex supplex petiit, ut retro cederet. Fertur dixisse Attilã, uisam sibi iuxta pontificem astantem viri cuiusdam imaginem minitantem sibi stricto gladio, & terrore perculsum promisisse se recessurum. Porrò in Hungariam reuersus solennes nuptias egit, & in prima nocte largiter potus præter expectationem fato concessit. Exitum hũc habuit hic tyrannus, quẽ non puduit publico titulo flagellum Dei se appellare.

Attilæ mors.

Attilæ titulus, flagellum Dei.

Circa hæc tempora Chalcedonense conciliũ vniuersale quartum 600. episcopis cõtra Eutychianos Manichæos & Dioscorũ Alexãdrinum celebratur. Euag. hist. Eccle. lib. 2. cap. 3.

Ioannes Damascenus ex Iudaismo cõuersus monachus doctissimus floret.

Septem

Septem dormientes ad Ephesum an.192. in hæc tempora reiiciuntur. Sab.

Germania, Dacia, Sarmatia, maior pars Hispaniæ & Galliæ Imperio adimitur. Blond. 2. Deca. 1.

Acephalorum hæresis pullulare incipit. hi enim absque autore dicebant Christum in vna substãtia adorandum: nec duas in eo naturas confitentur, sed unicam ex deitate & humanitate mixtam, contra Chalcedonense concilium. Honor. in Cat. hæret.

Prosper Aquitanicus presbyter claret. Genn.

Vrsula Britannica virgo cum 11000 comitibus ab Hunnis Coloniæ interficitur. Sab.

Antemius Romæ Imperatorem agit.

Mamertus Viennensis episcopus (qui Litanias primus instituit) claret. Sab.

Anno Christi. 460.

LEo primus huius nominis Orientis Imperator. 53. imperauit annos 16. Is filium suum eiusdem nominis Cæsarem creauit: qui ob iuuenilem suam ætatem Zenoni Vitrico suo Imperij coronam imposuit.

Arelatẽsis synodus peragitur anno 461. Sab.

VENETIA.

Condita est hoc tempore Venetia vrbs in insulis maris Adriatici, quò optimi quique ex Italia metu Attilæ confugerunt.

Leone papa 45. mortuo, factus est Hilarius Sardus pontifex 46. Anno Christi 464. sedítq; an. 6. Statuit ne Episcopi aut clerici sibi successores eligerẽt: tribus epistolis uniuersales synodos comprobat: ius Pontificium publicat: tẽpla auro atque argento ornat. Sab. Volat.

Prudentius & Sedulius Christiani poetæ illustres habentur. Gennad. in Catal.

Odoacer cũ Herulis & Turingis Italiam intrat, Imperatores uincit, terram occupat an. 14. Sab.

Occidentale imperium ob uarias Barbarorum incursiones deficit ad Caroli Magni tempus usque. an. 330. Sab.

Posidonius, & Victorinus Aquitanus, qui Pascha ad Lunæ cursum direxit, agnoscitur.

Hilario pontifice defuncto, Simplicius Tiburtinus summus sacerdos anno 470. Romæ constituitur, sedet an. 15. Is nullum cogendum ad sacerdotiũ censet. ne quis clericorum possessionem sacerdotij ab homine prophano susciperet, probibet. Volat.

Orosius

Orosius historicus & Gennadius Episcopus Constantinopoli insignes habentur. Gennad.

German' Antisiodorēsis antistes claret. Sab.

Ostrogotthorum reges Valemir & Theodomir Illyricum uastant. Blond.

Theodorus Syrus ecclesiasticæ historiæ scriptor floret. Sab.

Honorius rex Vandalorum Ariana hæresi infectus 334. Episcopos Aphricæ in exilium ablegat. Diac.

Toletanum cōcilium celebratur cōtra ignorantiam boni & mali, Anno 470.

Valentinianus Cæsar occidi iußit Aetium, quem suspectū de àmbitione Imperij habebat. Sed hæc præmia scilicet sunt mūdi pro magnis uirtutibus. Stilico, Aetius & Bellisarius, præstantißimi illi quidē duces fuerūt, neq; habuit alios imperium, qui uirtutes & fortitudinem ueterum Romanorū propius adæquarint, sed parum digna præmia pro tantis meritis senserunt. Valentinianus quæsiuit ex principe quodā Romano, iustáśne pœnas dedisset Aetius: qui id quidem nescire se respōdit, cæterùm hoc sibi cōpertum esse, Cæsarem ipsum sinistra manu dextram suam amputasse.

Ingratitudo erga bonos & fortes uiros.

Post Valentinianum discerptum penè imperium Romanum est, & multi se in Italia Cæ-

ſares appellarunt. Interim tamen maieſtas Cæſarei nominis cum ſumma potentia coniuncta apud Conſtãtinopolitanos relicta eſt, & poſtea occidentis regnum Iuſtinianus per Belliſarium & Narſen principes reſtituit. Cæterùm Valẽtiniano mortuo multi ſimul in Italia uocati Cæſares ſunt, & habuit Italia intra uiginti annos nouem Imperatores, qui ſucceſſione quadam alij poſt alios regnarũt, & alij ab alijs per occaſionem ſunt trucidati. Vltimus Auguſtulus fuit appellatus. Nominis diminutio argumento fuit, imperium Auguſtorum in Italia interiturum: nam in Auguſtulo defecit tandem Imperium. Expulit eum Auguſtulum Othacarus, aduerſus quem miſſus eſt Dietrichus de Berna in Italiam Zenonis tẽporibus. Itaq; trãſlatum eſt Italiæ Imperium ad Gotthos, qui poſtea ſub Iuſtiniano oppreſſi ſunt, id quod ſuprà diximus.

Auguſtulus.

Anno Chriſti 476.

Zeno.

ZEno Cæſar Leonis gener, Imperator 54. regnauit annos 17. Is in Italiam Dietrichum de Berna miſit, eúmque cõſulem creauit. Et propter huius præclara facta celebrior factus eſt, quàm ſuis uirtutibus. Imperauit enim non ut Auguſtus, ſed ut tyrannus.

Fulgentius epiſcopus Hiſpalenſis profeſſio-

ni

ne monachus illustris habetur. Volat.

Odoacer regis nomen sibi in Italia assumit.

Basilicus fugato Imperatore sibi regnum adscribere conatur Oriẽtis. at mox victus in exilium pellitur. Euag. 2. cap. 3.

Ecclesia ob multorũ populorũ incursiones, & optimorum authorum destructiones paulatim in deterius labitur, literæ meliores extinguuntur, ritus varij in Christi ouile irrepunt, bona veterum instituta deprauantur.

Nicena synodus prima ab Imperatore Oriẽtis approbatur. Euag. 3. cap. 14.

Saxones Anglici Britanniam occupant, incolis illius in partem Galliæ pulsis. Poly.

Fœlix 3. Romanus pontifex 48. an. Do. 485. electus sedet annis 9. Euag. 3. ca. 18. Is Templa à solis præsidibus consecrari vult. Volater.

Vuormatia fit Episcopatus. Cornelius Cor.

Acacius Constãtinopolitanus episcopus hæreticus Ecclesiam turbat. Bernhar Lutzelb.

Dionysius abbas festum Paschatis iuxta Lunæ cursum ordinat: annos à Christo numerare artificiose ostendit. Sab.

THEODORICHVS Gotthorum rex ad Veronam Odoacrũ vincit anno 485. Italiam tenet cum sua posteritate annis septuaginta. Hic clemẽtissimè victoria usus, Italiam

tyrannis liberat: ac ædificiis renouãs occasionem dedit poetis Germanorum de se fabulandi multa. Sab.

Gundabundus seu Gũdebaldus Vãdalorum rex Christianos persequitur. Procop.lib.3.

Anno Christi 493.

ANastasius. 55. Cæsar in Oriente pacificè regnauit an.26.

S.Seuerinus Episcopus Treuerẽsis agnoscitur. Volat.

Gelasius. 1. Apher, vir doctus, sub Theodorico sedet Pontifex quadragesimusnonus annis quatuor. Clericorũ ordines quater in anno fieri præcipit. Collectas & gradualia, iuxta aliquos, instituit. Volat.

Anastasius Imperator quia cum Græcis sentiret, à Romano pontifice excõmunicatur.

Theodoricus Gotthorum rex Romanis arma interdicit, ad agriculturam & sedentarias artes compellit, ne rebellare poßint. Sab.

Anastasius Secundus Romanus pontifex quinquagesimus sedet annis 2. Hic Acacio hæretico fauisse dicitur.

Caßiodorus monachus doctißimus ex Senatore factus Claret. Sab.

Symmachus Sardus Anastasio mortuo 51. ponti-

pōtifex Rauennæ *in synodo creatur, sedet an.* 15. Huius *temporibus primus tumultus exortus propter electionem pontificis. Quidā enim uolebant contra* Symmachum, Laurentium *quendam designare, aut* Petrum, *& hæc concertatio magnæ cædis occasionem præbuit.*

Compreßit hunc tumultum tandem Dietrichus *de* Berna.

Transamundus Vandalus *in* Aphrica *Catholicos persequēs,* 220. *Episcopos in* Sardiniā *in exilium relegat: quibus* Symmachus *quotidiana subsidia mittit.* P. Diacon.

Franci in Gallia habitantes auxerunt regnum pugnantes contra Gundebaldum *Burgundum duce* Clodoueo. Blond. lib. 3. cap. 1.

Vitalianus *Thrax in* Imperio Oriētali *seditionem mouens, ab* Anastasio *uincitur.* Euag. 3. cap. 43.

Gennadius *Maßiliensis* Episcopus *de viris illustribus scribit.* Volat.

Remigius Episcopus *Remēsis in* Gallia *claret.* Volater.

Pontifex Symmachus *Mißam in certā formam redigit. Ne quis clericus cū muliere habitet nisi iuncta sanguine, præcipit.* Volater.

Idem constituit vt die Dominica *& natalitiis martyrum caneretur* Gloria in excelsis

Deo. Plat.

Manichæorum libri cõcremati Romæ. Sab.

Seuerus Antiochiæ episcopus Chalcedonẽse concilium uniuersale anathemate damnat. Euag. hist. eccle. lib. 3. ca. 33. & lib. 4. cap. 4.

Boetius Christianus Philosophus & martyr cum Symmacho à Theodorico factus, insignis habetur. Sab. Volat.

Clodoueus Germaniã subigit, tributum imponit, & cum omnibus Francis à Remigio episcopo Remensi baptizatur, An. 512. Aemil. lib. 1.

Synodus Romæ celebratur Theodorici regis Italiæ iussu, an. 513. religionis componendæ causa, in qua damnantur Eutychiani. Plat.

Hormisda Frusinonius 52. Papa eligitur anno 517. sedet an. 9. Is multa noua in synodo Romana cõstituta seruãda præcipit. Volat.

Olympius apud Carthaginẽ antistes Trinitatem blasphemans, igneis iaculis de cælo perimitur. Sab.

Theodoricus Siciliam & Dalmatiam sibi subiicit. Sab.

Maurus Placidius & Martinus viri doctissimi Arianos ad pœnitentiã redigunt. Plat.

Anastasius Imperator, non Trinitatem, sed quaternitatem adorandam præcipiens, fulmine

ne ictus interit. P. Diacon.

Antiochia incendio ferè absumitur. Euag. *quarto,cap. quinto.*

Anno Christi.519.

IVstinus I.Thrax,56.Cæsar regnauit annos nouem in Oriēte, in teneris annis subulcus, deinde miles factus. Porrò mortuo Anastasio, Eunuchus quidam diues ingentem pecuniam Iustino dedit,vt suffragiis militum Eunuchus ille Imperator designaretur. Verū Iustinus sui cōmodi memor, effecit ut ipse Imp.crearetur. Iustinus.

Anno Christi 526. Ioannes I. Thuscus 53. in sede Pontificum sedet annis 2. mensib. octo. Inter sanctos connumeratur, & cæcum Constantinopoli illuminauit. Is cum Arianos dignitatibus spoliasset, precibus amicorum, ac minis Theodorici regis, ne maius malum ecclesia incurreret, in integrum eos restituit. Plat.

Theodoricus rex moritur, eiusq; anima(vt quidam eremita vir sanctissimus retulit) in ignem Lipareum immersa est.

Athalaricus filius Theodorici & Amalasunthæ prudentissimæ fœminæ Italiam regit.

Fœlix 4. Samius, Papa 54. sedet annis quatuor. Hic clerum à populo in templo discreuit. Tertio die successores sacerdotibus de-

functis dari oportere statuit. Sab. *Voluit & ut morientes ungerentur oleo.* Volater.

Ildericbus Vandalorum rex anno 525. catholicam fidem in Aphrica defendit. Sab.

Dyrrachium & Corinthus terræmotu corruunt. Euag. 4. ca. 8.

Imperator Orientis episcopos hæreticos eiiceit, & sacerdotiis suis priuat. Blon. lib. 3.

Anno Christi. 528.

Iustinianus. IVstinianus Iustini ex sorore nepos, Romanorum 57 Imperator, regnauit annos octo & triginta. Is reparando Imperio animum admonuit, & beneficio quodam Dei singulari, duos insignes præfectos sortitus est, Bellisarium & Narsen, quorum opera res longè præclarissimas confecit. Bellisarius Persas uicit, & Syriam seruauit, & Aphricam Imperio restituit, præterea & in Italia ingẽtes uictorias habuit contra Gotthos, quorum vires posteà in Italia à Narse prorsus debilitatæ sunt. Iustinianus cum Francis in Gallia pacis & amicitiæ leges contraxit, permisitq; ultro eos Galliæ partem tenere, id quod Procopius scribit.

Bellisari⁹ & Narses.

Porrò pace iam undiq; stabilita Iustinianus ex tribus Codicib⁹, Greg. Hermogen. & Theodo. *reiectis inutilibus, & necessariis additis* Codicem

Codicem quem peculiari nomine vocant, composuit. Inde Parthis & Vandalis in Aphrica superatis, per Tribonianum etiam uetera iura & leges Romanorum in Digestorũ libros redigi curauit Iustinianus, sed hi libri non multò post Iustinianum per iura Longobardorum & Francorũ oppressi sunt, tamẽ post aliquot secula reuocati sunt in lucem per Lotarium Saxonem Imperatorem, de quo infrà dicemus. Cæterùm quantas laudes mereatur hæc prudẽtia in Imperatore, qui illud ius, eásque leges in cõmuni vsu esse uoluit, quibus nihil neque honestius neque sanctius & utilius esse potest, omnium sapientum & bonorum iudicio, longum est hoc in loco commemorare.

Ius ciuile restitutũ à Iustiniano.

De Bellisario.

ILlud meritò præterire non possum de Bellisario, quòd fidelissimè in rebus omnibus egit, pacis & concordiæ autor fuit in toto orbe, Romanum Imperium collapsum penè & debilitatum prorsus reparauit & restituit: Romam occupauit, murósque ibidem reædificauit: breuiter tanta in suum Dominum, & totũ orbem beneficia contulit, ut alia neque maiora neque laudabiliora esse possint: & si rectè eas uoles æstimare, summa sunt & incredibilia do-

Bellisario pessima gratia relata à Iustiniano.

Satanæ studiũ.

na Dei. Sed quã gratiam referat mundus pro tantis uirtutibus & huiusmodi donis Dei, id Bellisarij exemplum satis commonet, cui Iustinianus ex leui admodum suspicione citra culpam oculos iußit erui, & profligauit eum, vt mẽdicando cibum quærere cogeretur, & tandẽ vt calamitosißimus mendicus obiit. Ita demũ opponit se Satan maximis quibusq; viris, nimirũ qui omnia opera Dei & summas uirtutes in hominibus exosus est.

Quin & Narses quoque incidit in indignationem Cæsaris, sed is noluit redire Cõstantinopolim: nam ut tutior esset à periculis, in Italia apud Neapolitanos per totam vitam suam mansit.

Bonifacius 2. Romanus, anno Domini 533. sacerdos summus 55. Romæ sedet an. 2. Vult tertia die pontificem eligi. Plat.

S. Benedictus Narsinus Abbas Casinensis cum sorore Scholastica primus regularẽ uitam certis legibus & ordinibus admotis (cum hactenus monachi seorsum liberè Christo inseruiuissent) inchoauit in Monasterio Casinẽsi, cuius redditus erant quotãnis 40000. florenorum. Volater. lib. 21.

Post Bonifacium 2. creatus est Ioannes 2. Papa 56. qui anno 1. sedens, successorem habuit

buit Agapetum 1. qui item annum 1. sedit. Hic primus tēpla circumire docet die Dominica. Volat. Plat. Hic & impetrauit à Iustiniano, ut hæretici Constāt nopoli nō ferrētur.

Anthemius episcopus Constātinopolitanus in Eutychianam hæresim lapsus, multis pontificibus est causa exitij. Plat.

Agapeto successit papa. 58. Syluerius Cāpanus, ex episcopo natus, sedit annū 1. Hic pietate & eruditione pollēs, à Bellisario duce Cæsariani exercitus in exiliū pellitur, & eo adhuc uiuente Vigilius Romanus opera Bellisarij, Papa 59. creatur anno Christi 538. seditq; annos. 17. Sed et hic tandem captus est à Iustiniano, & tractatus parum humaniter, quòd nec dictis Anthemij hæretici adhærere vellet, nec restitutioni profligatorum hæreticorū consentire. Itaque eo in uinculis agēte apud Græcos propontificem agit Pelagius. Sab. En 8. lib. 5.

Vitigis rex Italiæ, Græcis resistit. Sabel. Fames ingens adeò in Italia inualuit, ut mēbra humana ederent indigenæ.

Theodorus vir quidam eloquens affirmat Mariam virginem hominem tantùm non Deū peperisse. Contra hunc Theodorū & Anthemiū Cōstātinopolitana altera synodus cōgregatur anno 549. in qua constituitur quòd vir-

go Maria sit θεοτόκος, & damnatur Origenes. Plat. in Vigilio.

Anno Christi 547.

TOtilas Gotthorũ rex bellicosus ad Placentiam Romanos uicit, omnia signa militaria cepit, Romam occupauit, Brutios & Lucanos subegit. Blond lib. 6.

Eruli Istrum incolentes Christiani fiunt, accepta ob id ab imperatore pecunia. Euag. hist. eccle. lib. 4. cap. 20.

Anno Domini 551. quintum Conciliũ Constantinopolitanum celebratur.

Pelagius Romanus pontifex 60. creatur anno Christi 557. Totilæ regis temporibus, sedétque annis 11. Hic horas 7. Canonicas instituit: mortuorum memorias Missæ adiecit: hæreticum seculari potestati puniẽdum tradidit. Quadragesimali tempore sacerdotibus hora 9. sacrificare concessit. Plat. Vola.

Narses dux Imperatoris Iustiniani Italiam ingressus, Gotthos prælio fundit, Totilã per Lõgobardos interficit. Romã. occupat. Blond. 3.

Sophiæ templum ingens Iustiniani iussu Cõstantinopoli ædificatur. Euag. lib. 4. cap. 31.

Teias ultimus rex Gotthorũ prælio victus occiditur. Gotthi anno 18. belli in deditionem veniunt. Sab. Ennea. 8. lib. 5.

Teia

Tota gens Hunnorũ à Cæsarianis in Græcia deletur. Sab.

Pelagium secutus est Papa 61. Ioannes 3. qui sedit an. 11. mens. 7. Illis temporibus horrenda admodum portenta in cœlo apud Italos apparuerunt, visæ sunt ardentes pugnæ, Cometæ. Præterea & Tybris inundatione penè submersa Roma est. Portenderunt hæc signa lapsum imperij Romani & Ecclesiæ qui secutus est postea. Nam non multò pòst Mahometica pestis exorta est. Portenta ante Mahometem visa in Italia.

Anno Christi 566.

IVstinus huius nominis secundus 58. Cæsar imperauit annos 11. Iustiniani ex sorore nepos erat. Huius temporibus Longobardi Italiæ partem inhabitandam receperunt, Anno Christi. 572. Iustin⁹. 2.

Armenij fidẽ Christianã amplectũtur. Plat.

Chosroes Rex Persarũ fines Imperij vastat. Eua. hist. Eccle. 5. ca. 9.

Longobardi Narsetis (quem falsò delatum Imperator proscripserat) suasu Pannoniam quam 42 an. possederant, reliquiis Attilæ relinquentes, cum rege Alboino Italiam inuadunt, Veronam, Mediolanum & magnam partem Italiæ occupant, quam tenuere annis 204. Aemil, 1.

Monothelitæ cum sua hæresi emergunt. Hi duas uolũtates diuinam & humanã in Christo esse negarunt, quia contrariæ esse uideantur. Volat. lib. 17. Anthropol. *Contra hos Synodus Cõstãtinopolit.* 150. *episcopis celebratur, in qua Græcis sacerdotib⁹ vxores permissæ, Latinis nequaquam.* P. Phry. in Chro.

S. Brigita Scotica *multorum cœnobiorum fundatrix claret.* Volat.

Clephis, occiso Alboino *insidiis* Rosemundæ *vxoris, Longobardis præest.* Sabel. En. 8. lib. 5.

Anno Christi 577.

T*Iberius huius nominis secundus* 59. *Cæsar regnauit annos* 7. *Iustini præfectus erat, & per adoptionem ab eo in filiũ & hæredem* Imperij *susceptus est.* Persas *fudit, sed nulla fœlicitate in* Italia *contra* Longobardos *vsus est.*

Pelagio *successit* 62. Papa Benedictus, *seditque an.* 4. *mens.* 2. Plat.

Romæ *desitum hoc tempore* Latinè *loqui.* Sab. Ennea. 8. lib. 5.

Imperator per duces Persas *deuicit.* Eua. lib. 5. cap. 19.

Longobardi mutato regiminis statu. 30.

duces

duces sibi eligũt, qui rebus præsunt annos 10. Sabel.

Post Benedictum factus est papa 63. Pelagius 2. Romanus, *anno salutis partæ* 583. *sedit an.* 10. *mens.* 6.

Anno Christi 584.

MAuricius gener Tiberij 60. Cæsar creatus imperauit in Oriente an. 20. Summa uictoria usus est contra Persas & Hungaros, postea à præfecto suo Phoca est iugulatus, de quo horrenda somnia habuerat: & cũ quæsisset de eo, responsum est hominem meticulosum esse, & minimè metuendũ. Subiecit Mauricius, Si est timidus, est homicida.

Pelagius Pontifex per S. Gregorium diaconum post electionem se apud Mauriciũ imperatorem excusauit quòd nõ eius consensum expectasset, ab eodem quoque auxilia contra Longobardos petiit. Sab. En. 8. lib. 5.

Inundatio aquarũ ingens Romæ orta, famẽ & pestem Italis attulit, vnde multæ superstitiones natæ. Sab. Plat.

Saxones cum Sueuis congressi superantur. Sueuiam victor occupat, quã & hodie possidet. Blond. lib. 8. cap. 1.

Pelagio secũdo successit 64. Papa Gregorius primus Romanus cognomine Magn⁹ an. 591.

seditq; annos 13. mēses 6. Is multas ubique cærimonias ordinauit: nam propter bella & hæreses turbata omnia erant, neque quicquā certo ordine agebatur. Itaque instituit Gregorius per cærimonias Ecclesiæ statum in concordiam reuocare. Vnde & lumina ecclesiis dedit. Modū chori & Psalmodias ordinauit, litanias & processiones excogitauit, & se seruum seruorū Iesu Christi dixit. Vetuit ne bigamus presbyter ordinetur, ne quisquam det operam sacerdoti habenti concubinam, ne in eadem prouincia duo sint Metropolitani antistites, ne mulieres monachorum monasteria subeant, ne monachi baptizent. Sab. En. 8. lib. 5.

Vniuersalis Episcopus an debeat esse. *Orta est & contentio hoc tēpore de primatu. Voluit enim Mauricius Cæsar ut patriarcha Constantinopolitanus Oecumenicus siue Episcopus uniuersalis in ecclesia Christianorū diceretur, sed Gregorius id suo assensu comprobare non uoluit, & Christiana constantia usus scripsit, neminem id sibi arrogare debere, ut inter Christianos Episcopus uniuersalis uelit nominari.*

Mauricius Imp. Persas deuincit.

Hermengildus filius regis Visigotthorū à patre Ariano in Hispania ob fidem Catholicam securi percutitur. Aemil lib. 1.

Chil-

Childebertus Frācorum rex cum Bauaris congressus victor euadit. Blond. 8.

Agilulphus post Eutherum rex Lōgobardorum eligitur. Sab.

Angli Saxones Britanniam occupant, & de se nominant. Pol. Vergil. lib. 3.

Britanni ad fidem Christi conuertuntur, Anno 600. Toletanus cōuētus peragitur 62. Episcopis, in quo Ariana hæresis ex Hispania pellitur, orthodoxa fides recipitur. Sabel. En. 8. lib. 5.

Roma per annū à Lōgobardis obsessa. Sa.

Augustinus Melitus & Ioannes viri doctissimi a S. Gregorio in Angliam missi Anno 603. ut ibidem Christianā fidem doceant. Vol.

Mauricius Imp. vnà cū vxore & liberis crudeliter ab Phoca occiditur. Diac. lib. 18.

Post Gregorium I. factus est Sabinianus Tuscus Papa. 65. sedit annum unum, mēses 5. Hic diem & horas campanarū pulsu distinguit. Lāpadas perpetuò in templo ardēteis excogitat, Libros Gregorij exuri mandat. Plat.

Occasio concertationis de primatu Papæ.

SAbiniano defuncto creatus est pōtifex 65. Bonifacius tertius: hic autem Pontifex ab

Imperatore Phoca Augusto obtinuit, ut Ecclesia Romana beati Petri Apostolorum principis sedes, quæ iure caput est omnium ecclesiarũ, ita & diceretur, & haberetur ab omnibus, quũ eum locum sibi Ecclesia Constantinopolitana per uim uindicare conata esset, Imperio tẽporali suffulta, sub Imperatore Mauricio Augusto. Ex Onuph. Panuinio, & Põp. Læto.

Hic Bonifacius Romæ synodum 72. Episcopis celebrat, in qua præter alia statuit, ne ante triduum mortuo pontifice alius creetur. Idem episcopum eligi à populo & clero simul statuit. Plat. Sab.

Anno Christi 604.

PHocas 61. Cæsar imperauit annos octo. Sub hoc uehementer debilitatæ & diminutæ sunt vires Imperij. Defecerunt iam prorsus ab Imperio Gallia, Hispania, Germania & Lombardi. Præterea & Persarum rex Cosroa (seu Cosdroa) multas regiones & ciuitates pariter in Oriente occupauit, potitus est & Hierosolymitana vrbe, & crucem seruatoris nostri Iesu Christi secum abduxit. Nõ multò pòst à Prisco duce suo obtruncatus Phocas, dedit perfidiæ pœnas, qua in Mauricium usus erat antea.

Cosroa Persarũ rex.

Vltionis exemplũ.

Anno

Anno Christi 608. *Bonifacio* 3. *successit Bonifacius* 4. *Marsus, pontifex* 67. *sedit an.* 6. *mens.* 8. *Hic templum omniũ Deorum Pantheon à M. Agrippa constructum, mutato nomine, Mariæ & omnium sanctorum vocat.* Blond. lib. 9.

Anno Christi 612.

HEraclius 62. *Cæsar regnauit* 30. *annos.* Heracli⁹. *Hunc Sergius Patriarcha diademate coronauit. Idem filiam sororis in matrimoniũ duxit.* Sab. En. 8. *lib.* 6. *Is Hierosolymam, Syriam & Aegyptũ restituit Imperio, & Persis uictis crucem dominicam reduxit, eámque primùm Constantinopolim, deinde Romã transtulit. Durauit autem hoc bellum Heracliꝫ aduersus Persas annos sex continuos.*

Cosroa rex Persarũ à ꝓprio filio trucidatur.

S. Columbanus apud Francos ann. 614. *à Rege Theodorico in exiliũ pellitur, quòd diceret nothos regis filios, quos ex scortis suscepisset, in regnum succedere non debere.*

Sclaui Illyricum & Dalmatiã occupant. Sabel.

Acephalorum hæresis repullulare passim incipit. Sabel.

Anno Christi 615. THEODATVS *seu* DEVS DEDIT, *Rom.* 68. *Papa eli-*

gitur. sedet ann. 3. Decreuit ne quis eam puellam vxorẽ ducat, quàm è sacro baptismi fonte leuarit. Sabell.

Bonifacius 5. Campanus anno 617. fit pontifex 69. sedet ann. 5. Hic delinquentibus templa & aras asyla constituit. Ne Acoluthi martyrum reliquias attrectent vetuit: ut sacrilegi ubique telo anathematis plectãtur sanxit. Sabel. Volat.

Huius temporibus claruit. S. Gallus, qui è Scotia ueniens, Christianam doctrinã in Germania superiore docuit, & apud Heluetios monasterium ædificauit.

Post Bonifacium 5. HONORIVS Campanus pontifex 70. eligitur anno 622. sedet an. 12. hic festum exaltationis S. Crucis instituit, & basilicam B. Petri æneis tegulis à Romuli tẽplo ablatis operuit, vrbem plurimis tẽplis locupletauit.

Dagobertus Clotarij secundi Gallorum regis filius in contumeliam superbo pædagogo barbam vellit ac resecat, virgisq; cædẽdum iubet: quo facinore ita patris animum ulcerat, ut pro miraculo habitum fuerit, quòd ei ignouerit, cæsum adeò & lacerum uerberibus hominem aspiciens.

Anno 630. Sigisbertus Oriẽtaliũ Anglorũ

rex

rex Cantabrigiæ insignē academiam excitat.

Heraclius Imp. ad studia Matheseos se conuertit, et Iudæos omneis in suo Imperio baptizari curauit, idémque apud Dagobertum regē Francorum, & Sisebodum regem Hispaniarū precibus obtinuit, anno 636. Tandem in Monothelitarum hæresim prolabitur. Blond. Sab.

Rotharis Longobardorum rex in Arianam sectam prolapsus, in singulis suis ciuitatibus Arianum & Catholicum Episcopos haberi præcepit, an. 640. Blond. Plat.

De Mahomete, & Saracenorum regno.

Anno mundi 4590, Romæ 1382, Christi 630. Heraclij 15 (quanquam alij aliud in tēpus hæc reiiciant)

MAhometes in Arabia apud Agarenos & Saracenos prophetam se ueditauit, & regem pariter, ídque ex hac occasione. Agareni in ingressu Arabiæ habitantes, semper prædationi & militiæ exercēdæ dediti fuerūt. Iam uerò concitati Persarum bellis stipēndia meruerant sub Heraclio. Et cùm renunciatum esset per præfectos Cæsareos, non expectādam amplius esse spem stipendiorum, seditionem mouerunt aduersus duces Romanos. Porrò occa- Mahometes. Agareni. Occasio Mahometi regni.

sione huius tumultus publici potẽtia Mahometis crescere cœpit. Quãdo enim rectore carere nõ potuit vulgus, facilè adhæserunt Mahometi qui reliquos omnes & propter opũ magnitudinem, & propter alias singulares uirtutes facilè antecellebat. Cæterùm ut facilius in unum aliquem & certum ordinẽ redigeret mores populi, statuit non modò in ciuilibus rebus certas leges condere, sed ad unam aliquã & nouam formam religionis animos vulgi alligare, quò rectius in officio omnes cõtinerentur, neq; exoriri posset dissensionis alicuius occasio. Videbat enim varias & dissentiẽtes passim esse opiniones de religionis doctrina. Nam dissipata erat concordia Ecclesiarum per uarias hæreses, & maximè impio dogmate Arij. At que vbi errore implicatæ conscientiæ sunt, & animi in dubio uersantur, suspectam facilè habent doctrinam Christi, & paulo momento huc atq; illuc impelluntur. Itaque nutantibus in hunc modum mentibus hominum, opportunitatem nactus Mahometes, huiusmodi religionis formam præscripsit, in qua summa illa fidei capita de Christo prætermittebãtur, idq; propterea, ne fidei doctrina porrò in ambiguas disputationes uocaretur, sed posita tantum in rationis captu præciperet de ciuilitate morum, & ratione

Mahometicæ religionis fórma.

tione honestè viuẽdi. Id uerò plausibile tãdem est naturæ humanæ: ac proinde legem pœna capitali sanxit, ne quis de sua secta disputare ausit. Amplexi itaq; sunt hanc doctrinã Gentes, Iudæi, Ariani, & Christianæ religionis apostatæ. Nam erat hæc fides probabilis omnibus: ideo homines dispari genere, dißimili lingua alius alio more uiuẽtes, incredibile est memoratu quàm facilè coaluerint, & creuerint potentia ad fortiter resistendũ Romanis. Primùm enim cœperunt Arabiam & Syriæ partem subigere. Nam Damasci regia Mahometis erat. Postea & in Aegypto potẽtes facti sunt. Breuiter hæc de initio formidabilis regni Mahometici dixisse satis sit, in quo primùm Arabes & Aegyptij regnarunt, qui se Sultanos, hoc est, principes appellarunt. postea Imperiũ ad Turcas translatum est. Sultan⁹.

Porrò hoc regnum potißima pars est Antichristi. Et extant de eo certißima uaticinia in Prophetis, quibus seriò monemur à Deo de uitãda hac peste. In Daniele sic depingitur: In bestia illa terribili, quæ Romani imperij typus est, enasci cornu, præ cuius potẽtia tria cornua euelluntur, & oculos habere, & loqui horrẽdas blasphemias cõtra Deum. Cornu hoc, Mahometes est: oculi, & horrendæ blasphemiæ cõ- Dan. 7. b

tra Deum, Alcoranus & doctrina Mahometica sunt, quæ latius propagata est, quàm imperij fines spectabant. Nam uniuersa ferè orientalis plaga Diabolico hoc dogmate est infecta. Tria cornua, tria illa regna, Arabiæ, Syriæ, & Aegypti, quæ occupauit Mahometes, notant. Ea omnia prædixit Deus, ut admoniti non offenderemur hoc scandalo: itẽ ne ignoraremus vltimum hoc regnum esse, & extremi iudicij diem expectandum esse. Posteritas autem Mahometis non contenta suorum regnorũ finibus cum Cæsaribus Constantinopolitanis propter Asiæ quoque imperium dimicauit.

Saracenũ Regnũ. Saracenum regnum dictum est primò hoc regnum Mahometis. Nam etsi Agarenus erat natione, tamen non sine magna causa mutauit hoc nomen, quòd promissio in scripturis ad Abrahæ filios ex Sara prognatos pertinebat, & non ad Agar. Erant autem Agareni ex Agar. Cæterùm cùm prætexeret Mahometes suum populum Deo gratũ esse, atque adeò ad quem pertineret benedictionis promissio, ut dominarentur in toto orbe (carnaliter enim interpretabatur omnes promissiones scripturarum) immutato uocabulo de industria populũ suum Saracenos appellauit, tanquam Saræ filios, non Agarenos.

Gen.22.

Sunt

Sunt autem hi Saraceni potentes non in Asia solùm, sed in Aphrica quoque facti. Inde & in Hispaniam profecti, eius quoque magnam partem diu tenuerunt. Italiam etiam sæpe per incursionem ingressi sunt. *Saracenorũ potentia.*

De Turcarum origine.

Causa aduentus Turcarum ex Tartaria in Asiam, ea fuit, quòd belligerãtibus Saracenis contra Persas, quæsierunt opem Persæ à Turcis. Hi uerò Tartari fuerunt iuxta Caucasum montem. Contigit id non diu ante Carolum Caluum, circiter annum Christi octingentesimum septuagesimum. Post hãc expeditionẽ sensim in Asia Turcæ manere cœperunt, perinde ac fieri plerunque solet cum exterorum hominum subsidia aduocantur. Quandoquidem autem militiæ exercendæ dediti in primis erãt Turcæ, factũ est ut imperij summa ad eos tandem deuolueretur. Et in primis Othomannus Turca potentia & uiribus excellere cœpit tẽporibus Cæsaris Alberti Austriaci primi, qui Cæsaris Rudolphi filius erat: id quod fuit post natum Christum circiter millesimo & trecentesimo anno. Iam uerò ab huius Othomanni tẽporibus, Mahometis regnum in Turcici imperij appellationem abiit. Notatu dignum est hoc *Turcæ fuerunt Tartari.* *Othomãnus Turca.*

loco, præsens illud Turcicum genus nationes subigere & dominari cœpisse temporibus primi Austriaci Cæsaris, & spes est ut similiter tãdem ab Austriaci stemmatis imperatore reprimatur.

Imago huius Turcici regni plena terroris in sacris literis describitur, ne nesciremus hoc Satanæ regnum esse, & cuius potentia atque successu nõ absterreremur à Christo ad Mahome-
Ezec.38. *ticam impietatem deficientes.* Ezechiel & Io-
& 39. *annes appellant* Turcas Gog & Magog.
Apoc.20. Gog *tentorium uocatur,* Magog *populus est extra tentoria : nam Tartari habitant in tentoriis.* Et διαῤῥήδην *scribit* Ezechiel *permisisse* Deũ *augeri potẽtia* Gog ꝓpter *peccata populi.*
Mahomet Mahomet *furor seu indignatio est.*
Turca. Turca *militem seu depopulatorem signi-*
Rubei Iu- *ficat.* Methodius *uocauit hunc populum ru-*
dæi. *beos* Iudæos, *propterea quòd cærimonias quasdam à* Iudæis *mutuati sint.* Neque *uerò germani* Iudæi *erant, sed rubei* Iudæi *appellati sunt, uel quòd sanguinis ac cædis auidi erant, uel quòd* Mahometes *ab* Edom *ex* Arabia *or-*
Edom. *tum duxerat : nam* Edom *rubeus est.* Methodius *autem ait* Gog & Magog *ultra* Caspios *montes, hoc est,* Caucasum *conclusos fuisse, & vulpem illis meatum facturam esse.* Vulpes

hæc

hæc Mahometes est: nam per legem Mahometicam prouocati, potentes facti sunt, & dominari cœperunt.

Suprà dixim⁹ quo pacto ad Occidẽtem Romana monarchia peruenerit. Iam uerò per Mahometistas Aegypto, Syria, Asia & Aphrica priuati sunt Cæsares, donec tandem à Turcis hodie Græcia, & quicquid erat reliquum, captum atque uastatum est.

Honorio primo mortuo uacat sedes annum unum, menses septem, dies tredecim, inde anno Domini 637. creatur pontifex 71. Seuerinus I. Romanus, qui sedet an. I.

Seuerino successit 72. Papa Ioannes quartus, Dalmata, anno uno.

Post Ioannem quartum factus est 73. Papa Theodorus Græcus patre episcopo Græco nat⁹, seditque an. 6. mens. 5. Plat.

Anno Christi 640.

CONstantinus 3. Heraclij filius, Cæsar 63. regnauit quatuor mensibus, à nouerca Martina ueneno necatus est, ut suum filium Imperatorem designaret.

Anno Christi 641.

HEracleonas Heraclij filius 64. Cæsar cũ Heracleo matre in Oriente imperauit duobus annas.

nis post sublatum Constantinum. Senatus autem populúsque Constantinopolitanus cognito scelere, in matrem & filium Heracleonam Vltionis exemplũ. *consurgens, hunc naso deciso, illam lingua mutilatam, unà cum patriarcha in exilium relegarunt, à quo adiuti erant in patrando scelere.*

Anno *Christi* 643.

Constans *Constantini filius*, 65 *Cæsar, regnauit* 27. *annos. Ad Orientem à Saracenis, in Italia à Longobardis uictus est. Homo auarissimus fuit, & à suis tandem in balneo occisus est Syracusis.*

Theodoro successit 74. *Papa Martinus primus, Tudertinus, an.* 647. *sedit an.* 6. *Hic uotũ castitatis clericis suis imponit. Volat.*

Saraceni maximam partem Aphricæ occupant, anno. 648.

Rhodus cũ circumiacentibus insulis à Saracenis capitur. Sab. En. 8. *lib.* 8.

Martini primi successor fuit EVGENIVS I. *Romanus pontifex* 75. *Anno* 654. *sedet an.* 2. *menses* 8. *Statuit ut Episcopi carcerem habeant ad delicta clericorum punienda. Volat.*

S. Rupertus Episcopus primò Vuormatiæ, post Ratisbonæ floret.

Anno

Anno 660. Fames ingens Franciam peruadit, cuius leuandæ ergô Clodoueus rex ædem Dionysij quam Dagobertus donariis aureis argenteísque in immensum decorarat, non quidē spoliat, sed ad tempus exuit, ut pauperum inopiæ subueniret. quod uariè tum acceptum, nunc sacrilegium uocatum est, nunc pietatis opus. Chron. Fran.

Eugenium secutus est VITALIANVS *Campanus papa* 76. *Anno* 657. *seditq; ann.* 14. *Is musicus insignis templis cantum instrumentalem figuralem, & organa introduxit.* Plat. Volat.

Rex Persarū *cū uxore* Cæsarea *&* 40000. *hominum* Constantinopolim *proficiscentes baptizantur.* Plat.

S. Gertrudis *filia ducis* Brabantiæ *agnoscitur.* Volat.

S. Iodocus *eremita filius regis* Britanniæ *insignis habetur.* Sab.

Anno Christi 670.

CONstantinus 4 *filius* 66. *Cæsar, imperauit* 17. *annos.* Pogonatus *hic dictus est, hoc est barbatus. Septem annos bella gessit cum* Saracenis, *quorum una in pugna triginta millia cæsi sunt, adeò ut debilitatis eorum uiribus* *Constantinus Pogonatus.*

coacti sint pacis conditiones petere ab Imperatore, quæ concessæ sunt illis hac lege, ut quotannis tributa penderent Cæsari.

Hic fratres pueros, ne ad Imperium aspirarent, naribus mutilauit.

Beda Venerabilis in Anglia florens, Græcè & Latinè doctus, scripturam interpretatur.

Post Vitalianū factus est papa 77. ADEODATVS Roma. ex monacho, temporibus Constantini Pogonati, an. 672. sedit, an. 4.

Sedes Papæ uacat menses 4. dies 20. Plat.

Anno 676. post Adeodatum factus est Papa 78. Donus primus, Ro. an. 5. Hic clerum in uarios ordines distinxit. Atrium Petri marmore strauit, templa ædificiis ornauit. Plat.

Anno 679. Agatho Siculus Papa 79. sedit annis 2. mensibus 6. dieb. 4.

Bulgari Thraciam & Pannoniam inuadunt, & Imperatoris permissu partem eius possident. Blond. 9.

Theodorus archiepiscopus Rauennatis ecclesiæ qui se hactenus par Romano uēditauerat, se cum suis ei subiicit. Blond. 9.

An. 683. Pestilentia ingens Romæ orta.

Anno 684. Leo Siculus 2. Papa 80. creatus sedit menses 10. hic pallia gratis danda censet, oscu-

osculum pacis in Ecclesia constituit, quódque in dies possit baptismus fieri. Volat. Psalmodiã etiam composuit, & hymnos ad meliorem concentum redegit. Plat.

Leoni Siculo 2. Pontifici successit 81. Papa Benedictus 2. Anno 686. sedit ann. 1. menses 10. Hic ut absque Imperatoris consensu pontifex possit eligi, impetrat. Volat.

Post Benedictum successit Ioannes quintus Syrus Papa 82. qui sedit an. 1. Hic summum pontificem uoluit consecrari ab Ostiense, Portuense, & Veliterno episcopis. Volat.

Huic successit Conon Thrax papa 83. qui sedit menses 10.

Pertharis Rex Longobardorum Italiæ præest. Sab.

Anno 681. Sextum Concilium iterum Cõstantinopolitanum.

Sergius 1. Antiochenus 84. papa, an. Christi 689. electus, sedet annis 13. In huius electione magna seditio & diuisio populi facta est. Plat. Hic, Agnus Dei, missæ adiecit. Sab.

Beda uenerabilis floret, qui post an. 2. Gregorij 3. moritur.

Anno Christi 687.

IVstinianus secundus, Constantini filius 67. Cæsar, postquam decem annis Imperio præ-

fuisset, à suis ducibus Leontio & Tiberio Absimaro truncatus naso & auribus, imperio exutus, in Chersonesum relegatus est, iterũ regnaturus.

Itaq; LEONTIVS uel Leo 2. Imperator factus 68. præest rebus pessimè an. 3. tandẽ & ipse mutilato naso ab Absimaro duce custodiæ mandatur.

Frisij Rabodo eorum duce superato, in Christianismum à Pipino aulæ Gallicæ magistro equitum inducuntur, an. 797. Hunc Pipinum D. Lambertus Traiectensium episcopus increpans quòd pellicem uxori addidisset Alpaidẽ, à Dodone pellicis ipsius fratre miserè trucidatur. Percussor & conscij intra annum diuinitus puniuntur & pereunt. Io. Til.

Anno 702. Ioãnes 6. Græcus ad Pontificatum 85. peruenit, cui præest an. 3. Plat.

Ioãnes monachus hæresiarcha existit. Plat. in Constant.

Anno 700.

ABsimarus Tiberius 3. Cæsar 69. imperio præest an. 7. post quod tempus Iustinian' secundus opera Bulgarorum ab exilio reuocatus, Constantinopolim cum ingenti exercitu reuertitur, & denuò cum filio imperat ann. 6.

&

& captos Leontiũ & Tiberium, ac humi coram se prostratos, pedibus conculcauit, & palàm clamari iussit, Super aspidem & basiliscũ ambulabis. Deinde spectante populo interfici eos iussit.

Hoc tempore Paulus Heracliensis primus dux Venetorum creatur. Sab. En.8. lib.7.

Arithbertus Longobardorum Rex, Papæ Alpes Coccias ad Galliarum Alpes usque dono dat. Blond.

Anno 704.

IOannem 6. secutus est Ioannes 7. item Græcus ordine 86. pontifex, seditq; annos duos (alij tres aiunt) menses octo.

Hunc secutus est Sosimus, aut ut alij scribũt zosimus, Syrus (qui & Sisinius quibusdã est) Pont.87. qui uiginti tantùm dies sedit.

Sosimo successit Constãtinus primus, Syrus item, papa 88. an.70. sedit 7. ann. Huic Iustinianus Imperatorum primus, Constantinopolim uenienti pedes osculatur. Hic statuit ne imperatoris hæretici nomen publicis aut priuatis scriptis reciperetur. Plat.

Circa hæc tempora Saraceni Aphricam & magnam partem Hispaniæ ui occupant, quam ad 700. annos tenuere. Plat.

Anno. 713.

PHilippicus Bardesanes 72. Imperator occiso Iustiniano & Tiberio ei⁹ filio in acie, anno uno & sex mensibus (alij an. 2. faciunt) regnauit. Hic in hæresim homousij lapsus, & imagines delens, à Constantino pontifice Ro. synodum Romæ celebrante schismaticus declaratur. Sab. En. 8. lib. 7. Tandem à præfecto suo captus exoculatur, & Imperio deiicitur.

Gregorius 2. Romanus Anno 714. fit 89. põtifex, sedet an. 17. quidam ei priores duos annos auferunt, & Stephano cuidam attribuũt. Hic multos Germanos baptismi causa Romã uenientes suis manibus baptizat. Plat.

Bonifacius monachus doctissimus à Gregorio in Germaniam interiorem missus, Germanos ad fidem conuertit, Romanam Ecclesiam auxit. Moguntinus fit primus Archiepiscopus, tandem in Frisia docens occiditur. Sab. En. 8. lib. 7. Plat.

Anno. 715.

ARthemius qui nominatur Anastasius 2. Cæsar 71. Oriẽti impiè præfuit an. 3. alij an. 1. & 3. menses ponunt. Is à duce suo Theodosio captus, regnóque exutus, monasterio includitur.

Ciuile bellum inter reges Galliæ ortum. Sab.

Nam

Nam reges potentum libidine creabantur, eorúnque ius & dignitatem ij tantùm tuebãtur, à quibus in regnum euecti erant.

Anno. 718.

THeodosius 3. 72. Imp. uno tantum anno imperauit. Imperium deseruit, cũ uideret inuadi se à Leone, & diffideret regnum se posse retinere, monachúsque factus in priuata uita decessit.

Anno. 719.

LEo 3. Isauricus, Theodosio initiato, fit Imperator 73. regnátque an. 24. Hic appellatus est Iconomachus, hoc est imaginum expugnator, ꝓpterea quòd imagines ac statuas sanctorum è templis auferri & incendi mãdauit. Sub hoc Constantinopolis urbs octo annorum spacio obsidionẽ passa est à Saracenis: qui propter famis & pestilentiæ magnitudinẽ summa calamitate pressi sunt in eadẽ obsidione. Quin & à Bulgaris, qui Cæsarem adiuuabant, cæsi sunt. Præterea quoque naues Saracenorũ igne peculiari arte facto sub aquis incensæ cõflagrauerunt.

Carolus Martellus filius Pipini magister regiæ domus Francorum factus, Saxones, Sue-

nos & Bauaros uincit. Sab.

Herbipolensis & Erfurdiensis episcopatus in Germania instituuntur.

Leo Imperator inuito pontifice Concilium Bizantij 330. episcopis celebrat, qui statuunt idola è templis tollenda, Imagines comburẽdas esse: unde põtifex subditos imperatoris in apertam rebellionem perduxit. Blond. Plat.

Frisia & Vuestphalia à S. Vuilibrordo Caroli Martelli auspiciis ad fidem Christianorum conuertuntur. Sab.

An. 730. Gregorius 3. Syrus fit papa 90. sedet, an. 10. Hic Romæ synodũ celebrat præsentibus Italiæ prælatis, in qua statuitur maiore quàm unquam antea cultu imagines sanctorum obseruandas esse: & pontifex imperatori Leoni id facere recusanti, sacris interdicit, & neglecto eo Carolum Martellum Franciæ magnum principem contra Longobardos, qui iã pacem cùm Romanis reiecto imperatore sancierant, in Italiam uocat. Plat. Sab.

Saracenorum 375000. ad Turonem in Hispania à Carolo Gallo & Eudone Hispano prælio trucidantur. Aemil. lib. 2.

Visigotthi à Carolo in Gallia delentur. Plat.

Arianum dogma detestandum hoc tempore in

in Hisp. repullulans, Alphõsus rex Hispa. extirpat, Saracenos molestat, & Catholicus dicitur. Mich. Rit.

Carolus Martellus primò Frisones mox ad Auenionem Saracenos superat. Aemil. 1.

Luitprandus rex Italiæ Trasemundũ Spoletanum ducem vincit, Romam obsidet. Sab.

Anno 741. Gregorio 3. succeßit Zacharias Græcus, papa 91. sedem sacerdotis summi possidet an. 10. menses 3. Oleum hic pro lampadibus in templis arsuris excogitat. Plat. Idẽ Luitprandum ducem Spoletanum urbem obsidentem, cum aliter non posset, castra petens reuerẽtia vultus permouit. Idem primus pontificum ausus Francos iuramẽto absoluere, cũ illi Childerico regno exacto, monachúmq; se profiteri coacto, Pipinum Breuem Caroli Martelli filium Regem ungunt, anno 751. Nam ueteribus regib⁹ iã ad egestatẽ redactis, omnis potẽtia ad principes deuenerat. Aemil. 2. Blond. lib. 10.

Huius Zachariæ tempore D. Bonifacius in Germania prædicauit.

Saraceni Carthagine discedẽtes denuo Hispaniam intrant, Anno 742.

Anno 743.

COnstãtinus 5. Leonis filius Imp. 74. annis 35. Orienti præest. Dictus est Copronym⁹,

propterea quòd in baptismales aquas (infandum) cacauit: statuarum quoque euersor fuit.

Archiepiscopus Coloniæ Agrippinæ instituitur.

Rachisius rex Longobardorum fortis fit monachus. An. 750.

Aistulphus rex Longobardorum superbus Italiam uexat. Sab.

Turcæ, gens Scythica, ex Hyperboreis montibus procedentes, Halanos, Colchos & Armenios inuadunt. Blond. 1. Deca. 2.

D. Otilia sanctitate in Alsatio insignis habetur.

Anno Domini 751. Zachariæ pontifici successit Stephanus 2. Romanus pont. 92. an. 5. sedet. Hic Pipinum Gallum in Italiam contra Longobarbos uocat, quorum regem obsidione cinctum redegit ad petendas & seruandas leges pacis.

Alcuinus Anglus Eboracensis Diaconus doctissimus claret. Honor. in Catal.

Anno 755. Pipinus Gallus Aistulpho Longobarbo deuicto, Rauennatem exarchatum (repugnãte Imperatore cuius erat) dono dedit Romano pontifici. Blond. lib. 1. Plat.

Illinc Pipinus primus Ecclesiasticos Romanorum ritus & cantuum cærimonias in Fran-

ciam accepit, atque attulit: illûdque negotium Aegidio fratri (Remigium quidam uocăt) Rotomagensium Archiepiscopo datum.

Stephanus pontifex Pipinum Francorum regem, & Romanum patricium dicit.

Pipinus rex Parlamentum in Francia instituit anno 757.

Paulus I. Romanus Anno 756. fit Papa. 94. sedet an. 10. mens. I. Hic carceres & xenodochia intrans, miseris fert suppetias, & tẽpla Christianorum consecrat. Volat.

Turcæ gens Scythica cum Saracenis & Arabibus in eadẽ lege Mahometica consentiunt. Anno 760. Volat.

Sabanus rex Bulgarorum Constantino in abolendis imaginibus consentit. Sab.

Monasterium, Bremẽse, Minden & Halberstat in Germania fiũt episcopat⁹. Corn. Corni.

Fabulæ Roberti Neustrij, quem Diabolum dicunt, recẽsentur his temporibus, nempe 761. 762. & 763. &c.

Desiderius ultimus Rex Longobardorum Italiæ præest. Sab.

Post Paulum primum cõtentiones & tumultus ingentes contigerunt Romæ propter electionem pontificis. Nam Constantinus quidem laicus existẽs, subito factus presbyter, tyrãnicè

papatum inuasit: sed tãdem zelo fidelium eijcitur, & oculis ignominiosè priuatur.

Anno 767. Stephanus 3. natione Siculus in ordine 96. Romanæ sedi an. 4. præest. Hic Concilium Lateranense celebrat contra Constantinum pseudopontificem: in quo statuitur nullum nisi per ordines Ecclesiasticos posse pontificatum acquirere: & restituendas imagines templis. Plat. Volat. in Stephano. Idem põtifex nudis pedibus in litaniis incedit. Plat.

Carolus Pipini regis Gallorũ filius patri in regno Francorũ succedens, anno Christi 769. Aquitaniam & Vasconiam recipit.

Anno 771. Adrianus Romanus 1. pontifex 97. eligitur. sedet annos 24. Hic instituit ut in atrio Lateranensi quotidie centum pauperes alantur. Plat. Is pellexit Carolum Magnũ in Italiam aduersus Desiderium Longobardorum regem. Carolus Romam ueniens: pedes pontificis sedentis in loco Dei osculatur. Blond. Aemil.

Anno 778. LEO 4. Constantini Copronymi filius 75. Imp. rerum potitur an. 5.

Anno 783.

CONstantinus 6. Leonis quarti filius cum Irene matre loco 76. imperio præficiũtur

10. an-

10.annos. Erat hæc mulier Atheniensis, & supra muliebrem captum prudentissimè imperauit, & summa cum laude omnium. Postea imperio deiecta matre regnauit filius solus an. 5. Verũ Constantinopolitani non ferẽtes eius flagitia reuocarunt ab exilio matrem, quæ oculos filio eruens, postea tribus annis imperio præfuit sola in ordine 77. Itaque Irene & Constantinus in imperio fuerunt simul annos 18. usque ad annum à Christo nato 801. Quãquã autem Constantinopoli Christiani Cæsares semper fuerunt, qui & Romanos se Imperatores nominarunt, donec à Turcis tãdem occupata est ciuitas, tamen interim dum potestas regni ita labefactari cœpisset, ut Cæsares neq; nomẽ suum neque Italiam tueri possent, coacti sunt Romani præsidia à Francis postulare, quorum potentia tum maxima erat. Proinde Cæsarei nominis maiestas ad Carolũ deuenit. Et quia nostri Imperatores magna fortitudine semper tutati sunt & tenuerunt Italiam, consultò hic prætermittimus Græcos Imperatores: nam fuerũt alioqui homines molles, & planè inepti rebus magnis gerendis, ac nostros Cæsares, qui ob insignes uirtutes præclaráque facta meritò commendari debent, ordine pòst recensebimus.

Circa hæc tempora Græci Italiam inhabitantes, Italos bello petunt, & uincuntur. Blōd.

Irene imperatrix cum filio Cōstātino iussu Therasij Cōstātinopolitani patriarchæ in Nicea urbe synodum 350. episcopis celebrant, in qua præter reliqua imagines templis restituuntur: quod decretum mox Imperator iterū abrogat.

Græci cum Romanis hoc tempore de sancti Spiritus processione consentiunt. Volat.

Roma plurimis ædificiis & lapideis tēplis à pontifice exornatur.

Anno 795. Leo 3. Romanus fit Papa 98. sedet an. 20. In hunc seditioso tumultu Romæ à clero concitato, profugit ad Carolum Magnū, à quo restitutus est. Et is Carolum Cæsarem decreuit, eúmque populo Romano iubente, uetusto Imperatorum diademate coronauit. Is litanias trium dierum ante ascensionem Domini instituit. Plat. *Idem duos episcopos ad Carolum misit, qui unà cum Frācorum & Germanorum episcopis Francfordiæ synodum cōgregātes, Fælicianam hæresin, quæ paulò ante circiter annum 775. in Oriente innotuerat, & Græcorum synodum de abolendis imaginibus damnarent.* Reg. lib. 2.

Egbertus 1. *Rex Anglorum creatur anno* 800.

800. Polydo. Virgil. libr. 5.

Germani Cæsares.

ANno mundi 4762. Romæ 1554. Christi 801. Carolus Magnus Romæ ipso die natalis Domini imperatorio diademate coronatus est à Leone tertio Pontif. Roma. Initium hoc est translati imperij ad Germanos: & translatione hac iterum Italiæ & Occidétali regno potentissimum caput & firmissimum præsidium contigit. Etsi enim Germanici Imperatores potentia pares non fuerunt semper, quemadmodum & nullo in regno uel uiribus uel fœlicitate pares extiterunt reges omnes, tamen virtute tales fuerunt plerũque, ut à periculis liberarint Italiã, & ad Occidentẽ non solũ in rebuspublicis trãquillitatem, sed in Ecclesia religionem quoque integram cõseruarint. Et si res gestas ac mores nostrorum Cæsarum æstimare uoles, iudicabis eos prudentia excellẽtes principes, & minimè barbaros fuisse, & nulla in re censendos esse inferiores illis summis & commendatissimis Imperatoribus, Augusto, Traiano, Adriano, Constantino: imò si rectè reputes, affirmabis plus etiam honestatis & modestiæ ĩ nostris extitisse, quàm in illis. Id quoq; reperies, à nostris ex nulla ambitione

Carolus Magnus.

Initium translati imperij ad Germanos.

Germanicorũ Cæsarũ laus.

uel priuati commodi cupiditate bella suscepta esse, sed ex necessitate solùm ad conseruandam religionem, & pro tuenda imperij libertate, atque salute subditorum.

Ego uerò tametsi cõscius mihi meæ tenuitatis, neque iudicare neque dicere de uirtutibus magnorum hominum pro dignitate possim, nõ dubitem tamen aliquos principes præ aliis cõmendare. Existimo enim pertinere ad officium cuiusque historici, ut nonnunquam in optimarum quarũque uirtutum commemorationem digrediatur, eásque propter imitationis exemplum ueluti spectandas exhibeat lectori. Iam uerò in humanis rebus nihil neque honestius neque iucundius esse potest consideratione & cognitione heroicarum uirtutum in summis hominibus. Proinde optarem ego nostros Germanicos Cæsares Germanis nostris ob oculos positos esse ita, ut uirtutes eorum cognoscerent & admirarentur: mirum enim quantũ ubiq; hoc ad emendationẽ esset facturũ, atque adeò flammam quandam excitandam in animis bonorum uirorum in imitando. Sunt autem hi principes haud dubiè, mea quidem sententia, tales, ut digni sint qui multis partibus antiquis Romanis anteponantur, siue prudentiam, siue fortitudinem, siue denique honestatis & modestiæ

studia

studia uoles æstimare:

Carolus Magnus, Ludouicus Pius Caroli filius. Post hos, Saxones: Hēricus primus, Otho Magnus, Otho 2. Otho 3. Henricus 2. qui Bāberge sepultus est. Lotharius Saxo. Itē hi Frāci, Cunradus, Henricus Cunradi filius. Item hi Sueui, Fridericus Barbarossa, Fridericus 2. Rudolphus, Sigismundus, Maximilianus, Carolus 5.

DE GERMANIA, ET OCcasione regni Francorum.

IMperio Romanorū tota Germania non parebat, sed eæ tantū regiones, quæ inter Rhenum & Danubium sitæ sunt. Et magnos interim labores Cæsaribus præbuerunt nostri, dein nec ab illis subigi & retineri potuerunt.

Germania à quibus bello infestata iam inde ab Augusti temporibus.

Augusti enim temporibus in Germania bella gesserunt Drusus & Germanicus, postea Caius, & post hunc Vitellius & Domitianus. Traianus inferiorem Germaniam ad Moganū usque subegerat: Maximinus usque ad Herciniam syluam peruenit. Valerianus in superiori Germania cum exercitu fuit. Post hunc sub Galieno commoti Franci insurgere cœperunt, sed ab Imperatoribus subsequutis aliquoties sedati sunt eorum impetus. Aurelianus

enim prope Moguntiam uicit eos. Probus præclaris & magnis uictoriis usus est in Germania inferiori. Constantinus Spiram urbem cõdidit. Iulianus, Valentinianus & Theodosius similiter Alemanos & Francos represserunt, & eas quæ Rheno adiacent regiones, simul & Sueniam occuparunt. Verùm posteaquam potentia Francorum & Alemanorum crescere cœpisset, Cæsares in Germaniam non redierunt.

Francorũ res, & origo. De prima origine Francorum uariè fabulantur quidam, sed pro certo habetur, Germanos superiores eos fuisse Augusti tempore. Nam ante Augustum de Germaniæ statu nihil certi habetur ex historiis. Porrò fuisse Francorum tãtam apud Germanos superiores uetustatem, (Strabo.) id ex Strabone liquidò probari potest, qui tempore Augusti historiam scripsit, & militiam unà cum Romanis sequutus est. Strabo autem Francos Vindelicis, hoc est, Bauaris coniunctos esse dicit, quibus hodie quoque ex parte sunt contermini. Motus Francorum ex hac cœpit occasione. Temporib⁹ Galieni Cæsaris, Dux apud Germanos Posthumus erat, is propter singularẽ probitatem, & uirtutes in administrãdo imperio, à populo Cæsar creatus est, Galieno interim ocio & luxu Romæ diffluẽte. Cæterũ

simul

simul atque accepit Galienus Imperatorē designatum Posthumum, mittit aduersus eum instructas copias. Posthumus cōtra & suos quoq; in armis paratos esse iubet, inter quos uel præcipui Franci fuerunt. Et quanquam postea per insidias clàm trucidatus est Posthumus, tamen semel ad arma prouocati Franci, in expeditione mãserunt semper, descenderūtque à Mogano ad Rhenū, & trans Rhenum Treuerim urbē eripuerunt Romanis primùm, postea Galliam ingressi sunt. Cæterùm postquā aduersus Attilam unà cum Romanis pugnauerunt, coniunctissimi semper Cæsaribus fuerunt, adeò ut pacto cum Francis inito, Iustinianus Cæsar permiserit, ut eam Galliæ partē quæ hodie adhuc Francia appellatur, suo imperio subditam retinerēt. Proinde simul & Rhenanas regiones, & Galliæ partem occuparūt Frāci, & utraque terra unius regni administratione seruabatur. Magnæ profectò ubique laudes Frācorum extant in historicis, cùm propter singularem prudentiam & fœlicitatem in regni gubernatione administrāda, tū uerò quòd in initio sui regni Christianæ religionis doctrinā amplexi sunt, eámque propagari uoluerūt. Interea Alemani quoque ab imperio Romano desciuerunt. Erāt autem Alemani, Germani superiores, qui ho-

Francorū res gestæ, & qua occasione desciuerint ab imperio.

Francia, Galliæ pars.

Alemanorum defectio.

Germania diuisa in Alemanos & Francos.

die Sueui, Heluetij & Bauari appellantur. Ita post diuulsionem Romanæ monarchiæ diuisa primùm est Germania in Alemanos & Francos. Sed Franci temporibus Pipini patris Caroli, facti sunt domini Alemanorum: ideoq; ita partito imperio, Germaniam superiorem regnum Orientale, & inferiorem simul & Galliam Occidentale regnum uocarũt: & ex hac partitione regnorum etiamnum hodie nomina illa in Germania sunt relicta.

Caroli Magni parentes. Maiores domus. Palatini priores ex Carolo Magno orti.

Caroli Magni parẽtes Germanici principes & curiæ præfecti, adeoq; primarij gubernatores apud reges Francorum fuerunt, & officij delegatione Maiores domus tum dicti sunt. Id quoque fertur, hæreditarium eorum ducatũ & primum dominium fuisse, ubi nunc Comitatus Palatinus est circa Rhenum fluuium. Certum enim est, primi Palatini stemmatis ortum ex Caroli posteris fuisse. Tandem uerò cùm regia progenies in dies magis ac magis decresceret ac debilitaretur, hi autem Principes potentiores fierent, factum est, consentiente summo Pontifice, ut regni administratio ad hos

Pipinus Germaniæ & Galliæ rex.

Principes transferretur, atque ita Pipinus rex designatus, Germaniam & Galliã pariter gubernauit. Pipino mortuo, Francorum regno præfuit Carolus Magnus cognominatus, annos 32.

nos 32. ante adeptum imperium, & postea Imperator factus regnauit ann. 14. Itaque in regno & in imperio dominatus est 46. annos, si in summam annorum numerum contrahas. Natus est in Ingelheym, in Comitatu Palatino, nō procul à Moguntia urbe. In initio regni sui in Aquitania bellū gessit cōtra Saracenos, postea circiter annos triginta bella gessit aduersus Saxones, quos tādem subegit, ut & imperio parerent, tributúmque penderēt, & religionis Christianæ fidē amplecterentur: quos etiam in Franciā trāstulit, unde Brabantini & Flamingi orti: ut de aliis bellis multis & ingentibus nihil dicam, quæ interea gessit & confecit.

Carolus Magnus, vbi nat⁹, & quæ gesserit.

Saxones & imperio & fidei subacti.

Desiderius Longobardorū rex, totius Italiæ imperiū affectauit, & Romam profectus aliquot ex primariis ciuibus iussit occidi. Missis itaque ab Adriano pōtifice Legatis ad Carolū, ut Romā & Italiam à metu periculi liberaret (nā et pater Caroli Pipin⁹ antea quoq; seruauerat Romā contra tyrannidē Longobardorū) profectus in Italiam Carolus, Papiæ obsidione compressit Desiderium, & ad deditionē coegit. Cæterùm ubi re ipsa comperit Carolus seditiosam gentem Longobardorū quiescere non posse (nam & antea cū eis tentata res erat) ut contenti finibus suis in regno resisterent, atque ut

Desideri⁹ Longobardorū rex.

Carolus Longobardia potitus.

Carolus firma pax esset per Italiam, totam Longobardiam occupauit, in eáque tanquam in suo regno præfectos & administratores constituit. Captum autem Desiderium unà cum regina coniuge & liberis secum abduxit, & Leodij iussit conseruari. Vnde ab Adriano pro remuneratione & ius Patriciatus accepit, & potestatem eligẽdi pontificis, & per prouincias passim episcopos. Exitum hunc habuit regnum Longobardorum in Italia, quod annos ducentos & tres durauerat, ab anno Christi quingẽtesimo septuagesimo secundo, Iustino imperãte, vsque ad annum Christi septingentesimum septuagesimum quintum. Is erat sextus annus regni Caroli ante adeptum imperium. Nã etsi in hac expeditione Romam profectus erat Carolus, & non solùm in Longobardia, sed in ea quoque Italiæ parte quæ ultra Romam est, pacauit omnia, tamẽ imperatoriæ maiestatis titulum usurpare sibi non uolebat, ne Græcos suo honore & hac dignitate priuaret. Cæsareas urbes Italiæ nulla in re uiolatas, pristinam libertatem retinere permisit, sed Longobardorum regnum perinde atque suum retinuit: nam ne Cæsaribus quidem illud iam diu fuerat subiectum.

Circa hæc tẽpora, nempe an. Domini 810.

Achaius

Achaius Scotorum rex 65. cum Fracis & Carolo primus fœdus init, quod inde in hodiernũ usque diem sanctè ac relegio sè utrinq; colitur.

Taßilo Bauariæ dux bellum concitauit aduersus Carolum, sed oppreßit eum Carolus ui gesimo sui regni anno, & occupato Ducatu, Taßilo unà cum filio in monasterium detrusus est. Neque uerò temerè usus est Carolus tanta seueritate etiam in affinem, nam & antea tumultu excitato in gratiam receptus Taßilo à Carolo, fidem non seruauerat. Taßilo Bauariæ dux oppressus à Carolo Magno.

Anno tricesimosecundo Romam profectus Carolus Leonem Papam restituit, aduersus quem tumultus concitauerant Romani, adeò ut profugere pontifex cogeretur. Iam uerò cùm re ipsa experiretur Carolus pacem cõstabiliri non posse in Italia, donec libertate donatæ urbes pro libidine agere omnia non desisterẽt, necesitate coactus est totius Italiæ imperium ad se recipere. Tradidit autem Pontifici urbes & regiones aliquot ad cõseruationem ministeriorum in Ecclesia. In nocte natalis Domini exclamauit Papa, Carolum Romanorum Cæsarem, & semper Augustum esse. Et fertur ad hæc respondisse Carolum: Nõ uenissem in templum, si quicquam tale futurum esse mihi constitisset prius. Neque uerò Imperatorij nominis

titulum agnoscere noluit sine consensu & suffragatione Constantinopolitanorum. Itaque Irene mater Constantini & Nicephorus consenserunt, ut ad Occidentem Carolus esset Imperator, & in id consenserunt ultro: nam Cōstantinopolitanis Cæsaribus regiones illæ alioqui non parebant amplius.

Carolus Occidentis imperator fact⁹.

Porrò simulatq; Cæsar factus est Carolus, tranquillato iam magnis laboribus Italiæ statu, bellum Hungaris inferre constituit. Et durauit hoc bellum annos octo, quo Hungari deleti sunt propemodum. Collocauit & Germanorum præsidia in Hungaria Carolus ad conseruandum regnum: ex qua occasione etiam hodie Germani in Hungariæ finibus habitant, quæ Septem Castra appellantur. Refertur in historiis Carolum ingentes opes retulisse ex Hungaria, & id uero consentaneum est: nam Hungari bello exercendo iam supra ducentos annos intenti, prædas egerant ex omnibus ferè nationibus, nulla interim in ipsorum regnum incursione facta ab hostib⁹ exteris, vnde haud dubiè magni & preciosissimi thesauri reperti sunt apud Hungaros. Interea temporis Caroli filius eodem nomine appellatus, Bohemiā subegit, uicto eorum rege Lechone: atque ita demum totius Italiæ, Galliæ, Germaniæ, Bohemiæ,

Septem Castra.

Bohemia subacta.

miæ, & Hūgariæ potentissimus Monarcha factus est Carolus, & in trāquillum statum uniuersum imperium ad Occidentem redegit, & redactum conseruauit. Itaque propter has uirtutes, & hanc animi fortitudinem, qua usus est in rebus gerendis omnibus, meretur Carolus inter eos heroas recenseri, quos subinde orbi donauit Deus ad Respublicas reparandas, ad iustitiam, ad æquitatem, pudorem, denique ad modestiæ & publicæ pacis leges restituēdas inter homines, quales fuerūt olim Dauid, Hercules, Cyrus, Alexander, Iulius, Augustus, Cōstantinus, Theodosius.

Monarchæ & Heroes cur mittātur à Deo

In primis autem in Caroli rebus gestis notatu dignum est, ut tumultuetur inter maximos reges & principes. Nam ad hos reprimēdos subinde mittit Deus præcipuos Monarchas, perinde ac nostra ætate Carolus Quintus, multorum populorum insolētiam, luxum ac libidinem, & potentiam refrenauit.

At verò non armis & bellis gerendis solùm decet summos Monarchas claros esse, sed respublicas quoque instituere & honestis legibus, & doctrina religionis. id quod in primis curæ fuit Carolo. Concilia aliquot Romæ celebrari curauit, & Frācofordiæ, & in Gallia aliquoties: & quinque colligūtur ab Aemil. lib. 3. nē-

Caroli res gestæ tempore pacis

pe Maguntium, Rhemense, Turonẽse, Cauillonense, Arelatense. Quin & tria publica gymnasia instituit ad propagãdam & conseruãdam doctrinam Christianæ religionis, utpote Bononiæ, Lutetiæ Parisiorum in Galliis, & Papiæ. In Germania similiter multa monasteria erexit in usum iuuentutis instituendæ scholarum loco. His adde quòd Frãcorum ius quoque in ordinem redigi, & legum libros cõscribi iussit. Nam uetus illud ius Romanorum iam diu antea per Longobardos & Frãcos obliteratum erat.

Carolus tria gymnasia instituit.

Monasteria scholæ olim.

Item & antiquas historias Germanorum & cantica in unum colligi præcepit, quibus adeò delectatus fertur, ut edisceret ea.

Carolus Magnus Græcè & Latinè doctus.

Germanicè & Latinè dicẽdo disertissimus fuit, & Græcæ linguæ non imperitus: nam ipse Græcos Legatos audiuit, & Græcè respondit, uerùm in longa & continua oratione Latinis uerbis usus est. Etiam hodie uersus extant non prorsus inculti, quos ipse in obitum cognati sui Rolandi fertur conscripsisse. In senectute Astronomicis disciplinis operam dedit. Domi inter prandendum & cœnandum lectione librorum Diui Augustini delectatus est.

In templo horas canonicas unà cum sacerdotibus cantauit, & sacras lectiones quoque, &

& id etiā suo exēplo principes reliquos uoluit facere,quib⁹ ipse præscripsit lectiones,quæ ad suam & ipsorum emendationem uidebantur pertinere.Erat enim doctrinæ Christianæ non vulgaris amator. In uitæ totius moribus talem se declarauit,ut nulli pietate secūdus esse posset.Præter hæc & Christianis in exteris regnis pecuniarum subsidia misit, & impetrauit apud Saracenorum reges, ut Christiani nominis professores clementius tractarentur.

Ventis & mensibus quoque ea nomina imposuit, quæ hodie adhuc sunt in usu: ita ut ex his omnibus facilè æstimare liceat, hunc Cæsarem magnis uirtutibus & summa fœlicitate in rebus gerendis à Deo fuisse exornatum, ut meritò Magni cognomento possit appellari.Cū esset omnibus his uirtutibus toto iam orbe clarus,cōstabilita pace, reparatis legibus, redacto in ordinem religionis statu, ut præcideret malignorum incommodorum occasionem, ante obitum suum Ludouicum filium suum hæredem & successorem in imperio destinauit,postea Aquisgrani moritur,anno suæ ætatis septuagesimo secūdo, post Christum natū 815. Ante obitū Caroli pons per Rhenum traiectus propè Mo- Pōs apud gūtiam deflagrauit,qui ingentibus impendiis Mogun- Caroli per decēnium extructus erat. portendit tiā defla-

grãs quid portendeWrit. hoc incendium, non multò pòst Germaniam à Gallia diuellendam esse.

Turpinus Remensis antistes, Caroli comes, eius profectiones & acta conscripsit.

Leoni 3. Pontifici Romano successit Stephanus 4. in ordine 99. anno 815. sedet menses 8. Is confirmationem sui pontificatus à Ludouico petiit, ac deinde in Galliã uenit, coronauitque Aquisgrani Ludouicum Imperatorẽ: eius filios reges creauit, Lotarium Italiæ, Pipinum Aquitaniæ, Ludouicum Noricorum.

LVDOVICVS PIVS, Germanus Cæsar secundus.

Ludouic' Pius. ANno Christi 815. Imperij administrationem auspicatus est Ludouicus Pius Caroli filius, regnauit annos uiginti sex. Carolus plures filios habuit, qui ante obitum patris mortui sunt. Ludouicus in initio sui imperij, pacis fœdera inita à patre Carolo cum Constantinopolitanis renouauit, & rata esse uoluit. Lotarius. Postea Lotarium filium imperij cõsortẽ delegit, ut in Italia regnaret: qui missus Romam, à Paschale pontifice imperiali corona insignitus, Augustus est appellatus. Inde apud Aquisgranum à Ludouico conuentus est habitus pro reformando Ecclesiæ statu, & sunt-

summa diligentia effecit, ut ministris ecclesiarum necessaria subsidia uitæ præberentur. Transactio quoque inter eum & Romanum pontificem facta est, ut posteris certò constaret quæ pars ad pontificem, & quæ ad imperium pertineret.

Ludouici *duces* Bernardũ *Caroli nepotem occupantem* Italiæ *regnũ superant, ac tollunt.*

Pius *hic* Imperator *à* Lotario *filio ex consilio* Episcoporum *& principum quorundam captus est, & annum unum in monasterio detentus, propterea quòd timebat fore vt ex nouercæ instinctu imperiũ à se in iuniorem fratrem trãsferret: sed liber factus* Ludouicus *ad imperij gubernationem rediit, &* Lotariũ *filiũ vi in* Italiam *abire compulit: tandem uerò in gratiam patris receptus est, & ab eo dignitatem imperij, regniq; coronam accepit.* *Ludouic⁹ captus à filio.*

Carolus Caluus Ludouici *filiorũ minimus* Neustriæ *rex dicitur.*

Anno 816. Paschalis Rom. *pontifex* 100. *creatur: sedet an.* 7. *mens.* 4. Hic *à populo* Romano *absque* Imperatoris *cõsensu electus, mox apud eundem literis se purgauit.* Plat. Volat.

Synodali *decreto* Episcopi *quidã qui* Italis *autores fuerant ut ab* Imperatore *deficerent, in monasteria relegantur.* Plat.

Sancti Marci corpus Venetias translatum. Sab.En.8.lib.9.

Dania & Suecia sub rege Hunoldo ad fidē Christi conuertuntur. Sax.Gram.

Imperator Herioldū Daniæ regem à popularibus suis expulsum restituit, anno. 821.

Anno 823. Eugenius 2. Romanus Papa. 101. electus sedet an 3. Post hunc factus est 102. P. Valentinus Romanus, ex Diacono. sedet dies 40. Plat.

Valentino successit Gregorius. 4. Romanus, anno 827. in ordine summus sacerdos 103. qui ecclesiæ Romanæ præest an. 16. Hic Papatum non prius iniit, quam Imperatoris consensum per legatos expectasset. Instituit ne Christi serui ulla seruitute humana aut ciuili tenerentur: & ut unaquæq; Ecclesia suos haberet prouentus, cum Imperatore egit. Idem primus festum omnium sanctorum instituit. Plat. Sab.

Daci Angliam infestant. an. 826.

Saraceni Cretam & partem Asiæ occupāt, & Italiam vastant.

Rabanus Fuldēsis abbas, postea uerò episcopus Maguntinensis, floret.

Grando ingens in Italia decidit. Sab.

Saxones à Ludouico Imp. uincuntur. Plat.

Pontifex multorum Episcoporum synodū celebrat

lebrat, anno 830. in qua preciosiores vestes, aurũ & argentũ omnisq; corporis luxus, ecclesiarũ ministris & uniuerso clero interdicũtur.

Normãni Gallias infestant, Anno 837.

Edelphus Egberti Angliæ regis filius, subdiaconatus gradu initiatus, mox Romani pontificis authoritate eo uinculo solutus, Osburgam vxorem ducit, Anno 838.

Lotarius primus huius nominis, Germanus Cæsar tertius.

ANno Christi 841. post mortem Ludouici Pij regnauit Lotarius filius eius annos quindecim. Ac nunc finem habet aureum illud seculum huius progeniei. Lotarius plures fratres habuit, Ludouicum Germanicum, & Carolum Caluum, inter quos dissentio fuit propter diuisionem, ex qua non minus ingens quam luctuosum bellum exortum est. Etenim in Gallia tanto inter se conflictu cõgressi sunt fratres, ut (quod testantur historiæ) Francorũ vires adeò sint debilitatæ in eo certamine, ut postea nunquam potuerint in integrum reualescere. Victores fuerunt Ludouicus Germanus & Carolus Caluus. Post cõmissam tantã cladem factis induciis per principes in gratiam redierunt fratres. Ludouico cessit Germania,

Lotarij fratres, Ludouic⁹ Germ. & Carolus Caluus.

Sueuia, Bauaria, Bohemia, Austria, Francia Orientalis, Thuringia, Saxonia, & quicquid erat vsq; ad Rhenum fluuium. Ludouicus hic Germanicus rex est dictus, et magnæ de eo laudes referuntur. huius posteri sunt Francorum duces reliqui sequentes. Bohemiam quoque ad recipiendam fidem Christianam adduxit.

Francorũ duces sũt à Ludouico Germanico.

Carolo Caluo maxima pars Galliæ in hæreditaria transactione contigit, & ab hoc sequentes reges Gallorũ originem ducunt.

Lotaringia.

Lotarius Italiã retinuit, & Galliam Narbonensem, & eam quoque partẽ quæ etiamnum Lotaringiæ nomine appellatur. Mãsit & apud hunc Cæsareæ celsitudinis eminentia. Itaq; hac occasione Gallia à Germania distracta est tandem. Postea Lotarius imperij gubernationem Ludouico secũdo filio suo comisit, & ipse iam natu grandis monachorum habitum sumpsit.

Gallia à Germania qua occasione distracta.

Cometæ non pauci hoc anno ante dissensionem & bellum hoc fratrum apparuerunt.

Osporci prim' nomen suũ mutauit.

Anno 843. Post Gregorium 4. Sergius. 2. Papa 104. sedet an. 3. Hic primus pontificum nomen mutauit, cum antea Osporci diceretur: unde mos inoleuit apud successores mutandi nomina. Plat. Volat.

Cur autẽ Osporci Papæ, qui cùm Sergius, 2. appellatus

appellatus esset, primus mutandi nominis Romanis Pontificibus occasionem dederit, contra vulgatam opinionem, aniles nugas, & puerilia commenta nō receperim, latius disseram in secundo instituti mei libro. Ex Onuph. Panuinio.

Sunt qui scribant hunc Sergium primum Romanorum pontificum fuisse, qui mutandi nominis autor fuerit, propterea quod Os porci ante pontificatum appellaretur. Hincq; aiunt mutandi nominis Romanis Pontificib. recenter creatis consuetudinem manasse. Quod cùm apud scriptores huius rei antiquos nunquam me uidisse sciam, hoc neque refellere, cùm communis opinio sit, neque adfirmare ausim. ex Musæo Iacobi Stradæ Mantuani, ciuis Ro. Antiquarij.

Ab hoc pontifice Ludouicus secundus Lotarij filius coronatus est Romæ.

Post Sergium LEO. 4. pontificatum init, anno 846. sedet an. 8. Hic oratione præmissa Saracenos Romæ iuxta Vaticanum prælio vicit, pedes populo deosculādos præbuit. Plat. Volat. Idem oratione Basiliscum Roma expulit. Is & Angelicam arcem Romæ extruxit. Per delatores accusatus est apud Lotarium, quòd aduersus eum moliretur imperij sublimi-

tatem à Francis ad Græcos transferre. Itaque cum Romam profectus esset Lotarius, purgauit se papa.

Hoc pontifice Edelphus, qui aliis est Alidulphus, Rex Anglorum Romam profectus, anno 847. Inæ cuiusdam Vuest Saxonum regis institutum secutus (qui Britannis imperans, regnum suum Romano Pontifici beneficiarium & uectigale fecerat circa annum salutis 740. hincque per singulas domos quotannis singulos denarios appendi iusserat) eam partem insulæ quam Egbertus pater ad regnum adiunxerat, Romanæ Ecclesiæ uectigalem facit, legémque sancit, ut singuli pro singulis quas habitarent domibus Romano pontifici quotannis singulos denarios argenteos ad diem festum Apostolorum Petri & Pauli, uel summũ ad vincula Petri, persoluerent. Hoc tributum ad Regem usque Henricum Angliæ Regem nouißimum pontifici numeratum esse constat: eiúsque nummi colligendi gratia testatur se in Angliã à Pontifice missum Polydorus Vergilius Vrbinas, rerũ Anglicarum scriptor recẽtißimus, ac diui Petri denarios vulgò appellari scribit.

Anastasius Romanæ ecclesiæ bibliothecarius doctißimus claret. Plat. in Ioan. 8. Hunc pontifex

tifex 47. episcopis synodum celebrans ab officio deponit, quod parochiam suam an. 5. deseruerat. Plat.

Theodora, prudentißima alioqui fœmina, Diuorum imagines in templis execrata, à filio Michaele Imperatore Orientali monasterio includitur, & pro hæretica habetur. Egna. lib. 2.

Post Leonem 4. Ioannes 8. Anglicus ex Moguntia oriundus, sexu fœmina, mentito habitu, pontifex fit 106. anno 854. sedet an. 2. Hic eruditione pollens, in uia pariens agnoscitur, & dolore partus moritur. Hinc cautum ut membra virilia attrectentur pontifici priusquam confirmetur, foramine ad id in sede existente. Plat. Sab. Cur autem Ioannis 8. Anglici Papæ, quem fœminam fuisse plerique fabulantur, contra vulgatam opinionem, aniles nugas, & puerilia commenta non receperim, latius disseram in secundo instituti mei libro. Ex Onuph. Panuinio.

Post Leonem à quibusdam recentioribus, quorum autor & antesignanus est Martinus Polonus mendaciorum loquacißimus, in ordine Romanorũ pontificũ ponitur Ioannes quidam 8. natione Anglicus. Eámque fœminam fuisse asserit, sedisséque in Petri Cathedra

annos duos, mensem unum & dies quatuor, & post à familiari compressam, in partu excessisse. De hoc quid sentiam, non est modò dicendum: hoc tamen non prætermittam, huius rei à nullo ueterum scriptorum mentionem unquam factam fuisse, ex his qui ante Martinum Polonum fuerunt. Fuerunt autem, & adhuc eorum scripta extant, quamplurimi, tam horum quàm inferiorum temporum. Deinde tempus, quo eam sedisse scribit, hic interponi non posse reor, cùm à morte Leonis ad creationem Benedicti dies tantũ 45. intersint. Quod ex eorum temporum scriptoribus excerpsimus, Anastasio uidelicet Bibliothecario, & aliis, qui per hæc tempora vixerunt. ex Iacobo Strada Antiquario.

Ludouicus 2. quartus Germanicus Cæsar.

ANno Christi 856. *imperium assumpsit Ludouicus 2. Lotarij filius, regnauit annos 21. Saracenos magno impetu Italiam ingressos repreßit, & in agro Beneuentano superauit: tandem reparata per Italiam pace, moritur. Mediolani sepultus est.*

Ioannes Scotus, alter à doctore subtili, monachus Benedictinus, iussu Caroli regis Galliæ,

liæ, Dionysii Hierarchiam ex Græco in Latinum uertit. Volat. in Leone 4.

Post Ioannem 8. *factus est pontifex* 107. BENEDICTVS 3. *Romanus*, Anno 856. *sedet an.* 3. *Is statuit ut omnis clerus funeri põtificis intersit, & uicißim ipse eorum.* Plat.

Angli Ethelberto rege Dacos insula Cantico expellunt, anno 858.

NICOLAVS *Romanus* 1. *põtifex* 108. *eligitur an.* 859. *sedet an.* 10. *Statuit hic ne Cõcilio cleri ullus princeps, ne Imperator quidẽ, intersit, nisi cum de fidei summa agitur: mandátque ne quis sacrificanti qui concubinã habeat, adstet.* Plat. *Idem, tribus ad id uiris doctißimis usus, regem Bulgarorum ad ecclesiæ Romanæ fidem perduxit.* Volat. Plat.

Mauri in intima Adriæ loca penetrant. Sabell.

Balduinus primus Flandriæ comes eligitur, anno 864.

Daci, Iuaro rege occiso in Anglia in Northumbris deleti, Anno 868.

ADRIANVS 2. *Romanus ex Talaro episcopo natus, anno,* 869. *fit pontifex* 109. *bonus, & doctus. sedet an.* 5. Plat.

Concilium Constantinopoli uniuersale celebratur Anno 870. *in quo Phocas patriar-*

cha deponitur. Plat. & Sab. En. 9. lib. 1.

D. Edmundus Rex Orientaliū Anglorum ultimus, ab ethnicis Dacis confossus, anno 871. martyrum catalogo adscribitur. Geor. Li.

Alfredus, seu Aluredus, 6. rex Anglorum regia corona ab Adriano pontifice decoratur Anno 872. Poly. lib. 5.

Græci utuntur primò campanis Venetorum beneficio. Sab.

Daci Merciis & Orientalibus Anglis imperant. Geor. Li.

Dalmatæ facta regni diuisione, unà cum Sclauis Christianorum fidem amplectuntur. Blond. 2. Dec. 2.

IOANNES 9. in Papam 110. eligitur anno 874. sedet an. 10. dies 2. Is conspiratione facta cum Gallorum regibus, à Germanis Imperij maiestatem studebat trāsferre in Carolum Caluum, deinde Ludouicū Balbum eius filium: sed Imperiū per uim retinuerunt Germani, id quod postea dicetur.

Pontifex is quatuor libris uitam S. Gregorij explicat. Sabell.

Carolus Caluus Cęsar ex Gallia.

Carolus Caluus. ANno Christi 877. Romam uenit Carolus Caluus, & adiuuante pōtifice Ioan-

ne 9. Cæsar designatus, regnauit annis duobus. Erat Lotarij frater Carolus Caluus, Pij filius, cui in diuisione regnorum Gallia contigerat. Iam verò machinabatur Romanus pôtifex imperij maiestatem à Germanis ad Gallos transferre, uerùm id ferre noluerunt Ludouici Germanici filij: quod ubi audisset Caluus, comminabatur tantas copias trans Rhenum se ducturum, ut uel ab equis exhausto Rheno exercitus siccis pedibus posset transire. O impudentes nimium minas. Profecti sunt aduersus illũ cum quinquaginta millibus ad Coloniam, non procul Andernaco, duo filij Ludouici Germanici, à quibus fusus est.

Proximo anno profectus est in Italiã Caluus, quò eum sequuti sunt nepotes duo illi Ludouici filij. Cognita hac fama subitò ex timore Morbo correptus interiit. Quidã ueneno sublatum scribunt opera Sedechiæ cuiusdam medici sui. Interea tamen pertinaciter in trãsferendo Imperio laborabat Ioãnes Pontifex, & voluit Calui filium patris loco succedere. Proinde à Germanis legatis, & qui his addicti erant, captus est Romæ: sed elapsus ex eorum manibus ad Galliæ regem profugit, ubi Ludouicũ Balbum Calui filiũ Cæsarem creauit. Balbus hic non amplius duobus annis post Calui patris

Caluũ mors.

mortem superstes uixit. Atque ita demũ affe-ctatio imperij infœliciter cessit Gallis, & simul astutis consiliis suis frustratus est pontifex.

Carolus Crassus quintus Germanus Cæsar.

Carolus Crassus.

ANno Christi 880. imperium ad Germanos rediit. Etenim ingressis iterum Italiam Saracenis, & depopulantibus omnia, reuocarunt Romani è Gallia Pontificem: erat enim subsidio opus Italis contra Saracenos: & mortuo rege Galliæ cùm nondum esset ætate adultus regius hæres, magnæ passim dissensiones in Gallia concitabantur de administrando regno, donec regius filius adolesceret. Itaque hac necessitate compulsus Papa subsidia Germanorum implorauit ad eripiendam Italiam ex impetu periculorum. Venit tum in Italiam Carolus Crassus Ludouici 2. Germanici filius: & profligatis Saracenis, imperialem coronam accepit, Anno Christi 882. Regnauit Carolus post acceptum diadema annos 9. Sub id tempus Normãni irruentes in Galliam, tanta vbique dãna intulerunt, ut coacti sint Galli præsidia à Germanis postulare, estque omniũ consensu Carolus rex Galliæ designatus: atque ea demum occasione & Germaniæ & Galliæ re-

Normãni in Galliã irruẽtes.

regnum obtinuit Carolus Crassus iterum. Cęterùm nō multò pòst eadem hæc regna dirępta sunt. In Moranico bello molestiæ & laboris impatiens Crassus, relicto imperio, fratris sui filium Arnolfum Cęsarem constituit, à quo destinati sunt Carolo in imperio tanti redditus, quanti satis esse potuerunt ad regium apparatum donec uiueret.

Guilhelmus Pius dux Aquitaniæ ædificato monasterio Cluniacensi suis impensis Bernonem I. Abbatem facit Anno 881. Plat.

Theodoricus ducis huius filius primus dux Hollandiæ & Selandiæ fit. Corn. Cornip.

Martinus 2. Gallus malis artibus pontifex III. electus, Anno 884. sedet an. I. mens. 5. Vol. Hunc alij Marinum uocant.

Synodus ad Threcam Galliæ ciuitatē præsente Imperatore Carolo Crasso habita, in qua Flandris episcopus primus datus. Plat. Matt. Palmer.

Anno 886. ADRIANVS 3. Romanus Pontifex 112. sedet an. I. mens. 2. Hic primus ad populum tulit, ne in creando pontifice consensus Imperatoris expectaretur. tum enim Carolus in Normania bellum gerebat.

Remigius Antisiodorēsis scripturā explicat.

Adriano post succedit STEPHANVS 5.

Romanus, ordine 113. sedet an. 6.

Richardis *vxor Caroli Crassi nunquam ab eo cognita, & tandē ab eo repudiata, quòd cum Luiduardo episcopo Vercellensi criminis adulterij notaretur, in monasterio uitam uirgo clausit. P. Phryg.*

Arnolphus 6. Cæsar Germanicus.

Arnolphus Cæsar.

ARnolphus *Carolomani filius, Bauariæ, Sueuiæ atque Francorū dux, Caroli tertij nepos, eidem in Imperio suffectus est anno Christi 891. regnauit annos duodecim. primùm Morauos uicit, deinde Normannos, qui iam ex Gallia reuersi ad Rhenū usque peruenerant, & Vuormaciā profecti, Moguntinensem episcopū supplicio adfecerant. Victi à Cæ*-

Normāni victi.

sare Normanni Christianā fidem tādem amplexi sunt. Postea, ubi dux Spoletanus Vuido per tumultum Cæsar esset creatus, in Italiam profectus Arnolphus magna ui Romā cepit, & à Formoso pōtifice Maximo coronatus est. Itaque occupata rursus Italia in exilium pulsus est Vuido. Burgundionū quoque ducatum Germanico imperio restituit.

Post *Stephanum quintum factus est anno 893. Papa 114. Formosus Portuensis, sedet an. 5. men. 6. Iterum tū ingens dissidiū fuit Romæ*

de

de electione: nã & Sergius simul põtifex creatus est, sed pulso Sergio à fautoribus Formosi, accitus est Cæsar à Formoso in Italiã, ut ea occasione Papatum retineret. Etenim profugerat in Galliã Sergius, & moliebatur præsidio Gallorũ pontificatũ consequi. Cæterùm post annos aliquot pontifex factus est defuncto Formoso, & maiorẽ quã debuisset ꝑ pontificia mãsuetudine, tyrannidẽ & insolẽtiam exercuit. Effossum Formosi cadauer degradari mandauit, & capite truncatũ in Tybrim fluuiũ cum summa ignominia abiici. Scribunt Sergiũ hunc planè incultum & nulla præditum eruditione fuisse, id quod crudelia eius facta satis arguunt.

Aluredus Angliæ Rex an. 892. Merciorum regno potitus, Dacos uincit, Gomornẽmque eorum regem ad Christi fidem cõuersum Northumbris præficit. Anno uerò 895. Oxonij publicam Academiam hortatu Neothi monachi doctissimi, propositis professoribus literarum præmiis, excitat. Geor. Lil.

Formoso pontifici successit. P. 115. Bonifacius sextus Tuscus, dies 35.

Post Bonifacium sextum factus est Papa 116. Stephanus sextus Romanus, anno 899. hic rescidit & damnauit omnes ordines Formosi, & ei quidam tribuunt quod mox de Ser-

gio 3.dicetur.

Stephanus 6. pontificem secutus est Pon. 117. ROMANVS quidā nomine ac genere, aliis Hispanus, qui sedit menses tres, actáque Stephani rescidit. Hunc porrò sequitur 118. P. THEODORVS 2. Romanus, qui sedit dies 20. Hic Formosi acta restituit.

Theodoro IOANNES 10. Romanus, P.119. anno. 901. substituitur, qui sedit annos duos, dies quinque. Is habito cōuentu 74. episcoporum Rauennæ causam Formosi in integrum restituit, tanta contentione aduersariorum, ferè ut res ad prælium deuenerit.

Anno 900. Odo Gallorum Rex animam agens, usurpatum iam annos nouē regnū Carolo Simplici uero regni hæredi restitui iubet coram proceribus. Carolus Simplex, quòd proceres homines prophani atq; militares cœnobiarchias atque maximos prouentus ecclesiasticos beneficio regum occuparent, iámque etiā episcoporum iura inuaderent, coacto concilio ius causamque Ecclesiasticorū defendit, ac stabiliit, ut mox cœnobia in libertatem, quod tūc expediri difficile erat, uindicaret atque assereret. P. Aemil.

Hoc anno Edouardus Anglorum rex expulsis Dacis, Orientalium Anglorum regno

poti-

potitus, extra Scotiam, totius insulæ Britãniæ imperium obtinet. Geor. Li.

Anno 903. BENEDICTVS 4. *Romanus fit Papa* 120. *sedet an*.3.*mens*.4.

Post Benedictum 4.*factus est* 121. *Pont*. LEO *quintus, an*.905.*qui die* 40.*administrationis à Christophoro capitur*.

Post Leonem 5.*factus est* 122. P. *Christophorus, qui mense* 7. *Papatus captus à Sergio* 3.& *è sede deiectus, in cœnobium detruditur*. *In monasteria enim tanquam in insulas clerici malè de ecclesia Dei meriti tũ relegabãtur*.

Post Christophorum factus est 123 *Papæ* Sergius 3. *Is humatum corpus Formosi truncari capite iussit*. *Res plena horroris est uel legere uel meminisse tantam tyrãnidem inter se mutuò exercuisse pontifices* Romanos: & *fieri non potuit in tanta crudelitate, ut Christianæ pietatis ratio haberetur, ne cui mirum sit interim si qui abusus & peruersæ opiniones in Ecclesiam irrepserunt*.

Ludouicus tertius huius nominis septimus Germanus Cęsar.

ANno *Christi* 903. *Ludouicus Arnolphi filius patri in Imperio suffectus, regnauit annos decem*. *Coronam accepisse nusquam* *Ludouicus* 3.

B.

legitur. Etenim mortuo Arnolpho, Hunga[ri] maximo impetu Germaniam inuaserunt. h[is] opposuit se optimus princeps Cæsar Ludoui[cus], & grauiter prostrauit eos apud Lycum f[lu]uium, sed ab illis postea uicißim uictus est. T[um] uerò uictores Hungari maximas ubique ca[la]mitates, & dāna incredibilia Sueuis, Fran[cis], Bauaris & Austriacis intulerunt: & tru[ci]datis quibusuis sine delectu & cōmiseratio[ne], templa, urbes, villas, pagos, omnia denique incendio deuastarunt.

Hungari Germaniam & Italiam uastātes.

Postea Italiam ingreßi, simili crudelitate usi sunt. Erat tum Foroiulij princeps Berengarius, qui collectis ingentibus copiis aduersus Hungaros, quanquam interim parum fœliciter pugnaret, tamen ex ea expeditione tantam existimationē nominis consecutus est, ut postea Cæsarem se uoluerit nominari.

Berengari⁹ Foroiulij princeps.

Rollo 1. dux Normanniæ creatur an. 912.

Ordo Cluniacensis sub regula B. Benedicti in Burgundia inchoatur, ann. Christi 913. Olympiadis 422. an. 3.

Cunradus primus huius nominis, octauus Germanus Cæsar.

Cūradus primus.

ANno Christi 913. Cunradus designatus Cæsar regnauit annos septem. Cæterùm à pon-

à pontifice coronatus non est. Ludouici tertij ex fratre nepos erat, dux Francorum fuit, & nouißimus ex nobilißima posteritate Caroli Magni, id quod ex subscripto Genealogiæ ordine poteris æstimare: quem ideo subiecimus, ut cognoscatur quantis casibus, & quàm uariis uicißitudinibus expositum fuerit regnum Germanorum: id quod legi citra ingentem admirationem non potest. Illud enim ubique videre licet, florere aliquandiu maxima regna in mundo, sed tandem debilitari: & turbulentis motibus misceri, interim diuino tamen fato sic seruari, ut non prorsus intereant. Ludouicus tertius nullum filium reliquit, ideóque Franci & Saxones pariter contendebant Othonem Saxonum ducem Cæsarem designare: uerùm restitit optimus princeps, nolens eam ignominiam generosißimæ stirpi Caroli inferri. Proinde Cunradum Francorum ducem Cæsarem creandũ consuluit. Itaque succeßit Cũradus in Imperio, sed in maiore autoritate Otho erat uiuẽte Cunrado, plura quoque negotia in Imperio confecit, interim tamen summa fide & integritate usus est erga Cunradum Cæsarem. Otho Saxonum dux.

Interea autem dux Foroiulianus Berengarius Imperatoris sibi nõmen usurpabat in Berengarius.

Italia, instigauitq; Hungaros ut iterum Germaniã depopularentur: sed hos superauit Cũradus præsidio Othonis ducis.

Porrò mortuo Othone timebat fortasse Cũradus Cæsar, ne Othonis filius Henricus Auceps potentia nimium cresceret: itaque subtraxit partem illorũ quæ Othoni patri antea concesserat. Et cùm id ægerrimè ferret Henricus, conatus est Cæsar per insidias eum opprimere: & ad id perficiendum subornatus est Moguntinus Episcopus. Sed insidiæ patefactæ sunt: tũ uerò vehementer commotus Henricus ad suos rediit, & ea omnia eripuit Moguntino præsuli, quæ eius ditioni in Thuringia atque in Hessia subiecta erant. Hinc uerò ingens bellũ inter Francos & Saxones ortum est.

Henricus Auceps.

Cæterùm moriturus iam Cunradus, accersito ad se fratre suo duce Ebrardo, mãdauit ut imperiale diadema ad Henricum Saxonũ ducem deferret: nam hunc existimabat dignissimum Imperij administratione. Hortatus quoque est Ebrardum principem summa diligentia, ut bello quod aduersus Henricũ Saxonem susceperat finem imponeret, ne Franci superstites adhuc è stirpe prorsus interirent: nã satis considerare se, fortunari res Henrici diuinitus. Consilio huic paruit Ebrardus dux vltro,

&

& translata ad Henricum corona, & firmata utrinque pace, fidum se postea Henrico præbuit. Atque hac occasione contigit ut Imperiũ à Caroli posteris ad Saxones sit translatum. Imperiũ ad Saxones translatum.

Genealogia Caroli Magni.

CArolus Magnus, Imperator. Eius filius Ludouicus Pius, Imperator.

Ludouici filij tres fuerunt. Ludouicus Germanicus, Lotarius Imperator, Carolus Caluus.

Ludouicus Germanicus Alemaniã habuit, & Bohemos subegit. Huius filij fuerunt Ludouicus, & Carolus Crassus, qui Caluo Imperium eripuit, & Carolomanus.

Carolomani filius erat Arnolphus, qui post Crassum imperauit.

Arnolphi filij, Ludouicus tertius Cæsar, & Cunradus.

Cunradi filij fuerunt, Ebrardus, cuius posteri sunt Francorum principes, & Cunradus postremus in hac progenie Cæsar.

Lotarius Imperator Lotaringiam & Italiam habuit. Carolus Caluus Galliæ Rex fuit, & eius filius Ludouicus Balbus patri in regnum successit.

Ludouicus 2. Imperator Saracenos ex Italia propulsauit. Post eũ uoluit Papa Imperium

ad Gallos in Caluũ trãsferre, sed filij Ludouici Germanici Imperiũ Germanis restituerunt.

Non multò post & Galliæ regnum à posteritate Caroli trãslatum est. Vsque adeò in humanis rebus nihil in suo statu perpetuò firmũ persistit, ut uel summorum heroum progenies nunc in altum elatas florere, nunc rursus in imum deiectas frangi & debilitari dicas.

Post Sergiũ factus est 124. P. ANASTASIVS 3. anno 914, sedit an. 2. mens. 2.

Post Anastasium 3. factus est 125. Pont. LANDO Romanus, ann. 916. sedit menses 6. dies 21.

Landoni successit IOANNES XI. Romanus, Sergij P. & Maroziæ ex adulterio filius, spiritus magis militares quàm religioni deditos gerens. sedit annos 13. mens. 2.

Circa hæc tempora Saraceni Aphricam, Calabriam, Apuliam, Beneuentum, & alia loca occupant: quos Ioãnes papa auxilio Hẽrici Imperatoris (de quo mox) & Italorum ac Landolphi ducis Beneuentanorum uicit.

Henricus primus Auceps cognominatus, 9. Germanus Cęsar.

Hẽricus primus.

ANno Christi 920. Cesar factus Henricus primus Auceps dictus, Saxoniæ princeps,

ceps, regnauit annos octodecim. A pontifice Maximo coronatus non est, neque in Italiam perrexit, tametsi interim duo in Italia Imperatoris sibi nomen usurpabant, & per tumultus concertatione facta aliquoties inter se iusto exercitu pugnabant. Etenim plus satis negotij habuit in Germania Henricus, quam optimus princeps pro singulari prudentia sua summo studio pacauit, & excellentiorem reddere conatus est.

Porrò Germanicum regnum nunquam ferè caruit seditiosis tumultibus, nunquam propemodū designat⁹ Cæsar est sine seditione quorundam principum, qui Imperatoris nomē rapere vellent. Interim tamē semper adfuit Deus ritè uocatis Cæsaribus, & tutatus est legitimi Imperij autoritatem, & vindicatum est in seditiosos. Dux Bauariæ Arnoldus infestis armis opposuit se Hērico: qui arcendæ iniuriæ causa profectus est cum instructis copiis aduersus Bauaros, sed nihil hostiliter tentans, postulauit Arnoldum ducem ad colloquium familiare. cōtulit cum eo sermones, & monuit seriò, imperij maiestatem à Deo donari. quòd si reliquorum principum suffragiis Cæsar eligeretur, tum se vltro cessurum, & sub eius ditionem submittere se primum omnium paratum esse. Retulit

hæc Arnoldus dux ad suos, à quibus respõsum est: Videri palàm à Salomone uerissimè dictum
Prou. 8. esse de sapientia: Per me reges dominantur. Et cùm appareat satis sapientia & comitate summa præditum esse Henricum, Deum haud dubie adesse ei: proinde ab inceptis porrò desisteret, neque moliretur amplius aliquid in Henricum. Quieuit itaque dux Arnoldus, & sine cæde suorum ultro paruit. Quis, quæso, non diceret hos principes Germanos minimè Barbaros fuisse, sed uerè heroica sapientia & humanitate summa præditos? Quin & illud scri-
Visio S. Vdalrici. ptum reperitur, Sãcto Vdalrico uisionis phantasma de duce Bauariæ obuersatum. ostensum enim à Deo ducem gladium capulo carentem habere: quo significabatur, non usurum ducem gladio, hoc est, Imperium retinere nõ posse. Itaque monuit principem, ne quid imprudenter tentaret.

Res gestæ Henrici primi. Postea ab Henrico Brandeburgum captum est: & subacti Vandali ad mare vsque, Christianæ fidei professionem sumpserunt.

Pragensem urbem obsedit, & Bohemos Imperij legibus subiecit.

Inde uerò quadraginta millia Hungarorum apud Mersburgũ prostrauit, unde & ingentem sui timorem ac existimationem apud

nationes

nationes exteras sibi cōciliauit, et toti Germaniæ summam tranquillitatem peperit. Lotaringiæ terram Germaniæ regno restituit, & à Rudolpho Burgundionum rege lanceam illam qua Christus perfossus est, consecutus est, quam olim habuerat Constantinus.

Henricus Auceps morti iam proximus successorem in Imperio constituit Othonem filium suum, ne quod dissidium de possessione Imperij post suam mortem posset exoriri.

Ann. 924. Adelstanus Eduardi Anglorum regis filius nothus, Scotos, deuicto Constantino eorum rege, in sua uerba iurare cogit & Northumbria potitus, totius insulæ fit monarcha.

Anno 929. Ludouicus Caroli Simplicis Francorum Regis filius, post aduersam patris fortunam à Roberto Parisiorum comite apud Peronam in carcere necati cum Edgina matre, quæ aliis Oginia dicitur, quæ Eduardi 7. Anglorum regis filia erat, in Angliam ad Athelstanum auunculum confugit. Attamen inde pòst paulò in patriam reuersus, Lauduni 13. Cal. Iunij Rex Francorum consecratur.

Ioanni XI. successit 127. Papa LEO *sextus, anno 930. seditq; mens. 7. dies 15.*

Leonis 6. successit 128. P. STEPHANVS

ſeptimus,an.931. ſeditque an.2.menſ.1. Bohemi hoc pontifice cum duce ſuo Spireneo Chriſtiani fiunt.

Stephanū VII. *ſecutus eſt* 129. P. IOANNES XI. *anno 933. ſeditque ann. 4. menſ. 10. Hoc pōtifice apud Genuam ſanguinis fons largiſſimè fluxit, futuræ magnæ calamitatis indicium. Nam & Genua à Saracenis ex Aphrica venientibus tum capitur & diripitur, & Hungari Italiam ingreſſi, longè omnia populati ſunt.*

Ioannem XI. *ſecutus eſt* LEO VII. *papa* 130. *ann.938. ſeditque an.3. menſ.6. Hoc Pōtifice Venceſlaus Spirenei Bohemiæ ducis filius à fratre Boleſlao ob regni cupiditatē interemptus, inter ſanctos poſtea adſcribitur.*

Leoni VII. *ſucceſſit* 131. Pontifex STEPHANVS VIII. *Germanus, an.941. qui in ſeditione ciuili vulneribus fœdatus, pudore domi ſe continuit, publico abſtinēs, ſedit an. 3. menſ.4.*

Stephanum VIII. *ſecutus eſt* 132. Pontifex Martinus *tertius.ann. 944. ſedit ann. 3. menſ.6.*

Dira fame & contentionibus multum vexatur Gallia.

Martino 3. *ſucceſſit* 133. Pōtifex AGAPITVS.

TVS 2. anno 947. sedit annos 7. menses 4.

Agapeto successit IOANNES 13. anno 954. seditque an. 8. mens. 3. Hoc pontifice multa prodigia in Italia apparuerunt. Nam & lapis miræ magnitudinis de cœlo cecidit, sæuiēte uentorum atque imbriū procella, & in uestibus multorum signum crucis ac quidē cruētæ apparuit. Portenta calamitatem prænunciantia, quæ postea superuenit contentionibus pontificis.

Circa hæc tempora Praga Bohemorū cathedralis ecclesia ordinatur.

Anthropomorphitarū hæresis resurgit, qui Deum per omnia humanū corpus nobis simile habere asserebant, quia in eius similitudinem creati sumus. Sozo. li. 8. hist. eccle. ca. 11. Volat.

Otho primus, decimus Germanus Cæsar.

OTho primus cognomine Magnus, Henrici Aucupis filius, auspicatus est regnum suum Anno Christi 938. & imperauit annos 36. Aquisgrani ab Episcopo Moguntinensi imperialem coronam accepit. In initio Imperij Othonis tres ingētes ēt pleni magnis periculis tumultus simul exorti sunt. Motus cōtra Othonem.

Primi tumultus autores fuerunt Ebrar-

Ebrardus Palatin⁹ Gisleber-tus Lota-ringiæ princeps.

dus Palatinus, & Gislebertus Lotaringiæ princeps. Hi, quòd ex posteritate Caroli & Fráncorum erant, contendebant successionis iure Imperium à Saxonibus ad Francos deriuare: & ut conatus illi plus iuris habere uiderentur pertraxerunt ad se Henricum fratrem Othonis natu grandiorem, eo prætextu, quòd etatis nomine ipsi deberetur administratio Imperij, & non Othoni.

Herman-nus Sue-uiæ prin-ceps. Cũradus Franco-rum dux.

Durauit hoc bellum cum Palatino comite Ebrardo & duce Gisleberto annos sex: & plurimæ in eo pugnæ commissæ sunt. Cæsarem secuti sunt Princeps Hermãnus Suenus, & Cũradus Frãcorum dux dictus Cunradus Vuormaciensis Sapiens, Ebrardi nepos. Ab his ultimò pugnatum est contra hostes apud Andernacum conflictu grauissimo: in quo Palatinus Ebrardus occubuit, & dux Gislebertus inter fugiendum in Rheno submersus est. Plenum est horroris exemplum, quo moneri possumus seditionis studium etiã in summis principibus inultum à Deo non relinqui. Cæterùm hic Ebrardus, an is sit de quo diximus antea, qui coronam Henrico Aucupi portarit, certò nõ constat. Nam nostrarum historiarum scriptores, homines rudes & imperiti planè fuerunt illarum rerum, quarum obseruatio in cõtexendis historiis

Vltionis exemplũ.

historiis est necessaria.

Porrò post adeptam hanc uictoriam nondũ sopita contentio erat quam cum Hẽrico fratre habuit Otho Cæsar, & præterea cũ Episcopo Mogũtino. Henricus Mersburgi obsidione cinctus est, sed uidens conatus suos irritos esse, & debilitari sua præsidia, ipse ad Othonẽ Cæsarem supplex uenit, & orans delicti veniam, in gratiam ab Othone est receptus: ac non multò pòst defunctis Bauariæ ducib⁹ sine hærede masculo, donauit Otho Cæsar fratrem suum Hẽricum ducatu Bauarico. Ille autẽ Henricus Cæsar qui Bambergæ sepultus est, huius Henrici ducis ex filio nepos fuit: id quod infrà dicem⁹. Motus secundus.

Postea & Moguntiam obsessam cepit Cæsar, & captus Episcopus est, uerùm intra paucos dies liber dimissus.

Tertius motus cõtra Othonem multos post annos coortus est à ꝓprio eius filio Ludolpho, hac occasione. Otho primùm reginam ex Anglia habuit, Edith appellatam, quæ Magdeburgi sepulta est. ex hac filium Ludolphum susceperat. post huius obitum Burgundici sanguinis reginam duxit: id quod Ludolphus nõ probauit. Cæterùm quid porrò acciderit, incertũ planè est. Nam nostri apud Germanos historiarũ scriptores antiqui nullas ferè res integrè per Motus tertius.

suas caussas & circunstantias expresserunt. Tamen hoc memorant, Salfeldiæ Ludolphum conuentum habuisse, & conspirasse aduersus patrem: & appellant Salfeldiam locum consilii funestum: interim tamen Ludolphus maximos quosque principes huius consilij & conspirationis participes habuit, inter quos Fracorũ quoque dux Cũradus Sapiens fuit. Interea uerò dũ hæc gerũtur, in Italia pater est, qui simul atque reuersus est in Germaniã, Moguntiæ obsedit filiũ: uerũ elapsus Ludolphus Ratisbonã usq; profugit: sed subsequutus pater, Ratisbonã quoq; grauiter obsedit duobus mensibus. Perierunt in ea obsidione homines non pauci, inter quos uel præcipuus fuit dux Bauariæ iunior Arnoldus. Post huius mortẽ pacẽ ultrò expetẽs Ludolphus, nudatis pedib⁹ supplex uenit in cõspectum patris, & humi prouolutus omni cum miseratione admissi peccati cõdonationem postulauit. Itaque receptus est in gratiam patris, & firmissimæ pacis leges constitutæ sunt.

Salfeldia locus cõsiliis funestus.

Nunquam ferè inter Cæsares quisquã uel plures uel periculosiores res habuit atque confecit quàm hic Otho Cæsar, si quid ego possum cõsiderare. Sed interim in illis omnibus (nõ sine fauore Dei) incredibili semper fœlicitate usus est. Nam interea dum geruntur hæc bella, Bohemos

bemos, Hungaros & Francos uicit, præterea & Italiæ statum turbulentum tranquillauit: id quod breuiter indicabimus.

Hungaros apud Augustā urbem ad Lycum fluuium fudit, atque ita debilitauit eorum robur, ut postea Germaniā amplius ingredi nō sint ausi. In hoc cōflictu occubuit Cunradus Sapiens: & Sanctus Vdalricus Augustanus Episcopus in exercitu apud Cæsarem fuit.

Hungari fusi ab Othone.

S. Vdalrichus.

Porrò cùm maximis undique periculis circumueniretur Otho, confidebant Franci facilè se ad suos Imperiū rursus translaturos: sed hic in Othone compertum est, frustra se illi homines opponere, cui Deus est propitius. Othonem circumcingunt hostes innumeri, Bohemi, Franci, Hungari, Itali, Galli: sed horum omnium uiribus uirtus optimi principis frangi & opprimi non potuit. Galli comminabantur ducere in Germaniam tantum exercitum, quantus uisus antea nō fuisset. Ad quæ respondisse Othonem ferunt, inanes eas comminationes parum decere sapientes principes, cùm constet uictoriā & euentum belli in manu Dei esse. Respondit & hoc quoque, ducturum se in Galliam tot pileos stramine contextos, quot nunquam antea uidissent. Et ea de caussa omnes in toto exercitu strammeos pileos ferebāt. quem usque ad Lutetiā

Neminē nocere ei posse, cuī bene vult Deus.

Hugo Galliæ princeps.

Ludouic⁹ restitutus in Galliæ regnum.

Parisiorum perduxit. Nam Hugo princeps in Gallia captum tenebat regem Gallorum dominum suum, & idem statuit Galliam & Imperij quoque dignitatẽ sibi usurpare. Cepit hunc Otho in Parisiensi vrbe, & liberatum regem Ludouicum affinem suum in Galliæ regnũ restituit. Nupta erat Ludouico huic Othonis soror Gerberga. Otho tum Germaniam inferiorem, Lotaringiam & Burgundiam imperio Germanico restituit.

In Italiam quoque sæpißimè per incursionem impetum fecerant Hungari, sed interim Cæsaribus quibusdam ante Othonis tempora tantum negotij fuerat in Germania, ut Italiæ succurrere nõ potuerint. Iam verò extrema necessitate adactis Italiæ principibus ad resistendum Hungaris, contigit ut Berengarius Foroiulianus princeps magnam sibi uirtutis admirationẽ pararet, & postea totius Italiæ regnum sibi usurparet. Et quanquam alij quoque principes propter Italiæ principatum tumultuarentur, tamen potentia excellens alios Berengarius in tertium usque heredẽ Italiam occuparat. is Cæsaris sibi titulũ arrogabat, & summa in Italia crudelitate utebatur. Aduersus huius tyrannidem, opẽ & præsidia quæsierunt Itali apud Othonem. Itaque profectus in

Italiam

Italiam Otho, Longobardiam inuasit, & obtinuit. Berengarius vltronea deditione impetrauit apud Othonem eam gratiam, ut nō pelleretur prorsus ex Italia, sed ducatum possidēdum retineret. Post 12. annos iterum uocatus est Otho in Italiam, ut Italos unà cum clero & pontifice Romano ex tyrannide Berēgarij uindicaret: quod & strenuè perfecit. Nam ubi iterum uenisset in Italiam, Berengarium & filium Albertum captos relegauit propter perfidiam, patrem unà cum coniuge Bambergam, ubi & totam uitam suam transegerunt exules: filium uerò Bizantium. In hac expeditione Romam ingressus Otho à Ioanne 12. est coronatus. Otho hic primus est Imperator qui Pontifici iuramentum præstitit, cuius forma extat 63. dist. capit. Tibi Domino Ioanni.

Berengarius Othoni se dedidit.

Otho primus pontifici iuramentum præstat.

Posteà uerò secundò reuersus est Otho Romam, ut Papam Ioannem corriperet, quòd plurimorum criminum reus ageretur, proinde sceleris sui cōscius sibi pontifex, ob metum Othonis profugit, & in locum eius suffectus est Papa Leo octauus. Cæterùm post abitionē Othonis reuersus Ioannes Romam, eiecit Leonē. Leo ad Imperatorem profugit. Sed prudentissimus Cæsar summa industria usus, ne schismatis oc-

casionem daret, permisit papatu fungi Ioannē, donec uiueret: cæterùm mortuo Ioanne, Leonē ut legitimè creatum pontificem, restitui cupiebat: uerùm id noluerunt ratum habere Romani, qui repudiato Leone, alium quendam Benedictum Romanum ex diacono pontificem elegerunt in odium Cæsaris, qui sedit mens. 6. dies 5. Tū uerò rediens Otho Papæ possesiones inuasit, & magnam ubique cladem intulit. Obsedit etiam urbem Romā, donec ciues fame ac egestate coacti Othoni portas aperuerūt. obtruncatis tum multis Romanis, & relegatis cōsulibus, restituit Leonē. Leo in eius ingratiā potestatem eligendi pontificem, Imperatori cōfirmauit, sedit an. 1. mens. 4. Otho pacatis reb⁹ reuersus est in Germaniam, ducto secum Benedicto, qui Hamburgi seruatus est.

Tertiò Romam profectus Otho Saracenos & Græcos ex ultimis Italiæ partibus fugauit: tum filium suum Othonem Imperij consortem electum, adductum secum iussit coronari, eique Cæsaris Constantinopolitani filiam reginam in matrimonium tradi curauit.

Ex his omnibus facilè æstimari potest & hunc Othonem etiam ex illis heroibus extitisse unum, quos ad procumbente statum orbis reparandū subinde donauit Deus. Collapsum enim Impe-

Imperium Romanũ erexit, & totam Europã pacatam reddidit: tutatus est suo præsidio totã Italiam & Germaniam: Hungaros & Gallos domuit. Breuiter, Imperij maiestate suo pristino nitori restituit, & in statũ decẽtissimũ redegit: postea in summa trãquillitate Quedelburgi moritur. Memoriæ etiam proditum est, reperisse eum primum argenti fodinas in Misnia. Contulit præterea multa beneficia Ecclesiæ ad conseruandam religionem, & prouehendã doctrinam pietatis: ob quam etiam causam non parum multos Episcopatus constituit, ut Magdeburgi, Misniæ, Brandeburgi, Mersburgi, & Citizæ. Ordinationes etiam quasdam ciuiles instituit, inter quas & illam de successione nepotum in hæreditate, parentum loco.

Argẽti fodinæ in Misnia.

Circa hæc tempora Abdaram Saracenus rex Hispaniæ à Radamiro rege Galitiæ Christiano prælio superatur. Luith. lib. 5. cap. 1.

Edmũdus Angliæ rex anno Christi 945. à latrone quodam confossus perit. Georg. Lt.

Edegarus Angliæ rex Ludouallo Vuallorũ regulo tricenos lupos quotannis imperat tributi nomine, anno 959.

Leoni VIII. pontifici successit Pont. 137. IOANNES XIIII. anno 965. sedit ann. 7. mens. 11. Ab hoc Otho secundus Imperij

corona donatus est.

OTHO SECVNDVS huius nominis Cæsar Germanus. XI.

Otho secundus. *ANno Christi 974. Otho secũdus regnauit post obitum patris annos decem, & aduersus hunc exortus tumultus est. Nam cognatus eius Henricus Bauariæ dux imperium* Henricus Bauariæ dux. *affectabat. Non est is Henricus frater Othonis primi, de quo suprà dictum est, qui conspiratione facta insurrexit in fratrem Othonis, & postea reconciliatus Cæsari, Bauarorum ducatum adeptus est (nam primus hic Saxonici sanguinis Dux Bauariæ, an. 15. ante Othonem in fata concessit) uerùm huius primi Henrici filius est Henricus is qui Othoni secũdo sese opposuit, sed hunc studentem nouis rebus, statim armis domuit Otho.*

Posteà Galli apud Aquisgranum inopinatò Cæsarem oppresserunt, & uix elapsus est ex eorum insidiis. Verùm exercitu reparato, Galliam ingressus Otho, Parisios usque depopula- Galli domiti ab Othone 2. *tur omnia, & ad pacem poscendam cogit Gallos, qui iureiurando se tum astrinxerunt, quòd postea Lotaringiam sibi amplius non essent asserturi.*

Porrò

Porrò pacata Germania, profect⁹ est in Italiam, ubi in Apulia cum Græcis & Saracenis congressus, uicto suo exercitu, ipse inter fugiendum à nautis captus est. Verùm cùm ob Græcæ linguæ cognitionem ignotus esset nautis, neque haberetur princeps Germanus, facilè pecunia ab hostibus se redemit: & Romam reuersus, pro ueteri suo more imperium administrauit. Ferunt ab Italis ueneno necatum, propter seueritatem duriorem qua in imperio susus est.

Ioanni XIIII. successit 138. P. BENEDICTVS 6. Romanus an. 973. an. I. mens. 6. Is à Cynthio Romano ciue captus, in Adriana mole (quæ nunc sancti Angeli arx uocatur) inclusus, uel strangulatur, uel fame moritur.

Huic successit 139. P. DONVS 2. Romanus, anno I. sedit.

Hoc pontifice Eduardus primus rex Angliæ à uenatione domum rediens, Alfredæ nouercæ insidiis occiditur, & sanctorum martyrum catalogo adscribitur.

Dono successit 140. P. BONIFACIVS 7. anno 976. sedit mens. 7. dies 5. Nam bonorum conspiratione coactus relinquere urbem, preciosissima quæque è basilica D. Petri subtra

hens, Constantinopolim profugit, ac deinde paulò pòst turpiter uitam finiuit.

Anno 978. Etheldred' Eduardi primi regis Angliæ frater consanguineus, dum baptizaretur infans, sacro fonte uentris solutione fœdato, insuper & Dunstani Cantuariensis archiepiscopi prædictione, calamitosi principatus omina prætulit. Nam anno pòst duodecimo Daci hostiliter Angliam inuadunt, & sibi tributariam faciunt. Poly. Georg. Li.

Bonifacio VII. successit 141. Pontifex BENEDICTVS VII. Romanus an. 977. sedit an. 8, mens. 6. Huius temporibus Cæsar factus est Otho tertius.

Benedicto VII. successit 142. P. IOANNES XIIII. an. 983. Is capt' est à Bonifacij patre, quòd non consensisset in electionem Bonifacij, & in carcere mortuus est mense pontificatus VIII.

Ioannem 15. secutus est IOANNES XV. patre Leone presbytero natus, in ordine 143. Is clericos exosus, uicißim ipse illis inuisus erat, quòd diuina humanáque omnia cognatis & affinibus largiretur, posthabito Dei honore, & Romanæ sedis dignitate.

Cometes hoc tempore apparet, quem fames, pestis ac terræmotus subsequuntur, quo terræ-

terræmotu Beneuentum & Capua concussæ sunt.

Pontifex cùm malè sederet, octauo tandem mense strangulatur.

Ioannem 16. secutus est P.144. IOANNES XVII. anno 985. sedit an.10.mens.6. Hic à Crescentio Consule Romano imperium urbis sibi uendicare conante pulsus, opem ab Othone Imperatore dum quæreret, à Crescentio reuocatus, & reuerenter receptus est. Plat.

OTHO TERTIVS HVius nominis, Cæsar Germanus. XII.

ANno Christi 984. Otho tertius imperauit post mortem sui patris, annos 19. Aetate puer erat, uix dum annum duodecimum egressus cùm moreretur pater. proinde Henricus Bauariæ Dux, cognatus Othonis huius, seruandum eum Romæ curauit, & iterum cœpit Imperij possessionem sibi usurpare. Itali plerique Crescentium principem quendā Romanū admodū potentē declarandū Cæsarē suadebāt, ut Imperialis maiestas ad Italos reduceretur iterū. Sed fideles erga suū dominū Germani principes, reuocatum ab Henrico iuniorem Othonem, cōmunibus omnium suffragijs Cæsa- Otho 3. Germanorum fidelitas erga

dominum rem designarunt, id quod & consensu suo ratum asseruit Benedictus pontifex maximus.

suum.

Primum bellum gessit contra Gallos, qui præstiti iurisiurandi obliti, iterum Lotaringiã inuadebant, captis etiam urbibus aliquot: sed repulsis Gallis Otho retinuit Lotaringiam.

Crescentij Principis Romani suppliciũ ob adfectatũ Imperium.

Interea temporis Crescentius, sub titulo cõsulatus Romæ usurpato sibi imperiali nomine, summam crudelitatem in Italia exercuit. Itaq; ingẽtibus copiis accinctus Romã uenit Otho, & captum Crescentium, oculis erutis, naso & auribus truncatis, retrorsum asino imposuit, ẽt spectaculi loco per urbem Romam circumuectũ suspendi mandauit.

Anno 987. Concilium Remense celebratur contra Ludouicum Galliæ regem Caroli Magni stirpis ultimum. Inde stemma Franciæ ad Hugonem Capetum delatum, qui primus Gallus Gallorum rex est creatus, an. 988. præfuitque rebus ui & armis an. 9. neque diademate neque insignibus regiis usus.

DE ORIGINE ET INstitutione Principum Electorum in Germania.

DE septem uiris, & primariis Heptarchis, qui sibi deligendi Imperatoris Romani

Germa-

Germanicique partes nunc sumunt, nihil penitus, ne uerbo quidem uno, neque Hermãnus, neque Romerius, *neque* Segibert⁹, *neque* Otto *noster, Guntherús ve poeta, & cæteri quique proximi horum temporum grauißimi diligentißimique scriptores, ullam mentionem faciũt: profectò non omißuri tantam rem, si uti nostro seculo sunt, illa tempestate principes illi, constituendi Cæsaris legem ac prærogatiuam accepissent. Res aliter est: nempè longo post tempore instituta, filios semper parentibus, proximos sanguine, & affinitate, in demortuorum locũ succeßisse, ab omnibus communiter* Ducibus, Dynastis, Satrapis, Episcopis, Præsulibus, *ciuibus, populo* Italiæ, Galliæ, Germaniæ *designatum esse rectorem, usus tum rerum magister indicat.* Ego *illos demum post fata* Friderici *secũdi institutos & à* Gregorio *decimo* Pont. Max. *confirmatos esse compertum habeo.* Ex Ioan. *Auentino in Annalibus* Boiorum *lib.* 5.

Onuphrius Panuinius *Veronensis, in eo libro doctißimo, quem de* Comitiis Imperatoriis *inscripsit, hanc septem* Imperij Electorum *originem multis argumentis contra communem opinionem, proximè ad* Ioannis Auentini *sententiam, quando primùm usurpari cœpta sit, demonstrare conatur.*

Otho tertius mirabilia mũdi uocat⁹.

OTho iam natus annos uigintiocto, cùm ea esset ingenij promptitudine præditus, ut ob singularẽ prudentiam vulgò appellatus sit Mirabilia mundi, & cognitæ iam essent Saxonibus (hominibus promptis & uehemẽtibus) fallaces technæ Gallorum, animaduersumque esset ingentes & periculosos motus & contra Cæsares, & alioqui in Repub. excitari per Romanos Pontifices, Brunonem Saxonem cognatum suum Pontificem creauit in ordine 145. qui post adeptum papatum Gregorius quintus est appellatus. ab hoc coronam Imperij accepit Otho tertius. Verùm ubi consideraret sapientissimus Cæsar perpetuò æstuare Gallos & Italos transferendæ Imperialis Maiestatis cupiditate à Germanis, & inter Germanos quoque propter electionem nunquam dissensiones defuisse apud maiores suos, interim tamen tam potentem monarchiam in primis necessariã Christiano orbi ad tutandum Romanum pontificem, & Italiæ libertatem, denique ad conseruandam concordiam religionis in tota Europa, uerùm hanc ipsam monarchiam diu nõ posse durare stabilem, nisi & peculiaris cuiusdam & potentissimæ nationis subsidio perpetuò firmata consisteret: tãdem suffragatione & ope pontificis Gregorij

Bruno Pontifex, Saxo.

gorij (qui quia Germanus erat, adeóq; Saxonici sanguinis, in re tã necessaria facilè annuit) tulit sanctionem principum Electorum in deligendo Cæsare. Atque ut concordia seruaretur in electione, religionis causa, inter sacri ordinis præsules, & principes reliquos, delegata est ea autoritas constituendi Romanum Cæsarem, septem Germaniæ primariis principibus, Moguntino, Agrippinensi, & Treuirensi archiepiscopis. Additi his sunt, princeps Bohemiæ (nam tum regem adhuc Bohemia nõ habebat) comes Palatinus Rheni, dux Saxoniæ, Marchio Brãdemburgensis. Equidem miror, qua de causa tã sublimis dignitas commissa non sit principibus aliis, qui tum temporis multo potentiores fuerunt, utpote Bauariæ, Sueuorum & Francorum Ducibus, & præsertim Bauariæ duci, qui præter alios proximus tum erat cognatus Othonis, & amplitudine ditionis potẽtissim⁹. Nam Bauariam & Austriam usque ad Aquileiam subiectam habebat, quã Henricus Othonis primi frater uicerat. Quin etiam Sueuorũ dux affinitate proximus erat Othoni cæsari. Etenim Sueuiæ dux Hermanus sub Othone primo, cùm non haberet hæredem masculũ, tradidit in matrimoniũ filiam suã Ludolfo primi Othonis filio, aduersus quẽ bellũ gesserat Otho

Electio quibus delegata prĩcipibus.

pater. Porrò ab hoc Ludolpho Sueuorum duces ortum habent. Itaque mirum uideri poßit quæ fuerit occasio illius institutionis principũ Electorum sanciendæ. Nostri apud Germanos historiographi adeò omnis iudicij expertes fuisse uidentur, ut illorum lectionis quemque meritò tædere poßit. Ioannes Stabius, D. Maximiliani mathematicus, sæpè mihi narrauit, D. Maximilianũ Cæsarem de imperitia historicorũ Germanorum cõqueri solitum fuisse, quòd tam præclarorum & prudentum principum, quos donasset Deus, res gestas nõ solùm sine ordine conscripsißent, sed corrupißent etiam malè scribendo. Et præceperat memorabiliora quæq; ex omnibus historicis decerpta, ordine quodam in compendiosa Chronica digeri, id quod haud dubiè fuisset factum, si aut diutius uixisset, aut non præ grauiorum rerum solicitudine prætermißisset prudentißimus Imperator.

Historici Germani imperiti.

Ioannes Stabius mathematicus.

Ego uerò quãquã temerarius uideri queã, si quid mihi uideatur, subiecero, tamen indicabo quibus ego adducar coniecturis, ut certi aliquid pronunciem de re tanta.

Bohemia. Bohemia haud dubiè propter situs conuenientiam, & quòd natura est munita, in ius electionis uenit.

Saxonia. Saxonibus Saxonici sanguinis princeps

Otho

Otho meritò eum honorem detulit: nam & po tentia alioqui tum longè maximus fuit Ducatus Saxonicus.

Brandemburgum tenuerunt tunc Saxonici quoque principes, cognati Cæsaris, & facilis coniectura est fauisse Othonem impensius hisce regionibus, quàm ducatibus reliquis. Brãdemburgum.

Palatinatui existimo contigisse hãc prærogatiuam electionis præ aliis principatibus, nõ alia occasione, quàm ut is honos haberetur Caroli posteris, ut decus hoc non apud Saxones tantùm esset, sed pars quoque eius ad Frãcos trãsmitteretur, quandoquidem erant Palatini Comites sub id tempus ex genere Caroli Magni. Palatin⁹.

Cæterùm quantas laudes mereatur ordinatio hæc de institutis Electoribus principibus, id nunc pro eius ordinis dignitate commemorare non possum. Res ipsa testatur quãtam vtilitatem attulerit. Nam hac ordinatione durauit Imperium supra quingentos annos in Germania. Est præterea in humanis reb⁹ nihil neque melius neque salutarius illis consiliis & institutis, quib⁹ occasio præciditur subinde mutandi gubernationem Imperiorum: id quod ex benignitate Dei per hanc ipsam sanctionem de Electoribus factum esse constat. Hac ratio- Electorũ Principũ utilitas.

ne prospectum est Imperio, quo minus insidiosæ & clãcularię cõspirationes papæ cũ Italis aut Gallis successerint, qui à Germanis imperij celsitudinem aliò conati sunt sæpenumero transferre. Et habet Cæsar plus præsidij à principibus, quando eorum consensu eligitur: & minus concertationis exoriri potest propter electionem, cùm primariorum principum uota in unũ aliquem cõsentiunt. Preterea cũ maiestas Imperij ad multos simul Principes relegata sit, sperari potest & firmiorem & diuturniorem fore Imperij statum, quã si in unius alicuius sanguinis successione hæreret. Omnia hæc eò faciũt, ne qua magna cõtentio electionis gratia exoriatur, atque adeò ut Occidentalis imperij caput certo in loco existat, idq; ut religionis concordia & publica tranquillitas per totum hoc Occidentale regnũ sub certo capite cõseruetur. Olim Athenienses suam ordinationẽ de Areopagitis, & Lacedæmonijs item sua statuta de Ephoris, immodicis laudibus uexerũt, & iure quidem: nam illis Respublicæ ipsorum multo tempore firmæ permanserunt. Verum enimuero hæc sanctio Othonis de Electoribus constitutis, ut multo utilior est, ita longè maiorem laudem & prædicationem meretur, ut pote per quam nõ in una aut altera urbe seu regione,

ne, sed in toto Occidente stabilitas imperij, & constans religio multis annis sunt conseruatæ. Et debent electores principes hanc suam prærogatiuam meritò maximi reputare, primùm omnis Christiani orbis causa, quòd apud eos hæc celsitudo reposita est. sunt enim illi ueluti firmum caput, quo perpetuò totum hoc Occidẽtale regnum retinetur & compingitur (nam ipsissima radix dici possunt, ex qua semper Cesares enasci oportet) deinde quòd in hac uita, nulla illis potest eminentior dignitas contingere, quã quòd ea autoritas illis legitimè data est, quæ omnium regum ac principum sublimitatẽ multis partibus exuperat. Proinde hæc ipsa ordinatio, summum profectò donum & ordinatio Dei censeri debet, quare & maximi eam facere, & synceram conseruare oportet, ne qua detur occasio, ordinationis adeò piæ & salutaris, imò pulcherrimæ harmoniæ, in hac uita dissoluendæ. apud illos enim consistit summa Romani Imperij: ideóque distractis Electoribus, & regnum deficere, & non longè extremi iudicij diem abesse necesse est. Nam sub hoc imperio mundus finem habiturus est. Scriptum reperitur, institutionem principum Electorum factam Anno Christi 1002. Anno Mundi 4963. Anno Romæ 1753. Anno 201. postea-

ronationem Caroli Magni.

Constituta hac ordinatione Itali uarios tumultus concitarunt aduersus Othonem tertiū. Stuhebant enim subinde nouis rebus contra Cæsares, neque unquā materia tumultuū deerat. Expulso itaque per seditionem Gregorio (cum absens in Germania esset Otho) suffecerunt in eius locum Ioannem quendam Placentinum, hoc nomine XVII. *in ordine* 146. *Sed magna ui reuersus Romam Otho restituit Gregorium* V. *cognatum suum, & Ioannem effossis prius oculis, & pontificatu malè usurpato & uita priuauit. Verùm cùm Romæ diututus in tot insidiis esse non posset, dum proficiscitur in Germaniā, misso per insidias ueneno à Crescentij uxore necatus est, an. ætatis suæ* 30. *Augustæ sepultus est.*

Gregorio V. *successit* 147. P. *Syluester secundus, Aquitan⁹ Gallus, Gilbertus antea uocat⁹, magus, qui ambitione & diabolica dominandi cupiditate incensus, largitione primò quidem archidiaconatum Remensem, inde Rauennatem adeptus, Pontificatum postremò maiore conatu adiuuante diabolo consecutus est, hac tamē lege, ut post mortem illius totus esset cuius fraudibus tantam dignitatem adeptus erat. Nam cùm Gilbertus regnādi cupid⁹ diabolum*

bolū sciscitaretur quandiu in pontificatu victurus esset: respondit humani generis hostis ambiguè (vt solet) Si non attigeris Hierusalem, diu vives. Dum itaque pontificatus sui anno 4. mense 1. die 10. in basilica S. crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, fato moriturum se statim cognouit: unde pœnitentia motus, & errorem suum coram populo fassus, omnes primò posthabita ambitione & diabolicis fraudib⁹, ad bene & sanctè uiuendum adhortatus est: deinde uerò unūquēque rogauit ut post mortē truncū corporis sui laceri & disiecti (quemadmodum merebatur) bigæ superimponerent, eóq; loci sepelirent, quò sponte ab equis uectum foret. Ferunt itaque Dei nutu & prouidētia (ut scelerati sciant apud Deum locū ueniæ sibi relictum esse si in uita aliquando pœnituerint) equos ipsos sponte ad Lateranensem basilicam peruenisse, eoq́ue loci sepultum eius corpus fuisse. Præterea tam ex collisione ossium eius quā ex sudore ipsius sepulchri, uel humectatione potius, deinceps morituri pōtificis signa & quidem manifestissima colligi: idq́; ipsius sepulchri epitaphium indicare. Quæ uerâne sint, an secus, viderint pontifices ipsi ad quos pertinet. Plat.

Syluestrum secutus est IOANNES. 18.

pontifex 148. *anno* 1001. *sedet menses* 4. *dies* 20. *Huic quidam festum animarum attribuunt.* Volat. *Huius temporibus horribili aspectu* Cometes *apparuit uersus meridiē, quem non minor fames quàm pestis secuta est.*

Stephanus uir fortissimus Hungariæ *regnū auspicatur.* Mich. Rit. *lib.* 2. *Hunc regem* S. Adelbertus *præsul* Pragensis *cum populo Christianos reddit, & tandem in* Prussia *martyrio coronatur.* Volat.

Robertus Galliæ *rex literatus ac pius religionis gratia* Romam *petit.* Io. Til.

Henricus Burgundiæ *dux, cum liberos nullos haberet, ducatum suum* Regi Gallorum *moriens testamento legat.* Io. Til.

Ioanne XVIII. *mortuo successit* P. Ioānes XIX. Romanus *in ordine* 149. *anno* 1002. *sedit an.* 4. *menses* 4.

Ioannem XIX. *secutus est* P. 150. *anno* 1007. SERGIVS *quartus* Romanus, *uir bonus & probus, qui* Ecclesiam *rexit annos* 2. *dies* 15.

Sergium quartum secutus est 151. Pont. BENEDICTVS 8. Tusculanus *anno* 1010. *sedit an.* 11. *mens.* 1. *Hic* Henricum *secundum diademate redimiuit.*

Benedictus post mortem in solitudine episco-

copo cuidam apparuisse dicitur nigro equo insidens, rogatúsque cur mortuus equo nigro ueheretur, defoßi ab se thesauri locum monstrasse, rogasséque hominem ut effossas eas pecunias pauperibus suo nomine erogaret. nam quæ antea de suis facultatibus datæ essent eleemosynæ, nihil ei profuisse, quia ex rapinis partæ essent. Plat.

Circa hæc tempora tanta peste laboratum est, ut plures mortui quàm superstites sint habiti: quam quidem calamitatem in Lotaringia *fons saluberrimæ aquæ indicauit in sanguinem tum uersus.* Plat.

Henricus Secundus Bauarus dictus Claudus, Cæsar Germanus. XIII.

ANno Christi 1003. *delectus* Cæsar *est* Henricus *huius nominis secundus,* Bauariæ *dux.* Antea *diximus, ab* Othone *primo,* Henrico *fratri suo* Bauaricum Ducatum *donatum esse.* Illius *autem* Henrici *nepotem ex filio hunc* Henricum Cæsarem *fuisse arbitror.*Nam Henricus *frater* Othonis *primi, annos quindecim ante* Othonis *obitum in fata concesserat.* Ea *autem negligentia apud nostros historicos fuit, ut ex illorum monumētis*

pro certo adfirmare non queam, an Henrici illius filius, aut ex filio nepos eius fuerit. Illud *certè mirum uidetur, ne Canonicis quidem Bãbergensis Ecclesiæ genealogiam fundatoris sui certò compertam esse.*

Henrici secũdi res gestæ. Primus hic est Electorum principum suffragiis designatus Cæsar, & imperauit annos 22. Prudentia & insignibus uictoriis clarus, multa & ingentia bella mirabili fœlicitate gessit. Principiò Bohemos & Vandalos bello fatigatos, tributarios & subditos sibi fecit. Metas & Gandauum obsedit, uicit & Lotaringiam ac Flandriam. In Italia aduersus Saracenos pugnauit, & expulit eos ex omni Italia. Victor tum coronatus est Romæ à Benedicto 8.

Stephan⁹ Hungaro rum rex. Hungaros ad Christianã fidem pertraxit, & Stephano Hungarorum regi sororem in matrimoniũ tradidit. Ipse cum vxore Cunegunda castè ac piè uiuit, Germaniam templis & priuilegiis ornat. Antè obitum suum legitimo suffragio Electorum, Cunradum Francum secundum huius nominis, Cæsarem dixit. Episcopatus Bambergensis fundator, Bambergæ sepultus est, & ob uitæ innocentiam & præclara merita in sanctorum catalogum relatus.

Anno 1012. Turcæ gens bellicosa Hierosolyma capiunt. Blond. 3. Deca. 3.

Sara-

Saraceni à Græcis & Venetis in Italia uincuntur. Blond.3.

Ethelredo Rege Anglo ocio ac luxui addicto, & grauioribus tributis atque rapinis populum uexante, Daci Suenone Rege Angliam inuadunt. Ethelredus, accepta magna suorum clade, de reliqua fortuna desperans, ad Ricardum Normannorum ducem, cuius sororem in uxorem habebat, cum Alfredo & Eduardo liberis in Galliam cõfugit. Sueno Dacorũ Rex totius Angliæ imperio potitur, ac post eum posteri annis. 30.

Sueno Rex, purgatis prioris vitæ facinoribus, & Dacis ad Christianam fidem tum primùm receptis, in Anglia obiit, Canuto filio regni successore relicto, sepultus Eboraci. Ethelredus Rex mortuo Suenone in Angliã rediit, & anno pòst moritur. Eius filius Edmundus, ferreum latus dictus, post diutinam concertationem cum Canuto Suenonis filio regnum diuidit, ac paulò pòst Edrici Equitis proditione interficitur. Edmundus & Eduardus eius liberi à Canuto in Pannoniam relegantur. Itaque ann. 1017. Canutus Daciæ Noruegiæ & Angliæ Rex ab Aluredo Cantuariensi archiepiscopo sacratur.

Ordo Camaldulensis inchoatur, an 1012.

Pestis sæuißima grassatur hoc tempore per totum terrarum orbem. Plat.

Mediolanenses quidam ab Henrico Imperatore exilio mulctati, ordinem Humiliatorum auspicantur, an. 1017. Volat.

Ferdinandus Rex Hispaniæ, Legionis & Castellæ regna primus poßidet. Rit.

Benedictũ 8. secutus est anno 1022. Ioannes XX. pontifex 152. sedet an. 11. nullis antea sacris initiatus, hic Cunradum Imperatorem de quo mox, coronauit.

Cunradus Secundus, Sueuus, Germanus Cæsar. XIIII.

Cunrad⁹ secundus. ANno Christi 1025. Cæsar elect⁹ est Cunradus Francus, qui prope Spiram urbem in Limburgica arce habitauit, & præfuit Imperio annos quindecim. Cæterũ cum sub initiũ sui imperij uideret turbari paßim omnia, effecit ut in consortium Imperij filius suus eligeretur, ne se in Italiam profecto, sine capite certo Imperij subditi inter se tumultuarentur in Germania.

Ernestus Sueuiæ Dux. Ernestus Sueuiæ dux, & Catuli, nam & Catuli item in Sueuia Domini fuerunt, hi inquam rebelles Cæsari fuerunt, sed eos ita compescuit, ut statim sponte parerẽt. Inde in Hungariam

gariam profectus, eius res composuit. Burgundiam & Lugdunum, regnum Arelatense, iterum cepit, & subiectum suo imperio administrauit. Postea Italiam ingressus, Mediolanum obsedit, & Romam ueniēs, à Ioanne uigesimo coronam accepit. Insurgētes sub id tempus aduersus Cunradum Romani, grauiter cæsi sunt à Cæsarianis, & pacatæ sunt res Romanorū. Interea dū hæc in Italia gerūtur, Sueuiæ Dux Ernestus nouos iterum motus cōcitauit, ideoq; in regressu Cunradi ab eo fugatus & cōfossus est. Ducatum donauit Cunradus Hermanno Ernesti fratri. Conditæ sunt ab hoc Cunrado multæ leges, quæ hodie etiam extāt adhuc. Cōcilium sub hoc Cæsare habitum est Triburgi ad Moguntiam. Magnis sumptibus instituit Basilicam Spirensem, in qua sepultus est cum regina sua Gisela.

Giselæ huius magnæ laudes ferūtur. Regina Gisela regina Burgundica. Burgundica fuit ex posteritate Caroli. Maritū primò habuit Ernestum Sueuiæ ducem, ex quo duos filios susceperat, Ernestum, qui pulsus est, & Hermannum. Postea desponsata est in matrimonium Cunrado Cæsari.

Primum omnium hic meminerunt scriptores Marchiæ in Austria, quam tum occupauit Albertus Sueuiæ Dux, frater maioris Er- Marchia ī Austria.

nesti. Neque uerò tum erat adhuc Ducatus Austriæ, sed à Sueuis tenebatur, qui per uim Austriam Hungaris ademerant.

Quin & Comitatus Thuringicus initium accepit temporibus huius Cunradi: nam Gi- Thuringi ci Comitatus initiũ. *selæ cognatus erat Ludouicus Barbatus, ex Caroli genere. Is quia diu in aula uersatus erat, & diligentem operam multis in rebus nauauerat apud Cæsarẽ, factus est Thuringiæ comes. Itaq; Domini Thuringiæ ex Caroli sanguine originem habent.*

Circa hæc tempora, nempe an. 1030. Canutus 1. Rex Angliæ Romam uoti causa petit sedente Ioanne 20. pont. & magna prioris uitæ pœnitentia ductus, anno inde pòst sexto moritur. sepultus Vintoniæ.

An. 1034. Rhodulphus Transiurensis Burgundiæ Rex cùm annos 30. in Burgundionum suorum nutu regnasset, regnum Cunrado 2. S. Henrici Imperatoris filio dat. uerùm Odo Cãpaniæ Comes cùm regnum illud iure hæreditario suum censeret, petere cœpit: quod cùm negatũ esset, armis inuasit. Tunc in duas prouincias Burgundia diuiditur, Ducatum scilicet, & Comitatum, ut pertineret Comitatus ad Imperij ditionem, Ducatus uerò ad regiam Gallicã. Io. Til.

Post

Post Ioannem 20. factus est Papa 153. Benedictus 9 an. 1033. quo fugato, Syluester quidam pecunia pastatum redemit. Porrò reuersus Benedictus, ut factiones concitaret contra Syluestrum, tertio cuidam, qui Gregorius sextus dictus est, uendidit ius suum in pontificatu. Itaque cessit huic Benedictus, sed Syluester contrà ius suum tueri uolebat aduersus Gregorium. Controuersia hæc coegit Cæsarem Henricum Nigrum Romam proficisci, qui tria illa fœdissima monstra meritò suo pontificatu abdicauit, & in sedem papalem Syndegerum Bambergensem Episcopum suffecit, qui dictus est Clemens secundus, 156. Papa, à quo coronatus est Henricus Niger. Is Clemens postquam sedisset menses 9. ueneno sublatus est.

Tres pontifices de pōtificatu concertantes.

Benedictus sedit per interualla annis decē, mensibus quatuor: & post mortem horrenda imagine cuidam apparens, rogatus cur ita appareret, respondit, quia in uita sine lege & ratione uixi, ideo uolēte Deo & Petro cuius sedem omnibus probris fœdaui, simulacrū meum plus feritatis quàm humanitatis in se habet.

Syluester sedit 49. dūtaxat diebus Benedicto factione suorum restituto. Gregorius sedit annos duos, mens. 7. Hic cum & ab aliis quibusdam & à Cardinalibus etiam vulgò ho-

micida, simoniacus, & sanguinarius appellaretur, præ indignatione lethali ægritudine cōtracta, cōuocatos Cardinales moribūdus uerbis castigat, quòd quæ ipse sanctè ac iustè fecisset, ipsi liuore moti reprehenderent. Et ut, inquit, scire poßitis, rectè ne an perperam fecero: ubi mortuus fuero, corpus meum ante fores Ecclesiæ sistite uectibus obseratas: & si diuino nutu aperiantur, censetote me dignum Christiana sepultura: sin secus, corpus meum unà cum anima damnatum quò uolueritis eiicitote. Fecere mandata Cardinales: atque ita portæ coorto graui uento apertæ sunt: & corpus cum admiratione omnium & opinione magnæ sanctitatis intrò latum est.

Circa hæc tempora Cardinalium nomen in usu esse cœpit, unde æstimari potest hanc ipsam dignitatem in Ecclesia uetustiorem non fuisse.

Cardinalium munus seu dignitas statim ab initio nascentis Ecclesiæ in ipsa sede D. Petri ortū accepisse dignoscitur, si illæ primæ olim designationes siue institutiones Presbyterorum atque Diaconorum in Ecclesia sancta Dei rectè diiudicentur. Ornatus uerò & splendor, qui nunc est, paulatim, prout in aliis omnibus fieri quotidie uidem⁹, deinde acceßit. Ac ne quis putet sibi uerba in hac parte dari, legat quæ de

Pontifi-

Pontificibus Max. ante primam Synodum Nicenam scripta sunt, & S.R.E. Cardinales nominatim in Pōtifices summos iam tum euectos nullo negotio deprehendet.

Iam verò cum subinde inciderent grauissimæ contentiones & dissidia ex diuersitate nominum in creando Romano Pontifice, sanctiotorum in creando Romano Pontifice, sanctionem tulit Henricus Niger, ne porrò papa deligeretur sine Cæsaris consensu & confirmatione. Cōstitutio hæc grauiter postea impugnata est à Romanis pōtificibus, adeò etiam ut teterrima bella inde nata sint Henrici 4. & 5. temporibus.

Henricus tertius Niger dictus, Cæsar Germanus XV.

ANno Christi 1040. Hēricus tertius Niger appellatus, imperare cœpit, & regnauit annos decem & septem. Primùm Bohemos bello inuasit, sed ab his Hungarorum præsidio adiutis victus est. Postero anno adeò fatigati sunt bello Bohemi per Henricum, ut princeps Bohemorum necessitate adactus, Ratisbonam venerit, & vltrò se tributarium Cæsari dediderit. Inde Hungariam ingressus per triennium bellum gessit, & captis urbibus aliquot ad pacem poscendam Hungaros com- Henricus tertius.

pulit. Subegit & Lotaringiæ ducem ut pareret imperio. Inde apud Capuam Saracenos vicit. Postea in Germaniam reuersus Synodum habuit Moguntiæ, in qua Leo 10. papa fuit.

Cuno dux Bauariæ. *Dux Bauariæ Cuno, qui post diuum Henricum ducatui præfuit, præsidio & conspiratione Hungarorum fretus, opposuit se Imperatori. conabatur enim hac uia regni possessionem ad se trāsferre, sed uictis à Cæsare Hungaris, explosus Bauariæ dux, totam ætatem suā exul in Hungaria transegit. Bauaria interim sine duce & gubernatore erat.*

Priusquam moreretur Henricus Niger, Hēricum filium annos quinque natum, Cæsarem eligi, & Aquisgrani coronari curauit, ut certum caput Imperij esset, neque turbæ exorirentur propter electionem. Itaque puer sub matris tutela aliquandiu regnauit. Mater Henrici quarti Agnes dicta erat, nata in Pictonum Comitatu in Gallia.

Anno 1042. Canutus secundus Angliæ & Daciæ rex uino & epulis indulgens ad Lambithum uicum in altera Thamesis fluminis ripa prope Londinum, dato inter bibendum ueneno, confestim periit.

Angli Dacorum tyrannidem pertæsi, facto in

in eosdem impetu, duræ seruitutis iugo se eximunt. Daci *ad unũ omnes in Anglia partim deleti, partim eiecti, post annum 30. quam* Sueno Dacorum *primus totius* Angliæ Imperium *est adeptus,* Alfredo Etheldredi *Regis filio, ex* Normannia, *vbi cum* Eduardo *fratre exulabat, à proceribus ad Regnum accersito, eodémque* Godouini Comitis *proditione in itinere interempto,* Eduardo *communi consensu imperium defertur. Is* Enima Normannica *matre genitus,* Gulielmi Normãniæ ducis *opera in regnum restitutus, sanctißima uita & castißimis moribus præditus, uiginti tribus (quot regnauit) annis summa pace usus, regnum optimis institutis atque legibus excoluit: quas leges posteri communes appellarunt: & populus cum à Normannis aliis datis legibus sibi ademptas quereretur, sæpè à suis regibus eas ueluti maxima reip. commoda, armis repetere conati sunt.* Strumam *itèm gutturis uitium, quod nonnulli* Scrophulam *dicunt, solo tactu in quamplurimis sanasse dicitur: quam curationem ad posteros* Angliæ *Reges diuina uirtute quasi hæreditatem emanasse ferunt.* Georg. Li.

Anno 1047. *Gulielmus* Normãnorum *Dux ex illegitimo matrimonio procreatus,* Henri-

co rege Gallo adiuuãte Normãnos suos tumultuantes coercet. Qui in Italiam superatis Alpibus profugerant Normãni, duce Gulielmo Mõtroliensi comite, deinde uiribus paulatim collectis Roberto Viscardo duce in Apuleia & Calabria magnas sibi opes famámque compararunt.

Benedictus 9. Papa horrenda imagine cuidam uisus inquit, Iusto Dei iudicio damnatus sum, quia sine lege uixi. Plat.

Post Clementem factus est 157. Papa Damasus secundus, Bauarus, an. 1048. qui ui papatum occupauit dies 23.

Damaso secundo successit 158. Papa LEO 9. Germanus, vir simplex, sedítque annos 5. menses 2. Is fuit in Concilio Moguntiæ habito, & aliquandiu postea uersatus est apud Henricum Nigrum. Is à Romanis & Imperatore copiis acceptis, cum Normannis congressus, vincitur & capitur. Blond. lib. 3. Deca. 2.

Species sectæ Manichæorum in Goslar resurgit, quæ omnis animalis esum execrabatur. Her. Cont.

His temporibus Berengarius Diaconus Andegauanus in Gallia, docebat uerum corpus & sa[illegible]inem Christi non esse in pane & vino, iuxta

iuxta ĩstitutũ Christi. Impia hæc hæresis apud Heluetios nostro tẽpore per Zuingliũ ranouata est. à Leone 10. in Cõcilio Vercellẽsi dãnat⁹ est hic error, sed interim relicta hui⁹ impietatis seminaria, multũ negotij fecerũt posteris quoq;.

Leoni 9. successit 159. papa VICTOR. 2. an. 1054. Fuit is antea Episcopus Eichstetẽsis, sedit an. 2. mens. 3.

Concilium Florentiæ de pluralitate beneficiorũ & labe simoniaca an. 1056. peragitur.

Victori 2. successit 160. papa Stephanus 9. Lotaringus an. 1057. præest mens. 7. Huic se Mediolanensis ecclesia subdidit, cui 200, annis nil negotij cum Romana fuerat. Sab.

Stephano 9. successit 161. P. Benedictus 10. Campanus, mens. 9.

Benedictũ secutus est 162. papa Nicolaus 2. Sabaudus, an. 1057. sedit an. 3.

Hic abdicauit pontificatu Benedictum, & primus statuisse dicitur ius eligendi pontificis in posterum penes Cardinales tantùm fore. Iterum ab hoc quoque Berengarius damnatus est in Lateranensi synodo & coactus ad reuocandum quæ de sacramento impiè docuerat. Berengarij error.

Idem statuit missam non debere audiri à presbytero concubinario, ut patet 32. dist. cap. præter hoc.

Theodora fœmina Græcis hoc tempore imperat. Herm. Cont.

Nicolao secundo succeßit 163. *papa Alexãder* 2. *Mediolanensis. an.*1062. *& tum propter electionem magni conflictus Romæ fuerunt. Hic pontifex maximo exercitu in Neronianis campis congressus cum Cadolo Parmeniensi episcopo(quem præsules Longobardiæ & Germaniæ, habito conuentu Basileæ in præsentia Imperatoris papam elegerant) victor euasit. Sedet an.*11.*mens.*6.

Instituit ne quis ecclesiastica beneficia ab ullo laico accipiat. Herm. Cont. Plat.

Alexandro secundo succeßit 164. *Papa* GREGORIVS 7. *Hetruscus, ann.* 1074. *antè Hildebrandus appellatus, monachus astutißimus, vi sedem Petri ann.*12. *aut circiter tenens. is excommunicauit & persecutus est Henricum quartum, bellis etiam acerrimis concitatis, ut adsereret & obtineret, sine Cæsaris suffragio & confirmatione pontificem creandum esse, ne Cæsares autoritatem sibi vendicarent in pontifices dominandi, de quo mox plura in Henrico quarto dicemus.*

Henri-

Henricus quartus, Cæsar Germanus. XVI.

ANNO *Christi* 1057 *imperare cœpit mortuo patre Henricus quartus, puer adhuc septem annorum: & regnauit annos quinquaginta. Ferunt hunc circiter 52. prælia commisisse. In hoc virtus huius generis Imperatorum non tantum defecit, sed totius Germaniæ Imperiū adeò corruere cœpit, ut postea nunquam uel in veterem statum redigi, uel pristinas vires recuperare potuerit integrè. Tragœdiæ huius autor papa Hildebrandus fuit, qui omnia ferè inter Germaniæ principes teterrimis bellis cōmiscuit, dum libertatis ecclesiasticæ defensorem acerrimū & indefessum se præstare satagit.*

Henricus quartus.

Hildebrādus Papa quāti mali autor.

In pueritia Henrici Cæsaris, Agnes mater eius non sine laude Imperio præfuit, bona pace Germaniā & Italiam trāquillauit, sed Otho Coloniensis Episcopus puerum principem duodecimum annū iam ingressum, & maturum Imperio, clàm abduxit, matrem augustam Imperio deturbauit: & ipse interim postea regni gubernacula tenuit. Dicitur quòd & indignè educari curarit Cæsaream sobolem.

Longum est hic referre omnes causas tātum

quæ memorabilia sunt, cõmemorabo breuiter. Pater Henricus Niger, optimo sibi & suis consilio sanctionem de pontificia electione tulerat, vt ea sine Imperatoris permissu non fieret. Iam verò vbi Hildebrandus sedi papali præfectus est, contrà statuit decretum, à Cæsare pontificatus confirmationem non esse petendam. Atqui hanc constitutionem patris sui ratam habere voluit Cæsar. Præterea quoque ius erat Imperatori conferendi Episcopatus Imperij, sed ne id quidem ferre voluit Hildebrandus. Etenim contigit sæpè, vt defuncto episcopo aliquo, alius in eius locum à Cæsare, alius rursum à Papa constitueretur, & ab hoc excommunicaretur alter. Tandem in hanc catastrophen abiit hæc tragœdia, vt Cæsar ipse à summo pontifice non excommunicatus solùm sit, sed & reliquis potentioribus principibus qui Henrico sacramento adstricti erant, mandatum, vt Imperatorem alium designarent. Et huius ludi veluti choragus fuit, in gratiam põtificis, diœcesis Halberstadianæ episcopus in Saxonia. Itaque defecerunt ab Henrico quarto, Otho Saxoniæ dux, Rudolfus dux Sueuiæ, cui Cæsaris germana soror nupta erat, & Episcopi plerique, maximè Saxones. A Cæsare stabant Bohemi, & Principes Catuli, quibus

De pontificia electiõe, sanctio Hẽrici Nigri.

Ab Henrico quarto qui defecerint, in gratiã papæ.

pulso

pulso Othone Saxone, donauerat Hēricus Bauariam. Praeterea & Episcopi quidam, qui improbabant tyrānidem Papae in deroganda autoritate Caesarū pro sua libidine. Quare & ipsi Synodos faciētes, reiecta excōmunicatione Papae Hildebrādi, ipsum vicissim excōmunicarūt.

Iam verò in Italiā profectus est Caesar transigendae huius cōtrouersiae causa: & interea ab aduersa parte creatus Caesar est in Phorcēsi oppido Rudolfus Sueuiae Dux, idque sub annum Christi 1077. Rudolfo missa est à pontifice corona, cui versiculus hic inscriptus erat: Rudolfus Caesar ab episcopis creatus.

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo.

Quo significare voluit, à Christo imperium collatum esse pontifici, & ab hoc conferri principibus vicissim. Proinde properè in Germaniā redit Henricus, & ex Sueuia pellit Rudolfum in Saxoniā, & aliquot pugnas cum eo cōmisit ad Vnstrotum amnem, in quibus Vuormaciēsis & Magdenburgensis Episcopi occubuerunt.

Anno 1080. nouissimè pugnatum est contra Rudolfum apud Mersburgum, & in ipso conflictu dextera manu Rudolfo amputata. Profugientibus iam in vrbem Mersburgum omnibus, Caesari in lecto decumbenti, circunstantibus iam Episcopis, manus allata est, quam vbi vidisset: En, inquit, domini mei Episcopi, pis- Rudolfi Caesaris querela de Episco-

hæc manus est qua domino meo Hērico Cæsari fidē confirmaui. ipsi uos nunc expēdite, quàm piè consulueritis mihi ut ab eo deficerem. Miserabilis omnino quærimonia hæc est, quæ testatur boni principis perturbatum animum, seipsum seditionis reum iudicasse. Ita demū sub electionis suæ annum quartū mortuus est Rudolfus. Quem, quæso, nisi ferreus planè sit, ad parendum suo magistratui nō cōmoueat, & à seditionis studio deterreat, hoc exemplum tam horrendū? Interim tamen Episcopi quieti non erant, & post hunc casum, etiam filium contra patrem solicitarunt. Pontifex Hildebrandus phantasma sibi per quietem obuersatum gloriabatur, illegitimum Cæsarem eo anno periturum. Sed hoc præposterum vaticinium erat: nam supplicij pœna non in Henricum, sed in papæ complices redundabat.

Post hanc victoriam Cæsar Romam uenit, & vrbe per vim capta, cepit Papam Hildebrandum, eumq; officio deiecit, & in eius locū Rauennas Episcopus Clemens dictus, suffectus est, in ordine 165. P. & ab hoc Imperialem coronam accepit Henricus quartus. Cæterùm Clemens ingratus Romanis, multa sanguinis effusione repellitur: et non multò pòst in exilio mortuus est pontifex Hildebrandus.

Sigeber-

Sigebertus historicus non admodum laudat Hildebrandū, et reprehēdit facinora hominis, quòd sine magna causa & Ecclesiæ et Imperij statum trāquillum perturbarit: & scribit quoque idipsum conquestum fuisse Hildebrādum iam moriturum, & per legatos petijsse ab Hērico admißi criminis condonationem. Hildebrandus hic prohibuit Sacerdotes Germaniæ matrimonia contrahere, & multa iam cōtracta matrimonia diuulsit.

Hildebrādus papa primus sacerdotum connubia diuulsit in Germania.

Anno 1103. victis iam ab Henrico Saxonibus, & trucidato Comite Misniæ Ecberto, cui spem fecerāt Episcopi adipiscendi Imperij post Rudolfum: præterea & cōpositis iam Germaniæ & Italiæ rebus, delectus est ab Henrico Quarto Henricus Quintus filius eius Imperator. Porrò hunc Hēricum filium solicitarūt Episcopi ut aduersus patrem insurgeret, eumq; imperio pelleret. Id uerò ingenti dolore affecit optimum Principem. Itaque fœdere inito Hēricus filius, anno millesimo centesimo quinto primùm Moguntiæ obsedit patrem, sed oppugnationem detrectantibus principibus coactus est discedere Henricus filius: & relicta Moguntia Norimbergam cum exercitu petiit, eamq; spatio duorum mēsium obtinuit, & diripuit. Insequutus est pater filium, & utrinq;

Norimberga capta ab Henrico V.

ad tempus in aduersis castris erant prope Ratisbonam, sed interponentibus se semper principibus, nunquam iusto conflictu pugnatum est. Atque monitus per filium pater vt à proprijs sibi ministris caueret, profugit clàm Leodium, & ibi eodem anno è viuis excessit. Cæterùm dum quinquennio propter excommunicationem pontificis inhumatus iacuisset, in Spirensi Basilica sepultus est accepta absolutione. Hodie etiamnum scripta extāt missa ab Henrico patre ad Francorum Regem de iniuria filij, & malitia eorum qui filium aduersus patrem instigabant.

Mutatio multorum Ducatuum in Germania.

QVantum aceruum calamitatum traxerit secum ciuile hoc bellum in Germania, excitatum artibus Henrici. IIII. & Papæ, inde facilè æstimari potest, quòd principibus multis & summis quibusque hominibus cæsis, dominia passim immutata sint. Henricus quartus Bauariā Catulis Sueuiæ principibus dedit. Sueuiæ ducatum post defunctum Rudolfum donauit Henricus genero suo Friderico Stauffensi. Francorum genus intra breue admodum tempus interiit. Ecbertus comes

Misniæ cæsus est. Gebhardus illius Lotarij, qui postea Imperator factus est, pater in pugna occubuit. Et vt semel omnia dicam, Germaniæ vires debilitatæ prorsus & immutatæ sunt hac ciuili concertatione principum.

An. 1065. Eduardus Angliæ rex obit, diuino (vt fertur) vicinæ mortis præsagio admonitus, annulo quem is paulò antè cuidam pauperi D. Ioannis euangelistæ nomine eleemosynam ab eo petenti dederat, à peregrino quodam Hierosolyma redeunte, sibi reddito. Sepultus est in Vuestmonasterij templo, ac paulò pòst inter diuos relatus, annulusq; ille in eiusdem templi archiuis recõditus, comitiali morbo laborãtibus mirificè (vt aiunt) salutaris: et hinc natum, vt Angliæ reges quotannis annulos solenni cerimonia sacratos, cõtracta membra diuina virtute soluentes, populo erogent.

Guilielmus Normãnus cõquæstor Angliæ rex Anno. 1069. profligatis Dacis, qui ad regnum capessendum iterum in Angliam irruperant, & frequenti Anglorum procerum rebellione suppressa, ciuibus generatim magna agrorum parte mulctatis, nouos magistratus creat, & antiquam iuris dicendi rationem immutat, legibus quas in hunc diem Angli obseruant, Normannico idiomate populo promulgatis.

Pontifex Romæ synodum celebrat, qua nullum ad sacerdotium admittendum, qui non perpetuam promiserit cōtinentiam, concludit. Beneficia ecclesiastica à ciuili magistratu aufert. Berengarij opinionem denuo damnat. Episcopos omnes cum Cæsare sentientes excommunicat. Vxores simul & concubinas sacerdotibus adimit. Ieiunium sabbati hominibus indicit. Sunt qui scribant eundem Necromātiæ operam impendisse.

Grandimontensium monachorum ordo de professione S. Benedicti à Stephano Gallo loricam supra nudum corpus gestante excogitatur. Anno Domini 1076. Volat.

Arnulphus abbas apud. D. Quintinū Bellouacum Ordinem Canonicorum regularium auspicatur, anno 1080. Volat.

Nicephorus Orientis Imperator ab Alexio regno exutus, in monasterium detruditur. Plat.

Anno 1085. Philippus Galliæ rex turpi se adulterio cum Bertrāda quadā publicè à marito abducta, ita contaminat, ut nisi fulmine pontificio, aquæque & ignis interdictione, ab illa abduci non potuerit.

Vratislaus Moguntiæ ab Imperatore Henrico primus Rex Bohemiæ declaratur.

Anno 1087. *Gulielmus Cõquæstor Angliæ Rex in Normãniam traiicit: dubium bellum Gallis parat inferre, ruptis ferociẽtis equi saltu intestinis.* 4. *Id* Septemb. *moritur, & Cadomis redempto sepulturæ loco inhumatur.*

Gregorio 7. *defuncto, qui* Hildebrandus *erat, electus est extra vrbem Romam anno* 1086. *à sociis Gregorij pontifex quidam abbas Caßinensis,* VICTOR *dictus, eius nominis tertius,* 166. *in ordine pontificum, in odiũ Clementis Rauennatis ab* Henrico *& Germanis præsulibus electi.* Sub *hoc pontifice* Ordo Car*tusiensium initium sumpsit autoribus* Hugo*ne Gratianopolitanorum episcopo, &* Brunõ*ne Coloniæ Agrippinensis ciue, scholarũ magistro: qui Bruno cum doctoris cuiusdam mortui uox audita esset, Iusto* Dei *iudicio dãnatus sum, ab ordine* Benedictino *Cartusianorum uitam produxit.* Aemil 5. *Plat.*

S. *Nicolai corpus hoc tempore Barum in Lotaringiam trãslatum dicitur.* Plat.

Vi*ctore anno primo põtificatus sui mẽse* 4. *haustu veneni in sacro calice sumpti sublato, creatus est pont.* 167. *an.* 1088. VRBANVS 2. *qui sedit an.* 12. *mens.* 4. *Is septem horas canonicas instituit,* T*oletano episcopo primatum in Hispania cõceßit, & ordinẽ Cistertiensem*

ab Ardingo Anglo excogitatum approbauit.

Sub hoc pontifice Placentinum concilium celebratur, in quo acta Gregorij 7 contra Imperatorem Henricum confirmantur, & licentia ecclesiasticorum compescitur. Paulò pòst synodus Claromontensis cogitur, in qua Turcis bellum inferri placuit: & ne à quouis principe beneficiorum inuestituram clericus acciperet, ordinatur. Sab. Plat. Volat.

Anno. 1095. Anselmus Cătuariensis Archiepiscopus agnoscitur.

Robertus qui aliis est Nobertus, Lotaringus homo nobilis, potens, & literatus, relicto mundo Christum sequens Præmonstracēses instituit. Alij hoc in annum 1137. reiiciunt.

De occupata vrbe Hierosolymitana.

TEmporibus Henrici. IIII. Imperatoris, nēpe anno XL. eius imperij, an. Domini 1096. sub Vrbano papa Claromontano Concilio in Gallia, decernitur expeditio in terram sanctam aduersus Saracenos & Turcas. Primus dux erat Godfridus Bilionensis, Lotaringiæ princeps. Comitati sunt hunc præstantissimi quique principes ex Gallia.

Anno 1099. Godfridus die 39. obsidionis potitus

titus est vrbe Hierosolymitana, & statim rex creatus est. Coronari autem diademate aureo recusauit, quod Christo eo in loco corona spinis cõtexta fuisset olim imposita. Contigit quadringẽtis sexaginta octo annis ab eo tempore quo Hierusalẽ ex Persarum potestate per Heraclium erepta est. Tum verò non multò supra annos tredecim, Saraceni Hierosolymitanæ vrbis domini facti sunt. Postea, iam multis annis exactis, à Turcis Saraceni pulsi sunt ex Hierosolyma. Sub hæc tẽpora iterũ potiti sũt Christiani Hierusalem, & multas præterea circunquaque vrbes ac regiones subegerũt. Regnum Hierosolymæ habuerunt annos 88. vsque ad annum Christi, millesimum centesimum octogesimum septimum, Sub Friderico Barbarossa iterum à Sultano occupata est Hierusalem. Godfridus Bilionensis.

Anno 1100. Guilielmus Rufus Angliæ rex in clerum desæuiens, & Anselmo Cantuariensi archiepiscopo propter piam eius admonitionem in exilium eiecto, templorum prouentibus ad priuatũ quæstum abutens, ac sæpè dictitans pinguem Christi panem esse, & delicias præbere Regibus, inter uenandũ apud Nouæ forestæ saltum à suo quodam milite siue casu siue de industria sagitta transfixus confestim periit, Cal. Augusti. Magno documento

Christi ministros non esse uexandos aut spernendos, quanto minus irridendum Christum.

Ardingus Anglus Cistertienses monachos à Benedictinis oriundos excogitat. Volat.

Vrbano secũdo successit PASCHALIS *secundus Papa* 168. *anno Domini* 1100. *sedit an.* 18. *menses sex. Primùm captus hic est ab Henrico Quinto, cuius tamen antè pedes exosculatus fuerat: sed postea ab eo coronã Imperialem extorsit.*

Henricus Quintus, Cæsar Germanus XVII.

Henricus Quintus.

ANno 1107. *post obitum patris, imperium Henrici quinti cœpit, & regnauit annos viginti. Scilicet digna huic ab Episcopis gratia relata est, quòd consilia eorum secutus, optimum Imperatorem patrem suũ bello erat insectatus. Romam ueniens, à pontifice coronam impetrare non potuit, nisi prius statuere uellet, porrò pro rato habendum esse, & Pontificem Romanum & Episcopos sine Cæsaris approbatione & consensu creandos. Praterea & tumultus à pontifice sub idem tempus excitatus est tantus in vrbe Roma, ut nisi suæ ipsius manu uitam defendisset Cæsar, iam periisset. Victore Cæsare trucidati & capti*

Vltionis exẽplum.

multi

multi sunt Romani: captus est & pontifex, & abductus extra urbem: & cùm de coronatione & iure electiuo in creandis pontifice & episcopis cum eo ageretur, consensit ultro Paschalis, ut hanc sibi prærogatiuam usurparent Cæsares, ne quis uel pontifex vel episcopus citra eorum suffragationem designaretur. Inde Romam reuersi sunt, & à Paschali insignitus est Henricus quintus diademate imperiali.

Cæterùm post discessum Imperatoris ex Italia, mutauit sententiã põtifex, & coacta Sylnodo non solũ reuocauit cõcessum priuilegium, sed excommunicauit etiam Cæsarem. quod ubi nunciatum est Henrico Quinto, illico Romam magna vi repetens fugauit pontificem, & aliũ in eius locum suffecit. Interea nihil feriatũ est ab episcopis in Germania, qui denuo incitarunt Saxones aduersus Cæsarem, adeò etiam ut iterũ Germania discordiis mutuis agitata, infestis copiis utrinque congressa sit, & commissa pugna anno 1115. tertio Idus Februarij apud Mansfeldium, iuxta Catulariam syluam, in quo conflictu periit Comes Hoierus de Mansfeld. *Pugna apud Mãsfeldium.*

Porrò uidens Cæsar sedari non posse hanc tragœdiã sine perpetuo conflictu, neque quiescere Romanos põtifices, nisi, ut patrem suum,

ipsum quoque antea oppreßissent, publicæ trãquillitati Imperij consuluit optimus princeps, & iure priuilegij sui vltro ceßit. Itaq; per hãc *occasionem firmata pace inter pontificem & Cæsarem, præterea & inter reliquos principes, eáque publicè ad Rhenum non procul à* Vuormacia *, vbi ingentes copiæ vtriusque partis in castris erant, proclamata, summa lætitia in tota* Germania *coorta est propter initum hoc fœdus concordiæ publicæ.*

Geßit & hic Henricus *bella in* Hollandia, & Lotaringia. *Porrò Lotarius* Saxoniæ *Dux, qui post* Henricum *Cæsar factus est. Moguntiam venit in vili & oblonga veste, gratiam expetẽs supplex à Cæsare, quam vltro pro singulari clementia sua conceßit ei* Hẽricus. *Habuit hic Cæsar nullam masculam prolem, & Ducatus Francorum ceßit Cunrado filio* Friderici *Stauffensis, & sorori* Henrici *Quinti.*

Anno 1102. *Florentiæ Concilium à Paschale pontifice indicitur propter Fluentini præsulis de nato Antichristo opinionem. Plat. Sabel.*

Anno 1108. *Henricus primus Angliæ Rex in Normanniam traiicit : Robertum fratrem Normanniæ ducem contra pacis fœdera rebellantem, magna Normannorum strage edita,*

captiuum

captiuum secum in Angliam ducit, atque ibi vitam in carcere finire cogit. Normannia dehinc Angliæ regno coniuncta.

Bernardus Clareuallensis abbas agnoscitur, & ordo Bernarditarum initia sumit.

Anno 1110. PASCHALIS *pontifex ad Guardastallum episcopos conuocat, de homagiis, feudis & sacramentis leges dat: Rauennatique præsuli potentiam auferens, sibi adiicit. Templa Romæ prophanata externorum hominum concursu, denuo consecrat.*

Anno 1114. *Vigornia in Anglia incendio tota ferè consumpta.*

Nuptiæ inter Henricum v. *Imperatorem, & Mathildem Henrici Angli regis filiam Maguntiæ celebrantur.*

Anno. 1118. *Initium primi belli Gallici, quod sexcentis fœderibus compositum, semper renouatur. Theobaldus Campanus Comes in Gallia ex Blesensium comitum familia natus, atque exinde Henrico primo Angliæ regi affinitate cōiunctus, quòd Adela eius soror, Stephani Blesensis Comitis vxor esset, generis fiducia, impetrato ab Henrico auxilio, in Ludouicum Crassum Gallorum regem bellum mouet. Crassus inito cōsilio cum Balduino Flandriæ, & Fulcone Andegauiæ Comitibus, Hē-*

rico Regi Normanniam adimere parat, & Guilielmum Roberti defuncti filium in possessionem mittere. Henricus rex in Normanniam traiicit, atque apud Nicasianum oppidum profligatis Crassi Gallorum Regis copiis victor euasit. Balduinus Flandriæ Comes vulnere accepto interiit, Andegauensis ad Henrici partes transiit. pax deinde inter Reges facta.

Anno 1119. Henrici Angliæ regis filij Guilielmus & Richardus, ac filia Maria, dum ex Normannia in Angliam transmittunt, orta fœda tempestate, ac illisa scopulis naue fluctibus obruti intereunt. Geor. Lil.

Anno 1126. Henrico quinto Imperator in Germania mortuo, Mathildis augusta ad patrē Angliæ regem reuertitur: ac paulò pòst Gaufredo Andegauensium Comiti nupta, ab Henrico patre Anglici regni hæres declaratur. Porrò autem anno 1135. Henricus Angliæ rex moritur, & in eo omnis Guilielmi nothi uirilis sexus legitima prosapia defecit. Stephanus Blesensis Comes Henrici ex Adela sorore nepos, neglecta Mathilda augusta Henrici filia, quam pater hæredem regni declarat, regnum præoccupat, & cōpositis in Normannia rebus, contra Scotos Mathildis augustæ partes tutantes mouet, Angliámque totam

tam perturbat. Mathildis *Augusta cum auxiliaribus suorum copiis ex Gallia soluēs, atque ad* Arundellium *appulsa, contra* Stephanum *regem in* Anglia *bellū parat*. Rex *apud* Lincolniam Mathildæ *copiis congressus capitur, & Bristolium captiuus abducitur: pactis demum utrinque conditionibus*, Roberti Clocestriæ Comitis *permutatione (qui & ipse* Mathildis *sororis partes tutatus, paulò pòst à regis fautoribus captus est)* Rex *libertati & regno restituitur*. Porrò Henricus *Mathildis augustæ filius, defuncto* Gaufredo *patre*, Andegauēsem *principatum consecutus, collecto suorum exercitu in* Angliam *traiicit, matri cōtra* Stephanum *regem opem laturus*. Et *tandem post diutinam contentionem pax iis conditionibus transacta est, ut ipse* Stephanus *dum uiueret*, Rex *haberetur: mortuo autem*, Henricus Mathildæ *filius regnū obtineret*, Normāniámque *interim possideret*. Aleonora Gulielmi Aquitaniæ Ducis, *&* Pictonum *comitis, filia, à* Ludouico *iuniore* Gallorum *rege repudiata*, Henrico Andegauensi Mathildis *augustæ filio nubit, ad quem inuito* Gallorum *rege priorem attulit dotem*, Pictones *&* Aquitaniam*: quod deinceps perpetuum belli seminarium fuit inter* Gallos *&* Anglos.

Paschali 2. successit Gelasius 2. Caietanus, 169. P. an. 1118. sedit an. 1. Pulsus hic est Roma ab Henrico quinto, & in eius locum suffectus est Gregorius quidam. Gelasius in Gallia exul obiit.

Gelasio 2. defuncto delectus est in Gallia Papa 170. CALISTVS 2. *Burgundus. Is Romam ueniens aliquot pugnas habuit cum Antipapa Gregorio, quem Henricus quintus statuerat. Tandem captus Gregorius, & retrorsum asino impositus circumuectus est. Sub Calisto pacis fœdera cum Henrico quinto sunt constituta.*

Circa hæc tempora, nempe an. 1128. ordines nobilissimi Ioannitarum & Templariorũ exordia sumunt, qui nõ longè à sepulchro Domini habitantes, peregrinos suscipiebant, eósque per loca sacra armati ducebant ac reducebãt, quò eis sine ullo maleficio inuisere loca sancta liceret. Plat.

Calisto 2. successit Papa HONORIVS *2. Imolensis 171. an. 1125. sedit an. 5. mens. 2.*

Post Honorium factus est Papa INNOCENTIVS *2.*

In odium huius electus est Petrus Leonis, qui se ANACLETVM *appellauit. Ab hoc per vim pulsus est Innocẽtius. Compescuit hos*

motus

motus Lotarius, qui ab Innocentio corona imperij est insignitus.

LOTARIVS SECVNdus Saxo, Cæsar Germanus XVIII.

ANNO 1127. Lotarius secundus Saxoniæ Dux, ab Electoribus Cæsar creatus est, cuius pater Gebhardus ab Henrico Quarto cæsus est. Regnauit Lotarius annos undecim. Lotarius Saxo.

Grauißimis subinde insultibus conquassatum est hoc Imperium Germanicum. Nam iterũ nunc contra Lotarium quoque ingens & diuturnus tumultus exortus est. Etenim Sueui & Francones, quibus iam diu cum Saxonibus bellum fuerat, ægerrimè ferebant Imperij celsitudinem ad Saxones deriuari. Præterea erant & filij Ducum Sueuicorum, ex sorore Henrici Quinti prognati, ideóque hi iure ad se pertinere Imperium contendebant. Dederat Hẽricus Quintus Cunrado Sueuo sororio suo nepoti, Franciæ Orientalis Ducatum. Fauebat huic Comes Palatinus Godfridus, à quo Cunradus electus est Cæsar, & secutæ sunt huius partes, Sueuorum & Francorum vrbes. Cæte-

rùm Bauariæ dux Henricus Catulus Lotario adhæsit. Nam Lotarij gener erat, quo nomine & Saxoniæ possessio hæreditaria successione contigit Bauaris: & qui hodie adhuc Brunsuicenses principes vocantur, Bauarici sanguinis sunt, ex Catulo Henrico Bauariæ Duce.

Brunsui-cẽses principes à Catulis.

Porrò ut Lotarium anteuerteret Cunradus, Italiam ingressus, Longobardiam occupauit, vbi & ferrea corona insignitus est. Interea à Lotario obsessæ & victæ sunt urbes, Spira, Vlma, & Norimberga: & inde consecutus est Cunradum in Italiam. Nam maiori prudentia & calliditate instructus Saxo, facilè cogitauit, sine Germaniæ firmo præsidio Italiam à Cunrado non posse retineri. Proinde ubi cognouit Cunradus & urbes Germanicas amissas esse, & nullam spem præsidiorum expectandam esse ex Germania, ad seruandum regnum Italicum, relicta Italia, pacis conditiones per Diuum Bernhardum apud Lotarium pactus est, & ultrò suscepto imperio cessit.

D. Bernhardus pacificator inter Cunradũ & Lotariũ Cæsares.

Lotarius bis in Italiam profectus est. Primùm ad compescendos motus contra Innocentium, alio pontifice electo, coortos Romæ: deinde contra Rogerium, qui Campaniam & Apuliam

Apuliam inuaserat. Exturbauit hunc ex Italia, sed defuncto Lotario Rogerius rediit.

DE REPARATIS ET RE- stitutis Legibus Romanorum.

LOtarius non modò commendatur ob insignem fortitudinem in rebus bellicis gerendis, quibus & Germaniæ & Italiæ res læta pace composuit, sed etiam propter religionis & optimarum legum studium. Fuit eius temporibus in Italia vir magnæ eruditionis VVernherus, quem Accursius Irnerium sæpè nominat, apud reginam Mechtildim. Is obsitos iam pulueribus in bibliothecis legum Romanarum libros reperit, & in lucem reduxit. Mandauit hos publicè in scholis tractari Lotarius, & iterum secundum eas leges ius dici in iudiciis imperialibus. Itaque per hanc occasionem in vsum reuocatus est is thesaurus, quo neque utilior neque preciosior esse alius potest, nimirum ex quo innumeræ commoditates defluxere. Primùm enim certum, & humanæ rationi consentaneũ ius restitutum est uniuersæ Europæ. Nam omnes regiones & omnes aliæ leges utũtur hoc Romano iure, tanquam amussi quadã, in æquitate cognoscẽda. est enim

VVernherus restitutor legum.

publicæ honestati proximè accommodatũ. Deinde ad hoc quoque non mediocriter conducũt restaurata hæc iura Romana, quòd ea de communibus officiis huius uitæ, & optimis moribus præcepta tradunt, quæ nusquam alibi ferè reperiuntur: ut interim taceam & puritatem Latinæ linguæ ex reparato hoc iure iterũ ueluti renatã florere cœpisse. Porrò instituto hoc studio iuris, magni & multi præclari iurisconsulti extiterunt, quibus & interpretari leges, & in publicum usum reuocare hæc iura curæ fuit. Equidem mirari non satis queo, tantam illius temporis homines cognitionem esse consecutos, quo usus Latinæ linguæ, historiæ, omnes denique Romanæ disciplinæ ueteres erant intermissæ: ita ut facilè existimare poßis, primos illos iurisconsultos, non solùm summæ diligentiæ & sedulitatis homines in studiis, sed magnos atque prudentes quoque, & usu rerumpublicarum uiros exercitatißimos fuisse: nam sine ea exercitatione ne poßibile quidẽ fuisset leges Romanas cognoscere. Itaque illi ipsi doctores iuris nihilo inferiores censendi sunt ueteribus illis iurisperitis, Vlpiano, Seruio, & reliquis.

Azo. *Azo, qui uel præcipuus est inter commentatores iuris, uixit temporibus huius Lotarij.*

Post

Accursius. Bartolus. Gratianus.

Post hunc Accursius vixit, & is tempora Friderici secundi attigit. Sub Henrico Lucelburgensi multi & præclari doctores fuerunt, Bartolus, & alij. Gratianus, qui decretorum libros congessit, etiam Lotarij temporibus fuit. Erant autem & antea quoque tales libri. Nam huius generis libellus quidam cõscriptus erat ab Episcopo VVormaciensi quodam, qui tum erat in manibus hominum, & nos eum uidimus nostra hac ætate. Cæterùm florescentibus iam ubique legum studiis, eáque doctissimis quibusque (quemadmodum in re noua fieri solet) amplectentibus, uidentes monachi scripturæ sacræ cognitionem frigescere & contemni præ studio Iurisconsultorũ, & ipsi quoque Theologicum studium auspicari cœpere, atque exemplo Iuriscõsultorum disputationes scholasticas de rebus sacris instituerunt. Initiũ hoc habuit scholastica Theologia, de quo paulò pòst plura dicemus.

Monachi qua occasione ad scribendũ adducti.

Anno 1140 Innocentius 2 constituit ne cui liceret clerico manũ intẽdere. Idem ad Lateranũ celebrata synodo statuit ne quis in prædiis sacerdotalibus sibi successorem cõstituere poßit.

Alaph rex Turcarum Edissam Mesopotamiæ ciuitatem capit ac diripit, & occisis omnibus Christum profitentibus, nobilißimas

etiam matronas ſuper altare S. Ioannis *Baptiſtæ, quod ſciebāt à noſtris piè ac ſanctè cultum fuiſſe, barbari ſtuprant.* Plat. *in Cæleſtino.* 2.

CVNRADVS TERTIVS Sueuus Cæſar Germanus XIX.

Cūradus Sueuus.

ANno *Chriſti* 1138. *Lotario Saxoni in regnum ſucceſſit Cunradus natus Sueuiæ dux, & ab* Henrico *Quinto princeps Francorum factus, imperauit ann.* 15. *Coronā à Pontifice accepiſſe nuſquam legitur. Cunradus hic (id quod antea diximus) contra Lotarium arma cepit, ſed dedere ſe ſub Cæſaris poteſtatem coactus eſt, & mortuo Lotario ſucceſſio Imperij ad Cunradum delata eſt: quanquam Bauarorum & Saxonum Dux* Henricus *gener Lotarij, ambiuit imperium, & Auguſtæ obſedit Cunradū: ſed excōmunicauit* Henricū *Cunradus Cæſar, & Bauariæ ducatū Comiti Auſtriaco donauit. Verùm non fuit admodū diuturnū hoc bellū: nā non multò pòſt in Saxonia in fata conceſſit* Henricus, *& in monumētum Lotarij ſoceri ſui illatus eſt. Inde propter Ducatum Bauariæ cum Duce & Cæſare Cūrado bellum geſtum eſt à Catulo quodam Principe, ſed conatibus irritis. Proinde tandem per Fridericum, qui Cæſar poſtea factus eſt, recōciliatus*

tus

tus est Cunrado. Ex cõsilio Diui Bernhardi cũ multis principibus & maximo exercitu Hierosolymam est profectus Cunradus contra Saracenos Christi hostes, aduersus quos & unà quoque arma parauit Ludouicus Francorum rex, sed Cõstantinopolitani Cæsaris Emanuelis perfidia plurimi milites perierunt. Interim tamen in Asia & Hierosolyma multæ & ingentes pugnæ à nostris commissæ sunt. Quarto tandem anno post expeditionẽ primùm reuersus est Cunradus in Germaniam, & in Lorchẽsi oppido, apud Gemund, mortuus sepelitur. Emanuel Cæsar Cõstãtinop. parum pius.

In bello cum Catulis gesto cepit Cunradus arcem & VVeinsburgum urbem, non procul à Nechare fluuio sitam. Mandauit tum Cæsar omnes equestris ordinis viros capi: mulieribus abire permissum est cum tanta sarcina bonorum, quantam possent ferre. tum uerò relictis rebus, nobiles pueros omnes asportare maluerunt. Id uerò cùm calumniarẽtur quidam qui retinere captiuos pueros volebant (nam bonorum non hominum asportãdorum beneficium propositum esse) adeò delectatus est Cæsar hac virtute fœminarum nobiliũ, ut non solùm illis puerorum, sed omnium etiam opum copiam fecerit ut secum auferrent. VVeinsburgum. Nobiliũ matronarũ uirt⁹.

Innocentio 2. successit 173. P. CAELE-

STINVS 2. *Tuscus, an.* 1143. *sedit mens.* 5.

Cælestino 2. *successit* LVCIVS 2. *Bononiensis*, P. 174. *mens.* 11.

Synodus hoc pontifice in Gallia congregatur contra petrum Bailardum (qui & Abelardus quibusdã dicitur, & Baliardus) Anglum, philosophum Peripateticum Parisiẽsem, qui præter creatorẽ & creaturas aliud quiddam ponebat, & præter Deũ aliquid ponebat æternum: qui erroris conuictus, postea in deserto loco monachus cum quibusdam discipulis sanctissimè vixit. Plat.

Post Lucium 2. *factus est anno* 1145. P. 175. EVGENIVS 3. *Pisanus, seditq; an.* 8. *mens.* 4. *Hic à Romanis qui Senatores suos & Consules confirmari uellent, pulsus, in Franciã profugit, & Gallorum præsidio in sedem Papalem restitutus est.*

Anno 1146. *Tornacum sedes fit episcopalis, cùm antè per annos ferè* 600. *sub episcopatu fuisset Nouiodunensi.*

An. 1147. *Gilberti Porretani Pictonum episcopi hæresis damnatur.*

Anno 1148. *Cũradus Imperator & Ludouicus iunior Rex Gallus in Syria ad Damascum offensionem recipiunt, & rex in reditu penè captus est.*

An.

An. 1149. Henricus Regis Ludouici frater ad Claräuallem monachus, Bellouacorum episcopus consecratur.

Anno 1150. Ludouicus Gallorū rex simul religionis ergô in Hispaniam ad D. Iacobum proficiscitur, simul ut Alphonsum Galecorum regem inuiseret, cuius filiam, repudiata priore uxore Leonora, coniugem superduxerat.

Eugenio 3. successit ANASTASIVS 4. *Romanus P. 176. an. 1153. seditq; an. 1. mēs. 4.*

Hic cū tota fermè Europa fame laboraretur, & clàm & apertè pauperibus multas eleemosynas largiebatur.

Richardus de S. Victore Parisiis illustris habetur.

Anastasium secutus ADRIANVS 4. *Papa 177. an. 1155. homo Anglus, Albanus antistes, antè ab Eugenio Cardinalis creatus quòd Noruegiam ex gentilitate ad Romanam ecclesiam conuertisset. sedit an. 4.*

Ab hoc Corona Imperij donatus est Fridericus Barbarossa, sed postea Vuilhelmi Siculi qui Neapolim tenebat, partes secutus est, & Lōgobardos sibi obnoxios fecit, fœdissima coniuratione inita contra Imperium. Excommunicauit Fridericum, & teterrima bella in Italia conciuit. Scriptum reperitur, non diu antea

Vuilhelmus Siculus.

Adriani papæ morientis querela.

cùm moreretur, dixisse eum: Non *esse in terris aliud vitæ genus calamitosius* Papatu: & *sanguine parare pontificatum, non esse* Petro *succedere, sed* Romulo *potius, qui propter* Monarchiam *occidit fratrem*. Testantur *satis hæc verba, pœnituisse eum cœptæ controuersiæ aduersus* Cæsarem.

Post Adrianum *ingens schisma exortum est*. Cardinalium *quidam* Octauianum Romanum *ciuem elegerunt, qui* Victor *dictus est*. A *quibusdam electus est* Alexāder *tertius* Senensis *anno* 1159. *in ordine* 178. Fridericus Barbarossa Octauianum *ut uerum pontificem complexus est*, *sed interim tamen* Synodis *coactis disquirendum præcepit uter pontifex esset mansurus*. Sed *detrectans autoritatem conciliorum* Alexander, *intra* Galliam *se continet*, & *excommunicat* Fridericum. Tandem *præsidio* Italorum *potitus est papatu* Alexander, & Romam *rediit*, *quò tum* & Fridericus *uenit*: *sed timore perculsus* Alexander Venetias *profugit*, *ubi pax tandem sancita est*, & *durauit* Alexandri *papatus an*. 21. *mens*. 11. Sed *de his in historia* Friderici *plura dicemus*.

FRI-

Fridericus Primus, Barbaroſſa dictus, Cæſar Germanus XX.

Anno Chriſti 1152. Cæſar electus eſt Fridericus primus huius nominis, cognomento Barbaroſſa. Imperio præfuit annos 37. ex inclyta Sueuorum domo progenitus Dux fuit, Cõradi Cæſaris ex fratre nepos, audacia, fortitudine, & iuſtitia clariſſimus princeps. Quantum ego conſyderare poſſum eius res geſtas, videtur Fridericus, vt humaniſſimus Sueuus, æquo animo ferre nõ potuiſſe iniurias illas quibus à Romanis pontificibus affectus eſt, & ex hac occaſione contigiſſe arbitror ut durius aduerſus eos egerit. Fridericus Barbaroſſa.

In initio ſui imperij Bauariam & Auſtriam in cõcordiam redegit, & Catulo Henrico Saxoniæ Duci, Henrici generi Lotarij filio Bauariam reſtituit. Henricum cognatum ſuum Comitem Auſtriacũ creauit, & utriuſque Ducatus terminos diſcriminales poſuit. Tunc primùm Auſtriæ Ducatus cœpit. Porrò Bauariam non Diu tenuit Henricus Catulus: nam deſeruit Fridericum in Italia, & in Germania nouas factiones cõcitauit aduerſus eũ. Itaque propulſato poſtea Henrico per Fridericum, Bauariæ Ducatus donatus eſt Othoni Auſtriæ Ducatus initium.

Bauariæ Duces & Palatini Comites.

de Vuitelſpach. Atq; ex huius Othonis ſanguine illi principes qui hodie Bauariã tenent, & Palatini Comites Rheni progeniti ſunt. Electiuũ ius Saxoniæ Principi ab Anhalt Bernhardo donauit. Profugus Henricus in Angliã cũ vxore & liberis abiit, ſed tandẽ ubi reuerſus eſt, tranſactio facta eſt, ut Hẽricus Catulus Brunſuicenſem Ducatum obtineret. Tum verò Philippus Colonienſis Epiſcopus armata ui Vueſtphaliam ademit Saxonico Ducatui.

Lubeca.

Fridericus Lubecam obſedit, & Imperio ſubiugam reddidit. Coegit & Danorum regẽ ad pacis conditiones petendas.

Mediolanum.

Mediolanenſes rebelles erãt, & nitebantur reliquas Italiæ vrbes ſub ſuum imperium perducere. Nam ea conſuetudo & libido dominãdi etiamnum durat apud Italos. Quamobrem profectus in Italiam Fridericus, pacauit tumultus omnes. Poſtea uerò pontifex Romanus ſolicitauit Mediolanẽſes & vrbes reliquas ad coniurationem aduerſus Fridericum, eúmque excommunicauit: qua de cauſa quartùm iam profectus in Italiam, ſubegit atq; diripuit Mediolanum: omnéſque rationes ineundæ cõcordiæ inter ſe & pontificẽ tentauit: ſed fruſtra. Nam adduci non potuit Alexander tertius põtifex quo minus laceſſeret humaniſsimũ principem:

Fridericus excõmunicat⁹ à põtifice.

cipem: ideóque Romam petiit Fridericus, sed ad Venetos profugit Alexãder. Missus est tum à Friderico contra Venetos Otho filius eius: quo capto nauali prælio, pacis conditiones susceptæ sunt. Etenim uidebat Fridericus Imperator quiescere nullo modo posse Romanos põtifices. Ad hæc expendebat quoque, præterquã quòd captus filius erat, quos euentus habuerant Cæsares superiores. Itaque usus est Fridericus deiectione, & summa humilitate. Nã Venetias uenit, ac pro tẽpli foribus humi prostratus ante pontificem, pedibus calcari se permisit, qui clamari quoque præcepit: SVPER ASPIDEM ET BASILISCVM AMBVLABIS. ac tum demũ eum absoluit. Fridericus contrà dixit, exhiberi à se eam humilitatem non Alexandro, sed Petro. Ad quæ respondit Alexander: Et mihi, & Petro. Cæterùm quid de hoc facto Põtificis cẽseri debeat, id ego lectorem sino iudicare. A pontificibus bella sine ulla legitima occasione cõcitata sunt. Cõtẽdit enim Alexander priuatæ suæ electionis causa, neque uel concilium, neque vllas conditiones alias unquam uoluit admittere: & præter hanc iniuriam, summa etiam libidine atq; superbia usus est in eminentissimam orbis Christiani potestatem, dum Cæsarem pedibus

Fridericĩ humilitas.

Psal. 90.

1.Petr.2. conculcat, quē Deus etiā honorandū præcepit.

Porrò hac transactione facta, consortem Imperij gubernandi delegit Henricum filium suum anno 1186. ne sine rectore esset Imperiū dum ipse profectionem adornaret in Asiā. Constantiam Rogerij Siciliæ regis filiam uxorem despondit filio: qua occasione Siciliæ & Neapolitanum regnum ad imperium & ad Germanos rediit: & regē iuniorē Italiæ gubernandæ præfecit. Nō multò pòst maximo apparatu & comitatu multorū principum, in Asiā profectus est, Hierosolymitanæ urbis, quæ non diu antea amissa erat, recuperandæ causa. Cepit in Cilicia multas potētissimas urbes, & Saracenos ac Turcas prostrauit. Sultanum in tantū sui nominis terrorē coniecit, ut ipse à suis multarum ingentium ciuitatum mœnia solo iusserit æquari in Syria, cùm diffideret se eas retinere posse: & ipse in Aegyptum profugit. Nam & Angliæ & Frāciæ reges iam in Asiam appulerant magno cū exercitu. Sed quid fit? dum maximas copias collectas habēt, Fortuna, quæ nunquā perpetuò bona est, aduersari cœpit. Fridericus capta iā Armenia, caloris causa equo in rapidum amnem ingressus est, & strenuissimus heros in undis periit, anno 1189. Neque uerò mirum uideri debet periisse hoc modo in amne

Fridericus I. in Asiā profectus.

amne Fridericum: nam testantur historiæ aliàs quoque sæpè ingredi aquas solitum fuisse. In altera quadam expeditione ad Mediolanum, castra sua posuerant Itali in ulteriore ripa Abduæ fluuij, qui Albi minor non est, & ludebant Fridericum Cæsarem, qui cum suo exercitu ab hac parte fluminis erat, existimãtes amne interlabente impunè se posse in Cæsarem iocari. Tum uerò intrepidè commisit se flumini Cæsar, iussítque equestres copias consequi. id uerò nunquam existimantes fore Itali: quia sine iusto ordine passim aut iacebant, aut uagabantur temerè, fugam cepere, ac à nõ magna equitum turma uicti sunt. Testatur hoc factũ insignis audaciæ principem fuisse Fridericum, præterea & qui facili de causa aquis se committere non sit ueritus. Frideric9 sæpè aquis se commisit.

Bohemiæ princeps à Friderico rex est creatus ob præcipuam & insignem eius fidem qua erga Cæsarem Fridericum ad Mediolanum vsus erat. Bohemiæ princeps rex creatus.

Valdenses seu Pauperes de Lugduno circa hæc tempora errores suos seminant. Hi iuramentum negant, & omnes orandi formulas, excepta oratione dominica, Pater noster: præterea omnes ferè sanctiones Romanæ Ecclesiæ ut inutiles & superstitiosas tollunt. Aen. Syl. in

Bohem. cap. 35.

Guilhelmus Aquitaniæ *dux triplici catena cinctus* Hierosolymam, Romam & S. Iacobū *petens, initia dedit ordini Eremitarum.* Volat.

Veneti *Chium occupant.*

Gratianus Decretorū cōpilator *agnoscitur.*

*An.*1163.*Theobaldus Cantuariensis Archiepiscopus in* Anglia, *cui primo* Innocentius 2. P. Rom. *legati nati titulum cū pallio donauerat, moritur, eique succedit* Thomas Beketus, *qui anno pōst ecclesiastica iura defendēs, à Rege in exilium actus,* Senone *in* Gallia *apud* Alexandrum 3. P. Ro. *de iniuriis conquestus, ad* Pontiniacum *cœnobiū se contulit.* Interea *Rex* Anglus Henricus 2. *filium suum* Henricum *à* Rogerio *Eboracensi archiepiscopo, absente tū Cantuariense, cuius id muneris fuerat,* 17. *cal.* Iulij *an.*1170. *in regem coronandum curat: de qua iniuria* Thomas *Cantuariensis apud* Alexandrum P. *conquestus, ita eum mouit, ut is* Eboracensi, & *aliis qui istiusmodi coronationi interfuissent, sacrorum administratione interdixerit.* Sed *anno tandem septimo exilij sui* Thomas *Cantuariensis reconciliato (ut putabatur) rege in* Angliā *reuersus,* 4. *cal.* Ianuarij *coniuratorū gladiis in templo confossus occiditur, an.*1171. *ab* Alexand. P. *Postea martyrum*

cata-

catalogo adscriptus. Rex per legatos apud Alexandrum P. se de Cãtuariensis nece purgat, & Hibernicam expeditionẽ, eiúsque insulæ dominium ex eiusdẽ pontificis autoritate sibi darĩ postulat. Alexandri pont. legati duo causam de Cantuariensis nece cognituri in Angliã aduenerunt. Rex iureiurando factum suum purgauit, in hoc tãtùm se peccasse fassus, quòd ex sua in Cantuariensem simultate, aliis perpetrandi facinoris occasionem dedisset. ad quam culpam eluendam expiandámque ducentos milites ad sacrum bellum in Syriam suis sumptibus se missurum recepit, ac semet intra triẽnium eius expeditionis socium cum aliis principibus subsecuturum. Quin & legem tulisse dicitur, qua perpetuò cautum esse uoluit, neminem posterorum regum in Anglia regium nomen insigniáque deinceps gesturum, nisi quem Romanus põtifex ritè iußisset designasséique.

Anno 1165. Trium Magorum corpora, quorum meminit Euangelista, à Mediolano Coloniam transferuntur. Sab. En. 9. lib. 5.

Auicenna & Auerrois philosophi & medici insignes clarent. Sabel.

Dalmatæ omnes sese Emmanueli Imperatori Orientis dedunt. Blond. 5.

Anno 1170. Sarracon Turcarum Rex

Aegyptum occupat. Sab.

Saladinus Sarraconis filius maiorem Asiæ partem suo regno adiicit. Blond.

Vuilhelmitarum ordo, quos Eremitas uocant, per Ioannem Bonum Mãtuanum instauratur. Sab. En. 9.

An. 1179. Emmanuele Imperatore Græcorũ mortuo, Alexius eius filius rerũ potitur in Oriente, tutore illi dato Andronico Græco è regia progenie: cuius etiam consensu, Hagne Ludouici iunioris Regis Galli filia annos modò 8. nata, in Græciam accersitur, ut Alexio nubat admodum etiam adolescenti: uerùm libidine regnandi occæcatus tandem Andronicus, pulsis Latinis qui puero fauebant, Constantinopolitanum imperium usurpauit, in ordine Imperatorum Orientis 109. an. 2. necato in undis puero, dum laxandi animi causa paruo nauigio huc illuc temerè dilabitur. Et ne parũ hoc esset, ut tyrannidem stabiliret, proceres omnes quorum uirtutem suspectam habebat, breui interficit. duobus an. imperio præfuit.

Petrus Longobardus Parisiensis quatuor libros sententiarum edit, & Petrus Comestor scholasticam historiam conscribit. Volat.

An. 1180. Ludouicus Gallorum Rex uoti causa D. Thomæ sepulchrum Cantuariæ inuisit, &

sit, & à Rege Angliæ honorificè accipitur. in Galliam reuersus moritur. Io. Til.

Anno 1182. LVCIVS 3. *Tuscus*, *Papa* 179. *sedit an.* 4. *sub quo bella in terra sancta inualuerunt.*

Terræmotus ingens in Asia aliquot insignes urbes, in Sicilia 25000. *hominū deleuit.*

Anno 1182. *Iudæi mense Iunio coacti regno Franciæ excedere.*

Christiani in Syria uincuntur, & Hierosolyma 6. *cal. Octob. anno* 1187. *à Saladino capitur, cum* 89. *annis à Christianis fuisset possessa.*

Lucio 3. *Pontifici successit anno Domini* 1186. VRBANVS 3. *Mediolanensis*, P. 180. *qui post annum primum ac mensem decimum pontificatus dolore mortuus est ob Saladini successus.*

Huic successit GREGORIVS 8. *Beneuentanus.* P. 181. *sedit dies* 57.

Gregorio 8. *successit* CLEMENS 3. *Romanus*, P. 182. *sedit an.* 3. *Hic cleri mores correxit, Imperatori persuasit ut bellum contra Turcas susciperet. cum Tancredo ipse ob Siciliæ regnum armis disceptauit. Plat.*

Clementem 3. *secutus est* CAELESTINVS 3. P. 183. *an.* 1191. *qui sedit an.* 6. *mens.*

7. *Ab hoc coronam imperij accepit* Henricus *Barbarossæ filius.*

Gladiatorum ordo in Liuonia *circa hæc tẽpora oritur.*

Humiliatorum ordo initium sumit. Sab. En.9.lib.5.

Antiochia à Turcis *capitur, anno* 1190.

Berna & Friburgum in Heluetiis *ædificata.* Monst.

Meinradus uir doctissimus Liuoniam *ad Christi fidem perducit.* S. Monst.

Syria populatur à Christianis. Blond.

Anno 1191. *Philippus* Augustus Rex Gallꝰ, *&* Ricardus I. Rex *Anglus coniunctis copiis Ptolemaidem expugnant. Mox suborta inter se discordia, Philippus relicto* Odone *duce* Burgundiæ *copiarum suarum præfecto, in Galliã rediit,* Ricardus *in* Syria *remansit, &* Hierosolymitani *regni permutatione* Cypri *regnum* Guidoni *Lusignano uendidit, quod eousque seruarunt eius posteri, quoad illic imperare cœperunt* Veneti: *& hinc factũ ut* Hierosolymitani *regni titulum* Angliæ *Reges aliquandiu gesserint. Porrò* Ricardus *domesticorum suorum in* Anglia *conspiratione, et* Philippi *Gallorum* Regis *simultate, rem* Syriacam *deserere coactus, domum rediens in* Germania

à Leo-

à Leopoldo Austriæ duce intercipitur, & Henrico Imperatori, in ueteris odij ad Ptolemaidis expugnationẽ inter se cõcepti uindictã traditus, frustra intercedẽte pro eo Cælestino P. Romano, in uincula cõiicitur, unde nõ antè liberatur quàm 140. milia marcarũ psolueret. Ge. Li.

Anno 1195. Christiani dissentientibus inter se Regibus, Syriam maiori ex parte amittunt. Sab.

Saraceni partẽ Hispaniæ subigunt Blõd. 6.

Cruciferorum ordo in Italia inchoatur. An. 1197. Volat.

HENRICVS SEXtus Cæsar Germanus XXI.

ANno 1190. post defunctum patrem Fridericum regnare cœpit Henricus sextus huius nominis, & regnauit annos decem. maxima in Apulia bella gessit, & totum regnum tandẽ subegit. In Germania aduersarios habuit, Coloniẽsem & Leodiensem Episcopos. præterea & Burgũdiones. In hoc tumultu Leodiensis Episcopus ferro confossus est, & hoc casu permoti alij quieuerunt ab incepto, & ultro paruerunt. Fridericum filium adhuc puerum consensu electorum Cæsarem creauit. Electio

Henricus sextus.

sigillatis tabulis electorum principum cõfirmata est. dictus est hic postea Fridericus secundus. — Frideric⁹ 2.
Porrò moriens iam Henricus tutelam pueri, & imperij gubernationem cõmisit fratri suo Philippo, penes quem uiuente etiam Henrico summa imperij administrandi fuit.

Innocentius terti⁹ Papa.

Cælestinum tertium secutus est Papa Innocentius tertius Anagninus, an. 1198. sedet an. 18. mens. 7. Is persecutus est Cæsarem Philippum, & dixisse fertur, aut se Philippo imperialem coronam adempturum, aut pontificalẽ infulam sibi ab illo detrahendam. Insignibus imperij donauit Othonem Saxonem, sed ne hæc quidem diuturna & firma amicitia fuit. nam non multò pòst Otho à pontifice excommunicatus est.

PHILIPPVS BARBAROSSÆ filius, Cæsar Germanus XXII.

Philippus Cæsar.

Anno 1200. electus Imperator est Philippus Barbarossæ filius, Sueniæ dux: & Cæsaris nomine Italiæ gubernator, regnauit annos nouem. Huius tempore maximæ seditiones in Germania exortæ sunt. Nam defuncto Henrico, properè ex Italia maturato reditu suo, monuit Electores principes Philip-

pus

pus de facta electione in iuniore nepote suo Friderico Cæsare creato. Et ne quam mutationem pateretur imperium, aut sibi committendam administrationem: aut creandum se Imperatorem, non alium principem, aiebat. Id uerò ubi olfecit Innocentius pontifex Romanus, sollicitauit seriò Principes Electores, ut alius Imperator eligeretur, indicans apertè se Philippũ ferre nolle. Erat enim infensus illi propterea, quòd cũ res Italiæ gubernasset, Papæ non nihil fuerat aduersatus: quo nomine ab Innocentio fuerat excommunicatus. Verùm absoluerat Philippum legatus quidam, qui & hoc nomine pontifici pœnas dedit. Sed quid opus est uerbis? Pontifex exosus erat uniuersum genus Friderici, illúdque extirpare cogitabat. Proinde ab Electoribus designatus est Imperator Bartholdus Dux Zeringensis, qui prætérquam quòd opibus potentissimus erat, nullam ferè laudem meruit. Philippus in oppido Mulhausen erat, quò & multi principes, Bohemiæ, Saxoniæ, Bauariæ, & Sueuiæ confluxerant, à quibus Cæsar creatus est. At uerò simul atque cognouit Zeringensis dux, potentia ac uiribus minorem se esse Philippo, ultro ad eum venit. & ueluti Domino suo se sponte dedidit, nolens imperatoriæ maiestatis appellationem in

Bartholdus Dux Zeringensis.

se recipere. Cæterùm pontifex Romanus nihilo magis ab ĩstituto suo destiit, sed effecit ut à Coloniensi Episcopo, & comite Palatino Rheni, Brunsuicensis Princeps profugi Henrici filius, Otho. *Otho quartus huius nominis Cæsar crearetur, Hunc confirmauit & coronauit Innocentius. excommunicato Philippo. Itaque defecerunt ad Othonem non pauci principes, Bohemus, Comes Thuringiæ Hermannus, Episcopus Argentinensis. Sed interim tamen fortunauit Deus res Philippi, adeò vt Imperium per totam uitam suam administrârit. Primùm in Alsatiam profectus Argentoratum cepit, & episcopum Argentinensem ad deditionem coegit.* Fortunat Deus res legitimè uocatorũ. *Interea temporis Spiram usque Otho perueuerat, sed & is inde à Philippo in Saxoniam retrofugatus est, & subsequente iam Philippo in Thuringiã, cõuenerant eò Bohemiæ rex, & Thuringiæ Comes, sed hi pugnam detrectantes Philippi imperio se subdiderunt. Postea & Coloniensi urbe obsessa, adegit ad deditionem episcopum: qui & si coronauerat iam antea Othonem, tamen & Philippum Aquisgrani imperiali diademate donauit. Non multò pòst armatus Otho præsidio, quorundam episcoporum destituit Coloniensem episcopum propter defectionem ad Philippum*

lippum. tum uerò Coloniam reuersus Philippus, aliquot prælia commisit cum Othone, & uictoriam adeptus est. Cæterùm Otho in Angliam profugit. Tandem ubi iam uiderent principes infirmatas partes Othonis, & retineri imperium à Philippo, qui & alioqui familiarem se præbuit principibus (uxorem enim Irenen habebat Cæsaris Constantinopolitani filiam, ex qua filias quatuor susceperat, quarũ unam Bohemiæ regis filio, unam item Brabantiæ principi in matrimonium tradiderat) cùm, inquam, uiderent hæc omnia principes, de transigenda controuersia cõsultarunt, missique ad pontificem summum legati sunt de concordia ineunda inter Papam & Philippum, præterea ut Otho quoque in gratiam reciperetur. Itaque missis à pontifice in Germaniã Legatis, absolutus est ab excommunicatione Cæsar Philipp⁹: trãsactio quoq; facta est, ut filiarũ una nuberet Othoni, quò tãto firmius initæ cõcordiæ & familiaritatis uinculum seruaretur inter utrunque. facta sunt hæc omnia.

Irene filia Cæsaris Constantinopolitani.

Porrò sancito iam hoc fœdere agebat Bambergæ postea Philippus, & die quodã cum esset ei à medico uena incisa, & nihil iam mali suspicaretur optimus princeps, & solus in conclaui non haberet plures secum præter Cãcel-

Philippus Cæsar ab Othone.

VVittelspach ex insidiis interfectus.

larium & Dapiferum de VValpurg, ingressus est ad eum Otho de VVittelspach, cuius genus Fridericus primus celebre & clarum fecerat. Is ubi Cæsarem sine præsidio solum esse uidet, ferro obruit inopinatum, & ingens vulnus collo Imperatoris infligit. Accurrit Dapifer, opem laturus suo principi, sed latro impunè ob celeritatem elapsus est. Letale hoc vulnus Philippo fuit. mortuus Bambergæ sepelitur: sed postea à Friderico secundo humatum corpus Spiram translatum est. Saxo quod monumentum tegit, inscriptum est, Philippus Bambergensis. Neque uerò parricida Otho de VVittelspach, suo tandem merito supplicio caruit: nam & ipse non multò pòst trucidatus periit.

Vltionis exemplũ.

DE PRIMIS MENDIcantium Monachorum ordinibus institutis.

Frãcisc⁹. Dominicus.

TEmporib⁹ Philippi Imperatoris S. Franciscus Aßisiâs sanctitate & eruditione illustris, & S. Dominicus Hispanus Calaguritanus doctrina & moribus illustris, mendicãtium monachorum ordines instituunt, ille quidem Minores dictos, hic uerò Prædicatores. Nam qui aut Canonici, aut monachi opulentiores

tiores erant, ij iam domini potentes facti, contempto ministerio docendi in Ecclesia, cum Caesaribus & principibus bella gerebant. Itaque hi duo uiri tum praedicare coeperunt, & socios sibi asciuerunt homines modestos & pacatos, quales studiosi literarum erant : atque hoc rei initium fuit. Postea horum exemplo plures ordines orti sunt, id quod plerunque fieri solet quoties res nouae incipiunt esse in admiratione. Sed ut nihil perpetuò firmũ, & in suo gradu stabile perdurat in humanis rebus, ita & monachorum ordines complures hoc tempore suum statum & doctrinas amittere uidemus.

Anno 1200. Innocentius pontifex Decretales suas edit, inter quas habetur quòd papa principes corrigere debeat, & eum Imperatorem esse, quem ipse coronarit. Idem confeßionẽ auricularem confirmat. Pau. Phry.

Galli & Veneti Constantinopolim occupant, & Henricum Flandrum Imperatorem 112. creant, qui praefuit an. 1. Post quem Balduinus frater Henrici, 113. in Oriente imperat an. 13.

Veneti Anno 1202. Cretam occupant. Sab.

Almae Trinitatis ordo inchoatur. Volat.

Almaricus Gallus theologus, imagines, al-

taria, & sanctorum inuocationes, idololatriã censet, transsubstantiationem altaris negat, & præterea alios errores docens comburitur Parisiis. Ber. Lut.

Tartari Asiam uastant. Sa.

Synodus Lateranensis maxima. 7. Archiepiscopis, 412. episcopis, & 1300. prælatis recuperandæ Hierosolymæ gratia anno 1210. celebratur: in qua cùm nihil certi concludi posset, frustra discessum est. Aemil. lib. 6.

S. Elizabeth regina Vngariæ, & uxor Ducis Cattorum, sanctitate lucet. Sab. En. 9.

Pontifex ordinem Franciscanum approbat. Plat.

Ioannes de Pregma rex Hierosolymorum eligitur. Blond.

Carmelitarum familia monastica instauratur. Plat.

Otho quartus, Cæsar Germanus XXIII.

Otho 4. *ANno Christi 1209. post defunctum Philippum, Imperij celsitudo Othoni Brũsuicensi principi cessit, qui antea quoque in odium Philippi Cæsar creatus fuerat. regnauit post Philippi obitum annos quatuor. Porrò intra hos quatuor annos primùm Romam*

est profectus, & Imperij coronam ab Innocẽtio accepit. In Italia regali planè & sumptuosissimo apparatu usus est, & ostendit grauitatem insignem in principes & ciuitates omnes, adeò ut supplices eum omnes renererentur. Post coronationem urbes aliquot Imperiales à pontifice iam occupatas cepit, & hæc occasio fuit rumpendæ amicitiæ pontificiæ. Proinde anathemate notauit Othonem Innocentius, etiam cũ præsens adhuc esset in Italia, & ante reditum Othonis in Germaniam, legatos misit ad principes, ut Cæsarem alium, nimirum Fridericum secundum Henrici sexti filium eligerent.

Superbum planè atque crudele fuit, ad eum modum excommunicari à põtificibus Cæsares, neque excõmunicari tantùm, sed Imperio deiici, ita ut nihil ferè honesti cogitare queas in his factis pontificum, præsertim si causas & rationes omnes expenderis. Hi omnes uno ordine excommunicati sunt, & fuerunt interim potentissimi & cordati Cæsares, qui magna & præclara negotia confecerunt:

Cæsares excommunicati à põtificib.

Henricus quartus Francus.
Henricus quintus Francus.
Fridericus primus Sueuus.
Philippus Friderici primi filius.

Otho quartus Dux Brunsuicensis.
Fridericus secundus Henrici sexti filius.
Cunradus Friderici filius.

Anno 1212. reuersus Otho in Germaniam, quanquam cognosceret exasperatos in se principum animos, tamen comitiorum diem dixit Norimbergæ, & monuit principes, ne permitterent id iuris pontificibus Romanis, ut ipsi pro sua libidine imperio deiicerẽt Cæsares: nã imperiũ nõ ad Papam, sed ad Germanos principes pertinere. Pertraxit hac admonitione principes quosdam in suam sententiam, & inuasit Comitem Thuringiæ Hermannum patrẽ Ludouici comitis, cui diua Elizabeth nupta erat. Nam ut gratificaretur Hermannus Comes pontifici, opposuit se Imperatori ueluti põtificiis diris & excommunicatione homini cõdemnato. Sed ab omnibus postea principibus destitutus est Otho, uno Marchiæ comite in Misnia excepto. Nam uenit iam hostis Othonis in Germaniam Fridericus iunior præterea adnitente papa, Francorum rex in Othonem arma sumpserat. Cæterùm nuncio allato de aduentu Friderici, profectionem parauit aduersus eum Otho in Alsatiam usque, & Brisacæ erat cum suo exercitu uerùm destitutus omni præsidio suorum, in Saxoniam profugere coactus est.

D. Elizabeth.

Tum

Tum uerò reparato exercitu, & Angliæ regis ope adiutus in inferiorem Germaniam contendit contra Gallorum regem, à quo uictus est, et obiit postea anno 1218. Priuatus imperij titulis annos quinque uixit.

Pontifex anno 1212. Ioannem Angliæ regem in sacra prophanáque, nullius ordinis aut ætatis ratione habita, desæuientem, misso Pandulpho uiro clarissimo, graui denunciatione regni administratione submouet. qua re territus Ioannes, quod à suis episcopis, principibus, popularibúsque destitueretur, inuitus ad sanitatem rediit, Pötificémque agnouit, ac graui iureiurando sponsionem fecit, se pontificis arbitrio staturum, posterósque Reges idem facturos, ut se deinceps, Romani pontificis beneficiarios perpetuò agnoscerent: unde & anno post secundo, nempe 1214. Nicolaus Tusculanus Cardinalis legatus missus, 3. Cal. Iulij interdictum quo antea Anglia per 6 annos, mẽses 3. ac dies 12. obstricta tenebatur, publica auctoritate sustulit.

Fridericus secundus, Cæsar Germanus XXIIII.

ANno *Christi 1212. Fridericus huius nominis secundus, Barbarossæ filius, Nea-* Frideric. 2.

politanus, Siciliæ Rex, & Sueuiæ dux, Othone deiecto Cæsar delectus est. coronam imperij Aquisgrani accepit. Regnauit annos triginta septem, interim tamen annos quinque antequam moreretur, à papa Innocentio priuatus est imperio. Nemo satis miserari potest sortem huius laudatißimi Cæsaris, qui cum multis & præclaris uirtutibus præditus esset, interim tamẽ maximas atque grauißimas insectationes pontificum Romanorum sustinuit. Multarum linguarum peritißimus fuit, Græcæ, Latinæ & Germanicæ, & Saracenorum linguam nouit exactè. Ad hæc & bonarum artium disciplinas promouit, effecítque ut Ptolemæi Almagestum ex Saracenico idiomate Latinitate donaretur, & ea occasione Astronomicæ disciplinæ, quas multis iam annis nemo hominum in Europa tradiderat, in lucem reuocatæ sunt.

Astronomicæ disciplinæ à Friderico secũdo reuocatæ.

Primum bellũ in Germania aduersus Othonem quartum geßit ex consilio papæ, sed idem à pontifice præmium retulit, quod alijs Cæsaribus contigit ante sua tempora.

Secundum bellum in Brabantia geßit contra Brabantiæ Ducem, & partes Othonis, & Lotaringiam Germanico Imperio iterum restituit.

Anno 1216. in Anglia regni optimates

Ioan-

Ioannis regis tyrãnidem pertæsi, contra eundẽ arma capiũt. Ludouicus Philippi Gallorum regis filius ab eisdem in spem regni uocatus, iurejurãdo obsidibusq; acceptis in Angliã traiicit. Rex suis omnibus inuisus, in monasterio Suinesbed. 14. Cal. Nouẽ. ueneno sublatus est, monacho id illi propinãte, quo & ipsemet, uti fertur, unà cum rege periit. Principes neglecto Ludouico Henricum puerum Ioannis defuncti filium regem consalutant. Ludouicus post longã altercationem conuentione facta, acceptáque pecunia, in Galliam se recipere cogitur. G. L.

Post Innocentium 3. electus est Pa. 185. an. 1216. HONORIVS 3. Romanus, qui sedẽ Barione tenuit an. 10. mens. 7.

Albianorum hæresis in comitatu Tolosano crescit, qui Christi corpus in pane, ut in aliis rebus, esse censuerunt. Aemil. lib. 6.

Hos Albianos seu Albigesios, aut Albigenses S. Dominicus sua eruditione & authoritate domuit. Blond. lib. 7.

Clara uirgo suum ordinem auspicatur, qui minoritis subiicitur. Volat. 21.

Christiani Hierosolymam recipiunt.

Anno 1220. Fridericus ab Honorio 3. papa imperij coronam accepit. In Tuscia Comites duo occuparũt urbes quasdam quæ ad im-

perium pertinebant, quas cùm cepisset Fridericus, expulsi comites profugerunt ad Honoriũ pontificem, à quo recepti sunt in defensionem, & præcepit Friderico, ut eos in urbium ablatarum possessionem restitueret. Id uerò facere recusantem Fridericum excommunicauit papa Honorius, omni qua eum complexus antea erat amicitia, deleta.

Anno 1222. iterũ in Germaniam rediit Fridericus, & comitiis Herbipoli habitis, iuniorẽ filium suũ Henricũ Imperij consortem fecit, & is Aquisgrani est coronatus. At uerò postea captus est is Henricus à Friderico patre, propter initum fœdus in Lõgobardia cum ciuitatibus aliquot aduersus patrẽ: & uiuẽte adhuc patre situ ac squalore carceris extinctus est Hẽricus.

Henricus fili⁹ à Friderico captus.

Quãquam Hierosolyma urbs amissa iam erat, tamen possederunt interim Christiani alias magnas & potentes ciuitates in Syria: uerùm in dies magis ac magis crescente potentia Turcarũ, & retrolabente fortuna Christianorum, Romã uenit Ioannes, qui regis Hierosolymitani titulum adhuc tenebat, ac opem ab Honorio papa petiit, impetrauítque ut ab Honorio absolueretur Fridericus anathemati obnoxius. Itaq; cõsenserunt ultro Fridericus & Germaniæ Principes ad exercitum parandum pro Hiero-

Ioannes Hierosolymorũ rex.

Hierosolymæ urbis liberatione, & rex Hierosolymitanus tradidit Iolam filiā suā in matrimoniū Friderico Cæsari: unde id quoque hodie est, quòd regni Hierosolymitani titulū uendicant sibi Siciliæ reges. Proinde ingenti exercitu instructo, Hierusalem petebat Cæsar, cū multis Germaniæ principibus, inter quos & Ludouicus Lantgrauius fuit, cui Elizabeth nupserat, & is in ea expeditione Brundusij obiit.

Siciliæ reges cur regnū Hierosolym. sibi uendicent.

Circa hæc tempora, nempe Anno 1225. Dominicus uir doctus & bonus, Prædicatorum ordinem instituit sub regula B. Augustini, ut & mendicantes Eremitæ & Carmelitæ fuere. Sunt enim in uniuersum quatuor tantùm probati ordines, utpote S. Basilij, Augustini, Benedicti, & Francisci: cæteri omnes sunt horum ueluti appendices. Volat. 21. Huius ordinis cœnobia fuisse 4143. suo tempore testatur. Sab. En. 9. lib. 6.

Anno 1227. GREGORIVS 9. Hernicus, Innocentij tertij nepos, Pontifex 186. fit, sedet an. 14. Hic Decretales colligēs, in librum retulit: & Franciscum Assisium Minoritam ac Dominicum, & Antonium Vlyssiponensem, ac Elizabetham Pannoniæ regis filiam inter sanctos retulit. Plat.

Idem Grego. celebrato Concilio cū suis Car-

dinalibus, Friderico imperium abrogat, & cōtra eundem Salue regina &c. instituit. Blond. *lib.* 7. Dec. 1.

Hoc tempore Hannibal quidam Romanus cum quibusdam sacerdotibus urbem seditione & haeresi perturbat, tanta quanta nunquam antea visa sit. Caeterùm diuina ultio tumultū compescuit. nam & Tiberis supra modum inundans multa damna mortalibus intulit, & tanta peste laboratum est, ut vix decimus quisque superfuerit.

Anno 1227. S. Ludouicus in Gallia rex illustris habetur.

Antonius discipulus S. Francisci claret.

Ioannes de Sacrobusto mathematicus Parisijs floret.

Accursius Florentinus iuris interpres doctissimus agnoscitur. Sab.

Iordanes Theologus Dominicanis silētium mensae instituit. Volat.

Helias, Ioannes & Albertus armis inter se decertant pro successione S. Francisci in Abbatia. Volat. 21.

Vincentius historicus praedicator insignis habetur.

Petrus martyr concionator uehemens agnoscitur. Sab.

Anno

Anno 1228. profectus est Fridericus Imperator Hierosolymam belli gerendi causa: & negotium ita confecit, ut à Sultano non solùm Hierosolyma, sed multæ aliæ urbes in uicinia sitæ ultrò ei sint redditæ. Coronatus est Hierosolymæ Fridericus Anno 1229. Hierosolymam & Ioppen urbes munitionibus firmari curanit aduersus vim hostium: & pacis fœdera sanciuit cum Sultano decennij spacio. Significauit hæc omnia per epistolam pontifici Romano, petiitq; excommunicationis absolutionem: nã & ab hoc Gregorio Papa anathemate notatus erat, nescio cuius iuris causa in regno Siciliæ. Sed parum erat pontifici denegare Cæsari absolutionẽ, nisi & hos quoque dolos siue iniurias potius faceret absenti Friderico. Etenim contra eum ciuitates Italiæ mouit, occupauitque per uim urbes aliquas in hæreditario eius regno Neapolitano. Itaq; hac necessitate coactus est Fridericus redire in Siciliam, & hæreditarium regnum suum ex periculi metu eripere. Quanquam autem summa usus erat perfidia pontifex in absentem Cæsarem, tamen tanta demissione absolutionem postulauit, ut promitteret se à pontifice Siciliam in regni feudum acceptu rum. Ad hæc & Principes Germanos uocabat in Italiam, ut uel per eos controuersia inter se

& pontificem transigeretur. Proinde *liberauit Gregorius Cæsarem ab anathematis diris iterum Anno* 1230. *relatis(ut* Blondus *scribit)* 12000.*unciis auri pœnæ loco.*

Postea tertiùm uenit in Germaniam Fridericus, *& bellum in Austria contra* Hungaros *gessit, & cepit* Viennam *urbem: quæ ut esset & maneret* Imperialis *ciuitas, datis literis id uoluit ratum confirmari.* Tum *quoque filium suum Cunradum* Viennæ *cæsarem elegit, mortuo iam in carcere* Henrico *filio.*

Anno 1238. *iterum redeunte in* Italiã Friderico, *Mediolanenses contra eum insurrexerunt, & aliæ pleræq; præpotẽtes ciuitates.* Mediolanum *grauissima clade affecit* Fridericus. *qua de causa ciuitates inito fœdere cum pontifice, conspirant cõtra* Fridericum *Cæsarem, quẽ hoc nomine tertio excommunicat papa Gregorius, & hæreticum proscribit, concitatis etiam ad arma contra eum* Venetis. Fridericus *editis scriptis publicè questus est de illata iniuria, & interim supplex quoque absolutionem petiit à pontifice.* Erãt *ex* Cardinalium *ordine multi, qui consilia papæ non probabant: & qui ad* Concilium *ad* Lateranum *à* Pontifice *indictũ proficiscebantur* Cardinales, *à* Friderico *capti in carcerem coniecti sunt.* Cæterùm *ubi precib⁹ de im-*

Frideric⁹ 2. *tertiò excõmunicatus.*

de impetranda uenia non dabatur locus omnino apud Gregorium, necessitas compulit Fridericum ut se tueretur: & non caruit sua factione, quæ tum in Italia potentissima erat. Nam diuisa tum erat Italia in Guelphos & Gibelinos. Hi pro Cæsare, illi uerò pro Pontifice sentiebant. Vtrũque nomen ex Germanis ortum, in Italiam translatum erat. Nam Guelphorum genus perpetua odia exercuerat aduersus sanguinem Friderici: unde & Guelphi dicti sunt, ut perpetuò infensi hostes Friderici. Porrò Friderici generis origo à Vueiblingis erat, unde appellati sunt Guiblingini, id quod mutato nomine Gibelini dixerunt Itali. Guelphi. Gibelini.

Pontifex grauissima necessitate compulsus, crucem & indulgentias publicauit aduersus Cæsarem Fridericum perinde ac manifestè impium, & prophanatorem religionis. Tulit id multò ægerrimè Fridericus: obsedit Romam: sed re infecta decessit, ac Rauennam urbem cepit.

Anno 1240. Gregorij 9. pontificis mortem eclipsis solis tanta præcessit, quanta nunquam antea uisa. In Gregorij locum sufficitur

COELESTINVS 4. Mediolanensis, senex admodũ & ualetudinarius, qui XVIII. die moritur. Vacauit itaq; tũ sedes papalis uno

& uiginti mensibus, quòd Cardinales à Friderico Imperatore captiui tenerentur.

Anno 1243. INNOCENTIVS 4. *Genuensis pont. electus sedit annos* 11. *mẽs*. 7. *Is apparatum Decretalium & Authenticas composuit, & librum de iurisdictione Imperij & auctoritate Pontificis contra Petrum quendam cognomẽto Vineam, qui Imperij & aliarum rerum omnium arbitrium Imperatori tãtum adscribebat, Apologeticum inscriptum edidit.*

P. Cardinalibus roseũ galerũ attribuit utq; equo in urbe ueherentur concessit. Natalẽ Deiparæ uirginis octonis diebus Ecclesiã celebrare iussit. Is sententias priorum pontificum contra Imperatorem comprobauit, habitoq; concilio Lugduni, abdicauit imperio Fridericum, usus Gallorum præsidio: & per literas significauit Electoribus principib⁹, ut alium Cæsarem designarent. Illi uerò dixerunt Imperatorem Hẽricum Thuringiæ Landgrauium. Is ante Vlmam urbem tormento bellico ictus periit.

Frideric⁹ 2. abdicatur à papa imperio.

Ordo Cruciferorum confirmatur, an. 1243. *Io. Luc.*

Vrbs Victoria.

Fridericus nouam in Italia urbem cõdidit, quæ Victoria dicta est. Vbi argenti inopia laborabat, corio iussit numismatis formam parari

rari, ut esset quo militibus stipendia soluerentur: cæterùm quum primùm argenti copia fieret, se id quod ex corio erat, uero & bono numismate commutaturum, id quod liberaliter etiam postea fecit. Iam uerò cùm nulla amplius ex Germania sperare præsidia posset, præterea captus esset Encius filius eius, qui & periit in carcere, uariè adflictus est, & contulit se in Apuliam, ubi & mortuus est, Anno 1250. Sunt qui scribũt ueneno necatum esse. Scilicet quiescere non poterant sanctissimi patres, nisi prorsus optimum principem extinctum uidissent. Neapolitanum regnum hæredi filio suo Cunrado reliquit. Italia factionibus diuisa mansit postea semper. Pars enim imperio, pars pontifici adhæsit, donec Venetorum & Mediolanensium uires crescerẽt, & augeri cœpissent postea.

Anno 1250. Christiani principes & S. Ludouicus Rex Galliæ in Syria ad Faramiã uincuntur à Soldano. Blond.

Alphonsi sphæra astrologis deseruiens incipit anno à natiuitate Domini 1251. Io. Luc.

Alexander de Halis doctor theologus acutissimus claret.

Hugo Cardinalis Concordantias Bibliorũ conscribit. Plat. in Innocentio 4.

Post Innocentium 4. electus est Papa 189. ALEXANDER 4. *Campanus, qui Petri sedem tenuit an. 7. Is Claram uirginem Assisinatem, Petrum martyrem, & Stanislaum Cracouiensem inter sanctos retulit: Mendicantium ordinem literis celebrauit. Guilhelmum de sancto amore, monachos ex eleemosyna in ocio uiuentes non saluari scribentem, hæreticum censuit. Plat.*

Ordo Eremitarum S. Augustini confirmatur. an. 1256. Volat.

Henricus Cardinalis Hostiensis iuris peritus inclarescit, simul & Bartholomæus Brixianus, qui multa in Decretales edidit.

Cunradus quartus, Germanus Cæsar XXV.

Cunrad⁹. ANno 1250. *regnauit Cunradus Friderici filius mortuo patre, sed ab Innocentio quarto excommunicatione notatus est. Lantgrauius Thuringiæ Henricus uicit eum apud Francofordiam, uiuente adhuc patre Friderico. Sunt qui scripsere post Henrici obitum gestum hoc bellum contra Cunradum à Vuilhelmo Lantgrauio. At uerò ubi considerauit Cunradus se destitutum præsidio Germanorum Principum, contulit se in hæreditarium re-*

regnum Neapolitanum, ibíque defunctus uita est, Ann. 1253.

Finis Sueuiæ ducū. Cunradinus.

Cunradus de quo modò diximus, uxorem habuit Bauarici sanguinis, ex qua filium susceperat Cunradinum, qui in hæreditario Ducatu suo Sueuiæ educabatur, & post obitum patris hæreditarium regnum suum Neapolitanum petere uolebat: sed aduersus eum uocabat in regnum Neapolitanum pōtifex Clemens Carolum Gallorum regis fratrem Cūradinus, ut qui Sueuiæ dux erat, magna præsidia & copias Germanorum circum se habebat, & principio magnis uictoriis usus est. At uerò tandē per insidias Cūradinus Cūradi filius & Fridericus Austriæ dux capti sunt. Præterea & sordidius quàm decebat, tractati, & cōtumeliis affecti sunt. Tandem consilio papæ ceruicem carnifici amputandam præbuere. O insignem crudelitatem. Saxeus planè esset, quem non tātæ crudelitatis exempla commouerent, nimirum tam generosum regem, à tot Cæsaribus ortum, adeò sine ullo iure & ratione tam turpiter à Clemente papa è medio sublatum esse. Scripta etiam hodie extant, quæ tunc tēporis edita sunt, in quibus queritur de iniuria optimus Princeps, & totam causam ordine cōmemorat longa narratione, ut dubium non

Clementis papæ insignis crudelitas in Cunrad.

sit meram tyrannidem aduersus Cunradinum exercuisse papam.

VVilhelmus Cæsar Germanus XXVI.

Anno 1254. electus est Cæsar Vuilhelmus Hollandiæ comes. principem ferunt probitate morum & uitæ innocentia insignẽ fuisse, sed à Frisiis cæsus est anno 1256.

Interregnum.

Mortuo hoc Vuilhelmo, sine certo Cæsare stetit Imperium annos septemdecim, ídque non sine summo exitio Germanicæ nationis. Infortunium hoc natum est ex bellis ciuilibus quæ in imperio per pontifices Romanos sunt excitata. Porrò dißidio propter electionem orto inter electores, à quibusdam electus est Cæsar Alphonsus Hispaniæ rex, propterea quòd sapientia non vulgari & præclaris virtutibus præditus erat. Is ille est Alphonsus, qui Astronomicis artibus non solùm ipse est delectatus, sed etiam multis præclaris libellis de ea scriptis studium eius auxit, & emendauit. Cæterùm Alphonsus quanquam monitus à papa de recipienda imperij maiestate, tamen id constanter recusauit, propter incertam fidem & instabilem

Alphõsus Hispaniæ rex mathematicus.

bilem concordiam Romanorum pōtificum cum Imperatoribus. Pars altera Electorū designauit Cæsarem Ricardum, regis Angliæ fratrem eúmque Basileam usque duxerunt, uerùm ab Imperio receptus non est.

Anglici annales asserunt, Ricardo Imperatore creato Aquisgrani Coloniensem Antistitē diadema imposuisse, & eius filium Edmundum, paulò ante hæc tempora mortuo Friderico, ab Innocentio quarto Pont. Romano in Manfredi filij spurij Friderici Imperatoris, tyrannidis vltionem, ad Siciliæ regnum euocatum.

Anno 1258. In Anglia Pictones omnes, quorum tum ibi ingens erat numerus, cum cæteris alienis exterminantur. G. L.

Eodem anno Ricardus rex Angliæ in Galliam traiicit, & cum Ludouico Rege iis conditionibus pacem facit, ut Gallus Normanniam cum Andegauensibus ac Cenomanis obtineret, & Anglo pro bellorum impensa millia aureorum cētum & quinquaginta, ac per singulos annos dena millia tributi nomine persolueret, Anglus Aquitaniam à Septentrione Caranto flumine, & à meridie Pyreneo monte terminatam possideret.

Anno 1259. Optimates regni in Anglia

contra Regem, quòd antiquatas leges nonnullas in pristinam formam (ut ipsi postulabant) restituere nollet, ciuile bellum triennio excitant: quod tandem confirmatis aliquot legibus antea latis compositum est.

Michael 7. *Palæologus* 117. *Imperator* Oriẽtalis Anno 1260. *electus, rerum potitur annis* 5. *cum Galli tenuissent annos* 58. *Blond.*

Post Alexandrum 4. *successit* 190. *Papa* VRBANVS 4. *Gallus, sedit an.* 3. *Huius tempore Guelphorum & Gibelinorum factiones de Italia certant. Pontifex contra Manfredum Friderici Imperatoris spurium, & Cunradinum Germanos Siciliæ reges Italiam infestantes, Ludouicum Galliæ Regem inuocat, qui illi Carolum Prouinciæ & Andegauiæ Comitem consobrinum & generum suum cum exercitu auxilio mittit. Plat.*

Veneti & Genuẽses in Syria & sinu Adriatico terrestri & nauali prælio an. 10. *uario euentu congrediuntur. Sab.*

Albertus magnus Teutonicus ordinis Prædicatorũ, naturæ arcana scrutatur, & scripturam sacrã Coloniæ explicat, tanta modestia, ut Ratisponensem episcopatum oblatũ respuerit, quẽ tumultu & armis gubernare interdũ opus erat, ut nunc etiam apud Germanos mos est,

quorum

quorum pleriq; episcopi ense & milite res suas tutantur. Huius discipulus fuit Thomas Aquinas, *qui relicta patria, insigniq; cognatione* (*originem enim è* Comitibus Apuliæ *ducebat*) *Coloniam pergens, tantum profecit, ut post aliquot annos apud* Parisios *primum in doctrina locum teneret.*

Raimundus Lullius Philosophus, *ac theologus floret.*

Anno 1265. *Vrbanum* 4 *secutus est* Papa 191. CLEMENS 4. Narbonensis, *cathedramque papalem tenuit an.* 4. *habuit hic duas filias ex uxore præmortua, quarũ alteræ in monasterium collocatæ* 30. *libras turonensiũ paruorũ dedit: alteræ autẽ quæ marito suæ conditionis nupserat,* CCC. *libras turonenses dotis nomine numerari iussit, hac conditione, ne quid unquam amplius peteret.* Nepotem *quendam clericum habens, tribus iam præbendis cohonestatum, duabus dimissis unicam, quã vellet ex tribus, retinere iussit, imitatores in hac re paucos relicturus.* Is Carolum Gallum Ludouici *regis generum* Hierusalem & Siciliæ *regem inungit* Romæ *in basilica* Lateranensi, *ea lege, ut quotannis feudi nomine ecclesiæ* Romanæ XL. *millia nummûm aureorum persolueret.* Plat.

Alexander Minorita suam Grammaticam uersibus componit. Sab.

Genuenses Cretam inuadunt, Sab.

Bandogabar Soldanus deuictis Tartaris & Saracenis Christianos in Syria persequitur. Blond.

Anno 1270. D. *Ludouicus Galliæ rex moritur, succedit Philippus an.* 5.

Clemente 4. *defuncto, ob dissensionem de eligendo pontifice ortã, uacauit Papatus biennij spacio.*

Anno 1271. *Henricus* 3. *Angliæ rex moritur, filios relinquens Eduardum Vualliæ principem, & Edmundum Lãcastriæ Comitẽ: à quibus Rosæ Albæ, & Rosæ Rubeæ, quæ istorum familiæ insignia fuere, apud posteros factionum nomina.* Geor. Lil.

Post interregnum in papatu tandem creatus est P. 192. GREGORIVS 10. *Placentinus in Eduardi Angli Vualliæ principis Syriacis castris agens. sedit an.* 4. *Is monuit in initio sui pontificatus Electores ut consentientibus uotis Imperatorem iterum designarent, ne Imperij status prorsus collaberetur.*

Circa hæc tempora Flagellãtium hæresis in Italia orta, per Galliã & Germaniã uagatur, multa Romanæ ecclesiæ damnans, & in errores

res incidens grauissimos. Bern. Lutz.

Synodus Lugdunensis in præsentia Michaelis Palæologi imperatoris Græcorum celebratur pro recuperanda Palæstina, & contra Græcos de processione spiritussancti, ibiq; Rudolfo Haspurgensi confirmatur Imperium: de quo mox.

Rudolfus Cæsar Germanus. XXVII.

ANno Christi 1273. electus est Rudolfus Comes Haspurgensis seu Habspurgius, & Alsatiæ Comes prouincialis, regnauit annos 19. Confirmatus est à pontifice, conuenerant enim Cæsar & pontifex Lausanæ, id quod uersiculi ueteres testantur:

Bis sexcenti septuaginta tresq; stetere
Anni, Lausanæ dum rex & Papa fuere.

Cæterùm in Italiam non est profectus Rudolfus, neq; coronam Imperialem accepit. Solitus est Aesopi fabulam recitare de vulpe, quæ Leoni in spelunca ægrotanti dixerat, Ideo se tereri ab ingressu, quòd uestigia omnia, ingredientium, nō egredientium essent animalium. Ad eundē modū & se cōsiderare, maiores suos ingressos quidē sæpè magnis copiis Italiam, sed male tractatos domū plerunque rediisse. Inte-

rim tamen vicarium gubernatorem misit in Italiam, qui receptus est à potissima parte urbium Italicarum.

Othacarus rex Bohemorum.

Ristiterunt Rudolfo primùm Bohemi & Bauari: sed Bauariam citò subiugam reddidit. Othacarus rex Bohemorum noluit parere, & præterea iam uacuam hæredibus Austriã, quæ Imperio tunc cesserat, contra ius fasq; occupabat. Missus est itaq; à Rudolfo Norimbergensis Burgrauius in Bohemiam, ut nunciaret Regi ex Imperatoris iussu, ut pareret, & Austria cederet. sed utrunq; recusauit Othacarus. Proinde post multas disceptationes super ea re habitas, duxit in Austriam armatas copias Rudolfus, eamq; occupauit: obsidione cinxit Viennam urbem, & ingenti prælio pugnatum est apud Nidersburgum, Anno 1278. Othacarus in eo conflictu cæsus est. Ita demum redacta Austria est sub ditionem Rudolfi, & in ea ducem postea constituit Albertum filium suum, ut ea occasione iam porrò sit Austria beneficium seu feudum imperiale. Porrò ab hoc Alberto iam inde originem ducunt Austriaci principes, usque ad laudatissimum Cæsarem Carolum quintum, & regem Ferdinandum fratrem eius.

Albertus Austriæ dux.

Rudolfus Cæsar summa clementia ac humanitate

manitate usus est erga Vuenceslaum Othacari filium. reliquit enim illi Bohemiæ regnum, & filiam ei in matrimonium dedit. Vuenceslaus hic in diuorum numerum relatus est, & sacris honoribus colitur. Rudolfus & Burgũdiones domuit. In Alsatia primùm seditiosas vrbes, quæ conspirauerant in eum, ui cepit, & dignas de illis pœnas sumpsit. Inter eas urbes Haganoa, Colmaria, Tigurum & Berna fuerunt.

Vuẽcesla⁹ Bohemiæ rex inter diuos relatus.

Anno 1286. Comitem Vuirtembergensem Ebrardum inuasit, & Stutgardium obsedit: tandem causa per Episcopum Moguntinensem transacta est.

Anno 1290. Rudolfus celebria comitia habuit Erfurdiæ, & præsidio urbis Erfurdianæ diripuit & solo æquauit circiter sexaginta arces in Thuringia. Eo demum pacto turbatũ & plenũ seditionibus statum Germaniæ, dum certis Imperatorib⁹ caret, sub pacis leges iterũ redegit Rudolfus, & collapsum Imperium ferè erexit. Mortuus est Anno Christi 1392. Vacat Imperium an. 1.

Anno 1276. Gregorio 10. successit P. 193. INNOCENTIVS 5. Burgundus, ex Dominicano pontifex electus, qui antea Petrus Tarãtasiensis uocabatur, qui in epistolas Pauli

& libros sententiarum annotationes scripsit. sedit menses.6.

Innocentio succeßit ADRIANVS 5. Genuensis. P. 194. sedet dies 40.

Adrianum secutus est P. 195. Ioannes 21. Hispanus Vlyßiponensis medicus vir doctus, at rerum agendarũ inscius. Is mens. 8. noui ædificij ruina periit. Plat.

S. Bonauentura ordinem D. Francisci instaurat, libros sententiarum explicat. Plat.

Ioanne 21. mortuo, Papa 196, factus est NICOLAVS tertius, Romanus, anno Domini 1279. sedit an. 3. mens. 8. Moliebatur is duobus nepotibus suis duo Italiæ regna tradere, ut alter Hetruriæ, alter verò Longobardorum rex esset. Videbat enim plus satis negocij fieri Rudolfo in Germania: putabatq; ea de causa in Italiam uenire eum non posse. Verùm quo minus succederent conatus Papæ, restiterunt Cæsarianæ urbes, & misit Rudolfus uicarium gubernatorem in Italiam.

Post Nicolaum tertium factus est Papa 197. MARTINVS 4. Gallus, anno 1282. qui sedit an. 4. menses. 2. Hic Romanis conceßit ut duos Senatores ex nobilibus eligerẽt. Blond.

Bellum cum Petro Arragonũ rege Siciliam in-

inuadente gesit.

Hoc tempore Siculi propter Gallorum libidinem & militarem insolentiam, suadente Ioanne quodam à Prochyta, coniurationem in Gallos ineunt, ut die sacro Paschæ cum primum uesperi cãpana audita foret, vbiq; Galli nullo sexus discrimine habito cæderẽtur. Qua in re adeò certè sæuitum est, ut etiam mulieres Gallico compressu prægnantes cæsæ dicantur. Hinc tritus ille sermo est, cùm quis multorum interitum exoptat, ut vesperas Siculas commemoret. Plat.

Martino quarto mortuo factus est Papa 198. HONORIVS *quartus, anno* 1286. *sedit anno* 1. *Hic ordinem Eremitarũ Parisiis nondum receptum probauit: Carmelitis album aßignauit amictum, cùm prius nigro uterentur. Plat. Sedes P P. uacat mens.* 10.

Philippus Tudertus Florentinus mercator Ordinem seruorum B. Mariæ incipit, qui & confirmatur post reformationem Carmelitarum. Sab. En. 9. *lib.* 7. *Io. Lu.*

Post Honorium quartum factus est Papa 199. NICOLAVS 4. *Longobardus, minorita an.* 1288. *sedit an.* 4. *mens.* 1.

Vacat sedes annos duos, menses 5.

Circa hæc tempora florent Henricus de

Gandauo, & Ioannes Scotus ſubtilis diſputator & acer. Plat.

S. Rochus de Narbona inſignis habetur. Plat.

Adolfus Cæſar Germanus. XXVIII.

ANno Chriſti 1292. Adolfus (qui Ioanni Lucido eſt Aſtaulphus) Comes de Naſſau, Cæſar eligitur. fuerat hic antea apud Rudolfum in magna exiſtimatione, erat præterea eius frater Moguntinenſis epiſcopus, & huius ſuffragio iuuabatur Adolfus ut imperium conſequeretur. Regnauit annos ſex, & per Electores ab Imperio depoſitus eſt: nam ad tolerandos ſumptus eminentiæ Cæſareæ non ſatis ſufficiebant copiæ familiares: ad hæc & magnis in rebus gerẽdis planè erat infortunatus. Memorabile bellũ quod geſſit, id erat, quòd in Thuringiam duxit exercitum. Nam Alberto Lantgrauio Thuringiæ contentio erat cum filio ſuo Dietero, & Friderico, cui à morſa maxilla cognomen erat. Et vendidit is Adolfo Cæſari prouincialem Comitatum Thuringiæ. Studebat is quoq; generis ſui nobilitatẽ reddere illuſtriorem, & in Thuringiam profectus, magnis eam cladibus affecit. Obſedit Crutzbergium,

bergium, Franckenstein, & Friburgum. Verũ à Friderico repulsus est. Porrò ob uarias & multas perturbationes quæ tum erãt in Imperio, compescendas potentiori quodam capite opus erat in Germania. Ideoq; conuentu habito ab Electoribus principibus Moguntiæ, deligitur Cæsar Albertus Austriæ dux, Rodulfi Cæsaris filius. Sed cùm retinere uellet Imperium Adolfus, armatis copiis contra eum profectus est dux Albertus, & infestis signis utrinque pugnatum est prope Vuormatiam. in eo conflictu periit Adolfus, Anno 1298. id quod hi uersus testantur:

Anno milleno trecentis bis minus annis
In Iulio mense Rex Adolfus cadit ense.

Post Nicolaum quartum factus est P. 200. Cælestin⁹ 5. Eserniensis, anachoreta professione, anno Domini 1294. Hic vir pius & simplex, successoris sui Bonifacij 8. fallacia post sextum dignitatis mensem se pontificatu abdicans, & ad eremiticam uitam rediens, ex itinere à Bonifacio retractus, carceri includitur, vbi dolore animi ante tempus moritur, anno uno mense quinto post initum pontificatum. Plat.

Circa hæc tempora Dantes Aligerius poeta Beatricem Florentiæ uersibus celebrat. Volat.

Post Cœlestinū 5. factus est Bonifacius 8. P. 201. anno. 1295. sedit an. 8. mens. 9.

Ab hoc ferunt deceptum Cœlestinum uoce tanquam cœlitus missa per cannam ad eum facta, ut desereret pontificatum, & Bonifacium substitueret. Ingentia bella in Italia excitauit Bonifacius, excommunicauit Philippū Pulchrum Gallorum regem, & titulum regni Gallici donauit Alberto Cæsari, ut hac occasione tandem inter se conflictarentur Germani & Galli. Hic pontifex sextum librum Decretalium ordinauit. Apostolis & Euangelistis, & quatuor ecclesiæ doctoribus, Gregorio, Augustino, Hieronymo, Ambrosio duplicem celebritatem statuit. Idem Iubileum annum post Mosaicum primus instituit anno 1300. & centesimo quoque anno dein obseruari mādauit: & omnibus tum limina apostolorum visitantibus plenam delictorum omnium remissionem cōcessit. Gibelinos pessimè oderat: vnde notum illud est quod Procheto dixit Genuensi archiepiscopo ad pedes eius die Cinerum procumbēti. Nam cùm dici à sacerdote tum soleat, Memēto homo quia cinis es, & in cinerem reuertêris: dixit mutis quibusdā uerbis, Memento homo quia Gibelinus es, & cum Gibelinis in cinerē reuertêris. in eiúsque oculos cinerem con-

ioniecit, non in caput, ut mos est. Postremò iussu Philippi regis, opera Sarræ cuiusdam Columnensis, adiuuantibus Gibelinis, captus est Anagniæ Bonifacius in domo paterna, & Romam perductus, vbi 35. die pòst dolore animi confectus periit: atque hinc est quod dicitur de eo: Intrauit ut vulpes, regnauit ut Leo, mortuus est ut canis.

Ordo Cælestinorum confirmatur an. 1297. Io. Lu.

Alborũ & Nigrorũ factiones in Italia ortæ.

Albertus primus Cæsar Germanus XXIX.

ANn. 1299. cœpit regnare Albertus Austriæ Dux, Cæsaris Rudolfi filius, imperauit an. 10. bello superauit Adolfum Cæsarem. Primùm Bonifacius papa ratum habere noluit imperium Alberti, postea vltro confirmauit, in odium Gallorum regis: & donatũ Albertum titulo regni Gallici, extimulauit eum contra Franciæ regem: uerùm rex Gallorum tradita filia in matrimonium filio Alberti, placauit eum, ne quid hostiliter aduersus eum tentaret. In Bohemiam expeditionem adornauit, & filium suum Bohemiæ regem constituit. Bauaros & Moguntinos hostilia fæ-

Albertus Cæsar Austriæ Dux.

dera ineuntes contra se, ita domuit, ut parerēt Imperio.

Vltionis exēplum. Tandem à fratris filio & comitibus quibusdam Austriæ trucidatus est. Fortè id ita uoluit Deus, ne cædes in Adolfum Cæsarem commissa, foret impunita. Quanquam enim is erat non paris potentiæ, tamen interim ut dominum suum constitutum à Deo, uenerari debuisset. Parricidæ & suas quoque pœnas dedere. Deus enim cædes & latrocinia inulta nō sinit.

Post Bonifacium octauum factus est Papa 202. Benedictus XI. Italus, ordinis Prædicatorum, anno 1304. sedit ann. 8. Vacat sedes annum I. mensem unum.

DE TVRCIS.

TEmporibus Alberti Austriaci, anno à Christo nato 1300. genus Ottomanni (qui filius erat Zichi cuiusdam tenui conditione hominis) apud Turcas potentia & æstimatione excrescere cœpit: ex cuius sanguine illi Turcici reges qui hodie imperant, originem ducunt. Regnauit annos 28. defunctúsque est salutis nostræ anno 1328. sub Benedicto undecimo.

Transla-

Translatio sedis pontificiæ, à Romanis in Galliam.

Benedicto undecimo mortuo, declaratus est Papa CLEMENS *quintus, genere Gallus. Vasco, Burdegalensis episcopus, anno 1305. qui sedit ann. 8. mens. 10. Egit hic in Gallia apud Lugdunẽses, & absoluit ab excommunicatione regnum Gallorum. Porrò iam inde ab hoc tempore, hoc est anno 1305. translata erat põtificia sedes ab urbe Romana Aueniorem Galliæ vrbem, ubi successores manserunt annos 71.*

Interea pontifex tres Cardinales Romam misit, qui vrbem & Italiam gubernarent. Acmil. Plat.

Porrò silentio inuoluendum non est, coronationẽ huius pontificis multo celeberrimam, adde & funestam etiam quibusdam fuisse. Illi siquidem interfuere, Philippus Rex Franciæ cognomine pulcher: eius frater Carolus nuper ex Italia reuersus: Ioannes Britãniæ dux, qui ruina muri oppressus moritur cum plerisque aliis, dum pompa coronationis (ut fit) per vrbẽ ducitur. Philippus quoque ex ea ruina aliqua ex parte debilitatus est. Pontifex autem in tãta trepidatione ex equo deturbatus, solũ Car-

bunculum ex tiara amisit, precij aureorum sex millium. Plat.

Temporibus his Fratricelli fuerunt, qui plane Anabaptistarum more, qui nostra hac ætate in incertum vagantur, senserunt, promiscuos docentes concubitus, nihil proprij habendum, non esse administrãdas respublicas Christianis, & similes phanaticas opiniones habuere.

Pontifex patrum decreto Templariorum ordinem destruit, quòd ad Saracenos defecisse dicerentur: eorúmque bona Rhodiis militibus concessit. Plat. Volat.

Idem Clementinas constitutiones congessit.

Circa hæc tẽpora, nempe anno 1309. Rhodos insula, Turcis expulsis, à Christianis ducibus expugnatur. Georg. Li.

Viennense concilium uniuersale celebratur 400. episcopis anno 1311. in quo multa contra Iudæorum insolentiam ordinantur, & festum corporis Christi confirmatur. Plat.

Post Clementem. v. factus est papa 204. IOANNES XXII. *an. Domini 1317. qui ecclesiã Auenione gubernat annis 18. Is Clemẽtinarum editionem confirmat, Grandmontensem ordinem instaurat. Milites Iesu Christi instituit in Lusitania: qui Saracenis resisterent*

Beticam

Beticam & Aphricam incolentibus. Habito præterea conuētu hæreticos eos iudicat, qui dicunt Christum & eius discipulos in hac terra nihil propriŷ possedisse, de eadémque re disputari in Academiis prohibuit. Ludouicū Caroli Regis Siciliæ filium præsulem Tolosanum, & duos Thomas, alterum episcopum Herferdensem, alterum Aquinatem Dominicanum, inter sanctos adscribit.

Hoc pontifice an. 1321. Iudei per conductos leprosos fontes in Germania intoxicāt. Sebast. Franck.

Nicolaus de lyra, ex Iudæo Minorita factus, uniuersam scripturam commentariis illustrat. Volat.

Hēricus VII. Lucelburgēsis dictus, Cęsar Germanus XXX.

ANno Christi 1309. Imperator electus est Henricus princeps Lucelburgensis, qui regnauit annos sex. Etenim interea dum in Gallia pontifex erat, ambiuit Imperij dignitatem rex Gallorum, & cōsensu pontificis sui se uoti cōpotem fore sperabat: sed ne inter pontificem quidem & Galliū concordia diu stabilis erat: proinde monuit papa Electores pricipes, Henricus 7.

qui iam multo tēpore de electione dissenserāt, ut maturarent concordibus uotis Lucelburgensem principem Imperatorem designare, qui tū ob sapientiam cum summa grauitate coniunctam clarißimus habebatur princeps. Electū statim confirmauit pontifex: itaque uotis & studio suo frustratus est Gallus in transferenda ad se Imperij Romani dignitate.

Primum spoliauit Henricus Comitem Vuirtembergensem omnibus fortunis, quod rebellis erat Imperio. Ioāni filio suo regis Bohemici filiam uxorem dedit: estque hac occasione Ioannes Lucelburgēsis princeps, Caroli Quarti pater, rex Bohemiæ factus. Postea cum ingētibus copiis in Italiam descendit, & tantam sui formidinem incußit Italiæ, quantam, iam multo tempore antea, nullus Imperator alius. Vrbes quædam nō nisi vi coactæ, dedere se noluerūt, utpote Cremona & Brixia: reliquæ vltrò paruerunt. Romæ Imperator coronatus est. Florentiam grauißima obsidione premebat, quo tempore, (ut scriptum reperitur) monachus quidam prædicatorij ordinis subornatus à Florentinis, perdidit Henricum ueneno, quod Eucharistiæ illitum dederat ei. Quin & pōtifex ipse suis armis instructus minabatur Henrico excommunicationis telo, ubi augeri æstimationem

Henricus 7. veneno necatus à monacho prædicatore.

tionem

tionem eius in Italia sensit.

Ludouicus Bauarus XXXI. Cæsar Germanus.

ANno Christi 1314. *conuenerant Francofordiæ Electores principes, Moguntinensis, Treuerẽsis & Coloniensis Episcopi, Ioannes Bohemiæ rex, Rudolfus comes Palatinus Rheni, Rudolfus Saxoniæ Dux, Volcmarus Marchio Brandẽburgensis. In die Luciæ à Moguntino & Treuerensi Episcopis, & Bohemiæ rege & Marchione Brandemburgensi electus est Ludouicus Bauarus. Et contra hunc delegerunt Fridericum Austriacum Coloniensis Episcopus, Palatinus, & Saxoniæ Dux. Ludouicus Aquisgrani coronatus est: Fridericus Bonnæ Imperij insignia accepit. Controuersia hæc in eligẽdo, ingentis ciuilis belli occasionem peperit in Germania. Austriæ dux fautores habuit Pontificem, Franciæ & Hungariæ reges, Sueuos, Palatinum, Argentinenses, & alias multas vrbes. Ludouicum autem, qui uiribus infirmior erat, & destitutus humano præsidio, fortunauit Deus. Imperauit annos 33.*

Anno 1323. collatis signis pugnatum est inter eos ad Necharem fluuiũ, & utrinque multi occubuerunt in prælio.

Circa hæc tempora, nempe anno Domini 1328. Ottomannus moriens Orchani filio regnum per manus tradit, Imperatori Turcarū secundo, sub quo, dißidio Græcorum, Cantacuzeno & Palæologis contendentibus, adeò res Ottomannica creuit, ut Prusiam Græcis ademerit: in cuius expugnatione vulnere accepto Orchanes post XXII. *annū regni moriēs, Amurathi filio victoriam fruendam reliquit, tēporibus Clementis* VI. *pont. max.*

Anno 1335. pridie Michaelis, ingenti conflictu congressus est Ludouicus Cæsar cum Friderico. Fridericum iuuabat frater eius Lupoldus, cōiunctis Sueuis & Heluetijs, & magna quoque parte Hungarorum. Ludouicum secutus erat Bohemiæ rex, & Norimbergici castri comes, & Principes plerique alij. Iam uerò cū cunctaretur Lupoldus, quòd traiicere amnem non posset, cæsus est à Ludouico exercitus Austriacus, & captus est Fridericus à Franco quodam, cui Ebrardo Mosbachio nomen erat, qui perduxit eum ad Burggrauium Norimbergensem, à quo ad Ludouicum missus est.

Lupoldus

Fridericus captus ab Ebrardo Mosbachio.

At uerò ubi uidit Lupoldus opem ferre se non posse fratri, tanta animi indignatione ac furore percitus est, ut seipsum penè interfecturus fuerit, nisi sui cohibuissent eum, qui & cōsule-

suluerunt quoque ut recederet, neque sua sponte coniiceret se in periculũ. Postea verò nequicquam multa tentauit Lupoldus & apud pontificem, & Francorum regẽ, ut ei eriperet Fridericũ fratrem: nam Gallus alieno negotio non admodũ mouebatur. Fridericus trium annorũ spacio captus fuit in arce quadam apud Bauaros. tandem transacta controuersia, dimissus est hac lege, ut Imperio cederet: quod cùm ultro recepisset, restitutus est à Ludouico in Austriam. Itaque usus est summa humanitate atque clemẽtia Ludouicus in hostem suũ, interim tamen non quiescente Lupoldo à motibus excitandis, etiam post liberatum Fridericum.

Postea censuris pontificiis animaduertit in Caesarem Ludouicũ Ioãnes XXII. quòd ante coronationẽ Imperiali autoritate & Imperio usus fuerat in Italia. Occasio ingẽtis schismatis inde orta est apud Germanos, idq; durauit circiter uiginti quatuor annos. interea magnae passim seditiones in Imperio & urbibus sunt natae, & pars altera alios per coniurationem pellere & opprimere conabatur. Et quanquã non semel petiisset absolutionẽ à pontifice Ludouicus, tamen nullis eam precibus potuit impetrare, ut & Benedictus papa post Ioannem,

Ludouicus excõmunicatus.

Schisma in Germania.

& alij multi & honesti viri reiecerint acta papæ. Et extant etiamnũ *controuersiæ scriptæ inter* Pontificem *&* Cæsarẽ,*in quibus gloriari ueritus non est* Ioannes *papa,penes se summã autoritatẽ & ius esse creãdi* ẽt *deponendi nõ solùm reges, sed* Imperatores *omnes pro sua uoluntate.* Aestimari *ex his potest facilè, non graui admodum de causa papã exercuisse tanta odia aduersus* Imperatorem. Non *deerant quoque sub idem hoc tẽpus homines eruditi, qui scripta pontificis palam insectarẽtur.inter hos* Occam *fuit.* Principes Germani *omnes tã* Ecclesiastici, *quàm equestris ordinis*, Imperatori *adhæserunt, tãdem compulsi quidam sunt ad defectionem, atque adeò etiã ad electionem alterius* Cæsaris *per pontificem.*

Galeati⁹ Mediolanensis.

Ludouicus Romanus.

In Italia *maximas factiones habuit* Ludouicus Galeatius Mediolanẽsis, *&* Senatus Romanus *expetiit aduentum* Ludouici *in* Italiã. Itaque *profectus est comitãte* Regina, *quæ & peperit* Romæ *filium, qui dictus est* Ludouicus Romanus:ẽt *factus postea ab* Imperatore Marchio Brandemburgensis,Mediolani *ab* Episcopo,Romæ *à* Cardinali *de* Columna *coronatus est.*Constituit *quoque* Romæ *pontificem* Petrũ Corbariensem,*qui non multo post* Auenionem *pertractus est uinctus ad* Ioãnem 22.*à quo in car-*

carcerem est coniectus, in quo periit.

Porrò dum hæc omnia geruntur, nullis obtestationib⁹ assequi potuit Ludouicus, ut anathemate liberaretur à pontifice: uerū enimuero id tādem indefeßis conatibus suis effecit papa, ut in Lucelburgo conuentu habito, Moguntinus, Treuirensis, & Coloniēsis Episcopi, & Bohemiæ rex vnà cum Saxoniæ duce aliū Imperatorem designarent. Electus est Carolus 4. Morauiæ Comes prouincialis, filius Bohemiæ regis. Is à Clemēte 6. pontifice tum confirmatus est. Cæterùm dum Aquisgranum & Colonia vrbes eum Cæsarem agnoscere nolūt, Bonnæ Imperij insignibus est exornatus.

Contigit sub hoc tempus Romæ, insignis cuiusdam stultitiæ exemplum. Nicolaus quidā scriba vrbis Romæ ea erat potentia & autoritate, ut penes eum totius vrbis Imperium esse diceres, nam aberant tum adhuc quoque pōtifices in Galliam translati. Appellauit hic Nicolaus se Tribunum Augustum, & publicis scriptis editis est testatus, Romam adhuc verū caput esse Imperij, & ideo ex autoritate vrbis Romæ penes se summam potestatem esse tractandi causas Imperij. Et pro ea autoritate uocauit Ludouicum & Carolum, ut coram se in iudicio comparerent, & causam suā ipsius

Nicolaus Augustus.

arbitrio committerent. Similem stultitiam eius generis exercuit sæpè in vrbes, & reges quoq; alios, ad biennij spacium: tandem à pötificia factione pulsus miser hic Augustus, profugit ad Carolum quartũ. Carolus uerò hominem temerarium Auenionem misit ad pontificem, à quo captus, in carcere seruatus est.

Anno Christi. 1347. obiit Ludouicus Bauarus. Tum uerò cum ingentibus copijs ex Bohemia Ratisbonam uenit Carolus, ubi Imperator agnitus est. Inde & à Norimbergensibus receptus est. Prætexuit enim Carolus clementẽ sibi à pontifice absolutionem contigisse, pro expiandis grauibus peccatis illis, quibus dum Ludouico adhæsissent, redditi essent obnoxij. Basileæ cùm Consuli committeretur ut vrbis nomine absolutionem peteret, respõdit: Arbitrari se nihil eos criminis admisisse quòd Ludouicũ habuissent Cæsarem, neque etiam existimare se Ludouicum hæreticum fuisse: interim tamen si à delictis absolui possent, id se non ægrè laturum. Itaque absoluti sunt.

Anno 1348. defuncto iam Ludouico, maior etiam discordia orta est. Moguntinus, Palatinus, Brandemburgensis, & Saxoniæ dux, filius illi⁹ cuius suffragio Carolus creatus erat Imperator, cõuenerunt, & reiecta Caroli electione,

ctione, asciuerunt ad suscipiēdam maiestatem Imperij Eduardum Angliæ regem: sed ille ut rem molestiarum plenam suscipere recusabat. Inde delegerunt Fridericum Misniæ Comitem prouincialem: cæterùm & hic contempsit Imperij titulos. noluit enim in exitiū hæreditariæ terræ suæ cum Bohemis vicinis belligerari.

Anno 1350. Francofordiæ Cæsar electus Gūtherus. est, non omnium tamen Electorum consensu, Comes Guntherus Comes Schuuartzemburgicus. recepit is gubernacula Imperij: & instructus omnibus præsidiis ad retinendū imperium, satis munitus erat aduersus vim Caroli, qui tunc Moguntiæ agebat. Cæterùm paucis post diebus Guntherus veneno necatus periit Francofordiæ. Statim itaq; Imperio solus Carolus potitus, Francofordiam uenit, & pro Cæsare receptus est. Schuuartzēburgēsis, electus Cæsar.

Post Ioāne 22. factus est P. 205. BENEDICTVS 12. an. 1335. Is nunquā Ioannis actionem contra Ludouicum cōprobauerat, & pontifex factus ultro eum absoluisset, nisi comminationibus suis Franciæ & Neapolis reges eū id facere prohibuissent. Porrò cùm inter dicendum commemorarent regij legati Ludouicum multa nefanda contra pontificem machinatū, respondit Benedictus: Imò nos fecimus contra Benedict9 12. papa.

eum. Vixit in papatu ad breue tempus, idcirco causæ omnes infectæ hæsere. Anno enim 7. pontificatus sui, mense 3. obiit, multam auri vim non cognatis & affinibus, sed ecclesiæ relinquens.

Franciscus Petrarcha an. Domini 1338. ab Vrso Anguillariæ Comite corona poetica in Capitolio donatur adstante populo omni, Romanáque nobilitate.

Post Benedictum 12. factus est Papa Clemens sextus. Lemouicensis, in ordine 206. anno Domini 1342. sedit ann. 10. menses 6. Is renouauit illatæ excommunicationis tela contra Ludouicum, & acerrimè eum persecutus est, tametsi interim de pacis conditionibus tractaretur in Viēnensi cōcilio apud Gallos, & supplicem se declararet Cæsar Ludouicus. Emit hic Clemēs Auenionē Franciæ, atque ita urbs hæc iuris pontificij facta est.

Auenio vrbs pontificia.

Porrò hisce temporibus in Germania & Gallia simul multæ turbæ hominum oberrarūt passim qui seipsos virgis cōcidebant. Multi eorum Spiram uenerūt in ipsis Comitiorum diebus, magnam religionis speciem præ se ferentes. Sāctimoniæ nomine à ciuibus ad prādia sunt inuitati. Erroris fucus ut nihil differebat ab Anabaptistarum opinione religiosa, ita secta non

Flagellatorum secta.

non minus perniciosa erat illis tēporibus. Tandem uerò damnata est.

Papa annum Iubileum à cētesimo in quinquagesimū reduxit, celebrauitque ipse primus Romæ anno 1350. Plat. Sab.

Iuo presbyter in Britannia bona sua pauperibus diuidens, sanctorum catalogo inscribitur. Sabell.

Bartolus de Saxoferrato leges summa diligentia interpretatur. Mat. Pal.

Ioānes Bocatius insignis habetur. Mat Pal.

Adamitæ hæretici in Bohemia oriuntur, qui nudi (ut dicitur) cū fœminis conueniebant. Bern. Lutz.

Anno 1347. Caletum 3. Non. Augu. 11. obsidionis mense à Gallis Eduardo tertio regi Angliæ deditur. Ciues incolumes dimissi, nobilibus aliquot ad pœnā reseruatis, quib[9] regina grauida ueniā uitámq; impetrauit. Georg. Li.

Clementem sequutus est P. INNOCENTIUS 6. huius temporibus Carolus 4. coronatus est Romæ.

Carolus Quartus, Cæsar Germanus XXXII.

ANno Christi 1347. post obitum Gūtheri Schuuartzemburgensis, imperare cœpit Carol[9] 4.

Carolus huius nominis quartus, Lucelburgensis sanguinis princeps, Ioannis Bohemorum regis filius. Erat enim is Henrici Lucelburgẽsis filius. Porrò ab hoc anno 1347. regnauit Carolus annos 32.

Anno 1350. Ordo militum D. Georgij siue Garteriorum, qui periscelidum insigne ferrẽt, in Anglia instituitur.

Ioannes Vuiclesius in Anglia suam hæresim disseminat.

Armacan quidam homo eruditus contra Fanciscanos docet, turpe esse Christianis sua sponte mendicos esse. Volat. 21. in ord. Fran.

Anno 1352. Carolus in Italiam descendit, & humanissimè ab vrbibus exceptus est. Romæ totus Senatus & optimi quique obuiàm procedentes, eius aduentum religiose excepere. Ille uerò ut uicissim suam humanitatem Romanis testaretur, equo descendit, & pedes deditionem urbis recepit. Postea ab Hostiensi Cardinale coronatus est. Ciuitates pontificij iuris in Italia, sed interim rebelles, subegit in pontificis gratiam, ut amplius non reluctarentur. Alia quæ in hac expeditione fecerit, non reperio.

Anno 1360. Carolus Ebrardum Vuirtembergensem Comitem ingẽti exercitu oppressit, atque

atque depopulatus est, tandem autem per Augustanum, Argentinensem & Spirensem Episcopos controuersia composita est.

Baldus iuris consultißimus Perusii illustris habetur. Plat.

Maximus Planudes monachus agnoscitur. Volat.

Bononia in potestatem pontificis venit. Sabell.

His temporibus, nempe an. 1362. moritur Innocetius 6. eique succedit VRBANVS 5. in ordine 208. an. Domini 1363. qui sedit an. 8. mens. 4. Hic Apostolorum capita quæ nullo in honore erant, diu quæsita ex terris eruit, & operuit argento. Idē grauia bella in Italia gessit cum principibus ab antecessoribus suis prius contra Imperatorem constitutis. Plat. Sab.

Hoc pontifice an. 1367. Ordo monasticus Iesuatorum à Ioanne Columbano & Frācisco Vincentio Senonēsibus inchoatur. Volat. Sab.

Brigida deuotißima mulier Suetiæ princeps cum quatuor filiis & totidē filiabus in ecclesia lucet. ea sub finem uitæ Vrbani 5. uoti causa Romam uenit, & ordinem suum auspicatur, in quo viri & mulieres cohabitarūt, muro tantùm distincti. Volat. lib. 21.

Catharina Senensis sanctitate illustris à

monachis prædicatorum colitur. Volat.

Anno 1366.*iterum in Italiam perrexit Carolus, in qua vrbes quasdam tumultuum cupidas compescuit, & subegit.*

Carolus Vlmam obsedit, sed qua de causa, id nusquam reperio scriptum. Etenim *imperiti historicæ proprietatis* Germani *nostri, circunstantias & causas rerum gestarum non attenderunt.*

Aurea bulla. *Magnam laudem meruit* Carolus *ob auream bullam conditam, in qua multa quæ ad publicam pacem seruandam pertinent, cõmodè complexus est.* Rerum Bohemicarum *in primis studiosus fuit, gymnasium publicum* Pragæ *instituit. Sunt qui improbant, iura in* Arelatensi *regno tradita ab eo esse* Gallorum *regi.*

Pragense Gymnasium.

Anno 1370. *Carolus filium suum* Vuenceslaum *Cæsarem creari fecit. Alteri suo filio* Sigismundo *Comitatum* Marchiæ Brandenburgensis, *quem emerat à* Ludouico Romano, *donauit.*

Circa hæc tempora, nempe anno. 1371. *post* Vrbanũ 5.*creatur summus* P. 209. *in ordine* Gregorius XI. Lemouicensis, *qui sedit ann.*7. *mens.*5.*qui maiore iã* Italiæ *parte amissa, sedẽ ex* Gallia *iterum* Romã *trãsfert suasu* Catharinæ *senẽsis, an.*1376. *Idib.* Ianuarius *anno* 71.

postquam

postquã in Galliam translata erat. quanquam Plat. in Clemēte 5. scribit, in Gallia ad 74. an. remansisse: & in Gregorio X I. dicit anno 70. migrationis in Gallias, Romam iterum translatam: ut aut hic aut illic mendum inesse fateri necesse sit. Ab hoc pontifice Florentini excommunicantur ob illatum sibi bellum.

Hoc pontifice, an. Domini 1373. Amurathes Turcarũ Imp. 3. qui primus in Europam traiiciēs, Adrianopolim & omnes circumadiacētes regiones imperio suo adiecerat, & Seruiam Bulgariamq; ingressus, Lazarũ Seruiæ principem in prælio captum interfecerat, à seruo quodam Lazari in vltionem domini, occasione capta, pugione cõfoditur, an. regni sui 23. Ei Baiazetes filius (qui & Paiasetes & Paiazates & Pazaietes aliis est) interfecto fratre germano, Solimano in regnũ succedit. Imp. 4. qui post subiectam sibi magnam Bulgariæ partem, euastatámque Bosinã, Croatiam & Illyriam, Constantinopolim etiam obsidione iã octenni fatigatam, cum Tamberlane Scytha acie cõgressus, 200000. Turcarum suorum in prælio interfectis, ipse uiuus in potestatem Tãberlanis uenit, à quo aureis catenis uinctus, atque in ferream caueã detrusus, per totam Asiã ac Syriam circunductus est, quousque mors illũ

miseriarũ finem attulit. Incidit autẽ ea clades Turcis an. 1397. salutis nostræ, Bonifacio IX. P. Ro. Cæterùm ut ad Carolũ 4. reuertamur,

Cõflictus ad Reutlingium.

Anno 1377. Vdalrichus VVirtembergensis Comes infæliciter ante Reutlingium vrbẽ pugnauit. Perierunt in eo conflictu homines multi & præclari.

HELVETIA.

Heluetica fœdera Lupoldus Austriæ dux occisus ab Heluetiis.

SVb hæc tempora Heluetica fœdera cœpere, & primùm Lucerna, deinde Berna, postea Tigurum Heluetiis se adiunxerunt, & generosissimus princeps Lupoldus Austriæ Dux ab Heluetiis victus occubuit, Anno 1385.

Cæterùm quando extant passim rerũ Helueticarum historiæ, superuacaneum esse existimo facta eorum longa cõmemoratione in hoc libello recensere.

Bombarda instrumẽtum bellicum circa hæc tempora, nempe tempore Grego. XI. inuenitur, secundum quosdam: secundum alios tẽpore Vrbani 6. Plat.

SCHISMA.

Schisma tempore Grego. II.

POst Gregoriũ undecimum ingens schisma ortum est. Itali Italum Pontificem Vrbanum 6. dictum creauerunt an 1379. & is Ro-

mæ

mæ mansit, seditque an. 11. mens. 8. Galli item elegerunt Pontificẽ in Italia, quem Clemẽtem septimum appellarũt. is Auenionem se recepit. In huius odiũ Vrbanus quinque Cardinales sacco inuolutos aquis submergit, & iterũ 29. Cardinales vnico die creat. Erat itaq; diuisa Roma, erant & Pontifices duo, alter in alterũ censuris sæuiebat. Porrò Italia, Germania & Hungaria, Vrbano Romanorum Põtifici adhæserunt. Durauit hoc schisma usque ad Constantiense conciliũ annos nouẽ & triginta.

Vuenceslaus Cæsar Germanus XXXIII.

ANno 1379. *post obitum Caroli imperare cœpit Vuenceslaus filius eius, & regnauit mortuo patre annis 22. His temporibus apud Pragenses publicè docere cœpit Ioannes Huß contra indulgentias põtificias, atque ex hac occasione perniciosi tumultus in Bohemia contra sacerdotes & monachos exorti sunt.* *Vuenceslaus Cæsar.*

Vuenceslaus tandem à Sigismundo fratre suo captus est, & Viennæ in carcere seruatus. Alia de hoc Vuenceslao non reperio, quæ digna existimem ut conscribantur.

Lithuania circa hæc tempora Christianorum religionem suscipit. Monst.

Galeatius Vicecomes Mediolanensis magnam partem Italiæ suo dominio adiicit, & haud ita multò post à Vuĕceslao Cæsare Dux Mediolanensis constituitur. Blon. 10. Deca. 2.

Petrus Hispanus *uir doctißimus in Gallia agnoscitur.* Hũc Galli *postea in pontificem eligentes,* Benedictum 13. *nocarunt, qui* Regi Franciæ *decimas ecclesiasticas donauit.* Robert. 9.

Rupertus (qui & Robertus Bauarus aliis dicitur) Cęsar Germanus XXXIIII.

Rupertus Cæsar.

ANno 1400. *Cæsar factus est* Rupertus *Comes* Palatinus *Rheni, Imperio præfuit annos* 10. *Cæterùm cũ iam multos annos in* Italia *abfuissent Cæsares,Galeatiorum potentia apud Mediolanenses creuerat, &* Florentini *quoque facti opulẽtiores erant,& bella gerebant contra* Mediolanenses. Florentini *opem petebant à* Ruperto *Cæsare ad comprimendam potentiam* Galeatiorum. *Proinde aditurus* Florentinos Rupertus *transcendit in* Italiam,*& cepit* Galeatium. *Verùmenimuerò destitutus* Rupertus *Cæsar ducis* Austriaci *&* Episcopi Coloniensis *præsidio, infirmior erat,quàm ut res tãtas posset cõficere: & quãquam*

quam tentasset uaria, tamē negotio infecto in Germaniam redire coactus est.

Post Vrbanum 6. factus est Papa 211. Bonifacius IX. Romæ, ann. 1391. seditque annis 14. mens. 9. Hic iuuenis admodum existens, cognatis nimium tribuens, & indulgentias uenales omnibus proponens, claues Papæ in contemptum perduxit. Idem primi anni redditus omnium beneficiorum (quæ annatæ dicuntur) sibi suisque successoribus decreto suo assignat, sicq; orbis dominus factus. Huic decreto soli Angli restiterunt, qui iniquum id esse dicebant. Plat. Volat.

Hoc pontifice Chrysoloras è Byzantio in Latiū Græcas literas, quæ per 700. annos exularant, reduxit. Mat. Pal.

Pontifex cum Vicecomitibus Mediolanensibus bellum gerens, Bononiam amittit. Plat.

Contra Bonifacium IX. Auenione creatus est Papa post Clementē 7. mortuum Petrus Luna, dictus Benedictus 13. de quo paulò antè dictum est.

Post Bonifacium nonū factus est Romæ Papa Innocentius septimus, Sulmonensis: iurisperitus, an. 1405. qui sedit an. 2.

Post Innocentium 7. factus est Romæ Papa Gregorius 12. in ordine 213. anno Domini Papæ tres simul.

1407. *sedit an.2.mens.7. Is promisit cessurum se pontificatu, si Benedictus item cedere nõ recusaret. Cæterùm fugiente Benedicto in Hispanias relicta Auenione, reuocauit promissum suum Gregorius de resignando papatu. Proinde concilio Pisis habito, uterque & Gregorius & Benedictus Pontificatu sunt depositi, et in locum eorum suffectus est tertius P. Alexander 5. Cretensis, anno 1410. sedit mens.11. Gregorius profugit Ariminum, ubi mansit usque ad Constantiensis concilij tempora. Alexãder quintus Bononiæ egit. nam Hungari occupata tum urbe Roma, incredibilem tyrannidem exercebant, & belligerabãtur cum Gallis propter Neapolim.*

Post Alexandrum quintum factus est Papa Bononiæ 215. Ioãnes 23. an. Domini 1410. qui sedit an. 4. mens. 10. Itaque hic Ioãnes uigesimus tertius Bononiæ, Gregorius Arimini Benedictus in Hispania superstites uixerunt usque dum Constantiæ publica Synodus cogeretur. Sunt autem tres hi pariter in eo concilio, papatu deiecti.

Ordo S. Hieronymi circa hæc tempora instituitur, nempe anno 1407.

Ordo Scopetinorum incipit, an. 1410.

Laurentius Valla circa hæc tempora docet,

Pont-

Pontificem nullum ius aut munus imperij habere. Volat.

Thomas Valdensis contra Vuiclefistas scribit. Volat.

Ioãnes Gerson theologus doctißimus claret.

Poggius Forentinus agnoscitur.

De Tamerlane Tyranno Tartaro.

AEtate Ruperti Cæsaris uixit longè crudelißimus Tyrannus Tamerlanes Tartarus, qui immani deuastatione totum ferè Orientem & Asiam peragrauit cum decies cẽtenorum millium exercitu. Persas, Armenios, Syrios depopulatus est. Item & minorem Asiã inuasit, & Turcicum Cæsarem Paiasetum (ut suprà in Carolo 4. dictum est) cepit, eúmque perinde ac auem cauea inclusum secum spectaculi & ludibrij loco circumuexit. Tamerlanes tyrannus. Paiasetus Turcicus Cæsar.

Paiaseto in uinculis mortuo, superstites fuere duo liberi mares, Orchanes, quem alij Calepinũ, & Maomethes, quẽ & Moysen quidã uocarunt. Orchane ergo intra biennium per insidias à fratre interfecto, Maomethes rem Turcicam solus occupat: qui Turcia auito regno Asiæ recepto per Tamberlanis interitum, Burgaros & Valachos prædis & cladibus af-

flixit, Adrianopolique recepta, regiam ibi suã statuit, ubi tandem post annos regni 17. moriens, Amurathæ filio regnum per manus tradit, Ioanne XXIII. Barionæ sedem tenente. Bap. Eg.

Sigismundus Cæsar Germanus XXXV.

Sigismundus Cæsar.

ANno millesimo quadringentesimo undecimo, post obitum Ruperti Cæsaris, Sigismundus Imperator factus est. filius fuit Caroli 4. Marchio Brandẽburgensis, Hungariæ & Bohemiæ rex. Imperio præfuit annos 7. & 20. Sapientia, eruditione & probitate clarissimus princeps fuit, statura talis, qualis principem tantũ decebat. Effigies eius graphicè admodũ depicta etiã hodie adhuc reperitur apud generosum & nobilem Comitem Hoierum de Mansfeld. Ingentia bella in Hungaria gessit contra Hungaros, à quibus captus est. Contra Turcas sæpius pugnauit. Cæterùm Cæsar factus, omnium nationum præsidio ingentem expeditionem instruxit aduersus Turcas, id quod infrà dicemus.

De concilio Constantiensi.

IN initio sui Imperij Sigismundus in Italiam transcẽdit, ac cõsultauit cum Pontifice Ioanne

ne de publico concilio cogendo, schismatis tollēdi causa. Ipse quoque ad Gallorum regem profectus est, & cum eo egit, ut in cōuocanda synodo consentiret. Proinde suffragatione Papæ Ioannis, Cæsaris, ad hæc Franciæ, Hispaniæ & Angliæ regum, Constantiense concilium inchoatum est anno 1414. & quatuor annis perfectum: ad quod Pontifex Ioannes ipse uenit.

Imperator Sigismundus sub natalem Domini Constantiam uenit, & in Missæ sacro tanquam Diaconus Euangelium cecinit: Exiit edictum à Cæsare Augusto. Postea de Ioanne Huß tractatum est, & dānato eius dogmate, unà cum Hieronymo Pragensi est exustus. Inde de schismate pacando egerunt, ac tribus Pontificibus Ioanne 23. Gregorio 12. & Benedicto 13. de papatu depositis, suffectus est in Pōtificatum Otho de Columna, qui Martinus 5. dictus est, in ordine 216. an. 1418. qui sedit ann. 13. mens. 3.

Porrò uerò cum pœniteret Ioānem 23. quòd ultro consensisset in abdicationem pōtificatus, clàm fugam meditabatur, adiuuante eum Friderico Austriæ duce. Sed inter fugiendum retractus est per Cæsarianos Ioannes. Dux Austriæ uerò proscriptus est à Cæsare, direptis ali-

quot pagis in eius ducatu. Tandem ad hūc modum transacta cōtrouersia est. Suasum est Friderico, ut vltrò resignatis in potestatem Cæsaris omnibus terris suis, supplex condonationem criminis precaretur. Proinde clementia & humanitate Imperatoris in Austriacum ducatum restitutus est.

At uerò destitutus Ioannes Papa, Ludouico Palatino Comiti seruandus est traditus. Is abduxit eum in arcem Manhem, non longè ab Heidelberga ciuitate, ubi trienniꝫ spacio seruatus est. Inde à Martino pontifice in gratiam receptus, Cardinalem egit. Itaque pernicioso schismate illo quod inter pontifices erat, sublato, concordia atque tranquillitas Ecclesiæ est restituta, idque ductu & studio Sigismundi Cæsaris, qui hoc nomine longè maximas laudes meruit.

Reliqua quæ in hoc conuentu gesta sunt, superuacaneum est memorare. extāt enim de his omnibus integri libelli conscripti.

Anno 1426. Academia Louaniensis in Brabantia à Ioanne Burgundiæ duce instituta, à Martino V. pontifice Romano confirmatur. Achil.P.Gas.

Florentia fit Archiepiscopatus. Plat.

Papa constituit ut singulis decem annis synodus

nodus uniuersalis habeatur. Plat.

De Comitibus prouincialibus Marchiæ Brandemburgensis.

ANno 1417. *prima Dominica post resurrectionem Domini donauit Sigismundus Cæsar laudatissimo principi Friderico Burggrauio Norimbergensi ius electiuum Imperij, & prouincialem comitatum Marchiæ Brandemburgensis in concilio, idque ob excellẽtes eius uirtutes, & summam fidem quam in maximis quibusque causis conficiendis erga imperium declarârat. Porrò quàm insignes principes & ante adeptam electionis dignitatem, & postea quoque fuerint in hoc genere Burggrauiorum, id quidem longum esset hic recensere, quin & suprà quoque eorum tam sæpè facta est mentio. Postquam autem Electores facti sunt, maximis semper & grauissimis rebus imperij tractandis intẽti fuerunt: quo nomine frequens admodum ipsorum mentio iam deinceps incidet. Proinde in historiis nostrorũ tẽporum præ aliis omnib⁹ Albertus Marchio prædicatur, qui ob uirtutes suas, Germanici Achillis cognomentum est adeptus.* Albertus Marchio Achilles cognominatus.

Illud quoque nostris temporibus obscurum

non est, Ioachimum Marchionem Electorem Brandemburgensem, clementißimum principē meum, & fratrem eius Albertum Cardinalem & Electorem, Archiepiscopum Moguntinum, & Magdemburgensem &c. eximia quadam sapientia, & omnibus heroicis uirtutibus à Deo exornatos esse, & idcirco in summis & difficilibus negotiis, non solùm quæ ad imperium, sed ad uniuersum orbem Christianum pertinent, eorum operam & cōsilium præ aliis multis requiri. Neque enim in imperiis aliter fieri potest, quæ quandiu consistunt, necesse est sapientia summorum hominum administrari: id quod in diuinis literis sapientia ipsa testa-
Prou. 8. *tur, Per me reges regnant.*

Anno 1419. *Rotomagum in Normannia quinque mensibus ab Anglis obsessum, oppidanis fame oppreßis, Henrico regi Anglo deditur.*

Philippus Burgundiæ dux, iūcta cum Anglis societate, in patris sui ultionem, qui paulò antè ad Montrigolium in conspectu Delphini Frāciæ de pace agere uolentis interfectus erat, Carolum 6. regem Gallum, reginam, Lutetiam, & quicquid suæ factionis habebat, in manus Henrico v. Angliæ regi tradit: & in Tricaßibus Catharinam Caroli regis filiam nubere illi co-

li cogit, ea lege, ut ij, eorúmque liberi Franciæ regno succederent, & Henricus interea rex Angliæ, & rector Franciæ cognominaretur. Delphinus exhæredatus & proscriptus est.

Anno inde 1432. Henricus 6. Angliæ rex, Henrici 5. F. decimum ætatis annum agens, in Galliam traductus, in primario Lutetiæ templo ab Henrico Cardinale Vintoniensi, promulgato Angliæ & Franciæ titulo, coronatur.

Anno 1436. Lutetia Francorum uirtute ab Anglis uindicatur in Aprili mense.

Celebrato cõcilio Constantiensi, crebræ expeditiones in Bohemiam adornatæ sunt aduersus seditiosos & malè feriatos homines, qui post mortem Ioannis Huß templa pariter & monasteria diripiebant & populabãtur. Dux eorum Zisca dictus erat. Ingens clades vtrinque commissa est in Bohemos & Germanos qui contra eos profecti erant, neque tamen hoc modo seditionis incendium restinctum est.

Zisca dux

Sigismundus, id quod suprà diximus, longè maximum exercitum ex Germanis, Burgũdionibus, Gallis, Italis, Hungaris denique collectum aduersus Turcas parauit, & usque ad Adrianopolim perduxit. Erant in hac expeditione summi principes, Cæsar Sigismundus, &

Sigismundi expeditio contra Turcas.

Philippus Burgundionum Dux. Cæterùm Gallis contendentibus primum sibi in acie locum deberi, perturbati ordines sunt, non sine incredibili iactura Christianorum: nam uicti sunt ab hostibus, & Burgundionum Dux captus est, Cæsar Sigismundus Constantinopolim profugit. Tandem multo tempore postea Burgundionum princeps liberatus est.

Sigismundi historia cũ ministro quodam.

Narratur de Sigismundo historia admodũ festiua. Ministrum familiarem habuit multis annis, in quem parum fuerat liberalis, quanquam interim munificentia & largiendo clarissimus erat princeps, id quod & Leonardus Aretinus scribit, qui uiderat Sigismundum Cæsarem, & Pontificis nomine multas coram eo causas egerat. Porrò accidit ut cum amnem esset ingressus, equus ipsius meieret: quod ubi uidisset minister, qui prope antecessit Cæsarem, per iocum inquit, equi eandem esse naturam, quam & dominus haberet. Atqui audiens hoc ipsum per occasionem Cæsar, mirabatur, iubebátq; indicari sibi hoc dictum. Respondit minister: In amnem urinam spargere equum, ubi iã antea aquæ abundarent. Sic & erga illos beneficum esse Cæsarem, quibus iam antea opes adfluerent satis, nec haberent illis admodum opus. Animaduertit Imperator Sigismundus, perstrin-

perstringi se modestè, quòd in ministrum iam veteranū nihil beneficij peculiaris aut eximij contulisset: & subiecit, nunquā quidem sibi benemerendi uolūtatem defuisse, sed Principum dona nō illorum esse propriè, qui ea mererētur, sed quibus sint destinata fato. Et id re comprobaturum se dixit, quum primū ocij & quietis occasio tantisper daretur. Posteà ocium nactus Cæsar, pyxides duas parari iussit magnitudinis & formæ eiusdem. In unam aurum, in alteram plumbum ponit, pondere eodem: & ministro aduocato, præcepit ut alteram pyxidem deligeret. Consternatus minister, librando modo hāc, modò alteram pyxidem tollit, nesciens utram debeat potissimum eligere: tādem eam aufert pyxidem, quæ plumbū continebat. quod ubi conspexit ille, iam reclusa pyxide aiebat Cæsar, uideri palàm, nō suam uoluntatem, sed ipsius infortunium obstitisse hactenus, quo minus beneficium sit cōsecutus. Testatur sanè hoc factum, prudenter consyderasse Cæsarem, fœlicem successum rerum a Deo contingere.

Cæsar Sigismundus hæredem masculum nō habuit, filiam vnicam in matrimonium dedit Alberto Austriaco Duci, qui hac occasione Hūgariæ & Bohemiæ rex factus est. Albertus Austriac⁹

Anno Domini 1427. Aurelianenses ab

Anglis obsessos Ioanna Lotaringa puella arma ta commeatu iuuat: coactisque hostibus obsidionẽ relinquere ad VIII. id Maij an. 1429. Anglos uiriliter expellit.

Pataiense prælium, in quo cæsis & profligatis Anglis Ioannes Talbotus copiarum præfectus capitur. Puella Carolũ Gallum armis per loca ab hostibus occupata Rhemis consecrandum ducit, multásque in itinere urbes recipit. Porrò anno 1439. Puella Compendium obsessum ui & astu ingressa, cũ in hostes irruptionẽ faceret, à Io. Lucemburgensi capitur, Rotomagúmque ad ducẽ Somersetensem mittitur, dein magiæ damnata exuritur.

Mortuo Martino 5. Papa factus est ordinis Cælestinorum, EVGENIVS *4. Venetus, in ordine 217. anno 1431. sedit an. 16. Is Romæ coronauit Sigismundum Cæsarem. Idem Romæ & passim in Europa academias instituit.*

Hoc tempore S. Bernardinus Franciscanus Senensis sua prædicatione Guelphorũ & Gibelinorum factiones ferè restinguit, cum durassent annis 200. Sab.

Ab anno 1431. usque ad annum 1447. ubique à doctis & indoctis pariter disputatur, Sitne Pontifex concilio, an Concilium pontifici sub-

ci subiectum: quos papa anathemate notauit: nam & ipse Concilium Basiliense literis suis approbauit primò, postea uerò abrogare est conatus. Plat.

Minoritæ his temporibus in duas factiones abeunt, ut pars una obseruationis, altera à cõuentu iam inde dici cœperit. Sab. En. 10. *lib.* 5.

Anno 1434. *uiuente adhuc Sigismundo, cõcilium Basiliense cœpit. Erat enim in Constantiensi Synodo statutum, ut post annos duodecim nouum concilium cogeretur. Cæterùm ubi in fata concessit Sigismũdus, Pontifex Romanus celebrata Synodo primùm Ferrariæ, deinde Florẽtiæ, impediuit successum Basiliensis Cõcilij, & id fecit tanto facilius, quòd nemo monarcha aut insignis Princeps decretum de concilio Basiliensi tuebatur.* Cõcilium Basiliẽse.

Anno 1435. *Cosmas Medices Florẽtiæ principatum obtinet. Volat.*

Turca Thessalonicam recipit. Blond.

Anno 1436. *Iacobus* I. *Rex Scotiæ suorum coniuratione occiditur: cui succedit Iacobus* 2.

Anno 1437. *Catharina Henrici* VI. *Angliæ regis mater obit: Ouinus Tyderius, Vallus, infimi generis, eius maritus, relicto ex se Edmundo filio, à quo postea Henricus* VII.

rex futurus genitus est, quod regio toro se commiscere ausus sit, iussu Ducis Glocestrēsis bis in carcerem conicitur, ac postremùm capite plectitur.

Anno 1438. Pontifex Ferrariensem synodum celebrat, quam postea Florentiam transtulit. Ibi Palæologus Græcorum Imp. præsens de sancti spiritus processione Latinis consentit, cōueniūntque cum Romanis Armenij & Indi. Græcis purgatorium, & Romanum esse uniuersalem episcopum suadetur: quod tamen domū reuersi, suasu Marci Ephesi antistitis denuo negarunt. Plat. Volat.

Ludouicus Cardinalis Aquileiensis primus sui ordinis canes & equos alere incipit ex bonis ecclesiæ. Volat.

Albertus secundus huius nominis, Cæsar Germanus XXXVI.

Albertus 2. ANno Christi 1438. post obitum Sigismundi Cæsar creatus est Albertus Austriaci sanguinis princeps, Hungariæ & Bohemiæ rex. uitam finiit in secundo imperij sui anno.

Bohemiæ pars Poloniæ regi adhæsit, conabatúrque regnum Bohemicum ad Polonos transferre.

ferre. Ingentes copias duxerunt Poloni in Bohemiam, & pertraxerunt in suam factionem seditiosum hominum genus Taboritas. Contra hos missus est ab Alberto Cæsare Marchio Brãdemburgensis Albertus. is frequentibus prælijs factis effecit ut inter Cæsarem & Polonum res componeretur.

Cæsar Albertus maximis copiis instructus Hungariam ingressus est contra Turcam Amuraten, qui tum inuaserat Hungariam per incursionem. Veniente Alberto Cæsare retro fugit, & oppugnata Sinderouia urbe, in Græciã se conuertit, & Thessalonicam urbem uicit. In hac expeditione in morbum incidit Albertus, & reductus Viennam non multos post dies è uiuis excessit. Sindonia

Hoc tempore, nempe an. 1438. in Concilio Basiliensi (quod anno 1435. cœperat) Pragmatica sanctio constituitur, & Biturigibus à Carolo VII. rege Gallo probata nonis Iulij, Lutetiæ deinde in Senatu publicatur 3. Id. Iulij. In eo ipso cõcilio Eugenius papa deponitur, subrogato Amadeo duce Sabaudiæ eremita: qui tamen Eugenij factione impeditus est quo minus Romanam sedẽ ascẽderet, adeò ut schisma maximum in ecclesia sit ortum.

Porrò defuncto Eugenio substitutus est

NICOLAVS 5. *Lucensis, in ordine 218. anno 1447. ex humili loco, utpote primò magister, postea subdiaconus, tandem ob rem bene in Basiliensi synodo actam Papa creatus, sedet an.8.*

Is Amadeum Sabaudum Cardinalibus annumerat, & Germaniæ legatum creat: Bernardinum Senensem Catalogo sanctorum adscribit: literas humaniores instaurat: stipendia uiris doctis assignat: & summa liberalitate fouet non solùm eruditos Italiæ, sed & eos qui Constantinopoli profugerãt Romam, Gazam nimirum, Trapezuntium, Argyropylos: quorum opera omnes meliores artes renouatæ sunt & redditæ emendatiores.

Fridericus tertius Cæsar Germanus XXXVII.

ANno Christi 1440. *post obitum Alberti designatus Cæsar est Fridericus terti⁹ huius nominis, Austriæ Dux. Imperio præfuit annos 53. hic primus feudorum proprietates constituit.*

aliâs 47.

Iam uerò filia Sigismundi Cæsaris, Alberti coniunx, vterum gestabat, sed Hungarorum quidam expectatione futuri hæredis regni abiecta adsciuerũt in regnum iuniorem Poloniæ

regem

regem Vladislaum. Erat autem in Hungaria regius gubernator Ioannes Hūniades, Mathiæ pater. is ingēti conflictu debilitauerat Turcarum uires, coegeratque Amuraten ad pacis cōditiones poscendas. At uerò simulatque in regnum Vladislaus uenit, sperabant Hungari, si ipsorum & Polonorum uires coniungerentur, facilè se magnam gloriam relaturos si Turcam inuadant. Et fortasse cupiditate huius gloriæ delectatus est ætate iuuenis rex Vladislaus. Proinde induciarum leges initas cum Turca diuulsit atque irritas fecit Iulianus Cardinalis, hoc prætextu, nefas esse concordiæ fœdera sancire cum Turcis non consentiente pontifice, nimirum cum causa ea ad uniuersum orbem Christianum pertineret. Itaque collecto exercitu profectus est Vladislaus contra Amuratē Varnam usque, quæ non longè à Constantinopoli distat, tametsi interim Ioannes Hunniades modis omnibus dissuaderet de suscipiendo bello, utpote cui suorum infirmitas, & potentia Turcarum comperta optimè esset, & qui non sine summa necessitate pacem cum Amurate fecerat. Ferūt quoque petiisse Vladislaum subsidia copiarum à Vualacho Dracole, sed & illum suasisse ab expeditione desistendum. Interim tamen filium suum misit cum equiti-

Ioannes Hunniades.

Vladislaus.

Iulianus Cardinalis.

Vualach⁹ Dracoles.

bus 2000. in subsidium regi Vladislao: ad quem dixisse fertur, donare se ei acrem & uelocißimum equum, qualem item & filio esset daturus: nam cogitare secum, fore ut succumberent in prælio, ideo ad manum habendos hosce equos, ut necessitate urgente, illorum celeritate periculũ possent euadere. Porrò prospiciunt sibi non minori solicitudine quã prudẽtia Turcæ, & undiquaque summa opportunitate iam instructi sunt, prius quàm Hungari in ordinem collocarentur. Quãquam igitur pro gloria Christiani nominis fortiter pugnarent Hungari, & maximas copias hostiũ humi prosternerent, tamen multitudine tãdem uicerunt Turcæ, cæso Vladislao iuniore rege, & postea in fuga cõfosso Iuliano Cardinale. Hũniades, ut erat prudens miles, cauit sibi loco, & elapsus est. Commissum est hoc prælium anno 1444. decimo die Nouembris. Amurates post adeptam hanc uictoriam Mahometicus Monachus factus est, existimans post tantam fœlicitatem in profligatis hostibus defunctum se suo munere in imperio, ne porrò temerè credẽs blandiẽti fortunæ, gloriam suam malo aliquo cõtaminaret. Cæterum Hũniades iterũ inuasit Turcas, & ita grauiter afflixit, ut Amuratẽ denuo reuocarint ad imperium ut resisteret hosti

Equi uelocis utilitas.

Ad Varnã clades.

Amurates Monachus factus.

Hunniades grauiter affli-

hosti Hũniadi, eũq; ex Turcia repelleret. Postea vbi Constantinopolis est amissa, Mahometem Cæsarem Turcicum infestissimum exercitum ducentem in Hungariam ingenti clade superauit Hunniades, & vniuersam Europam à periculi metu liberauit. Etenim si ea expeditio successisset Mahometi Turcarum Cæsari, iam non Italiam solùm, sed alias quoque regiones occupasset. Turcas.

Mortuo Vladislao puerum Ladislaum heredem regni ex Sigismũdi filia natum regem receperũt Hungari. Ladislaus hic ætate iam adulta in Pragensi urbe Bohemiæ moritur.

Anno 1444. Delphinus Franciæ Ludouicus Caroli 7. Regis filius cum Armeniacis in Alsatiam exercitum hostilem duxit usque ad Basileam urbem, non sine magna & horribili clade Germanorum. Erant qui existimabãt ab Eugenio Põtifice missum fuisse in Germaniam ad cõturbandum cõcilium Basiliense. Habuit Delphinus uirorũ quinque & uiginti millia. Contra hos miserunt Heluetij ad eripiendam urbem Basileã quatuor millia. Aggressi sunt hostes tanta uirtute, ut nemo eorum cesserit: & quanquam ob multitudinem hostium uincere non potuerunt, cruentam tamen & luctuosam uictoriam reliquerunt hostibus. Nam amisit Delphin⁹ & Armeniaci. Heluetiorum uirtus cõtra Delphinũ

in eo cõflictu Delphinus circiter decem millia, & cum iis qui reliqui manserunt, ex Germania profugere est coactus.

Anno 1449. *Albertus Marchio Brandemburgensis bella gessit contra imperij urbes, Norimbergam & alias plerasque ciuitates. Vrbiũ bellum hoc dictum est. Vtrinque multi Principes se adiunxerunt, durauitque hoc bellũ biennij spacio. Marchio Albertus octo prælijs prostrauit Norimbergenses.*

Vrbium bellum.

Anno 1450. *Ioannes Faustus (quem Gutmanum uocant) cum Petro Schæfero Moguntiæ artem Typographicam inuenerunt. Sab. En.*10.*lib.*6.*Monst.*

Anno 1451. *Normanniam totam Angli amittunt post annos* 30. *quàm Henricus* v. *Anglus eam acquisierat.*

Anno 1452. *Aquitaniam Angli amittunt post annos* 299. *cùm Henricus* 2. *Anglus dotali iure possessam acceperat, & postquam Henricus* 3. *eandem à Philippo Augusto Gallorum rege Ioanni patri ademptam recuperauerat, an.* 222.

Circa hæc tempora Theodorus Gaza Thessalonicensis, & Victorinus Græcus linguarum peritissimi florent. Sab.

Vrsinorum & Colũnensium factiones grauissimè

uißime in Italia sæuiunt. Volat.

Anno 1452. *Fridericus Imperator Italiam ingreßus est, & celebri apud omnes honore exceptus, in Senensi urbe cum sponsa sua Leonora regis Portugaliæ filia nuptias perficit. Romam ueniens, à Nicolao 5. summo pontifice unà cum regina coniuge coronatus est die decimooctauo Martij. Regreßus Roma, Ferrariæ Borsium Estẽ sem Ducem creauit. Inde Venetias traiecit, ibique dies decem est commoratus. Ipse ex magni nominis uiro audiui, narratum sibi à principe Venetorum, qui Senator olim Venetiis mensæ accumbentibus Friderico Cæsare & principe Venetorum administrarat, dixisse Fridericum inter epulas, se quidem Venetorum amicum fore perpetuò, sed à posteris suis magnas ipsis afflictiones & incommoda imminere.*

De Constantinopoli à Turcis victa.

A*nno* 1453. *die Maij* 29. *post diutinã obsidionem, grauißima tandem oppugnatione potitus est Mahometes Amuratæ filius, cognomento magnus, Turcarum Imperator, urbe Constantinopoli, in eáque tantam crudelitatem exercuit, ut nulla id queat oratione explicari. Cæsar Constantinus inter fugiẽ-* Cæsar Cõstantinus.

Turcarũ insignis crudelitas occupata Constantinopoli. dum propè portam urbis trucidatus est. eius amputatum caput cuspidi infixum circunferri per urbem uoluit Turca: iußit & crucifixi Christi imaginem erigi in urbe, & superinscribi: Is Christianorum Deus est. Præcepit autem eam stercoribus proiectis, ignominiæ causa, conspurcari. Cæsaris coniunx & filiæ unà cum aliis honestioribus matronis in cõuiuium pertractæ sunt, atque ibi primùm constupratæ, postea frustulatim dissectæ. Exempla hæc & alia id gen⁹ crudelißima facinora Turcarũ exuscitare meritò deberent animos nostros, ut seriò ageremus Turcæ bestiæ, nõ tyranni. contra eos hostes, quos non tyrannos, sed immanes bestias potius poßis appellare.

Anno 1455. Post Nicolaum v. factus est Papa 219. CALISTVS seu Calixtus 3. Hispanus, qui sedit an. 3. mens. 3. Hic iuris vtriusque doctoris titulo insignitus, Vincentium Hispanum consecrat. sanxit nequis à Papa ad Concilium appellaret. Idem Transfigurationẽ Domini 8. Id. Augusti an. 1456. ob uictoriam eo die ad Belgradum acquisitã instituit. Mat. Pal.

Anno 1456. Turca ad Belgradum (quod Albam Græcam uocãt) à paucis Christianis castris exuitur, insigni uictoria: ita nimirum res mortalium temperante Deo, ut post flagella cõsolatio-

solationem immittat.

Circa hæc tempora F. Blondus insignis historicus agnoscitur. Plat.

Aeneas Syluius uir doctißimus, qui papa electus Pij 2. nomen tulit, floret. Volat.

Dionysius Cartusianus scripturam interpretatur. Corn. Coruip.

Franciscus Philelphus claret. Sab.

Bap. Platina historicus Pontificum diligentißimus agnoscitur. Volat.

Anno 1459. Calisto 3. succeßit papa 220. PIVS 2. Senensis, antea Aeneas Syluius dictus. Erat Friderici Cæsaris Cancellarius. ingẽtes copias coegit ex omnibus terris aduersus Turcas: sed dũ coeunt exercitus undique, moritur, & re infecta exercitus collectus dimittitur. Sedit annos 6. armis infestauit Gallos in Apuleia existentes, & Catharinam Senensem Catalogo sanctorum adscripsit.

Hoc pontifice Ordo Minorum nouus, subiectus familiæ militari, à Frãcisco Siculo in Gallia excogitatur, carnibus & coctis cibariis abstinens. Volat. lib. 21.

Anno 1461. Episcopatu deiecit Papa Dietricum Isemburgensem, & in eius locum suffectus est episcopus Adolfus de Nassau. Occasionem præbuit hic euentus maximorum

Frideric⁹ Palatin⁹. bellorũ in Imperio. Fridericus Palatinus tuendum & seruandum suscepit Episcopum Dietricum: aduersus hunc concitauit Cæsar Vuirtembergensem & Badensem Comites, & Moguntinensem Episcopum. Hi dum populantur terram Palatini, capti sunt à Friderico Palatino sub annum 1462.

Eodem anno contrà Adolphus Episcopus urbem Moguntiam subegit.

Anno 1463. Viennæ in arce Fridericus Cæsar à ciuibus suis grauißima obsidione pressus est, & eius rei autor fuerat Albertus frater Cæsaris, sed Georgius rex Bohemiæ liberauit Fridericum repulsis ciuibus.

Des. Erasmus Roterod. nascitur, an. 1469.

Mathias Hũniadis filius ex Bohemica captiuitate liberatus anno 1468. Rex Hungariæ declaratur, cui præfuit magna laude ann. 37. ducta filia Georgij de Podebra regis Bohemi in uxorem: qui paulò pòst Bohemiæ regnũ occupat, Casimiro expulso. Aen. Syl.

Georgius Scanderbechus uir bellicosus in Græcia Turcis resistit. Aen. Syl.

Ioan. Galeatius dux Mediola. eligitur. Sab.

Veneti Cyprum expugnant. Sab.

Anno 1465. PAVLVS 2. Venetus Papa 221. sedet annis 6. mens. 10. Hic ius &

fas

ſus primus in ſcrinio pectoris ſe gerere aſſirmat: literatos omnes odio proſequitur. Gemmis ac margaritis ut alter Aaron ornatus incedit. Idem capitis & equorum ruſſata tegumenta conceſſit Cardinalibus. Platinã ut maieſtatis reum, tanquam libellos famoſos aduerſus pontifices ſcribentem, in carcerem coniicit. Volat. Plat.

Poli quidam in Equicolis dicentes nullum uerum Chriſti uicarium eſſe eorum qui poſt Petrum fuere, niſi qui paupertatem Chriſti imitati ſunt, hæretici à Pontifice cenſentur. Plat.

Anno 1474. Carolus Burgundionũ princeps Nuſſiam urbẽ obſedit toto anno, idq; propter profligatum à Canonicis capitularib⁹ Colonienſibus Epiſcopum Colonienſem Rupertum, quem reſtitutum uolebat dux Carolus. Cæterùm dum molitur Carolus diœceſim Colonienſem alienare ab Imperio, & ad ſe trãsferre, armat cõtra eum exercitũ Cæſar. Belli dux erat Albertus Marchio Brandemburgenſis, & Imperij uexillifer Albertus Saxoniæ dux. Tãdem ubi uariè de tranſigenda controuerſia diſceptatũ eſt, ceſsit Carolus, & tum dicitur primùm de tradenda in matrimonium Maximiliano Caroli filia tractatum eſſe. Carolus Burgũdionum princeps.

Circa hæc tempora Beſſarion Cardinalis

Nicenus claret. Mat. Pal.

Georgius Trapezuntius & Nicolaus Perotus præsul Sipontinus in literis fulgent. Sab.

Sunon puer Tridentinus à Iudæis martyrio coronatur, anno 1475. Monst.

Ferdinandus V. Rex Hispaniæ eligitur. Mich. Rit.

Carolus Burgũdiæ dux Leodium expugnat.

Anno 1477. Carolus Burgundiæ dux vincitur & occiditur prope Nansen vrbem à Lotaringicis & Heluetiis. Nam Lotaringiæ duci Nansen eripuerat Carolus, & in Heluetia Gransen ciuitatem & oppidula alia occuparat, præterea & in Gransen oppido quingentos & duodecim numero Germanos laqueo iusserat strangulari.

Nanse.

Mortuo Carolo Galli conabantur Flandriã & Brabantiam suo regno addere, quæ res ingentia bella peperit. Cæterùm nolentibus Burgundis alienari Ducatum à filia Caroli, consultatum est de despondenda filia Caroli Maximiliano Friderici Cæsaris filio. Itaque anno 1477. profectus est Maximilianus, probè instructus, in Brabantiam, accepítque Mariã Caroli filiam in matrimonium, unde factum est ut auxerit non mediocriter gloriam Austriaci nominis, & multas præclaras res fecerit Maximilianus

Maximilianus.

lianus, ad tuendas eas terras aduersus impetũ Gallorum.

Anno 1471. *post* Paulum 2. *factus est.* Pa. 222. SIXTVS 4. (*qui & Xystus quibusdam est*) *minorita. sedit an.* 13. Hic *ad arma potius quàm religionem natus, Iubileũ in* 25. *annum reduxit, & celebrauit ipse primus, propinquorum suorum causa pleraque præter ius agebat.* Volat.

Anno 1477. Iacobus *Arminiacus* Nemorosi Dux *Lutetiæ gladio percutitur.* Io. Til.

Stathmi *& diuersoria cursoriis equis à* Ludouico XI. Rege *primùm in* Gallia *constituta.* Io. Til.

Anno 1478. Princeps *Arausiensis* Burgundiam *vtramque, paucis urbibus exceptis, in* Regis Ludouici XI. *ditionem subdit: sed paulò pòst, cùm promissa non præstarentur, defecit, & res in Burgundia perturbauit.* Io. Til.

Anno 1479. *Heluetij primùm à* Rege Gallo *stipendium accipiunt.* Io. Til.

Ioannes *de monte* Regio *Mathematicus, discipulus* Georgij Peurbachij, *&* Rodolphus *Agricola* Phrisius *in* Germania *illustres habentur.*

Ambrosius Calepinus *monachus agnoscitur.*

Pomponius *Lætus* Romæ *claret.*

Angelus de Clauasio Franciscanus Summã angelicam edit. Volat.

Anno 1480. Veneti cum Turcis pacem ineunt. Sab. En. 10. lib. 7.

Moguntiæ Academia à Diethero episcopo Isemburgensi fundatur. Monst.

Mahometes Hydruntum obsidens.

Alfonsus rex Neapolit.

Circa hæc tempora, nempe Sixti quarti tẽporibus, anno 1480. Mahometes Turcicus Cæsar Hydruntum in Italia obsedit, & potitus est, incredibili ibi tyrannide perpetrata. Terror tantus Italiæ incussus erat, ut Sixtus pontifex iam fugam in Galliam adornaret, sed eodem tempore quo capitur Hydrũtum, moritur Mahometes, idque fato quodam, ne latius Italiã peragraret. Porrò interea dum hæc geruntur, belligeratur Alfonsus rex Neapolitanus cum Senensibus: sed nuncio de Hydrunto allato properat redire in regnum suum, atq; obsessum Hydruntum eripit ex manibus Turcarum. Nã mortuo Mahomete, & iam properantibus domum redire Turcis ne quod dißidium oriretur in regno ipsorum, facilè obtinuit urbẽ Alfonsus, profligatis ex Italia Turcis.

Porrò Mahometes post se tres reliquit filios, quorum primus Mustapha uenereis rebus ac uenationibus nimis indulgens, in primo ætatis flore extinctus est: & Baiazetes (seu Paia-

zetes

zetes) expulso fratre Zizimo, imperium sibi uendicauit. anno 31. pòst quàm imperio præsedisset, pharmaco uenenato per Iudæum quendam medicum sublatus est. Pau. Io.

Anno 1481. *Renato Andegauensi sene rege à Neapoli expulso mortuo, Ludouicus* XI. *rex Gallus eius hæreditatem sibi asserit.* Io. *Til.*

Maria Maximiliani coniunx, ex equi lapsu, unde in febrim incidit, moritur, relictis Philippo & Margarita liberis.

Anno 1482. *Gandauenses Maximilianum ad id adigunt, ut desponsa filia Margarita Delphino Franciæ, cum Rege transigeret, & quas terras & loca Rex peteret, ei concederet. Itaque illa annum attingens tertium in Franciam adducta est.*

Post Sixtum 4. *factus est* P. 223. INNOCENTIVS VIII. *Genuensis, anno* 1484. *sedit an.* 8. *Is Noruegis permisit ut sine uino sacrificarent.*

Anno 1485. *Bellum in Britannos à Gallis excitatur.* Io. *Til.*

Pestilens sudor hoc anno primùm in Anglia promanat. Geor. *Li.*

Anno 1486. *Maximilianus Cæsar creatus est Aquisgrani: coronatur die* 10. *Aprilis.*

Dum Cæsar Francofordiæ eligitur, mortuus est ibi Albertus Marchio Brandemburgensis, cui & sapientis principis & strenuissimi militis gloriam tribuunt etiam historici Itali.

Sigismundus dux Austriæ Venetos prælio uincit. Sab.

Ferdinandus Rex Hispaniæ Saracenis Granatæ regnum adimit, totam gentem Hispania eiicit. Volat.

Hermolaus Barbarus, Angelus Politianus, & Ioannes Picus Mirandula, Baptista Mantuanus Carmelita, Iouianus Pontanus, Philippus Beroaldus, & Marsilius Ficinus circa hæc tempora florent, & paulò pòst Raphael Volateranus, & Georgius Valla Placētinus.

Henricus 7. primus Anglorum rex militare satellitium ad corporis sui custodiam adhibet.

Anno 1487. Puer quidam ignobilis in Anglia pro Eduardo Varuicensi Clarentij ducis filio à sacerdote subornatus, ingentem populi tumultum excitat, quem Rex producto è carcere Varuicensi sedat.

Eodem anno Gallorum opera capitur Maximilianus à ciuibus subditis suis Brugis Flandriæ. Cæterùm dum subsidio totius Imperij instructus

structus Fridericus Cæsar descendit in inferiorem Germaniam, dimissus est liber Rex Maximilianus à Bruggensibus.

Anno 1488. Iacobus 3. Scotorum rex, nobilium suorum coniuratione occiditur, cui succedit Iacobus 4.

Eodem anno 5. Cal. Aug. pugna ad fanum Albini aduersus Britannos. VII. Id. Decemb. Franciscus Britanniæ dux obit. Pax cum Britannis Gallo coit.

Initium artis imprimendorum librorum typis æneis, ponunt sub Friderico 3. & hanc ipsam artem excudendi libros Mogũtiæ primùm repertam ferunt, anno 1440.

Ars tormentorum bellicorũ multo uetustior est, & eam item in Germania excogitatam putant, An. 1380.

An. 1489. Carolus Gallus Margarita Maximiliani filia repudiata Annam Britanniæ hæredem ducit, quam per legatum nuptã Maximiliano, ipsi eripiebat.

Henricus 7. rex Anglus urgente Maximiliano Imperatore exercitum in Galliam traiicit, Bononiam frustra oppugnat. facta dein pace, certa pecunia ei numerata, in Angliam redit, postridie Attrebates proditione capti ab Archiducis militibus, qui Ambianos pariter

opprimere conati sunt. Tandem *pax & soror* Caroli *Archiduci cum comitatu* Attrebatium *datæ sunt, an.* 1490.

Anno 1490. *Maximilianus hæreditarias terras suas ducatus Austriaci occupatas olim ab* Hungarorum *rege* Mathia *iam mortuo, repetit & possidet.*

Doryphori quos Landzknechtos *dicunt, in* Germania *orti.*

Christophorus Columba *Genuēsis, & Almericus* Vesputius *Hispanus, ex* Portugallia *an.* 1492. *soluentes, nouas & auriferas insulas, terras incognitas, ultra & citra* Calecutiū *ad* 1502. *longa & periculosa nauigatione inuenerunt.* Sab. Volat.

An. 1492. ALEXANDER 6. *Valentinus* Calixti *ex sorore nepos pontifex* 224. *creatus, sedet an.* 11. *Hic nothos suos excellentißimis honoribus extulit, eos principes* Italiæ *constituit, ad pecuniam acquirendam noua officiorum collegia excogitauit.* Principes *per diplomata ad* Iubileum *hortatus est.* Huius *pōtificis tempore maior licentia gladiatorū* Romæ *quàm antea unquam fuit.* Volat.

Is pontifex filium habuit Ducem Valentinum*, quem principem* Vrbinatem *fecit.* Illius *dictum erat,* O Cæsar, O *nullo, id est,*

Aut

Aut Cæsar, aut nihil. Tandem nihil factus est. Nam propter varias technas suas, quæ summo cum dolo coniunctæ erant, trucidatus est.

Anno 1493. Imperator Fridericus 3. è uiuis sublatus est in oppido Lyntz, & Viennæ, sepultus.

Eodem hoc anno Turcæ incursionem faciūt in Croatiam: sed à Maximiliano, qui tum in Austria erat, exercitu quindecim millium instructo repulsi sunt. Iidem tamen alia parte Methonem Naupactum & Dyrrachium Venetis auferunt.

Vladislaus Polonus Hungariæ præest annos 22.

Iudæorum 120000. ex Hispania eiiciuntur. Sab.

Ordo pœnitentium mulierum ex publicè peccatricibus, Ioannis Tisserrani Minoritæ admonitu Parisiis incipit. Volat.

Maximilianus Cæsar Germanus XXXVIII.

ANno Christi 1494. Imperium suum Maximilianus auspicatus est defuncto patre, quo cum uiuente adhuc Imperium simul administrârat annos 8. Cæterùm post obitum *Maximilian⁹ Imperator.*

patris regnauit annos 25. Auſpicia Imperij quanquam humilia & infirma fuerunt, tamē ceſſere poſtea ad ſummam gloriam & incremētum regni Germanorum.

In initio Imperij Maximiliani Carolus 8. rex Gallus cognomine Gibboſus, exercitum in Italiā perduxit, & Neapolim cepit. Cæterùm poſt reditum ſuum in Galliam anno ſequenti, Neapoli iterum potitus eſt Ferdinādus iunior, profligatis Gallis ex Italia auxilio Maximiliani, quos præſidij loco reliquerat Gallorum rex apud Neapolitanos.

Geſsit Maximilianus multa & ingentia bella, primùm in inferiori Germania, Flandria & Brabātia, in quibus ipſe ſua manu dicitur multa præclara facinora patrauiſſe, quorum ego audiui pleraque, ſed penitus exploratata non habeo. Atque utinam contingeret aliquando quiſpiam peritus tantarum rerum, qui eas omnes hiſtorias in gloriam tanti principis iuſto uolumine deſcriberet, ac pro dignitate fortitudinem atque uirtutes tam ſtrenui Imperatoris in rebus gerendis orbi commendaret. Ipſe audiui ex Pyrcamero Norimbergenſi, à Maximiliano ipſo res geſtas ſuas aliquot annorum adnotatas. Dixit enim nauigaſſe ſe unà cum Cæſare Maximiliano à Lynda

Pyrcamerus.

Maximilian⁹ ipſe

da vrbe Constantiam vsque: & cùm iam inter nauigandum otium esset nactus Maximilianus, uocasse ad se scribam, eiq; dictasse Latinè vnius anni res gestas, & aptissimo ordine, & omnium circũstantiarum atque occasionum explicatione. Cæterùm cùm existimasset Pyrcamerus secreti aliquid fortè excepturum scribam, ideoq; secedere uellet, iussisse tum Cæsarem ut maneret, & auscultaret. Quin & sub vesperam ea quæ dictauerat, legẽda præbuisse Pyrcamero, quæsisseq;, nunquid placeret ista militaris latinitatis dictio? & addidisse quoque, studio sibi esse ista compẽdiosè & clarè sic comprehendere, ut postea eruditis uiris liceret eas historias tanto exactius per circunstantias & causas suas explicare. Et adfirmauit Pyrcamerus, nullius Germanici historici scripta stilo tam puro esse edita, atq; ea fuisset Maximiliani oratio. Et has ipsas annotationes adfectasse se post obitum Maximiliani, uerùm consequi non potuisse. Sed hæc de inferioris Germaniæ rebus gestis dixisse satis sit.

res suas gestas adnotauit.

Anno 1495. in Comitiis Vuormacianis ex Comitatu Vuirtẽbergensi Ducatus factus est, & Comes Ebrardus primus Dux creatus est.

Anno 1497. Carolus 8. Rex Galliæ re-

pentè Ambœsiæ moritur, nullis relictis hæredibus. Succedit Ludouicus 12. an. 17. Is principio regni, Academiæ Parisiensis tumultuātis statum componere, studiosorum priuilegia reformare, fori pariter ac iudiciorum abusus emendare & tollere instituit.

Anno 1499. Eduardus Varuicensis Clarentij ducis filius, Eduardi 4. Regis Angli nepos, puerili ætate Londini in foro publico innocens percutitur. Geor. Li.

Ludouicus 12. rex Gallus Annam Caroli 8. defuncti relictam, Britanniæ ducem, repudiata Ludouici XI. filia, vxorem ducit. Repudiatæ Biturigas assignat.

Parlamentum Rotomagi Cal. Octob. Scacarij loco instituitur, Georgij ab Ambœsia archiepiscopi consilio.

Mediolanum à Gallis expugnatur.

Cremona Venetis opera Gallorum restituitur.

An. 1499. XXV. die Octobris Lutetiæ pōs sublicius in Sequana, qui D. Mariæ dicitur, corruit, qui postea ex lapide cæso ac quadrato magnificè ex integro constructus est.

Heluetij cōtra Austriacos vicinos.

Eodem anno Heluetij cōtra uicinos suos Austriacos arma mouerunt, ad quos eripiendos subitò properauit Maximilianus ex Geldria,

dria, ubi tum quoque ei res erat. Porro multis utrinque leuioribus prælijs commißis, constat circiter 20. millia virorum concidisse: tandem per transactionem res est composita.

Anno 1501. crucis imagines uestibus hominum in Germania inciderunt paßim. Verùm simile quiddam iam sæpè antea factum erat. Imagines crucis uisæ.

Post Alexandrũ 6. factus 225. Papa PIVS 3. Senensis, an. 1503. sedit dies. 17.

Pio succeßit IVLIVS 2. Genuensis, papa 226. vir bello quàm religioni aptior. sedit an. 10. Aduersus hunc edita scripta sunt per Bernardinum Cardinalem in bello Veneto de celebrãdo cõcilio. Res propemodum schismatis occasionem præbuisset, nisi singulari sua prudentia id anteuertisset Cæsar Maximilianus.

Iulius Bononiam ui capit pulsis Bentiuolis, maximósque tumultus in Italia mouet, & Heluetiorum opera vsus, Seruiam, Rauennã, Fauẽtiam, Mutinam & Mirãdulam occupat, anno 1510. P. Phry.

Quatuor monachi Prædicatorum Bernæ simplici fraterculo summa calliditate stigmata sanctitatis insigentes ad Franciscanorum contumeliam, comburuntur dolo detecto. Franc.

A. Sabellicus historiarum rhapsodiam à

condito mundo ad 1504. annum cõtexit. Hed.

Fridericus dux Saxoniæ optimus Vuittembergensem academiam fundat anno 1502 Franc.

Conradus Celtes poeta primus Germanorum claret.

Ioannes Reuchlinus Capnion theologus hebraicas literas in Germania docet. Monst.

Bauaricũ bellum.

Anno 1504. Bauaricum bellum fuit, in quo Cæsar Maximilianus Bauariæ principes aduersus Philippum Palatinum Comitẽ Rheni, & ducem Rupertum filium Philippi Palatini tuebatur. Is enim Georgij ducis Bauarici filia ducta, Landshut, & eam ipsam Bauariæ partem hæreditario titulo transscribendam sibi affectabat. Sed Rupertus unà cum sua coniuge è uiuis sublatus est dum geritur hoc bellũ, & Palatinus magna parte sui principatus exutus est per Cæsarianos & Vuittembergenses. Quin & ingentes copiæ Bohemorum, quæ in auxilium uenerãt Palatino, prostratæ sunt à Cæsare. Tandem uerò usus Maximilianus non minori prudentia, quàm mansuetudine, in gratiam recepit Palatinum, ne qua perturbatio receptæ iam diu constitutionis de iure electiuo in Imperio exoriretur.

Anno 1505. obsedit Cæsaris exercitus Gheldria

driæ Ducem in oppido Arnheym, eúmq; ut sese dederet, subegit.

Anno 1506. Philippus Maximiliani filius Hispaniarum Rex & Dux Burgundiæ in fata concessit, anno ætatis suæ vigesimooctauo. Philipp⁹ Maximiliani filius.

Anno 1507. non minus ingens quàm diuturnum bellum cepit Maximilianus aduersus Venetos, in quo & plurima cruenta prælia, & mirabiles mutationes acciderũt. Rex Gallorum Ludouicus primùm à Venetis stabat, postea ad Cæsarem defecit: contrà Iulius papa primùm Cæsaris, deinde Venetorum partes est secutus. Ludouic⁹ rex Gallorum. Amiserunt in hoc bello Veneti præstãtissimas suas vrbes, Veronam, Paduam, Teruas, & alias multas. Porrò cum defecisset pontifex ad Venetos, contra eum quoque arma mouere cœpit Rex Franciæ, cùm iam uteretur adhuc Cæsarianis militibus in Italia. Iam uerò timebat Cæsar, si uictoria potirẽtur Galli, ne Neapolim quoque inuaderẽt, & fortasse Romæ etiam machinarentur aliquid in perniciem Imperij. Misit itaq; Cardinalẽ Saltzburgensem Matthæum Lãgium consiliarium suũ, pacis poscendæ causa, ad Iulium pontificem, priusquã inter se cõfligerent põtifex & Gallus. Iulius, ut qui Hispanorũ & Italorũ præsidio instructissimus erat, existimabat victoriæ spẽ

certißimam esse, ideoq; pacis conditiones suscipere recusauit. Prælium commissum est in Paschatis die, Anno 1512. prope Rauennã vrbẽ, Pontificis exercitus succubuit, & conciderunt in eo cõflictu uirorum sedecim millia. Neque uerò legitur vllam aliam pugnã sub hæc tempora fuisse perinde grauem, in qua utrinque tantis viribus sit certatũ. Tum uerò post amissam victoriam ultrò exoptauit Iulius cum Maximiliano inire concordiæ fœdera. Cæterùm nequid tẽtaret amplius in Italia rex Gallorum, concitabant aduersus eum Maximilianus & pontifex Angliæ regem, Germaniã & Heluetiam, atque ita demum coactus est Gallus deserere Italiam. Postea Veneti quoq; Maximiliano reconciliati sunt.

Iulius papa prælio uictus ad Rauennã vrbem, in die Paschatis.

Anno 1511. Selimus Turcarũ Imperator 9. imperat an. 7. Is patrem regno exuit, duos Soldanos deuicit, Aegyptum & Arabiam suo regno adiecit. Gasp. Hed.

Anno 1513. post Iulium 2. factus est papa 227. Leo. 10. Florentinus, Laurẽtij Medicis filius. sedit an. 9. Is ducem Vrbinatem possessione deiicit, musicorum studiosißimus.

Pugna Gallorum & Anglorũ ad Morinos hoc ipso anno, quæ ab euentu Calcaria dicta est: in qua Galli, Longeuillanus dux, Baiardus

&

& Bußius, capti, in Angliam ducuntur. Morini & Tornacenses obseßi, Anglis se dedunt.

Anno 1514. Anna Ludouici Galli Regis vxor è viuis excedit 5. Id. Ian. Claudia & Renata liberis superstitibus, quarũ natu maiorem Claudiam Franciscus Valesius Dux Engolismensium vxorem ducit.

Longeuillani ducis captiui opera pax inter Reges Anglum ac Gallum facta. Ludouicus Gallus Mariam Henrici Angli sororem vxorem accepit VII. Id. Octob. & proximis Calendis Ianuarij moritur.

Anno Domini. 1515. FRANCISCVS Valesius, VIII. Cal. Fe. apud Remos LVII. rex Gallorum inauguratur, præestq; rebus an. 32. ac mensib. 3. Isan. 1516. expeditione Mediolanensi suscepta, ad 15. horas cum Heluetiis pugnans uictor euadit. Mediolanum recipit, Maximilianum Sfortiam ducem captum in Franciam mittit, cum Heluetiis fœdus init.

Eodem anno Maria Henrici 7. Angli regis filia Grynouichiæ nascitur, & regni hæres declaratur.

Pragmatica sanctio abrogatur, fremente & tumultuante clero Gallico. Cõcordata substituuntur.

Anno 1517. remißio & uenia scelerũ omniũ

indulta à Leone põtifice per uniuersam Christianorum ditionem iis qui aut nomina darent aut bona sua erogarent in expeditionem Turcicam, quæ Cruciada uocitata est.

Hoc tempore Martinus Lutherus Saxo, ordinis D. Augustini, primùm aduersus indulgentias Pontificis scripsit, mox peiora ausus: unde non pauci nec parui in ecclesia Germanica tumultus orti sunt. quare ipse cum suis sequacibus à Rom. pontifice & Cardinalibus anno 1518. (al. 1520.) die 27. Iulij hæreticus censetur.

Hoc anno circa Trinitatis quidam Petrus Longus pirata insignis, ex Frisia oriundus, factionem 500. hominum nequã & profugorũ militum, planè (quod dicitur) Manipulum furum habens, piraticam exercebat, & ciuitates in mari septentrionali plurimum infestabat. Voluit enim uastator Danorum, uindex Bremensium, interceptor Hamburgensium, crux Hollandorum prædicari. Insignia eius, & uestimenti ornatus, patibula rotæque pictæ erant, quæ tum gestabat ipse pro symbolo, aliquando ab illis portandus, seu longam literam facturus.

An. 1518. Ladislaus Hungariæ & Bohemiæ rex moritur: cui succedit Ludouicus eius filius.

Fames

Fames per uniuersam Germaniam.

Thomas Morus Anglus & Huldrichus Huttenus eques Germanus eruditione innotescunt.

Ioãnes Eckius Theologus Ingolstadij floret.

Maximilianus Cæsar diem uitæ supremũ claudit.

Carolus Quintus Cæsar Germanus XXXIX.

ANno 1519. CAROLVS V. Maximiliani Cæsaris nepos. Hispaniæ rex, princeps Austriæ & Burgundiæ, à Principibus electoribus, Alberto Cardinale episcopo Moguntino, Hermanno Coloniensi episcopo, Comite de Vuida, Richardo Treuerensi episcopo de Griefferklavv, Legato Ludouici Bohemorum Regis, Ludouico Palatino Comite Rheni, Friderico Saxoniæ Duce, Ioachimo Marchione Brandemburgensi, Francofordiæ legitimis suffragiis Imperator Romanorum & Germanorum eligitur. Missus est ab Electoribus ad nunciandam hanc electionem Carolo Palatinus Comes Fridericus in Hispanias. Itaque sequenti statim anno appulit in Germaniam Carolus, & imperiali corona Aquisgrani exornatus est.

Anno

Anno 1520. Tornacum *Gallis restituitur.*

Eodem anno Selimus Turca *in mense Septembri in pago* Ciurlano,*ubi prius aliquando cũ patre cõflixerat,pestifera febre ex ulcere in renibus nato correptus,morbi tædio sibi ipsi grauis,mortem obit:non sine manifesto* Dei *iudicio,ut quo in loco peccatum commiserat, ibidem & pœnas solueret.Itaq;* Solimanus *unicus eius filius* 10. Imperator *Turcarum rerum potitur in* Oriente.

Eodem anno Vlrichus *dux* Vuirtembergensis Suenico *fœdere depellitur, & ducatu exuitur,in exiliúmque agitur,quòd dum cædem ministri cuiusdam sui vlcisci cupit,* Reutlingam *ciuitatem liberam in suam ditionem redegisset.*

Reges Gallus & Anglus *splendidißimo utrinque apparatu ad* Ardeam *conueniunt.*

Anno 1521. *Turca* Belgradum *(quæ est* Alba Græca*) in* Hungaria *propugnaculũ* Christianorum, *expugnat.*

Eduardus dux Buchyngamiæ *in* Anglia *capite damnatur.* XI. Cal. Maij.

Hoc anno cùm latè serperet per Germaniã *Lutherana hæresis,atque adeò in* Anglia *per multorum capita graßaretur,* Rex Henricus 8.*in fidei* Catholicæ *& sacramentorum assertionem*

tionem præclarum uolumẽ edidit: quod cũ Leo pont. max. in Cardinalium suorum cœtu perlegisset, approbato collaudatóque catholici regis iudicio, Regẽ ipsum posterósque ad perpetuam pij instituti memoriam, fidei defensoris titulo insigniuit. Geor. Li.

Carolus Cæsar Mediolanum Gallis extorquet.

Idem Maseriam oppidulum in Campania frustra obsidet.

Hisdinum in agro Morinensi à Gallis expugnatur, arx deditione capitur.

Anno 1522. Carolus V. Caleto in Angliã traiicit VIII. Id. Iunij, magnificẽtissimóque apparatu à Rege exceptus Londinum intrauit: indéque ad Vindesorium castrum honorificè deductus, post aliquot dies ab Antonæ portu in Hispaniam soluit.

Leo pontifex moritur, Adrianus 6. Germanus Traiectensis, præceptor Caroli Imp. moderatæ uitæ homo, papa 228. in eius locum sufficitur. sedit menses 20.

Galli Fontarabiam in confinio Galliæ & Hispaniæ capiunt, & præsidio muniunt. Cæsariani Tornacum deditione recipiunt.

Anno 1523. VIII. Cal. Ian. Rhodos insula post longam obsidionem in Solimani Turcæ

potestatem uenit.

Latronum manus in Gallia duce quodam Macloueo, qui se regem Guillotũ dicebat, uincuntur, & profligantur. ipse dux, truncatis prius manibus, capite plectitur.

Christiernus Daciæ Rex regno expulsus in Angliam profugit.

Anno 1523. Clemens 7. Florent. pontifex ordine 229. salutatus, præest rebus an. 11.

Borbonius magister Eq. in Gallia, cum aliquot Gallis nobilibus ad Cæsarem deficit.

Semina in terram iacta, in Gallia circa D. Martini festũ gelu perempta, unde fames nata.

Troia in Campania Galliæ incẽdiis deformata.

Anno 1524. Carolus Suffolciæ dux in Anglia, traiecto in Galliam exercitu, Picardiam uastat.

Henricus 8 Angliæ rex à Clemente pontifice rosa aurea honoris causa donatur. G.L.

An. 1524. Claudia regina Francisci Gall. regis uxor moritur.

Al. 1525. *Hoc an. Frãciscus Rex Gallus apud Papiã in Lõgobardia à Cæsarianis militibus in conflictu captus est, & postea in Hispanias perductus: quem Cæsar anno proximo in Galliã remittit, duobus Regis filiis natu maioribus obsidibus*

sidibus receptis. Duces prælij de quo modò diximus, fuere Nicolaus Comes Salmensis, Georgius Fronsbergius Eques, Marcus Sittich, Dux Burbonensis, Marchio Pisqueranus.

Eodem hoc anno in Germania horribiles, & antè nunquam auditi motus à seruis rusticis in Alsatia, sueuia, Francia, Thuringia, & in illis terris quæ ad Rhenum sitæ sunt, excitabātur. Motus hi magna vi & armis principum sunt repressi, adeò ut intra mēses ferè tres supra centena millia rusticorum conciderint in conflictu, non aliter atque pecora trucidati. Bellum rusticanum.

Porrò Christophorus Schaplerus quidā cognomento, duodecim articulos conscripserat de libertate Christiana, inter quos hic erat præcipuus, Tributa non esse pendenda Magistratui. Ex hac doctrina, spe libertatis acquirēdæ, maxima pars rusticorū accensa dicitur arma cepisse aduersus legitimos magistratus. Schaplerus.

In Mulhausen Thuringiæ oppido, concionator ecclesiasticus erat Thomas Monetarius. Is palā docuit restauraturum se collapsum Ecclesiæ statum, gloriabatúrque priuatim sibi à Deo reuelationes fieri, & ad euertendam tyrannidem impiorum, gladium Gedeonis sibi commissum esse. Eduxit turmatim cohortes vulgi, iussitque nobilium domos diripi, & monasteriorū Thomas Monetarius.

bona

bona compilari. Cæterùm dũ deprædãtur passim plebeiæ copiæ sine ordine, deleuerũt eas Saxoniæ principes, & Lãtgrauius Hessorũ. Monetarius & sociorum eius plerique capti sunt: & capite trũcati, pœnas impij sui instituti dederunt. Monetarius hic primus autor extitit phanatici illius erroris Anabaptistarum, qui puerorum baptismum damnant, anabaptismũ docent, iuramenta auferunt, omnia communia faciunt, etiam vxores, aliósque infinitos errores sub euangelij prætextu passim seminant.

In hoc uersiculo utriusque temporis, & de Francorum rege capto, & de strage rusticorum ratio comprehensa est:

Captus erat Gallus, coeunt cũ rure cohortes.

Anno 1525. hoc tempore Ioannes Oecolampadius Basileæ, & Vdalrichus Zuinglius primum omnium scriptis libellis damnatum Berengarij errorem renouarunt, in participatione cœnæ dominicæ non distribui uerum corpus & sanguinem Christi. Tametsi anno superiori idem hoc odiosum argumẽtum insanus homo Andreas Carolostadius iam antea proposuerat.

Ioã. Oecolampadi⁹ & Vlrich⁹ Zuinglius Berengarij errorẽ renouarũt.

Pax inter Reges Gallum & Anglum coit. Ferdinandus archidux Austriæ, Caroli v. frater, Hungariæ & Bohemiæ rex designatur.

Andreas Carolostadius.

Anno

Anno 1526. à Solymano Turca cæsus est Hungarorum rex Ludouicus, Buda direpta, Hungaria ferro & igne uastata.

An. 1527. à Duce Burbonensi Cæsarianus exercitus Romã perductus est, vrbs obsessa & capta direptáque. dux Burbonius in oppugnatione sclopo percussus interiit. Pont. obsidionis necessitate coactus in Angelica arce captum se dedit Cæsarianis: sed eũ pro singulari clemẽtia sua liberum dimisit Cæsar, ac pristinæ dignitati restituit, ut Christiani orbis publicæ trãquillitati cõsuleret. Quidam scribunt 40000. aureorum millibus redemptum esse ab hostibus. Annorum numerus in hoc disticho est, Burbo. dux. Romæ capta.

Altera post captos Gallos, populiq; furores,
Aestas, te capta, Roma cruenta fuit.

An. 1529. Henricus VIII. Angliæ rex, & regina Catharina Caroli V. Cæsaris matertera, suborta de matrimonij sui iure quæstione, coram Laurentio Campegio & Thoma Eboracensi Cardinalibus legatis Londini causam dicunt.

Anno eodem Carolus V. in Italiam profectus est, & summis honoribus à Principibus & ciuitatibus omnibus exceptus est.

Eodem hoc anno mense Octobri Turcicus Imperator Solymanus centena millia & cir- Solymanus Vien-

nā quanto exercitu obsedevit.

citer quadraginta millia in Germaniam perduxit, id quod ipsos postea gloriatos esse in Craconiēsi vrbe compertum est. Ac per aliquot septimanas Viennam Austriæ vrbem obsedit, eámque grauiter oppugnauit. Sed Palatinus Comes Fridericus, dux militū ab imperio designatus, magna celeritate collectū exercitum miserat Viēnam iam ante triduum quàm vrbs obsideretur à Turcis. Aderat his in vrbe Vienna Palatinus Comes Philippus: proinde benigno fauore Dei sic est fortißimè defensa vrbs Vienna, ut tyrannus Turcarum cum summo probro, & cū maxima clade sui exercitus recedere coactus sit. Internuncius Polonorum dixisse fertur, circiter octoginta millia Turcarum in oppugnatione vrbis Viennæ deleta esse, partim etiam in fuga commeatus inopia & magnitudine frigorum periisse. Obsidionis annum ex his uersiculis deprehendes:

Cæsar in Italiam quo uenit Carolus anno,
Cincta est Riphæis nostra Vienna Getis.

Maximilianus Sfortia Lutetiæ moritur, & apud Carmelitas sepelitur, an. 1530.

Franciscus Sfortia vltimus dux Mediolanensium Italiam turbat. Ei Christierni Regis Daniæ captiui filia Christerna, Caroli V. imp. neptis ex Isabella sorore, cum Mediolanensi

ditione dote in matrimonium traditur.

Leonora Caroli v. soror Regi Gallo desponsata, ex Hispania cum obsidibus regiis liberis immenso auro redemptis, in Galliam veniens, maximo totius populi gaudio excipitur.

Florentia Cæsaris auxiliis à Clemēte pontifice obsessa deditionem facit: & Clemens parū clementer & humaniter in Florentinos sæuit.

Iac. Faber, Aug. Eugubinus, Io. Cochlæus, Philip. Melanchthon, Iodo. Clichtoueus, Ludouicus Viues, Bucerus, Vu. Capito, Gasparus Hedio, Simō Grynæus, multiq; alij tam in Gallia quàm Germania literarū nomine innotescunt.

Hoc anno Franciscus Valesius Gallorum rex, vt bonarum artium & literarum studiosissimus, Iano Lascare, Gulielmo Budæo, & Gulielmo ac Ioanne Bellaiis fratribus hortantibus, Lutetiæ doctissimos viros honestis stipēdiis publicos professores instituit: Iacobum Tusanū & Petrum Danesium, Græcarum literarum: Franciscum Vatablū, Agathium Guidaceriū, & Paulū Paradisum, Hebraicarum: Bartholomæū Latomum Latinarum. Quam rem feliciter succedere videns, Petro Castellano anagnosta suo authore, prioribus alios insuper addidit: Orontium Fineū, & Paschasiū Hameliū, Matheseos professores: Vidum Vidium,

Medicinæ: Gulielmum Postellum, peregrinarũ literarum: Franciscum Vicomercatum, philosophiæ: Petrum Ramum, eloquentiæ & philosophiæ simul. Quibus aut vita functis, aut sponte professionis munus deponentibus, alij alio tempore suffecti sunt: Ioannes Stracelius, Danesio: Petrus Gallandius, Latomo: Ioannes Calignius, Agathio: Iacobus Syluius, Vidio: Iacobus Goupylus, Syluio: Ioannes Mercerus, Calignio: Dionysius Coroneus, Postello: Adrianus Turnebus, Tusano: Bertinus Comes, Vatablo: Bertino Comiti, Rod. Baynus Anglus: Bayno, Quinquarboreus, Orôtio, successit Magnã: Magnagno, Pena: Penæ, Ramburius: cui fatis è medio sublato, nullus adhuc successit. Coroneo extincto, Ioãnes Auratus sufficitur. Post Stracelij fata, permulti eius locum ambiuerunt, sed nemo hactenus consecutus est. Gallandio etiam nuper extincto, nullus adhuc subrogatur. Omnes viri insigniter docti, & reipub. literariæ cum primis vtiles.

Carol' Bononiæ à Papa coronatus.

Anno 1530. 24. Febr. Carolus Cæsar Bononiæ à Clemẽte pontifice Imperij insignia accepit, solenni quadam magnificentia & apparatu.

Comitia Augustana.

Postea in Germaniam reuersus est, & pridie corporis Christi Augustã venit, quò comitiorum

tiorum dies indictus erat. Venerant eò potentißimi principes Germaniæ, à quibus summa ueneratione exceptus est. Quãquam uerò uariè tentaret Cæsar controuersias in religionis causa componere, & in tranquillitatem restituere, nihil certi tamen uel effici uel constitui potuit in tanta diuersitate sentẽtiarum. Tandem uulgato edicto mãdauit ueteres ritus cærimoniarum, & doctrinam usitatam in Ecclesia Romana retinendam esse.

Eodem anno, die Octobr. 8. ingens, & nulla antea memoria hominum tanta uisa exundatio facta est Romæ, eáque circa 24. horas perdurauit, atque hac ipsa exundatione in Floræ campo ad longißimæ hastæ altitudinem stante, multa ædificia, muri, domus, bona denique corrumpebantur.

Ferdinandus XL. Germanus Cæsar.

ANno 1530. *Ferdinandus Hungariæ & Bohemorum rex, Archidux Austriæ &c. Cæsaris Caroli frater, Romanorum rex creatus est, ídque ueterum Imperatorum exemplo, qui alios sibi cooptare solebant, ut certum successorem haberet Imperium, & mortuo altero ne quod dißidium, uel belli occasio*

Ferdinãdus Hunga. rex.

suboriretur inter imperij principes. Electio hæc facta est Coloniæ anno 1530. Idem anno sequente, Aquisgrani coronatus est mense Ianuario.

Cometa uisus. Eodem anno Cometes in Germania, Italia & Gallia uisus est circiter sextum diem Augusti: & primũ aliquot diebus mane ante ortum Solis apparuit, inde secutus est Solem, & sub uesperum post occasum solis circiter tres septimanas uisus est, usque ad tertium diem Septembris. Cursus eius fuit per Cancrũ, Leonẽ, Virginem & libram, ubi desijt uideri, neque apparuit amplius postea.

Heluetiorũ bellum inter se. Non multò pòst in Octobri exortum apud Heluetios bellum est. Nam à Tigurinis obsessa itinera erãt, ne uicinis eorum Zugianis, Vrianis, Suicianis, Syluianis, & Lucernensibus frumenta, salem, alioѕque commeatus quis posset apportare. Proinde hi arma ceperunt aduersus Tigurinos. Cõcursum est infestis signis, & tribus præliis uicti Tigurini succubuerunt. In primo conflictu concionator ecclesiasticus Tigurinorum Vdalrichus Zuinglius cæsus est. Interea sedulò conati sunt uicini eorum Argẽtinenses & Constantiani exuscitatam tragœdiam inter confœderatos cõponere. Itaque post menses octo & septimanas sex tumultus cõsiluit

fuit. Tigurinorum perierunt circiter quinque milia: ab altera parte numero pauci. Annorum ratio in hoc disticho est:

Occubuit patrio bellator Zuinglius ense:
Et pressa est armis gens populosa suis.

Anno 1532. Carolus Cæsar ex Brabantia in superiorem Germaniam redit, & in Martio vnà cum fratre suo rege Ferdinando Ratisbonam uenit, Comitiorum agendorum causa. Venerunt eò missi ex vrbibus Imperialibus Legati. Aderant & principum plerique, aut saltem eorũ Legati tractatum magno omnium consensu est de præsidio mittẽdo aduersus Turcarum irruptionem. Et ut certatim auxilia possent parari ab omnibus ordinibus Imperij, vltrò consensit Cæsar, ut pacis legibus constitutis, disceptatio controuersiæ religionis prorogaretur. In hac pace facienda egerunt ex mandato Cæsaris, Episcopus Moguntinus Albertus, Comes Palatinus Rheni Ludouicus, Electores, cum Ioanne Friderico Saxoniæ duce, qui à patre suo Principe Saxoniæ Ioanne Electore missus erat, & cum Legatis Philippi Lantgrauij Hessorum, & cum iis qui Electori Saxoniæ, & Principi Hessorum obnoxij & coniurati erant. Conuentũ celebrarũt primò Sueinfordiæ, deinde Norimbergæ. Neque uerò uel

Ratisbonæ habita Comitia.

studium uel uoluntatem desyderare potuisset in tribus his principibus, Cardinale episcopo, Palatino, & Ioanne Friderico Saxoniæ Duce, ad stabilem quandam concordiam faciendam in totius orbis Christiani commodū. Tandem uerò induciarū tempus permisit Imperator usque ad futurum concilium: uel si hoc non cogeretur, ad futura comitia, in quibus de controuersia religionis ageretur. Porrò in eodem hoc anno, mense Iunio, ipso die Ioannis Baptistæ, Turcarum Cæsar Solymanus in Hungariam irrupit, & iuxta Belgradum in terram descendit copiis ducentorum millium instructus: & nihil quicquam tentans, in Austriam perrexit usque in mensem Augustum. Tum uerò oppidulum Guns appellatum, in ipsis finibus Hungariæ situm supra dies 20. obsedit, & grauissimis oppugnationibus inuasit, sed frustra. Nam postquam tredecies oppugnasset, ueluti fractus uiribus discessit, sed hac lege, si dominus Nicolaus Iurischitz Hungarus, qui præerat oppidulo, sese prius dederet: tum enim oppidulum incolume, & omnes ciues saluos fore. Id quod non grauatè fecit Hungarus, vt uita & salus miserorum hominum in periculum non ueniret.

Solymani altera irruptio in Germaniam.

Guns 13. oppugnata à Turcis.

Cæterùm vbi Rom. Imperator Carolus V.

Turcicæ

Turcicæ expeditionis accessum certò cognouit grauißimo mandato edito præcepit, ut Principes Germaniæ & omnes imperij ordines cũ quanto maximo possent exercitu Austriam peterent. id quod factum est. At uerò quantas quisque Princeps copias adduxerit, id certò cõpertum non habemus. Illustrißimus Princeps Marchio Ioachimus iunior Brandenburgensis, clementißimus princeps meus, ut qui dux erat constitutus inferioris Saxonici circuli, IIIO. equites, & 4000. pedites Cæsari adduxit, & X. Augusti Berlino egressus est: ipsoque die cùm exercitũ educeret, implumes Gallinacei pulli, uix ante biduum ouis exclusi, totum diem & sequentem noctem clara uoce cecinerunt. Et quia id præter morem fato quodam factum uidebatur, pro omine fœlicioris successus est iudicatum. Descripsit id Georgius Sabinus his uersibus:

Ioachim⁹ iunior Marchio Brãdenburgẽsis. Gallinacei implumes cecinerunt.

Cũ patris educẽs Ioachimus Marchio turmas
Castra profecturis signáque mouit equis,
Auspice qui cõtra pharetratos Cæsare Turcas
Acria pro Christi nomine bella gerit:
Ingrediente uiam cantantes principe pulli
Insolitum liquida uoce dedere sonum,
Præpete qui nondum uestiti corpore penna,
Ante duos sed adhuc oua fuere dies.

Hæc bona fælicem portẽdunt signa triumphũ
Auguriis faustum talibus omen inest.
Nam cùm Thebanis uicti Lacedæmones armis
Sanguine fecerunt Leuctra cruenta suo,
Martis aues, læto uictoribus omine, galli
Prospera uocali gutture signa dabant.

Imperator ipse ex Italia quoque uocauerat in Austriam Italorum & Hispanorum 20. millia, quorum Dux fuit Antonius de Leua cognominatus, prudentia & peritia rei militaris uir ualde insignis. Italici principes sua etiã præsidia miserunt, quibus præfectus Dux erat Mantuanus Princeps.

Antonius de Leua.

Dux Mãtuanus.

Ad hæc & in mari disposita erant ab Imperatore præsidia millium 50. qui nauigio terras Turcicas inuaderent. atque ita demum utriusque Imperij in Oriente & Occidente summa potestas maximis contra se uiribus armatur. Certe iã inde post lapsum Romani Imperij Constantino Magno mortuo, nunquã copiæ maiores congressæ sunt, adeò ut ad perpetuam quandam mutationem rerum spectare euentus uideatur. Deus det Christianis, atque adeò clementissimo nostro Cæsari uictoriam. Equidem spero impietatem Turcarum, quæ cum summa tyrannide coniuncta est, non modo vltionem sui, sed & euersionem regni Turcici

tici breui esse allaturam, & id etiam fore multa uidentur indicia comprobare. Ego saltem hic non contemnenda quædam præsagia, quæ cognita sunt autoribus magnis, commemorabo obiter, & interim liberum unicuique permitto quid de illis uelit iudicare. Neque alia de causa putaui adiicienda hîc esse, nisi ut eorum saltē aliqua recordatio extaret: uidentur enim sententiæ tales esse, quæ negligi aut contemni prorsus non debent.

Non diu ante occupatam à Turcis Constantinopolim, fuisse legi monachum quendam nō longè ab vrbe Constātinopoli, & eum vaticinatum, potituros quidem Turcas Constantinopoli, & euersuros regnum Græcorum, uerùm statim post annos octoginta amissuros esse Constantinopolim iterū, & delendos Turcas in Europa. Id uerò tempus in proximo anno completum est, ex quo Constantinopolim Turcæ ceperunt. Vaticinia de Turcis.

Quin & peritissimus quidam Astrologus apud Neapolitanos, Laurentius Miniatensis, Pontani præceptor, ante annos 60. in 3. libro suo hos uersus scripsit de Iouis & Saturni coniunctione in Cancro, quam ille futurā dicit, & fuit anno iam exacto millesimo quin- Laurētius Miniatēsis, Astrologus.

gentesimo quarto.

Illa autem nostris iam iam uentura sub annis
Est melior, nostræ legis uix pauca refringet,
Aspera quæ nimium sacris & dura ferendis:
Et genus omne mali tollet, pompásque sacrorũ:
Ac regem dabit innocuũ, qui terminet orbem,
Et reget imperio populos, gentemq́; rebellem
Imperio subdet, toti & dominabitur orbi.

Obseruatione dignissimi sunt hi uersus, & ego ob gloriã clarissimi Cæsaris eos nolui prætermittere. Etenim quæ laus esse eminentior potest in Cæsare, quàm quòd uocat eum regem innocuum, quemadmodũ & à Liechtebergio honestissimè dictum est:

Pudicus facie regnabit ubique.

Magdeburgi iam ante annos 100. *latinè Chronica scripta reperiuntur, in quibus hæc uerba sunt*: Ex *sanguine* Caroli Cæsaris & *regum* Galliæ *imperator orietur* Carolus *dictus: dominabitur is in tota* Europa, *per quem & Ecclesiæ collapsus status reformabitur, & uetus imperij gloria restituetur. Nam ueniet populus, qui dicetur populus sine capite, & tũc uæ sacerdotibus. Nauicula* Petri *uim patietur ingẽtem, sed conquiescent tandem fluctus, & fruetur uictoria. Imminebunt horribiles*

mutationes

mutationes omnium regnorum, & monachorum æstimatio peribit. Bestia Occidentis, & Leo Orientis dominabuntur in toto mũdo, & perambulabunt Christiani in securitate annos 15. Asiam. posteà uerò horribilia de Antichristo audientur.

Abbas Ioachim in fine Ieremiæ ait: Veniet Aquila grandis, quæ vincet omnes præter vnum, qui tandem contemptus à populo relinquetur.

Item & aliud uaticinium reperio, quod minimè obscurum est. Excitabitur Cæsar, perinde ac homo dulci sopore correptus, è somno: hic reputabitur ab hominibus veluti mortuus, & ascendet super mare magnum, & inuadet Turcas, ac uincet eos: vxores, & liberos eorum ducet captiuos. Ingens metus & terror magnus obruent Turcas: mulieres, & pueri eorum lamentabuntur, & querelas effundent: omnis terra Turcarum tradetur in manus Romani Cæsaris. Audiui ex Lusitano quodam, Astrologum quendam dixisse Ferdinando Cæsaris nostri proauo, ab Hispaniarum rege Turcicum imperium domandum ac euertendum esse, & hunc ipsum regem interpretatum esse de Ferdinando: sed respon-

disse Ferdinandum, se id non esse facturum, sed hæredes suos posteros. Alia quæ præterea restant indicia, ea nunc prætermitto. Deus misericordiarum pater largiatur Christiano orbi gratiam & victoriam propter gloriam diuini nominis sui, Amen.

Porrò quæ iam accident, obseruabunt haud dubiè homines magni & prudentes qui iam unà in expeditione sunt. Ea verò quæ de apparatu expeditionis comperta mihi fuere, recensui: ideóque nunc huius scripti finem facio.

HVCVSQVE CARION.

SVPPLEMENTVM, seu appendix ad præcedentia.

IN mense Septēbri ann. 1532 iterū Cometes uisus est per aliquot septimanas, duab⁹ horis mane ante exortū solis, & ad Orientalē plagā. Cùm ego uiderem, in Virgine (ni fallor) erat, & radiantē caudam protendebat inter Meridiem & Occidentem. Iam uerò ob tristiorem & nubilum aspectum aeris per dies aliquot in hisce regionibus uideri nō potuit. Cæterùm quis non iudicaret formidabile esse ferè intra unius anni spacium duos Cometas apparuisse? & cū illuxerit superioris anni, nimirum 1531. cometes nō sine clade Orientis & Septentrionis: (nā illis partibus minari uidebatur. Etenim in Hūgariā & Austriam Turcarum tyrannus irrupit: Rex Christiernus magna classe in Daniam profectus ad repetendum regna sua, dedidit se in manus patrui sui Friderici regis Danorum: itē & Christierni regis filius, qui in Cæsaris aula alebatur, obiit) profectò metuendum erat & huius

anni 1532. *Cometen Italiæ & Rhenanis partibus magnum malum portendere.*

Deus tamen Opt. max. ex immensa sua benignitate terrores istos in melius conuertit. Nā hoc ipso anno Solymano Turcæ cū exercitu numerosissimo Viennam obsidenti occurrens Carolus V. *Imp. cum omnibus Imperij ordinibus, retro eū unde uenerat turpiter fugere cōpulit, cæsis ex illorum numero ad* 24000. *millia.*

Hoc ipso anno Henricus octauus Anglorū Rex numeroso exercitu Iacobum quintū Scotorum regem, eius ex sorore nepotem, furiosè inuadit. Sed propugnantibus Scotis Duce copiarū Iacobo Stuart Morauiæ Comite, Angli irrito conatu, unde uenerāt, redire coacti sunt.

Eodem item anno Ioannes Dux Saxoniæ Imperij Elector uita defunctus est.

Quarto uerò Nonas Nouembris eiusdem anni inundatio maxima Frisiam, Holandiam, Selandiā & Flandriā latè occupauit, quæ cū ipsis locis illis tum incolis fuit exitiosa.

Rex Christiernus in Dania à suis cōtra fidē datā capitur, & in arce Zunderburg captiuus asseruatur.

Hoc ipso anno mense Octobri Reges Gallus & Anglus Boloniæ & Caleti cōueniunt, fœderáque sanciunt.

Oppidum

Oppidum in Sueuia Schiltach dictum, hoc anno, 1532. triduo ante Pascha totũ igne cõsumptum est. Quidam affirmant, eum ignem à Sathana cuiusdam ueneficæ gratia fuisse excitatum.

Ann. 1533. *Catharina regina Angliæ Caroli.* V. *Cæsaris matertera post annos amplius uiginti quàm nupserat, à Rege indignè repudiata. Annáque Bolenia, contrà decernente Clemente 7. Pont. Rom. pro uxore habita, & solenni cerimonia Londini coronata 4. Calen. Iun. Eodem anno, ubi Carolus Quintus Imperator dissidia permulta in Italia inter aliquot illic principes & ciuitates conciliasset, ac concordiam constituisset, inde ex portu Genuensium uela faciens, cum bene instructa classe in Hispaniam feliciter delatus est.*

VII. *Idus Septembris Elisabetha Annæ Boleniæ filia nascitur, Maria Catharinæ filia hæreditario principis titulo se abdicare coacta. Geor. Li.*

Clementis papæ & Regis Galli ad Massiliam conuentus, in quo præter cætera Pontificis neptis Catharina Medicis Henrico Valesio Galli Regis secundo filio Aureliorum Duci despondetur.

Eodem anno alius Cometa apparuit circa

P

finem mensis Iulij usque in Augustum, extra Zodiacum, non procul à Perseo, caudam æquantem in longitudine octo ferè gradus proiiciens uersus Occidentem. durauit dies ferè 40.

Anno, 1534. Fridericus Daniæ Rex uita defunctus est.

Tertio Nonas Iulij eodem anno Bredæ in Brabantia nongentæ & sexaginta domicilia igni exusta & consumpta sunt.

XVIII. Octob. Sacramētariorum secta in Gallia innotescit, sparsis affixisq; & in aula regia Parisijs, & aliis urbis locis paßim libellis famosis, qui sacrosanctæ Eucharistiæ honorē reuerētiámque eleuarent. Eadem labes aliquot etiam aliis Galliæ locis deprehēsa est: & mēs. Ian rursum Lutetiæ in Palatio regio, foro causarum, paßim inuēti sunt libelli ea de re cō scripti. Proinde rex uehemēter commotus, quāta maxima potuit religione atque cerimonia indictis solennibus supplicationibus scelus hoc expiauit, pedes ipse aperto capite piacularem facem ardentem gestans, ponè sequentibus Regina Leonora, regiisque liberis, et aulæ primoribus, omníque populo: qui & concione pomeridiana omnes ad exterminandam eam hæresim, nulla ratione aut generis aut amicitiæ habita

zita, hortatus est: testatus etiam, se uel suum sibi brachium recisurum, si ea contagione infectum putaret. Sontes deprehensos, uiuos exuri iussit.

Rex Gallus hoc anno Legionarios passim in regno suo ueteri Romanorũ more instituit, in omnem euentum: ipséque de illorum discipli na militari librum edit.

Eodem anno Elisabetha Barthonia monacha in Anglia multa de rege sinistrè in vulgus uaticinata, cum aliquot sacrarum literarum professoribus Lõdini laquei supplicio necatur.

Concilio Parlamenti Vuestmonasterij 3. Non. Nouẽb. coacto, Rex Anglus sibi tãquam supremo capiti Ecclesiæ Anglicanæ, sacrorum prouentuũ annatas, ut uocãt, decimásque persolui imperat, monachos proscribit, & pontifici obedientiam renunciat: unde & ab illo etiã publicè excommunicatur.

Monachi Carthusienses tres Regis Angli decreto reclamantes, extremo supplicio affecti. Geor. Li.

Eodem anno, in principio Ianuarij horrenda illa Anabaptistarũ secta uirescere & crescere cœpit in Vuestphalia, qui adiuti à quibusdam factionis suæ hominibus, per seditionẽ & uim Monasterium Vuestphaliæ urbem oc-

cuparunt: quam quasi Capitolium quoddam aut arcem Sion pararunt, & nouam Hierusalem uocarunt. ibi, omnibus ciuibus qui huic sectæ aduersabantur, eiectis, & peculiari regno contra ciuilem & ordinariam potestatem constituto (sic enim facilius se errores suos gladio & ui latè spargere & propagare posse sperabant) regem ex se ipsis creauerunt sartorem quendam, qui pro libidine sua complures uxores duxit, quarum aliquæ postea illius mandato sunt decollatæ. Habuit hic rex suos Consiliarios & Prophetas, qui absurda & inusitata multa quæ proponebant, sibi per somnũ diuinitus reuelata esse dicebant. Atque miseri illi homines adeò agrestem & beluinam uitam duxere, tantámque turpitudinẽ exercuere, ut me uerbis pudeat exprimere: unde & omnes facilè colligere possunt, Satanam per eos locutum & tumultuatum esse. Humanum enim esse non potest, cùm omnes humanas ordinationes, uirtutem, honestatem & disciplinam sustulerint, & prorsus aboleuerint: sed est horrẽdum diuinæ iræ exemplum super eos qui ueritatem & ueram Dei agnitionem contemnunt, quomodo à Deo deserti, in uarios errores incidant, & ad flagitia ingentia à Satana propellantur.

Por-

Porro cùm iam magna multitudo hominũ in urbe congregata esset, Lantgrauius Hessiæ seditiosos illos & Episcopum Monasteriensem amicè inter se placare & reconciliare studuit. Verùm cùm hoc frustra tentatum esset, neque ulla admonitio locum haberet, Episcopus seuerius quàm antea, & ui contra eos agere coactus est. Multorum igitur principum auxiliis adiutus, nempe Archiepiscoporum Coloniensis & Treuirensis, & ducis Gheldrensis, itẽ Lãtgrauij Hessiæ, urbem cinxit obsidione. Vbi illi summis, ut poterant, uiribus se defendentes, obsidionem usque in annum proximè sequentem pertulerunt: etsi interim magna fame uexarẽtur, ita ut & senes decrepitos & imbelle uulgus eiecerint è ciuitate, ne aliis commeatus deesset: qui egressi, herbas & gramina, ut bruta, depascebant, quapropter milites misericordia moti, eos ad deditionem urbis amicè hortati sunt. Sed obstinati spiritu, & prophetiis quibus agitabantur, urbem dedere noluerunt, donec tandem ipso die Ioannis Baptistæ, anno 1535. nõ sine proditionibus, portæ urbis apertæ sunt. Vbi omnes hosti resistentes interfecti sunt, & rex ipse & eius cõsiliarij Krechting & Knipperdilling capti, & proximè sequeti an. 1536. ignitis forcipibus lacerati, & è turri in ca-

ueis ferreis aliis in exemplum & terrorem suspensi sunt. Hæc breuiter dicere uolui de horrenda illa seditione Monasteriensi, quò omnibus posteris proponatur, vt falsam doctrinam & seditiones fugiant, & in timore Dei viuentes, ueræ doctrinæ & paci studeant.

Anno 1534. Thaamas Persarum Sophi à Turcis Tauride urbe exutus, fugatúsque, mox astu & calliditate urbem recuperat, & Turcis grauiter cæsis fusisq́;, 16. millia equorum. 18. millia camelorum, & instrumenta militaria non pauca aufert, peditũ Turcicorum 30. millibus cæsis: quæ pugna ad Euphratem pugnata est.

Hoc anno Vlrichus dux Vuirtembergensis adiutus à Philippo Lantgrauio Hessiæ principatum auitum recuperauit, ubi & omnes actiones & dissensiones optimè sunt transactæ & compositæ.

Post Clementem septimum, quẽ in Septẽbri huius anni ueneno periisse aiunt, 12. Octob. electus est papa Paulus 3. antea dictus Alexãder Farnesius, Ostiensis episcopus, senio ferè confectus, seditque an. 15.

An. 1535. Christianus dux Holsatiæ, rex Daniæ creatus est, cũ iam totum regnũ contra Lubecenses vindicauerat, capta Haphnia metropoli

tripoli eius regni, éstque coronatus ab Ioanne Bugenhagio pastore ecclesiæ Vuittēbergensis.

Anno 1535. Rex Gallus apud Germanos se purgat uel de fœdere Turcico ambito, uel Germanico contempto, quod criminabatur Carolus Imp.

Rotæ supplicium hoc anno mense Ianuario primùm in Gallia aduersus latrones decernitur.

Mense Februario Rex Gallus omnes exteros Principes circum se bello accingi uidens, de parando etiam exercitu cogitans, ne plebeculam grauet, ab ecclesiasticis subsidia quærit.

Calendis Martiis Ionas quidam præfectus triremium Maßiliensium maiestatis reus Lutetiæ capite plectitur, & caput in portu Maßiliæ edito loco palo infixum proponitur.

Anno 1535. mense Iunio Carolus V. in Africam traiiciens, Tuneten (quæ olim Carthago erat) Solymano Turcæ extorquet, Gouletā arcem expugnat, regnúmque Tunitium totū recipit, & regem Altzachenum antè pulsum restituit. Monst.

Barbarossa pirata Turca maria infestans, ab Andrea Doria præfecto claßis Cæsarianæ superatur. Hed.

Rex Gallus recensitis legionariis suis armatísque ius suum in Sabaudia persequitur, & Allobrogum oppida quamplurima, arcésque ferè omnes & Taurinum occuppat, Vercellásque obsidet, sed paulò pòst obsidionem soluit.

Reuersus ex Aphrica Cæsar, Romam magno triũpho ingressus, à legato regis Galli Cardinale Lotaringo de pace ineũda compellatus coram pontifice, parum æquis auribus hominẽ excipit, & ad hoc minas addit, se regem ad inopiam & ignobilitatem redacturum.

Marchio Sallusßianus à Gallo ad Cæsarem deficit.

Ioannes Fischerius Roffensis episcopus in Anglia, à Paulo 3. Pont. Max. Cardinalis declaratus, & Thomas Morus, quia Catharinæ reginæ repudium sua authoritate approbare recusarent, & Regi supremi capitis Ecclesiæ authoritatem sibi assumenti nollent assentiri, capitis supplicio sunt affecti.

Sub huius anni finem Franciscus Sfortia ultimus dux Mediolanensis moritur. Christierna nomine, Dani regis Christierni filia, Francisco Lotharingiæ Duci secundis nuptiis copulatur. Altera uerò eiusdem regis Dani filia, Dorothea nuncupata, Friderico Comiti Palatino, nõ sine Cæsaris assensu nubit.

Circa

Circa hæc tempora Franciscus Delphinus in Gallia moritur, ueneno (ut putatum est) sublatus à Ferrando quodam Gonzaga, qui & hoc nomine Lugduni pœnas dedit.

An.1536. Cæsar Galliæ Prouinciam Narbonensem inuadit, castris ad Aquas Sextias fixis. Rex contrà Cæsari occurrens, ad Auenionem castra locat, & Cæsarem omni commeatu, & spe ulterius progrediẽdi prohibẽs, eò desperationis adducit, ut fame & dysenteria bona exercitus parte amissa, in Italiam re infecta redierit. Cæterùm alia parte Galliæ Cæsariani Duce Nassouio in Picardiam irruunt, Castrũ Turpiginum expugnant ac diripiũt, suspenso è foribus castri præfecto: Guisiam & Ribemontem incendunt: Fanum Quintini & Peronam obsident, frustra, cùm qua die Cæsar è Prouincia Narbonensi se in Italiam recepit, eadem die obsidionem soluerint.

Non est hoc loco silentio inuoluendum strenuum fœminarum Fani Riquerij oppiduli in Picardia, exemplum. nam cum & ciues & milites præsidiarij admodum pauci essent, & grauiter à Domirino quodam signifero in exercitu Ruthi Ducis Cæsariani opprimerentur, hostibúsque cessuri uiderentur, fœminæ muris admotæ, aquis feruentibus, cineribus ignitis car-

bonibus permixtis, saxis, sudibus, & quicquid præsens necessitas hortabatur, hostem tanquam Lacænæ quædam fortiter repulerunt, & duo signa hostibus extorta in ciuitatem retulerunt: coactúsque est Domirinus magno suo pudore ac damno inde abscedere.

Castrum Desuerneum à Cæsarianis captũ, & præda refertũ, industria & diligentia principis Biesi, qui tum recens ex Prouincia Galliæ redierat, recuperatur.

Catharina Angliæ regina repudiata, non sine ueneni suspicione moritur mense Ianuar. Maio sequenti Anna Bolenia, (de qua supra an. 1533. adulterij damnata, unà cum Georgio fratre, Norresio Vestenio, Breertono & Marco nobilibus, capite plectitur. Altero pòst die Rex Ianam Semeriam tertiam uxorem ducit.

Hoc anno, 1536. potẽtissimus Lusitaniæ rex Ioannes, magni Regis Emanuelis filius præclaram uictoriam contra infideles in regno Cambiæ, quod & Guzaratum dicitur atque in India situm est, obtinuit.

Lincolnienses & Eboracenses populi in Anglia hoc anno innouatum regni & religionis statum ægrè ferentes, præterea & frequentibus pecuniarum exactionibus à Rege oppressi, coacto ad quinquagita hominum

millia

millia exercitu, sacram expeditionem militiam suam appellantes, contra Regem copias ducunt. sed Regiis ducibus pugna abstinentibus, ac simulatis interim futuræ concordiæ cõditionibus à Rege oblatis, ab armis discedentes, seuerissima paulò pòst animaduersione trucidantur: duces eorum aliquot ex nobilitate, uanæ reconciliatæ gratiæ opinione decepti, necatiq;. Geor. Li.

Iacobus v. Rex Scotus traiecto mari, fœdus antiquum Scoticum cum Gallo confirmat, & ex aula Gallica Magdalenam Francisci valesii filiam natu maiorem Calend. Ianuarij Parisiis uxorem ducit, & paulò pòst in Scotiam auehit, quæ anno sequente tabe interiit.

Antonius à prato, Galliæ cãcellarius, Legatus pontificis & Cardinalis ac episcopus Senonensis moritur.

Moritur & Erasmus Roterodamus, uir doctissimus, Basileæ, mense Iulio annos plus minus 70. natus.

Alexander Medices Florentiæ dux nihil tale suspicans noctu à Laurentio propinquo suo proditiose necatur.

Badurius Rex Cambiæ in India ab Aymano Ariæ Carmaniæq; rege grauiter pres-

sus, Lusitano se regi uectigalem facit, ut sibi suppetias eat.

Anno 1537. *Nassouius Cæsariani exercitus dux iterum* Picard*iam inuadit: cui* Galli *occurrentes*, Auchianam *arcem deditione capiunt, urbem* Hisdinum *expugnant: & arcē obsidione cingentes, tandem deditione eam recipiunt,* Gallus *eam* & *opere & præsidio ualidiore munit.* Iámque *uelut re confecta* Galli *ad suos se recipiunt, cùm exercitus Cæsarianus repentè Fanum* Pauli *duce* Comite Burensi *expugnatum captúmque incendit. Quam etiam calamitatē* Monstrolū, *cum deditione in Cæsarianorum potestatem uenisset (quippe haud satis aduersus uim munitum) igne iniecto passum est, ciuibus tamen prius emißis.*

Inde & Morini *à Cæsarianis grauiter oppugnati, ac cum id frustra esset, obseßi, iam fame ingruente, ab* Henrico Delphino *mira fortitudine, commeatu præsidióque recente, non sine damno tamen, recreati, obsidione etiam hostili liberantur, decem mensium inducіis utrinque pactis.*

Idem Delphinus *copiis numerosis in agrum* Taurinensem *inductis,* Suzam, Moncallerium, *arcésque alias & oppida expugnans, Cæsarianos longè ultra* Padum *summouet.*

Indu-

Induciæ triennales inter Gallos Cæsarianósq; pactæ.

Cæsar cum Danis Noruegisq; , & aliis Orientalis Germaniæ gentibus quadriennales inducias paciscitur.

Parisiis contra portam D. Antonij Turris Billiaca ad Sequanam , in qua magna uis nitri , sulfuris, & bombardici pulueris asseruabatur , fulmine tacta funditus euersa est mense Iulio.

Paulus 3. Pont. Max. Reginaldum Polum Margarita Edouardi 4. Angli regis nepte genitum, Romæ X. Cal. Ianuar. Cardinalem declarauit : quem paulò pòst ad sanandam Henrici regis mentem in Angliam legatum misit. Sed is cùm in Galliam peruenisset , de immani regis sæuitia præmonitus (quò misso ad Franciscum regem Gallum cum mandatis Brianio , ut reiecta legatione, legatum ipsum captiuum ad se in Angliam mitteret , postulabat) ex Gallia in Flandriam deflexit: & Cameraci aliquandiu commoratus , Leodium tandem peruenit: ubi per aliquot menses ab Erardo à Marchia Cardinale honorificentissimè acceptus, deinde Romam rediit.

Iana Semeria Regina Angliæ 4. Idus Oct. Edouardū filium enixa, 12. pòst die moritur.

Solymanus de Germanis ac Bohemis in Croatia uictis triumphat, & captiuos nostros trũcatos naribus suorum ludibriis exponit. Ea clade 60. tormenta bellica nostri amisere, quæ Constantinopolim euecta sunt.

Romæ tonitru tempestuosum præter temporis statum auditum est.

In superiore Germania ingens & intempestiua aquarum inundatio exæstuat.

Nouiomagenses cum aliquot aliis in Gheldria urbibus suspicati Carolum ducem suum Gheldrensem conari ut se in Gallorum potestatem reduceret, Guilielmum Ducis Cleuensis filium Ducem suum creant, qui & materno iure eum principatum sibi uendicabat. Carolus an. seq. uita defungitur.

Anno 1538. die 18. Ianuar. conspectus est Cometa uesperi post occasum Solis, qui in Piscibus uidebatur constitutus, cauda ortum respiciente, & statim subsecuta est mors Georgij ducis Saxoniæ. Anno quoque sequente 1539. VI. Maij alius Cometa apparuit in Tauro nõ procul à capite Draconis, qui tribus ferè durauit septimanis.

Hispani duce Marchione Guastio, Pedemõtium inuadunt, urbem Cherij capiunt: at superueniens Galliæ Delphinus eos reprimit, & Suzam

& Suzam ac Castrum Villianum & Moncal lerium capit.

D. Thomæ marty. sepulchrum Cantuariæ in Anglia, multorum regum ac principum donariis olim insigne, iubente rege destruitur, sublatis donariis, & prophanata D. martyris memoria. Hoc ipso tempore direptis ac dirutis per totam Angliam monasteriis, Monachi omnes uestem mutare coguntur. Mense Decembri Excestriæ Marchio, Edouardi 4. ex filia nepos, Henricus Montacuti regulus, & Edouardus Neuillius, quia regis impietati minus fauere uidebantur, nullius interim grauioris criminis comperti, capite damnantur.

Redingius Glasconiensis & Colcestrensis abbates necati. Geor. Lil.

Isabella Imperatoris Caroli uxor fato concedit, die prima Maij.

Eodem mense, nempe Maio, Pontifex, Galliæ Rex, & Imperator, ad Niciã conueniunt, & cum de conditionibus conuenire non posset, decẽnales inducias paciscuntur, ut à bello utrinque abstineretur, & mercium communicatio hinc inde tuta ac libera esset.

Aenobarbus Turca pirata in littore Ambratio graue naufragium faciens, ad 20. hominũ millia amittit.

Anno 1539. Gandauensibus in Flandria tumultuantibus, & re iam ad defectionem spectante, Carolus Imp. ex Hispania per medias Gallias, accepta Francisci regis fide, non minore nobilitatis plebísque applausu uenerationéque ubique acceptus, quam si naturalis ac Germanus Galliæ dominus esset, in Flandriam cõtendens Gandauum hæreditariam suam ditionem (ubi & natus) cum armatis aliquot ingressus, seditionis authores capite plectit, & præterquam quòd cuncta illis quæ superbam ac rebellem ciuitatem facere solent, adimit, insuper & D. Bauonis monasterium in arcem communire illis ipsis præcipit, ubi præsidium lo cetur domandæ insolentiæ ciuium siqua suppullularet.

Anno 1540. Guilielmus Cliuensis dux fide à Ferdinando Caroli Imp fratre accepta Gandauum uenit. Cæsarem salutaturus, cuius indignationem incurrisse uideri poterat, quòd se Gueldrensem Ducem inaugurari iniussu illius passus esset, quòd nuptias Cæsarianæ neptis aspernari uideretur, iam inde suspectus, quòd externa fœdera sequeretur. Itaque cõtemptim à Cæsare acceptus, retrò unde uenerat abiit. Eodem anno Cliuensis dux Ioannes moriens Guilielmum filium hæredem sedulò monet ut

Cæsarem

Cæsarem officiosè colat, externas amicitias ne ambiat.

Thomas Cromenellus in Anglia malis artibus summam authoritatem in aula consecutus, & regi per aliquot annos à consiliis omnibus intimus, Essexiæ comitatu donatus, Iunio mense in publico foro multis criminibus obiectis capite plectitur.

Anna Guilielmi Ducis Cliuensium soror quarta Regis Angli uxor accita, paulò pòst coniugali toro repudiatur, & Catharina Hauarda Ducis Norfolciæ ex fratre neptis, quinto iam inde matrimonio Regi coniungitur.

Rhodiensium militum religio in Anglia tollitur, fundis Regio fisco addictis.

Arthurus Plantageneta in Anglia Edouardo rege genitus, cum Honoria coniuge perpetuis carceribus damnatur.

Lusitani in India magna uictoria potiūtur.

Philippus Chabotius Franciæ Admiraldus peculatus damnatus, beneficio Regis in integrum restituitur.

Pontifex legatos suos Cardinales certa cū instructione in Germaniam mittit pro reducēda religione antiqua.

Ioannes Vayuoda Hungariæ rex moritur, relicto infante sub tutela Georgij Monachi,

qui statim Transsyluaniam totam, Budam, Pestam, & quod reliquum in Hungaria Vaynodæ patri paruerat, in pueri uerba iurare coegit. quod intelligens Ferdinandus Cæsaris frater, comitiis quibus Haganoæ illius nomine præsidebat, relictis, cum exercitu Budam obsidet, à qua, Turcico exercitu quàm maximo superueniente funditur & fugatur, cæsis ferè in Danubij transitu omnibus suis. Turca potitus Buda, Vaynodæ filium cũ matre in Transsyluaniam relegat.

Huius anni æstas ualde torrida & sicca fuit supra æstates multas præcedentes. Fuit & uini preciosissimi ac fortissimi passim etiã in locis abiectissimis copiosus, & siliginis tolerabilis prouẽtus: sed fœni, olerum, & reliquarum rerũ nascentium ex quibus esculenta confici solent, propter ingentem siccitatem magna fuit penuria. Multi eius caloris & siccitatis causam fuisse iudicant Cometam eo anno conspectum, & eclipsin Solis magnam, quæ accidit sub initium æstatis septimo die Aprilis, cuius initium fuit ante ortum Solis, & durauit duabus horis integris post solis ortum.

Adeóque multis in locis crebra incendia extiterunt, & de multis tanquam de incendiariis supplicia sumpta sunt.

Eimbe-

Eimbeca Saxoniæ ciuitas tota exusta est.

Hoc anno 17. Calen. Septembris Guilielmus Budæus Parisiensis, vir citra controuersiam græca, latináque eruditione cõsummatissima, relictis undecim liberis, anno ætatis suæ 73. mortuus, noctu (ut ipse anno antè testamento præscripserat) sine ulla pompa funeris, unico lumine præeunte, comitantibus doctis quamplurimis elatus, in æde diui Nicolai campestris sepelitur.

Haganoæ primũ & deinde Vuormaciæ comitia habita, resistendi Turcarum incursionibus, & pacis Germaniæ retinendæ causa, ac de religione: ubi præsidentibus Friderico Palatino & Granuella Cãcellario Cæsaris, de uno & altero capite ex controuersiis religionis disputatũ est à Melanchthone Protestantiũ, & Eccio Catholicorũ partes defẽdẽte, sed propter Ferdinandi absentiam res imperfecta ad proxima Ratisbonensia prorogata est.

Anno 1541. mense Aprili Carolus Imperat. & legati Pontificis ac Regis Galli, & uiri doctissimi utriusque religionis, Ratisbonæ conueniunt Turcæ & religionis gratia: ubi disceptatores terni utrinque deliguntur: quibus libellum Cæsar proponit accuratè descriptum,

cui quod æquum bonúmque uideretur, adderent ipsi aut detraherent. Erant *ex omnibus in uniuersum cõtrouersiis articuli uiginti tres.* Penè *iam conueniebat, &* Protestantes *quæ addenda putarent, attulerant: cùm Contarenus* Pontificis *legatus rem omnem ad Concilium reiiciendam asserit, nec quicquam absente pontifice in iis statuendum esse, maximè in quibus ab ecclesiæ* Romanæ *consensu desciscerent* Protestantes. Itaque *res ea ad concilium futurum remittitur.* Bellum *decernitur sumptibus imperij terra & mari gerendum contra* Turcam.

Guilielmus Cliuensis *ad* Regem Galliæ *deficit, desponsa illi* Margarita *regis* Nauarræ *filia, ex* Margarita *sorore* Regis Francisci *prognata.*

Appetierunt *&* fœdus Gallicum, *Danorũ rex* Christianus, *&* Sueniæ Gustaus, *quòd cum* Imperatore *transigere posse non sperabãt: qui &* Regium Galliæ *ordinem honorificè ab* Rege *acceperunt.*

Cæsar Fregosus Ligur, *&* Antonius Rinconius Hispanus Francisci *regis legati* Venetias *proficiscentes, a* Cæsarianis *intercepti, crudeliter necantur.*

Carolus Cæsar *sub hyemis principium in* Aphri-

Aphricam traiecta classe ut Argeriam expugnet, naufragium facit, damnumque magnũ recipit tempestate maris, & uentorum vi. Nam partim fractis, partim submersis nauibus circiter CXXX. & infeliciter pugna terrestri commissa, uix ipse incolumis euasisse dicitur.

Guilielmus Poietus Galliæ cancellarius sordium corruptelæ & compilationum reus ordine mouetur, & ære grauissimo multatus, carceri quinquẽnali mancipatur. ubi sacris initiatus, tandem benignitate regia liberatur, & priuatam uitam inglorius haud ita multò post terminat.

Margarita Sarisbiriensis Georgio Clarantij Duce Edouardi quarti fratre germano nata, præter antiquum nobilitatis decus, toto uitæ suæ cursu sanctissima, septuagenaria maior, in Anglia iussu Regis capitis supplicio affecta.

Imperator cum imperij confœderatis exercitum magnum in Hungariam mittit contra Turcam, ductore Ioachimo Marchione Brandemburgensi ut Budam recipiant: uerùm ad Pestam nostri re infeliciter gesta fusi fugatique sunt.

Dux Brunsuicensis è ditione sua per con-

fœderatos in Germania principes & urbes eie ctus, in Hiſpaniam ad Cæſarem ſe confert.

Anno 1542. *Rex Gallus cum Cæſare de legatis ſuis præter ius gentium cæſis expoſtulans, ſatis fieri ſibi cupit, & Mediolanum tandem poſt tot tergiuerſationes reddi. Porrò cùm nihil Cæſar reſponderet quod è re eſſet, bellum longè cruentiſsimum excitatur. Longouallius dux Gallicus ad Guilielmum Cliuẽſem Regis Nauarræ generum in Gheldriam profectus, adiuncto ſibi Martino Roſſemio copiarũ duce, conſcriptíſque ad* 14. *millia militum (quorum mille equites) Brabantinorum agros paſsim populatur, arces & oppida uaſtat, loca munita ære mulctat, Louanienſes penè in deditionem terrore cogit, & Antuerpiæ etiam ſuburbia diripit incenditq́;. Principẽ Auriſiacũ, cæſis aut captis tribus Germanorum millibus, equo perniciſsimo fugientẽ tantũ nõ comprehendit.*

Cæſariani parte alia Cliuenſem ditionem paſsim infeſtãt, arces & oppida munitiora capiunt, inter quæ & Hymbergum, de quo expellere eos Cliuenſis dux nequiit, cum habito Ruremundæ delectu, aliis ex omnibus locis facilè depuliſſet. Porrò Cæſariani anno ſeq. dum Hymbergi incluſis arcta fame preſsis commeatum inſerre uolunt, magnam offenſionem faciunt,

ciunt, equitatu à Cliuensibus in fugam uerso, peditatu cæso, commeatu erepto, bellicisque tormentis omnibus amissis.

Carolus Galli regis filius, dux Aureliensis, Yuoidio expugnato, etiã Arlunum, Viroetonium, Lucemburgúmque, et omnes eius ducatus arces & oppida capit, munítque.

Dux Vindocinensis Galli legatus in Picardia, arcem Tornehã in Belgica septentrionali captam solo æquat, Reutium Comitem Flandrorum ducem, fundit fugátque: Lilerium oppidulum in Artesia cum aliquot castellis capit.

Perpenianum in Hispaniæ & Galliæ confinio situm frustra Gallus Cæsarianis extorquere contendit, sub autumni finem aquis magna ui inundantibus, castráque turbantibus, & uẽtorum procellis arena mistis uel spirandi facultatem adimentibus, ac uidendi.

Rupellani in Gallia, & marinæ aliquot insulæ, propter salinarium uectigal tumultuantes, à rege armato sedantur, seminariis rebellionis extinctis, supplicibus uenia data.

Catharina Hauarda Angliæ regina cum Durantio & Culperio nobilibus adulterij insimulata, capite plectitur: & Catharina Paria uidua sexto matrimonio Regi copulatur.

Geor. Li.

Bellum inter Scotos & Anglos terra marique geritur.

Spiræ comitia rursum habentur de subsidio contra Turcam ferendo, coactaque sunt copiæ, sed nullo aut paruo fructu, fame morbisque in exercitu sæuientibus. In eo conuentu pontifex mentem suam de concilio indicendo per Antistitem Mutinensem aperit, ut de loco deliberetur.

Sub finem Septembris hoc anno locustarum uis ingens tanquam nubes quædam multis locis uisa, quæ initio alis carentes, pòst quatuor adipiscebantur, quæ uno agro depasto, mox inde auolantes, alium atque alium subinde occupabant, omnia humi nascentia absumentes: præterquã quòd uitibus haud ita multùm nocere potuerunt. Ea calamitas agrum Mediolanensem peruasit. Iidem ex Polonia in Stesiã id genus locustæ irruentes, parem aut etiam maiorem iacturam agris intulerunt: quæ initio Octobris in Misniam ad oppidulum Oschcuitz (seu Ositium) haud procul à Torga grassatæ, grauem planè odorem post se reliquerunt, ne auibus quidem maioribus tolerabilem. tandem autumnali frigore contabuerunt, & suibus pabulo fuere. Et scribunt historici subinde huiusmodi pestes in hominum culta incultaq;

inci-

incidisse, sed nunquam tamen sine mali præsagio, iræque diuinæ indicio.

Monstrosi infanntes atque adeò pecuini etiã fœtus passim hoc anno nati sunt.

Iacobus V. *Scotorum rex* 33. *ætatis ann. moritur* 14. *Decemb. in* Fackland *arce, regina filiam regni hæredem sexto antè die enixa.*

Anno 1543. *Angliæ Rex fœdus cum Carolo* V. *imp. contra Gallos init.*

Rex Gallus suis extra ordinem stipendium quinquaginta millium peditum imperat: equites ad statam diem præstò esse iubet: & *copiis magnis coactis, ad Marolias in Hãnoniã progressus, Landresium oppidũ capit, ac quam potest studiosissimè munit,* & *Landæ cuidam niro fortissimo tuendum committit: cuius præter alia stratagemata hoc saltem adscripsisse non piguerit, quòd urbe paulò pòst arcta obsidione ab hostibus cincta, ipse cum paucis expeditis erumpens, per medias uigilias æneum tormentum miræ longitudinis (colubrum uocãt) ex mediis castris hostium rapiens in urbem auexit, eoq; globos aliquot in hostes prius eiacuauexit, quàm à Cæsarianis ad arma conclamaretur: quódque factu longè difficillimũ fuit, tormentum per amnem qui inter circũsessum oppidum atque hostium castra iugi aqua pa-*

ludem fecerat, ui abduxit, præmissa interim equitum leuis armaturæ turma, qui Cæsarianos impetum in Gallos facientes ludificationibus remorarentur.

Finitis Comitiis Noribergæ, Ferdinandus Rex cum suis ad nuptias filiæ suæ, quam Sigismundo iuniori Poloniæ Regi desponderat, proficiscitur. Hæ nuptiæ Cracouiæ, quæ Poloniæ Metropolis & Regum sedes est, magna celebritate 4. Nonas Maij habitæ, atque postea per aliquot continuos dies frequentatæ perarctæque sunt.

Cæsar ex Hispania Tarracone soluens, Genuam appulsus, in Germaniam transit, ubi collecto ualido exercitu Duram Cliuensium præsidio defensam, ui expugnat, diripit, incendit: qua clade Guilielmus dux consternatus, & à suis proditus, ad Cæsaris pedes supplex procidens ueniam impetrat, tradito in potestatem Cæsaris uniuerso ducatu Gheldrensi munitissimo. Qua rei indignitate, mater Ducis adeò perculsa est, ut paulò pòst è uiuis excesserit.

Expeditione Gheldrensi cõfecta Cæsar Anglis fœderatis suis Landresium obsidẽtibus copias suas omnes adiũgit, debellare posse sperãs. Rex Gallus instante hyeme obsessis suis suppetias ferens, inuitis Cæsarianis cõmeatu in oppidum

dū, & recēte milite quantū uoluit immisso, in Galliā paucis desideratis incolumis reuertitur.

Porrò qui hæc latius scire uolet, in promptu sunt apud Librarios doctißimi de rebus hisce omnibus commentarij, tum Arnoldi Ferroni, tum Gulielmi Paradini, qui & res istas omneis & earum circunstantias disertè narrant. nostrum enchiridion tantam rerum supellectilem secum ferre non potest.

Aenobarbus claßis Turcicæ ductor, Villæ Frācæ portū occupat, Niciam Sabaudiæ præter arcem, expugnat, & ne circunueniretur aduētu Marchionis Guasti Cæsaris apud Insubres uicarij, & Andreæ Dorij ex Hispania, spoliato oppido & incēso, abductisq; in miserā captiuitatem uiris, adolescentibus, pueris & puellis, Maßiliam, lætum triumphum Turcæ allatur⁹, properat. Sed Deo ita prouidente, à Garsia Viceregis Neapolitani filio, qui se Ioanniticæ claßi (est autem Ioannites hic nepos Andreæ Dorij) adiunxerat, interceptus, præda illa spoliatur Italica & Nicienſi, quam Garsias uictor ouans in portum Siciliæ apud Messanam perduxit.

Cæsariani duce Guilielmo Comite Furstembergēsi Germano loca quædam munita in Leucis recipiunt, & Lucemburgum obsident,

sed mox à Gallis duce Iano Caraciolo pricipe Melfitano pulsi & fugati, obsidionem soluunt.

Hoc anno, 1543. Dominus Ioannes Eckius theologus insignis uita defunctus est Ingolstadij.

Angli milites præsidiarij Caletium, Guinaũ & Hamarum tuentes, ædem Dauidmphensem inuadunt, quò ad summum 120. rustici cũ uxoribus & liberis cõfugerant: quibus acriter se tuentibus, res tãdem eò rediit, ut æde dedita uitam modò incolumem rustici efferrent: sed fœdere uiolato Angli conscensa turri omnes & uiros & mulieres ac etiã infantes iugulatos de sublimi præcipitant: & totã hyemẽ cædes edendo, uastando ac deprædando agro Boloniensi consumunt, iam ferè nemine renitente, quòd incolæ armis apti Landresium iussu regis Galli concessissent.

Mense Decembri Guilielmus Cliuensis iussu Imperatoris in Ducatum Iuliæ restituitur.

Sanguine hoc anno pluit in diœcesi Monasteriensi ad castrum nomine Sassemburg, non procul à Vuarendorp.

In Frisia nouus quidam propheta existit, qui nominatur Georgius Dauid, se Dei nepotẽ nuncupans: & cum feris & auibus quacunque lingua colloquebatur, ab iis uictum accipiens. Asserebat cœlum esse omnino uacuum, se

autem

autem ad id missum, ut filios regni cœlestis hæredes adoptaret, alia multa planè absurda & uana deblaterans.

Pontifex omnes qui se Euangelicos uocāt, anathematis fulmine petitos, hæreticos indicat.

Obiit serenissimus Ioannes Princeps Portugaliæ, Ioannis tertij filius, anno ætatis suæ decimo septimo, secunda die mensis Ianuarij, an. 1554. relicta uxore grauida Philippi Regis Hispaniarum sorore, quæ 20. die eiusdem mensis enixa est Sebastianum Principem.

Anno 1544. Mense Ianuario Henrico Valesio Delphino Galliæ, filius primogenitus apud Fontenebleum nascitur, qui aui paterni nomine Franciscus dictus est.

Franciscus Anguianus Burbonius, Vindocinensis ducis frater, regij sanguinis & spiritus iuuenis, Alpinarum gentium prorex Carignianum obsidet: & fusis Cæsarianorum uiginti millibus, quorum dux erat Alphonsus Daualus Guasti Marchio, nobilissima uictoria apud Cerisolium potitur, & Carignianū deditione recipit.

Cæsar postquam Regem Franciscum in Spirensibus comitiis Imperij hostem pronunciarā curasset, & cum Cæsare conspirans Henri-

cus Anglorum rex, ingenti pecunia suis imperata, Caletum cum exercitu traiecisset, sociatis ingentibus copiis suis in Galliam irrumpũt.

Dum agunt Comitia Spiræ, illustrißimus Princeps Ludouicus Palatinus Rheni & elector moritur. In huius locum & dignitatem succeßit Fridericus Palatinus Ludouici frater, qui Dorotheam Christierni Daniæ regis filiã in uxorẽ habet, huic Cæsar insignia electionis contulit.

Cæsar Lucemburgum deditione primùm recepit, facilè, militibus præsidio relictis fame laborantibus. hinc transgreßus in Campaniam, Ligniacum expugnat: deinde Sandizerium post longam obsidionem deditione capit. Periit in ea obsidione Princeps Aurangius sclopi ictu.

Comes Guilielmus Furstembergius dum mutatis uestibus Matronæ fluminis uadum tẽtat, quà Lutetiam Cæsar inuaderet, agnitus, capitur à Francis, & Lutetiam in custodiam abducitur.

Espernaium cum omnibus suis & viciniarum pabulis, commeatúque bellico, iussu regis succenditur, ne iis hostes potiantur.

Interea Castrum Theodorici Cæsar capit, oppidanorum aliis occisis, aliis aliâs mul-

tatis:

tatis: inde & Cathalaunum peruenit: quæ res timorem non modicum Parisiensibus iniecit, ne se quoque belli calamitas inuolueret: unde de fuga non pauci cogitare, & fortunas suas abdere. Quos ut confirmaret Rex, eò se contulit, & præsentia sua recreauit, benéque sperare iußit, & in armis esse.

Hoc rerum statu, cum & Cæsar iam penè undique ab inimicis cingeretur, annonáque deficeret, Rex quoque tandem pacis studio teneretur, Monachus quidam Hispanus ex Dominicanorum sodalitio, vtrinque internuntius, pacis initium dedit: quæ ita inter illos conuênit, ut Anglus quoque eo fœdere, si illi uideretur, includeretur. ac proinde pacis fœdera ad illum à primoribus quibusdam aulæ Gallicæ uiris perferuntur: quibus ille interim octo dies in arce Hardelonia detentis (quæ quatuor millibus à Bolonia distat) Boloniam grauißimè oppugnat nocte diéque & 3. Idus Septembr. cum perpetuam obsidionem sustinuissent oppidani, præsidij præfecti nocte consilium ineunt absentibus ciuibus & urbis tribunis de urbe dedenda: & conditionem Rex Anglus lubens accipit. Itaque 18. Cal. Octobr. urbem, cùm adhuc retineri

posset, Anglis tradunt, permissis oppidanis reculas quas uellent humeris modò suis asportare. sed egressos, ponè secuti Angli, dum festinanter aquas tranare cogunt, senibus multis puerísque ac fœminis necessitatem summergendi adferunt. Ac tum demum legati Galli ab Anglo iam urbe potito accersuntur, & re quam nollent iam facta, infecta de qua uenerant, domum dimissi sunt. Gallus Rex deditionis nũtio accepto, mox à Cãpania copias aducat, quæ Boloniam Anglis extorquerent. Itaque Boloniam inferiorem ingressi, trucidato præsidio prædæ inhiantes ordinibus desertis, ab Anglis facilè repelluntur: & quoniam cõmeatus inopia laborabant, continuò omnes dilapsi sunt.

Hinc *Richerij fanum ab Anglis incenditur, & omnis circà ager latè uastatur.*

Edemburgum *in Scotia ab Anglis diripitur.*

Die, 23. Feb. 1545. Dominus Iacobus Hammilton *Arranæ* Comes, *Regni Scotiæ tunc prorex, siue (ut illi uocãt)* Gubernator, *Anglos in Scotiam irrũpentes concidit in utriusq; regni finib⁹.* Ac paulò pòst Sub 13. *Maij,* Dominus à Lorge *cũ classe* Gallica & *militibus in subsidiũ Scotorũ à* Rege *Christianissimo* Francisco, *eius* nomi-

nominis primo, missus, ad Doũbriton Scotiæ oppidũ applicat: & in ciuitate Glasguensi triduo post ipsi gubernatori torquem ordinis militiæ S. Michaelis ab Rege Gallo trãsmissã porrigit.

Anno 1545. Classis Gallica trecentarum & amplius nauium oram Britãnicam legẽs, Angos è toto mari in suas munitiones compellit. Rex Franciscus terrestri itinere Boloniam cũ ingenti exercitu profectus, cum capiendæ illius spes non esset, primum propugnaculum fortissimum duobus passuum millibus à Bolonia distans erigit munitque, unde & Anglorum excursiones reprimerentur, & omnis rei bene gerendæ occasio obseruaretur: deinde & alia duo commodis locis excitat postea.

Hoc anno ad mensem Septemb. Dux Aurelianus Frãcisci Galli filius, cui Carolus Cæsar aut suam aut Ferdinandi fratris filiam desponsurus erat, febri pestilente interit, non procul à castris regiis.

In Autumno circa D. Michaelis festum Albertus Archiepiscopus Moguntinus Marchio Brãdemburgensis, qui fuit frater Ioachimi maioris Marchionis, princeps pacis & literarum cultor atque alumnus Mogũtiæ moritur. Huic per electionem successit Dominus Sebastianus ab Hausenstain, vir magnæ prudentiæ, iuris

utriusque doctor ex familia nobili oriundus.

Galli Vectem *insulam Anglicæ ditionis incursant.*

Hoc *anno* Ferdinandi *regis filia*, Sigismũdi *iunioris* Regis Poloniæ *uxor, quam ante biennium acceperat, extremum diem obiit.*

Henricus *dux* Brunsuicensis *collectis auxiliis ducatum suum recuperare cupiens in* Saxonia *unà cum filio suo sine sanguinis effusione capitur.*

Concilium Tridentinum Pontificis *Legatus cum* Episcopis *celebrat de reducenda antiqua & germana religione.*

Anno 1546. *Isabella filia* Henrico *Delphino* Franciæ *ad* Fontenebleaum *nascitur.*

Franciscus Anguianus Burbonius *cum æqualibus aulicis proceribus ludens, illisu gravioris scrinij caput contusus, paulò pòst uita defungitur, magnũ sui desiderium relinquens.*

Martinus Lutherus Islebiæ *in patria sua moritur, unde funus* Vuittembergã *perductũ, & in templo arcis sepultum est,* 18. Cal. Feb.

Hoc *an.* 30. Maij *Cardinalis ab* Arbroth, *dominus* Dauid Betoun, *à familiaribus quibusdam suis turpiter trucidatur ante diluculum in sua arce ciuitatis* S. Andreæ *in* Scotia, *quam unà cum filio primogenito Gubernato-*

ris

ris Scotiæ, & omnibus illic facultatibus instrumentísque occuparunt homines sicarij, cũ Anglis coniurati.

Pax inter Gallos & Anglos certa pecuniæ summa intra octauum annũ Anglis pensitanda sancitur: qua persoluta, Bolonia Gallorum fieret, interim tanquam obses penes Anglos mansura.

Pacem hanc secuta est in Gallia ingens annonæ caritas, ac propè fames.

VIII. Id. Augusti Mechliniæ in Brabantia Palatium & domus Cæsaris fulmine tangitur, cuius incendio 600. cadi pulueris bombardici exusti sunt, & domus ferè ad 800. deflagarunt, & si mulieres & pueros numeres, ad homines 1800.

Carolus Cæsar, nõ inuito põtifice, aduersus Germanos Lutheranæ factionis expeditione suscepta, Germanorũ exercitum, in quo supra sexaginta armatorũ millia fuisse dicuntur, dissipat ac profligat, Vuirtembergensem Ducem omnibus fortunis exuit: Saxoniæ ducem, & Lantgrauium Hessiæ capit: ciuitates quæ contra se arma tulerant, multat, latè rerũ in Germania potitus, uerè iam imperans.

Conciliũ Tridentinũ Bononiã trãsfertur.

Henricus 8. Angl. Rex, anno regni 38.

obstructo suppurantis tibiæ meatu, ardentissima febre correptus moritur VII. *Cal.* Febr. Thoma Hauardo Norfolciæ duce cum Hērico filio Surrei Comite paulò antè in carcerem cōiectis, coniurationis suspectis. Surreus iuuenis capite plexus, pater senex perpetuis carceribus damnatus. Edouardo Hērici regis ex Iana Semeria filio, decimum ætatis annum agenti Regium nomen delatum: Regnum per interreges seu gubernatores, uti moriens Henricus mandauerat, administratum. Exequiæ defuncto Lutetiæ Parisiorum iussu Francisci Regis solennes celebratæ sunt II. Calend. Apr.

Circa hæc tempora fuit Neoburgi in Palatinatu Ioannes Diasius quidam Hispanus, vir literatus, qui nouā istam in religione doctrinam iam scilicet & confitebatur, & docebat. Hunc frater germanus Alphonsus Diasius ex Italia profectus conuēnit, qui Romæ in iudicio Rotæ assessor fuerat: rogat amicè ut doctrinam Lutheranam à Pontifice Ro. iam olim ut hæresim damnatam, deserat. Ioannes tantum abest ut fratris monita recipiat, ut magis ipse illum ad suam sectam pertrahere studeat. Itaque Alphonsus uidens fratrem è sententia moueri non posse, simulat se à fratris sententia non admodum abhorrere, & fratrem horta-

tur

tur, ut in Italiam proficiscēs, aliis etiam eam doctrinam proponat. Ioannes *fratris consilium non audit, bene sibi apud* Germanos *esse asserens.* Quapropter Alphōsus *relicto fratre* Augustā *profectus est: unde paulò pòst ad fratrem redire statuit, cúmque iam cum* Italico *quodā ministro suo ad urbem accessisset, equis ad sepem alligatis summo mane vrbem ingressi, fratrem in hospitio suo quærunt. cumq; introducti essent ab ancilla in conclaue,* Alphonsus *fratri literas propter quas se reuersum simulabat, offert quas dum legit* Ioannes, *à ministro fratris (qui à tergo accedens caput ei dissecabat) interfectus est.* Hac *cæde perpetrata* Alphonsus *& minister ad equos suos redeūt, & quā celerrimè* Enipontum *se recipiunt.* Ibi *statim cùm cædes patefacta esset, præfectus* Neoburgensis *misit qui homicidas ex itinere retraherent. &* Eniponti *inuenti, in carcerem coniecti sunt.*

Hoc *anno* 17. Calen. *Aprilis,* Franciscus Vatablus, *homo trilinguis, & Lutetiæ* Hebraicarum *literarum professor regius, item* Iacobus Tusanus *Græcarum professor, ut eodem die prouinciam hāc susceperant, ita eodem (uita cum morte commutata) deposuerunt, magno studiosorum omnium luctu.*

Paulò pòst hoc tẽpus Frãciſcus Valeſius Frãcorum rex Chriſtianiſsimus, indomabili febre XVIII. dierum confectus, in arce Rambuletana, decem circiter milliaribus procul à Lutetia, uia Carnotenſi, pridie Cal. Aprilis, legitimis omnibus Chriſtianiſmi myſteriis ac cerimoniis ad amuſsim obſeruatis, moriens anno ætatis 54. regni 33. filio HENRICO eius nominis ſecundo regnum, Deo animam cõmendat. Itaq; funus more regio curatũ, poſtquã ad Pontem S. Clodoaldi 13. dies ſubſtitiſſet, illinc ad ædem D. Virginis à campis, quæ eſt in ſuburbiis Pariſiorum extra portam D. Iacobi dictam, pro uetere more allatum eſt: quò & iuſſu Henrici Regis allata ſunt fratrum ſuorum uita functorum cadauera, Franciſci Delphini Britanniæ ducis, anno 1536. 4. Idus Aug. & Caroli Aurelianorũ ducis an. 1545. 5. Idus Septemb. ut patri & fratribus una eadémque pietate parentaret. Itaque. 10. Cal. Maij funebri pompa ad Cathedralem D. Virginis ædem Lutetiæ Rex pater cum duobus filiis elatus eſt, unde poſtridie ad D. Dionyſii perlati, inter cæteros Franciæ Reges uno in tumulo ſiti ſunt.

Anno 1547. in Gallia Henricus ſecundus Franciſci I. filius Remis more patrio Rex

Fran-

Francorum in ordine 58. ad VII. Cal. Augusti inauguratur.

Is continuò classem XVI. triremium armans instruénsque, Strozzam priorem Capuanum Ducem cum illa in Scotiam mittit, ut arcem S. Andreæ, quam anno superiore homines nefarij, occiso indidē arcis domino Cardinale Arbrothio, dolo ac fraude occuparant, reciperet: quod Strozza fortiter breui effectū reddidit. nam arcem diebus 14. ui bombardarum maximarum ita concussit, ut tandem 29. Iulij expugnarit, & captos homicidas illos secum in Galliam uinctos adduxerit.

Mense Nouembri cauetur edicto apud Parisios, ne quis è senatu aut foro iuridico Præfectus Mercatorum (quæ prima dignitas est Decurionum Parisiensium) fiat, aut ad aliud ciuile munus aspirare ausit.

Eodem mense Henrico Regi Gallo altera filia, quæ Claudia dicta est, ad Fonteneblæum nascitur.

Mense Septēbri, die 10. in Scotia ad Mussilburgū Scoti duce Iacobo Hamiltono Arranæ Comite & regni Scotiæ gubernatore, explicata acie dubio primùm marte acriter contra Anglos dimicant: sed paulò pòst in ipso pugnæ ardore turbatis fortè Scotorum ordinibus,

capto Georgio Godonio Hontleo Comite, & multis è nobilitate Scotica cæsis, victoria ad Anglos inclinauit.

Mense Decembri nocte Concep. Diuæ Virginis apud Parisios uehemẽter inundante Sequana, Pontis diui Michaelis pars altera, flumini aduersa, orientem spectans, luxatis sublicis, cum ædificiis superstructis corruit, non sine magno etiam occidentalis partis aduersæ periculo.

Anno 1548. Comitatus Amalæus in Gallia mense Ianuario ab Henrico rege Ducatus nominatur: & primus eo titulo illustratur Franciscus Lotaringus domini Guysiani primogenitus.

Hoc anno Ioannes Fridericus dux Elector Saxoniæ electionis iure & dignitate priuatur, atque eius loco Mauritius Dux Saxoniæ Elector confirmatur. Factum hoc Augustæ sexto Calendas Martij.

Sigismundus primus Poloniæ Rex natus est anno Domini, 1467. prima Ianuarij. Electus in regem, 1506. octaua Decemb. Coronatus 1507. uigesima quarta Ianuarij. Mortuus 1548. prima Aprilis.

Mense Maio Prorege Domino ab Essai equite ordinis S. Michaelis, & ductore Nicolao

Leo Villagagno equite Rhodio literatißimo, cum quatuor quibus tunc praeerat triremibus, & multis cymbis piscatoriis, in quibus inerant Scoti nobiles complures armati, insula quae in aestuario Forthiae sita inter Letham & Kyngorn oppida maritima ferè medium occupat (hanc Galli uocant insulam equorum) ante aliquot iam dies ab Anglis intercepta, & iam propugnaculis atque armis munita, inuaditur, simul & deturbatis Anglis vi capitur.

Eodem tempore claßis Gallica in Scotiam appulsa, Anglos inde magna strage depellit.

Nouae artis opus in littore maris iuxta portum prope Boloniam prohibendis Anglis Boloniae aditu, inuentore Castilonaeo extruitur.

Academia Parisiensis propter occupatos limites prati sui ad D.Germani, & aedificiis priuatorum hominum iniussu suo instructos, mirè tumultuatur, ut senatus etiam ea de causa cognoscere habuerit: iaceantq; etiamnum ibi opera interrupta, ruineq;.

Apud Burdigalenses in Gallia ingens tumultus propter salinarium uectigal & tributa extra ordinem imperata exoritur, penè ut ad defectionem res spectare videretur. Itaque Anna Mommorantius M.Eq. eò cum exercitu ab Rege missus seditionem omnem repentè cō-

pescit, authoribus seditionis sublatis, & Burdigalensibus in ordinem redactis, deq; magno rerum fastigio deiectis.

Iacobi v. *Scotorum regis ultimi filia unica* Maria *regni hæres, annos sex nata, aut eo amplius, in* Frāciam *auehitur, ut* Galliæ *Delphino despondeatur.*

Cæsar Germaniæ rebus compositis, præscriptáque interim dum concilium cogeretur, sentiēdi in religione uiuendiq; formula, è Germania in Belgicam *transit, secum uelut triumphatos ducens* Saxoniæ *ducem, &* Hessiæ Lantgrauium. *Eò &* Leonora *Cæsaris soror,* Francisci *nuper Gallorum regis vidua, cum bona uenia* Henrici *Regis Galli concessit è* Francia.

Ludouicus filius, Dux Aurelianus *Henrico* Regi Gallo *ad Germani fanū nascitur mense* Februario.

Antonius à Borbonio, Dux Vindocinensis, Ioannam *Henrici* Dalbreti *&* Margaritæ Valesiæ *Reginæ* Nauarræ *unicam filiam vxorem ducit.*

Anno 1549. *mense* Iunio *Catharina de* Medicis *Henrici Galli regis vxor ad Dionysii Regina sacratur coronatúrque mense Iunio.*

Eodem

Eodem mense 16. Cal. Iul. Rex Henricus, & postridie Regina pompa insuperabili Lutetiam Parisiorum ingrediuntur, festiuo omnis generis ordinis ætatis hominum applausu, faustísque bene ominantium uotis.

Hoc ipso tẽpore Anglis inter se dissidẽtibus arces omnes & loca munita in agro Boloniẽsi, præter Boloniam, adimuntur: & Iacobus de Coucy Veruinensis quòd Boloniam Anglis prodidisset, capite luit. cadauer in quatuor frusta dissectum: frusta & caput in quinque locis Boloniæ uicinis, munitis, editioribúsque, palis suffixa.

Philippus Caroli Imp. filius magnacla e mari traiecto, in Flandriam ad patrem contendit, interea Hispaniæ cura Maximiliano Ferdinandi Regis Hungariæ (Caroli fratris) filio commissa. Cui Maximiliano altera Cæsaris filia (fratruelis fratrueli) erat desponsata. Item altera est Cæsaris filia, quæ nupsit principi Portugaliæ.

Eodem anno Solymani Turcæ primogenitus, quòd fratrem suum sibi à patre in imperio præferendum suspicaretur, ad Persas deficit: coactóque de Persis exercitu, in patrem insurgit, locáque Persis finitima oppugnat expugnátque: cùm pater cum quingen-

tis millibus militum eò profecto, primùm quidem Persas metu perculsos retrocedere cogit: sed incensis à Persis uillis pagísque omnibus quacunque dierum quinque spatio profugiebant, ad tantam rerum penuriam adactus est Solymanus, ut cẽtum millibus suorum, peste, fame & inopia extinctis, ad se reuerti sit coactus.

Rex quidam Aphricanus Sarsensis Argeriam uicinósque locos capit, arcésque munitas aliquot, quibus Cæsar ad tuẽdam Hispaniam utebatur. Præterea & Lusitanis arces aliquot extorquet, quas ultra mare poßidebant.

Paulus tertius Pontifex Max. die. 9. Nouembris supremum uitæ diem claudit. Vacat sedes mensibus tribus, diebus duobus.

Margareta Valesia Regina Nauarræ Henrici Regis Galli amita moritur uicesima prima Decemb.

Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo ineunte Solymani mors rumoribus nũciata est, qui triginta annis populum Dei afflixit. Volf. Drex. Viuit adhuc admodũ senex.

Annus Iubileus celebratur Romæ authoritate Pontificis & Cardinalium.

Burdegalensis Senatus mense Ianuario restituitur.

Hoc

Hoc anno, die vicesimo Februarij illustris vir Dominus à Thermis, Eques ordinis S. Michaelis, insigni Gallorum fortitudine, adiuuantibus aliquot Scotis, locum mirabili opere ab Anglis ad Brotthycrag in Scotia munitum, vi expugnat, & Anglos ferè omnes in præsidio comprehensos occidit, prout literis à Reuerendo literatorúmque fautore Orcadum insularum antistite domino Roberto Reid, Lutetiam studioso cuidam familiari suo scriptis cognouimus.

Andreas Alciatus iurisconsultus peritissimus mense Martio Papiæ moritur.

Rex Gallus cum Anglis pacem iniens, Boloniam recipit, quadringentis millibus aureorũ annumeratis: quam idibus Maij ingressus, argẽteum B. Mariæ virginis simulacrum, multò quàm quod antè ab Anglis inde ablatum fuerat augustius, religiosè in templo consecrat.

Hæreseon cognitio à ciuilibus ad Ecclesiasticos iudices reuocata in Gallia, uetitíque Senatores episcoporum & aliorum antistitum ecclesiasticorum vicarios agere.

Pœnitentes peccatrices apud Parisios hoc anno ab rege redditibus auctæ, & arctiori custodia inclusæ.

Monetæ hoc anno multa cura habita in-

Gallia, si unquam aliâs. Nam & multa noua nouis characteribus signísque cusa, & adulterina omnis circumcisaq; dãnata, & in adulteratores circuncisoresq; cõprehensos animaduersum.

Carolus Maximilianus Dux Angolismẽsis in Gallia mẽse Iulio ad D. Germani fanum nascitur.

Ianus Caraciolus Neapolitanus, Princeps Melphitanus, Galli Regis in Pedemontio legatus moritur, cui dominus de Brisac sufficitur.

Carolus Imp. noua comitia Augustæ Vindelicorum celebrat, quò sæpius conuocati Germani principes Saxonésque superiores venturos se negant, quòd contrà quàm quadriennio antè pollicitus esset multa fecisse Cæsarem dicerent, séque nolle ei conuentui adesse, in quo religio in quam conspirassent, dãnanda & opprimenda uideretur. Itaque detrectantibus Saxonibus, & arma parantibus, bellum nouum exoritur. Magdeburgum obsidetur: vnde erumpentes obsessi, ad tria millia cæsi. Proinde tentata porrò oppugnatio Mauricio electore duce, parum feliciter. Obsessi in magnas angustias compulsi, deditionem tamen facere detrectant.

Iisdem comitiis Cæsar Philippum filium Regem Romanorum creari cupiebat: sed Ferdinando

dinando fratre iuri suo cedere nolente, res in aliud tempus extracta.

Mense septembri, classis Cæsarianæ (ex præsidiis Siciliensi, Neapolitano, Mediolanẽsi, Placentino, Florentiæ ducis hominibus, subsidio Genuensi, Rhodiensibus equitibus cõflatæ) dux ac princeps Siciliæ prorex, Dragutium quendam archipiratam, qui Tyrrheni maris oram Baleares insulas, Corsicam, Sardiniam latrociniis infestabat, persecutus, cum in Aphricam Aphricæ oppidum, penè totum mari cinctum, refugisse intelligeret, vrbem arctissima obsidione cingit, & 4. nonas Septembris magna hostium clade, non omnino ipse damni expers, capit, diripítque, & occupat: ualidóque præsidio imposito filio suo custodiendam committit. Relata est ex ea victoria præda ingens, deprehensis indidem Iudæis compluribus, tum ex Thessalonica, tum fugitiuis ex Lusitania, & negotiatoribus Alexandrinis.

XIII. Calen. Octob. Regina Scotiæ, illustrissimi Ducis Guysiani filia, vidua, Henrico Rege Gallo uocante, in Frãciam magno cum Scoticæ nobilitatis numero, & Hontleo Comite equite ordinis S. Michaelis, sex triremibus est aduecta, quibus Strozza prior Capuanus ab Henrico Rege missus præerat.

Eiusdem mensis die 21. *Ludouicus dux Aurelianus* Hẽrici R*egis filius secundus puerulus infans in arce* Mant*æ moritur.*

VII. Idib. Decemb. P*arisiis in basilica diuæ* Virgini *sacra, in liturgiis uespertinis cùm pro more clerus in pronao templi solenniter, ut in vigilia conceptionis diuæ* Virginis, *hymnum diuæ Virgini modularetur*, Ioannes *quidam adolescens uiginti tres aut circiter annos natus*, Lotaringus *genere, ab ipso pronai capite per medium utrinque adstantis chori, ense quo erat accinctus districto, quanto potuit impetu ad* Virginis *imaginem, quæ ad dextram septi clericalis religiose colitur, nemine id suspicante, accurrens, si posset, concidere tentat: sed ab æditu o qui ad imaginem ferè obseruare solet, & aliis quibusdam prohibitus, humi prostratus, & pro rei indignitate nonnihil uellicatus, custodiæ traditur: & causa examinata, cùm nec resipisceret, & cõplures esse diceret qui secum ea de re cõiurassent, quinto pòst die execta prius lingua uiuus pro æde Virginis exuritur.*

XVIII. Calen. Decem. Iulius *tertius pontifex* Max. *diplomatis quoquouersum per* Ecclesiam Christianam *dimissis*, Antistites & *prælatos ecclesiasticos, omnésque quorum interfit,*

tersit, ad Concilium œcumenicum prouocat, quod Tridentum, vbi iam pridem cœptum erat, reducatur ad Calendas Maij proximas. faxit omnipotens deus sua benignitate, ut è rep. Christiana sanctè ac legitimè cogatur, soluatúrque.

Anno 1551. 27. Februarij Mart. Bucerus Cantabrigiæ apud Anglos uelut uoluntarius exul metu Cæsaris, moritur.

Gabriel Marliacus, Regius in curia Parisiensi Consiliarius & Aduocatus, literarum eruditione, rerum & iuris peritia, ac uitæ integritate nulli (quod absque inuidia dictum sit) secundus, IX. Calen. Maias magno totius Curiæ dolore uitam morte commutat.

Dominus Robertus Vvaucop Scotus à pueritia cæcus, tantus Lutetiæ euasit in literis ut Theologiæ doctor factus sit. Deinde Romam profectus, sub Paulo tertio Papa Sacerdos consecratur. Ac Paulò pòst Archiepiscopus Armachanus in Hybernia creatur, & legatus à latere sub Iulio tertio põtifice Max. Postremò Lutetiæ die, 10. Nouemb. 1551. è uita excessit, atque ibidem sepultus est apud fratres Minores.

Hic annus autem cùm tota penè Europa nostra, alta (ut speramus) pace foris tran-

quillus sit, & à bellorum tumultibus feriatus: oramus te Deus æterne, ut propter filium tuum IESVM, mala tot annos Ecclesiæ tuæ illata mitiges, & pacem ac concordiam illi cælitus concedas: ut sublatis errorum tenebris, uniuersus te orbis agnoscat, ueneretur & adoret in æterna seculorum secula. Amen.

Anno 1552. *Rex Galliæ Henricus* 2. *nomen protectoris libertatis Germanicæ agnouit, & multis scriptis publicè legi curauit.*

Eodem anno pactis cum Rege Angliæ induciis filiam illi despondet, dato & accepto utrinque Regij ordinis signo cum insigni apparatu misso.

Hoc anno illustriss. & optimus princeps Henricus Palatinus, Episcopus Spirensis, uita defunctus est.

Commota eodem anno Germania est, & sub Maurity Saxoniæ ducis auspicio magnus principum & militum numerus collectus est, ut Cæsar fidẽ de liberando Lantgrauio reipsa confirmaret, quod & fecit, & aduersitatem insignem in fines usque Austriæ sese subducens expertus est.

Segdinum, eodem anno, Hungariæ ciuitas à Turcis paulò antè occupata & possessa, multis utrinque uario conflictu desyderatis, à Turcis

cũ ad Christianos, & rursus ab his ad Turcos, & postremò ad Christianos, qui Turcas prædæ attentos adorsi fuerãt, rediẽs, est in potestatem Ferdinandi Regis Romanorum redacta.

Hoc anno Giapam Insula (quam Marcus Paulus Venetus Cipangui, hoc est Gipau seu Giapan insulam uocat) in extremæ Asiæ finibus est maximè à Lusitanis pertentata & potissimùm de recipiendo Christiano dogmate, cui rei gẽs alioqui omnino cordatissima & in Parallelo Germaniæ Galliæq; ad Antipodes locata, disciplinarúmque omnium guara, noluit acquiescere, nisi prius Chimenses seu Sinarum populi, unde hausere persuasionem, cõuerterentur. Vergit hæc insula ad septentriones sexcentis distans Leucis, ut Hispani numerant, à Sinarum regione uersus Aquilonem, ita ut corporum colore, linguæ accentu, uestimentis & cultu Germani uideantur. Insula 600. leucas longitudinis habet, alicubi 300. latitudinis.

Constitutiones nouæ eadem tẽpestate de religione sunt editæ sub pupillari adhuc Edouardi Britanniæ Regis ætate, ut licet nõ essent adstricti Angli Quadragesimæ ieiuniis, tamen à carnibus more Catholicorũ abstinerẽt. Præterea, ne quisquam Ecclesiæ locũ in quo præter

patria sacra ageret, habere posset in toto regno.

Dux Lotharingiæ eodem anno, unà cũ primaria ciuitate quæ Mediomatricum olim, nũc Metis nomine uocata est, uenit in Gallorũ Regis potestatem, Cæsare nullum lapidem ut eam recuperaret non mouente.

Ingruente uehementer hyeme Cæsar post diuturnam Metensium, imò Gallorum, qui ciuitatem uix paulò antè ceperant, obsidionem partim caritate annonæ, partim peste, partim tẽporis iniuria, & partim exercitus maximi defectione coactus est, re infecta discedere, réque ipsa prouerbij fidem experiri, quod dicitur, Tantum fecerit, quantum Metios obsidendo. Locus enim natura & arte munitissimus est.

Rex Galliæ ut Iulium Pontificẽ maximum ad æquioris erga Gallicam rempub. concilij sententiam flecteret, eodẽ anno sanxit, ne quisquam nomine bullarum aut aliarum quaruncunque expeditionum, ut uocant, nomine, deferret, aut mitteret Romam pecunias.

Missus postea legationis nomine Verallus Cardinalis, præterquam quòd ægrè admissus est, notatus est (sua an suorum incuria incertum est) uiolatæ in præoccupandis sacerdotiis iustitiæ reus: & nisi se subduxisset, obnoxius

indici

iudici causarum criminalium.

Remissa sunt demum omnia in pristinum statum, ut annatæ liberè sicut anteà Romam deferantur.

Sena vrbs, nobilissimum Senonū olim, nunc autem Hetruscorum, emporium, depulsis præsidio, fraude à Diego Hurtado Mendoza nomine Cæsaris introducto, Hispanis, est à Gallo in libertatem restituta, idque duce Thermensi Domino, qui paulò antè in Scotia Viceregem egerat.

Eodem anno Petrus de Toledo siue Toletanus nomine Cæsaris prorex Neapolis cōparauit exercitum pro recuperanda ciuitate Senēsi, in cuius amissione Cæsar se cōtēni uidebatur. Ad 20. millia hominum comparata erant & partim Pontificia, partim Imperatoria cura conducta. Caterùm prorex è regione Florentiæ mari præteruectus fatis concessit, dilapsiq; sunt.

Polinus ex gregario milite summa uirtutis via ad summam nobilitatem grassatus, post classe diuexatas captásque in Britanniæ opposito Gallico oceano Flandrorum naues, & ingentem prædam comparatam, factus est classis Mediterraneæ dux, cuius imperia detrectans Prior Capuensis, vnà cum duabus triremibus

à Rege ad suos Melitanos commilitones se cõtulit alieni impatiens imperij.

Parma in fidem Regis Galliæ consensit, & sub Octauio Farnesio duce modertionem accipit. Domus autem Farnesia in Galli partes se contulit, ex qua quòd Horatius perierit in proxima arcis Hedineæ euersione summa iactura est. Iuuenis enim ille super ætatem & prudens & animosus uidebatur.

Anno 1553. Pirata Turcus nomine Bisus Mustafa in sinu Hadriatico fuit penè à Christoforo Canale Classis venetæ præfecto oppressus, spoliatus omnibus cæteris nauigiis præterquã illo solo in quo fuga sibi salutem quæsiuit. Hoc anno Imperator Carolus v. discessit ab vrbe Metẽsi post longam obsidionem, nec recepit eam quòd magna pars exercitus lue, fame, & frigore perierat.

Silentio certè non est prætereunda uirtus & animositas trium nobilium Senensium Fœminarum quæ quum de obsistendo ipsi impetui Hispanorũ ageretur, sumpto singulæ uexillo euocarunt in publicas operas ad 3000. fœminarum quæ in aggerum constructionem materiam quotidie usque adeò deferrent, ut ad sacrifices usque in id opus excitarint. Vni, cui uexillum rubrum fuit, nomen erat Faustæ Picolhominæ

omine: alteri, cui album, Liuia Fausta nomen est. Forteguerrensis familiæ erat, cui cærulei coloris uexillum erat.

Eodem anno Carolus v. Imperator Cæsar maximis fretus copiis, antequam Rex Gallus exercitum comparasset, ui adortus est, cepit, euertit, funditúsque deleuit oppidū alioqui omnino munitissimū & nobile (Terrauanam seu Terrouennam nuncupant) in Belgarum finibus. Admotam aiunt muris fuisse mirabili ingenio machinā quæ nec tormentis igniuomis retūdi, nec igne nec aqua obladi potuerit. Cuniculis autem & effracto muro capta est, adhibitis ad colloquendum dolis, quum ex altera parte miles admitteretur.

Eodem belli impetu, Hedinum arx fortissima quidem, sed duplici anni proximè exacti impulsu iam concussa, occupata à Cæsarianis est, & eousque processere, ut non longè ab Ambianorum finibus sint repulsi, aliquot millibus hominum partim cæsis partim captis.

Lucemburgiorum fines interim Gallus depopulatur, ut auerruncare hostem à suis finibus satagat. Brugis autem se continuit Cæsar commisso Duci Sabaudiæ exercitu. Germania maximis etiam est agitata tumultibus, inter Mauritiū Ducem, & Albertum Marchio-

nem Brãdẽburgensem qui religionis prætextu inuolare in Episcoporum & prælatorum opes se uelle asserẽs, etiam in patriam & proximos principes grassabatur, facta suo militi ubiuis omnia deprædandi facultate. Aiunt clã Mauritium à Gallo, eius aduersarium à Cæsare stare. Desiderata sunt ad 28. *hominum Germanorum millia in ipso conflictu qui Iulio mense uersus finem contigit, nec uidentur posse res conquiescere. Grauia vulnera dicũtur & dux Mauritius & alij in eo cõflictu accepisse. Dux Brunsuicensis visus est etiam desiderari.*

Classe ingenti Turcarum princeps Solymanus tanquam Salernitanum principem à Petro Toletano rebus suis immeritò deturbatum repositurus, littora Italiæ vexat, Melita insula tentata, Elba etiam è regione Florentiæ petita. Sed postremo conatu insula Corsica Genuensibus adempta, compendio Galli se occupasse per suos ministros asserit. Spõte autem deditionem fecerunt insulani statim ad primum claßis conspectum permoti, aut quòd essent formidine capti, aut quòd Gallis faueant. Deus illis prospiciat.

Clausit extremum diem eodem anno 1553. *die* 23. *Maij Franciscus Donatus dux Venetus* 82. *Marco Antonio Senatori insigni uitæ pro-*

probitate celebri ex Treuisanorum familia, homini egenorum summam curam habenti, cælibi & integra uitæ fama si quisquam alius claro delatæ sunt ducales infulæ quarta Iunij proximè sequentis.in numero ducum 85 est. Faxit Deus Optimus Maximus vt non tantis solùm votis respondeat, sed etiam in summa sanctitate superet. Certè magna spes est quum iam inceperit rescindere summi materiam mali, edicto inter decem viros capitales rogato & posito, ne noctu vsquam poßint soluta illa conuiuia & comœdiæ quibus seipsos exedunt ciues, instituere. nam maxima pars vitiorum in ea alebatur licẽtia. Lex statim ad finem Augusti mensis lata est.

Sed non est omittenda hîc diuinæ vindictæ ratio. Quidam tenui fortuna homo à patritio viro nomine indignißimo debebat habere ad 300. aureorum summam. Libello petit pauper, Patricius conuitiis immeritis excipit miserum hominem, & vt solent grandiores muscæ in aranearum telis, eludere volens hominem, petit dilationem octo dierum ad respondendum, & iurat vt si quid fraude aut dolo contra pauperem facit, vt statim miserè pereat (cõstabat autem illum falsò iurare) mirum dictu, statim vbi est extra palatij scalas

delatus, ædes monetarios adiẽs, cõcidit apoplectico similis, & sexto post die moritur, iram diuinam in sibi similium documentum expertus. Nomini parco. *sapiant cæteri.*

Dux Ferrariæ *in filium dira statuit, quòd inconsulto patre partes* Regis Gallorum *adierit, licet rex illum in honore insigni haberet, & sit forsan longè quàm domi fœlicior.*

Pontifex satagit ambitiosa petitione ut Senenses *sua in libertate positi, legati mille militibus ex pontificia potentia petitis vallati opera regantur, modò sit ab ipsorum arbitrio creatus ipsis militibus dux. recepit autem facturum se ut &* Gallo *&* Hispano *sit futura grata pactio. ipse uideat.*

Rege Angliæ Edouardo *VI. die* Sexto Iulij *vita functo hoc anno, filia primæ vxoris regis* Henrici Maria *nomine miraculosissimè contra conatum* Northumberlandi Ducis, *secundum testamentum paternum est in regnũ assumpta, & statim de auita religione, quatenus per pacem publicam instauranda licuit, agere & satagere cœpit.* Cæterùm Northumberlãdus *cum aliquot aliis seditionis in* Mariam Reginam *authoribus, in uincula coniectus est* Londini.

Eodem anno paulò ante mortẽ Regis *missæ fuere naues ab* Anglia *uersus* Septẽtrionem,

si forsan fieri posset ut rectà illac ad Cathaianum & Tartaricum perueniatur imperium.

Rex enim Edouardus licet adhuc esset iuuenis, tamen iam erat insigni rerum cognitione, & qui facilè annos doctrina compensauisset.

Morletus Museus quæstor regius apud Heluetios licet in uitæ cursu præ se tulisset hominẽ cordatum, tamẽ quòd forsan nimis fuisset uersatus cum illis qui nil morti ex homine superesse putant, aut alio quouis iustißimo Dei iudicio, in morte ipsa tã horribiliter est ob præsentiam æterni tormẽti futuræque pœnæ metu agitatus, ut desperatus incusserit summum præsentibus timorem, nec ulla ratione ut prouidentiæ rationem admitteret potuit induci, quod scriptum etiam in iudicij diuini exemplum uolo, sicut ab ipsismet Basiliensibus, & aliis qui morienti adfuerant, accepi.

Basileæ & Parisiis hoc anno cœptum est de sacra Palingenesia publicis scriptis agi. Est enim qui se Ioanni Apostoli & Euangelistæ mẽte perfusum Parisiis asserat. Et Basileæ autem & Parisiis est uisus qui genium Petri Apostoli ducẽ se recepisse contendat. Res tamen uidetur omnino mundo ridicula & Pythagorica doctrinæ affinis.

Commouerat eodē anno multos paulò antē Basileæ quidam, qui Moséos Angelum se habere asserebat, & palàm asseruerat editis scriptis regem Galliæ ante mensis Iunij ingressum Protestantium dogma suscepturum, quod vbi non contigisse uidit, subduxit sese.

Eodem anno Northumberlādensis Dux vnà cum tribus aliis primariis viris factionis asseclis capite plexus, luit inuasæ tyrānidis pœnas, habito prius ad populum longo sermone.

Reginaldus Polus Cardinalis regio Britannorum sanguine natus, vir singulari probitate, in Galliam, & ex Gallia in Britanniam Angliám ue contendit reconciliandi ipsius populi gratia. Quum in eo contendant summa probitas cum summa doctrina, non est dubium quin sit optimè de illo sperandum in rebus Ecclesiæ componendis, quem Deus pro meritis in summum fastigiū rerū ut collocet orandum est. Princeps enim reuera Philosophus summa suæ Reipub, fœlicitas est: quantò magis Christianus etiam?

Eodem anno circa mensem Augusti rursus qui à Cæsare in Gallia Belgica stabant sub Sabaudiæ ducis (qui in Polemarchi loco erat à Cæsare constitutus) vexillis, sunt grauissimè à Gallo cæsi, fusi, fugatique extra Picardiæ fines

nes, quos post Hedini arcem deuictam intrauerant.

Sigilla dominæ Mariæ Stuard Reginæ Scotiæ, Iacobi Regis eius nominis quinti filiæ unicæ, primùm in Scotiam cum authoritate suorum curatorum & sanctioris consilij Franciæ sunt perlata, 15. Ianu. 1554.

Hoc anno, 1554. nono Calendas Martij, qui 21. Februarij dies erat, generosa herois Sibylla Ioannis Friderici Ducis Saxoniæ uxor Vinariæ mortua est. Paucis postea diebus maritus eius Ioannes Fridericus dux Saxoniæ, uidelicet postridie Calen. Martij, uita defunctus est.

Die VIII. Aprilis Reginaldus Polus natione Anglus, & S. R. E. Cardinalis legatúsque summi pontificis, celebri pompa Lutetiæ excipitur.

Die uerò 12. Aprilis, domina Maria à Guisia Reginæ puellæ Scotiæ mater, Iacobi quinti olim Regis vxor, Iacobo Hammiltonio Gubernatore cedente, regni gubernatrix seu regens omnium ordinũ consensu Edimburgi efficitur.

Eodem anno, 6. Iunij, vir clarissimus & optimus dominus Petrus Lizet, paulò antè in suprema Lutetiæ curia primus Præses, tunc abbas S. Victoris, domi suæ extremum uitæ diem clausit.

Die autem, 26. Iunij, 1554. Prior Capuanus cognomento Strozza, in Ethruria dum speculatur arcē Scarlini incautius; ictu machinæ à Cæsarianis qui illic in præsidio erant transuerberatus occubuit.

Anno 1554. Iam antea nunciata pacis confœderatio & audita inter Gallorum Regem & Imp. Roma. suum non est sortita effectum. Itaque Rex Gallorum illustrißimus princeps exercitum quæque ad belli munimenta pertinent parat: inde tantam manum exercitus eius curat diuidi in duas partes, cuius uni præfuit illustrißimus princeps Vēdomiensis comite domino Memorantio: alteri Marchio de sancto Andrea princeps fortißimus. Sic inde suum exercitum progredi: partem unam à dextris, alteram à sinistris uoluit. Breui tandem tempore fuit Mariemburga utraque parte exercitus obsessa, quam quidem paucis diebus uicit ac in suam potestatem redegit.

Die Iulij. 3. præscripta hominum multitudo Mosam transgreditur, & hinc rectà perrexit Bouinam vrbem munitißimam vi & armis, paruo temporis interuallo debellatam. Sed eo tempore eadémque hora qua obsessa fuit Bouina, Princeps illustrißimus Neuernēsis vrbem Dinaten bello cepit.

Die

Die, 9. Iulij, Philippus Caroli V. Imperatoris filius uenit in Angliam, ubi dominam Mariam filiam Regis Anglici Henrici olim octaui, quæ fratri Edouardo VI. in regno successit, duxit uxorem. Eadem æstate Turci à Persis magno prælio uicti sunt, & toto hoc anno Imperator Turcicus in Asia mansit.

Iulij 21. Basilica Reginæ Hungariæ domus Mariemonta, illustrata multis & variis hermathenis antiquissimis, & aliis Regiis supellectilibus, à Gallis capitur.

Eiusdem mensis die 23. Bauo vrbs antiquissima, una earum quas Troiani ædificarunt post Troiam euersam, est armis Gallorum ditioni addita.

27. die eiusdem mensis peruenit exercitus Creuecoriũ iuxta Cameracẽse oppidum Principis de rupe Suryonensi interuẽtu delectatus. Is enim princeps curauerat euehi Creuecoriũ quæ maximè necessaria ad belli utilitatem uiderentur.

Die, 14. Aug. 1554. Henricus 2. Rex Christianissimus, collatis apud Rantiacum signis, parte Cæsaris exercitus profligata, ipsum Cæsarem cum reliquo exercitu in sua castra reiecit.

Die verò, 29. eiusdem mensis, Normanis Lesle Scotus, author cædis Cardinalis S. Andreæ in Scotia, apud Montereul in Picardia ex vulnere apud Rantiacum accepto, moritur.

Die autem, 11. Octob. Georgius ab Hontli Comes in arcem Edimburgi in Scotia, de consensu omnium procerum & imperio Regentis, custodiæ traditur. Sed paulò pòst conniuente regente liberatur.

Reginaldus Polus, natus Regum Anglicorum genere, qui ante annos aliquot in exilio Cardinalis factus fuerat, hac hyeme rediit in Angliam, & religionem illic labefactatam adiutantibus Philippo & Maria regibus restituit. Proceres quoque Anglicos petentes publica cæremonia recipi à Romano Pontifice, recepit, supplicibus impertiens absolutionem à crimine hæreseos.

Die 23. eiusdem mensis, anno 1555. mortuus est Papa Iulius tertius, qui Paulo tertio Farnesio successerat. Initio sui Pōtificatus in Italia bellum occeperat, & Parmā detrectantem suū imperium obsidere conatus est. Deinde uerò, mutato consilio & rebus his quomodocunque compositis, reliquum uitæ tēpus in summa pace transegit.

Iulio autem extincto electus est quinto Idus

Idus Aprilis Papa Marcellus secundus cognomento Ceruinus, natione Ethruscus è monte Politiono, vir optimus & literatissimus: qui pridie Calendas Maij eiusdem anni uita defunctus est.

Initio anni, 1555. Rex Romanorum Ferdinandus uenit Augustam ad Lycum, ut inchoaret conuentum principum Imperij Germanici. Deliberationis capita primùm hæc duo proposita sunt, alterum de pace intra Germaniam restituenda, alterum de dissidiis Ecclesiarum dirimendis.

Martio autem mense Naoburgi in ripa Salæ conuenerunt Duces Saxoniæ elector Augustus, Ioannes Fridericus secundus, Ioannes Vilhelmus, & Ioannes Fridericus tertius, item Marchiones Brandenburgenses, Elector Ioachimus secundus, Ioannes frater Ioachimi, Ioãnes Georgius filius Ioachimi, & Georgius Fridericus filius Georgij. Item Lãdgraui Hassiæ, Philippus, & Gulielmus filius Philippi. Hi omnes fœdus hæreditarium Ducum Saxoniæ, Marchionum Brandenburgensium & Landgrauiorum Hassiæ, factum à maioribus, ut sit in his regionibus munimentum legum, pacis & mutuæ communicationis contractuum & omnium honestorum officiorum, & obliga

ſingulos ad mutuam deſenſionem contra latrocinia, & alias hominum malorum iniurias, in huius mẽſis conuentu renouarunt. Ac cùm *his temporibus neceſſaria fuerit & deliberatio de* Eccleſiis, *in eodem conuentu, omnes hi* Principes *decreuerunt, ſe in ſuis ditionibus retenturos eſſe doctrinam confeſſionis, quæ à* Duce Saxoniæ Electore Ioãne *exhibita eſt* Imperatori Carolo *quinto in conuentu* Auguſtano *anni,* 1530. *& nullã facturos eſſe mutationẽ doctrinæ ab ea confeſſione diſcrepantem.* Hæc *acta omnia ſtatim ſignificarunt hi principes cõmunibus literis* Imperatori Carolo V. & Regi Ferdinando *eius germano.*

Poſt Marcellũ, 10. Calẽdas Iunij *electus eſt eius ſucceſſor* Paulus IIII. *natus in familia nobili* Carafarum, *ante pontificatum cognominatus* Petrus Theatinus.

Eodem *ferè tempore induciæ inter* Hiſpaniæ & Galliæ Reges, *diuino nutu & Chriſtianorum unanimiter ſupplicantium oratione conſecutæ ſunt.*

Eodem *quoque anno* Vulpianum *oppidum in* Pedemontio à Gallis *obſeſſum diebus* 24. *cũ fortiſſima ſua arce ui capitur & ſolo æquatur.*

Paulus *quartus* Papa *ſui papatus initio* 1555. *omnibus Chriſtianis ordinauit & præcepit ut*

pit ut eorum quisque ieiunio uacaret 3. diebus in hebdomade (secundum præscriptionem episcopi ĩ singulas diœceses) In cuius hebdomadis dominica, mente pura sacrosanctum corpus Domini nostri IESV CHRISTI sumeretur, ut inde per ipsius sumptionem pax inter Christianos principes componeretur.

Eodem tempore pacis confœderatio incœpit esse inter Galliæ regem, Imperatorem & Regẽ Angliæ, afflatu diuino, & oratione Christianorum unanimiter supplicantium.

Tempore eiusdem fœderis apparuit cometa ueniens ab oriente in occidentem: qui quidem prænuntiabat anni maximam fertilitatem (ut est dictum à qubusdã Mathematicis) réque & experientia compertum.

Die, 7. Octob. 1555. Illustrißimus & Reuerẽd. Cardinalis Carolus à Lotharingia profectus est Romam, permultis eum comitantib⁹ clarißimis & doctißimis uiris, ad Paulum IIII. Pont. Maximum.

Sub finem Octob. Carolus v. Imperator cũ ob corporis imbecillitatem, tum aliis rationib⁹ sapienter persuasus, filio suo Regi Philippo, euocatis ad se legatis prouinciarum, dominiorũ & ciuitatũ Burgũdicæ domus, potestatẽ regnãdi ac gubernandi terras illi subiectas ultrò tra-

didit, non absq; lacrymis & tristitia subditorũ.

Quo quidẽ anno uir in armis strenuißimus & in bonis literis ualdè excultus Nicolaus Villagagnonus Gallus, Rhodiæ militiæ eques insignis, Regis Christianißimi Hẽrici 2. subsidiis fretus, in Breßilicã regionem longa nauigatione se contulit, ubi insulam occupat rebus maximis gerẽdis accõmodã, in qua inductis munitionibus & Gallicis præsidiis multa homine Christiano dignißima præstare dicitur.

Eodẽ ferè tẽpore uir illustris Thomas Domini Ioãnis ab Erskyn Scoti primogenitꝰ Edimburgi febri calida è uita exceßit : qui certè ob raras cùm corporis tum animi dotes longiore uita dignißimus fuit.

In Feb. 1556. Induciæ quæ Gallis cũ Imperatore Carolo v. & eius filio Philippo Hispaniarũ Rege nõ ita dudũ fuerãt trãsactæ, multis de causis (quod publico scripto testatũ manet) ruptæ sunt, & rursus ad arma utrinq; ferocibus animis est cõcursum. Hoc autẽ an. quarto Cal. Martij, Fridericus Rheni Palatinus, elector, Dorotheæ filiæ Christierni regis Danorum maritus, annum agens ætatis suæ 73. moritur. In eius autem locum, cùm sine hærede obiisset, dux Otto Henricus sufficitur.

Nõ multo post, Ioãnes Treuirorũ Archiepiscopus,

ſcopus, Domin⁹ ab Eyſemberg, morte quoq; uitã commutauit. In demortui uerò locum uir ſapientiſſimus D. Ioannes à Laien ſurrogatur.

Calendis deinde Martij Cometes uiſus eſt pallido liuidóque colore, ab ortu in occaſum ſe per multos dies proripiẽs. Eodémque anno tãtus ubique æſtus fuit, ut lacus ampliſſimi pleriſque in locis ferè toti exſiccarentur.

Die uerò, 28. Iunij, Cardinalis Caraffa ex fratre nepos & à latere legatus Pauli IIII. Põt. Max. Lutetiã celebri põpa ingreſſus eſt.

Anno eodem Carolus V. Imperator. traditis iam filio ſuo Regi Philippo, terris ac dominiis hæreditariis, die tandem XV. Septembris Fliſingam Zelandiæ, cum duabus ſororibus, Maria ſcilicet Vngariæ Regina, & Leonora Franciæ Regina, utraque uidua, nauigio ad claſſem illic bene inſtructam uenit, & paucis poſt diebus inde in Hiſpaniam uento admodũ propicio traiecit.

Eodem quoque anno, die autem 16. Septẽb. D. Franciſcus Picard ciuis Pariſienſis, theologus Sorbonicus inſigniter doctus & pius, domi ſuæ moritur, & in templo religioſorum, quos vulgo dicunt Blancmanteau, cum maioribus ſuis ſepultus eſt.

Die, 20. Septemb. Adolphus Archiepiſcopus

Coloniensis, è Comitibus à Schabuemburg, princeps Catholicus, fato concessit.

Calendis Decembr. Ferdinandus Cæsar ad Comitia Ratispone dicta uenit. Quo quidem ferè tempore Dux Guisianus Gallici exercitus Imperator Valentiam Insubriæ oppidum expugnauit.

Die, 23. Decemb. uir insignis, in suprema Lutetiæ curia Senator amplissimus & doctissimus D. Andreas Tiraquellus, multorum liberorum & librorum parens, domi suæ uita defunctus est.

Anno à partu uirgineo, 1557. die, 21. Febr. iam per uniuersam Angliam redintegrata religione animaduersum est in ossa Fagij & Buceri, quòd indigna uiderentur hominibus piis quæ in sacrato loco sepulta quiescerent.

Eodem ferè tempore cùm fames & inedia Germaniam inferiorem multū diuexaret, Regis Philippi opera factum est ut aliunde quæsita grana per Rhenum deueherentur ad usum multorum, & idem ipse supra tria millia pauperum suo ære in ea fame aluisse dicitur.

Die, 10. Martij, 1557. Princeps illustrissimus ac reuerend. Cardinalis Ludouicus Borbonius Lutetiæ moritur in palatio Ducis olim Borbonij prope Luparam.

Quinto

Quinto Idus Martij, Decretum comitiale Vuormatiæ, præsente Romanorũ Rege Ferdinando, Principibus item electoribus & cæteris imperij proceribus ordinibúsque, de religione scilicet & ope ferẽda aduersum Turcã, palàm recitatur. Hẽricus Galliarũ Rex Paulo IIII. Põtifici max. à suis inimicis circũueto, opem & auxiliũ imploranti, præclarißimũ Imperatorẽ cũ fortißimorum militum exercitu, misit: ac ipsum Pontificem rebus suis diffidentẽ cõfirmauit, omníque detrimento prohibuit.

Ab induciis inter Cæsarẽ & Galliũ proximè ruptis, nõ multò pòst Philippus Hispaniarũ Rex & Maria Britãnorũ regina arma in Gallos ardenter promouent.

Die 16. Iunij, Quidã ex sacri Imperij Electoribus & summatibus Frãcfurtum uenerũt cõponẽdi dißidij illius causa quod inter Haßiæ Lãtgrauiũ & Comitẽ Guilielmũ Nassauiũ intercesserat propter Comitatũ Catzenellebõgẽ.

Per idem tempus Gallorum exercitus bene instructus multa oppida & castella in ditione Philippi regis non longe à Cameraco, oppressis Hispanis qui illic in præsidio fuerãt, euertit.

Ioãnes terti⁹ Portugaliæ rex serenißim⁹ diẽ suum egit extremum die 13. Iunij, 1557. Mox post aui mortẽ regnum adeptus est Sebastianus

hui⁹ nominis prim⁹ uix quatuor annorũ Rex.

• Magister equitũ Galliæ, cũ aliis multis principibus uiris, & Mareschalco à S. Andrea, dũ cõmeatũ his qui in S. Quintino obsessi tenebãtur conatur porrigere, ab hostibus circũuẽtus, capitur, atque Cameracũ cũ flore nobilitatis, quæ cũ eo in prælio fuerat, captiu⁹ ducitur: uno excepto principe Anguiano, qui eo die fortiter pugnãdo occubuit, die scilicet 11. Aug. an. 1557.

Die 27. eiusdẽ mẽsis oppidũ S. Quintini iã ad multos dies machinarũ impetu diuerberatum, fortiter propugnantibus qui in præsidio erant, à Philippo Hispaniarũ rege ui capitur. Amiralius uerò Franciæ qui illuc ad defensionem oppidi mãdante rege Henrico uenerat, cũ aliis permultis nobilibus uiris qui secum militabant, captiuus ducitur.

S. Quintino ui capto, arces aliquot proximæ, Han scilicet & Castelletum, sibi diffidentes, paruo negotio in potestatem hostis deueniunt.

Dũ autẽ Gallus, in hac trepidatione positus oppidorũ amissorum, exercitũ suum ex Italia reuocat, Lutetiæ Parisiorũ fit armorũ lustratio die 5. Septemb. 1557.

Quo quidem die summo mane in ædibus uiæ Iacobeæ cuiusdam priuati hominis qui tũc procul aberat, deprehenduntur utriusq; sexus permul

permulti, qui nocte ipsa illuc ad Concionem nouorum dogmatum conuenisse dicebantur, & in uincula ferè omnes, si eos excipias qui per noctis tenebras dilapsi sunt, coniiciuntur.

Eodem anno die, 21. Septemb. uir clarissim⁹ & ualde pius Dominus Nicolaus Brulardus, *Regis Christianissimi in suprema Lutetiæ curia Procurator (ut uocant)* Generalis, *domi suæ moritur.*

Ioannes Sleidanus *à libris non paucis editis mūdo cognitus, 29. Septēb. Argētinæ periit.*

Reuersus ex Italia Gallicus exercitus, hostem insidias Burgo Bresſiano oppido, Bresſinensiq; ac Lugdunensi agro iandiu molientem, & eius collectā uim in actum iam iámque erumpentem, ex itinere repulit: totámque illam prouinciam saluam opportunissimo tempore conseruauit.

Sub finem istius anni, 1557. Cardinalis Caraffa multorum Episcoporum & magnæ eruditionis uirorum frequentia stipatus à Pontifice max. Paulo IIII. ad Philippum Angliæ & Hispaniarum regem in Flandriam mittitur.

Henricus 2, Gallorum Rex alienissimo anni tempore collectū instructúmque exercitum contra omnium opinionem, suis omnibus repugnantibus, eduxit in expeditionem, Duce Gui-

siano copiis suis præfecto. Caletúmque, urbem omnium opinione inexpugnabilem, septimo obsessionis die, hoc est, 9. Ianuarij, 1558. armis subegit.

Guinam quoque castellum munitissimum, fortiter propugnantibus Anglis Duce Grayo, ui captum diruit. Hamam similiter apprehendit. Britannos denique ipsos, qui plus ducentos abhinc annos illam Galliæ partẽ, deiectis Gallis, occuparãt, ex tota Gallia exturbauit: suáq; intra insulam compulit, laude quidem perillustri.

Anno eodem Carolus v. Imperator Electoribus sacri imperij honorificam legationẽ mittit, cuius opera imperij dignitatem ultrò eiurat, & in Ferdinandum Regem Romanorum ius suum & authoritatem transfert. Renunciata Caroli legatione, post deliberationẽ conditionum illarum, quas imperij Electores Romanorum Regi proponere uellent, tandem omnium Principum quorum interest suffragiis imperij maximi sacra dignitas Ferdinando Regi defertur XIIII. Martij. Die deinde XVII. Martij, Conuentus Principum mense Nouembri edicitur. Ac tandem Cæsar nuper inauguratus, cum pluribus imperij Dynastis, Francfurto domum repetit.

Diebus, 13. & 14. April. 1558. Lutetiæ Parisiorum in summo B. Mariæ templo parentatum est Dominæ Leonoræ Reginæ olim Galliæ Francisci primi regis uxoris, & Caroli V. Imperatoris sorori: quæ paulò ante è uiuis decessit in Hispaniis.

Eodem ferè tempore, nempè 24. April. 1558. Henricus 2. Galliarum Rex, Mariam Stuardam Scotiæ reginam, ab eo domi suæ conseruatam, Francisco Delphino filio suo Parisiis uxorem dedit. Ac Scotos antiquos socios atque amicos, perpetuo ueluti quodam fœdere, nuptiis illis regalibus adiunxit. E Scotia, consentientibus omnibus regni ordinibus, uenere in Gallias pro his nuptiis celebrandis legati, quorum nomina & cognomina sunt quæ sequũtur: Reuerẽ. Domini, Iacob⁹ Betoun, Ecclesiæ metropolitanæ Glasguensis Archiepiscopus: Robertus Reid Orcadũ insularũ Præsul, & in suprema Scotorũ curia summus Præses: Iacobus Stuart, Iacobi Quinti regis filius, S. Andreæ, in Scotia Prior. Comites duo, Georgi⁹ Lesle, à Rothess: & Gilbertus Kennedy, à Casillis: Milordi itẽ duo, Iacobus Flemyng: & Georgius Setoun: Postremò, Iacobus Erskyn, Baro & D. à Dun.

Die 26. Apr. Ioãnes Ferneli⁹ Ambian⁹ uir ĩ vniuersa philosoph. doctiss. Henrici, 2. Galliarũ

Regis Archiatrus, Parisiis domi suæ moritur.

Eodem fere tempore, hoc est, 18. Maij, Lutetiæ Parisiorum Ianuæ vniuersitatis (ut uocant) nescio quibus cantoribus hymnorum Gallicè scriptorum sub uesperam in prato qui à Clericis nomen habet, clausæ sunt.

Die, 18. Iunij, Reuerẽd. D. Antonius Ecclesiæ Coloniensis Archiepiscopus & sacri Romani Imperij elector uitæ pensum absoluit, & in æde sua metropolitana perhonorificè fraterno tumulatur sepulchro.

Ineũte uerò æstate Rex Gallorũ duos exercitus duxit in hostẽ. Vno, Theonuillã omnibus munitionibus munitũ oppidũ (quod multò antè, quàm obsideretur, oppugnatum iri aduersarius sciebat, eámque ob causam lectorũ militum præsidium, quantum uisum est, ibi posuerat) ui uicta ui, & uirtute oppressa uirtute, subegit, die 22, Iunij, 1558.

Illic Petrus Strozza Florẽtinus uir illustris & in armis insignis, Frãciæ Mareschalcus, Prioris Capuani, qui ad Scarlinum in Ethruria ante quatuor annos cecidit, frater germanus, ictu maioris sclopi transuerberatus occubuit.

Eodẽ quoq; ann. die 27. Iunij, Subpræfectus Ciuiliũ causarũ in Castelleto Parisiis, cognomẽto Monier, de maximis rebus accusatus, irroga

ta

ta illi multa grauißima, iudicio supremæ curiæ, carceri traditur quousque parti læsæ satisfecerit.

Gallorū Rex, 14. Iulij, 1558. altero ad Grauelinguas amisso exercitu contrà quàm sperarat, hostis uictoriæ non extimuit ferocitatē, ulláue belli offensione animi sui magnitudinem inflexit. Sed semper animo inuictus, positis ad Ambianum castris, alterum exercitum seque ipsum opposuit exercitui maximo & fortißimo, hostésq; recēti uictoria exultātes repreßit.

Die, 16. Iulij Philippus Bellus Abbas S. Genouefes uir singularis, in suo monasterio Parisiis uita defunctus est.

Septimo Calendas Augusti R. D. Ioannes Gebhardus ex Comitibus à Mansfeldt in locum Domini Antonij nuper defuncti, hoc est, in Archiepiscopum Coloniensis Ecclesiæ, & imperij sacri electorem consuetis cæremoniis, omnibus fausta acclamantibus, sufficitur.

In Augusto eiusdem anni, Dominus Archibaldus Campbellus uir illustris & Argathelie Comes in Scotia, atque ordinis Cochleatorū equitū Galliæ unus, fatis domi suæ cōceßit.

Die, 6. Septembr. R. Dominus Andreas Dure Cādidæ Casæ & Sacelli regij in Scotia Episcopus, apud regiam Scotorum Edimburgum

moritur.

Eo ipso anno, die 15. *Septemb.* R. D. *Robertus* Reid *Orcadum insularum Episcopus, & in Parlamento Scotiæ summus Præses, un⁹ legatorũ apud Gallos in suæ Reginæ nuptiis, morbo correptus dum in Scotiam approperat Diepæ è uiuis excessit.*

Pridie Calendas Septemb. Carolus V. *qui nuper imperium eiurarat, in Palatio suo, iusto Castiliæ regni oppido, acutissima & tertiana febri cùm laborare cœpisset, tandem die* 21. *Septemb. (qui* D. *Matthæo Apostolo & Euãgelistæ sacer est) horam circiter tertiã & quartam mane obdormiuit in Domino.*

Octobris die prima eiusdem anni R. D. *Dauid Paniter Episco. Rossensis ĩ Scotia, uir nõ indoctus ẽt in tractãdis magni mométi negotiis acer, mole corporis oppress⁹ apud suos moritur.*

Paulò pòst Rex Gallorum Henricus, 2. *agrum Lucemburgicum, nouo conscripto exercitu, inuadit. Arlunum ciuitatem occupat, ac euertit. Deinde, Ditenhouium deditione capit. Postremò, Lucemburgum ab ipsis Gallis tentatum est, sed frustrà.*

In Nouembri, duo uiri illustres & Comites Scoti, qui fuerant in legatione nuptiarum suæ Reginæ apud Gallos, extremum uitæ diem obiere

obiere Diepæ, unus ſcilicet Georgius Leſle à Rotheſs. die 9. & alter S. Gilbertus Kennedy à Caßillis die 14. eiuſdem menſis & anni.

Sub finem menſis Nouemb. 1558. D. Maria Henrici 8. Anglorum regis filia, Angliciq; regni hæres, quæ Philippo regi catholico Hiſpaniarum, Caroli V. Imperatoris filio nupſit, turbatis & domi & foris bellorum procella rebus ferè omnibus, extremum uitæ diem clauſit. Quo quidem tempore Reginaldus item Polus regio ſanguine prognatus S. R. E. Cardinalis ampliſsimus, doctrináque ſingulari ornatiſs. & collapſæ dudum per uniuerſam Angliam religionis inſtaurator inſignis, fatis (ſi res humanas ſpectes) properè nimium cõceßit.

Iacobus Flemyng, uir illuſtris, Scotus, Milord (prout Scoticè dicitur) Fleming, qui fuit etiam unus legatorũ, in ſuæ Reginæ apud Gallos nuptiis, obiit Pariſiis 18. Decemb. 1558. Et apud fratres Minores Lutetiæ in ſacello B. Mariæ virginis ſepultus eſt.

Die, 15. Ianuarij, 1559. cùm res non ſatis adhuc eſſent populi ubique motibus in Anglia cõſtitutæ & pacatæ, in demortuæ Mariæ reginæ locum ſufficitur D. Elizabetha Henrici 8. Anglorum regis & Annæ Boleniæ filia, quæ hodie apud ſuos nondum uiro legitimis nuptiis

copulata imperium & regni Anglici guberna-cula moderatur.

Anno, 1559.die uerò,22.Ianuarij,celebratæ sunt Parisiis nuptiæ Dominæ Claudiæ secundæ filiæ Gallorum regis Henrici,2. cum illustriß. principe Carolo Lotharingiæ Duce,percelebri & regia pompa.

Vir clariß.& literatiß. D. Ioan.Gropperus *Germanus hoc ferè tempore à Paulo* IIII. *Pont. summo,pietatis ergò uocatus,Romam se contulit,nempè septimo Calendas Septembr.* 1558.*Sed homo senex & morbis sæpenumero petitus,non diu tulit externum cælum. Nam die* 14. *Martij* 1559. *febricula ante aliquot dies agitatus, saluberrimo in primis Ecclesiæ uiatico refectus,& unctione delibutus extrema,migrauit ad superos.Postremò, sacra cum pompa in Ecclesiam(ut uocant) Germanorum delatus,ad pedes optimi Pōtificis Max.Adriani,*VI.*honorificè tumulatur.*

Eodémque anno , die uerò,7. Aprilis,inter Gallum & Hispanum reges. multis tādem disceptationibus per uiros principes utrinque in arce Cābresiana habitis, pax componitur. Ad hoc ipsum maximè uidetur induxisse Henricū regem,paternus in filiam,fraternus in sororem amor,& populi sui tot bellis iandudum affli-

ctis

cti commiseratio. Et maximam natu Elisabetham filiam Philippo Hispaniarum Regi, ac Margaritam sororem unicam Emanueli Philiberto Allobrogum Duci optimo et sapientiss. in matrimonium dedit.

Die 6. Iunij, Aluæ Dux Hispanus, cum Aurengiæ principe, & Comite ab Egmond, à Philippo Hispaniarum Rege ad Henricum Christianiss. missus, Lutetiam uenit. Ac paulò pòst, hoc est, 13. eiusdem mensis, Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux illustriss. eodem ad Henricum Regem celebri nobilium uirorum comitatu per dispositos equos peruenit.

Die, 10. Iunij, Henricus, 2. Gallorum Rex Lutetiæ apud Augustinos monachos, in Senatu suo amplissimo sedens cum multis principibus uiris, nescio quibus rationib⁹ illic offensus, nonnullos eius ordinis consiliarios in custodiã deduci iubet.

Pace inter duos potentissimos reges iureiurando firmata, celebratis etiam, 22. Iunij magnificentissimo apparatu Philippi Hispaniarum regis & Elisabethæ filiæ nuptiis, cùm esset Henricus Rex triduo post Emanuelis Philiberti & Margaritæ sororis nuptias celebraturus, Dum ludi apparantur sumptuosissimi, certamina equestria publicè iam committerentur

ludicra, cúmque ipse sæpi⁹, magno omniũ plau su, in ipsum uenisset certamen, tertio certaminis die, qui fuit, 30. Iunij, spectantibus omnibus, hastis in pectus uehementi impetu utrinque confractis, aperto ob grauissimum incursum oculorum tegmine, ipso hastæ trunculo aduersum dextrum oculum secunda percussione denis assulis grauissimè vulneratur.

Nuptiæ Dominæ Margaritæ Franciæ cum illustriss. Duce Sabaudiæ hoc potissimum nomine dilatæ sunt ad, 9. Iulij, & in aula Henrici regis ex vulnere accepto decũbentis celebratæ.

Luce autẽ proxima, hoc est, undecimo die eius mensis, quo rex Henricus vulnus in dextrũ oculum acceperat, nempè V I. *Idus Iulij, anno à Christo nato* M. D. L I X. *morbo indies ingrauescente, rebus omnibus, quæ ad Christianũ breui moriturum pertinent, sanctè compositis, Lutetiæ Parisiorum ad Turriculas (vulgus Tournellas uocat) de uita decessit, die Lunæ hora prima pomeridiana, elatus in frequentia maxima,* I I I. *& Prid. & Id. Sextil. & ad Sandionysium in maiorum suorum sepulchrũ illatus. Vixit annos* X L. *menses* I I I. *dies* X I. *Regnauit annos* X I I. *menses tres, dies* X I. *Quo die funus efferebatur, quæ sequuntur ualuis tẽpli D. Mariæ virginis Parisijs sũt affixa.*

Hen-

Henrico, II. Galliarum Regi fœliciss. Principi optimo, liberaliss. leniss. Pietatis, iustitiæ, libertatísque pub. assertori fortiss. dum pace per orbem Christianũ parta filiæ chariss. sororiq; sapientiss. nuptias celebrat, inter populi plausus in ludicro certamine vulnere cæso, sui flentes ac mœstiss. posuere.

Mortuo autem Henrico, 2. Franciscus eius nominis secũdus, Rex Delphinus Henrici fili⁹, Parisiis ad Luparã à principibus uiris, qui tũc in aula erant, Gallorum Rex salutatur.

Die, 17. Augusti, uir optimus & doctissim⁹ Matthæus Chartier, inter aduocatos supremæ curiæ Parisiis facilè prim⁹, senio & morbo grauatus domi suæ migrauit ad superos.

Postera autẽ luce, quæ fuit 18. Aug. Paulus IIII. Pontifex summus Romæ uiuere desiit.

Die, 11. Septembris proximè sequentis defunctus est uita Lutetiæ in uico D. Antonij Ioannes Theodoric⁹ Bellouac⁹, uir in literis melioribus, ut illius scripta clarissimè testãtur, ualdè excultus.

Die, 13. Septembr. Emarus Ranconetus uir Græcè & Latinè, atque in omni bonarum literarum antiquitate insigniter doctus, Præses in Senatu Parisino, qui ante aliquot menses ex imperio sui Regis in uincula dedu-

ctus fuerat, cùm uespere hilariter (ut accepimus) cœnasset, nocte quæ subsecuta est, nescio quo repentino fato in lecto suo cubans moritur.

A *morte* Henrici R*egis*, F*ranciscus*, 2. *eius filius primogenitus sub initium Septemb. comitantibus non paucis uiris principibus, & aliis nobilibus propè infinitis*, Rhemos *contendit, ubi maxima & receptißima cæremonia præeunte illustrißimo &* Reuerēd. Car. Carolo *à* Lotharingia Rhemorum *Archipræsule, in* Regem Gallorum *sacrosancto oleo inungitur, die scilicet, 17. mensis Septemb.* Ann. 1559. *prout illic* Numi *argentei huius rei gratia de nouo excusi, & effusi de more in populum amplißimè testantur.*

Sub, 12. Decembris *uespere, uir clarißimus* Dominus Antonius *Minard in suprema* Lutetiæ Parisiorum *curia* Præses *dignißimus, dum è* Senatu egreß⁹ *ædes suas repetit, à nescio quibus immanibus sicariis sclopo in uia occiditur.* Eius Tumulum, *à uiro doctißimo conscriptum, his nostris commentariolis lubēter adiecimus.*

D. O. M.

Ant. Minario *Borbonio supremi* Senatus *Parisiensis* Præsidi *integerr. Qui cùm dimisso*

Senatu

Senatu sub noctem domũ se reciperet, sulphurei ui pulueris acto in latus globulo, magno Reipub. damno, incredibilique omnium mœrore interiit, Ioach. Bellaius amico benemerenti non sine lachrym. pos. Vixit An. menses dies. Obiit Lutetiæ Parisiorum Ann. M. D. LIX.

Eo ex numero Consiliariorum, qui iubente Henrico Rege in Iunio proximè elapso dimittebantur in custodiã, unus cognomẽto Bourg, à sui ordinis amplissimis uiris, causa (ut fieri solet & debet) prius cognita, capitis damnatus est die, 23. Decemb. 1559.

In regno Scotiæ, dum Regens ipsa illustriss. Iacobi Quinti olim regis uxor, modum rebus illic ualdè afflictis, quorundam bonorum uirorum hortatu, ponere officiosè studet, derepente coorta est religionis nomine inter populares multos, ob peregrinas quasdam opiniones, immanis & planè barbarica seditio, quæ postea à maioribus quibusdam nobilibus adiuta hominibus plus satis excreuit, ut hactenus ars nulla reperta sit, quæ miris iam modis res primùm à duobus uel ad summum tribus temerariis & indoctis nebulonibus cõcitatas, ad trãquilliorem priorémque statum reuocare posset.

An. 1560. die uerò, 5. Ianuar. Henrici Regis

Galliarum eius nominis secundi filia natu maxima D. Elizabetha, magno apparatu, mortuo iam patre, ad Hispaniæ fines principibus uiris illustrißimis, Rege scilicet Nauarræ, & Cardinale Borbonio eius fratre germano deducentibus, legatis Philippi regis catholici ad hoc unũ conficiendum destinatis, solenni pompa & uerè regia traditur.

Eodem anno die, 16. Februarij reuerend. D. Ioannes Bellaius Collegij Cardinalium Decanus, in Gallia natus, uir literatißimus studiosorúmque hominum fautor insignis, Romæ in monte Quirinali calculi dolore oppressus, fatis concesßit.

In eadem quoque urbe, die 5. Martij, R. Cardinalis D. Petrus Pacecus, natione Hispanus, uitam morte commutauit.

Rex Christianißimus Frãciscus eius nominis, 2. post celebrem suam tãti regni apud Rhemos inauguratione͂, ad oppidũ insigne Blesias nomine (ubi aliquandiu hæsit) magno comitatu proficiscitur. Illinc uerò Ambœsias se contulit, ubi paulò pòst, excitato tumultu à nescio quibus non tantum seditiosis, uerùm furiosis & sine lege quoque hominibus, cum uniuersa ferè aula opprimi posse uidebatur, nisi Deus opt. max. adolescentis & innocentis Regis misertus

fertus, impiorum consilia plusquam nepharia subuertisset. Nam *ea seditione diuinitus ac statim retecta, ita prospectū est rebus uniuersis, ut saluo* Rege *optimo ,de his hominibus, qui* Du*ces factioni nouæ ac temerariæ se prebuerant, die* 24. *Martij*, 1560. *sine dilatione*(*maturè tamen*)*grauissimum supplicium sumptum sit.*

Regni *Galliæ* Nomophylax *uir literatissimus prudētiáque singulari ornatus,* Frāciscus Oliuarius Parisiensis, *die* 30. *Martij febri & laboribus in* Repub. *maximis oppressus* Am*bæsiæ moritur.* Eius *cadauer illinc* Parisios *aduectum, in sepulchrum maiorum suorum* Lute*tiæ ad ædem* D. Germani *celebri pōpa illatū est.*

In Oliuarij Nomophylacis *demortui locū, aliis nōnullis uiris clarissimis rē tā magnā detrectātibus*(*ut audio*) *vir unus literatorū doctissim⁹ & doctorū literatissim⁹* Michael Ho*spitalius absēs & nihil tale cogitās subrogatur.*

Die, 27. Aprilis *proximè, uir bonus & doctus* Rob. Cænalis, Arboricensis Ecclesiæ Epis*copus, doctor theologus, ordine & origine* Pa*risiensis, admodum senex* Lutetiæ *moritur : &* 16. Maij *apud* Cælestinos Parisiis *sepulturæ traditur.*

Eodem *quoque mense* Bernardus Naugerius *uir eloquētissimus, &* Nicolaus à Pōtis, *ambo*

Veneti, à Senatu suo in Gallias Regi Francisco eius nominis, 2. gratulatum de nouo imperio & dignitate regia magno percelebríque equitum numero legati missi, faustè ac multo omnium ordinum plausu in aula Galliæ excepti sunt.

Die 19. *Aprilis*, 1560. Philippus Melanchthon *natione* Germanus, *scriptionibus suis nõ paucis orbi nostro satis notus, extremum uitæ diem anno sibi climaterico obiisse dicitur.*

Philippus H*ispaniarum rex* Caroli v. Im*peratoris filius magna classe ad* S*yrtim maiorem, quæ nunc* A*lgebens vulgo dicitur, occupãdam eo ferè tempore mittit: ubi paulò pòst, quasi re quam maximè optauerat, excitato illic uidelicet propugnaculo & imposito fortissimorũ uirorum præsidio, bene confecta, non paruam cladem uirorum fortium & nauigiorũ multorum toti populo* C*hristiano damnosam ualde,* T*urcis de nocte præter omnium opinionem inuadentibus nostros, accepit.*

Pius P*apa*, I I I I. *cùm proximis diebus nescio quid* R*omæ aduersum se parari per occultos indices (ut audio) deprehendisset, coactus est sibi uitæq; suæ consulens* C*araffeæ familiæ* C*ardinales aliquot cum nonnullis uiris nobilibus in carcerem deduci iubere.*

Regens

Regens Scotiæ illustrissima & heroina singularis D. Maria Guisiani olim ducis filia & Iacobi v. Scotorum quondam regis uxor, reginæ autem Christianissimæ, quæ hodie regnat, mater nunquam satis laudata, dum suppetias ab Rege Christianissimo genero suo contra motus Scoticos non ita dudum de religione concitatos adoperitur, curis permultis & morbo grauissimo iandudum oppressa, Edimburgi in arce regia, 10. Iunij, 1560. prout accepimus, uitam morte commutauit.

Toto hoc anno in Scotia tumultu de religione prius cōcitato digladiatum est uario ancipitique Marte, si usquam aliâs strenuissimè apud Letham portum Scotiæ primarium, Gallis cum aliquot ducibus planè militaribus in præsidio, unà cum paucis, sed optimis certè uiris è nobilitate Scotica existentibus, fortiterq; propugnantibus, foris autem obsidentibus nōnullis Scotis cum maximo apparatu Anglico. Tandem annuente Rege Christianissimo res ipsa Scotica tot dissensionibus & propè insanis furiis iandiu agitata, ab his qui illuc ad hoc ipsum conficiendum missi fuerant, quibusdam legibus, quas hîc recensere longum esset, quàm commodissimè in re adeò implicita fieri potuit, sub initium mensis Iulij componitur.

Proximè audiuimus fortißimos eos ex Hispania uiros qui fuerant in propugnaculo nuper in Syrti maiore ex imperio sui regis excitato, cùm fortißimè pertinacißiméque à Turca & mari & terra obsiderentur, ac iam deeet intus commeatus, nec ullum nisi fortè aliquot post menses subsidium affuturum sperarent, ne turpiter deditionem facere & ad triremes dãnari cogerentur, de consilio strenuißimi Ducis qui illis præerat, una uoluntate omnes mori potius optauiße, quàm crudeli & immanißimo hosti seruire. Ideò ex præsidio in quo cõclusi & obseßi tenebantur facta irruptione, dum uiam ferro per confertos Turcas facere sibi conãtur, fortiter dimicando simul omnes Iesu Christo Domino nostro, piè & sanctè animas cadẽtes reddiderunt.

Ob frequentes ubique motus, qui quotidie cùm de alijs rebus permultis, tum de religione maximè emergũt in populo Galliæ, placuit regi Christianißimo Frãcisco eius nominis 2. ad se euocare sui regni principes & maximos quosque uiros, quibus cum in sanctiore suo consilio de impendentibus malis, quid faciendũ quídue fugiendum foret quò sua Galliæ populis tranquillitas iam multũ ubique labefactata in integrum restituatur, ac religioni ueræque pietati

tati

tuti temerè nimium à multis seditiosis hominibus conuulsæ pro dignitate consulatur, plenissimè & sanctissimè communicatis adinuicem consiliis decerneret. Regis autem imperio certatim ferè omnes qui tunc uocabantur ut morem gererent, in aulam ad Fonteneblæum se contulerunt. Quò cùm peruenissent ad aliquot dies de re tota in sanctiore consilio præsente Rege optimo cum Reginis sapiētißimis, matre scilicet & uxore, consultantes: Duo sunt, ad populi nimirum tranquillitatem constituendam & religionem piè sarciendam, annuente cum toto illo principum uirorum sapientißimo conseßu Rege ipso, facta decreta. Quorum unum fuit, ut omnes regni ordines ad Regē sub diem, 10. Decembris proximè futuri se reciperent sufficienter de vniuersis populi querelis edocti, ut illis referētibus Rex ipse moneri ritè poßit., quò singulis retectis malis remedia applicentur ea quæ minimum lædant, ac omnium tranquillitati maximè prosint. Alterū uerò fuit, ut qui præsunt sanctis Ecclesiis, nempè Archiepiscopi, Episcopi, & alij Dominici gregis pastores, die 20. Ian. mox sequētis ad Regem quoque se recipiant, de corruptis in religione moribus & aliis nōnullis hoc tempore maximè necessariis piè ac sanctè consultaturi. Hæc ferè sunt, quæ

die,31. Augusti,1560. apud Fonteneblæum *peracta dicuntur.*

Die,29. Septemb. *quæ* D. Michaeli Archange*lo dicata est*, Rex Christianissimus Franciscus *eius nominis secundus, percelebri & regia planè cæremonia octodecim primæ nobilitatis uiros fortissimos & in re militari iandiu probatissimos in ordinẽ* Cochleatorum *equitum apud* Poissy *oppidum cooptauit.*

Totus hic ann⁹ oborto graui Austro in prædensas ingẽsque pluuias sese exoluit, tãta quidem iniquitate infesti cæli, ut grana omnis generis in agris, imbribus maximis sepulta & corrupta iaceãt: ac uineta frequẽtib⁹ de sublimi aquis ita defluxisse uideri possunt ubique, ut de proxima uindemia nihil magnũ (nisi Deus opt. max. misero suo popello nouam opem afferat) sperãdum aut expectandum maximè iudicetur.

CARION.

CHronicorum libellus maximas quasque res gestas apto ordine complecti debet, ita ut annorum ratio, & præcipuæ uicißitudines, quæ in regna, in religionem, & in res alias magnas cadere solent, queant rectè obseruari atq; cognosci. Etenim fieri nō potest, ut uel unius regni res gestæ uno libello quantūuis magno satis describantur, propter uarietatē circunstantiarum, & occasiones negociorum, quæ in primis sunt consyderandæ. Ita enim historias scripserūt Herodotus, Thucydides, Xenophon, Liuius. Reliqui Chronici tantùm dicēdi sunt, & qui historicorum nomen sibi usurpare non debent. ostendunt enim res gestas breuiter, & tēporis ordine proposito, monere tantùm uidētur cordatum lectorē, ut memorabiliora quædam obseruet. Id quod in his Chronicis nos quoque fecimus. Congeßimus ea solum ueluti in cōpēdium, quæ potißima sunt uisa: & eorū occasiones nonnunquam indicauimus, ut tanto accuratius simile quiddā in similibus euentibus discamus obseruare, & prospicere nobis. Cæterū quātas præterea utilitates alias conferant hæc Chronica, id suprà in præfatione exposuimus.

Equidem iam sub finem huius scripti iterū

meminisse uolo lectorem sententiæ Eliæ, quam initio huius libelli posuimus, ut eò facilius & temporis ordinem & facta historiarum consyderet atque obseruet. Item ut hoc quoque cogitet, consummationem rerum humanarum nõ longè abesse, iuxta dictum Eliæ, mundi ætatem annorum 6000. spatio comprehendi, & illud ipsum spacium non expleri: nam id anticipaturum esse Deum propter corruptos mores mũdi. Iam uerò cũ supra 5000. annorũ mũdi etiam 500. elapsi sint (id quod ex subiecta tabula clare colligere licebit) dubium nõ est quin ad metam decurrerit ferè ætas mũdi, vt Christus Dominus noster exuscitet mortuos aduẽtu suo, & iudicet vniuersum mundum, atque adeò etiam diabolis & impiis omnibus damnatis in ignẽ æternum, eripiat uerè pios ex omni mœrore, & in perpetuam Dei cognitionem atque beatitudinẽ reponat. Præter hæc quoque mirabiles illæ mutationes omniũ ferè regnorũ testãtur mũdi finem propè esse. Sensimus enim intra annos paucos, nostra memoria, regni Põtificij, Galliæ, Hũgariæ, Daniæ celsitudinem corruisse: & similes quidam euẽtus in aliis quoque regnis sunt expectandi propediem. Daniel testatur statim post diminutas Turcarum uires imminere terminum omniũ rerum mundi. Atqui lapsus imperij

perij Turcarum uidebitur haud dubie (si modò uolet Deus) iam intra annos paucos: & post sublatum è uiuis humanissimum Carolum Cæsarem nostrum, fieri nõ potest quin & imperiũ miserabiliter diuellatur à Germanis ipsis. Vereor enim ne de monarchia inter duos tũ grauissima cõcertatio sit futura. Deus OPT. MAX. pro immensa sua misericordia mitiget tã horribiles motus, & principum animos ad pacis & concordiæ studia conuertat.

Dissipata tranquillitas in Ecclesia, etiam signi loco esse potest, et periculum est ne & illa quoque bellis & incuria pontificũ crescat, & latius propagetur.

Cæterùm quando Christus ipse in Euãgelio nos admonet periculorũ quæ nouissimis tẽporibus instabunt, non in iis solùm quæ ad corpus, sed quæ ad spiritum pertinent, imò & cœlum ipsum horrendis obtenebrationibus, et cõiunctionibus terret et comminatur: ut interim de illis signis non dicam quæ prodita sunt in literis sacris de extremis temporibus: ut tandem prospicere nobis discamus, & in tãta calamitate omnium rerum, à solo Deo præsidium ac consolationem petere & expectare nõ dubitemus. Quare monere hoc loco uolui lectorem, ut in animum reuocaret, tẽpora illa periculos

& calamitatibus plena in foribus esse, & pericula illa non esse ocioso animo contemnēda. Etenim non leuis res est, sed quam suo incommodo omnium ordinum homines experiūtur, mutari & conuelli imperia, ac dißipari cōcordiam religionis. Mundi fabrica, ingentis & uetustißimi ædificij imaginē uidetur præ se ferre, quod subinde magis ac magis ruinam cōminatur, collabente nunc hoc muro, nūc alio pariete decidente. Ad eundum modum mundus ad casum præceps uidetur hoc tempore, & grauiorē sensim ruinam trahit secū, aliis atque aliis regnis succumbētibus. Neque uerò putabit quisquam collapsuram tantæ structuræ molem sine grauißima cōmotione. Deus illuminet animos nostros, ut seriis comminationibus Euangelij perculsi, in CHRISTO *consolationem & refrigerij præsidia quæramus, & ut maximi Principes in timore Dei non minori prudentia quàm mansuetudine utantur ad mitigandas occasiones malorum omniū. Sunt enim ad hoc constituti à Deo, ut miserum & imbecille humanum genus sua cura & prudentia gubernent & tueantur. Et si in timore Dei fecerint suum officium, aderit quoque illis Deus, & fortunabit ea quæ agunt. Amen.*

TAB-

687

TABVLA ANNO-rum mũdi ex Bibliis & Philone.

A *Creatione mũdi usque ad Diluuium fluxerunt anni.* 1656

A *Diluuio usque ad Abraham.* 292

Ab *Abraham usque ad natum Mosen.* 425

A *nato Mose usque ad egreßionem ex Aegypto, legísque acceptionem.* 80

Ab *egressu ex Aegypto usque ad inchoatum templum Salomonis.* 480

Ab *inchoato templo usque ad Ioas regem.* 138

Ab *Ioas usque ad translatum Iechoniam seu Ioakin in Babylonem.* 291

A *transmigratione usque ad deuastationem Hierusalem per Nabuchodonosor.* 11

A *deuastatione & captiuitate Babylonica usque ad populi liberationem.* 70

A *populi liberatione, quæ facta est anno primo Monarchiæ Darij & Cyri, usque ad Alexandrum magnum.* 191

Ab *Alexandro magno usque ad Iudam Machabæum.* 164

X

A Iuda Machabæo usque ad tyrãnicum principatum Herodis. 129

A tyrãnico principatu Herodis usque ad Christi in carnem aduentum, seu conceptionem. (nam 32. anno cœpit legitimus Herodis principatus.) 32

A natiuitate Christi seruatoris nostri, Dei, usque ad hoc tempus. 1551

Anno mundi ter millesimo nongentesimo & sexagesimo primo Christus natus est, Olympiadis 194. anno quarto inchoato tribus mensibus, uidelicet VIII. Calend. Ianuar.

Roma vrbs, teste Eutropio, steterat ante natum Christum, septingentos quinquaginta tres annos, & ut reuocetur ad calculũ annorum ratio, aliter supputari non potest ex ueris historiis.

Anno hoc præsenti, millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, exacti sunt à condita vrbe Roma 2304. anni. Tam uetusta Babylon non erat ante Alexandrum. nã ab Abraham vsque ad tempora Alexandri, anni sunt mille, sexcenti, octoginta sex. Iam uerò cũ Roma uetustior sit Babylone, post duas monarchias, non dubium est & eius finem propè adesse.

Neque uerò multũ discrepat numerus annorum

norum qui in Bibliis est, ab ordine monarchiarum apud præcipuos scriptores historiarũ Græcarum. Herodotus scribit Aßyrios tenuisse Monarchiã quingentos viginti annos, & interea usque ad Medorum tempora nullam firmam Monarchiam fuisse. Tribuit autem Medis usque ad Cyri Imperium annos centũ triginta. Id uerò ut minimè falsum uideri potest, ita vehementer probo: nam si quis rectè expẽdat, is facilè intelliget à Bibliis sacris non dissentire. Quòd Aßyriorũ monarchiam stetisse dicit annos quingentos viginti, id haud dubiè referri vult ad illud tempus, quo regnum Babylonicum & Niniuæ urbis nondum diuulsum erat, atque adeò cùm apud Babylonẽ Aßyrij tantùm imperabant.

Agathias libro secundo de bello Gotthorum scribit, Ctesiam & annorum numerum, & ordinem Monarchiarum ita posuisse. Erat autem Ctesias Græcus, qui, cũ Artaxerxes Mnemon & Cyrus iunior inter se belligerarentur, in expeditione unà fuit, ac medicum egit. Captus in bello deductus est tandem in Babylonem, ubi non sordidè tractatus est, ac tum perlectis historiis rerum Babylonicarum, ab initio eius regni annorum numerum in ordinem

digeßit, ad hunc modum:

A Nino usque ad initium regni Medorum, qui primùm ab Aßyriis defecerant, sunt anni mille trecenti sexaginta: & hunc ordinem sequuntur omnes qui scripserunt postea, Diodorus Siculus, & Iustinus. Diodorus Siculus libro tertio sic scripsit: Similiter & cæteri reges ad Sardanapalum usque triginta regnum tenuere, cuius tempora Aßyriorum imperium, quod annos mille trecentos sexaginta durauerat, quemadmodum Ctesias libro secundo tradit, ad Medos transiit. Iustinus sic ait: Imperium Aßyrij, qui postea Syri dicti sunt, annos mille trecentos tenuere. Herodotus prætermittit aliquid interea dum collapsum Aßyriorum regnum ad Medos peruenit. Quin & hoc puto, hos annos Ctesiæ ab initio Babylonis, hoc est, à Nemroth, non à Nini temporibus esse intelligendos.

Medi post defectionem ab Aßyriis regnauerunt vsque ad Cyrum circiter trecentos annos, quemadmodum Agathias ex Ctesia colligit.

Persarum regnum usque ad Alexandrum, durauit annos 238. teste Agathia, & Græcis scriptoribus plerisque. Alexander & eius posteri

ſteri Babylonem tenuerunt ad id uſque tempus, quo Parthorum potentia creſcere cœpit: & ponit Agathias 300. annos minus 7. atque id eſt ab Alexandro uſque ad Auguſti tẽpora. Poſtea in Oriente regnarunt Parthi annos 10. uſque ad Cæſaris Alexandri Seueri tempora, ac tum Artaxerxes Perſa ultimum regem Parthorum Artabanum transfodit, atque ita Oriẽtale regnum ad Perſas rediit: qui deinde potentia claruerunt ad Mahometis uſque tempora: Nam poſteri Mahometis inuaſerunt Perſas, & totius Arabiæ imperium occuparunt. Cæterùm Turcæ poſtea Syriam Et Aſiam minorem ipſis ademerunt. Atque ita demum uariis mutationibus agitata Orientis regna, ſubinde ab aliis populis ad alios ſunt tranſlata. Operæpretium in primis eſt hæc omnia reputare, ut omnium temporum & hiſtoriarum ordo ritè cognoſcatur.

Artabanꝰ vltimus Rex Parthorum.

ORACVLVM HOMERICŨ, quod vaticinatur de Imperio Romano.

Ἤδη γὰρ Πριάμου γενεὴν ἤχθηρε Κρονίων,
Νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο βίη Τρώεσσιν ἀνάξει,
Καὶ παῖδες παίδων τοίκεν μετόπισθε γένωνται.

Nunc genus inuiſum Priami Saturnius odit:
Sed pius Aeneas Troas dominabitur inter,
Et nati natorũ, & qui naſcentur ab illis.

FINIS.

690

CATALOGVS
REGVM, CAESARVM, & Pontificum Romanorum, usque ad Carolum huius nominis quintum, & Pium quartum.

Reges incipiunt ante Christum ann. 571.

1	*Romulus regnauit.*	*annos* 37
2	*Numa Pompilius.*	41
3	*Tullus Hostilius.*	32
4	*Ancus Martius.*	24
5	*Tarquinius Priscus.*	35
6	*Seruius Tullius.*	34
7	*Tarquinius Superbus.*	35

C. IVLIVS CAESAR OPPRESSA REPVblica primus singulare imperium obtinuit, anno ante Christum 46, regnauit annos quatuor.

2	*Octauianus Augustus.*	56
3	*Tiberius Cæsar*	23
4	*Caius Caligula.*	3

5	*Claudius.*	13
6	*Sextus Nero.*	14
7	*Galba.*	*menses* 7
8	*Otho.*	*menses* 3
9	*Vitellius.*	*menses* 8
10	*Vespasianus.*	*ann.* 9
11	*Titus.*	2
12	*Domitianus.*	15
13	*Nerua.*	1
14	*Traianus.*	19
15	*Adrianus.*	20
16	*Antoninus Pius.*	23
17	*M. Antoninus.*	19
18	*Commodus.*	13
19	*Aelius pertinax.*	*menses* 6
20	*Didius Iulianus.*	*menses* 7
21	*Seuerus.*	*ann.* 18
22	*Bassianus Caracalla*	6
23	*Opilius Macrinus.*	1
24	*M. Aurelius Antoninus.*	4
25	*Alexander Seuerus Mameæ filius*	13
26	*Maximinus.*	2
27	*Gordianus.*	6
28	*Philippus.*	5
29	*Decius.*	2
30	*Gallus Hostilianus.*	2
31	*Valerianus.*	15

Claudius

32	*Claudius.*	2
33	*Aurelianus.*	5
34	*Tacitus.*	*menses* 6
35	*Florianus.*	*menses* 3
36	*Probus.*	*ann.*6
37	*Carus.*	2
38	*Diocletianus.*	20
39	*Galerius Cæsar.*	2
40	*Constantinus* 1.	30
41	*Constantinus secundus.*	24
42	*Iulianus.*	1
43	*Iouinianus.*	*mens.*8
44	*Valentinianus.*	*ann.*22
45	*Valens.*	4
46	*Gratianus:*	6
47	*Valentinianus secundus.*	7
48	*Theodosius.*	3
49	*Arcadius.*	13
50	*Honorius.*	16
51	*Theodosius secundus.*	26
52	*Martianus.*	4
53	*Leo primus.*	16
54	*Zeno.*	17
55	*Anastasius.*	26
56	*Iustinus.*	9
57	*Iustinianus.*	38
58	*Iustinus secundus.*	11

59	*Tiberius secundus.*	2
60	*Mauritius.*	20
61	*Phocas.*	8
62	*Heraclius.*	27
63	*Constantinus tertius*	*mens.*4
64	*Heracleonas.*	*ann.* 2
65	*Constans.*	27
66	*Constantinus quartus.*	17
67	*Iustinianus secundus.*	10
68	*Leontius siue Leo 2.*	3
69	*Tiberius tertius.*	7
70	*Philippicus.*	1
71	*Anastasius 2.*	3
72	*Theodosius tertius.*	1
73	*Leo tertius.*	24
74	*Constantinus quintus.*	35
75	*Leo quartus.*	5
76	*Constantinus sextus.*	10

GERMANI CAESARES.

1	*Carolus Magnus.*	14
2	*Ludouicus primus Pius.*	26
3	*Lotarius 1.*	15
4	*Ludouicus secundus.*	21
	Carolus Caluus ex Gallia.	2
5	*Carolus tertius Crassus.*	12
6	*Arnolphus.*	12
7	*Ludouicus tertius.*	10

Cun-

8	*Cunradus* 1.	7
9	*Henricus* 1.	18
10	*Otho* 1.	36
11	*Otho* 2.	20
12	*Otho* 3.	19
13	*Henricus* 2.	22
14	*Cunradus* 2.	15
15	*Henricus* 3.	17
16	*Henricus* 4.	50
17	*Henricus* 5.	20
18	*Lotarius* 2.	11
19	*Cunradus* 3.	15
20	*Fridericus* 1.	37
21	*Henricus* 6.	10
22	*Philippus*	9
23	*Otho* 4.	4
24	*Fridericus* 2.	37
25	*Cunradus* 4.	3
26	*VVilhelmus.*	2
27	*Rudolphus.*	19
28	*Adolfus.*	6
29	*Albertus* 1.	10
30	*Henricus* 7.	6
31	*Ludouicus* 4.	33
32	*Carolus* 4.	32
33	*Vuenceslaus.*	22
34	*Rupertus seu Robertus,*	10

Sigis-

35 *Sigismundus.* 27
36 *Albertus 2.* 2
37 *Fridericus 3.* 53
38 *Maximilianus.* 33
39 *Carolus 5.*
40 *Ferdinandus Cæs. des.*

CATALOGVS PONTIFICVM ROMANORVM VSQVE AD PIVM huius nominis quartum.

1 *Petrus Apostolus postquàm Antiochiæ septem sedisset annos, Romam ueniẽs anno Domini 45. sedit ibidem ann.* 25

2 *Linus.* 10 (*al.* 11.)

3 *Cletus.* 12 (*al.* 11.)

4 *Clemens.* 9

5 *Anacletus.* 9 (*al.* 12.)

Porrò in Chronico nostro S. Irenæum & Eusebium cum Henrico Pantaleone in chronographia ecclesiæ Christianæ secuti sumus, qui ex Cleto & Anacleto unum faciunt: quos in hoc Catalogo disiungimus, Platinam & cæteros antiquos & modernum Ioannem Lucidum secuti: ne quis in calumniam rapiat si Catalogus hic cũ Chronico uideatur non respondere: & Euaristus qui hic 6 ponitur, illic quintus sit.

6 *Euaristus.* 8 (*al.* 9.)

7 *Alexander.* 10 (*al.* 7.)

8 *Sixtus, (qui & Xystus.* 10

9 *Telesphorus.* 10

10 Hyginus, qui & Iginus. 4
11 Pius. 11 (al. 9.)
12 Anicetus. 11 (al. 9.)
13 Soter. 9
14 Eutherius. 15
15 Victor. 10 (al. 9.)
16 Zepherinus. 8 (al. 7.)
17 Calistus qui & Calixtus. 6
18 Vrbanus. 4
19 Pontianus. 9
20 Antherus. 5
21 Fabianus. 13
22 Cornelius. 3
23 Lucius. 3
24 Stephanus I. 7
25 Sixtus secundus. 2
26 Dionysius. 6
27 Felix I. 4 (al. 2.)
28 Eutychianus. 8 (al. an. 1. m. 6.
29 Caius. 15 (al. 10.)
30 Marcellinus. 14 (al 9.)
31 Marcellus. 5

Ex Marcellino & Marcello quidam unum duntaxt faciunt, ne hic quoque aliquid offendaris.

32 Eusebius. 1 (al. 3. al. 6.)
33 Melchiades. 4

34	*Syluester*	23
35	*Marcus.*	2
36	*Iulius.*	15
37	*Liberius.*	6
38	*Felix secundus.*	1
39	*Damasus.*	18
40	*Siricius.*	15 (al.14.)
41	*Anastasius* I.	3
42	*Innocentius.*	15
43	*Zozimus qui & Sosimus.*	1 (al.2.)
44	*Bonifacius* I.	3
45	*Cœlestinus.*	8 (al.9.)
46	*Sixtus tertius.*	9
47	*Leo primus.*	21
48	*Hilarius.*	6
49	*Simplicius,*	15
50	*Felix tertius.*	9
51	*Gelasius.*	4 (al.6.)
52	*Anastasius secundus.*	2
53	*Symmachus.*	15
54	*Hormisda.*	9
55	*Ioannes primus.*	2
56	*Felix quartus.*	4
57	*Bonifacius secundus.*	1
58	*Ioannes secundus.*	2
59	*Agapetus, seu Agapitus.*	1
60	*Siluerius.*	1

61	*Vigilius*	17
62	*Pelagius* 1.	11
63	*Ioannes* 3.	11 (*al.*12.)
64	*Benedictus* 1.	4
65	*Pelagius* 2.	10 (*al.*11.)
66	*Gregorius* 1.	13
67	*Sabinianus.*	1
68	*Bonifacius* 3.	*menses* 8.*d.* 20
69	*Bonifacius* 4	*ann.* 6
70	*Deusdedit.*	3
71	*Bonifacius* 5.	5
72	*Honorius.*	12
73	*Seuerinus.*	1
74	*Ioannes* 4.	1
75	*Theodorus* 1.	6
76	*Martinus* 1.	6
77	*Eugenius* 1.	2
78	*Vitellianus.*	14
79	*Adeodatus.*	4
80	*Donus.*	5 (*al.*2.)
81	*Agathon.*	2
82	*Leo* 2,	*menses* 10
83	*Benedictus* 2.	*an.* 1. *menses* 10
84	*Ioannes* 5.	*ann.* 1
85	*Conon.*	*menses* 11
86	*Sergius.*	*ann.*13 (*al.* 12.)
87	*Ioannes* 6.	3

Ioannes 7. 2
88 Sosimus (qui & Sisinius) dies 20
89 Constantinus.I. ann. 7
90 Gregorius 2. 17. (al.15)
91 Gregorius 3. 10
92 Zacharias. 10
94 Stephanus 2. 5
95 Paulus I 10
96 Constantinus 2. 2
97 Stephanus 3. 3. (al.4.)
98 Adrianus I. 23. (al.24.)
99 Leo 3. 20
100 Stephanus 4. menses. 8
101 Paschalis. 7
102 Eugenius 2. 3
103 Valentinus. dies 40
104 Gregorius 4. ann.16
105 Sergius 2. 3
106 Leo 4. 8

Hoc loco Ioannes *inseritur, quæ fœmina fuisse dicitur, seditq; an.2.quod uerius interregnum dixeris. vide sup. fol.* 368.

107 Benedictus 3. 3 (al. 2)
108 Nicolaus I. 10. (al.9)
109 Adrianus 2. 5
110 Ioannes 8. 10
111 Martinus 2. 1

112	*Adrianus* 3.	1
113	*Stephanus* 5.	6
114	*Formosus.*	5
115	*Bonifacius* 6.	*dies* 35
116	*Stephanus* 6.	*ann.* 1
117	*Romanus.*	*menses* 3
118	*Theodorus* 2.	*dies* 20
119	*Ioannes* 9.	*ann.* 2
120	*Benedictus* 4.	3
121	*Leo* 5.	*dies* 40
122	*Christophorus.*	*menses* 7
123	*Sergius* 3.	*ann.* 2
124	*Anastasius* 3.	2
125	*Lando.*	*mens.* 6
126	*Ioannes* 10.	*ann.* 13
127	*Leo* 6.	*menses* 7
128	*Stephanus* 7.	*ann.* 2
129	*Ioannes* 11.	4
130	*Leo* 7.	3
131	*Stephanus* 8.	3
132	*Martinus* 3.	3
133	*Agapetus* 2.	7
134	*Ioannes* 12.	8
135	*Benedictus* 5.	*menses* 6
136	*Leo* 8.	*ann.* 1
137	*Ioannes* 13	7
138	*Benedictus* 6.	1

Do-

139	Donus 2.	1
140	Bonifacius 7.	menses 7
141	Benedictus 7.	ann. 8
142	Ioannes 14.	menses 8
143	Ioannes 15.	menses 4
144	Ioannes 16.	ann. 10
145	Gregorius 5.	2
146	Ioannes 17.	mens. 10
147	Syluester 2.	ann. 4
148	Ioannes 18.	menses 4
149	Ioannes 19.	ann. 4
150	Sergius 3.	2
151	Benedictus 8.	11
152	Ioannes 20.	11
153	Benedictus 9.	10
154	Syluester 3.	dies 49
155	Gregorius 6.	ann. 2 mens. 7
156	Clemens 2.	menses 9
157	Damasus 2.	dies 23
158	Leo 9.	ann. 5
159	Victor 2.	2
160	Stephanus 9.	menses 7
161	Benedictus 10.	menses 9
162	Nicolaus 2.	ann. 3. (al. 2.)
163	Alexander 2.	11
164	Gregorius 7.	12
165	Victor 3.	1

166	*Vrbanus* 2.	12
167	*Paschalis* 2.	18
168	*Gelasius* 2.	1
169	*Calixtus* 2.	5
170	*Honorius* 2.	5
171	*Innocentiuis* 2.	14
172	*Cœlestinus* 2.	*menses* 5
173	*Lucius* 2.	*menses* 11
174	*Eugenius* 3.	*ann.* 8
175	*Anastasius* 4.	1
176	*Adrianus* 4.	4
177	*Alexander* 3.	21
178	*Lucius* 3.	4
179	*Vrbanus* 3.	1
180	*Gregorius* 8.	*dies* 57
181	*Clemens* 3.	*ann.* 3
182	*Cœlestinus* 3.	6
183	*Innocentius* 3.	18
184	*Honorius* 3.	10
185	*Gregorius* 9.	14
186	*Cœlestinus* 4.	*dies* 18
187	*Innocentius* 4.	*ann.* 11
188	*Alexander* 4.	6(*al.*7.)
189	*Vrbanus* 4.	3
190	*Clemens* 4.	4
191	*Gregorius* 10.	4
192	*Innocentius* 5.	*menses* 6

193	*Adrianus* 5.	*dies* 40
194	*Ioannes* 21.	*menses* 8
195	*Nicolaus* 3.	*ann.*3
196	*Martinus* 4.	4
197	*Honorius* 4.	1
198	*Nicolaus* 4.	4
199	*Cæleſtinus* 5.	*menſes* 5
200	*Bonifacius* 8.	*ann.*8
201	*Benedictus* 11.	8
202	*Clemens* 5.	8
203	*Ioannes* 22.	18
204	*Benedictus* 12.	7
205	*Clemens* 6.	10
206	*Innocentius* 6.	9
207	*Vrbanus* 5.	8
208	*Gregorius* 11.	7
209	*Vrbanus* 6.	12
210	*Bonifacius* 9.	14
211	*Clemens* 7.	15
212	*Benedictus* 13.	24
213	*Innocentius* 7.	2
214	*Gregorius* 12.	2
215	*Alexander* 5.	*menſes* 11
216	*Ioannes* 23.	*ann.* 4
217	*Martinus* 5.	13
218	*Eugenius* 4.	16
219	*Felix* 5.	9

220	*Nicolaus* 5.	8
221	*Calixtus* 3.	3
222	*Pius* 2.	6
223	*Paulus* 2.	6
224	*Sixtus* 4.	13
225	*Innocentius* 8.	8
226	*Alexander* 6.	11
227	*Pius* 3.	*dies* 17
228	*Iulius* 2.	*ann.*10
229	*Leo* 10.	9 (*al.an.*8.*mens.*8 *d.*20
230	*Adrianus* 6.	*menses* 20
231	*Clemens* 7.	*ann.*11
232	*Paulus* 3.	14
233	*Iulius* 3.	

Qui antea Ioannes Maria *de monte dicebatur*, Episcopus *Præneſtinus.* Electus *eſt autem anno* Domini 1550. *die* 7. Febr*uarij.*

234	*Marcellus* 2.	
235	*Paulus* 4.	
236	*Pius* 4.	

SERIES ET ORDO Regum Frãcorum in Gallia.

DVCES OLIM REGEBANT Francos usque ad initium anni Domini 420. quo ipsi filium Marcomiri Ducis Pharamundum sibi Regem cõstituunt:

		Anno Christi	Reg.
1	*Qui regnauit*	420	11
2	*Clodio Comatus*	431	18
3	*Merouens*	449	10
4	*Childericus* 1.	459	26
5	*Clodoueus Mag. primus Rex Christianus.*	485	30
	Huius filij.		
6	*Childebertus Parisiorum, Clotarius Suessionum, Clodamirus Aurelianensiũ, Theodoricus Mediomatricũ.*	515.	45
7	*Clotarius* 1. *solus*	560	5

	Huius filij	An. Christi.	Reg.
8	Cherebertus Parisiorum Chilpericus Suessionum Guntrãnus Aurelianensium Sigibertus Mediomatricum.	565	9
9	Chilpericus 1. solus	574	14
10	Clotarius 2.	588	44
11	Dagobertus.	632	14
12	Clodoueus 2.	646	17
13	Clotarius 3.	663	4
14	Childericus 2.	668	12
15	Theodoricus.	680	14
16	Clodoueus 3.	694	4
17	Childebertus 2.	698	18
18	Dagobertus 2.	716	4
19	Chilpericus 2.	722	5
	Carolus Martellus Francorum princeps conditus in mausoleo Dionysiaco in ordine Regum.	723	
20	Theodoricus. 2. Cala	727	15
21	Chilpericus 3. stupidus, ultimus huius familiæ regno exactus, monachus efficitur.	742	an. 9

Pipino-

Pipinorum genus.

22 *Pipinus Breuis Caroli Martelli Franciæ principis F.* *Anno Christi* Reg.

22	*Pipinus Breuis Caroli Martelli Franciæ principis F.*	751	18
23	*Carolus magnus*	769	46
24	*Ludouicus 1. Pius*	815	26
25	*Carolus 2. Caluus*	841	38
26	*Ludouicus 2. Balbus*	879	2
27	*Ludouicus 3. & Carolomanus eius frater, nothi ex Balbo,*	881	5
	Ludouicus Iners,		5
28	*Carolus Crassus Imp.*	886	5
29	*Odo*	891	9
30	*Carolus Simplex*	900	27
31	*Rodolphus*	927	2
32	*Ludouicus 4. transmarinus*	929	27
33	*Lotarius 6.*	956	31
34	*Ludouicus 5. Theuto. Francorum postremus*	987	1

Capetorum genus.

35	*Hugo Capetus, Comes Parisiensis, vi, & fauore militum Primus Gallus Gallorum Rex*	988	9
36	*Robertus*	997	34
37	*Henricus 1.*	1031	30

38	*Philippus* 1.	1061	49
39	*Ludouicus* 6. *Crassus*	1110	28
40	*Ludouicus* 7. *iunior*	1138	43
41	*Philippus* 2. *Augustus, dictus à Deo datus.*	1181	43
42	*Ludouicus* 8.	1224	3
43	DIVVS *Ludouicus*	1227	44
44	*Philippus* 3.	1271	15
45	*Philippus* 4. *Pulcher*	1286	28
46	*Ludouicus Hutinus*	1314	2
47	*Philippus Longus*	1316	5
48	*Carolus Pulcher*	1321	7
49	*Philippus Valesius*	1328	22
50	*Ioannes*	1350	14
51	*Carolus* 5. *Sapiens*	1364	17
52	*Carolus* 6.	1381	42
53	*Carolus* 7.	1423	38
54	*Ludouicus* 11.	1461	23
55	*Carolus* 8.	1484	23
56	*Ludouicus* 12. *Dux Aurelianensis*	1498	17
57	*Franciscus Valesius, Dux Engolismensis, Ludouici* 12. *gener, fil. Caroli Valesii pronepotis Caroli Sapientis, uir omni laude cumulatissimus*	1515	32

Hen-

 700

58 *Henricus 2. Francisci Valesii filius, anno Christi* 1547 12 3 11

59 FRANCISCVS, 2. *Henrici Valesii secundi filius, Anno Christi* 1559

Faxit omnipotens Deus immensa sua benignitate ut regnum eius faustum sit, fœlix, atque fortunatum.

SERIES ET ORDO REGVM HISPANIAE

post Honorium Imperatorem, qui more Cæsarum priorũ unà cum Theodosio fratre suo Hispaniarum regnum administrauit.

Alaricus Pannonius, ex Balthorum familia Rex Vvestogottorum Christianus, cui Honorius Imperator virtutis ergo Hispaniarũ regnum possidendum assignauit, anno Domini, 411. *Al. Atharicus, Alricus, uel Halaricus.*

Athaulfus agnatus Alarici & affinis Honorij & Arcadij Imp. ex Galla Placidia sorore. Primus Gottorum Hispaniam ingressus, Rex in ea est habitus, anno Domini, 434.

Sigericus Athaulfi cognatus. an. Domi. 440.

Vuallia, an. Do. 447.

Theodoricus. ann. Domini 450.
Torismundus, filius. ann. D. 473.
Theodoricus secundus, frater. ann. D. 479.
Henricus, frater. ann. D. 483.
Alaricus secundus, filius. ann. D. 502.
Almaricus, filius. ann. D. 515.
Theuta. ann. D. 523.
Tendesilias, filius. ann. D. 535.
Agila. ann. D. 537.
Athanagildus. ann. D. 543.
Lymba. ann. D. 558.
Leonogildus, frater. ann. D. 560.
Recharedus, filius. ann. 576.
Lymbo Secundus*, filius. ann.* D. 591.
Victericus. ann. D. 592.
Gundemarus. ann. D. 593.
Sisebutus. ann. D. 595
Recharedus secundus, filius. ann. D. 622.
Suintilla, filius. ann. D. 626.
Rachimirus, filius. ann. D. 636. *mens.* 5.
Sisunandus, frater. ann. D. 636.
Suintilla Secundus*, frater. ann.* D. 640.
Tulga, filius. ann. D. 644.
Sindasundus, cognatus ann. D. 646.
Risisundus, filius. ann. D. 656.
Bamba, ab aratro uocatus. ann. D. 674.
Eringius Græco *patre natus. ann.* D. 686.

Egyta,

Egyta, Eringij *gener*, & Bamb*æ fratuelis.ann.* Domini 693.

Vitisa, filius. ann. D. 698.

Costa Roderici *frater ætate maior*, Theodofredi *filius. ann.* D. 707.

Rodericus, frater. ann. D. 710.

Pelagius, Fauill*æ Ducis* Cantabri*æ filius.* Hic primus Hi*spanus origine fuit*, & Legionis *rex dici uoluit. ann.* D. 717.

Fauila, filius Pelagij. *ann.* D. 737.

Alphonsus, Catholicus, Cãtabri*æ Dux*, Pelagij *gener. ann.* D. 739.

Froilla, filius. ann. D. 758.

Aurelius, Froill*æ frater. ann.* D. 771.

Sillo, gener Alphonsi *ex* Egimunda *filia.ann.* Domini 777.

Maurigatus, siue Magaretus Alphonsi *cognomento* Catholici *ex pellice filius. anno* Domini 783.

Veremundus, filius Vimerani, *nepos* Alphonsi *cognomento* Catholici. *ann.* D. 786.

Alphonsus, 2. *cognomento* Castus, *filius* Froil*læ. ann.* D. 788.

Raymiris, filius Veremundi. *ann.* D. 829.

Ordonius, filius. ann. D. 836.

Alphonsus, 3. *cognomento* Magnus, *filius anno* Domini 846.

Garcias, filius. ann. Domini 886.
Ordonius, 2. *Frater. ann.* D. 889.
Froilla, 2. *Frater. ann.* D. 898.
Alphonsus, 4. *filius. an.* D. 899.
Raymiris, 2. *frater. an.* D. 904.
Ordonius, 3. *filius. an.* D. 916.
Ordonius, 4. *cognomento Malus, patruus. an. Domini* 941.
Sanctius, 1. *cognomento* Crassus, Ordonij *tertij filius. an.* D. 961.
Raymiris, 3. *filius an.* D. 974.
Veremundus, 2. Ordonij *tertij filius. an.* Do*mini* 999.
Alphonsus, 5. *filius. an.* D. 1006.
Veremundus, 3. *filius. ann.* Do. 1015.
Ferdinandus, primus: Castellæ Comes, Sanctij *Maioris Arragonum regis filius, Alphonsi quinti ex Eluira filia gener, qui primus Castellæ rex dici cœpit. an.* D. 1025.
Sanctius, 2. *filius. an.* D. 1073.
Alphonsus, 6. *frater. an.* D. 1079.
Alphonsus, 7. *gener. an.* D. 1106.
Alphonsus, 8. *filius* Raymundi *Berengarij Comitis* Tholosæ *ex* Vrraca *Alphonsi sexti filia nepos. an.* D. 1126.
Sanctius, 3. *cognomento* Desideratus, *filius. anno* Do. 1176.

Alphonsus, 9. cognomento Bonus, filius, anno Domini 1177.
Henricus primus, filius. ann. Do. 1215.
Ferdinandus, 3. an. D. 1217.
Alphonsus, 10. filius, Astronomus, qui & Cæsar Germaniæ. an. D. 1262.
Sanctius, 4. filius. an. D. 1287.
Ferdinandus, 4. filius. an. D. 1295.
Alphonsus, 11. filius. an. D. 1308.
Petrus, filius. an. D. 1350.
Henricus, 2. nothus frater. ann. D. 1369.
Ioannes, filius. an. D. 1377.
Henricus, 3. filius. an. D. 1388.
Ioannes, 2. filius. an. D. 1404.
Henricus, 4. filius. ann. D. 1454.
Ferdinãdus, 5. Magnus & Catholicus, *Ioãnis Arragonum unicus filius, prætextu vxoris Isabellæ, adhuc adolescens, patréque uiuente, mortuo* Henrico, *Hispaniæ ulterioris rex efficitur. an.* D. 1477. Hic *primus nouas extra orbem insulas adinuenit.*
Philippus Austriæ Archidux, *gener, cum socru Isabella regnat. an.* D. 1498.
Carolus, 5. Romanorum *Imperator,* Philippi *filius,* Hispaniarum *rex eius nominis primus, qui etiã* Arragoniã *& alia pleraque, cum noua Insula obtinuit. ann.* Domi. 1516.

Philippus, II. filius, ex Isabella Emanuelis Portugaliæ Regis filia: cui & Anglia in dotē secundæ cōiugis nuper oblata est. Tertio matrimonio Domina Elizabetha Regis Christianißimi Henrici, 2. filia Philippo Hispaniarum Regi Catholico matrimonio copulatur. an. D. 1559.

Philippus uerò rex ex prima coniuge, quæ fuit Regis Portugalıæ filia, sustulit filium, Doun Carlo nomine.

ANGLORVM
REGVM SERIES
Post Christū natum.

		Anno Christi	Reg.
1	*Egbertus*	801	37
2	*Edelphus*	838	20
3	*Ethelbadus*	858	*mēs.* 5
4	*Ethelbertus*	858	*an.* 5
5	*Ethelredus*	863	9
6	*Aluredus*	872	28
7	*Edouardus senior*	900	24
8	*Adelstanus*	924	16
9	*Edmundus I.*	940	6

Eldra-

		An. Christi	Reg.
10	*Eldredus*	946	9
11	*Eduinus*	955	4
12	*Edegarus*	959	16
13	*Edouardus martyr*	975	3
14	*Ethelredus*	978	38
15	*Emundus* 2. *dictus ferreum latus*	1016	1
16	*Canutus* 1. *Danus*	1017	20
17	*Haraldus Danus*	1037	4
18	*Canutus* 2. *Danus*	1041	2
19	*Edouardus sanctus*	1043	23
20	*Haraldus* 2.	1066	1
21	*Guilielmus cõquæstor*	1067	21
22	*Guilielmus Rufus*	1088	23
23	*Henricus* 1.	1101	25
24	*Stephanus*	1136	19
25	*Henricus* 2.	1155	34
26	*Ricardus* 1.	1190	10
27	*Ioannes*	1200	17
28	*Henricus* 3.	1217	56
29	*Edouardus* 1.	1273	35
30	*Edouardus* 2.	1308	19
31	*Edouardus* 3.	1327	51
32	*Ricardus* 2.	1378	22
33	*Henricus* 4.	1400	14
34	*Henricus* 5.	1414	9

		Anno Christi	Reg.
35	*Henricus 6.*	1423	38
36	*Edouardus 4.*	1461	23
37	*Edouardus 5.*	1483	*mēs.* 2
38	*Ricardus 3.*	1484	*an.* 2
39	*Henricus 7.*	1486	34
40	*Henricus 8.*	1510	38
41	*Edouardus 6.*		
42	*Maria.*		
43	*Elizabeth.*		

SERIES ET ORDO SCOTORVM REGVM.

1 *Fergusius primus Scotorum Rex, cœpit regnare ante Christi Natiuitatem Annis ferè 300. hoc est, 299. & regnauit Annis* 25

		Anno Christi	Reg.
2	*Ferithari cœpit*	274	15
3	*Mainus*	259	29
4	*Dornadilla*	230	28
5	*Nothatus*	202	20
6	*Ruther*	182	26
7	*Rutha*	156	14
8	*Thereus*	142	12
9	*Iosina*	130	24
10	*Fimanus*	106	30
11	*Durstus*	76	9
12	*Euenus, primus*	67	19
13	*Gillus Nothus*	48	2
	Candallus interrex, sed quandiu, non exprimitur.		
14	*Euenus 2.*	46	17

25 *Ederus. Si numeri, quibus produntur singuli reges Scotorum, & quandiu unusquisque imperitarit, re-*

ctè positi sunt, sub hoc rege potius quàm regnante Metellano Christus nascitur, Anno uidelicet Ederi 29. qui quidem Reg. ann. 48

16	*Euenus 3. cœpit à Christi natiuitate*	19. *Reg. an.*	7
17	*Metellanus*	26	39
18	*Caratacus*	65	20
19	*Corbredus, primus*	85	18
20	*Dardannus*	103	4
21	*Corbredus 2.*	107	35
22	*Lugthacus*	142	3
23	*Mogallus*	145	36
24	*Conarus*	181	14
25	*Ethodius primus*	195	33
26	*Satrahel*	228	4
27	*Donaldus primus. Item primus rex Christianus apud Scot.*	232	21
28	*Ethodius 2.*	253	16
29	*Athirco*	269	12
30	*Natalocus*	281	11
31	*Findocus*	292	10
32	*Donaldus 2.*	302	1
33	*Donaldus 3.*	303	12
34	*Crathlinthus*	315	24
35	*Fincormachus*	339	47
36	*Romachus*	386	3

Angusa-

37	*Angusanus*	389	2
38	*Fetelmachus*	391	1
39	*Eugenius 1.*	394	3
	Interregnum	397	44
40	*Fergusius 2.*	441	9
41	*Eugenius 2.*	450	3
42	*Dongardus*	453	5
43	*Constantinus 1.*	458	17
44	*Congallus*	475	20
45	*Conrannus*	495	35
46	*Eugenius 3.*	530	34
47	*Conuallus*	564	20
48	*Kinnatillus*	574	2
49	*Aidanus*	576	27
50	*Kennetus Keir*		*mens.4*
51	*Eugenius 4.*	603	*an.15*
52	*Ferquhardus 1.*	618	13
53	*Doneualdus*	631	13
54	*Ferquhardus 2.*	644	18
55	*Malduinus*	662	20
56	*Eugenius. 5.*	682	4
57	*Eugenius 6.*	686	10
58	*Ambirkeletus*	696	2
59	*Eugenius 7.*	698	17
60	*Mordacus*	715	16
61	*Ethfinus*	731	30
62	*Eugenius 8.*	761	3
6			

63	*Fergusius 3.*	764	3
64	*Soluathius*	767	20
65	*Achaius, qui cum Carolo Magno fœdus primùm iniuit.*	787	32
66	*Conuallus.*	819	5
67	*Dongallus.*	824	6
68	*Alpinus.*	830	4
69	*Kennethus, 2.*	834	20
70	*Donaldus, 5.*	854	6
71	*Constantinus, 2.*	860	13
72	*Ethus.*	873	2
73	*Gregorius.*	875	12
74	*Donaldus, 6.*	887	11
75	*Constantinus, 3.*	898	40
76	*Malcolmus, 1.*	938	15
77	*Indulphus.*	953	9
78	*Duffus.*	962	5
79	*Culenus.*	967	5
80	*Kennethus, 3.*	979	25
81	*Constantinus, 4.*	997	3
82	*Crimus.*	1002	9
83	*Malcolmus, 2.*	1011	31
84	*Duncanus.*	1042	6
85	*Machabæus.*	1048	16
86	*Malcolmus, 3.*	1063	36
87	*Donaldus, 7. &*		
88	*Duncanus, simul.*	1099	4

Edga-

89	*Edgarus, 4.*	1103	9
90	*Alexander, 1.*	1112	17
91	*Dauid, 1.*	1129	29
92	*Malcolmus, 4.*	1158	12
93	*VVilhelmus.*	1170	49
94	*Alexander, 2. qui fœdus cum Philippo eius nominis septimo* Gallorum *rege renouauit.*	1219	35
95	*Alexander, 3. qui subsidium* D. *Ludouico* Gallorũ *regi proficiscenti in Saracenos tulit.*	1254	37
	Interregnum.	1291.*an.6.* & *mẽs.9*	
96	Ioannes Balliolus.	1297.*an.3.* & *mẽs.9*	
	Hîc Eduardus Anglus Scotos *uexat in annos decem, & cœpit.*	1300	10
97	Robertus Bruiß, 1.	1310	24
	Interregnum.	1334	2
98	Dauid, 2.	1336	39
99	Robertus, 2.	1375	19
100	Robertus, 3.	1394	16
	Interregnum.	1410	13
101	Iacobus primus.	1423	13
102	Iacobus, 2.	1436	24
103	Iacobus, 3.	1460	28
104	Iacobus, 4.	1488	25

Interregnum Ioan. *Stuart ducis Albaniæ.*

105 Iacobus, 5. 1513 29

Interregnum Iacobi Hammilton, *Araniæ Comitis.*

Maria Iacobi 5. *filia cœpit* 1542. *sub finem anni* 14. Decemb. *& uiuit in* Galliis *apud* Christianißimum *Regem* Henricum *eius nominis secundum.*

707

CATALOGVS DVCVM VENETORVM

omnium qui hactenus fuere, de libro Petri Marcelli Patritij Veneti & aliis nonnullis excerptus.

Venetorũ res ad ducentos triginta & amplius annos alternatim sub Cõsulibus, Tribunis, Ducibus Heraclianis, aut magistris militũ fuere: donec sunt in Riuoalto instituti hi Duces.

Anni Christi.	*Numerꝰ ducũ.*		*Anni.*	*Menses.*	*Dies.*
697	1	*Paulutius Anafestus*	20	3	
717	2	*Marcellus Tegalianus.*	9		
726	3	*Vrsus Ypatus.*	16		
742	4	*Theodatus Ypatus, Vrsi filius.*	13		
755	5	*Galla.*	1		
756	6	*Dominic. Monegareus.*	8		
764	7	*Mauritius Galbaius*	23		
787	8	*Ioãnes Galbaius, Mauricij filius.*	9		

			Ann. Mes. dies.
804	9	*Obelerius Anthenori⁹.*	5 0 0
809	10	*Angelus Particiatius.*	18
827	11	*Iustinian⁹ Particiatius, Angeli filius.*	2
828	12	*Ioannes Particiatius, Iustiniani frater.*	8
836	13	*Petrus Gradonicus.*	11
864	14	*Vrsus Particiatius*	17
881	15	*Ioannes Particiatius.*	6
887	16	*Petrus Candianus.*	1
888	17	*Petrus Tribunus*	21
909	18	*Vrsus Badoarius.*	23
932	19	*Petrus Candianus.*	7
939	20	*Petrus Badoarius.*	2
941	21	*Cādianus Petri filius.*	11
952	22	*Petrus Candianus, Cādiani filius.*	22
976	23	*Petrus Vrceolus.*	1
978	24	*Vitalis Cādian⁹, Petri fili⁹.*	1
979	25	*Tribunus Memus.*	13
991	26	*Petrus Vrceolus.*	18
1009	27	*Otho Vrceolus Petri filius.*	15
1024	28	*Petrus Centranicus, siue Barbolanus*	10

Domi-

			Ann.	Mẽſ.	Dies.
1034	29	Dominicus Flabanicꝰ.	10	0	0
1044	30	Dominicus Cõtarenus.	16		
1060	31	Dominicus Syluius.	23		
1083	32	Vitalis Falerius.	13		
1096	33	Vitalis Michael.	4		
1101	34	Ordelaphus Faledrus.	19		
1120	35	Dominicus Michael.	11		
1131	36	Petrus Polanus.	17		
1148	37	Dominicus Maurocenꝰ.	8		
1156	38	Vitalis Michael, ſecũdꝰ.	17		
1173	39	Sebaſtianus Zianus.	5		
1178	40	Aurius Maſtropetrus.	14		
1192	41	Henricus Dandulus.	13		
1205	42	Petrus Zianus.	22		
1228	43	Iacobus Tepulus.	20		
1248	44	Marinus Maurocenus.	4		
1252	45	Rainerius Zenus.	17		
1268	46	Laurentius Tepulus.	6		
1274	47	Iacobus Contarenus.	4		
1280	48	Ioannes Dandulus.	10		
1290	49	Petrus Gradonicus.	13		
1303	50	Marinus Georgius.	1		
1314	51	Ioannes Superantius.	16		6
1328	52	Franciſcus Dandulus,	11		
1339	53	Bartholomæus Gradonicus.	3		

			Ann.	Mẽs.	Dies
1342	54	*Andreas Dandulus.*	12	0	0
1354	55	*Marinus Phalerius.*	1		
1355	56	*Ioannes Gradonicus.*	1	2	
1356	57	*Ioannes Delphinus.*	5		
1361	58	*Laurentius Celsus.*	4		
1365	59	*Marcus Cornarius.*	2	8	
1368	60	*Andreas Cõtarenus.*	14		
1381	61	*Michael Maurocenus.*	0	4	
1382	62	*Antonius Venerius*	18		
1400	63	*Michael Stenus.*	13		
1413	64	*Thomas Mocenicus.*	10		
1423	65	*FranciscusFoscarus.*	36		
1457	66	*Paschalis Maripetrus.*	4	6	
1462	67	*Christophorus Maur⁹.*	9	6	
1471	68	*Nicolaus Thronus.*	1	8	
1473	69	*Nicolaus Marcellus.*	1	3	
1474	70	*Petrus Mocenicus.*	1	2	
1475	71	*Andreas Vẽdraminus.*	1	8	
1477	72	*Ioannes Mocenicus.*	7	[illegible]	
1485	73	*Marcus Barbadicus,*	0	9	
1486	74	*Augustin⁹ Barbadicus.*	15		
1501	75	*Leonardus Lauredan⁹, Marci frater.*	19	8	20
1520	76	*Antonius Grimanus.*	1	10	2
1522	77	*Andreas Grittus.*	15	7	8
1537	78	*Petrus Landus.*	6	9	

Fran-

404

1554 79 Franciscus Donatus
80 Marc. Anton. Triuisanus.
81 Franciscus Venerius.
82 Laurentius Priolus.
83 Hierony. Priolus, Laurẽtij frater.

DE ORDINIBVS RELIGIONUM ex Ioanne Lucido.

Ordines religionũ plures in ecclesia Dei sunt instituti: quorum aliquos insigniores ordinatè subiunguntur.

Ordo communis clericorum à beato Petro Apostolo & alijs Apostolis institutus est.

Ordo monachorũ in eremis Aegypti & Nitriæ tẽpore sancti Antonij abbatis instituitur, & roboratur, diuersis tamen constitutionibus.

Ordo monachorum S. Basilij, quibus ipse Basilius Cæsariensis episcopus Cappadociæ regulam tribuit, ab eo originem habuit.

Ordo Canonicorum Regulariũ à beato Augustino episcopo instituitur: quibus regulã dedit, sub qua plures ordines reguntur. Refloruit hic ordo anno Domini 1080. sub Iuone, & postmodũ etiã an. Domi. 1380. reformatus est.

Ordo monachorũ nigrorũ S. Benedicti ab ipso instituitur, quib⁹ regulã scripsit: sub qua etiã plures ordines monachorũ in Christo militãt.

Ordo Cluniacensis sub Oddone sumpsit initium, anno Domini 913. ut refert Vincentius in speculo hist.libr.25.& S.Antoninus in secunda parte Chronicæ, tit.15.cap.16.§.1.

Ordo Camaldulensis à B.Romualdo initium sumpsit in eremo Camaldulẽsi ann.Do. 1012.

Ordo Vallis umbrosæ à B. Ioanne Gualberti Florentino accepit exordium anno Domini 1070. Sub quo sunt Sylvestrini eodẽ habitu, à quodã Sylvestro dicti: qui eum ordinem inchoavit in monte Fano prope Fabrianum in Marchia Anconitana.

Ordo Grandimontensis sub Stephano papa incepit anno Domini 1076.

Ordo Carthusiensium initium habuit à Brunone anno Domini 1086.

Ordo Cistertiensis & primũ eius cœnobiũ fundatur anno Domini 198.

Ordo Templaris militiæ S. Ioannis Ierosolymitani cœpit anno Domini 1120,

Ordo Præmõstratensiũ cœpit ann.Do. 1120.

Ordo Humiliatorũ licet inceperit anno Domini 1017.tamen confirmationem accepit ab innocẽtio 3.ann.Do.1200.ut affirmat S. Antoninus in secunda parte Chronicæ,titulo 15. cap.23.

Ordo Prædicatorũ à B. Dominico inchoatur in partibus Tholosanis anno Domi. 1203. sub

Innocen.3. Sed postea confirmatur per Honorium 3.an.Domi.1216.mens.Decēb.die seq. festū S.Thomæ Apostoli. Moritur inde B. Dominicus Bononiæ ann. Do.1221. octauo Id. Aug. hoc est die 6.eiusdē mensis feria 6.Festū tamen eius die præcedente, hoc est die 5.celebratur ex institutione Gregorij papæ 9. ut patet in bulla canonizationis eius, vbi dicitur: Statuētes firmiter, ac uniuersitati uestræ præsentibus iniungētes, ut nonis Aug. ante diē quo posita carnis sarcina diues meritis penetrauit in sancta, similis sanctorum factus in gloria, eius natalitia celebretis.

Ordo Minorū à B.Frācisco inchoatur post an. Do.1206.s.post suam conuersionem sub Innocentio 3.Sed postea cōfirmatur per Honoriū 3. anno Do.1223.mense Nouemb.in uigil.S. Andreæ Apostoli. Inde obiit B. Frāciscus 4. nonas Octob.die dominica, anno Do.1226. Horū autem monachorū minorū suo tempore 60000. fuisse testatur Sabel.En.9.lib.9.

Ordo Cruciferorum licet quidā dicunt quòd initium habuerit à Cyriaco episcopo Ierosolymitano, qui prius Iudas dicebatur, & ostendit Helenæ locum, vbi crux Christi iacebat, & postea martyrio coronatus est: tamen confirmatur secundum quosdam per Innocentium 4. post annum Domini 1243.

Ordo Eremitarum S. Augustini confirmatur per Alexādrum 4. post annum Do. 1256.

Ordo Carmelitarum reformatur per Honorium 4. anno Domini 1287.

Ordo seruorum beatæ Mariæ à beato Philippo ad formam redigitur, & confirmatur post reformationem Carmelitarum.

Ordo Cælestinorū, sic à Cælestino dictus, cōfirmatur anno Do. 1297. per Bonifacium 8.

Ordo sanctæ Brigidæ uirorum & mulierum ab eadē instituitur, & approbatur per Vrbanū 5. anno Do. 1370. eodem anno incepit societas Iesuitarū sub Ioanne Colūbino Senēsi.

Ordo mōtis oliuarum instituitur eodem anno Domini 1370.

Ordo Mendicantium S. Hieronymi instituitur anno Domini. 1407.

Ordo Canonicorum habitus Cælestini S. Georgij de Alga per Laurentium Iustinianum instituitur eodem anno.

Ordo Scopetinorum siue S. Saluatoris cœpit anno Domini 1410.

Ordo Minimorum S. Francisci de Paula confirmatur per Sixtum 4.

Alios ordines parùm nominatos omittimus.

FINIS.

9/11

INDEX RERVM memorabilium quæ hoc libro continentur.

A

Aegy-

§12

413

ana.

714

9717

bellum

418

714

C

ca-

492

chry-

9723

424

 428

ema-

924

eu-

gala-

H

736

hero-

hol-

I

Im-

inter-

 741

 742

iudicij

L

744

745

446

in

N

nectarius

750

orosius

 753

phauorinus

 755

polynices

posteri

rasinas

760

sacer-

462

763

seruũ

ſpiritale

Taboritæ

T

triuns

769

 770

vuestphalia

X

FINIS.

472

INDEX EORVM quæ postremò in Carione toto & eius appendice accesserunt.

 774

Ham

475

H

I

Leo-

Pa-

477

478

FINIS.

779

6149

LEGATORIA RESTAURO
ROMA
R. SALVAREZZA

